

שבוע פרשת חיי שרה

(16 – 22 November 08)

י"ח – כ"ד מרחשון ה'תשס"ט

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

סדר הנחת תפילין

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחו מיד בבוקר

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליהדר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של-יד לשל-ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתְךָ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶיךָ הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטָמָּפֶת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.

וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שְׁמִיעוּ אֶל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה אִתְּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֶרְצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלַקֵּשׁ, וְאֶסַּפְתָּ דִּגְגָךָ וְתִירְשָׁךָ וַיִּצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֹשֶׁב בְּשִׂדְךָ לְבַהֲמֶתְךָ, וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסִרְתָּם וּעֲבַדְתָּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתָּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתָם אִתְּם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטָמָּפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדַתְּם אִתְּם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פֶּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אִתְּם, זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם קְדָשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם אֲמַת. (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אֲמַת.

נכון לומר קודם התפילה:

חֲרִינִי מִקְבֵּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתְךָ לְרַעְדָּךְ כְּמוֹד מִצְוֶה לְהַתְפַּלֵּל בְּתִפְלִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוּלָּל שִׁיעוּר תְּהִלִּים כְּפִי שִׁמְתַּחֲלֵק לִימֵי הַחוּדָשׁ.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְעָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי לשכלל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת-צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתית ב"ה"י) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קז

זה המזמור נאמר על ארבעה שיצאו מצרה לרוחה צריכים להודות לה, כי בעונש חטאם היו בצרה ובחסד אלהים נצלו ומהראוי לשבח ולספר בפני רבים:

א הָיָו לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ב יֹאמְרוּ גֵאוּלַי יְהוָה אֲשֶׁר גָּאֵלָם מִיַּד־צָר: ג וּמֵאֲרָצוֹת קִבְּצָם מִמִּזְרַח וּמִמַּעֲרָב מִצָּפוֹן וּמִיָּם: ד תָּעוּ בַּמִּדְבָּר בִּישִׁימוֹן דֶּרֶךְ עֵיר מוֹשֵׁב לֹא מָצְאוּ: ה רַעֲבִים גַּם־צִמְאִים נַפְשָׁם בָּהֶם תִּתְעַפֵּף: ו וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם מִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם יִצְלָם: ז וַיְדַרְכֵם בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל לֵלֶכֶת אֶל־עֵיר מוֹשֵׁב: ח יוֹדוּ לַיהוָה חֲסִדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: ט כִּי־הִשְׁבִּיעַ נֶפֶשׁ שִׁקְקָה וּנְפֶשׁ רָעָבָה מִלֹּא־טוֹב: י יֹשְׁבֵי חֹשֶׁךְ וְצִלְמוֹת אֲסִירִי עֲנִי וּבְרוֹל: יא כִּי־הִמְרוּ אִמְרֵי־אֵל וַעֲצַת עֲלִיּוֹן נֶאֱצַו: יב וַיִּכְנַע בַּעֲמַל לֶבָם כְּשָׁלוֹ וְאֵין עֹזֵר: יג וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם מִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁמָע: יד יוֹצִיאֵם מִחֹשֶׁךְ וְצִלְמוֹת וּמִסְרוֹתֵיהֶם יִנְתֵּן: טו יוֹדוּ לַיהוָה חֲסִדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: טז כִּי־שָׁפַר דִּלְתוֹת נַחֲשֶׁת וּבְרִיתִי בְרוֹל גִּדָּע: יז אוֹלִים מִדֶּרֶךְ פֶּשַׁע וּמַעֲוֹתֵיהֶם יִתְּעֲנוּ: יח כָּל־אֶחָד תִּתְּעַב נַפְשָׁם וַיִּגְּעוּ עַד־שַׁעֲרֵי־מוֹת: יט וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם מִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁמָע: כ יִשְׁלַח דְּבָרוֹ וַיִּרְפָּאֵם וַיִּמְלֹט מִשְׁחִיתוֹתָם: כא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסִדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: כב וַיִּזְבְּחוּ זִבְחֵי תוֹדָה וַיִּסְפְּרוּ מַעֲשָׂיו בְּרִנָּה: כג יוֹדְרֵי הַיָּם בִּאֲנִיּוֹת עָשִׂי מְלָאכָה בַּמַּיִם רַבִּים: כד תִּפְּהָ רְאוּ מַעֲשֵׂי יְהוָה וְנִפְלְאוֹתָיו בְּמִצּוֹלָה: כה וַיֹּאמֶר וַיַּעֲמֵד רוּחַ סְעָרָה וַתְּרוֹמֶם גִּלְיוֹ: כו יַעֲלוּ שָׁמַיִם יִרְדּוּ תְּהוֹמוֹת נַפְשָׁם בָּרָעָה תִתְמוּגַג: כז יַחֲזֹגוּ וַיִּגְּעוּ כִּשְׁפוֹר וְכָל־חֲכָמָתָם תִּתְּבַלַּע: כח וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם וּמִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם יוֹצִיאֵם: כט יָקָם סְעָרָה לְדַמְמָה וַיַּחֲשׂוּ גְלִיהֶם: ל וַיִּשְׁמְחוּ כִּי־יִשְׁתָּקוּ וַיִּנָּחֵם אֶל־מַחֲזוֹ חֲפָצָם: לא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסִדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: לב וַיִּרְוֹמְוּהוּ בַקֵּהל עָם וּבְמוֹשֵׁב זִקְנִים יַחֲלֹלוּהוּ: לג יֵשֶׁם נִתְרוֹת לַמִּדְבָּר וּמִצְאֵי מַיִם לְצִמְאוֹן: לד אֶרֶץ פָּרִי לְמַלְחָה מְרֻעַת יֹשְׁבֵי בָהּ: לה יֵשֶׁם מִדְבָּר לְאִגַּם־מַיִם וְאֶרֶץ צִיָּה לְמִצְאֵי מַיִם: לו וַיּוֹשֶׁב שָׁם רַעֲבִים וַיִּכְוֶנּוּ עֵיר מוֹשֵׁב: לז וַיִּזְרְעוּ שָׂדוֹת וַיִּמְעְנוּ בְרָמִים וַיַּעֲשׂוּ פָרִי תְבוּאָה: לח וַיִּבְרַכֵּם וַיִּרְבוּ מְאֹד וּבִהְמָתָם לֹא יִמְעִיט: לט וַיִּמְעֲטוּ וַיִּשְׁחֻ מַעֲצָר רָעָה וַיִּגְזֹן: מ שָׁפַךְ בּוֹז עַל־נְדִיבִים וַיִּתְּעַם בְּתוֹחוֹ לֹא־דֶרֶךְ: מא וַיִּשְׁגֹּב אֲבִיוֹן מַעֲוִי וַיִּשֶׁם כְּצֶאֱן מִשְׁפָּחוֹת: מב יִרְאוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁמְחוּ וְכָל־עוֹלָה קִפְצָה פִּיהָ: מג מִי־חֲכָם וַיִּשְׁמַר־אֵלָה וַיִּתְּבוֹנְנוּ חֲסִדֵי יְהוָה:

קח

א שִׁיר מִזְמוֹר לְדָוִד: ב נִכּוֹן לִבִּי אֱלֹהִים אֲשִׁירָה וְאֶזְמְרָה אֶף־כְּבוֹדִי: ג עוֹרָה הַגָּבֹל וּכְזוֹר אֲעִירָה שָׁחַר: ד אוֹדֶךָ בַּעֲמִים: ה יְהוָה וְאֶזְמְרֶךָ בְּלֵאמִים: ו כִּי־גִדַל מַעַל־שָׁמַיִם חֲסִדְךָ וְעַד־שְׁחָקִים אֲמַתֶּךָ: ז רוּמָה עַל־שָׁמַיִם אֱלֹהִים וְעַל כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדְךָ: ח לִמְעַן יַחֲלִיצוּ יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעֲנֵנִי: ט אֱלֹהִים: י דַּבֵּר בַּקֶּדְשׁוֹ אֲעֹלָה אַחֲלָקָה שְׂכָם וְעַמֶּק סִבּוֹת אֲמַדֵּד: טא לִי גִלְעָד: טב לִי מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם מַעֲזוֹ רֹאשֵׁי יְהוּדָה מַחֲקָקִי: טג מוֹאָב: טד סִיר רַחֲצִי עַל־אֲדָוָה אֲשֶׁלֶּיךָ נַעֲלִי עָלַי כְּלָשֶׁת אֲתָרוּעָה: טה יִבְלְגֵנִי עֵיר מִכְצָר מִי נַחֲנִי עַד־אֲדָוָה: י יִבְלְגֵנִי עֵיר מִכְצָר מִי נַחֲנִי עַד־אֲדָוָה: יא הִבְהֵלֵנִי עוֹרֶת מִצָּר וְשׂוֹא תְשׁוּעַת אָדָם: יב בְּאֱלֹהִים נַעֲשֶׂה־חֵיל וְהוּא יָבוֹם צָרֵינוּ:

מפתח כללי

א	סדר הנחת תפילין	ב
ב	מזמורי תהלים ק"ז ק"ח	ג
ג	מאמר ד"ה ואברהם זקן בא בימים ש"פ חיי שרה, מבה"ח כסלו, ה'תשל"ה	ה
ד	שיחת ש"פ חיי שרה מבה"ח כסלו, ה'תשט"ו	ח
ה	לקוטי שיחות פרשת חיי שרה (בלה"ק)	יא
ו	שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת חיי שרה	טו
ז	לוח "היום יום" לשבוע פרשת חיי שרה	כז
ח	הלכה יומית לעיון ברמב"ם	כט

שיעורי רמב"ם – ע"פ נוסח כתבי יד תימן מדוייקים (קאפח):

ט	– ג' פרקים ליום לשבוע פרשת חיי שרה	לא
י	– פרק אחד ליום לשבוע פרשת חיי שרה	נב
יא	– ספר המצוות לשבוע פרשת חיי שרה	נו
יב	נביאים וכתובים שופטים פרק ג, דברי הימים-א פרק כו	סד
יג	מסכת קידושין עם ביאורים מדף לט עד דף מה	סח

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

יד	שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן	צז
טו	שולחן ערוך הלכות ברכות השחר - אדמו"ר הזקן	צט
טז	לקוטי תורה - ד"ה וידעת היום - אדמו"ר הזקן	צט
יז	מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי	קא
יח	דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק"	קב
יט	המשך והחרים תרל"א - אדמו"ר מוהר"ש	קג
כ	קונטרס החלצו - אדמו"ר מוהרש"ב	קד
כא	ספר המאמרים ה'תש"ב - אדמו"ר מוהרי"צ	קד
כב	לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ	קה
כג	ספר הזכרונות – אדמו"ר מוהרי"צ	קז
כד	אגרות קודש – אדמו"ר מוהרי"צ	קט
כה	חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע פרשת חיי שרה	קי
כו	לוח זמנים לשבוע פרשת חיי שרה	קכו
כז	סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	קכז

בס"ד. שבת פרשת חיי שרה, מברכים החודש כסלו, ה'תשל"ה

(הנחה בלתי מוגה)

ואברהם¹ זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל², ונתבאר לעיל³ דהפירוש דתיבת בכל⁴ הוא כמו שמבאר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בעל יום ההולדת דכ"ף מר-חשון⁴, דבכל הוא ענין ברכה נעלית שכוללת הכל, שהוא למעלה מגדר התחלקות, ורק שאחר-כך נמשך מזה גם-כן בענין ההתחלקות ולכן נמשך מזה בענינים פרטיים דוקא, דבכל בגימטריא בן, דמצד זה שהוא למעלה מהתחלקות נמשך מזה אחר-כך גם בענינים פרטיים שהיה לו בן. וזהו גם-כן המשך הכתובים בענין השידוך דיצחק ורבקה, דבענין הנישואין נמשך כח האין-סוף בגילוי, כמבואר בהמשך שמח תשמח לכ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע⁵. והנה בענין וה' ברך את אברהם בכל ישנם עוד שני פירושים⁶ ר' יהודה אומר שהיתה לו בת, אחרים אומרים בת היתה לו לאברהם ובכל שמה. וצריך לומר דשני הפירושים יש להם שייכות עם מה שנתבאר לעיל דהוי' ברך את אברהם בכל הוא למעלה מהתחלקות שנמשך כח האין-סוף, ולא רק שאינם סותרים זה לזה, ואלו דברי אלקים חיים⁷, אלא שיש ביניהם שייכות, כי כל הפירושים שבתיבה אחת, צריכה להיות שייכות ביניהם ומשלימים זה את זה, כמו שנתבאר כמה פעמים בארוכה⁸.

והנה נתבאר לעיל³ דאברם לפני שנתוספה לו אות ה' הוא אב רם, שכל הנעלם מכל רעיון, וזקן הוא ענין זה שקנה חכמה⁹, ובא בימים היינו במעשה המצוות, ואחר-כך אומר וה' ברך את אברהם בכל, דהיינו העלם העצמי, שהוא למעלה משכל הנעלם מכל רעיון¹⁰, דשכל הנעלם מכל רעיון הוא איזה מציאות ורק שהוא בהעלם, אבל העלם העצמי הוא העלם שאינו במציאות, ובדוגמת אש שבצור החלמיש, דאף שהאש נלקח משם, מכל-מקום אין שם מציאות אש, והדוגמא מזה יובן בענין העלם העצמי שהוא העלם שאינו במציאות. וכדי להמשיך מבחינת העלם העצמי הוא על-ידי עבודה דאור חוזר דוקא, דבהעבודה דאור ישר הגם שנמשך גם-כן אור שלמעלה מהתחלקות, אבל מכל-מקום הוא בגדר התחלקות, אבל כדי להמשיך מבחינת העלם העצמי, כח האין-סוף שנמשך בעת הנישואין כנ"ל, הוא דוקא על-ידי העבודה דאור חוזר. ועל-פי-זה יובן גם-כן השייכות דהעלם העצמי לשני הפירושים, שהיתה לו בת, ובת היתה לו ובכל שמה.

(1) מאמר זה הוא המשך למאמר שלפניו ד"ה ואברהם זקן

דכ"ף מר-חשון.

(2) פרשתנו (חיי שרה) כד, א.

(3) בד"ה ואברהם זקן הנ"ל הערה 1.

(4) ד"ה ואברהם זקן תרס"ו.

(5) סה"מ תרנ"ז ע' קעה ואילך.

(6) ב"ב טז, ב.

(7) עירובין יג, ב.

(8) ראה לקו"ש ח"ג ע' 782. 896. ובכ"מ.

(9) תו"כ עה"פ קדושים יט, לב. קידושין לב, ב.

(10) בהבא לקמן – ראה ד"ה ואברהם זקן שבהערה 4 (המשך

תרס"ו ע' פ ואילך).

1 **ויובן** בהקדם מה שמביא ב"אור התורה"¹¹ מ"לקוטי תורה להאריז"ל"¹² שמסתפק שם הרב
 2 חיים ויטל ז"ל, אם קודם מתן תורה היה הזיווג נעשה בימי האבות או לא, וכותב
 3 כ"ק אדמו"ר הצמח צדק שספיקו של הרב חיים ויטל ז"ל נפשוט ממדרש ומזהר [שזהו
 4 דבר בלתי רגיל בחסידות שיפתרו ספיקו של הרב חיים ויטל ז"ל מהמדרש או מהזהר,
 5 שהם היו לפניו וגם הוא ראה אותם, ואף-על-פי-כן פושט הצמח צדק ספיקו משם], דאיתא
 6 בזהר¹³ שתפילת ערבית רשות¹⁴ כי יעקב תיקן תפילת ערבית וכו', ולאחרי-זה ממשיך בזהר,
 7 שאברהם הוה מחבק לה (בימינו), ויצחק שני דרועין תחות רישיה דכתיב¹⁵ שמאלו תחת
 8 לראשי וימינו תחבקני, ומבאר שם שהיחוד עצמו נעשה על-ידי יעקב. ובמדרש¹⁶ על הפסוק¹⁷
 9 וזכרתי את בריתי יעקוב, איתא אברהם לא ניצול מכבשן האש אלא בזכות יעקב, משל
 10 לאחד שהיה עומד ונידון וכו' אמר (המלך) כדי הוא להנצל בזכות בתו, שבנמשל היינו
 11 יעקב וזהו מה שנאמר¹⁸ אל בית יעקב אשר פדה את אברהם, הרי בחינת הבת (שנשאת
 12 למלך) דהיינו ענין היחוד זהו יעקב, שמזה מוכיח הצמח צדק שהיה היחוד נעשה בימי
 13 האבות דהיינו על-ידי יעקב. ובאמת ההכנה לזה התחילה בימי אברהם, וחסו-שלום לומר
 14 שאצלו לא היה ענין היחוד, אלא שהיה באופן של הכנה.

15 **והנה** ענין היחוד כמו שהוא אצל אברהם הוא מה שכתוב וה' ברך את אברהם בכל, שבכל
 16 ענינו בת, כנ"ל, שעל-ידי העבודה בבחינת בת ממשיכים בחינת העלם העצמי, והגם
 17 שהעלם העצמי נמשך מלמעלה, מכל-מקום צריכה להיות העבודה גם-כן מעין זה. והנה
 18 ענינו של בת בלימוד התורה הוא ענין היגיעה שעל-זה נאמר¹⁹ יעשה למחכה לו, ואיתא
 19 בזהר²⁰ דדחקין למלה דחוכמתא, ובקיום המצוות הוא על-ידי העבודה דקבלת עול ובפרט
 20 בענין הנסיונות שהיו אצל אברהם, דנסיון הוא (גם) מלשון הרמה והגבהה²¹, ולכן ברך את
 21 אברהם בכל היינו שנמשך לו העלם העצמי. ועל-דרך-זה אצל כל אחד ואחד צריכה להיות
 22 גם-כן העבודה בבחינת בת, אמנם בענין הנסיונות הרי מבקשים בכל יום²² ואל תביאנו
 23 לידי נסיון, וכל ענין הנסיונות הוא רק מלמעלה כמו שכתוב²³ והאלקים נסה את אברהם,
 24 אבל צריכה להיות העבודה בבחינת בת בחיי יום יום, דהיינו העבודה בקבלת עול ויראה
 25 תתאה (שנקראת בת), וכל הדרגות שביראה קשורים זו בזו כמבואר בכמה מקומות²⁴,
 26 ועל-ידי עבודה זו ממשיכים העלם העצמי, כח האין-סוף. ועל-דרך המבואר²⁵ שדוקא בארץ
 27 ישנו כח האין-סוף, והוא מאמר תדשא הארץ דשא²⁶, כי ארעא אתבטלת²⁷, הנה על-דרך-זה

(11) פרשתנו (חיי שרה) קכו, א.

(12) ר"פ לך.

(13) פרשתנו קלג, רע"א.

(14) ברכות כו, ב.

(15) שם סע"א.

(16) ויק"ר פל"ו, ד.

(17) בחוקותי כו, מב.

(18) ישע"י כט, כב.

(19) ישע"י סד, ג.

(20) פרשתנו קל, ב.

(21) ראה רד"ה נתת ליראיך פר"ת (סה"מ פר"ת ע' קה).

(22) בברכות השחר.

(23) וירא כב, א.

(24) ראה תו"א קיד, ד. ביאורו"ז פא, א"ב. קונטרס העבודה

פ"ג (ע' 18).

(25) אגה"ק סימן כ.

(26) בראשית א, יא.

(27) זהר ח"ב קעו, ב בספרא דצניעותא. הובא בלקו"ת בהר

על-ידי העבודה בבחינת בת ממשיכים העלם העצמי. אבל עכשיו הוא בהעלם, ועל-ידי מעשינו ועבודתינו בבחינת הנ"ל, יהיה זה בגילוי לעתיד לבא, דנקבה תסובב גבר²⁸, וזהו גם-כן מה שיהיה אז קול כלה²⁹, דקול ענינו גילוי, דהיינו שיתגלה לעתיד לבא העילוי דבחינת המלכות.

והנה, האבות הטעימן הקב"ה מעין עולם הבא⁶, וזהו ענין וה' ברך את אברהם בכל, שהיתה לו בת ובכל שמה, דשם הוא ענין הגילוי, דשם הוא בשביל הזולת, דהיינו שהוא נקרא ונמשך אל הזולת על-ידי השם, וזהו בכל שמה, שאצל אברהם היתה בגילוי המעלה שתהיה לעתיד לבא. אמנם הדעה הא' סבירא ליה דמאחר שעיקר היחוד התחיל מיעקב, ואצל אברהם היה רק באופן של הכנה, לכן אין אנו יודעים מה היה שם הבת, כי המעלה דבת היתה אצלו עדיין בהעלם.

וזהו ואברהם זקן בא בימים, שיש בזה עוד פירוש מהצמח צדק³⁰ דאברהם הוא בחינת חסד וזקן זה שקנה חכמה, בחינת ק"ן נהורין, ואחר-כך בא בימים אורך ימים הם אר"ך נהורין דביחד הן ש"ע נהורין, אמנם זהו רק חיצוניות אריך או חיצוניות עתיק, אבל פנימיות עתיק הוא עכשיו בהעלם, ולעתיד לבא יתגלה בחינת פנימיות עתיק (שזהו ענין וה' ברך את אברהם בכל). וכל זה הוא על-ידי מעשינו ועבודתנו במשך זמן הגלות, שקובעים עתים לתורה ואין מתפעלים משום מניעות ועיכובים, הנה על-ידי-זה עושים דירה לו יתברך, וכמו שבאדם למטה הרי עצם האדם דר בהדירה, כמו כן באדם העליון שעצמותו יתברך דר ונמצא בהדירה³¹, וזה יהיה בגילוי לעתיד לבא כנ"ל [וידעת דבר זה עכשיו מוספת אור וחיות בהעבודה]. וזה שייך גם לסיום דחודש כסלו שאז הוא הזמן דחנוכה, דהנרות הללו אינם בטלים לעולם³² כמו בית המקדש השלישי, שהוא יהיה בית נצחי³³, ומקודם לזה יו"ד וי"ט כסלו, שיפוצו מעינותיך חוצה וקאתי מר דא מלכא משיחא³⁴.

ובכ"מ.

מ, א.

(32) רמב"ן ר"פ בהעלותך.

(28) ירמ' לא, כא.

(33) זח"ג רכא, א.

(29) תו"א מה, ב. לקו"ת שה"ש מח, ב.

(34) אגה"ק הידועה דהבעש"ט – נדפסה בכש"ט – הוצאת

(30) אוה"ת פרשתנו (כרך ד) תשפד, א.

קה"ת – בתחלתו.

(31) ראה מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' תפט. (ועם הגהות –

אוה"ת שה"ש ח"ב ע' תרעט ואילך). המשך תרס"ו סוף ע' ג.

בס"ד. שיחת ש"פ חיי שרה, מבה"ח כסלו ה'תשט"ו.

בלתי מוגה

- 1 א. (כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון השייך לחודש כסלו ("א כסלו/דיקן ניגון"), ואח"כ אמר):
2 ברכת החודש בשבת מברכים החודש – אינו ענין של קידוש החודש,
3 – ומה גם שבזמן הזה לא שייך כללות הענין דקידוש החודש, לא ע"פ הראי', וגם לא ע"פ החשבון,
4 [ולהעיר, שגם בזמן שהיו מקדשים ע"פ הראי' היו בית-דין מחשבים בחשבונות עד שידעו אם אפשר שיראה הירח,
5 ורק לאחריו כן היו מקבלים את העדים (כמבואר ברמב"ם²). וב' סברות בזה: (א) קבלת העדות דראיית הלבנה פועלת
6 קדושה נוספת, (ב) העיקר הוא קבלת העדות, והחשבון שב"ד מחשבים אינו אלא כדי לידע שזוהי עדות אמת³],
7 שהרי קידוש החודש תלוי בכמה תנאים – ב"ד סמוכים, ובארץ ישראל דוקא (כמבואר ברמב"ם⁴) – שאינם
8 בזמן הזה. ואילו סדר קביעות החדשים בזמן הזה נעשתה מכבר ע"י הלל (נכדו של הלל הזקן) שחישב
9 החשבונות וקידש כל החדשים עד שיבוא מורה צדק⁵ –
10 כי אם תקנת הגאונים שתיקנו שבשבת שלפני ר"ח, שבו מתאספים כולם לבית הכנסת (יום הכניסה), יכריזו
11 באיזה יום יחול ר"ח הבא, וענין זה קשור עם ההכרזה (שלפעמים היתה קשורה גם עם סעודת מצוה⁶) שהיו
12 מכריזים בזמן שהיו מקדשים החדשים⁷.
13 ב. אמנם, ידוע מ"ש הרמב"ן⁸ בשם הספרי⁹ שכל המצוות שאנו מקיימים בזמן הגלות הם "ציונים"¹⁰ –
14 סימנים – כדי שנדע איך לקיים את המצוות לעתיד לבוא, כשהיה קיום המצוות "כמצות רצונך"¹¹.
15 ועפ"ז צריך לומר, שבכל דבר שעושים עתה ישנו מעין הענין וההמשכה כו' דלעתיד לבוא – שהרי אם לא
16 נמשכת איזה המשכה כו', אין זה אפילו בבחינת "ציון" (סימן) בלבד¹².
17 ומזה מובן גם בנוגע לברכת החודש בשבת מברכים החודש – שיש בזה מעין הענין דקידוש החודש שהי'
18 בעבר ויהי' לעתיד לבוא.
19 ג. והענין בזה:
20 קידוש החודש קשור עם מולד הלבנה, היינו, שעם היות שעד עתה היתה הלבנה פוחתת והולכת עד
21 שנתעלמה לגמרי, נעשה מולד הלבנה מחדש, ומכאן ואילך הולכת וגדלה עד למילוי ושלמות הלבנה, "קיימא
22 סיהרא באשלמותא"¹³.
23 וענין זה רומז למעמדם ומצבם של ישראל – שדומין ללבנה¹⁴ – "שהם עתידים להתחדש כמותה"¹⁵, באופן
24 של צמיחה וגידול, עד לאשלמותא, בגאולה האמיתית והשלמה.
25 ואע"פ שברכת החודש בשבת מברכים היא ע"פ רוב קודם זמן המולד – הרי מיום השבת מתברכין כולו יומין¹⁶,
26 ולכן, כאשר מברכים ברכת החודש ביום הש"ק ככוונה ובלב שלם, ה"ז מהוה נתינת כח והמשכה על מולד הלבנה,
27 גידולה וצמיחתה, עד להמעמד ומצב ד"קיימא סיהרא באשלמותא" שמורה על השלימות שתהי' בשעת הגאולה.
28 ד. ויש לומר בדרך אפשר שזהו הטעם לתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁷ שבשבת מברכים החודש יוסיפו באמירת
29 תהלים, ויערכו התוועדות:

-
(1) בהבא לקמן – ראה גם רישומי דברים מהתוועדות ש"פ מטו"מ
מבה"ח מנ"א תש"א ס"ב (קה"ת, תשס"א).
(2) הל' קידוש החודש פ"א ה"ו.
(3) ראה פי' לרמב"ם שם.
(4) שם ה"ח.
(5) ראה גם לעיל ע' 65. וש"נ.
(6) רמב"ם שם פ"ג ה"ז.
(7) ראה מג"א או"ח ר"ס תיו. לקו"ש ח"ט ע' 187 ואילך. וש"נ.
(8) אחרי יח, כה.
(9) עקב יא, יז – הובא בפרש"י שם, יח. | (10) ירמ' לא, כ.
(11) נוסח תפלת המוספין. וראה תו"ח ר"פ ויחי. המשך וככה
תרל"ז פי"ז ואילך.
(12) ראה גם לעיל ע' 43.
(13) זוהר ח"א קנ, רע"א. ח"ב פה, רע"א. ועוד.
(14) ראה סוכה כט, א. ב"ר פ"ו, ג. אוה"ת בראשית ד, סע"ב
ואילך. ועוד.
(15) נוסח ברכת קידוש לבנה (סנהדרין מב, א).
(16) זח"ב סג, ב. פח, א.
(17) אגרות-קודש שלו ח"ג ע' תרג (נעתק ב"היום יום" כו כסלו). |
|---|--|

ידוע גודל הענין והמעלה דאמירת תהלים¹⁸ – שעז"נ¹⁹ "כוס ישועות אשא ובשם הוי' אקרא".
 וכמו כן ידוע גודל הענין והמעלה של התוועדות – כדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר²⁰ ע"ד פתגם חסידים הראשונים
 שבכחה של התוועדות חסידית ("א' חסידישער פארבריינגען") לפעול יותר מפעולתו של מלאך מיכאל.
 ויש לומר, שב' ענינים אלו – אמירת תהלים והתוועדות – הם ה"כלים" שעל ידם ממשיכים הענין דברכת
 החודש, לפעול את המעמד ומצב ד"קיימא סיהרא באשלמותא".

* * *

ה. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה פתח ר' יוסי ואמר ויתרון ארץ בכל היא וגו'.

* * *

ו. האמור לעיל אודות שבת מברכים החודש הו"ע כללי השייך לשבת מברכים דכל חדשי השנה. ונוסף לזה
 ישנו הענין הפרטי דשבת מברכים חודש כסלו, שיש בו מעלה מיוחדת לגבי שאר חדשי השנה:
 חודש כסלו הוא חודש השלישי.
 והנה, בחודש השלישי ה' הענין דמתן-תורה – כמארו"ל²¹ "אוריאן תליתאי כו' בירחא תליתאי". אלא שמ"ת
 ה' בחודש השלישי ליציאת מצרים בגשמיות, וחודש כסלו הוא חודש השלישי ליציאת מצרים ברוחניות – שהו"ע
 עבודת התשובה שבחודש תשרי, שעל ידה נעשה יציאת מצרים ברוחניות.
 וכשם שבחודש השלישי ליציאת מצרים בגשמיות ה' מ"ת, כך גם בחודש השלישי ליציאת מצרים ברוחניות
 ישנו הענין דמ"ת – בנוגע לפנימיות התורה.²²
 וכפי שכותב כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע במכתבו הידוע²³ – שניתן ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר על מנת להדפיס
 ולפרסם בכל תפוצות ישראל – שבחודש כסלו "אור וחיות נפשנו ניתן לנו", "שיאיר נפשנו באור פנימיות תורתו ית'".
 ז. וכיון שבחודש כסלו יש הוספה לגבי שאר החודשים – הרי גם בשבת מברכים חודש כסלו צריכה להיות
 הוספה לגבי שבת מברכים דשאר החודשים.
 והנה, הוספה זו יכולה להיות הן ברוחניות והן בגשמיות. אמנם, "רוחניות" – הו"ע שאי אפשר לבדוק כו',
 ובמילא, תהי' ההוספה בגשמיות – שהרי זה גשמיות דיום הש"ק, שאין בו פסולת כו', כידוע²⁴ שפרש חגיכם
 קאמר, ופרש שבתכם לא קאמר.
 (כ"ק אדמו"ר שליט"א רמז שיאמרו "לחיים").

* * *

ח. בנוגע להתחלות של מאמרי החסידות – הסדר הוא שלא מתחילים המאמרים בהתחלות חדשות, כי אם
 בהתחלות המאמרים שישנם כבר לפני²⁵.
 – כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר פעם בריגא מאמר שהתחלתו היתה בפסוק²⁶ צור תעודה חתום על לבך גו'²⁷. הייתי
 אז אצל הרבי, ואמרתי לו, שה"עולם" לא שמע אף פעם מאמר עם התחלה כזו. ואמר לי הרבי שיש מאמר עם
 התחלה כזו. לאחר זמן מצאתי ענין זה בלקו"ת לג' פרשיות²⁸, אלא ששם הוא חלק מה"המשך", ומשמעות
 הדברים שאחד המאמרים התחיל בפסוק צור תעודה. –

(18) ראה בארוכה "קובץ מכתבים – אמירת תהלים" (בסו"ס תהלים אהל יוסף יצחק).
 (19) תהלים קטז, יג. וראה "קטע ממכתב לאחד השוודי"ם" שנדפס בריש קובץ מכתבים הנ"ל, וסוף "קטע מרשימות" שנדפסה בסוף קובץ מכתבים הנ"ל.
 (20) אגרות-קודש הנ"ל ע' תיג. נדפס גם בסוף קובץ מכתבים הנ"ל.
 (21) שבת פח, א.
 (22) ראה לקוטי לוי"צ אגרות-קודש ע' רה. ע' ריו. וראה גם תורת מנחם – התוועדיות ח"י ס"ע 270 ואילך. וש"נ.
 (23) אגרות-קודש שלו ח"א ע' רנט. וש"נ (נעתק ב"היום יום" בתחלתו).
 (24) זח"ב פח, ב. וראה תו"א ריש פרשתנו. ובכ"מ.
 (25) ראה גם שיחת ש"פ חיי שרה, מבה"ח כסלו תשי"ב ס"י (תורת מנחם – התוועדיות ח"ד ע' 132).
 (26) ישע"י ח, טז.
 (27) מאמר זה נזכר במפתח ספרי מאמרי ודרושי אדמו"ר מוהרי"צ (ע' 20) – שנאמר בש"פ נח תרצ"ג, ולא נדפס לע"ע (החו"ל).
 (28) בראשית מא, א ואילך. נדפס לאח"ז באוה"ת בראשית (כרך ג) תקעא, סע"א ואילך.

- 1 ובנוגע לעניננו: המאמר שנאמר זה עתה, ד"ה פתח ר' יוסי ואמר ויתרון ארץ בכל היא וגו' – יש התחלה
2 כזו בהוספה לביאורי הזהר²⁹, ושם נתבאר בקצרה חלק מהענינים שדובר אודותם בהמאמר. וכן נתבאר ענינים
3 אלו באוה"ת, אבל במקומות מפורזים, וגם הם מיוסדים על המאמר בביאורי הזהר הנ"ל.
- 4 ט. בלמדי ענין זה בביאורי הזהר, נזכרתי בסיפור שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר בריגא:
5 בהיותו עם אביו, כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, במענטאן (עירית נופש בדרום צרפת, השוכנת על חוף הים),
6 הלכו לטייל על שפת הים, ואדמו"ר נ"ע אמר לו כמה ענינים, כנראה בתורת החסידות. בחזרתם מהטיול, התיישב
7 כ"ק מו"ח אדמו"ר ללמוד זוהר, ולמד את המאמר ר' יוסי ור' חייא הוה אזלי על כיף ימא, ונתמוגג בדמעות³⁰.
8 – כך סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר על עצמו.
- 9 מעולם תמהתי מהי שייכות הענינים דמאמר הזהר זה להטיול דכ"ק מו"ח אדמו"ר עם אביו, ולמה התמוגג בדמעות,
10 עד שמצאתי שר' יוסי (שנזכר בזהר) – שמו האמיתי הוא "יוסף", אלא שבזמן תלמוד בבלי ותלמוד ירושלמי
11 הי' נקרא בשם הכינוי: "יוסי",
- 12 וא"כ, כאשר כ"ק מו"ח אדמו"ר למד את המאמר אודות ר' יוסי (ששמו האמיתי יוסף, כשמו של כ"ק מו"ח
13 אדמו"ר) ור' חייא דהוה אזלי על כיף ימא, לאחר הטיול שלו עם אביו על כיף ימא, שזהו מקום מסוגל לענינים
14 רוחניים בכלל ולענינים דפנימיות התורה בפרט [כפי שמצינו בזהר ע"ד גילוי סודות התורה על כיף ימא]³¹ –
15 אין זה פלא שהתמוגג בדמעות!...
- 16 י. והנה, דובר כמ"פ³² בנוגע להסיפורים שסיפר לנו כ"ק מו"ח אדמו"ר, שכאשר נשיא בישראל מספר סיפור,
17 אין זה סתם סיפור מעשה, אלא יש בזה ענין תוכני וכו'.
- 18 ובהקדם משנת"ל בהמאמר³³ בנוגע לענין הדיבור, שע"י הדיבור הוא התגלות כל הכחות שכל ומדות שהכל
19 מתגלה ע"י הדיבור, ועוד זאת, שע"י הדיבור מתקרב הזולת אליו, וכמו המקרב את זולתו עי"ז שמדבר עמו
20 דברי אהבה, וכן בהשפעת השכל כשמשפיע אל הזולת שע"י משתווה שכל הזולת לשכלו.
- 21 – בסדר זה הוא הלשון בהמאמר³⁴: תחילה הענין דגילוי השכל והמדות, ואח"כ הענין דקירוב הזולת.
- 22 וזוהי גם הכוונה בהסיפורים שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר – שע"י דיבורו בענינים אלו נפעל גילוי הכחות (שכל
23 ומדות) שלו בעולם, וגם קירוב הזולת אליו, ובפרט קירוב השכל, שזהו קירוב פנימי, שבא ע"י הבנה והשגה דוקא.
24 יא. וזהו גם כללות החידוש דתורת חסידות חב"ד, ובפרטיות יותר, החידוש ד"ט כסלו לגבי לפני י"ט כסלו³⁵ –
25 שתורת החסידות נתלבשה בהבנה והשגה, כדי שתהי' ההתקשרות ע"י שכל, שדוקא עי"ז נעשה קירוב ויחוד פנימי.
26 ונקודת הענין – שיהודי צריך להתאחד עם התורה שלומד. והיינו, שלא זו בלבד שהוא לומד את התורה,
27 אלא עוד זאת, שהתורה מלמדת אותו³⁶, ועד שנעשה חד עם התורה, שזהו מ"ש³⁷ "ובתורתו יהגה", "תורתו"
28 דייקא, תורה שלו, כיון שנתאחד עמה³⁸.
- 29 וענין זה צריך להיות ניכר בכל מציאותו ובכל ענינו, וכמ"ש הרמב"ם³⁹ ש"החכם . . צריך שיהי' ניכר
30 במעשיו במאכלו ובמשקו וכו'", וממשיך ומונה עשרה דברים שבהם צריך החכם להיות ניכר, היינו, שבכל
31 ענינו, באכילתו ובשתייתו, ומכ"ש בתפלתו ובלימודו, צריך להיות ניכר שענינים אלו נעשים ע"י יהודי שחדור
32 בגליא דתורה ובפנימיות התורה.
- 33 ובלשון דהתחלת פרשת השבוע – שצריכים להמשיך זה בכל פרטי המדריגות ד"מאה שנה ועשרים שנה
34 ושבע שנים"⁴⁰, ובכללות הענין ד"שני חיי שרה", היינו, בכללות חיי היום-יום, שבכל תנועה ותנועה יאיר היחוד
35 פנימי עם התורה, שזוהי כללות הכוונה דדירה בתחתונים⁴¹.

(36) ראה לקר"ד ח"ב רמז, ב. סה"ש תש"ב ע' 123. תש"ד ע' 88.

תש"ו ע' 21.

(37) תהלים א, ב. וראה ע"ז יט, א.

(38) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ד ע' 58.

(39) הל' דעות רפ"ה.

(40) ראה סד"ה פתח ר' יוסי שנאמר בהתוועדות (לעיל ע' 111). וש"נ.

(41) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג,

ו. תניא רפ"ז. ובכ"מ.

(29) לאדמו"ר האמצעי – בתחלתה (קכט, ג).

(30) ראה גם "רשימות" חוברת ד ע' 7.

(31) ראה גם "רשימות" חוברת ט ס"ע 4 ואילך.

(32) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ד ע' 249. ע' 260.

(33) ע' 102 ואילך.

(34) ד"ה ויהיו חיי שרה פר"ת (סה"מ פר"ת ס"ע קמא ואילך) –

שעליו מיוסד המאמר שנאמר בהתוועדות. וראה לעיל ע' 102 הערה 1.

(35) ראה גם לקמן ע' 129 ואילך.

לקוטי שיחות פרשת חיי שרה כרך ה

מתורגם ללשון הקודש

אלא הם מנוגדים: בית הוא מבנה שנבנה על האדמה, ומערה היא בתוך האדמה. לפי זה צריך היה רש"י, בהסבירו את הכפילות של המערות, לומר "מערה ועליה על גביה", ולא "בית ועליה על גביו"⁵?

ב.

"דבר אחר, שכפולה בזוגות"

לאחר מכן ממשיך רש"י בפירושו על "המכפלה": "דבר אחר, שכפולה בזוגות"² – יש הסבר נוסף לכך שהמערה נקראת "מכפלה", מפני שהיא כפולה במספר זוגות, כדברי רש"י לפני כן – על "בקרית ארבע"⁶ – שנקברו שם ארבעה זוגות: אדם וחוה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאח.

גם בכך אין מובן: השם "מערת המכפלה" שבפסוקנו אינו נקרא כך על ידי התורה – כפי שלגבי "ותמת שרה בקרית ארבע" התורה קוראת לעיר בשם "קרית ארבע", ובתורה אפשר גם שיקרא שם על שם העתיד⁷ – אלא בשם זה התבטא אברהם בדבריו לבני חת. הוא הורה להם לבקש מעפרון שיתן את מערת המכפלה – והם, בני חת ועפרון, בודאי לא ידעו שבמערה ייקברו מאוחר יותר ארבעה זוגות, וסביר לומר⁸ שהם אפילו לא ידעו שאדם וחוה קבורים שם – כי אילו היה עפרון יודע זאת, הוא לא היה מסכים למכור את השדה בארבע מאות שקלים בלבד, שזהו ערך השדה עצמו⁹, כי אז הוא בודאי היה מתאר לעצמו את חשיבותה העצומה של המערה בעיני אברהם, והיה מנצל זאת כדי להאמיר את המחיר הרבה יותר, ובודאי לא היה מציע בתחילה לתת את המערה ללא תשלום.

ובמיוחד כאשר אדם הראשון היה חשוב אצל כל העמים, כפי שאנו רואים שהוא חשש ש"לאחר מותי יקחו

א.

מערת "המכפלה"

מן הפסוק "ויתן לי את מערת המכפלה..."¹ מצטט רש"י את המלה "המכפלה", ומפרש: "בית ועליה על גביו"². במבט ראשון נראה, שכוונתו היא, שהמערה נקראת "מכפלה" מפני שהיא כפולה: היא מורכבת משתי מערות – זו על גבי זו.

אך לפי זה אין מובן:

(א) השם "מערת המכפלה" מבטא רק שווהי מערה כפולה, אך אין מוכח ממנו ששתי מערות אלו הן זו על גבי זו. בדיוק כך אפשר גם להבין שהן "זה לפני זה"³. מנין מסיק רש"י, שבמלה "המכפלה" הכוונה היא ל"בית ועליה על גביו"?

(ב) הביטוי "מכפלה" מתאים לגבי דבר אחד הכולל בתוכו כפילות, אך לא לגבי שני דברים שונים שאינם מאוחדים. לפי זה מתאים יותר, לכאורה, לומר, ששתי המערות הן "זה לפני זה", כי דוקא כך יש קשר הכרחי בין שתי המערות, שהרי זו תלויה בזו – אי אפשר להיכנס למערה הפנימית, אלא דרך המערה החיצונית, ולפיכך מובן מדוע נקראות שתי מערות אלו בשם המאחד ביניהן "מערת המכפלה" – מערה אחת כפולה. לעומת זאת, לפי הפירוש, ששתי המערות הן זו על גבי זו, אין ביניהן קשר שהופך אותן ליחידה אחת, שהרי, כיון שמערה היא בתוך האדמה, הרי המערה העליונה אינה תלויה במערה התחתונה, והיא יכולה להתקיים בלעדיה – ואדרבה, אז היא חזקה יותר, ללא חלל מתחתיה⁴. אם כך, מנין לומד רש"י, שהמשמעות של "מכפלה" היא "בית ועליה על גביו"?

(ג) "בית" ו"מערה" אינם שני ביטויים שונים בלבד,

(1) פרשתנו כג, ט.

(2) כבמס' עירובין (נג, א).

(3) כפירוש – ואדרבה הראשון – שבעירובין שם. וכפירוש הראב"ע כאן.

וכ"ה בזה"א קט, א.

ואף שבגמרא שם מקשה על פי זה "אלא למ"ד שני בתים זה לפני זה מאי מכפלה" – כי עפ"י דרך לימוד הגמרא, כפולה הוא דוקא "בשתי תקורות" (רש"י שם ד"ה בית). אבל בדרך הפשט, אין כל רמז בתיבת המכפלה שההכפלה הוא בתקורות דוקא*. ולהעיר שברד"ק כאן כותב "וי"א מערה לפני מערה" – אף שבגמרא שם שולל דיעה זו בפירוש תיבת מכפלה, ופשטות לשונו "וי"א" משמע שכוונתו לפי חז"ל.

(4) ויש לומר, שמטעם זה מפרש הראב"ע (שהוא מפשטני המקרא) כאן, רק כפירוש זה.

(5) ואף שכ"ה לשון הגמרא שם – הרי דרכו של רש"י, גם כשמעתיק מדרשי חז"ל, לשנות את הלשון באופן שיהי הפירוש מובן גם לכן חמש למקרא. (ולהעיר מ(ראב"ע ו)רד"ק כאן שמשנה מ"בית" ל"מערה").

(6) פרשתנו כג, ב. (מעירובין שם).

(7) ראה רש"י בראשית ב, יד: וכתב המקרא ע"ש העתיד. ולפני זה בפרש"י (ב, ג).

(8) וכמפורש בזה"א (קצו, ב), אבל גם בדרך הפשט פשוט הוא וכבפנים.

(9) ראה רמב"ן כאן, עפרון בדמי השדה מכר לו הכל על דעתו שאין שם קבר.

(* בש"ח כאן מבאר דמכיון דכתיב מערת (המכפלה) בתי"ו הסמיכות – פירושו מערה של ענין (בנין, או זוגות) שהוא כפול. ועפ"י מושלל הפ' מערה לפני מערה (דאז הו"ל מערה כפולה) – אבל עפ"י זה הוי ל' לרש"י לכתוב פירושו על "מערת המכפלה".

1 אותי ואת עצמותי ויעשו להם דמות עבודת גילולים¹⁰].
2 אם כך, מהו הסימן שנתן אברהם לבני חת ולעפרון
3 באומרו שיתנו לו מערה זו אשר "כפולה בזוגות"?
4 מסבירים המפרשים¹¹ שהמערה נקראה אז בשם
5 "המכפלה – שכפולה בזוגות" מפני שהיה בה מקום
6 לארבעה זוגות.
7 אך עדיין אין מובן:
8 שטחה של המערה נחשב לפי המספר הכללי של
9 האנשים שאפשר לקבור בה, ולפי זה צריך היה לקרוא
10 למערה בשם שיבטא את האפשרות לקבור בה שמונה
11 אנשים, ומדוע היא נקראת "המכפלה", ביטוי המביע רק
12 כפילות. אף אם נאמר שהכפילות צריכה להיות בענין
13 שהוא כפול בעצמו (כפי שאפשר להסיק מה"מ"ס של
14 המלה "מכפלה"¹²) – זוגות – הרי אלו ארבעה אנשים ולא
15 שמונה. וכן, מדוע חשוב לציין בענינו שאלה הם זוגות¹³?
16 והרי, לגבי גודל השטח אין הבדל אם שמונת האנשים הם
17 ארבעה זוגות או שמונה אנשים יחידים.

ג.

השדה כולו נקרא "מכפלה"

18 בנוסף לשאלות המתעוררות במקום זה לגבי כל אחד
19 משני הפירושים שמביא רש"י, ובנוסף לשאלה, מדוע
20 בכלל צריך רש"י להביא שני פירושים, מתעורר קושי
21 מהמשך הפסוקים¹⁴:
22 מספר פסוקים לאחר מכן אומרת התורה "שדה עפרון
23 אשר במכפלה"¹⁵. מכך ברור, שהשטח כולו, שבו נמצא
24 השדה, נקרא "מכפלה"¹⁶. ולכאורה, צריך להסביר את
25 המשמעות של השם "מערת המכפלה" שבפסוקנו באותו
26 אופן – המערה שנמצאת ב"מכפלה"¹⁶. מדוע צריך רש"י
27 לבאר כאן, שהמערה עצמה היתה כפולה?
28 אמנם, הפסוק "שדה עפרון אשר במכפלה" אינו סותר
29 לפירוש רש"י, כי ניתן להסביר, שהשטח סביב המערה

(10) פדר"א ספ"כ. ולהעיר ג"כ מע"ז (ח, א): אדה"ר... עשן כר' והם קבעו כר'.
(11) ראה גו"א כאן.
(12) ראה רש"י וירא (כב, ו) פי' הראשון.
(13) וראה בחדא"ג (עירובין שם) שז' קברים הם 'לד' המוטלין על האדם לקבורו שהכהן מטמא להן, הרי ד' מהם אינם זוגות.
(14) ראה זח"א (קכח, ב) ובהגהות משל"ה שם.
(15) כג, יז.
(16) רשב"ם, רמב"ן, רד"ק וספורנו כאן.
(17) שכו"כ ענינים – ובפרט כללים בפרש"י – יש ללמוד מ"שתיקת" רש"י בפירושו (ממה שאינו מפרש כתוב או תיבה), כי פשיטא שאין דרכו בפירושו עה"ת לסמוך על מפרשים אחרים – ובמקום שסומך, הרי כתוב זה בפירוש וכמו "כתרגומו פירוש" (בראשית ד, ז).

נקרא בשם "מכפלה" על שם המערה הכפולה הנמצאת בו.
30 אך אין מובן:
31 (א) כשאלת הרמב"ן, שלפי דרך הפשט, "אין צורך
32 לבקש טעם לשם המקומות". זוהי גם דרכו של רש"י, כפי
33 שמוכן מכך שהוא אינו מפרש¹⁷: במקומות רבים רואים,
34 שרש"י אינו מבאר טעם לשם מסויים של מקום או של אדם
35 וכדומה, למרות שגם לפי הפשט אפשר לתת לכך טעם¹⁸.
36 יותר מכך: גם כאשר רש"י עצמו מציין טעם לשם
37 מסויים, הוא אומר זאת בפסוק שבו חשוב הדבר להבנת
38 פשט הכתוב, ולא בפסוקים הקודמים שבהם מוזכר השם,
39 כפי שאנו מוצאים לגבי השם "אברם"¹⁹.
40 (ב) מהניסוח "מערת שדה המכפלה"²⁰, וכן "במערה
41 אשר בשדה המכפלה"²¹, ברור, לכאורה, שהשטח איננו
42 נקרא בשם "מכפלה" מפני המערה שבו, אלא מסיבה
43 אחרת: כי אילו המערה הכפולה היתה הגורם היחיד
44 לקריאת השדה בשם "שדה המכפלה", לא היה מתאים
45 להתבטא בניסוח "מערת שדה המכפלה", שבו התואר
46 "מכפלה" קשור רק ל"שדה", ובודאי לא היה מתאים
47 להתבטא בניסוח: "במערה אשר בשדה המכפלה".
48

ד.

בית כפול ליד המערה ההסבר לכך הוא:

49 מהפסוק "מערת המכפלה אשר לו אשר בקצה שדהו",
50 שבו קובעת התורה את המלה "המכפלה" מיד לאחר
51 המלה "מערת", לפני הזכרת השדה, מובן, שהתואר
52 "המכפלה" קשור ישירות למערה. לכן אין רש"י מסביר
53 שהתואר "המכפלה" שבפסוקנו הוא שמו של השדה כולו,
54 כמלה "המכפלה" שבהמשך הפסוקים.
55 אך כיון שמהפסוקים שבהמשך מוכח בכל זאת, שאף
56 השטח כולו נקרא "מכפלה", וששם זה של השדה אינו
57 מפני המערה, כדלעיל בסעיף ג', לפיכך מסביר רש"י "בית
58 ועליה על גביו" – כלומר, בסמוך למערה היה בית כפול,
59 בעל שתי קומות²².

(18) וכמו "עדן" (בראשית ב, ח). ועוד – ולהעיר ג"כ מ"פת אלקים ליפת" (נח ט, כז).
(19) פרש"י לך יז, ה.
(20) פרשנו כג, יט. ויחי נ, יג.
(21) ויחי מט, ל.
(22) אבל לא בית לפנים מבית, כי (א) מכיון ש"המכפלה" מורה לענין אחד (כנ"ל סעיף א') מסתבר יותר שהשייכות של ב' הבתים הוא בעצם מציאותם, שקיום העלי' הוא ע"י הבית (משא"כ השייכות שבוה לפנים מזה הוא רק בענין הכניסה). ובוה יומתק מה שרש"י מוסיף (אחרי שמפרש בית ועלי') "על גביו" – דלכאורה מיותר – בכדי להדגיש שכל קיום העלי' הוא על גבי הבית דוקא.
(ב) ברובם ככולם של הבית ישנם כמה חדרים – (וראה מקץ מג, כד"ל) – ואין כ"כ חידוש בבית לפנים מבית לקרות "מכפלה" בגלל הבית. משא"כ בית ועלי'.

1 ולפי פירוש זה מובנים כל הבדלי הניסוח שבפסוקים:
2 הניסוח "מערת שדה המכפלה", המשמיענו, שהשם
3 "מכפלה" של השדה אינו מפני המערה, מובן – כי אכן
4 המערה אינה כפולה, והשם "מכפלה" קשור דוקא לשדה
5 מפני הבית הכפול שעמד בו. וכן מובן גם הניסוח "מערת
6 המכפלה אשר בקצה שדהו", שממנו מוכח, שהתואר
7 "המכפלה" מתייחס למערה – כי בית כפול זה נמצא
8 בסמוך למערה, ולכן נושאת בעיקר המערה שם זה.

ה.

המערה עצמה אינה כפולה

9 הסבר נוסף לדברי רש"י, שליד המערה היה בית כפול,
10 ולא שהמערה עצמה היתה כפולה:
11 אילו המערה עצמה היתה כפולה, כלומר, שהיו בה
12 שתי מערות, הכרחי היה להסביר, ששתי המערות היו זו
13 בתוך זו, ולא זו על גבי זו, כדלעיל בסעיף א'.

14 אך גם לפי האופן של "זה לפניך מזה" קשה להבין את
15 הפסוק: הרי בפסוק נאמר שהמערה היתה "בקצה שדהו",
16 ואילו היו שתי המערות זו בתוך זו – הרי לא ייתכן
17 ששתייהן בקצה השדה, אלא אחת נמצאת בקצה, והשניה
18 נמצאת פנימה לה – בתוך השדה.

19 אף אם נאמר (א) ששתי המערות היו בצדו של השדה,
20 והמשמעות של "בקצה" איננה דוקא "בסוף", אלא בצד;
21 או (ב) שאף המערה שהיתה פנימית יותר בתוך השדה
22 יכולה להיחשב כאילו היא נמצאת "בקצה שדהו" מפני
23 סמיכותה לקצה השדה –

24 הרי כיון שבדברי אברהם "אשר בקצה שדהו" הוא
25 התכוון, כמובן, להמעיט בערך המערה²³, קשה לומר שהוא
26 יכנה אותה בו בזמן בשם "המכפלה" כשכוונתו היא לשתי
27 מערות, זו לפניך מזה, כינוי המגדיל את שטח המערה.

28 לכן מסביר רש"י "בית ועליה על גביו" – שהמערה נקראה
29 "מערת המכפלה" מפני סמיכותה לבית כפול, כדלעיל.

ו.

שני סימנים למערה?

30 רש"י אינו מסתפק בפירוש זה, ומביא פירוש נוסף, כי
31 לפי הפירוש "בית ועליה על גביו" אין מובן: מדוע צריך
32 אברהם לתת שני סימנים למערה: שהיא נמצאת ליד בית
33 כפול, ושהיא בקצה שדהו? לכן צריך רש"י להביא את

(ג) בדירה לפניך מדידה אין חידוש כ"כ (וסימן), כי אפשרי גם באהל
(שכו"כ דרו או באוהלים), משא"כ זה ע"ג זה.
(23) ראה רמב"ן וספורנו כאן.
(24) ראה רש"י ד"ה שכפולה (עירובין שם).
(25) ראה רד"ק כג, ו.

34 הפירוש השני, "כפולה בזוגות", שמשמעותו שהמערה
35 היתה כפולה [לא במספר מסויים של זוגות קברים (דבר
36 שאינו מוכח מהמלה "המכפלה", כדלעיל בסוף סעיף ב)],
37 אלא בעצם העובדה שכל אחד מן הקברים שבה היה כפול
38 – "זוגות" – קבר זוגי, לאדם עם זוגתו – איש ואשתו²⁴.

39 לפי זה מובן מדוע צריך היה אברהם להוסיף את המלה
40 "המכפלה", כי על ידי הוספה זו הוא הבהיר את חפצו דוקא
41 במערה זו: הרי בני חת אמרו "במבחר קברינו קבור את
42 מתך...", ומדוע הוא דורש מהם לבקש עבורו דוקא את
43 מערתו של עפרון? לכן הוא הוסיף את המלה "המכפלה",
44 ובכך הוא הבהיר, שאין הוא מקבל את הצעתם של בני חת
45 "במבחר קברינו קבור את מתך", לקבל מהם מקום אחד
46 לקבורת שרה²⁵, אלא ברצונו לקבור את שרה במערת עפרון,
47 משום שבה יש בכל קבר מקום כפול, גם לבן זוגה (אברהם).

48 אך אין די בכך, ולכן אין נאמר "מערת הכפל" וכדומה,
49 כי בני חת היו יכולים להציע לו בקלות מקום כפול – לשני
50 קברים. לפיכך הדגיש אברהם "מכפלה" – שכפולה בזוגות
51 – שאין הוא מעוניין שהקבר הזוגי יהיה בין זרים, אלא
52 במקום שהוא כפול בזוגות, שיהיה בית קברות למשפחתו²⁶.
53 אך לפירוש זה קיימת סתירה בדבריו של אברהם
54 בהמשך: הוא מתחיל את דבריו בנוסח של בקשה: "וישתחו
55 לעם הארץ... וידבר... אם יש את נפשכם... (ובקשתו היא):
56 לקבור את מתי (בלשון יחיד) מלפני (שהוא צער גדול,
57 ולכן הוא מבקש לבטלו מהר ככל האפשר, ולפיכך) ויתן
58 לי... המכפלה" – לא פחות משמונה קברים!

59 ועוד ועיקר: המשמעות הפשוטה של המלה "מכפלה"
60 (מ"ם פתוחה) היא מלשון מכפיל (מאכיל וכו') – גורם
61 למשהו אחר²⁷ להיות כפול, ולכאורה, אין לכך קשר
62 ל"כפולה בזוגות".

63 לכן הפירוש הראשון, העיקרי, הוא: בית ועליה על גביו.
64 והקושי שהוזכר לעיל על הפירוש "בית ועליה על
65 גביו" אינו כה קשה, כי אנו מוצאים במקומות נוספים שיש
66 לדבר אחד שני סימנים.

ז.

"המכפלה" - תשובה תתאה ותשובה עילאה

67 פירוש רש"י מכיל גם "יינה של תורה"²⁸.
68 נאמר בזהר²⁹, שהמשמעות של "המכפלה" – ה' מכפלה

(26) ובא בהמשך לפרש"י לעיל (כג, ד) לבית הקברות.

(27) ראה פרש"י וירא (כב, ו) הנ"ל – פ"י השני.

(28) היום יום ע' כד.

(29) פרשתנו קט, א.

ח.

"העלאה" ו"המשכה" בשתי דרגות התשובה

אמנם, באופן כללי יש רק שתי דרגות בתשובה: 26
תשובה תתאה ותשובה עילאה. אך למרות זאת נאמר 27
בלקוטי תורה³⁸ שבאופן מפורט יותר יש ארבע דרגות 28
בתשובה. כי בכל אחת משתי הדרגות, תשובה תתאה 29
ותשובה עילאה, יש שני אופנים: העלאה והמשכה³⁹. 30
בתשובה תתאה יש אופן שבו הה"א תתאה עולה לוא"ו, 31
והאופן שבו הוא"ו נמשכת לה"א, וכן גם בתשובה עילאה 32
יש שני אופנים: האופן שבו הה"א עילאה עולה ליו"ד, 33
והאופן שבו היו"ד נמשכת לה"א. 34

וזהו ההסבר, בפנימיות הענינים, לשני הפירושים של 35
רש"י על "המכפלה". 36

בפירוש הראשון מציין רש"י את שתי הדרגות הכלליות 37
שבתשובה: בית – תשובה תתאה, ועליה – תשובה 38
עילאה. והוא מוסיף "על גביו", שה"עליה" נמצאת דוקא 39
על ה"בית", כי סדר העבודה מחייב, שתחילה תהיה 40
תשובה תתאה, ורק לאחר מכן ניתן להגיע לתשובה 41
עילאה⁴⁰, ואף כאשר נמצאים בתשובה עילאה, צריך להיות 42
"וחטאתי נגדי תמיד"⁴¹. 43

ובפירוש השני – "שכפולה בזוגות", כדלעיל בסעיף ו' – 44
מבאר רש"י את שני האופנים של העלאה ושל המשכה שיש 45
הן ב"בית" (תשובה תתאה) והן ב"עליה" (תשובה עילאה). 46
כידוע, ש"אשה" מצביעה על עבודה באופן של העלאה 47
מלמטה למעלה, ו"איש" – על המשכה מלמעלה למטה. 48

(משיחת ש"פ חיי שרה תשכ"ט)

1 – היא שתי האותיות ה"א" שבשם הוי'. בכך מבאר הצמח
2 צדק³⁰ את הפירוש של "בית ועליה על גביו", ש"בית" הוא
3 בבחינת ה"א תתאה, ועליה – בבחינת ה"א עילאה.

4 מהו הקשר שבין שתי האותיות ה"א של שם הוי',
5 הנרמזות במלה "המכפלה", לענין של מערת המכפלה
6 כפשוטה?

7 אחד ההסברים לכך הוא:

8 תכלית ירידת הנשמה למטה היא שעל ידי עבודתה כאן
9 למטה היא תגיע לתשובה: הנשמה למעלה, לפני ירידתה
10 למטה, היא בבחינת צדיק, ועל ידי עבודתה למטה, היא
11 מגיעה לדרגת בעל תשובה³¹.

12 כיון שעבודת הנשמה למטה היא כדי להגיע לתשובה,
13 מובן, שכל עוד לא השלימה הנשמה את עבודתה בעולם
14 הזה היא עדיין לא הגיעה לשלמות התשובה. דוקא כאשר
15 "ותמת שרה בקרית ארבע..."³², כאשר הנשמה נפרדת
16 מהגוף ומסיימת את עבודתה "בארץ כנען" (מלשון³³
17 מסחר), בעולם הזה שהוא ארץ של מסחר, שבו הנשמה
18 "מרויחה" את העלויות הנעלות ביותר³⁴, רק אז היא מגיעה
19 לשלמות התשובה³⁵.

20 וזהו הקשר שבין "מערת המכפלה" כפשוטה, שאליה
21 הגיעו האבות והאמהות לאחר סיום עבודתם, בהגיעם
22 לשלמות התשובה³⁶, לבין שתי האותיות ה"א (ה' תתאה
23 וה' עילאה) הנרמזות במערת המכפלה – כי בענין התשובה
24 בכלל יש שתי דרגות: תשובה תתאה – תשוב ה' תתאה,
25 ותשובה עילאה – תשוב ה' עילאה³⁷.

נב*, שגם תש"ת, וגם כשהיא רק מצד יראת העונש, פנימיותה ואמיתתה הוא
והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה" – בחי' תש"ע. עיי"ש באריכות. ועיין
אגה"ק ס"ה (קז, ב): והנה הגם כו'.

38) ס"פ בלק. וראה "ביאורים לאגה"ת" סי"ד**, שבכל בחינה
שבתשובה, גם בבחינה הכי תחתונה, נכללים כל ד' הבחינות. עיי"ש.

39) ראה אוה"ת שם (קח, ב) בפירוש "שכרו כפול ומכופל", שקאי על ב'
הבחינות שבג"ע געה"ע וגעה"ת (ה' עילאה וה' תתאה), שבכל אחד מהם יש
בחי' כפל – מלמטלמ"ע ומלמעלמ"ט.

ועפ"ז יש לבאר מ"ש באגה"ת פ"ט לענין תשובה "שבמקום הקשר הוא
כפול ומכופל", כי כללות ענין התשובה הוא "כפול" – תש"ת ותש"ע, ובכ"א
מהם ישנם ב' האופנים: העלאה והמשכה – מכופל.

40) אגה"ת ספ"ח. ותו"ת מכינה ומביאה סו"ס לתש"ע. וכפי' (בפנים)
מכפלה – שמכפיל כו'. ועפ"מ"כ באגה"ק שם, גם ה' ראשונה "מכפילה" ה'
אחרונה. וכמוכא בכ"מ בענין מילוי ה' שבה' ראשונה (תו"א ריש פרשתנו,
לקו"ת שמ"ע צב, סע"ג. אוה"ת פרשתנו קיה, א).

41) עיין אגה"ת ספ"ח.

30) אוה"ת פרשתנו קיה, א. וראה גם שם קיד, ב.

31) לקו"ת בלק עג, א. (ושם שזהו "התירוצ' האמיתי" למה ירדה
הנשמה למטה).

32) ראה מהנ"ע פרשתנו קכב, ב: ותמת שרה זה הגוף בקרית ארבע אלו
הארבע יסודות כו'.

33) תנחומא מסעי ט. ת"ב שם ז. במדב"ר פכ"ג יו"ד.

34) ראה תו"א ר"פ וישב. סה"מ אידיש ע' 91 עה"פ ותמת שרה גו' בארץ כנען.

35) ראה לקו"ת שמע"צ (צב, ב) שמשה רבינו ע"ה זכה לבחי' תשובה
קודם מותו דוקא.

36) וגם ה"תקומה" שהיתה בהשדה כשנכנסה לרשותו של אברהם (רש"י
פרשתנו כג, יז), הרי ע"י שהיתה תחלה ביד עפרון, נעשה בה יתרון יותר
(אוה"ת פרשתנו קטו, ב) – דוגמת העלי' שבנשמה לאחר גמר העבודה
בעוה"ז דוקא.

37) אגה"ת פ"ד ואילך

השייכות של "המכפלה – ה' מכפלה" (גם (תשובה ה' עילאה) ל"ותמת
שרה בקרית ארבע גו'" בכאו"א (ראה מהנ"ע שם, א"ב), גם באלו ששבים (גם
סמוך למיתתם) רק בתש"ת – מוכן עפ"י המבואר ב"ביאורים לאגה"ת" סעיף

(* נדפס באגה"ת עם ליקוט פירושים כו' (ע' קפודט). המו"ל.

(** נדפס עם ע' פב. המו"ל.

יום ראשון י"ח מרחשון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 296, כט. אשת חיל... עד עמ' קמט, דר"י ורכ"ט.

הלכה למשה מסיני". ב"אגרת הקודש" סימן כ"ג מפרש רבנו הזקן (לקוח מרש"י⁸) ש"הלכות" היינו "הלכות ברורות ופסוקות הלכה למעשה". וצריך להבין, למה נקראו ההלכות בשם "תנא" ו"כתרה של תורה"? וגם, למה "השונה הלכות" דוקא מכנה לו כו', – שהוא בן עולם

הבא, ולא שאר דברי תורה? – מדוע לא גם מי שלומד שאר הענינים שבתורה, כמו מקרא, מדרש ואגדה? וכן להבין מאמר רז"ל בפרק יא דמנחות: "אפילו לא שנה אדם אלא פרק אחד שחרית כו'" – יצא ידי חובתו, – במצות תלמוד תורה. הגמרא אומרת שם שאותו יהודי קיים מצות "לא ימוש ספר התורה הזה מפניך"⁹, וממה שהגמרא אומרת להלן לפי דעה שניה שפסוק זה אינו

חובה, מסתבר הרי, שלפי הדיעה הראשונה מוטלת חובה ללמוד תורה בכל הזמנים (פרט לכך, כשמישהו אינו יכול ולמד תורה רק פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית – יצא ידי חובתו), ולמה אינו יוצא ידי חובתו בשאר דברי תורה? – הלשון "פרק אחד" מורה שמדובר במשניות, תורה שבעל פה, מדוע, איפוא, בזה דוקא הוא יוצא ידי חובתו, ולא בדברי תורה אחרים, כמו מקרא, מדרש ואגדה? אך מודעת זאת, – ידוע, מה שכתב האריז"ל¹⁰, שכל אדם מיישר צריך לבא בגלגולים רבים עד שיקיים כל תרי"ג מצות התורה במחשבה דיבור ומעשה להשלים לבושי נפשו ולתקנם שלא יהא לבושה דחסרא כו' לכד ה"תניא", שלכל נפש אלקית שלשה לבושים שהם מחשבה, דיבור

כט. באגרת הקודש זו, סימן כ"ט, מסביר רבנו הזקן המעלה הנעלית המיוחדת שבלמוד הלכות התורה, עד שחכמינו ז"ל מצינים את ההלכות כ"תנא" ו"כתרה של תורה", זאת – מפני שגילוי הרצון העליון של מצוות – אשר הרצון העליון של מצוות הוא למעלה מ"חכמה" שבתורה (ומרצון זה מתהווים הלבושים הנשמה שתוכל "לקבל" התגלות זו השכינה שבגן עדן) – מתגלה בעיקר בהלכות שבתורה שבעל פה – המבטאות בבהירות את הרצון העליון שבמצוות.

"אשת חיל עמרת בעלה כו'". – זהו פסוק במשלי¹¹. כשם שתורה משולה לאשה, על דרך "ראה חיים עם האשה אשר אהבת"¹² – אומרים חכמינו ז"ל¹³ שזה מוסב על חכמת התורה – כך גם כאן משמעות "אשת חיל" היא "תורה", שבתורה עצמה ישנו הענין של "אשת

חיל", וישנו "בעלה" של "אשת החיל", וזו כוונת הפסוק, שה"אשת חיל" שבתורה (שכפי שסיביר להלן זה מוסב על ההלכות של תורה שבעל פה) – היא "עטרה לבעלה", לתורה שבכתב, הנקראת "בעל" של ה"אשת חיל". איתא – אנו מוצאים בגמרא פרק ד' דמנחות: "ודאשתמש בתנא חלף כו'" – על מה שכתוב ב"אבות"¹⁴ המשתמש בכתר (התורה) נלקח (מהעולם) – אומרת על כך הגמרא במסכת מגילה: "זה המשתמש במי ששונה הלכות, כתרה של תורה כו'". – הב"ח אינו גורס שם המלים "כתרה של תורה", אך רבנו הזקן מקבל הגירסא כפי שהיא מובאת בגמרא שלנו, עם המלים "כתרה של תורה". להלן אומרת הגמרא שם ב"מגילה": "תנא דבי אליהו, כל השונה הלכות לו כו'". – שהוא בן עולם הבא. שם ב"מגילה" כתוב "כל השונה הלכות" – בלי הדוספה "בכל יום". ואילו בסיים מסכת נדה¹⁵ הלשון היא "כל השונה הלכות בכל יום", ומפרש רש"י שם: "הלכות" – "משנה ברייתא

1. יב, ד. 2. קהלת ט, ט. 3. ראה קידושין ל, ב. 4. כח, ב. 5. פרק א' משנה י"ג. 6. עג, א. 7. קלז, א. 8. ראה ט"ז יו"ד סרמ"ו סק"ב. 9. צט, ב. 10. יהושע א, ח. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ס' הגלגולים פ"ד. ש' הגלגולים הקדמה יא, טז. ובהקדמת ש' המצות (ובע"ז שמ"ט פ"ה) קיצר ולכן לא קשה משם. ועייג"כ של"ה תושב"כ בתחלתו (רסד, ב ואילך)". 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר, שבהל' ת"ת לאדרי"ז פ"א ס"ד הועתק הענין עם כמה שינויים: (א) באגה"ק "שיקיים", ובשו"ע "שמקיים" (הדגשת הבהוה, ואין מספיק אפילו כשהכל באופן שבוודאי יקיים. וי"ל נפק"מ – כשלא קיים מחמת אונס. וראה של"ה שם). (ב) באגה"ק מוסיף (מצות) התורה. וי"ל שזהו תוס' טעם ההכרח, ואינו נוגע כ"כ בשו"ע. ועוד ועיקר – מוכרח להוסיף כאן כיון שמבאר אח"כ וז"מ דרבנן כו'. (ג) בשו"ע הסדר "במעשה דבור ומחשבה". ואולי י"ל הטעם דבשניהם כתב ע"פ הכלל לא זו אף זו (ראה תוס' ריש יבמות). ולכן בשו"ע דעיקר בנוגע למעשה קמ"ל דאפילו כשיש מעשה – בשביל דבור כו' ג"כ מתגלגל, ובאגה"ק (נשמאת דאורייתא) קמ"ל דאפילו כשיש מח' מתגלגל בשביל דבור וכו'. (ד) בשו"ע שם – פס"ד ברור – מוסיף הביאור "ודיבור ומח' הוא לימוד הלכותיהן, ע"ד שאמרו (מנחות קי) חכמים ע"פ זאת תורת החטאת וגו' שכל העוסק בת"ת כאילו כו'". ואולי עד"ז הטעם שבמקום "אדם" כאן – כתב שם 'נפש'".

(* כ"ה בדפ' זיטומיר תר"ח, תרט"ז. ווארשא תרנ"ה. ווילנא תרס"ה (ואילך). אבל בדפוס ראשון (שקלאוו תקנ"ד) "שתקיים". וכ"ה בדפוס: לבוב, תקנ"ט; קאפוסט, תקע"ד; קאפוסט, תקפ"ח; ווארשא ת"ר; טשערנאוויץ תר"ט; לבוב תר"י; טשערנאוויץ תר"כ.

למטה ממדרגה, בְּבִחִינַת צִמְצוּמִים וּלְבוּשִׁים רַבִּים וְעִצּוּמִים – לבושים רבים המעלימים ביותר על האור ומסתירים אותו, הַיְדוּעִים לְיוֹדְעֵי הָאֵל – חכמה נסתרה (תורת הקבלה), וְנִקְרָאִים בְּאֶדְרָא רַבָּה¹⁷ בְּשֵׁם "שְׁעֵרוֹת", – כשם ששערה חיותה מצומצמת, עד שיכולים לגזוז אותה מבלי להרגיש שום כאב – כך החיות הנמשכת על ידי הצמצומים, נקראת "שערות", כלומר המשכה מצומצמת ביותר, וְכִדְרָתִיב – וכמו שכתוב בְּרִנְיָא¹⁸:

"וְשַׁעַר רִאשֹׁנָה פְּעֻמָּר נִקָּא בִּי" – ושערות ראשו הן כצמר לבן, כלומר, שישנן למעלה המשכות הנקראות בשם "שערות", הרי, גם אחרי כל הצמצומים, אֲפִי עַל-פִּי-כֵן, לֹא יִכְלָה הַנֶּפֶשׁ אוֹ הָרוּחַ וּנְשָׁמָה לְמַסְכָּל – לסבול הָאֵוֶר, כִּי מִזֶּבֶד וּמִתַּק הָאֵוֶר וְכוּ', – כלומר, טוב כזה ומתיקות כזו שאין בכוח הנברא ל"קבלם" מבלי שיגוע מהמתקנות – כפי שיסביר להלן, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב¹⁹:

"לְחַוֹּת פְּנֵעִם ה'", לְשׁוֹן נְעִימוֹת וְעִרְבוּת וּמִתִּיקוֹת וְתַעֲנוּג עֲצוּם לְאִין קִין, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב²⁰: "אִו תַּתְּעַנֵּג עַל ה', וְהַשְׁבִּיעַ בְּצִחְצֻחוֹת²¹ בִּי", – "צחצחות" הוא לְשׁוֹן "צִחָה צָמָא", – צמאון שאינו נרוה, אלא צמא תמיד ליותר, שכן התענוג הוא אין סוף, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזֵהר²², וְאִין בְּכִחָה – של הנשמה, לְקַבֵּל הַנְּעִימוֹת וְעִרְבוּת הַצִּחְצֻחוֹת, שֶׁלֹּא תִצָּא מִנִּרְתָּקָה – מהמוגבלות שלה, וְ – לא תִתְפַּטֵּל מִמְצִיאוֹתָהּ כְּנֶר – הבטל בְּאִבּוּקָה. – מפאת האור הגדול של האבוקה בטל אור הנר לגמרי במציאות – כך מצד האור הגדול של התענוג והמתקנות היתה הנפש בטלה ממצאותה, אִם לֹא, שֶׁמִּבְחִינַת אֵוֶר זֶה עֲצָמוֹ תִשְׁתַּלְשֵׁל וְתִמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ אֵיזוֹ הָאֶרֶץ מוֹעֲסָתָה, בְּדֶרֶךְ הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת מִדְּרָגָה אַחֵר מִדְּרָגָה בְּצִמְצוּמִים רַבִּים, עַד

ומעשה של תרי"ג מצוות התורה, ואם חסר בתרי"ג המצוות – חסר הרי בלבושי הנפש, וכדי שלא יהיו לבושים חסרים – מן ההכרח שהנפש תקיים כל תרי"ג מצוות התורה, שאז לבושיה הם בשלימות, לְבִי"ג²³ מִצְוֹת הַתְּלוּיוֹת בְּמַלְךָ²⁴ – המוטלות על המלך,

אגרת הקדש

מצות התלויות במלך שהוא מוציא כל ישראל כי הוא כללות כולם כו' והטעם הוא כדי להלביש כל תרי"ג בחי' וכחות שבנפשו אחת מהנה לא נעדרה כו'. וביאור ענין הכרח וצורך לבושים אלו מבואר בוהר ומובן לכל משכיל כי להיות שנפש רוח ונשמה שבאדם הן בחי' נבראים וא"א לשום נברא להשיג שום השגה בכורא ויוצר הכל א"ס ב"ה וגם אחרי אשר האיר ה' מאורו ית' והאציל בבחי' השתלשלות קצת מדרגות רבות מדרגה אחר מדרגה בבחי' צמצומים עצומים ולבושים רבים ועצומים הידועים ליי"ח ונקראים באד"ר בשם שערות וכדרכתיב בדניאל ושער רישיה כעמר נקא כו' אעפ"כ לא יכלה הנפש או הרוח ונשמה למסבל האור כי טוב ומתוק האור וכו' כמ"ש לחיות בנועם ה' לשון נעימות ועריבות ומתיקות ותענוג עצום לאין קץ כמ"ש אז תתענג על ה' והשביע בצחצחות כו' לשון צחה צמא כמ"ש בוהר ואין בכחה לקבל הנעימות ועריבות הצחצחות שלא תצא מנרתקה ותתבטל ממצאותה כנר באבוקה אם לא שמבחי' אור זה עצמו תשתלשל ותמשך ממנו איזו הארה מועטת בדרך השתלשלות מדרגה אחר מדרגה

שְׁהוּא – המלך מוֹצִיא כָּל יִשְׂרָאֵל – בקיום מצוות אלו, כִּי הוּא פְּלִלוֹת פְּלִם כו'²⁵, – הוא כולל בתוכו כל בני ישראל, ובקיומו המצוות התלויות בו הרי זה שכל בני ישראל קיימו אותן, אך שאר המצוות מן ההכרח שכל נשמה תקיים את כולן, וכיוון שבגלגול אחד הוא לא קיים מצוות מסוימות – מן ההכרח שיבוא עוד פעם בגלגול שני כדי לקיים המצוות שחסרו לו בגלגול הקודם, וכו', וְהַטָּעַם – מדוע מן ההכרח שיהיו לו הלבושים מכל תרי"ג המצוות, הוא פְּרִי לְהַלְבִּישׁ – בלבושים של מצוות, כָּל תְּרִי"ג בְּחִינּוֹת וְכֹחוֹת שֶׁבְּנַפְשׁוֹ, – כפי שרכנו הזקן קורא לכך בפרק ד' שב"תניא" תרי"ג

אברי הנפש – ילביש את כולם בלבושי מצוות, אַחַת מֵהֶנָּה לֹא נִעְדְּרָה כו'. – שלא יחסר שום לבוש לכל אחד מתרי"ג הבחינות והכחות של הנפש. וְכִאֲוֹר עֲנִין הִכְרָה וְצָרָה לְבוּשִׁים אֵלּוּ, – מדוע מן ההכרח שיהיו לנפש לבושים אלה, מְכַאֵר בְּזֵהר²⁶, וּמִזֶּבֶד לְכָל מַשְׂכִּיל, כִּי לְהִיּוֹת שֶׁנֶּפֶשׁ רֹחַ וְנִשְׁמָה שֶׁבְּאָדָם הֵן בְּחִינּוֹת נְבְרָאִים, וְאִי אִפְשָׁר לְשׁוּם נְבְרָא לְהַשִּׁיג שׁוּם הַשְׁגָּה בְּבוֹרָא וְיוֹצֵר הַכֹּל, אִיזִיכּוֹף פְּרוּף-הוּא. – נברא שהוא בעל גבול אינו יכול להשיג שום השגה בבורא שהוא "אין סוף" ובלי גבול. שזה כפי ש"אור אין סוף" הוא למעלה מעולמות בכלל – אי אפשר שתהיה לשום נברא השגה בו, וְגַם אַחֲרֵי אֲשֶׁר הָאֵיר ה' מְאֹרֵוֹ וְתִבְרָךְ – הארה בלבד מאורו, וְהָאֲצִיל בְּבִחִינַת הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת מִדְּרָגָה רְפוּתָה, מִדְּרָגָה אַחֵר מִדְּרָגָה – מדרגה

13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע שבשו"ע – שכנ"ל צ"ל הפס"ד יותר ברור – אין כל הפיסקא והענין ד'לבד מצות התלויות במלך כו'".
14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אבל בתו"א נג, ג הלשון: ש"כ"א מישראל צריך לקיים כל התרי"ג מצות לבד מצות המלך שהמלך הוא מוציא כל ישראל וכל המצות מחויב כ"א לקיים וצריך להיות בגלגול או בבחי' עיבור. ועד"ז בלקו"ת יוהכ"פ (סט, א): ואפי' מצות כהנים וכה"ג ע"י עיבור או גלגול". 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "(וכ"ה בתו"א שם) – ולא הזכיר כה"ג. (וכ"ה במשנת חסידים מסכת חיוב הנשמות רפ"ב). ובלקו"ת שם מפורש "צריך כל אדם לקיים... ואפי' מצות כהנים וכה"ג". אבל בס' הגלגולים פ"ד כולל ביחד "מצות... לכהן, ללווים... למלכים... לדיינים וכיו"ב". ואולי י"ל ד"הוא כללות כולם" דאגה"ק כאן הוא עיבור שכתב בס' הגלגולים שם. ועפ"ז יומתק דבמקום "מפני חשיבותו" שבמ"ח שם – כותב אדה"ז כי הוא כללות כולם". 16. ח"ב רי, ב. שם רכט, ב. 17. זח"ג קכה, ב. ואלילך. 18. ז, ט. 19. תהלים כז, ד. 20. ישעי' נח, יא. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה תו"א מג"א צח, סע"ב. אוה"ת תצוה (ע' א' תרו). פרדס ש' הצחצחות". 22. ח"ב רי, ב.

זה, והלבוש עצמו אינו בטל במציאות באור זה, מפני שהוא הרי בא מאור זה עצמו – ואלה הם לבושי המצוות, וְכַמְשָׁל הַרוּחָה בְּשִׁמְשׁ דְּרִךְ עֲשִׂישִׁית וְכֵה וּמְאִירָה וְכו', וְכַמּוֹ שְׁכָתוּב²³: "וְיָבֵא מִשָּׁה בְּתוֹךְ הָעֵנָן, וְיַעַל כּו', – על הר סיני", שְׁנִתְלַבֵּשׁ בְּעֵנָן וְעָלָה וְרָאָה דְּרִךְ הָעֵנָן וְכו', – שהענן שימש כלבוש למשה שיוכל "לקבל" הגילויים על הר סיני, כְּמֹו שְׁכָתוּב בְּזִוְהַר חֶלֶק ב' דָּף רי וְרַבְמ.

שִׁיבְרָא מִמֶּנָּה – מההארה שבאה מן האור, לְבוּשׁ אֶחָד נִבְרָא, מַעֲיֵן מְהוּת אֹרֹךְ, לְהַלְבִּישׁ – בלבוש זה את הַנֶּפֶשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה, וְדִרְךְ לְבוּשׁ זֶה שְׁהוּא מַעֲיֵן אֹרֹךְ זֶה תּוֹכֵל – הנשמה לְהַנּוֹת מִזִּיו אֹרֹךְ זֶה וּלְהַשִּׁיגוֹ, וְלֹא תִתְבַּטֵּל מִמְּצִיאוֹתָהּ, – שכן, כיוון שהלבוש בא מאור זה, הרי זה מעניק כוח לנפש "לקבל" את האור, וכיוון שהלבוש הוא הרי "נברא" יכולה הנשמה להתלבש בלבוש

אגרת הקדש

בצמצומים רבים עד שיברא ממנה לבוש אחד נברא מעין מהות אור זה להלביש הנפש רוח ונשמה ודרך לבוש זה שהוא מעין אור זה תוכל ליהנות מזיו אור זה ולהשיגו ולא תתבטל ממציותה וכמשל הרואה בשמש דרך עששית זכה ומאירה וכו' וכמ"ש ויבא משה בתוך הענן ויעל כו' שנתלבש בענן ועלה וראה דרך הענן וכו' כמ"ש בזו"ב דר"י ורכ"מ.

יום שני י"ט מרחשון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קמט, והנה אור זה... עד עמ' 298, כולא חד.

הרי זה מהרצון העליון הנקרא חיצוניות לגבי תענוג, שכן – כפי שיסביר להלן – רצון הוא חיצוניות התענוג. וְהֵנָּה, כְּמֹו שְׁכָתוּב שְׁמִי שִׁשׁ לֵה עֵנָן מִמֶּנָּה²⁸, הָאֵדָם לֹא בָּהַ בְּחַ הַתַּעֲנוּג שְׁמִתְעַנֵּג מִמֶּה שִׁשׁ לֵה עֵנָן מִמֶּנָּה²⁸, כְּמֹו מִהִשְׁבֵּל שְׁכָל חֶדֶשׁ וְכֵהָיִי גִוְנָא, – וכדומה, כשנשמת אדם מבינה רעיון שכלי חדש,

היא מתענגת מכך, וכן משאר דברים שהאדם מתענג בהם, וּבְחִינַת חִיצוֹנִיּוֹת וְאֲחוּרִים שֶׁל בַּח חִיצוֹנִיּוֹת הַתַּעֲנוּג שֶׁבָּהּ – שבנפש, היא בְּחִינַת בַּח הַרְצוֹן שֶׁבָּהּ, שְׁהוּא רוּחָה מִה שְׁהוּא רוּחָה, דְּהֵינָּה²⁹ דְּכֵר שְׁאִינוּ צִעַר, שְׁהַצֵּעַר חֶסֶד הַתַּעֲנוּג. – לכן, דבר שהוא צער אין הנפש רוצה בו. כלומר, דבר שאדם רוצה בו, הרי זה מפני שיש לו תענוג בו, הרי שתענוג הוא הפנימיות של הרצון שהוא חיצוניות לגבי תענוג. וְכֵהָ עַל דְּרִךְ מִשָּׁל בְּאֹרֹךְ אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא גַם בְּגוֹ, כְּבִיכּוֹל, הַרְצוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ־הוּא היא בְּחִינַת חִיצוֹנִיּוֹת וְאֲחוּרִים לְבְּחִינַת "עֵנָן הָעֲלִיּוֹן" וְנִשְׁמָה ח' וְ"צִחְצִחוֹת" וְ"עֲלָמִין דְּכַסּוּפִין" הַנִּזְכָּרִים לְעִיל. – שכל אלה הם העונג העליון, ואילו הרצון הוא החיצוניות מזה, וכשאנו אומרים שהלבוש לנשמה הוא מ"אחוריים" ו"חיצוניות" העונג העליון – הרי

וְהֵנָּה, אֹרֹךְ זֶה הִנְנוּ לְצִדִּיקִים לְעִתִּיד לְבֵא, הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "נֶעֱם ח'" וְ"צִחְצִחוֹת", – צמאון של תענוג, לְהַתַּעֲנוּג עַל ח', וְ"ד' מֵאוֹת עֲלָמִין דְּכַסּוּפִין דְּמִתְעַנֵּי בְּחוּן צִדִּיקָא כו'²⁴, – וארבע מאות העולמות של "כיסופין" מלשון "נכסוף נכספת"²⁵, שהצדיקים

מתענגים בהם, כְּמֹו שְׁכָתוּב²⁶: "אֲרִבֵּעַ מֵאוֹת שְׁקָל כֶּסֶף כו'" – שעל פי קבלה, משמעותם הרוחניות היא, ארבע מאות עולמות של כוסף ותענוג לצדיקים, הֵנָּה יֵשׁ בּוֹ – באור זה, מַעֲלֹות וּמִדְּרֹגוֹת רַבּוֹת מְאֹד, גְּבוּהָ מַעַל גְּבוּהָ, – עד כמה שמדרגה אחת תהיה גבוהה ישנה עוד מדרגה למעלה ממנה, אֶךְ הָאֵרָה מוֹעֲצָת הַיּוֹדֵדֵת מִדְּרֹגָה אַחֵר מִדְּרֹגָה לְבֵרָא לְבוּשׁ זֶה, – הלבוש הנזכר לעיל המאפשר לנשמה לקבל את האור, היא מְבַחֲנִית מִדְּרֹגָה הָאֲחוּרָה שְׁבֵאֹרֹךְ זֶה, וְנִקְרָאת בְּשֵׁם "מִדְּרֹגָה הַחִיצוֹנָה" – לא הפנימיות של האור, כי אם

אגרת הקדש

והנה אור זה הגנוז לצדיקים לע"ל הנק' בשם נועם ה' וצחצחות להתענג על ה' וד' מאות עלמין דכסופין דמתענגי בהון צדיקיא כו' כמ"ש ארבע מאות שקל כסף כו' הנה יש בו מעלות ומדרגות רבות מאד גבוה מעל גבוה אך הארה מועטת היורדת מדרגה אחר מדרגה לברוא לבוש זה היא מבחי' מדרגה האחרונה שבאור זה ונקראת בשם מדרגה החיצונה ואחוריים דרך משל כמ"ש בזהר דר"ח ע"ב (ע"ין בס' מק"מ) ור"י ע"ב ומה²⁹⁸ דאשתאר כו' והנה כמו שבנשמת האדם יש בה כח התענוג שמתענגת ממה שיש לה ענג ממנו כמו מהשכלת שכל חדש וכה"ג ובחי' חיצוניות ואחוריים של כח ובחי' התענוג שבה היא בחי' כח הרצון שבה שהוא רוצה מה שהוא רוצה דהיינו דבר שאינו צער שהצער היפך תענוג. וככה עד"מ באור א"ס ב"ה ג"כ כביכול הרצון העליון ב"ה היא בחי' חיצוניות ואחוריים לבחי' ענג העליון ונועם ה' וצחצחות ועלמין דכסופין

החיצוניות בלבד, וְ"אחוריים" דְּרִךְ מִשָּׁל, כְּמֹו שְׁכָתוּב בְּזִוְהַר דָּף רח עמוד ב' (ע"ן בְּסֶפֶר מִקְדָּשׁ מִלְּד²⁷) וְ – דף רי עמוד ב: ומה דְּאֶשְׁתָּאֵר כו'. – וממה שנשאר מאור זה נוצרים הלבושים לנשמה. להלן יסביר רבנו הזקן, שחיצוניות האור שממנה נמשכים הלבושים,

23. משפטים כד, יח. 24. ראה זח"א כג, ב. 25. ויצא לא, ל. 26. חיי שרה טו, כג. 27. לזהר שם. 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מאי קמ"ל? וי"ל דטובא קמ"ל ומוכרח להוסיפה כאן בב"י דרצון הוא חיצוניות התענוג לשלול האופן ה' המדובר בהמשך תרס"ו ע' סה ואילך. והמסקנה בע' עג ואילך שם כבכאן". 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דהיינו כו' התענוג – הוספת ביאור מוכרחת כאן. כנ"ל".

ומבינה היטב, אזי מרגיש גם בן פחינת התענוג המלכש פחכמה. ולכן נקראת פחינת בינה בשם "עולם הפא" בזהר הקדוש³², שהוא – בינה פחינת התגלות החכמה עם התענוג המלכש בה, שמשגיג הצדיקים בגן עדן ומשכילים – השכלות, בפנימיות התורה,

דאורייתא מחכמה נפקא³³, – תורה באה מ"חכמה",

ואורייתא וקדשא פריד³⁴, – תורה באה מ"חכמה", הוא פלא חד³⁵ – תורה והקדוש ברוך הוא הכל דבר אחד³⁶, הרי מובן בפנימיות התורה, באופן ההשגה שבגן עדן, שם משיגה הנשמה מהות האלקות, תענוג שהוא פנימיות כנ"ל – (הוספת כ"ק רבינו) – יש לה וכדי שיהיה ביכולת לקבל זאת מן ההכרח להזדקק ללבושי המצות, כמוסבר לעיל. להלן יסביר רבנו הזקן, שבנוסף למזה שמוצות הן לבושים לנשמה, שתוכל

"לקבל" הגילוי של הזיו וההארה מאלקות, הן גם מחברות את המדריגה העליונה ביותר (מדריגת הכתר) עם הדברים הגשמיים שבהם נעשית המצוה, ובכך הן "עמודים" המחברים את העליון ביותר של הבית עם התחתון ביותר של הבית, שכן כך המצוות מחברות מדריגת הכתר עם הדברים הגשמיים של מצוות.

שהלבוש בא מהרצון העליון, הגם ש – הרצון העליון והענוג העליון, הם מיוחדים בתכלית היחוד, שהוא יתברך ורצונו אהר, ולא כרצון האדם חס ושלום, – שרצונו של אדם איננו דבר אחד עם עצם הנפש, כי אם כוח מהנפש, אך הרצון העליון הוא הרי דבר

אחד עם הקדוש ברוך הוא, לא מניה ולא מקצתיה, – לא ממנו ולא ממקצת ממנו, ואין דמיון ביניהם כלל – בין רצונו של אדם לבין הרצון העליון, כיצד, איפוא, יכולים לחלק בין התענוג לבין הרצון למעלה, ולומר שתענוג הוא פנימיות הרצון ורצון – חיצוניות? אף על פירבן דבריה תורה כלשון בני אדם³⁷, לשפך האון מה שיכולה לשמע במשל ומלצה, – ובהשוואה מנשמת האדם הכלולה מבין התענוג והרצון והחכמה והבינה וכו', – וכשם שבאדם התענוג הוא פנימיות הרצון וכו' כך גם

אנו אומרים למעלה, ונקראה בחוש, שששארם משכיל איזה שכל חדש נפלא, אזי באותה רגע על כל פנים נולד לו³⁸ תענוג נפלא בשכלו, מכלל – הרי זה מראה שמתענוג הוא למעלה מעלה מבחינת השכל והחכמה, רק שמלכש – התענוג מבחינת שכל וחכמה, וכשהאדם מרגיש השכל וחכמה, דהינו שמשגיגה

אגרת הקדש

הנ"ל הגם שהם מיוחדים בתכלית היחוד שהוא ית' ורצונו אחד ולא כרצון האדם ח"ו לא מניה ולא מקצתיה ואין דמיון ביניהם כלל אעפ"כ דברה תורה כלשון בני אדם לשכך האזן מה שיכולה לשמוע במשל ומליצה מנשמת האדם הכלולה מכח התענוג והרצון והחכמה והבינה וכו' וכנראה בחוש שששארם משכיל איזה שכל חדש נפלא אזי באותה רגע עכ"פ נולד לו תענוג נפלא בשכלו מכלל שמתענוג הוא למעלה מעלה מבחי' השכל והחכמה רק שמלובש בבחי' שכל וחכמה וכשהאדם מרגיש השכל וחכמה דהיינו שמשגיגה ומבינה היטב אזי מרגיש ג"כ בחי' התענוג המלובש בחכמה ולכן נקראת בחי' בינה בשם עוה"ב בזה"ק שהוא בחי' התגלות החכמה עם התענוג המלובש בה שמשגיג הצדיקים בג"ע ומשכילים בפנימיות התורה דאורייתא מחכמה נפקא ואורייתא וקב"ה כולא חד:

יום שלישי כ' מרחשון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 298, והנה רצון העליון... עד עמ' קן, שבנר"ן האדם.

העליון של הבית עם התחתון של הבית, פכה ממש על דרך משל "בית עליון" פרודהוא, הוא למעלה מבחינת מדרגת החכמה,

– ו"חכמה" היא הרי הראשונה והעליונה של הספירות הפנימיות, והוא – "כתר", מלשון "ביתרת", – ביטוי בתנ"ך³⁹, שהוא מכתיר ומקף על המזין שבראש, שהם – המוחין בראש, הם פחינות חכמה פניח'דעת. ורצון זה – שלמעלה ממוחין חב"ד,

והנה, רצון העליון פרודהוא מכנה ונקרא בפי חכמי האמת – מקובלים, בשם "כתר עליון", וכו' תר"ד – 620, עמודי אור

וכו'⁴⁰. – כתר בגימטריא תר"ן, פרוש, – מה משמעות הדברים לגבי מצוות שהן רצון העליון? דרך משל, כמו שיש עמודים בבית חומה גדול⁴¹, נצבים בארץ וראשם – של העמודים, מחבר בתקרה, – הרי שהעמודים מחברים את

אגרת הקדש

והנה רצון העליון ב"ה מכונה ונקרא בפי חכמי האמת בשם כתר עליון וכו' תר"ד עמודי אור וכו'. פי' דרך משל כמו שיש עמודים בבית חומה גדול נצבים בארץ וראשם מחובר בתקרה. ככה ממש עד"מ כתר עליון ב"ה הוא למעלה מבחי' מדרגת החכמה והוא מלשון כותרת שהוא מכתיר ומקף על המוחין שבראש שהם בחי' חב"ד ורצון זה נתלבש

30. רמב"ם הל' יסוה"ת פ"א ה"ט. 31. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משא"כ ההרגשה באה לאח"י – כההמשך – בעוה"ב וכל זמן שאין הרגשה – אין זה 'קבלת הנעימות'". 32. ח"ב קנח, א. 33. זח"ב פה, א. 34. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ד התענוג שנוולד ונפיק כשנולד ומשכיל שכל והיא נועם ה' וכו'". 35. זח"א כד, א. ועוד. 36. פרדס ש"ח פ"ג. 37. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע מהו הנמשל". 38. מלכים א' ז, טז. ובכ"מ.

חכמה נסתרה (חכמת הקבלה) רבוי פְּחִינּוֹת וּמְדֻרְגּוֹת שֵׁשׁ פְּכָל פְּחִינָה וּמְדֻרְגָּה מְפֻרְגָּה תְּקַדְּשָׁה, כְּמָה פְּחִינּוֹת "פְּנִים" לְ"פְּנִים", – פְּנִימִיּוֹת לְפְּנִימִיּוֹת – שְׁלֹגְבִי בְּחִינָה אַחַת הַבְּחִינָה הַשְּׁנִיָּה הִיא עוֹד יוֹתֵר פְּנִימִיּוֹת וְכוּ', וְכֵּמָּה פְּחִינּוֹת "אַחֲרִיִּים" לְ"אַחֲרִיִּים",

– שְׁבִיחִינָה אַחַת הִיא יוֹתֵר "אַחֲרִיִּים" מֵאֲשֶׁר הַשְּׁנִיָּה,

לְמִרּוֹת שֶׁגַּם אוֹתָהּ בְּחִינָה נִקְרָאת "אַחֲרִיִּים", לְאִין קִין וְכוּ'). – הִרִי, שְׁלֹגְבִי בְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן, אוֹדוּתָהּ מְדוּבֵר כֹּאן, נִקְרָאוֹת מִצּוֹת "חִיצוֹנוּיּוֹת" בְּלִבָּד, לְמִרּוֹת שְׁבִמְקוֹם אַחֵר, בּוֹ מְדוּבֵר בְּהִשּׁוּאָה לְבְּחִינָה אַחֶרֶת, הֵן נִקְרָאוֹת "פְּנִימִיּוֹת" הֵרִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן. עַל כָּל פְּנִים, הִרִי אָמַר, שִׁמְצוֹת הֵן תֵּרֶךְ (620) עֲמוּדֵי אוֹר שֶׁל "כֹּתֵר". לְכֹאֲרָה, כִּי־צֵד זֶה תּוֹאֵם לְמָה שֶׁאָמַר לְפָנֶי זֶה אוֹדוּת תֵּרֶי"ג (613) הַלְבוּשִׁים שֶׁהִמְצוֹת מִיִּצְגוֹת אוֹתוֹן, לְתֵרֶי"ג כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ? יִסְבִּיר רַבֵּנוּ הֶזְקֵן לְהֵלֵךְ שֶׁ מִצּוֹת דִּרְבָּנִן (הַמְשַׁלְּמוֹת מִסְפֵּר תֵּרֶךְ) אֵינָן מִצּוֹת לְעֶצְמָן, אֵלֹא נַחֲשֻׁבוֹת כְּחֶלֶק מִמִּצּוֹת הַתּוֹרָה (דְּאוֹרֵייתָא) שֶׁמֶן הֵן בָּאוֹת, וְלֹכֵן הוּא אוֹמֵר,

שֶׁהַלְבוּשִׁים לְנֶפֶשׁ הֵם תֵּרֶי"ג (613) (מֵתֵרֶי"ג הַמִּצּוֹת שֶׁבָּהֶן נִכְלָלוֹת גַּם הַמִּצּוֹת דִּרְבָּנִן) לְהַלְבִּישׁ תֵּרֶי"ג כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ. וּבִלְשׁוֹן רַבֵּנוּ הֶזְקֵן: וְהֵנָּה, ז' מִצּוֹת דִּרְבָּנִן אֵינָן נִחְשָׁבוֹת מִצּוֹת בְּפָנֵי עֲצָמָן, – כִּמְצוֹת נִפְרָדוֹת, שֶׁהִרִי כָּכָר נֶאֱמָר⁴⁰: "לֹא תִּסְרֶךְ", – עַל הַמִּצּוֹת, אֵלֹא הֵן יוֹצְאוֹת וְנִמְשָׁכוֹת מִמִּצּוֹת הַתּוֹרָה וְכִלּוּלוֹת בָּהֶן בְּמִסְפֵּר תֵּרֶי"ג, – (613) – לְחִלְפִישׁ תֵּרֶי"ג (613) פְּחִינּוֹת וְכִחוֹת שֶׁבְּנֶפֶשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה – שֶׁל הָאָדָם, – עַל כָּל פְּנִים הִרִי אָמַר לְעֵיל, שֶׁהַמִּצּוֹת הֵן כִּמוֹ "עֲמוּדִים חֲלוּלִין" הַמְקִיפִים וְלִמְבִישִׁים בְּחִינַת הַנִּשְׁמָה, אוֹ רוּחַ אוֹ נֶפֶשׁ שֶׁל הָאָדָם הַמְקִיפִים אֶת הַמִּצּוֹת, וְעַל יְדֵי הַ"עֲמוּדִים" עוֹלוֹת הַנֶּרֶץ – נֶפֶשׁ, רוּחַ וְנִשְׁמָה – שֶׁל עַד לְמַעְלוֹת הַגְּבוּהוֹת בְּיוֹתֵר, לְהִיּוֹת קְשׁוּרוֹת וּמְלוּבְּשׁוֹת בְּאוֹר הַכֹּתֵר, וְעַל יְדֵי לְבוּשׁ זֶה הֵן יִכְלוּת "לְחוֹת בְּנוּעַם ה'" וְ"צִחְצֻחוֹת" שֶׁלֹּמַעְלָה מִ"כֹּתֵר", וְזֶה פְּנִימִיּוֹת הַ"כֹּתֵר".

נִתְלַבֵּשׁ תֵּרֶי"ג – 613, מִצּוֹת הַתּוֹרָה וְז' מִצּוֹת דִּרְבָּנִן, שֶׁרָכַם בְּכָלֶם הֵן מִצּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת. – הַנַּעֲשׂוֹת עַל יְדֵי עֲנִינִים גְּשָׁמִיִּים, "עֲשִׂיהָ" וְ"מַעֲשֵׂהָ" הֵם הִרִי הַמְדִּירִיגָה הַתַּחְתּוֹנָה בְּיוֹתֵר בְּעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה עֲצָמָה, וְגַם – הַמִּצּוֹת הַתְּלוּיּוֹת בְּדִבּוּר – שִׁמְקִימִים אוֹתוֹן בְּדִבּוּר,

כִּמוֹ לִימּוּד הַתּוֹרָה בְּדִבּוּר וּבְדוּמָה, וְדִבּוּר הוּא הִרִי רֹחֲנִי יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר עֲנִין שֶׁל מַעֲשֵׂה, הָאֵל מְקַמֵּא לְזִי³⁹ – הִרִי יוֹדְעִים אֲנִי דְ"עֲקִימָת שֶׁפָּתִי – בְּשַׁעַת הַדִּבּוּר, הִי – הוּא מַעֲשֵׂה". וְגַם – הַתְּלוּיּוֹת הַמִּצּוֹת בְּמַחְשָׁבָה אוֹ בְּלֵב – כִּמוֹ אֲהַבֵּת ה' וִירָאת ה' וּבְדוּמָה, הִרִי הַמִּצּוֹת נִתְּנָה לְאָדָם הַנִּשְׁמִי שֶׁבְּעוֹלָם הָהָא דְ"קֵאָה, – שֶׁהוּא עוֹלָם גְּשָׁמִי, שֶׁהוּא כָּעֵל בְּחִירָה לְחִפּוֹת לְכַבֵּד לְטוֹב וְכוּ', – אוֹ חֶסֶת וְשִׁלּוּם לְלֹא טוֹב, מִה שֶׁאֵין בֶּן הַנִּשְׁמָה בְּלֹא גּוֹף – אֵין צָרִיךְ לְצוּתָהּ עַל זֶה. וְנִמְצָא, שֶׁהַמִּצּוֹת הֵן עַל דֶּרֶךְ מִשְׁל כִּמוֹ הַעֲמוּדִים, נִצְבִּים – וּמַחְבִּרִים מִרוֹם הַמַּעְלוֹת, הוּא רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ־הוּא, עַד הָאָרֶץ הַלּוֹז הַתְּמִרִית. וְהֵן עַל דֶּרֶךְ מִשְׁל כִּמוֹ הַעֲמוּדִים – שֶׁהֵם חֲלוּלִין, –

מִבְּפָנִים, שֶׁמְקִיפִין וְלִמְבִישִׁין נִשְׁמַת הָאָדָם אוֹ רוּחוֹ אוֹ נֶפֶשׁוֹ – בְּלִבּוּשֵׁי הַמִּצּוֹת, בְּשִׁמְקִים הַמִּצּוֹת, וְדֶרֶךְ עֲמוּדִים אֵלֹא – שֶׁל הַמִּצּוֹת, עוֹלִין הַנֶּפֶשׁ־רוּחַ־נִשְׁמָה שֶׁל עַד רוֹם הַמַּעְלוֹת, – וְהַמְדִּירִיגוֹת, לְצָרֶךְ בְּצוּר הַחַיִּים אֶת ה', פְּרוּשׁ – בְּאִיּוֹ מְדִירִיגָה שֶׁל אֲלָקוֹת מִתְקַשֵּׁר יְהוּדִי עַל יְדֵי מִצּוֹת – לְהִיּוֹת צְרוּרוֹת וּמְלֻבְּשׁוֹת בְּאוֹר הַכֹּתֵר, – הַמְדִּירִיגָה הָעֲלִיּוֹנָה בְּיוֹתֵר שֶׁל סֹדֶר הַשְּׁתַּלְשּׁלוֹת, הוּא רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ־הוּא, וְעַל יְדֵי לְבוּשׁ זֶה יוֹכְלוּ לְחוֹת בְּ"נֶעֻם ה'" וְ"צִחְצֻחוֹת" שֶׁלֹּמַעְלָה מִמַּעְלָת – וּמְדִירִיגַת הַכֹּתֵר, וְהֵן פְּנִימִיּוֹתוֹ – שֶׁל אוֹר הַכֹּתֵר, פְּנִימִיּוֹת הַכֹּתֵר הִיא לְמַעְלָה לְגַמְרִי מִסֹּדֶר הַשְּׁתַּלְשּׁלוֹת, עַל דֶּרֶךְ מִשְׁל. (וְהֵנָּה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמִקּוֹם אַחֵר שֶׁהַמִּצּוֹת הֵן פְּנִימִיּוֹת רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ־הוּא – וְאֵילוֹ כֹּאן אֲנִי אוֹמְרִים שֶׁהֵן מַחֲצוֹנוּת הַכֹּתֵר, חִיצוֹנוּת הַרִצּוֹן, הֵנָּה מוֹדַעַת זֹאת – יוֹדֵעַ הַדְּבַר, לְיוֹדְעֵי הֵן, –

אגרת הקדש

בְּתֵרִי"ג מִצּוֹת הַתּוֹרָה וְז' מִצּוֹת דִּרְבָּנִן שְׁרׁוּבִים כְּכּוֹלֵם הֵן מִצּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת וְגַם הַתְּלוּיּוֹת בְּדִבּוּר הֵא קִי"ל דְּעִקִּימָת שִׁפְתֵּי הוּי מַעֲשֵׂה וְגַם הַתְּלוּיּוֹת בְּמַחְשָׁבָה אוֹ בְּלֵב הִרִי הַמִּצּוֹת נִתְּנָה לְאָדָם הַגְּשָׁמִי שֶׁבְּעוֹה"ז דּוּקָא שֶׁהוּא בְּעַל בְּחִירָה לְהַטּוֹת לְכַבֵּד לְטוֹב וְכוּ'. מִשָּׂא"כ הַנִּשְׁמָה בְּלֹא גּוֹף א"צ לְצוּתָהּ ע"ז. וְנִמְצָא שֶׁהַמִּצּוֹת הֵן עַד"מ כִּמוֹ הַעֲמוּדִים נִצְבִּים מִרוֹם הַמַּעְלוֹת הוּא רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן ב"ה עַד הָאָרֶץ הַלּוֹז הַחֹמֶרִית וְהֵן עַד"מ כִּמוֹ הַעֲמוּדִים חֲלוּלִין שֶׁמְקִיפִין וְלִמְבִישִׁין נִשְׁמַת הָאָדָם אוֹ רוּחוֹ אוֹ נֶפֶשׁוֹ כִּשְׁמִיִּים הַמִּצּוֹת וְדֶרֶךְ עֲמוּדִים אֵלֹא עוֹלִין הַנֶּרֶץ שֶׁל עַד רוֹם הַמַּעְלוֹת לְצוּר בְּצוּר הַחַיִּים אֶת ה'. פִּי לְהִיּוֹת צְרוּרוֹת וּמְלוּבְּשׁוֹת בְּאוֹר הַכֹּתֵר הוּא רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן ב"ה וְע"י לְבוּשׁ זֶה יוֹכְלוּ לְחוֹת בְּנוּעַם ה' וְצִחְצֻחוֹת שֶׁלֹּמַעְלָה מִמַּעְלָת הַכֹּתֵר וְהֵן פְּנִימִיּוֹת עַד"מ (וְהֵנָּה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמ"א שֶׁהַמִּצּוֹת הֵן פְּנִימִיּוֹת רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן ב"ה הֵנָּה מוֹדַעַת זֹאת ל"ה רִיבּוֹי בְּחִי' וּמְדֻרְגּוֹת שֵׁשׁ בְּכָל בְּחִי' וּמְדֻרְגָּה מִמְדֻרְגּוֹת הַקְּדוּשָׁה כְּמָה בְּחִי' פְּנִים לְפָנִים וְכְּמָה בְּחִי' אַחֲרִיִּים לְאַחֲרִיִּים לְאִין קִין וְכוּ'). וְהֵנָּה ז' מִצּוֹת דִּרְבָּנִן אֵינָן נַחֲשָׁבוֹת מִצּוֹת בְּפָנֵי עֲצָמָן שֶׁהִרִי כָּכָר נֶאֱמָר לֹא תוֹסֵף אֵלֹא הֵן יוֹצְאוֹת וְנִמְשָׁכוֹת מִמִּצּוֹת הַתּוֹרָה וְכִלּוּלוֹת בָּהֶן בְּמִסְפֵּר תֵּרֶי"ג לְהַלְבִּישׁ תֵּרֶי"ג בְּחִי' וְכִחוֹת שֶׁבְּנֶרֶץ הָאָדָם.

יום רביעי כ"א מרחשון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קן, וו"ש בוזה"ק... עד עמ' 300, באריכות ע"ש.

הנחשבת ל"מעשה", והכוונה היא, שגם הלבושים שנעשים מתורה ומתפלה בכוונה - הם גם כן לבושים ממעשה המצוות הבאים מאור הכתר, ומה גם, - ויתירה מזו, כי מעלת הפנינה על הדבור ומעשה - מה שהכוונה היא למעלה מדיבור ומעשה, שמכוונה נעשים לבושים לגן עדן העליון, אינה מצד עצמה בוי, - מצד הכוונה עצמה שהיא המעלה והעבודה של הנפש באהבתה להקדוש ברוך הוא, אלא מצד הארת רצון העליון בוי, - ההארה מהרצון העליון היא יותר בהתגלות בענין רוחני של כוונה ואהבה - מאשר בענין של מעשה המצוות שהוא מעשה גשמי, כמו שנתבאר בלקוטי אמרים - "תניא", חלק א פרק לח באריכות, עין שם. - שם מוסבר, שההארה מהרצון

העליון המאירה בכוונה, היא כמו "נשמה" בהשוואה להארה המאירה ב"מעשה" שהוא כ"גוף" ומלווה לנשמה; ואשר הבדל זה הוא רק בצמצום והתפשטות הארה. על כל פנים, הרי שגם בלבושים הנעשים לנשמה מכוונת ורצון הלב שבתורה ותפלה, הם גם כן מצד ההארה של הרצון העליון, כתר עליון, שממנה באים הלבושים לנשמה, כפי שהוסבר לעיל. להלן יפרט את המעלה המיוחדת שישנה ב**הלכות התורה**, שבהן דווקא ישנו הגילוי מהרצון העליון, שכן, איך יודעים מהו הרצון העליון שבמצוות, ובאיזה אופן על המצוות להיות כדי שעל ידן יומשך הרצון העליון – הרי זה דווקא על ידי **הלכות** של תורה שבעל פה. ובלשון רבנו הזקן:

וְהָיוּ שְׂבָתָבוּ בַּחֵר תִּקְדֹּשׁ פְּרִשְׁת פְּקוּדֵי (דף רכט עמוד ב):
 וְדַאֲנִינוּ עוֹבְדֵין מְבִין דְּעֵבִיר בַּר נֶשׁ - מְשַׁבֵּי מְנַחֲרָא דִּיזִיא
 עֲלָאָה לְבוּשָׁא בּוֹ, - שְׁהַמְעִישִׁים טוֹבִים (הַמְצוּת) שְׁעוּשָׁה הָאֵדָם,
 מְמַשְׁכִּים אֶת הָאוֹר מֵהַזֵּיו הַעֲלִין, כְּלוּמֹר מִמְדִּירִיגַת "כְּתֵר עֲלִין",
 וְחָמִי בּוֹ' בְּנֶעֱם ה' וְכוּ'". -
 וְהוּא חוּדָה - כְּפִי שְׁהוּא
 מְסִיִּים שֵׁם - ב'נוֹעַם ה'

אגרת הקדש

ו"ש בוזה"ק פ' פקודי (דרכ"ט ע"ב) דאיןן
עוברין טבין דעביד בר נש משכי מנהורא דזיווא
עילאה לבושא כו' וחמי כו' בנועם ה' וכו'. והגם
דהתם מיירי בג"ע התחתון שהלבושים שם הם ממצות
מעשיות ממש אבל בג"ע העליון הלבושים הם מרעותא
וכוונה דלבא באורייתא וצלותא כמ"ש בוזהר שם
(דר"י) הרי הכוונה היא כוונת עסקן בתורה לשמה
מאהבת ה' ומצות ת"ת היא ג"כ מכלל מצות מעשיות
דעקימת שפתיו הוי מעשה והרהור לאו כדבור דמי
ואינו יוצא י"ח בהרהור לבדו וכן בתפלה ומה גם כי
מעלת הכוונה על הדבור ומעשה אינה מצד עצמה
כו' אלא מצד הארת רצון העליון כו' כמ"ש בלק"א
ח"א פל"ח באריכות ע"ש.

הלב, **בְּאִרְיָתָא וְצִלּוֹתָא**, – בתורה ובתפלה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּפֶתַח
שֵׁם – בחלק ב' (דף ר"י), – שאחרי שיש כבר לנשמה לבושים
ממעשה המצוות בגן עדן התחתון – היא עולה לגן עדן העליון, הֲרִי
הַכֹּנֶה – שממנה באים הלבושים, **הִיא בִּנְיָת עֲקָקוֹ בְּתוֹרָה לְשִׁמְיָה**
מֵאַהֲבַת ה', וּמִצֻּת תִּלְמוּד תּוֹרָה הִיא גַם בֵּן מְכַלל מִצֻּת
מַעֲשִׂיּוֹת, ד'עֲקִימַת שְׁפָתָיו הָיָה – הוא מַעֲשֶׂה", וְהַרְהוּר לְאוֹ
בְּדִבּוּר דְּמִי⁴¹, – הרהור (באותיות התורה) אינו דומה לדִבּוּר, וְאִינִי
יֹצֵא דְרִי חוֹכְתוֹ בְּהַרְהוּר לְבַד⁴² וְכֵן בְּתַפְלָה. – מן ההכרח
לכטא בדִבּוּר דוקא מלות התפלה, ולא מספיק ההרהור בהן בלבד,
הרי שגם בתורה וגם בתפלה ישנו ענין ה"מעשה", עֲקִימַת שְׁפָתָיִים

יום חמישי כ"ב מרחשון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 300, והנה מודעת זאת... עד עמ' קנא, ב"ה כנ"ל.

תפילין וכו'. ארבע הלשונות שרבנו הזקן משתמש בהן: "מופלא ומכוסה טמיר ונעלם", וכן מזה שהוא מחלקן לשתי חלוקות: "מופלא ומכוסה" בוא"ו המוסיף, ולאחר מכן "טמיר (בלי וא"ו) ונעלם", כלומר ש"טמיר ונעלם" הוא חלוקה שניה – מסביר זאת ב"לקוטי לוי יצחק" (בהערות על תניא), שזה מפני שתר"ג המצוות שבתורה שבכתב תלויות בשם הוי' (כידוע), מצוות לא־תעשה ב"יה"

יְהִינָה מוֹדַעַת זֹאת, – הרי ידוע, כִּי הִנֵּה רָצוֹן הָעֲלִיָּו בְּרוּךְ הוּא
הַמְּלִכָּה בְּתִרְגָּו (613) מֵצֹת שִׁבְתוֹרָה שֶׁבְּקֶתֶב, – כִּי שֶׁמִּצְוֹת
הֵן בְּתוֹרָה שִׁבְכֶתָּב, שֶׁבֶן מְלוּבֵשׁ הָרָצוֹן הָעֲלִיָּו בְּרוּךְ הוּא, הוּא
מִפְּלֵא וּמִקְבָּה טָמִיד
וְנִעְלָם, וְאֵינוֹ מִתְגַּלֶּה אֱלֹא
בְּתוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, – מִן
הַתּוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה יוֹדְעִים
בְּבִירֹר מִזֶּה הָרָצוֹן הָעֲלִיָּו
שֶׁבְּמִצְוָה זוֹ, כִּי שֶׁרִבְנֵי הַזֶּקֶן
מְבִיא מִיד הַדּוֹגְמָה מִמִּצְוֹת

אגרת הקדש

והנה מודעת זאת כי הנה רצון העליון ב"ה המלוכש בתרי"ג מצות שבתורה שכתב הוא מופלא ומכוסה סמיר ונעלם ואינו מתגלה אלא בתורה שבע"פ כמו מצות תפילין עד"מ שנאמר

בין מצות לא תעשה – אינן גלויות וידועות ומפורשות אלא על ידי תורה שבעל פה, כמצות לא תעשה שנאמר בשבת: "לא תעשה מלאכה"⁵⁰, ולא פרש – בציווי שבתורה שבכתב, מה היא מלאכה, ובתורה שבעל פה⁵¹ נתפרש – מוסבר שתן ל"ט מלאכות הידועות, ולא מלמול אבנים וקורות

אגרת הקדש

בתשוב"כ וקשרתם לאות על ירך והיו לטוטפות בין עיניך והוא מאמר סתום ונעלם שלא פירש הכתוב איך ומה לקשור ומהו טוטפות והיכן הוא בין עיניך ועל ירך עד שפירשה תורה שבע"פ שצריך לקשור בית אחד על היד וד' בתים על הראש ובתוכם ד' פרשיות והבתים יהיו מעור מעובד ומרובעים דוקא ומקושרים ברצועות של עור שחורות דוקא וכל שאר פרטי הלכות עשיית התפילין שנאמרו בע"פ ועל ירך היא הזרוע דוקא ולא כף היד ובין עיניך זה קרקוד ולא המצה. וכן כל מצות שבתורה בין מ"ע בין מצות ל"ת אינן גלויות וידועות ומפורשות אלא ע"י תורה שבע"פ כמצות ל"ת שנאמר בשבת לא תעשה מלאכה ולא פ' מה היא מלאכה ובתורה שבע"פ נתפרש שהן ל"ט מלאכות הידועות ולא מלמול אבנים וקורות כבידות וכיוצא בהן הן כל המצות בין

של שם הוי' ומצוות עשה ב"ה"⁴³, ושם הוי' הרי "נכתב" ולא "נקרא", כמאמר⁴⁴ "לא כשאני נכתב אני נקרא", שהקריאה היא לא בשם הוי' כי אם בשם אדניי, "לעלם כתיב" מלשון העלמה. והזהר מה שבתורה שבכתב דוקא הרצון העליון נעלם כמו ששם הוי' הוא

נעלם, הוא רק "נכתב" (וכתב הוא העלם לגבי קריאה) ולא "נקרא" (שקריאה היא גילוי), אלו הן ארבע השונות ("מופלא ומכוסה טמיר ונעלם") כנגד ארבע אותיות שם הוי', והן חלוקות בשתי חלוקות, "מופלא ומכוסה" ו"טמיר ונעלם": "מופלא ומכוסה" כנגד י"ה של שם הוי' ו"טמיר ונעלם" כנגד ו"ה, כלומר (הוא ממשך ב"לקוטי לוי יצחק"), שהרצון העליון הוא האותיות של שם הוי' דלעילא (שלמעלה) והוא מלוכש בתורה שבכתב

שהיא שם הוי' דלתתא (שלמטה), ולכן הוא עדיין "מופלא ומכוסה טמיר ונעלם", שכן, שם הוי' (גם שם הוי' דלתתא (שלמטה)) הוא עדיין "טמיר ונעלם", ומתגלה בתורה שבעל פה, שהיא שם אדניי שהוא בגילוי ו"נקרא" (כפי ששם הוי' "נקרא" ובגילוי על ידי שם אדניי, שהוא נקרא באדניי). על כל פנים, הרי הרצון העליון כפי שהוא בתורה שבכתב הוא מכוסה ונעלם, ומתגלה רק בתורה שבעל פה, כמו מצות תפילין, על הירך מלמול, שנאמר בתורה שבע"פ: "וקשרתם לאות על ירך והיו לטוטפות בין עיניך", והוא מאמר סתום ונעלם, שלא פרש הכתוב איך ומה לקשר, ומהו "טוטפות", והיכן הוא "בין עיניך" ו"על הירך", עד שפירשה תורה שבעל פה⁴⁶, שצריך לקשר בית אחד על היד וד' בתים על הראש, ובתוכם ד' פרשיות, והבתים יהיו מעור מערב, ומרובעים דוקא, – כל האמור הוא באשר למה לקשור, ומקושרים ברצועות של עור שחורות דוקא⁴⁷, – זה באשר במה לקשור, וכל שאר פרטי הלכות עשיית התפילין שנאמרו בעל פה, – בתורה שבעל פה, ו"על הירך" היא הירך דוקא ולא כף היד⁴⁸, ו"בין עיניך" זה קרקוד ולא המצה⁴⁹. – כל זה הוא באשר למקום היכן צריכים להניח את התפילין, כל פרטי הדינים האמורים לדעת בבירור במה מתבטאת מצות התפילין ואיך הוא הרצון העליון שיהודי יקים מצוה זו – כל אלה מתבררים ומתבהרים בהלכות של תורה שבעל פה דוקא. וכן כל מצות שבתורה, בין מצות עשה

אומר בפרשת אמור⁵³, שהעשה של "שבתון" ביום טוב (וכך "תשבות" של שבת) הוא גם על דברים שאינם מל"ט המלאכות, אלא מפני שבעשותו מלאכות אלו אין לאדם שבות ומנוחה מל"ט המלאכות – והן נכללות בעשה של "שבתון", כך סובר גם ה"מגיד משנה"⁵⁴, והוא מפרש שם בפירושו הראשון, שגם הרמב"ם סובר כך, שהתורה אמרה "תשבות" מהדברים שיש בהם עמל (יגיעה) למרות שאין הם מלאכה (מה שהתורה קוראת מלאכה) שעליה ישנו הלא-תעשה של "לא תעשה כל מלאכה", למרות שה"לחם משנה" מפרך סברה זו, אבל מה"מגיד משנה" מסתבר כך. ישנם המפרשים⁵⁵, ששתי הגירסאות ב"תניא" כאן, הן אמת, והן תלויות במחלוקת שבירושלים⁵⁶, שר' בא ור' ירמי' סוברים שה"עשה" שבשביעית ("שש שנים תקצור שרך ושש שנים תזמור כרמך ולא בשביעית ולא הבא מכלל עשה – עשה") הוא לגבי דברים שאין עליהם לאו (שכך צריך להיות גם לגבי שבת, שהעשה של "תשבות" הוא על דברים שאינם בכלל הלאו של "לא תעשה כל מלאכה"). בהתאם לכך באה ההגהה כאן ב"תניא": "ולא אבנים וקורות כבידות בלבד". ור' יוסי סובר, שה"עשה" של שביעית הוא רק על הדברים שיש עליהם לאו, ואילו הדברים שאין עליהם לאו – אסורים רק מדרבנן. בהתאם לכך הרי כך הדבר גם לגבי שבת, שהעשה של שבת הוא רק על מה שיש עליו לאו, ואילו הדברים שאין עליהם לאו אסורים רק מדרבנן. וכיוצא בזה – בדומה למצות תפילין

43. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה בארוכה לקו"ת ר"פ פקודי ובכ"מ". 44. פסחים נ, א. 45. ואתחנן ו, ח. 46. ראה מנחות לד, ב ואילך ובכו"כ מקומות. 47. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה רמב"ם ה' תפילין פ"ג ה"ד ובשאר פוסקים". 48. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כחפי" בשאר מקומות". 49. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כחפי". 50. ב"הערות ותיקונים בדרך אפשר" ציין כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל: "לא תעשה כל מלאכה" (יתרו כ, י. וראה ג"כ ראה טז, ח). 51. ראה שבת עג, א במשנה (ובגמרא שם) ובכ"מ. 52. רמב"ם ה' שבת פכ"ד הי"ב. 53. כד. 54. לרמב"ם הלכות שבת פכ"א ה"א. 55. לקוטי הגהות לספר התניא כאן ע' פד. 56. סנהדרין פ"ז ה"ה.

– שאין להן מספר, כמו שכתוב בתקונים⁶², – בתיקוני זוהר, וכלן – כל ההלכות, הן בחינת גילוי רצון העליון ברוח-הוא הנעלם בתורה שכתב, – לכן נקראת תורה שבעל פה "אשת חיל", שכן היא מעמידה הרבה חיילות, ההלכות הרבות שבתורה שבעל פה.

להלן יסביר רבנו הזקן, מה ששאל בתחילת האגרת, על מה שחכמינו ז"ל אומרים "ודאשתמש בתגא וכו'" שהכוונה היא להלכות, "כתרה" של תורה – מדוע "הלכות" דוקא נקראות כתרה של תורה, וכן מדוע דוקא זה ששונה הלכות מובטח לו שהוא בן עולם הבא – מדוע הלכות דוקא ולא ענין אחר שבתורה? ורצון העליון ברוח-הוא הוא למעלה מעלה מן-העלית – ומדרגת חכמה עקלה, – חכמה עליונה, וכמו פתח ופתיחה ששל חמיון שבראש, – כך הכתר הוא למעלה מזה "חכמה" שהיא מוחין, לכן נקראו תלכות בשם "תגא" ו"כתרה" של

תורה, – שכן, ההלכות הן הגילוי של רצון העליון, ורצון הוא כתר, ו"השונה תלכות מן-הוא בן עולם הבא", – "הלכות" דוקא, יותר מאשר על ידי ענין אחר בתורה, על ידי התלבשות נפשיות-נשמה שלו ברוח-הוא הנעלם, בגופו לעיל: – שהלבושים לנשמה בעולם הבא הם המצוות, וגילוי רצון העליון שבמצוות הוא הרי בהלכות דוקא, שבהן מתבטא בבהירות מה הוא הרצון העליון שבמצוות.

ולא-תעשה של שבת, הן כל המצוות, בין מצוות עשה בין מצוות לא תעשה, הן כתומות ולא מפרשות וגלויות וידועות אלא על ידי תורה שבעל פה. ומשום הכי – ולכן, כתיב – כתוב, על תורה שבעל פה⁶³: "אל תמש תורת אמוך", כמו

שכתוב בזהר⁶⁴, משום ששל דרך משל כמו שכל אברי הולד כלולים במפת האב בהעלם גדול, והאם מוציאתו לידי גילוי בלידתה ולד שלם ברכמ"ח – 248, אברים ושם"ה – 365, גידים, – שזו הרי ה"בינה יתירה" שניתנה באשה⁶⁵, הכוח לגלות מה שהיה כלול בהעלם – באופן שלם, ככה ממש – נקראת תורה שבעל פה "תורת אמוך", שכן כל רמ"ח – (248) מצוות עשה ושם"ה – (365) מצוות לא תעשה באים מההעלם אל הגילוי בתורה שבעל פה, ורישיה דקרא – ההתחלה של הפסוק "ואל תטוש תורת אמוך" – "שמע בני מוסר אביוך קאי" – מוסב, א –

על תורה שכתב, – הנקראת "תורת אביוך", דנפקא מחכמה עקלה – שכן, תורה שכתב באה מ"חכמה עילאה" (עליונה), הנקראת בשם "אב". וזהו שכתוב: "אשת חיל עמרת בעלה", כמובא בראשית אגרת זו, כי התורה שבעל פה הנקראת "אשת חיל", המולידה ומעמדת חילות הרבה, כמו שכתוב⁶⁶: "ועלמות אין מספר" – אל תקרי "עלמות" אלא "עולמות"⁶⁷, – עולמות בלי מספר, אלו תלכות – שבתורה, דלית לון חשבונא,

אגרת הקדש

מ"ע בין מל"ת הן סתומות ולא מפורשות וגלויות וידועות אלא ע"י תורה שבע"פ ומשום הכי כתיב על תושבע"פ אל תטוש תורת אמוך כמו"ש בזהר משום שעד"מ כמו שכל אברי הולד כלולים במפת האב בהעלם גדול והאם מוציאתו לידי גילוי בלידתה ולד שלם ברמ"ח אברים ושם"ה גידים ככה ממש כל רמ"ח מ"ע ושם"ה מל"ת באים מההעלם אל הגילוי בתושבע"פ ורישי' דקרא שמע בני מוסר אביוך קאי אתורה שבכתב דנפקא מחכמה עילאה הנק' בשם אב. וז"ש אשת חיל עמרת בעלה כי התורה שבע"פ הנק' אשת חיל המולידה ומעמדת חיילות הרבה כמ"ש ועלמות אין מספר אל תקרי עלמות אלא עולמות אלו הלכות דלית לון חשבונא כמו"ש בתיקונים וכולן הן בחי' גילוי רצון העליון ב"ה הנעלם בתושב"כ ורצון העליון ב"ה הוא למעלה מעלה ממעלת חכמה עילאה וכמו כתר ועטרה שעל המוחין שבראש לכן נקראו ההלכות בשם תגא וכתרה של תורה והשונה הלכות מובטח לו שהוא בן עוה"ב ע"י התלבשות נר"נ שלו ברצון העליון ב"ה כנ"ל:

יום שישי כ"ג מרחשון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קנא, ל. מודעת זאת... עד עמ' 302, ומספר וד"ל.

שבכך באגרת הקדש סימן כ"א, וגם ה'חשבון הגדול', שהנתינת מצטרפות לחשבון גדול, ואשר זה פועל למעלה ב"מלכות דאצילות", מקור כל העולמות.

מודעת זאת – ידוע הרי, מה שאמרו רז"ל: "כל הרגיל לבא לבית הכנסת ויום אחר לא בא – חקרוש-ברוך-הוא שואל

ל. באגרת קודש זו, סימן ל', מעורר רבנו הזקן את אלה שבשנה הקודמת נתנו סכום כסף מסויים ל"צדקת ארץ ישראל", שגם באותה שנה יתנו (בגלל סיבות שונות) לא פחות מאשר בשנים שעברו, והוא מסביר איך

נוגע בצדקה גם ענין "רוב המעשה" (בעשיית ענין הצדקה, ולתת את הסכום המוקצב בנתינות מרובות, כפי שהסביר בפרוטרוט המעלה

אגרת הקדש

ל מודעת זאת משארו"ל כל הרגיל לבא לבהכ"נ ויום א' לא בא הקב"ה

57. משלי א, ח. 58. בהשמטות לזח"ב רעו, ב. בזהר שם ד"אמוך" נקראת תורה שבעל פה, אבל בספר "כנפי יונה" ח"א פ"ד דתורה שבכתב נקראת "מוסר אביוך" ותורה שבע"פ – "תורת אמוך". 59. נדה מה, ב. 60. שה"ש ו, ח. 61. ראה שהש"ר פ"ו, יב. עבודה זרה לה, ב. 62. יד, ב (בהקדמת "פתח אליהו"). 1. ברכות ו, ב.

והתחברות של יהודי עם יהודי, ולגבי ספירות למעלה משמעות הדבר, שה"אחד" של "יחודא תתאד" (היחוד התחתון) של ספירת המלכות, הנעשה שורש ומקור לעולמות, יהיה בהתאחדות עם ה"אחד" של "ד"א" (ועיר אנפין) שלמעלה מעולמות, וזה היחוד של

הקדוש ברוך הוא ושכינה, ששכינה, "מלכות

דאצילות", מתאחדת עם "ד"א" הקדוש ומובדל מעולמות. וְהַכֹּל לְפִי רֹב הַמַּעֲשֶׂה וְכוּ', – כפי שהוסבר בפירוט ב"אגרת הקדוש" סימן כ"א, שישנה מעלה במתן הסכום לצדקה, בנתינת רבות, לא בנתינה אחת, למרות שמדובר באותו סכום, שכן, כפי שאומר הרמב"ם דבר זה מוזכר את הנפש, ועל פי חסידות הרי בכל נתינה

נעשה היחוד העליון. יכול להיות שרבנו הזקן רוצה לציין כאן, שזה אמור גם כשאדם חושב שבשנה הבאה, כשמצבו יוטב, ישלים גם עבור שנה זו, (שכן, אם הוא חושב סתם, שהוא מפסיק לתת בגלל המצב הקשה – הרי כבר שלל זאת רבנו הזקן ב"אגרת הקדוש" סימן ט"ז, שגם כשהיה רחמנא ליציל מצב של "לויים ואוכלים", אף על פי כן אמר אז רבנו הזקן "לא טוב עושים לנפשם" ש"קופצים ידיהם" וכו'), אלא גם כשהוא חושב שבשנה הבאה ישלים גם עבור שנה זו, אך הרי יחסר ב"רוב המעשה" בשנה זו, ומה גם בהתאם למה שרבנו הזקן כתב ב"אגרת הקדוש" סימן כ"א, שהנתינה ל"מעוֹת ארץ ישראל" תהיה מדי שבוע או לכל הפחות מדי חודש – הרי שתחסרנה הנתינות של אותם שבועות או חדשים. וְלִפִּי הַחֲשָׁבוֹן, – כפי שסיביר להלן, שנוגע הדבר שיהיה "חשבון גדול", הממשיך את "גדול הוי" וכו', יכול להיות שהכוונה היא, שכן, הרי ישנה מעלה בחשבון גדול – כשהסכום הוא גדול, כמו במאות או באלפים, דבר שממשיך ממדריגה עליונה יותר, ש"מאה" הוא ב"כתר" וכו', הרי אם יפחית מהסכום שהיה רגיל לתת – יחסר הרי מהחשבון גדול. כְּמֵאֲמַר רַ' לֵ"ל: "כָּל פְּרוּמָה וּפְרוּמָה מְצַטְרֶפֶת לְחֲשָׁבוֹן גָּדוֹל וְכוּ'", – והמשמעות ב"חשבון גדול" היא: על דרך מֵאֲמַר רַ' לֵ"ל: אֵימָתִי "גָּדוֹל הוּא" – בְּשָׂהוּא "בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ" וְכוּ', – כלומר, כשהוי מתלבש ומאיר ב"מלכות", עולם הדיבור, הנקראת "עיר אלקינו", שכן, כשם שהעיר מורכבת מהרבה בתים, והבתים מורכבים מאבנים רבות, כך "עולם הדיבור" כולל בתוכו הרבה אותיות וצירופים (אותיות נקראות "אבנים" בספר יצירה)¹⁰, שמהן מתהווים העולמות והנבראים, וזה מגלה גדלות הוי, הִיא – מלכות דאצילות, "עיר אלקינו", בְּחִינַת וּמְקוֹם הַחֲשָׁבוֹן¹¹, – שכן, חשבון הרי שייך בדברים שהם בהגבלה ובהתחלקות – ר"מלכות" היא המקור לנבראים בעלי גבול שבהם ישנה התחלקות, כְּמֵו

עָלֵיו, – אגב, לשון הגמרא שלפנינו היא "ולא בא יום אחד הקדוש ברוך הוא משאל בו", ודרוש בירור אם אכן רבנו הזקן גורס אחרת בגמרא, או שהוא מביא רק את "תוכן" המאמר ולא את לשונו ממש, שְׁנֵאמַר¹²: מִי כָכֶם יָרָא ה' וְכוּ'". – וכפי ההמשך שם: "שומע בקול

עבדו" – הנביא, "אשר הלך חשכים ואין נוגה לו",

שבהתאם לפירוש הגמרא שם הכוונה היא, שבאותו פעם הלך למקום של חושך ולא בא לבית הכנסת (אם ההליכה לא היתה לשם דבר מצוה – שאז זה "חשכים"). ובהתאם לפירוש המפרשים בתנ"ך הכוונה היא שהוא שרר במצב של חושך וצרה, ואף על פי כן לא היה צריך להימנע (מלבוש לבית הכנסת) אלא היה עליו כפי סיום הפסוק

"יבטח בשם ה' וישען באלקיו", ויש לייחס ענין זה גם למדובר באגרת זו, שגם כשהמצב קשה יותר, ובגלל זאת יש ברצונו להימנע מדבר טוב שעשה בזמנים עברו – צריך הרי להיות "יבטח בשם ה' וישען באלקיו" גם במצב של "חשכים", וְכֵן כָּל הַמַּעֲשִׂים, – לאו דוקא בענין התפלה בבית הכנסת, שבו דנה הגמרא, אלא כך הדבר גם בכל המצוות שהיה אדם רגיל לעשות דבר מצוה והוא נמנע מעשותו, וּבְפֶרֶט מִצְוַת הַצִּדְקָה שְׁשִׁקוּלָה כְּנֶגֶד כָּל הַמַּעֲשִׂים. – הרי שהיא גדולה גם ממצוות התפלה, הרי אם לגבי תפלה בבית הכנסת – כך, על אחת כמה וכמה שהדבר כך לגבי צדקה, שבאם הוא רגיל לתת ואינו נותן – שואל עליו הקדוש ברוך הוא וכו', הִנֵּם שְׂהִיָּא בְּלִי יָדָר חֶסֶד וְשְׁלוֹם, – שנתנתו בשנים שעברו היתה בלי נדר חס ושלום, שכן הרי צריך להיות בכל דבר שעושים אותו כמה פעמים, לעשותו בלי נדר, שלא יהיה בכך משום נדר לעשות כך תמיד¹⁴, אֶת־עַל־פִּי־כֵן כָּל הַחֵיל אֲשֶׁר נִגַּע יָרָאת ה' כָּלֶכֶם⁵ – לֹא יֵאָתֶה – לא ראינו, לְנִפְשָׁם הַאֱלֹקִית לְתֵת מְנֻעוֹת כְּפָדֶשׁ, – לתת פחות, ולמעט על ידי כך את ההמשכה מבחינת "קדש" – שנמשך מבחינת קדש – ב"מלכות" על ידי ענין הצדקה, מֵאֲשֶׁר כָּבֵד הָרָגְלוֹ מִדִּי שְׁנָה לְהַפְרִישׁ מִמֶּאֱדָם, – כסף נקרא "מאדך", לפי הפירוש הראשון במשנה⁶, ויכול להיות שהכוונה היא גם למי שכסף לגביו הוא באופן של "מאד", לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים וְנִדְבָאִים דְּלִית לְהוֹן מְגֻרְמִיהוֹן, – שאין להם משלחם – הכוונה לעניי ארץ ישראל שאין להם משלחם, אלא מוחכים לתמיכה הנשלחת להם, הִיא בְּחִינַת "סֶכֶת דָּוִד הַנוֹפֶלֶת" וְכוּ', – כך נקראת ארץ ישראל בזמן הגלות, וכך הדבר גם בשורש, ב"מלכות דאצילות", שנקראת כך (כנזכר ב"אגרת הקדוש" סימן ד' וסימן כ"א), לְקוֹמָם וְלְרוּמָם – אותה, וְכוּ', לְמַהּוּ – שתהיה ההתאחדות של אֶחָד בְּאֶחָד וְכוּ'. – לגבי נשמות ישראל משמעות הדבר, שצדקה "פועלת" התאחדות

2. ישע' נ, י. 3. ב"ב ט, ב. ירושלמי פאה פ"א ה"א. 4. שו"ע יו"ד סר"ג. 5. ע"פ לשון הכתוב – שמואל א' י, כו. 6. ברכות נד, א. 7. פיה"מ לאבות פ"ג מט"ו. 8. בבא בתרא ט, ב. 9. זח"ב רכה, א. 10. ס"י פ"ד מ"ב. 11. ראה זח"ג רכ, ב.

שְׁכֵתוֹב¹²: "עֵינֶיךָ בְּרִכּוֹת בְּחֻשְׁבוֹן". – "ברִיכָה" ו"באר" מורות על "מלכות", וְחֻמְקוֹן, – במה שאומרים שעל ידי "חשבון גדול" בצדקה, נעשה "גדול הוי" בעיר אלקינו", הוא בְּגִדְעָה, בִּי בְּ"אֲתֵעֲרוּתָא דְלִתְתָּא" – בהתעוררות האדם למטה, המתבטא

בִּיחֻשְׁבֵּת חַיִּים חֵן וְחֶסֶד בְּמַעֲשֵׂה הַצֶּדֶקָה בְּרִצּוֹן הַטּוֹב וְסִבְרָה פְּנִים יְפוֹת – נעשה "אֲתֵעֲרוּתָא דְלִעֲלִיא", – התעוררות למעלה, שיהיה יָאֵר הוֹי"ה פְּנִי, הוא הָאֲרֵת וְחֻמְשֵׁת חֵן וְחֶסֶד וְרִצּוֹן עֲלִיּוֹן מִחַיִּים חַיִּים אִיּוֹ סוּף בְּרוּךְ-הוּא – אֲשֶׁר לְגִדְלָתוֹ אֵין חֶקֶר¹³ וְהַשְׁגָּה בְּלָל – הרי שגדולתו איננה בהתגלות, שכן היא למעלה מהשגת הנבראים – תימשך גדולת "אין סוף" ברוך הוא אֶל בְּחִינַת "מַלְכוּתָהּ מַלְכוּת כָּל עוֹלָמִים"¹⁴, – מקור ושורש לכל העולמות, עֲלִמָּא דְאֲתֵגְלִיא, – ה"עולם הגלוי" – כפי שנקראת "מלכות", הַמְּחִיָּה כָּל הַבְּרִיאוֹת שֶׁבְּכָל הַחִיכּוֹלֹת – עולמות עֲלִיּוֹנִים וְ – עולמות

אגרת הקדש

החשבון כמ"ש עיניך ברכות בחשבון והמכוון כנודע כי באתערותא דלתתא המשכת חיים חן וחסד במעשה הצדקה ברצון הטוב וסבר פנים יפות אתערותא דלעילא יאר הוי' פניו הוא הארת והמשכת חן וחסד ורצון עליון מחיי החיים א"ס ב"ה אשר לגדולתו אין חקר והשגה כלל אל בחי' מלכותך מלכות כל עולמים עלמא דאתגליא המחיה כל הברואים שבכל ההיכלות עליונים ותחתונים שהן בבחי' מספר וחשבון כמ"ש אלף אלפים ישמשוניה וזהו חשבון גדול שע"י רוב מעשה הצדקה שלום. כי פי' שלום הוא דבר המחבר ומתווך ב' קצוות הפכיים שהן קצה השמים לעילא בחי' ולגדולתו אין חקר וקצה השמים לתתא המתלבש בבי"ע בחי' גבול ומספר וד"ל:

תחתונים, שֶׁחֵן בְּחִינַת מִסְפָּר וְחֻשְׁבוֹן, כְּמוֹ שְׁכֵתוֹב¹⁵: "אֶלֶף אֲלָפִים יִשְׁמְשׁוּנִיה". – הרי שהם בחשבון וגבול של אלף אלפים, על כל פנים, הרי שעל ידי ענין הצדקה בסבר פנים יפות, נעשה "חשבון גדול", שה"גדול הוי'" שהוא "אין סוף" בלי גבול, יימשך ב"חשבון" ב"מלכות", שהיא שורש ומקור הנבראים בעלי חשבון וגבול. וְזֶהוּ "חֻשְׁבוֹן גְּדוֹל", שֶׁ – נעשה על ידי רב "מַעֲשֵׂה הַצֶּדֶקָה – המביא ל־שְׁלוֹם", – כמו שכתוב¹⁶: "וזהו מעשה הצדקה שלום", כמוסבר ב"אגרת הקודש" סימן י"ב, כִּי פְּרוּשׁ "שְׁלוֹם" הוּא דְבַר הַמַּחֲבֵר וְהַמְּתוּךְ ב' קְצוֹת הַפְּכִיִּים, שֶׁחֵן קָצֵה הַשָּׁמַיִם לְעִילָא, – למעלה, בְּחִינַת "וְלִגְדֻלָּתוֹ אֵין חֶקֶר", – בחינה ומדריגה שהיא "אין סוף" ולמעלה מהשגה, וְקָצֵה הַשָּׁמַיִם לְתַתָּא, – למטה, בחינת ה"מלכות" שהיא הספירה ומדריגה התחתונה שבכל עשר הספירות, הַמְּתַלַּבֵּשׁ בְּבְרִיאָתָהּ יִצְחָק-עֲשִׂיָּה, בְּחִינַת גְּבּוּל וּמִסְפָּר, וְדִי לְמַכִּין:

יום שבת קודש כ"ד מרחשון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 302, לא. נודע בשערים... עד עמ' 304, האברים וכו'.

(כביכול) בגלות. פְּרוּשׁ, – איזה קשר יש חס ושלום בין חולי לשכינה? על דרך מִשְׁל, כְּמוֹ חֲלֵי הַגּוֹף, הַמְּבַדִּיל בֵּין קֶדֶשׁ וְכו', – לחול, כך להבדיל בין מחלה בגוף לבין ענין הנקרא "מחלה" בשכינה, שֶׁסֶבֶת תְּחִלָּה וְהַבְּרִיאוֹת הֵיא הַתַּפְשׁוּטוֹת וְהַלּוּךְ תְּחִיּוֹת מְחַלֵּב אֶל כָּל הָאֲבָרִים, הַמְּלַבֶּשֶׁת – החיות הבאה מהלב, מלוּבֶשֶׁת בְּדָם הַנֶּפֶשׁ הַיּוֹצֵא מְחַלֵּב אֶל כָּל הָאֲבָרִים, – שהרי הדם נקרא "דם הנפש", וְסוּבֵב סוּבֵב הוֹלֵךְ הָרוּחַ תִּיִּים וְתָדֵם – הוספת כ"ק רבינה והרוח חיים מלוּבֶשׁ בו כְּדַלְקָמָן, תוֹךְ תוֹךְ כָּל הָאֲבָרִים וְהַגִּידִים הַמְּבַלְעִים בָּהֶם, –

אגרת הקדש

לא נודע בשערים מ"ש בתיקונים דשכינתא איהי מרעא בגלותא כבי'. פי' עד"מ כמו חולי הגוף המבדיל בין קדש וכו' שסיבת החולי והבריאות היא התפשטות והילוך החיות מהלב אל כל האברים המלוּבֶשֶׁת בדם הנפש היוצא מהלב אל כל האברים וסובב סובב הוֹלֵךְ הָרוּחַ חַיִּים וְהָדָם כִּי תוֹךְ תוֹךְ כָּל הָאֲבָרִים וְהַגִּידִים הַמּוּבְלָעִי בָהֶם וְחוּזֵר אֶל הַלֵּב וְאֵם סִיבּוּב וְהַלּוּךְ הָרוּחַ חַיִּים הֵלֵךְ הוּא כְּהַלְכָתוֹ בְּאֲבָרִים, וְחוּזֵר אֶל הַלֵּב. – רוח החיים והדם חוזרים מכל האברים אל הלב, וְאֵם סִיבּוּב וְהַלּוּךְ הָרוּחַ תִּיִּים הֵלֵךְ הוּא כְּהַלְכָתוֹ,

לא. באגרת זו, סימן ל"א, מסביר רבנו הזקן, עד כמה נוגע למעלה (כביכול) ענין האהבה והאחדות בין יהודי אחד למשנהו, עד שכשהן חסרות חס ושלום ושורר פירוד הלבבות בין יהודי אחד למשנהו – מתהווה חולי כביכול בשכינה, שכן, כפי שיסביר, משולים השכינה ללב ויהודים לאברים, וקלוקל

באברים המשבש מהלך הדם כראוי – מביא רחמנא ליצלן למחלה באדם, וכך כביכול למעלה. נודע בַּשְּׁעָרִים – בהם ידועים ענינים אלה, – שלא כבאגרת הקודמת, בה משתמש רבנו הזקן בלשון "מודעת זאת" (בלי הוספת המלה "בשערים"), שכן שם מדובר אודות מאמר חכמינו ז"ל הידוע לכל, ואילו כאן מדובר בענין הלקוח מ"תיקוני זוהר", מֶה שְׁכֵתוֹב בְּתִקּוּנֵי², דְּשִׁכְנִיתָא אִיהִי מְרַעָא בְּגִלּוּתָא בְּכִיכּוֹל. – שהשכינה חולה

12. שיר השירים ז, ה. 13. ל' הכתוב – תהלים קמה, ג. 14. ל' הכתוב – תהלים קמה, יג. 15. דניאל ז, י. 16. ישעי' י, יז. 1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מצו"ד למשלי לא, כג". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תכ"ה עיי"ש בארוכה". 3. ב"לוח התיקון" תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל "ע"י הגידים".

נבראו על ידי בְּחִינַת הַדְּבֹר, – מחשבה, למשל, באדם היא הרי פנימית ולעצמו בלבד, ואילו דיבור הוא חיצוני ולזולת, כך באות הנשמות מהפנימיות של אלקות והעולמות – מחיצוניות האלקות, הרי כדי שהאלקות תימשך בעולמות – בחיצוניות – עליה להימשך

תחילה בנשמות – בפנימיות,

כְּמֵאמֶר רַ"ל⁸: "כְּמִי נִמְלֶךְ

הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוא וְכוּ", –

על בריאת העולמות? –

בנשמות ישראל, בְּנוֹדָע

בְּמִקוֹם אַחֵר. – הרי,

שנשמות הן למעלה

מעולמות באופן שההמלכה

וההחלטה

העולמות, תלוי בנשמות. כל

זה אמור לגבי המשכת

החיות האלקית של שכינה

בעולמות, כמו רוח החיים

של הלב, למשל, הנמשך

מהלב לכל האברים. להלן

יסביר רבנו הזקן, שגם הפרט

השני במשל, מה שרוח

החיים חוזר מהאברים אל

הלב, ישנו גם בנמשל, שהרי

החיות האלקית שבעולמות

היא באופן של "רצוא

ושוב", שהיא נמשכת

מלמעלה למטה, מהשכינה

אל העולמות, ואותה חיות

חוזרת למקורה (בתורה

ובעבודה של התחתונים).

וְנוֹדָע בְּשִׁעְרִים, – של אלה

שיודעים את הענינים, כִּי כָּל הַמְּשַׁכֵּת חַיּוֹת וְהַשְּׁפָעָה

מֵ-עוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים לְ-עוֹלָמוֹת תַּחְתּוֹנִים – מִהֶם, הֵן כְּמוֹ שִׁבְתוֹב

בְּסֵפֶר יִצְחָק: "נַעֲוִין תַּחְלֹתֵן בְּסוֹפֵן וְסוֹפֵן תַּחְלֹתֵן", – שזה

באופן שה"תחלה" (של העליון) נערץ ונמצא בסוף (של התחתון).

והסוף (של ה"תחתון") "נערץ" ונמצא ב"תחלה" (של העליון).

וּבְכַתְבֵי הָאֲרִיז"ל מְכֻנָּה בְּשֵׁם "אֹרֶךְ יִשְׂרָאֵל" וְ"אֹרֶךְ חַוְרָה", – האור

הבא באופן ישיר מהעליון לתחתון, והאור החוזר מהתחתון לעליון,

וְכְמוֹ שִׁבְתוֹב¹⁰: "וְהַחַיּוֹת רְצוּא וְשׁוּב". – שם מדובר על "חיות

הקודש" שב"מרכבה", ועל פי קבלה זה מוטב על החיות האלקית של

העולמות והנבראים בכלל, שהיא באופן של "רצוא ושוב". על כל

פנים, הרי, שלא זו בלבד שישנה ההמשכה של אלקות מהשכינה

לעולמות ונבראים, אלא שהיא גם באופן של "אור חוזר" ו"שוב",

מהנבראים אל השכינה שהיא מקור הנבראים, אֲשֶׁר עַל כֵּן, עַל פִּי

הַדְּבָרִים וְהָאֱמֶת הָאֵלֹהִים, אֲשֶׁר אֵי אֲפֹשֶׁר לְבָאֵר הֵיטֵב בְּמִכְתָּב,

נִקְרָאת הַשְּׂכִינָה בְּשֵׁם "לֵב", וְהַנְּשָׁמוֹת בְּשֵׁם "אֲבָרִים"; לְהוֹדוֹת

תְּמִידִי בְּסִדְרוֹ הַמְּסוּדָר לֹא מֵ- הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, תִּי תַחֲיִים
בְּרוּךְ־הוא – אֵיזוֹ הָאֵדָם בְּרִיאַת בְּתֻלִית, כִּי כָּל הָאֲבָרִים
מְקוּשָׁרִים יַחַד וּמְקַבְּלִים חַיּוֹתָם הָרְאוּי לָהֶם מְחַלֵּב עַל יְדֵי סִבּוּב
הָלֵן. – שֶׁל רוּחַ הַחַיִּים, אֲךָ אִם יֵשׁ אֵיזוֹ קַלְקוּל בְּאֵיזוֹ מְקוֹמָן

הַמוֹנֵעַ וּמַעֲכָב אוֹ מַמְעֵט

סִבּוּב וְהַלּוּךְ הָדָם עִם

הַרוּחַ חַיִּים הַמְּלַבֵּשׁ בּוֹ –

בָּדָם, אֵיזוֹ נִפְסָק אוֹ

מַתְמַעַט הַתְּקַשֵּׁר הָלֵן – אִם

הָדָם נִפְסָק לִגְמָרִי – נִפְסָק

הַקֶּשֶׁר לִגְמָרִי, וְאִם מֵהַלֵּךְ

הָדָם וְרוּחַ הַחַיִּים מֵאֵיט –

מֵתַמְעֵט הַקֶּשֶׁר, הַמְּקַשֵּׁר כָּל

הָאֲבָרִים אֶל הַלֵּב עַל יְדֵי

סִבּוּב הָלֵן, – שֶׁל הָדָם וְרוּחַ

הַחַיִּים, וְאֵיזוֹ נִפְסָק הָאֵדָם

לְמַשְׁכָּב וְחֵלֵל, ה' יִשְׁמְרֵנִי.

הִרִי, שֶׁהַקֶּשֶׁר בֵּין הָאֲבָרִים,

בֵּינָם לְבֵין עֲצָמָם, שֶׁעַל יְדֵי

כִּךְ הֵם קְשׁוּרִים לֵלֵב – נוֹגַע

גַּם לְבִרְיָאוֹת הַלֵּב. וְכֵּךְ

מִמֶּשֶׁ, עַל דֶּרֶךְ מִשְׁל, הֵנָּה

כָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל

נִקְרָאִים בְּחִינַת "אֲבָרֵי

יִשְׂכִּינֵיָא"⁹, – אֲבָרֵי

הַשְּׂכִינָה, הַנִּקְרָאִת –

הַשְּׂכִינָה נִקְרָאִת בְּשֵׁם "לֵב",

כְּמוֹ שִׁבְתוֹב⁵: "וְצוּר

לְבָבִי", וְכְמוֹ שִׁבְתוֹב⁶:

"וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹכָם"; פְּרוּשׁ,

– מִזֶּה הַקֶּשֶׁר בֵּין הַשְּׂכִינָה

לְבֵין הַלֵּב וְהַתְּפַשּׁוּתוֹ בְּכָל הָאֲבָרִים? כִּי לְשׁוֹן "שְׂכִינָה" הוּא

שְׁאוּר הוּי"ה שׁוֹכֵן בְּעוֹלָמוֹת בְּרִיאַת־יִצְחָק־עֲשִׂיָּה לְהַחַיּוֹתָם,

וְהַמְּשַׁכֵּת חַיּוֹת זֶה – מִזֶּה שְׁאוּר הוּי"ה מַחִידָה אֶת הָעוֹלָמוֹת, הִיא עַל

יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת תַּחְלָה – שֶׁהַחַיּוֹת מֵתַלְבֵּשׁת בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, לְפִי

שִׁבְלֵי הַנִּבְרָאִים אֵין עֲרוּךְ לָהֶם אֶל הַבּוֹרָא יִתְבָּרֵךְ, דִּכְלָא קַמִּיָּה

כְּלָא מִמֶּשֶׁ חֲשִׁיבִין, – שֶׁלִּגְבוּי כּוֹלָם נַחֲשָׁבִים כְּכּוֹלָם מִמֶּשֶׁ. וְאֵי

אֲפֹשֶׁר לָהֶם לְקַבֵּל חַיּוֹת מֵאֲוִרוֹ וְשִׁפְעוֹ יִתְבָּרֵךְ, לְחַיּוֹת נִבְרָאִים

מֵאֵין לֵשׁ וְחַיִּים וְכַמִּיָּם, – שֶׁעַל כֵּךְ הֵם זָקוּקִים לְקַבֵּל חַיּוֹת, אִרִי

וּשְׁפַע מִזֶּה קְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהֵם אֵינָם יְכוּלִים לְקַבֵּל זֹאת, כִּי אִם עַל

יְדֵי הַנְּשָׁמוֹת – שֶׁבִּרְאֵשׁ וּבִרְאִשׁוֹנָה נִמְשַׁכֵּת הַחַיּוֹת הָאֵלֶּקֶת

לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל וְלֵאחֶר מִכֵּן הִיא נִמְשַׁכֵּת בְּעוֹלָמוֹת, עַל דֶּרֶךְ שֶׁאֵין

אוֹמְרִים בְּנוֹסַח הַבְּרִכוֹת "אֵלֵּקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם", בִּרְאֵשׁ וּבִרְאִשׁוֹנָה

"אֵלֵּקֵינוּ" – אֵלֵּקֵת נִמְשַׁכֵּת לְנִשְׁמוֹת, וְלֵאחֶר מִכֵּן "מֶלֶךְ הָעוֹלָם" –

הִיא נִמְשַׁכֵּת בְּעוֹלָם, שֶׁעַל כֵּן בְּמִשְׁחָבָה, – שׁוֹרֵשׁ הַנִּשְׁמוֹת הוּא

בְּמַחֲשָׁבָה שֶׁלִּמְעַלָּה, וְקִרְמֵי – וְהֵן לְמַעַלָּה, לְבִרְיָאוֹת עוֹלָמוֹת שֶׁ –

4. זח"ג יז, א. 5. תהלים עג, כו. 6. תרומה כה, ח. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה [תניא ח"א] פמ"א ובכ"מ". 8. ראה רות רבה פ"ב, א. ב"ר פ"ח, ז. 9. פרק א' משנה ז'. 10. יחזקאל א, יד.

לנו, כי כאשר כל הנשמות דבוקות ומקשרות יחד - אזי סבוב והלוך החיות וההשפעה - מהשכינה לעולמות ומעולמות אל השכינה, סובב סובב, ונעוץ סופן בתחלתו, לקשר ולחבר בלן - כל הנשמות, ועל ידן - כל העולמות, להו"ה אחד ולדבקה בו יתברך, וכמו שכתוב¹¹:

"אתם נצבים היום בלכם לפני הו"ה אלקיכם" -

"בלכם" דיקא, - דוקא, סיבוב והילוך החיות וההשפעה סובב סובב ונעוץ סופן בתחלתו לקשר ולחבר כולן להו"ה אחד ולדבקה בו ית' וכמ"ש אתם נצבים היום כולכם לפני הו"ה אלקיכם כולכם דייקא ולפני דייקא ראשיכם כו' וכוה יובן מארז"ל כי חורבן בית שני ונפילת ישראל בגלות והסתלקות השכינה וירידתה לאדום בבחי' גלות כבי' הכל ה' בעון שנאת חנם ופירוד לבבות ר"ל ולכן נקראת חולה עד"מ כמ"ש סומך נופלים ורופא חולים לשון רבים הם כל האברים וכו'.

"ראשיכם כו' - המדריגות העליונות ביותר, מחטב עציון כו'." - המדריגות התחתונות ביותר - כשהם כולם עומדים באחדות - אז "אתם נצבים לפני הו"ה אלקיכם", וכפי שמוסבר ב"לקוטי תורה", בתחילת פרשת נצבים, שהכוונה היא "כולכם לאחדים כאחד", שהמדריגות העליונות ביותר עד המדריגות התחתונות ביותר - הן כולם מאוחדות יחד כדבר אחד. וכן יובן מאמר רז"ל¹², כי הרפן

11. נצבים כט, ט. 12. יומא ט, ב. 13. מגילה כט, ב.

בית שני ונפילת ישראל בגלות והסתלקות השכינה וירידתה לאדום בבחינת גלות בגלות - שכן, כשבני ישראל בגלות, הרי זה שהשכינה נמצאת איתם בגלות כביכול¹³, הכל היה בעון שנאת חנם ופירוד לבבות - בגלל שנאת החנם שבין יהודי אחד למשנהו, ופירוד

אגרת הקדש

הלבבות רחמנא לצלן. ולכן נקראת - השכינה, "חולה" על דרך משל, - כמובא בתחילת האגרת, מ"תיקוני זוהר", שבגלות - השכינה היא בבחינת חולה. כמו ש'אומרים: - בתפילת העמידה: "סומך נופלים ורופא חולים" - לשון רבים, - למרות שהכוונה היא לשכינה, הם כל האברים וכו' - כל אלה המקבלים מהשכינה

ונקראים "אברי השכינה", הם הרי בבחינת "נופלים" ו"חולים", לכן הלשון הוא "נופלים" ו"חולים" - לשון רבים. ב"לוח התיקון" כתוב שצריך לומר כאן "זמ"ש", שלא כפי שכתוב אצלנו "כמ"ש" - בהתאם לכך הרי זה בדרך של שאלה ותשובה, שמה שכתוב "נופלים" ו"חולים", לשון רבים - הוא מפני שזה אמור לגבי כל האברים של השכינה, שגם אותם הקדוש ברוך הוא סומך ומרפא.

המשך ביאור למסכת קידושין ליום שני עמ' א

1 הגמרא מביאה עצה להימנע מחילול ה' אמר רבי אלעאי הונקן, אם 2 רואה אדם שיצרו מתגבר עליו ואינו יכול לעמוד כנגדו, ילך למקום שאין 3 מכירין אותו, וילבש שחורים ויתבסס שחורים, ועל ידי זה יכנע ליבו 4 שלא לילך אחר היצר הרע, ואם לא יכנע לבבו, יעשה באותו מקום כמו 5 שלבו חפץ, וכיון שאין מכירים אותו לא ילמדו ממעשיו הרעים, ואל יחלל 6 שם שמים בפרהסיא - לעבור עבירה במקום שמכירים אותו, כיון שילמדו 7 ממעשיו הרעים, ויתבזה כבוד המקום. 8 מקשה הגמרא, איני - אין הדבר כן, והתניא, כל שלא חס על כבוד קונו, 9 ראוי לו יותר שלא היה בא לעולם. מפרשת הגמרא, מה היא - איזה דבר 10 נקרא שאינו חס על כבוד קונו, רבה אומר, זה המסתכל בקשת. ורב יוסף 11 אומר, זה העובר עבירה פסטה, שחושש שיראהו בני אדם ואינו חושש 12 שהקב"ה יראהו, הרי שחמור העובר עבירה בסתר יותר מהעובר בגלוי. 13 מתרצת הגמרא, לא קשיא, הא - הברייתא שאמרה שהעובר עבירה בסתר 14 אינו חס על כבוד קונו, מדובר באופן דמצוי בייף ליצירה - שיכול לכוף את

15 יצרו ולא לעבור עבירה, ובכל זאת עובר בסתר, משום שמשים עין של 16 מעלה שבביכול אינה רואה. והא - מה שאמר רבי אילעאי הזקן, שילך 17 למקום שאין מכירים אותו ויעשה מה שלבו חפץ, מדובר באופן דלא מצוי 18 בייף ליצירה - שאינו יכול לכוף את יצרו שלא לעבור עבירה, ומוטב 19 שיעבור בסתר ולא יחלל שם שמים. 20 הגמרא מביאה עוד בחומר עון חילול ה' תנן התם, אין מקפין בחילול 21 השם, אחד שזנג ואחד מזיד אין מקפין להם. שואלת הגמרא, מאי - מה 22 הפירוש אין מקפין. עונה הגמרא, אמר מר זוטרא, שאין עושים בהננוני 23 שמוכר בהקפה וגובה חובו רק אחר זמן, אלא נפרעים לאלתר. 24 הגמרא מפרשת ביאור נוסף: מר בר רב הונא אמר, כוונת הברייתא לומר, 25 שאם היתה כף הזכויות והעונות שקילה, עבירת חילול ה' מכרעת את 26 הכף לחובה; 27 אגב שהוזכרה כף הזכות והחובה, מביאה הגמרא ברייתא בענין זה: תנו 28 רבנן, לעולם

יום שלישי	יח חשון	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: חיי שרה, שלישי עם פירש"י. תהלים: פח"פט. תניא: כט. אשת . . . "קמט" ורכ"ט.		
בתו"א פ' חיי שרה סד"ה להבין משארו"ל יפה שעה יש טה"ד. וכך צ"ל: "ויהי' בבחי' ביטול (אבל עכשיו . . . היינו בחי' איסר ועמ"ש לקמן בפ' אוסרי לגפן) שהוא בחי' חפץ וכתיב הודו . . . תוך כ"ע, אבל תכלית הכוונה".		

יום ראשון

תהלים:

מפרק פח
עד פרק פט

יום רביעי	יט חשון	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: חיי שרה, רביעי עם פירש"י. תהלים: צ"צו. תניא: והנה אור . . . "298" חד.		
מענה רבינו הזקן ליחידות: חסידות איז [היא] שמע ישראל, שמע ר"ת שאו מרום עיניכם, ואומר מרום ולא שמים, מרום איז העכער און העכער [מרום' הוא גבוה גבוה], להגיע למעלה מן השכל. וזה גופא להבינו בשכל, וכמו שאומר וראו מי ברא אלה.		

יום שני

תהלים:

מפרק צ
עד פרק צו

יום חמישי	כ חשון	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: חיי שרה, חמישי עם פירש"י. תהלים: צו"קג. תניא: והנה רצון . . . "קן" האדם.		
יום הולדת את אדמו"ר מהורש"ב נ"ע – שנת כתר"א – כלשון הצ"צ. נקרא ע"ש אדמו"ר האמצעי וחצי שם אביו של הצ"צ.		
בכל שנה ביום הולדתו הי' אאמו"ר אומר דא"ח, אלא שהי' בחשאי, מלבד כשאירע בש"ק. ביום ההולדת האחרון בעלמא דין [בעולם הזה] אמר מאמר נתת ליראך נס להתנוסס מפני קושט סלה. כשסיים אמר לי: ביום הולדת צריך לומר חסידות. יתן השי"ת לך מתנה שתאמר חסידות ביום הולדת שלך, אלא שיהי' בחסד וברחמים. – האָט עס געדויערט זיבען יאָהר [וזה נמשך שבע שנים (עד שנת תרפ"ז – שנת המאסר והגאולה)].		

יום שלישי

תהלים:

מפרק צו
עד פרק קג

יום ששי	כא חשון	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: חיי שרה, ששי עם פירש"י. תהלים: קד"קה. תניא: וז"ש . . . "300" באריכות ע"ש.		
עבודת התפלה היא המביאה השגת המוח בהרגשת הלב, ושניהם יחד בעבודה בפועל המצות ביראת שמים וקנין מדות טובות.		

יום רביעי

תהלים:

מפרק קד
עד פרק קה

יום
חמישי

תהלים:

מפרק קו
עד פרק קז

שבת

כב חשון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: חיי שרה, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קו"קז.
תניא: והנה מודעת . . . ב"ה כנ"ל.

אחת מתורות המגיד ממעזריטש ששמע רבינו הזקן בהיותו שם בפעם הראשונה – שלהי קייץ תקכ"ד עד אחרי חה"פ תקכ"ה:

אנכי עשיתי ארץ ואדם עלי' בראתי. אנכי מי שאנכי, שהוא נעלם ונסתר גם מנאצלים היותר עליונים, הליכיש עצמותו ית' בכמה צמצומים להאציל הנאצלים ולברוא הנבראים, שרפים חיות ואופנים מלאכים ועולמות עד אין מספר, ובצמצומים עד אין שיעור עשיתי ארץ הלזו הגשמית. ואדם עלי' בראתי, האדם הוא תכלית ההתהוות, ובראתי בגימט' תרי"ג הוא תכלית האדם, וכדאיאת בפרדס בשם ספר הבהיר, אמרה מדת החסד לפני הקב"ה, רבונו של עולם מימי היות אברם בארץ, לא הוצרכתי אני לעשות מלאכתי, שהרי אברם עומד ומשמש במקומי. כי אברהם שהוא נשמה בגוף, ועוסק בהכנסת אורחים לפרסם אלוקותו ית' בעולם הזה התחתון הוא למעלה במעלה ובמדריגה לגבי מדת החסד דאצילות. ואמרה מדת החסד לפני הקב"ה, הוא קנאת מדת החסד דאצילות, אשר קנאה בעבודת אברהם ע"ה.

יום
שישי

תהלים:

פרק קח
עד פרק קיב

יום ראשון

כג חשון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: תולדות, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קח"ק.יב.
תניא: ל. מודעת . . . ומספר וד"ל.

צוויי און צוואנציג מאָל האָט מען ארעסטירט דעם צ"צ אויף דער אסיפת הרבנים אין פעטערבורג, תר"ג, פאר זיין אנטקעגענשטעלען זיך דער פאָדערונג פון דער מלוכה וועגען שינוים בחנוך וכו'. דער מיניסטער האט אים געפרעגט: דאָס איז דאָך מרידה במלכות? דער צ"צ האָט געענטפערט: מורד במלכות איז חייב מיתה בגוף, אָבער מורד במלכות שמים איז חייב מיתה בנפש. איז וואָס איז גרעסער?

תרגום חפשי

עשרים ושתים פעם אסרו את הצמח צדק באסיפת הרבנים בפטרבורג, תר"ג, בגלל התנגדותו לדרישת המלכות אודות שינויים בחינוך וכו'. שאלו השר: זו הרי מרידה במלכות? השיב הצמח צדק: מורד במלכות חייב מיתה גופנית, אך מורד במלכות שמים חייב מיתה רוחנית. מה אס"כן גדול יותר?

שבת
קורש

תהלים:

פרק קיג
עד פרק קיד

יום שני

כד חשון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: תולדות, שני עם פירש"י.
תהלים: קיג"ק.יח.
תניא: לא. נודע . . . האברים כו'.

בענינים הגשמיים צריך להסתכל במי שהוא למטה ממנו, ולהודות להשי"ת כי טוב על חסדו אתנו עמו. –

בענינים הרוחניים צריך להסתכל במי שהוא למעלה ממנו, ולהתחנן לה' שיתן לו דיעה טובה להתלמד ממנו וכוח ועוז שיוכל לעלות בעילוי.

יום ראשון

כהן מחוסר כפרה שעבד במקדש

בקדשים ובעבודה מאיסור אחר. והנה, הרמב"ם מדייק ומשנה שינוי משמעותי מלשון הגמרא (כמה פעמים: כאן, בפ"ד ה"ה, ובריש הל' מחוסרי כפרה): בגמרא נאמר "מכלל שהיא טמאה". אבל הרמב"ם כותב: "מכלל שעדיין לא גמרה טהרתה".

מכאן שלפי הרמב"ם מחוסר כפרה נפקעה טומאתו הראשונה רק שעדיין חסר בגמר טהרתו. לשון אחרת, איסורו בקדשים ובעבודה אינו מצד טומאתו (שכבר פקעה) ולכן אין כאן דין מיתה שחלה על טמא שעבד או אכל.

הראב"ד, לעומת זאת, למד כפשטות לשון הגמרא "...מכלל שהיא טמאה", כל עוד לא היה גמר טהרה, הטומאה המקורית נשארת, ואם עבד או אכל קדשים חייב מיתה ככהן טמא שלא טבל.

(לקוטי שיחות כרך כו, עמ' 80)

הלכות ביאת מקדש, פרק ג הלכה ז: מַעֲוֹת יִשְׂרָאֵל וְלִפְנֵים - אִפְלוּ מִחֹסֶר כְּפוּרִים לֹא יִכָּנס לְשָׁם, שְׁעָדָן לֹא מִתְּהַרָה נְמוּנָה, שְׁנֵאמַר: "וְכִפֹּר עָלֶיהָ כִּהְיוֹ, וְטִהַרְתָּ", מִכָּלֵל שְׁעָדָן לֹא נִמְרָה מִתְּהַרָה.

מהפסוק "וכפר עליה הכהן וטהרה" (ויקרא יב, ח) למדו (יבמות עד, ב) שכהן "מחוסר כפרה", היינו שטבל והעריב שמשו אבל עדיין לא הביא קרבנו - אסור לאכול קדשים ולעבוד במקדש. ולפי הרמב"ם, מחוסר כפרה שאכל קדשים או עבד במקדש אינו חייב מיתה (או כרת) ואילו לפי הראב"ד חייב מיתה. וזה ביאור מחלוקתם:

יש לחקור בגדר "מחוסר כפרה" - האם כל עוד לא הביא קרבנו לא נפקעה ממנו הטומאה המקורית; או שמא הטומאה ההיא כבר פקעה אלא שכל עוד לא הביא את הקורבן - אסור

יום שני

האם כהן ערל נושא כפיים?

שעבד", היינו שכהן ערל דינו כזר, וממילא לא ישא כפיו. אך ה'מגן אברהם' (שם סקנ"ד) ואדמו"ר הזקן (שם סני"א) כתבו שכהן ערל נושא כפיו אפילו לא מל עצמו במזיד. ואף שפסול לעבודה, הרי ברכת כהנים הוקשה לעבודה רק לענין עמידה, שנאמר "לעמוד לפני ה' לשרתו ולברך בשמו" ולא לדבר אחר (ע"פ תוס' מנחות קט, א).

ובאגרות משה (אור"ח ח"ב סי' לג) הוסיף שאף לדעת האוסרים לכהן ערל לישא כפיו, כי לדעתם עבודה הוקשה לברכה לכל דבר, מכל מקום כיון שלכל התורה הוא כישיראל, הרי הוא כהן גמור שאסור ליטמא למתים ולישא פסולות לכהונה, ויש לקרותו ראשון בתורה.

הלכות ביאת מקדש, פרק ו הלכה ח: הָעֶרְל - הָרִי הוּא בֶּן־נָכֵר, שְׁנֵאמַר: "כָּל בֶּן־נָכֵר עֶרְל לֵב וְעֶרְל בָּשָׂר". לְפִיכָךְ עֶרְל שְׁעָבֵד - חָלַל עֲבוּדָתוֹ וְלוֹקָה, בְּזֶרַע שְׁעָבֵד; אֲכָל אִינוּ חֵיב מִיתָה. וכתב ה'פרי חדש' (אור"ח סי' קכח סל"ט) שמהלכה זו, שכהן ערל שעבד "חילל עבודתו", מובן שגם לא ישא כפיו, שהרי ברכת כהנים הוקשה לעבודה שנאמר (דברים י, ח) "לשרתו ולברך בשמו" (סוטה לח, א. רמב"ם הל' ג"כ טו, ג).

ה'פרי מגדים' (אור"ח שם, אשל אברהם סקנ"ד) הקשה על כך, שהרי כהן בעל מום נושא כפיו אע"פ שמחלל עבודתו, ולדבריו טעם האיסור לכהן ערל לישא כפיו הוא כדברי הרמב"ם "ולוקה כזר

יום שלישי

מי מדליק את נרות המקדש?

מכיוון שזר מערבי שכבה מדליקים אותו רק מאש שעל המזבח החיצון, ולזר אסור לגשת למזבח (תמידין ומוספין פ"ג הי"ג), אך שאר הנרות הדלקתם כשרה בזר (לקו"ש יח, 100). ויש שביאר שלדעת הרמב"ם, הלשון "בהעלותך את הנרות" אינו לשון ציווי, ומכאן שלא פעולת ההדלקה היא המצווה, אלא תכלית המצווה היא שיהיו הנרות דלוקים ולכן אין ההדלקה נפסלת בזר.

אומנם לכתחילה צריך להדליק את הנרות בהיכל (מכיוון שעריכתם והטבתם חייבות להיעשות בהיכל), שם אין הזר יכול להדליק שהרי אסור לו להיכנס שם. אך אם הוציאו את הנרות מן ההיכל רשאי הזר להדליקם בחוץ (אבן האול).

הלכות ביאת המקדש פרק ט, הלכה ז: אִם הָיִים הַכֶּהֱן הַנִּירוֹת וְהוֹצִיאוּן לַחוּץ - מִתֵּר לִזְרֹת לְהַדְלִיקוֹן.

"הדלקה אינה עבודה" (יומא כד, ב). לכן סובר הרמב"ם שגם זר יכול להדליק את הנרות כמו ששחיתת קורבנות כשירה בזר (כסף משנה).

ומקשים על הרמב"ם: הרי מהפסוק "דבר אל אהרן בהעלותך את הנרות" משתמע שמצוות הדלקה היא על הכהן? מבאר הגאון הרגז'ובי בשתי דרכים:

א. ההדלקה הראשונה היא זו שצריכה להיות על ידי כהן, כיוון שהעבודה הראשונה הנעשית בכלי המקדש מקדשת אותם להיות "כלי שרת" (כלי המקדש פ"א הי"ב). ב. רק הדלקת הנר המערבי צריכה להיעשות על ידי כהן

יום רביעי

הנחת תפילין על יד משותקת

דנו הפוסקים, לענין הנחת תפילין, באדם שאחז הנמק בידו השמאלית ל"ע. השאלה היא, האם במקרה כזה, היד היא עדיין חלק מהגוף, או שמא נחשבת כמי שאיננה כלל.

הלכות איסורי מזבח פרק ג, הלכה א: אִין תְּמוּמִין הוֹסִיף בְּעוֹף ... בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּמוּמִין קְטָנִים; אֲכָל עוֹף שֶׁיָּבֵשׁ גִּפּוֹ ... אֲסוּר לִנְבִי הַמּוֹבָח, שְׁאִין מְקַרְבִּין חֶסֶר בְּלָל.

והנה, בהלכה שלפנינו מבואר כי למרות שבעופות לא נאמר הדין של 'תמימים', מכל מקום, אם יבשה כנפו לגמרי הרי הוא פסול למזבח.

ויש לדון בהלכה זו: מהו יסוד הפסול ביבש הכנף: האם הוא מדין 'בעל מום', או מדין 'חסר'? אפשר לומר, כי על אף שבכללות אין מום פוסל בעופות, מכל מקום, מום משמעותי כל-כך פוסל. אך יתכן שסיבת הפסול הוא מדין 'חסר', דהיינו, מאחר ויבשה גפו הרי היא כמו שאיננה כלל.

ונחלקו הפוסקים בענין: דעת ה'קנאת סופרים' (סי' נא) כאופן הראשון, שיסוד הפסול הוא מדין בעל מום, ואם כן אין לכך משמעות לדין הנחת תפילין, שכן בעל מום חייב להניח תפילין. אך ה'אגרות משה' (או"ח א סי' ח) כותב, כי מלשון הרמב"ם מוכח כאופן השני, שהרי סיים וכתב: 'שאין מקריבין חסר כלל', הרי שביבשה גפו נחשבת הכנף כמי שאיננה; ממילא, הוא הדין שאין להניח תפילין על יד שיבשה, שהרי היא כמו שאיננה!

יום חמישי

יום טוב של כריתת עצים

לה' מוכן להיות מקריבים בו קורבנות, היינו שמצווה זו אינה רק בניית הבית והכנת הרכיבים הדרושים לעבודת הבית, אלא המצווה היא שבית זה יהיה מוכן תמיד להקרבנות קורבנות. דא עקא, שמאחרי ט"ו באב עד ניסן הבא אי אפשר לכרות עצים למערכה ולכן חייבים לכרות עצים קודם לכן כי אם לא יכרתו עצים לפני ט"ו באב ולא יהיה עצים למערכה, לא יהיה בית המוכן להקריב בו קורבנות. נמצא, שכריתת העצים למערכה היא ההשלמה של מצוות 'ועשו לי מקדש' – כי רק כאשר השלימו את כריתת העצים למערכה נעשה הבית "מוכן להקריב בו קורבנות" בחדשים הבאים, וזו הסיבה לקביעת יום טוב.

(לקוטי שיחות נד, כד, עמ' 47)

הלכות איסורי מזבח, פרק ו, הלכה ב: וכן עצי המערכה לא יהיו אלא נבחרים...

אחד הטעמים המובאים לקביעת ט"ו באב כיום טוב הוא, שבו פסקו מלכרות עצים למערכה, כי מחמשה עשר באב ואילך תשש כוחה של חמה והעצים אינם יבשים (תענית בסופה). וכתב הרשב"ם (ב"ב קכא, ב): "אותו יום שפסקו – היו שמחים, לפי שבאותו יום היו משלימים מצוה גדולה כזאת".

ויש לעיין: מה ייחודה של מצוות כריתת עצים למערכה, שבהשלמתה עשו יו"ט גדול? מה גם שלכאורה כריתת העצים למערכה היא 'הכשר מצוה' בלבד!

ומבאר הרבי:

הרמב"ם כותב (ריש הל' בית הבחירה): "מצות עשה לבנות בית

יום שישי

בין תפילין ונסכים

השלמות של 'זבח עם נסכים' (שו"מ תניינא ח"ג, עב. ועוד). בהקשר זה, מן הראוי לציין לביאור הפנימי במאמר חז"ל הנזכר, השופך אור על כללות ענין הנסכים המבוארים בפרקנו: החסרון של "הקורא קריאת שמע ללא תפילין" הוא, משום שעניינה של קריאת שמע הוא התבוננות בגדלות ה' תוך הרגשת רצון 'לצאת' מהבלי העולם ולדבוק בה'; מאידך, יש לזכור כי המטרה היא דוקא 'להוריד' את הקדושה בעולם הזה, וזאת באמצעות קיום מצות תפילין, שעניינו קידוש החומר – הפיכת קלף גשמי העשוי מעור של בהמה לחפץ של קדושה. וזהו גם כן השילוב שבין הקרבן והנסכים: הקרבן, עניינו 'העלאת' הבהמה הגשמי לקדושה; אך שלימות הענין נעשית דוקא על ידי הנסכים, שמשמנם הוא ניסוך ו'המשכת' היין עד לתהום – למטה מטה! (לקוטי תורה שלח מ, א ואילך).

הלכות מעשה הקרבנות פרק ב, הלכה יב: אלא מביא אדם קרבנו היום ונסכיו אחר עשרה ימים.

רבים נוהגים לקרוא קריאת שמע של שחרית לאחר קומם משנתם, קודם התפילה והנחת תפילין, בכדי שלא לאחר את זמן קריאת שמע.

מתעוררת השאלה: הרי נאמר בגמרא (ברכות יד, ב): "כל הקורא קריאת שמע ללא תפילין כאילו הקריב זבח בלא נסכים", כלומר, צריך לקרוא קריאת שמע בתפילין דוקא?

יש שיישב את המנהג לאור ההלכה שלפנינו: הלא נפסק, כי הנסכים אינם חייבים לבוא ביחד עם הקרבן, אלא ניתן להביאם מאוחר יותר; אם כך, ניתן לומר שכך הוא גם לענין קריאת שמע ללא תפילין, שהנחת התפילין אינה חייבת להיעשות בזמן קריאת שמע, ואף כאשר ניח תפילין מאוחר יותר – מתקבלת

שבת קודש

קרבנות בזמן הזה

– בזמן שקוראין בהם לפני, מעלה אני עליהם כאילו הקריבו לפני, ואני מוחל להם". קביעה זו אמורה ביחס לתוצאה (הנפילה), כשם שקרבן מכפר כך קריאת פרשת הקרבן בתורה מכפרת. (ב) העיסוק בתורת הקרבנות נחשב כהקרבנות, כמרז"ל (סוף מנחות): "כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת...". קביעה זו אמורה גם בנוגע לפעולה, שהעיסוק בתורת הקרבנות נחשב כמעשה הקרבה. אמנם, הדברים אמורים רק כלפי האדם (ה'גברא') אבל לא כלפי ה'חפצא', היינו שאין כאן מעין קרבן.

המשך בעמוד צב

הלכות מעשה הקרבנות פרק ה, הלכה ב: קָרְשִׁי קָרְשִׁים – אֵין שוֹחֲטִין אוֹתָן וְאֵין מְקַבְּלִים אֶת דָּמָן אֱלָא בְּצִפּוֹן הַמִּזְבֵּחַ...

משחרב בית המקדש ולא ניתן להקריב קרבנות, ניתן לפעול מעין פעולת הקרבנות על ידי לימוד תורה בעניין הקרבנות ותפילה, כמו שכתוב 'ונשלמה פרים שפתינו'. ובעניין זה מצינו כמה גדרים, זה למעלה מזה:

(א) קריאת פרשיות הקרבנות בתורה מכפרת כקרבן – כמרז"ל (תענית כז, ב) "בזמן שאין בית המקדש קיים... תקנתא להם סדר קרבנות

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - י"ח-כ"ד מרחשון ה'תשס"ט

יום ראשון

הלכות ביאת המקדש פרק ב

א. אין כהן גדול נכנס לקדש הקדשים אלא [יום אחד בשנה] - מיום הכפורים ליום הכפורים; וכהן הדיוט נכנס בכל יום לקדש לעבודה.

ב. והזהירו כל הכהנים והוא, שלא יפנסו לקדש או לקדש הקדשים שלא בשעת עבודה, שנאמר: "ואל יבוא בכל עת אל הקדש" - זה קדש הקדשים; "מבית הפרכת" - להזהיר על כל הבית.

ג. כהן שנכנס לקדש הקדשים בשאר ימות השנה, בין כהן הדיוט בין כהן גדול, או כהן גדול שנכנס לו ביום הכפורים שלא בשעת העבודה - חייב מיתה בידי שמים, שנאמר: "ולא ימות". וכמה פעמים הוא נכנס לשם ביום הכפורים? ארבע, כמו שיתבאר במקומו; ואם נכנס חמישית, חייב מיתה בידי שמים.

ד. והנכנס לקדש, [מ] חוץ לקדש הקדשים, שלא לעבודה או להשתחויה, בין הדיוט בין גדול - לוקה, ואינו חייב מיתה, שנאמר: "אל פני הפרכת... ולא ימות" - על קדש הקדשים במיתה, ועל שאר הבית בלאו ולוקה. ה. כהן שיצא מן המקדש בשעת העבודה בלבד - חייב מיתה, בין כהן גדול בין כהן הדיוט, שנאמר: "ומפתח אהל מועד לא תצאו, פן תמתו" - כלומר לא תניחו עבודה ותצאו מבחלים, מפני גזרה זו. וכן זה שנאמר בכהן גדול: "ומן המקדש לא יצא" - אינו אלא בשעת העבודה בלבד, שלא יניח עבודה ויצא.

ו. אם כן, מפני מה נשנית אזהרה זו בכהן גדול? שכהן הדיוט שהיה במקדש בעבודתו, ושמע שמת לו מת שהוא חייב להתאבל עליו - אף על פי שאינו יוצא מן המקדש [באמצע עבודתו], אינו עובד [וכהן אחר מסיים עבודתו], מפני שהוא אוגן; ואם עבד והוא אוגן [מדיון] של תורה - חלל עבודתו, בין בקרפן יחיד בין בקרפן צבור. אבל כהן גדול עובד כשהוא אוגן, שנאמר: "ומן המקדש לא יצא, ולא יחלל" - כלומר ישב ויעבד עבודה שהיה עוסק בה, ואינה מתחללת.

ז. ומניין שעבודת האוגן פסולה? מקל וחמר: אם בעל מום שאוכל בקדשים, אם עבד - חלל, אוגן שהוא אסור לאכל בקדשים, שנאמר: "לא אכלתי באני ממנו", דין הוא שיחלל. ח. ואף על פי שכהן גדול עובד אוגן, אסור לאכל בקדשים - שנאמר: "ואכלתי חטאת היום, היטיב בעיני ה'?! וכן אינו חולק [נוטל חלק בקודשים] לאכל לערב. אוגן שעבד אינו לוקה. ומתיר לגע בקדשים אף על פי שלא טבל; שלא עשו מעלה אלא באכילה, אבל בנגיעה - הרי הוא טהור, כמו שיתבאר במקומו.

ט. איזה הוא אוגן? זה שמת לו מת מן הקרובים שהוא

חייב להתאבל עליהם. ביום המיתה בלבד הוא שנקרא 'אוגן' דין תורה, ולילה - הוא מדברי סופרים [חכמים].

י. ומת ששה ימים ואחר כך נקבר - כל אותם הימים שאחר יום המיתה הוא אוגן מדבריהם [של חכמים], וכן יום הקבורה. ואינו תופש [כולל] לילו [שאחר הקבורה]. לפיכך מי שמת לו מת וקברו לאחר יום המיתה - כל יום הקבורה אינו מקריב ואינו אוכל בקדשים מדבריהם; וטובל, ואוכל לערב. ויום שמועה קרובה [שמע על מתו בתוך חודש מהמיתה] ויום לקוט עצמות [מקבר לקבר] - הרי הוא כיום הקבורה, שאינו תופש לילו ואפילו מדבריהם; לפיכך טובל, ואוכל בקדשים לערב. אבל יום המיתה - כשם שאסור לאכל בו קדשים מן התורה, כך אסור לאכל בלילו מדבריהם; חוץ מן [קרוב] הפסח בלבד, שהוא אוכל לערב, כמו שיתבאר במקומו.

יא. האכל אינו משלח [להקריב את] קרבנותיו כל שבועה, אפילו יין או עצים או לבונה. וכן המצרע אינו משלח קרבנותיו; כל זמן שאינו ראוי לביאה [להכנס] אל המזנה, אינו ראוי להקריבה. אבל המנדה יש בו ספק אם משלח או אינו משלח; לפיכך אם הקריבו עליו, נרצה [התקבל]. יב. טמא [מ] שרץ וכיוצא בו, והערל - משלחין את קרבנותיהם, ומקריבין עליהם; חוץ מפסח, שאין שוחטין אותו על טמא שרץ, ואין שוחטין על הערל פסח, כמו שיתבאר. אבל טמא מת - אין מקריבין עליו קרבן כלל עד שיטהר.

הלכות ביאת המקדש פרק ג

א. מצות עשה לשלח כל הטמאים מן המקדש, שנאמר: "וישלחו מן המזנה כל צרוע וכל זב וכל טמא נפש".

ב. זה המזנה האמור כאן - הוא מזנה שכניה, שהוא מפתח עזרת ישראל ולפנים. שומע אני [היינו למד מהפסוק] שהמצרע והזב וטמא מת, שלשתם במקום אחד? [אלא] תלמוד [נלמד] לומר [שכתוב] במצרע: "בדד ישב, מחוץ למזנה" - זה מזנה ישראל, שהוא מפתח ירושלים ולפנים; מה מצרע שטמאתו חמורה, חמור שלוחו משלוח חבירו [טמאים אחרים] - אף כל שטמאתו חמורה, חמור שלוחו משלוח חבירו. לפיכך משלחין את המצרע חוץ לשלש מחנות, שהוא חוץ לירושלים, מפני שהוא מטמא בביאה [בכניסה לבית מטמא את כולו], מה שאין הזב מטמא.

ג. ומשלחין זבין וזבות נדות ויולדות חוץ לשני מחנות, שהוא חוץ להר הבית, מפני שהן מטמאין המשכב והמושב [בישיבה ושכיבה עליהן] אפילו [היו המושב והמשכב] מתחת האבן, מה שאין המת מטמא.

ד. טמא מת, אפילו המת עצמו - מתיר להכנס להר הבית, שנאמר: "ויקח משה את עצמות יוסף עמו" - עמו במזנה לויה.

ממשה רבינו]. ואף על פי שהוא פטור, מכין אותו מכת מרדות.

טז. המכניס שרץ וכיוצא בו למקדש, או שהכניס אדם טמא למקדש - הרי זה חייב כרת, שהרי טמא מקדש ה'. אבל הזורק פלים טמאים למקדש, אפלו היו פלים שנגעו במת - פטור מן הכרת, אבל חייב מלקות, שנאמר: "ואם לא יכבס וגו'" - מפי השמועה [מסורת ממשה רבינו] למדו: על רחיצת גופו ענוש כרת, על כבוס בגדיו לוקה ארבעים. יז. יראה לי שאינו לוקה אלא על בגדים שהן אב טמאה, כגון בגד שנגע בו זה הנטמא למת, שהן [הבגדים] אב טמאה כמו שיתבאר. אבל בגד שהוא ראשון [לטומאה] - אם הכניסו למקדש, אינו לוקה עליו; אבל מכין אותו מכת מרדות.

יח. וכן טמא שהכניס ידו למקדש, מכין אותו מכת מרדות; וכן כל הטמא באב מאבות הטמאות של דבריהם [מגזירת חכמים], או שאכל אכלין טמאין, ושתה משקין טמאין, ונכנס למקדש במזיד קדם שיתבאר - מכין אותו מכת מרדות.

יט. טמא שנכנס למקדש דרך גגות - פטור, שנאמר: "ואל המקדש לא תבא" - דרך ביאה חייבה תורה. ואף על פי שהוא פטור, מכין אותו מכת מרדות. אפלו נכנס במגדל הפזיז בארץ - מכין אותו מכת מרדות; בין שנכנס במגדל דרך גגות, בין שנכנס בו דרך פתחים.

כ. כל מקום [בעזרה] שחייבין [אם נכנס טמא] על ודונו כרת ועל שגנתו קרפן - אם נמצאת שם טמאה בשבת, מוציאים אותה; ושאר המקומות - כופין עליו כלי עד אחר השבת. וכשהן מוציאים, אין מוציאים אותן אלא בפשוטי כלי עץ [וחתיכות עץ] שאין מקבלין טמאה, שלא לרבות את הטמאה [אם יוציאה בכלי גם הכלי טמא].

כא. אחד טמא שנכנס למקדש טהור, או טהור שנכנס למקדש שיש בו טמאה, כגון שהיה מת תחת אהל במקדש, ונכנס הוא תחת האהל - הרי זה חייב כרת, שהרי ביאתו וטמאתו באין כאחת. נכנס למקדש ונטמא שם אחר שנכנס, אפלו טמא שם עצמו במזיד - ימחר ויבהל ויצא בדרך קצרה.

כב. ואסור לו לשהות או להשתחוות או לצאת בדרך ארצה. ואם שהה, או שיצא בארצה אף על פי שלא שהה, או שהחזיר פניו להיכל והשתחוה אף על פי שלא שהה - חייב כרת; ואם היה שוגג, מביא קרבן.

כג. לא החזיר פניו אלא השתחוה [ב:] דרך יציאתו כלפי חוץ - פטור, אלא אם כן שהה פשעו. וכמה שעור שהיה? כדי לקרות: "וינכרו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו, והודות לה' כי טוב, כי לעולם חסדו"; וזה הוא שעור השתחוה.

כד. ואיזו היא דרך ארצה? כל שאפשר לו לצאת מן המקדש בדרך קצרה ממנה. יצא בקצרה - אף על פי שלא רץ אלא הלך עקב בצד גודל, אפלו כל היום פלו - פטור; יצא בארצה - אף על פי שרץ ודחק עצמו בכל כחו,

ה. החיל [גדר סביב המקדש] - משלחין ממנו גזיים וטמאי מת ובוזעלי נדות; אבל טבול יום [שיטהר בערב] נכנס לשם, שכתב טבל.

ו. עזרת הנשים - משלחין ממנה טבול יום; אבל לא מחסר פפורים [טהור שטרם הביא קרבנו], שמחסר פפורים העריב שמשו [טהור הוא]. ואסור [כניסת] טבול יום במחנה לזיה מדברי סופרים [חכמים].

ז. מעזרת ישראל ולפנים - אפלו מחסר פפורים לא נכנס לשם, שעדין לא טהר טהרה גמורה, שנאמר: "וכפר עליה הנהן, וטהרה", מפלל שעדין לא גמרה טהרה.

ח. הטמא המשלח מהר הבית - אם נכנס, עובר בלא תעשה ולוקה, שנאמר: "ויצא אל מחוץ למחנה", זה מחנה שכניה; "לא יבוא אל תוך המחנה", זה מחנה לזיה. וכן מצרע שנכנס לירושלים, לוקה; אבל אם נכנס לשאר הערים המקפות חומה - אף על פי שאינו ראוי, לפי שנאמר: "בדרך ישוב", אינו לוקה.

ט. נכנס המצרע להר הבית, לוקה שמונים; אבל טמא מת או טבול יום שנכנס לעזרת נשים, או מחסר פפורים שנכנס לעזרת ישראל - אף על פי שאינו לוקה, מכין אותו מכת מרדות.

י. וכשם ששלוח טמאים מן המקדש בעשה [מחצות עשה] - כך אם נכנסו, עוברין בלא תעשה, שנאמר: "ולא יטמאו את מחניהם", זה מחנה שכניה.

יא. ומנין שאינו עובר אלא אם נכנס, אבל אם נגע בעזרה מאחורייה פטור? תלמוד לומר בילדות: "ואל המקדש לא תבא".

יב. טמא שנכנס למקדש - במזיד ענוש כרת [מת עד גיל חמישים], שנאמר: "ואם לא יכבס, וכשרו לא ירחץ - ונשא עונו"; בשוגג מביא קרבן עולה ויורד [עשירי-כבש, עני-עוף או מנחה], שנאמר: "או נפש אשר תגע בכל דבר טמא". ואין חייבין כרת או קרבן אלא מעזרת ישראל ולפנים, או על תוספת העזרה שהקדשה קדוש גמור כמו שבארנו.

יג. ואיזה הוא הטמא שחייב כרת על המקדש? כל שנטמא בטמאות מן המת שהנזיר [שנטמא] מגלח עליהן, שכתב נתפרש בנזירות, או שיגע באדם או בכלים שנטמאו באותן הטמאות שהנזיר מגלח עליהן, שהרי הוא שני לראשון שנגע במת, או שנטמא בשאר אבות הטמאות של תורה שיתפרשו במקומן.

יד. כללו של דבר: כל הטעון ביאת מים [טבילה] מן התורה - חייב כרת על ביאת המקדש [בטומאה], ואפלו אחר שטבל, עד שיעריב שמשו [שתשקע השמש]; אבל המטמא בטמאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן - שאף על פי שהוא טמא טמאת שבעה, הרי זה פטור על ביאת המקדש.

טו. וכן הנוגע בכלים שנגעו באדם שנגע במת, או שנגע באדם שנגע בכלים הנוגעים במת - אף על פי שהוא טמא ראשון לענין תרומה ולטמא בשר הקדשים - הרי זה פטור על ביאת המקדש; ודברים אלו הלכה מפי הקבלה [מסורת]

ט. כל קרפן שאין קבוע לו זמן - אינו דוחה לא את השבת ולא את הטמאה: שאם לא יקרב היום, יקרב למחר ולמחר מחר. וכל קרפן שקבוע לו זמן, בין קרפן יחיד בין קרפן צבור - דוחה את השבת ואת הטמאה; ולא כל הטמאות הוא דוחה, אלא טמאת המת לבדה.

י. כל קרפנות הצבור, קבוע זמנן; לפיכך דוחין כלן את השבת ואת טמאת המת.

יא. וכל קרפן מהן שקרב בטמאה, אינו נאכל; אלא מקטירין ממנו דברים הראויין להקטרה, והשאר הראוי לאכילה נשרף, כשאר קדשים שנטמאו.

יב. כיצד דוחין את הטמאה? הגיע זמנו של אותו קרפן, והיו רב הקהל שמקריבין אותו טמאים למת, או שהיו הקהל טהורין והיו הכהנים המקריבין אותו טמאים למת, או שהיו אלו ואלו טהורין והיו כלי השרת טמאים במת - הרי זה יעשה בטמאה; ויתעסקו בו הטמאים והטהורים כאחד, ויכנסו כלן לעזרה. אבל הטמאים בטמאה אחרת, כגון זבין וזבות ונדבות וטמאי שרץ ונבלה וכיוצא בהן - לא יתעסקו בו ולא יכנסו לעזרה, ואף על פי שנעשה בטמאה; ואם עברו [שאר הטמאים] ועשו או נכנסו לעזרה - חייבין כרת על הביאה ומיתה על העבודה; שלא נדחת אלא טמאת המת בלבד.

יג. ופסח שבא בטמאה, ודחקו טמאי מת ונכנסו להיכל - פטורין; אף על פי שלא התרו אלא לעזרה - הואיל ואין אני קורא בהם "אל מחוץ למחנה תשלחו", הרי אלו פטורין. יד. היה מקצת בית אב [משמרת יומית] טמאים ומקצתם טהורים - אף על פי שרפן טמאי מת, לא יקריבו אלא הטהורים. היה כל בית האב טמאי מת, יביאו בית אחר. היתה כל המשמרה [השבועית] טמאי מת, מחזירין על משמרה אחרת. אם היו רב הכהנים הנמצאים שם בירושלים בזמן הקבוע טמאים, יעשו בטמאה.

טו. ומפני מה מחזירין על הטהורים מבית אב אחר? מפני שהטמאה לא התרה בצבור, אלא באסורה עומדת, ודחייתה היא עתה מפני הדחק; ואין דוחין כל דבר הנדחה, אלא במקום שאי אפשר. ומפני זה צריכה ציץ לרצות עליה.

טז. ומנין שטמאת מת דחייה בצבור? שנאמר: "ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם" - כך למדו מפני השמועה: שאנשים יחידים הם שיידחו לפסח שני אם היו טמאים, אבל צבור שהיו טמאי מת אינם נדחין, אלא הטמאה תדחה מפניהם, ויעשו פסח בטמאה. והוא הדין לכל קרפן שקבוע לו זמן כפסח, שהוא דוחה את הטמאה.

יז. והרי הדבר מפורש בכתובים, שנאמר שם: "כי רבת בקהל אשר לא התקדשו, והלוים על שחיטת הפסחים לכל לא טהור כי מרבית העם רבת מאפרים ומנשה יששכר וזבלון לא הטהרו". ומה הוא זה שנאמר: "כי אכלו את הפסח בלא כתיוב"? מפני שעבר את [ה] הוסיף חודש [ל: אותה השנה מפני הטמאה, שנאמר: "וינעץ המלך ושריו וכל הקהל בירושלים, לעשות הפסח בחדש השני, כי לא יכלו לעשותו בעת ההיא, כי הכהנים לא

ונמצא שעור זמן שהלך בו הארפה פחות משעור זמן שמהלך כל אדם בקצרה - הואיל ויצא בארפה, חייב. יצא בקצרה, והלך מעט, ועמד ושהה מעט, וחזר והלך ושהה מעט, עד שנצטרף מכל השהיות כדי השתחויה - במזיד אינו לוקה, בשוגג אינו מביא קרפן; מפני שהדבר ספק. אבל מפני אותו מכת מרדות.

הלכות ביאת המקדש פרק ד

א. טמא שעבד במקדש - חלל [פסל] עבודתו, וחייב מיתה בידי שמים על עבודתו, אף על פי שלא שהה, שנאמר: "וינזרו מקדשי בני ישראל, ולא יחללו את שם קדשי", הרי זו אזהרה לעובד בטמאה; ויחלל הוא אומר: "ומתו בו כי יחללהו" - מה חלול האמור כאן מיתה בידי שמים, אף כאן מיתה בידי שמים. וכל לאו שחייבין עליו מיתה בידי שמים, לוקין עליו.

ב. אף על פי שאם עבד בטמאה אינו חייב בבית דין אלא מלקות - אחיו הכהנים לא היו מביאין אותו לבית דין, אלא מוציאין אותו לחוץ ופוצעין את מוחו בגדן; ואין ממחין [מוחין] עליהן בכף [שחייב מיתה בידי שמים].

ג. והיאך אפשר לו לעבד ולא ישהה עד שיתחייב כרת אלא מיתה בידי שמים בלבד? כגון שנטמא בעזרה, ויצא בקצרה, וביציאתו היה צנור בידו, והפך בו אכר על גבי האש במזבח וקרב שרפתו; שכל קרוב עבודה, הרי הוא כעבודה.

ד. וכן טמא ששטל ועבד קדם שיעריב שמשו - עבודתו פסולה, וחייב מיתה בידי שמים, שנאמר: "ולא יחללו שם אלהיהם" - מפני השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שזו אזהרה לטבול יום שעבד, שעדין טמא הוא, שנאמר: "וכא השמש וטהר", מפלל שעדין לא טהר. אבל מחסר פטורים שעבד - אף על פי שעבודתו פסולה וחלל, הרי זה פטור. ה. ומנין שעבודתו פסולה? שנאמר: [על יולדת שטבלה] "וכפר עליה הכהן, וטהרה" - מפלל שעדין לא נגמרה טהרתה; והוא הדין לכל מחסרי פטורים.

ו. כהן שעבד, ואחר כך נודע שהיה טמא - אם היא טמאה ידועה [אפילו לאיש אחד], כל הקרפנות שהקריב פסולין, שהרי עבודתו חלין; ואם היא טמאת התהום [שלא ידעו כלל על קיומה] - הציץ [של כהן גדול] מרצה [מכפר], וכל הקרפנות שהקריב נרצו. ואפילו נודע לו שהוא טמא קדם שזרק הדם, וזרק - הורצה; שהציץ מרצה על טמאת התהום אף על פי שהוא מזיד. וכבר בארנו טמאת התהום בזירות.

ז. וכן הציץ מרצה על טמאת דברים הקריבין [קורבנות טמאים], שנאמר: "והיה על מצח אהרן, ונשא אהרן את עון הקדשים". אבל אינו מרצה על טמאת הנאכלין [לאכול בשד קרבן בטומאה], ולא על טמאת האדם שנטמא בטמאה ידועה, אלא אם כן היתה הטמאה הדחייה בצבור [כגון: שרוב הציבור טמא], שהציץ מרצה עליה.

ח. ואין הציץ מרצה אלא בזמן שהוא על מצחו, שנאמר: "והיה על מצחו תמיד, לרצון להם לפני ה'".

עבודתו כשרה, הואיל ואותן הטבילות והקדושין אינן שוים באהרן ובניו, ונאמר: "ורחצו אהרן ובניו" - דבר השונה בכל הכהנים מעבד, שהוא קדוש ראשון.

ח. קדש ידיו היום - צריך לחזור ולקדש למחר אף על פי שלא ישן כל הלילה, שהידים נפסלות בלינה. קדש בליילה, והקטיר החלבים כל הלילה - צריך לחזור ולקדש ביום לעבודת היום.

ט. קדש ידיו ורגליו לתרומת הדשן - השלכת האפר מעל המזבח - אף על פי שהוא מקדש קדם שתעלה השמש, אינו צריך לחזור ולקדש אחר שהאיר היום, שהרי בתחלת עבודת היום קדש.

י. מצנה לקדש ממי הפיור. ואם קדש מאחד מקלי השרת, הרי זה כשר; אבל כלי החל אינן מקדשין. קדש בכלי שרת בחוץ - מחוץ לעזרה, או בכלי חל בפנים, ועבד - עבודתו פסולה. ואין מקדשין בתוך הפיור או בתוך כלי השרת, אלא מהן, שנאמר: "ורחצו אהרן ובניו ממנו", לא בתוכו; ואם קדש בתוכו ועבד - לא חלל.

יא. הטביל ידיו ורגליו במי מקוה, אפילו במעין - אין זה קדוש כלל, עד שירחץ בכלי; ובכל כלי הקדש מקדשין, בין שיש בהן [כמות של] רביעית בין שאין בהן כדי רביעית.

יב. כל המימות כשרים לקדוש, בין מים חיים [מי מעיין] בין מי מקוה; ובכלבד שלא ישתנה מראיהם, אלא יהיו כמים הכשרים לטבילה. טיט הנרוק - [דליל] שהפירה שותה ושותה ממנו, משלים למי כיור. זה הפלל: כל המשלים למי מקוה, משלים למי כיור.

יג. פמה מים צריכין להיות כפיור? אין פחות מקדי לקדש ממנו ארבעה כהנים, שנאמר: "אהרן ובניו, והיו אלעזר ואיתמר ופינחס עמיהו, הרי ארבעה.

יד. מי כיור נפסלין בלינה, כמו שבארנו. וכיצד היו עושין? משקעין אותו במי מקוה או במעין, ולמחר מעלין אותו; או ממלאין אותו בכל יום בבקר.

טו. הים [דוד גדול] שעשה שלמה מקוה הים, מפני שאמה [תעלה] של מים היתה עוברת בתוכו ממעין ציטס; לפיכך לא היו מימיו נפסלין בלינה כמי הפיור, וממנו היו ממלאין הפיור.

טז. כיצד מצות קדוש? מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית, ושותה ומקדש; וכל החוצץ בטבילה, חוצץ בקדוש ידים ורגלים. ואינו מקדש כשהוא יושב, מפני שהוא פסולה, ואין עבודה אלא מעמד, שנאמר: "לעמד לשרת".

יז. וכל העובד והוא יושב - חלל, ועבודתו פסולה; ואינו לוקה, מפני שאזהרה שלו מכלל עשה היא. וכן כל העוסק בעבודה מעבודות המקדש, צריך שיהיה עומד על הרצפה; ואם היה דבר חוצץ בינו וביין הקרקע - כגון שעמד על גבי כלים, או בהמה, או על רגלי חברו - פסל. וכן אם דבר חוצץ בין ידו ובין הכלי שעובד בו, פסל.

יח. ואין עבודה אלא בקימין; ואם עבד בשמאל - פסל, ואינו לוקה. רגלו אחת על הכלי ורגלו אחת על הרצפה,

התקדשו למדי". וכבר בארנו בקדוש החדש, שאין מעבירין את השנה לכתחלה מפני הטמאה.

יח. ועוד אחרת היתה שם באותה השנה, שעבר חזקה המלך את השנה ביום שלשים של אדר, שראוי להיות ראש חדש ניסן, ועשה אותו החדש אדר שני; ולא הודו לו חכמים - שאין מעבירין ביום זה, כמו שבארנו בקדוש החדש. ומפני דברים אלו שעשה שלא כהלכה, נאמר: "כי אכלו את הפסח בלא ככותב". ובקש רחמים על עצמו ועל החכמים שהספימו על מעשיו, שנאמר: "כי התפלל יחזקיהו עליהם לאמר, ה' הטוב יכפר בעד"; ונאמר: "וישמע ה' אל יחזקיהו, וירפא את העם", זה שנרצה קרבנם.

יום שני

הלכות ביאת המקדש פרק ה

א. מצות עשה, לקדש [לרחוץ] כהן העובד ידיו ורגליו, ואחר כך יעבד - שנאמר: "ורחצו... ממנו את ידיהם ואת רגליהם". וכהן שעבד ולא קדש ידיו ורגליו שחרית - חיב מיתה בידי שמים, שנאמר: "ירחצו מים - ולא ימתו"; ועבודתו פסולה, בין כהן הדייט בין כהן גדול.

ב. ומניין שעבודתו פסולה? שנאמר: "חקת עולם לו ולזרעו", ובבבדי כהנה הוא אומר: "חקת עולם" - מה מחסר בגדים מחלל עבודה כמו שבארנו, אף מי שלא רחץ ידיו ורגליו מחלל עבודה.

ג. אין כהן צריך לקדש בין כל עבודה ועבודה; אלא פעם אחת מקדש בבקר, והולך ועובד כל היום בלו וכל הלילה; והוא [בתנאים] - שלא יצא מן המקדש, ולא יישן, ולא יטיל מים [צרכים קטנים], ולא יסיח דעתו; ואם עשה אחד מארבעתן, צריך לחזור ולקדש.

ד. יצא מן המקדש וחזר ועבד ולא קדש - אם לא הסיח דעתו, עבודתו כשרה. וזה הפלל היה במקדש: אין אדם נכנס לעזרה לעבודה אף על פי שהוא טהור, עד שהוא טובל.

ה. וכן המספך את רגליו - [צרכים גדולים], טעון טבילה; וכל המטיל מים, טעון קדוש ידים ורגלים. יצא חוץ לחומת העזרה - אם לשהות בחוץ יצא - כשהחזר, טעון טבילה; ואם לחזור מיד יצא - כשהחזר, טעון קדוש ידים ורגלים בלבד. ואם לא טבל ולא קדש [אחר שיצא ונכנס], ועבד - הואיל ולא הסיח דעתו, ולא הסיף רגליו, ולא הטיל מים - עבודתו כשרה. הוציא ידיו חוץ לחומת העזרה, אינו צריך לחזור ולקדש.

ו. נטמאו ידיו - מטבילין, והן טהורין; ואינו צריך לחזור ולקדש. נטמא גופו באכילת אכלין טמאין, או שתית משקין טמאין, וטבל - אף על פי שאינו צריך הערב שמש [לחמתיו לשקיעה שיטהר], חזר ומקדש אחר טבילה; שכל טובל - מקדש ידיו ורגליו, ואחר כך עובד. ואם לא קדש - הואיל ולא הסיח דעתו, לא חלל.

ז. כהן גדול שלא טבל ולא קדש ידיו ורגליו בין בגדים לבגדים ובין עבודה לעבודה ביום הפפורים, ועבד -

ט. כהן שֶהָיָה נושא נָשִׁים [האסורות להנשא לו -] בַּעֲבָרָה - אינו עובד, עד שִׁידִירוּהוּ בֵּית דִּין עַל דַּעַת רַבִּים [- שאין לנדר זה התרה -], כְּדֵי שֶׁלֹא תִהְיֶה לוֹ הַפְּרָה, שֶׁלֹא יוֹסִיף לַחֲטֹא; וְעוֹבֵד, וְיוֹרֵד וּמִגְרֵשׁ. וְכֵן אִם הָיָה מִטְמֵא לְמַתִּים - פֶּסוּל, עַד שֶׁיִּקָּבֵל עָלָיו בְּבֵית דִּין שֶׁלֹא יִטְמֵא. וְאִם עֶבֶר וְעֶבֶר קָדַם שִׁידוֹ אוֹ שִׁיקָבֵל - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא נָשׁוּי בַּעֲבָרָה, לֹא חָלַל עֲבוּדָה.

י. כהן שֶׁעֲבַד, וְנִבְדַּק וְנִמְצָא חָלָל - עֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁרָה לְשַׁעֲבֵר, אָבֵל אִינוֹ עוֹבֵד לְהַבֵּא. וְאִם עֶבֶר, לֹא חָלַל - שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּרֹף ה' חִילוֹ, וּפָעַל יָדָיו תִּרְצָה", אֵף חָלַל שָׁבוּ תִרְצָה.

יא. בֵּית דִּין הַגָּדוֹל הָיוּ יוֹשְׁבֵיין בְּלִשְׁפַת הַגְּזִית; וְעָקֵר מַעֲשִׂיהֶן הַתְּדִיר, שֶׁהֵן יוֹשְׁבֵיין וְדָנִין אֶת הַכֹּהֲנִים, וְבוֹדְקִין אֶת הַכֹּהֲנִים בְּיַחוּסֵין וּבְמוֹמֵין. כָּל כֹּהֵן שֶׁנִּמְצָא פֶּסוּל בְּיַחוּסוֹ - לֹבֵשׁ שַׁחֲרִים וּמִתְעַטֵּף שַׁחֲרִים, וְיוֹצֵא מִן הָעֶזְרָה; וְכָל מִי שֶׁנִּמְצָא שֶׁלֵּם וְכָשֶׁר - לֹבֵשׁ לְבָנִים, וְנִכְנָס וּמִשְׁמֵשׁ עִם אֲחֵי הַכֹּהֲנִים.

יב. מִי שֶׁנִּמְצָא כְּשֶׁר בְּיַחוּסוֹ, וְנִמְצָא בּוֹ מוֹם - יוֹשֵׁב בְּלִשְׁפַת הָעֵצִים, מְתַלַּע עֵצִים [- בודקם מתולעים] לַמַּעֲרָכָה; וְחוֹלֵק בִּקְדָּשִׁים עִם אֲנָשִׁי בֵּית אָב שָׁלוֹ, וְאוֹכֵל - שֶׁנֶּאֱמַר: "לֶחֶם אֱלֹהֵי מִקְדָּשִׁי הַקְּדָשִׁים וּמִן הַקְּדָשִׁים יֹאכֵל".

הלכות ביאת המקדש פֶּרֶק ז

א. כָּל הַמוֹמִין הַפּוֹסְלִים בָּאֲדָם וּבַבְּהֵמָה - חֲמִשִּׁים; וְזֶה הוּא פֶּרֶטֶן.

ב. חֲמִשָּׁה בָּאֵזֶן, וְאֵלּוֹ הֵן: (א) מִי שֶׁנִּפְגַּם סְחוּם אֶזְנוֹ כְּדֵי שֶׁתִּחְגַּר [תחזור] הַצֶּפֶרֶן בִּפְגָּם; אָבֵל הָעוֹר הַמִּקְמָה לְסְחוּם הָאֵזֶן - אֵין בּוֹ מוֹם, בֵּין שֶׁנִּקְבַּח בֵּין נִפְגַּם בֵּין נִסְדַּק.

ג. (ב) מִי שֶׁנִּסְדַּק סְחוּם אֶזְנוֹ בְּכָל שָׁהוּא [פסול], אֵף עַל פִּי שֶׁלֹא חָסַר [מהסחוס]. (ג) מִי שֶׁנִּקְבַּח סְחוּם אֶזְנוֹ נִקְבַּח כְּכַרְשִׁינָה [כגרגיר של מין קטניות], בֵּין נִקְבַּח עֵגֶל בֵּין נִקְבַּח אֶרֶץ - אִם מִצֶּטֶרֶף [לגודל של-] לְכַרְשִׁינָה, הֵרִי זֶה מוֹם. (ד) מִי שֶׁיִּכְשֶׁה אֶזְנוֹ, [עד] כְּדֵי שֶׁתִּנָּקֵב וְלֹא תוֹצִיא דָם. (ה) מִי שֶׁהִיתָה אֶזְנוֹ כְּפוּלָה לְשִׁתִּים [אוזן בתוך אוזן], אֶפְלוּ הַגָּדִי שֶׁדִּרְךָ אֶזְנוֹ לְהִיּוֹת נֹטוֹת וּכְפוּלוֹת - וּבִלְבָד שֶׁיִּהְיֶה לָּהּ שְׁנֵי סְחוּסִין [פסול]; אָבֵל אִם לֹא הָיָה לָּהּ אֶלָּא סְחוּם אֶחָד, וְהֵרִי הוּא כְּגוֹף אֶחָד שֶׁנִּקְבַּח - כְּשֶׁר.

ד. שְׁלִשָּׁה בְּרִיס [עפעף] שֶׁל עֵין, וְאֵלּוֹ הֵן: (א) מִי שֶׁנִּקְבַּח רִיס מְרִיסִי עֵינָיו בְּכָל שָׁהוּא [- מעט]. (ב) מִי שֶׁנִּסְדַּק רִיס מְרִיסִי עֵינָיו בְּכָל שָׁהוּא. (ג) מִי שֶׁנִּפְגַּם רִיס מְרִיסִי עֵינָיו בְּכָל שָׁהוּא. וְשְׁלִשָּׁה מוֹמִין אֵלּוּ, בְּכָלֵל "חֲרוּץ" הָאֲמֹר בַּתּוֹרָה.

ה. שְׁמוֹנֶה בְּעֵין, וְאֵלּוֹ הֵן: (א) הָעוֹר, בֵּין בָּאֲחַת מִעֵינָיו בֵּין בְּשִׁתִּיהֶן. (ב) מִי שֶׁאִינוֹ רוֹאֶה בְּשִׁתֵּי עֵינָיו, אוֹ בָּאֲחַת מֵהֶן, אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין נִרְאֶה בְּהֵן שְׁנוּי כָּלֵל - מִחֲמַת שֶׁיִּרְדּוּ מֵיָם קְבוּעִין [- בקביעות] כְּנֶגֶד רְאוּתֵי [- וגורם לעיוורון]. (ג) מִי שֶׁאִינוֹ רוֹאֶה בְּעֵינָיו אוֹ בָּאֲחַת מֵהֶן רְאִיָּה בְּרוּיָה, מִחֲמַת שֶׁהָיָה בָּהּ סִגְנוּרִים קְבוּעִים [- שלא ראה שמונים יום]. (ד) מִי שֶׁבְּעֵינוֹ כְּמוֹ עֵנֶב, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא רוֹאֶה. (ה) מִי

רָגַל אֲחַת עַל הָאֶבֶן וְרָגְלוֹ אֲחַת עַל הָרֶצֶפָה - רוֹאִין: כָּל שֶׁאֵלּוּ יִנָּטֵל הַפְּלִי אוֹ הָאֶבֶן יָכוֹל לַעֲמֹד עַל רָגְלוֹ אֲחַת - עֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁרָה; וְאִם לֹא - עֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה. קָבֵל בְּיָמִין, וּשְׁמָאל מְסִיעָתוֹ - עֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁרָה; שֶׁהִמְסִיעַ, אֵין מְשִׁיחִין [מקפידין] עָלָיו.

יט. נִתְנַדְּנָה אֶבֶן מֵאֲבֵי הָעֶזְרָה - לֹא יַעֲמֹד עָלֶיהָ בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה, עַד שֶׁתִּחַבֵּר בָּאֶרֶץ; וְאִם עֶבֶר - עֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁרָה, הוֹאִיל וּבִמְקוֹמָה עוֹמֶדֶת.

הלכות ביאת המקדש פֶּרֶק ו

א. כָּל כֹּהֵן שֶׁיָּשׁ בּוֹ מוֹם, בֵּין מוֹם קְבוּעַ בֵּין מוֹם עוֹבֵר - לֹא יִכְנֹס לְמִקְדָּשׁ מִן הַמִּזְבֵּחַ וְלַפָּנִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֵל הַפְּרִכֶּת לֹא יָבֹא, וְאֵל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יָגֹשׁ"; וְאִם עֶבֶר וְנִכְנָס - לוֹקָה, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹא עֶבֶר. וְאִם עֶבֶר בְּמִקְדָּשׁ - פֶּסֶל וְחָלַל עֲבוּדָתוֹ, וְלוֹקָה אֵף עַל הָעֲבוּדָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֹׁר יִהְיֶה בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרַב" - מִפִּי הַשְּׁמוּעָה [מסורת ממושה רבינו] לְמָדוּ, שֶׁאֲזַהֲרָה זֶה, שֶׁלֹא יִקְרַב לְעֲבוּדָה.

ב. וְכֵן בַּעַל מוֹם עוֹבֵר - פֶּסֶל וְלוֹקָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל אִישׁ אֲשֹׁר בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרַב" - מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמָדוּ, שֶׁזֶּה אֲזַהֲרָה לְבַעַל מוֹם עוֹבֵר. וְאֵין בַּעֲלֵי מוֹמִין שֶׁעֲבָדוּ בְּמִיתָה, אֶלָּא בְּמִלְקוֹת בִּלְבָד.

ג. כָּל הַמוֹמִין כָּלָן - אֶחָד [בין] שֶׁהָיוּ בּוֹ מִתְחַלֵּת בְּרִיתוֹ וְאֶחָד שְׁנוּלָדוֹ בּוֹ אַחֵר כֵּן, בֵּין עוֹבְרִין בֵּין שְׁאִינֵן עוֹבְרִין - הֵרִי זֶה פֶּסוּל עַד שִׁיעֲבֹרוּ.

ד. מוֹם קְבוּעַ - כְּגוֹן שֶׁכָּר רָגַל אוֹ שֶׁכָּר יָד; וּמוֹם עוֹבֵר - כְּגוֹן גֶּרֶב [שחין לח], אוֹ יִלְפֶת, וְהִיא הַתְּזוּזִית [שחין שהיה במצרים]. וְלֹא הַמוֹמִין הַכְּתוּבִין בַּתּוֹרָה בִּלְבָד הֵן שְׁפוֹסְלִין בַּכֹּהֲנִים, אֶלָּא כָּל הַמוֹמִין הַנִּרְאִין בְּגוֹף - שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל [איש] אֲשֹׁר בּוֹ מוֹם", מִכָּל מְקוֹם. וְאֵלּוֹ הַכְּתוּבִים בַּתּוֹרָה, דִּגְמָא הֵם.

ה. שְׁלִשָּׁה מִיָּנִי מוֹמִין הֵן: יֵשׁ מוֹמִין שֶׁהֵן פּוֹסְלִין הַכֹּהֵן מִלַּעֲבֹד וְהַבְּהֵמָה מִלְקָרֵב, וְיֵשׁ מוֹמִין שְׁפוֹסְלִין הָאָדָם בִּלְבָד מִלַּעֲבֹד, וְיֵשׁ מוֹמִין שְׁאִינֵן פּוֹסְלִין, אָבֵל מִפְּנֵי מְרִאִית הָעֵין אֲמָרוּ, שֶׁכָּל כֹּהֵן שֶׁיָּשׁ בּוֹ אֶחָד מֵהֶן אִינוֹ עוֹבֵד.

ו. כָּל מִי שֶׁיָּשׁ בּוֹ מוֹם שְׁפוֹסֵל בָּאֲדָם וּבַבְּהֵמָה, וְעֶבֶר בֵּין בְּשׁוּגָג בֵּין בְּמִזִּיד - עֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה; וְאִם הָיָה מְזִיד, לוֹקָה. וְכָל מִי שֶׁיָּשׁ בּוֹ מוֹם מִן הַמוֹמִין הַמִּיָּחֲדִין לָאָדָם, וְעֶבֶר - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא לוֹקָה, לֹא חָלַל עֲבוּדָתוֹ. וְאִם הָיָה בּוֹ דָּבָר מְדֻבָּרִים שֶׁהֵם מִפְּנֵי מְרִאִית הָעֵין - אִינוֹ לוֹקָה, וְעֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁרָה.

ז. אֵין פּוֹסֵל בָּאָדָם אֶלָּא מוֹמִין שֶׁבְּגָלוּי, אָבֵל מוֹמִין שֶׁבְּחָלָל הַגּוֹף - כְּגוֹן שֶׁנִּטַּל כְּלִיתוֹ שֶׁל אָדָם, אוֹ טָחוּל שָׁלוֹ, אוֹ שֶׁנִּקְבּוּ מַעֲיו - אֵף עַל פִּי שֶׁנַּעֲשֶׂה טְרֶפָה [- שאין בכוחו לחיות יותר משנה], עֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "שֶׁכָּר רָגַל אוֹ שֶׁכָּר יָד" - מָה אֵלּוֹ בְּגָלוּי, אֵף כָּל שֶׁבְּגָלוּי.

ח. הָעֶרֶל - הֵרִי הוּא כֶּבֶן נָכֵר, שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל בֶּן נָכֵר עֶרֶל לֵב וְעֶרֶל בָּשָׂר". לְפִיכָף עֶרֶל שֶׁעֲבַד - חָלַל עֲבוּדָתוֹ וְלוֹקָה, כְּזֶר שֶׁעֲבַר; אָבֵל אִינוֹ חֵיב מִיתָה.

יב. ועוד יש שם שלשה מומין, ואלו הן: (א) הזקן שהגיע להיות רותת ורועד כשהוא עומד. (ב) חולה שהוא רועד מפני חליו וכשלון כחו. אכל הטורפה [שבגל מוס אין בכוחו לחיות יותר משנה] - כשר באדם ופסול בבהמה; וכן יוצא [מ] דפן [הרחם, - ניתוח קיסרי] כשר באדם ופסול בבהמה. **יג.** (ג) המזהם. וכהן שהוא מזהם בועתו - רוחץ ושוף כל בשרו בבשם, ועובד. היה ריח פיו רע - נותן בפיו פלפל או ונגביל וכיוצא בהן, ועובד. ואם עבד בזהום זעתו, או בזהום פיו - הרי זה חלל עבודתו, כשאר אלו בעלי המומין כלם.

יום שלישי

הלכות ביאת המקדש פרק ח

א. כל המומין המיוחדין באדם - תשעים; וזה הוא פרטן. שמונה בראש, ואלו הן: (א) מי שאמצע קרקדו שוקע למטה כמי שדחקו בידו. (ב) מי שאמצע קרקדו עולה למעלה כמו ביצה. (ג) מי שפאת [קצה] ראשו יוצא כנגד פניו כמו מקבת [פטיש]. (ד) מי שראשו יוצא מאחוריו כנגד ערפו. (ה) מי שראשו רחב ויוצא מכאן ומכאן, עד שתמצא ראשו על צוארו כמו ראש הלפת על העלין שלו. (ו) הקרר שצאין בכל ראשו שער כל עקר; ואם יש בו שיטה [שורה] של שער מקפת מאחוריו מאן לאון, כשר. (ז) מי שהיה השער מקיף מאן לאון מלפניו בלבד, ושאר הראש קרר - הרי הוא פסול. (ח) מי שהיה השער מקיף את כל הראש סביב מלפניו ומאחוריו, ואין שם שער באמצע - אף זה קרר ופסול.

ב. שנים בצנאר, ואלו הן: (א) מי שצנארו שוקע הרבה, עד שנמצא ראשו כאלו הוא מנח על כתפיו. (ב) מי שצנארו ארך הרבה, עד שיראה כשמוט מבין כתפיו. **ג.** ארבעה באון, ואלו הן: (א) מי ששתי אוניו קטנות הרבה. (ב) מי ששתי אוניו נפוחות, דומות לספוג. (ג) מי שאוניו מדלדלות למטה. (ד) מי שאחת מאוניו משנה מחברתה במראה.

ד. חמשה בגבינים [בגבות], ואלו הן: (א) מי שאין לו שער בגביניו, וזה הוא "גבן" האמור בתורה. (ב) מי שגביניו שוכבין [ומגיעין עד עפעפיו]. (ג) מי שיש לו גבינין יתר על שנים. (ד) מי שאין לו אלא גבין אחד. (ה) מי שאחד מגביניו משנה מחברו, בין ששערו של זה ארך ושערו של זה קצר, בין ששערו של אחד שחור ושער השני לבן או אדם - הואיל ויש בין שניהם שנוי, הרי זה פסול. **ה.** ארבעה בריס העין, ואלו הן: (א) מי שאין לו שער כלל בריסי עיניו. (ב) מי ששער ריסי עיניו מרבה מעבה הרבה. (ג) מי ששער אחד מריסי עיניו משנה משער ריס אחר, כגון שאחד שחור ואחד לבן, או אחד נושר והשני מעבה. (ד) מי שעפעפיו סגורות מעט, ואין נפתחות הרבה כשאר כל האדם.

ו. אחד עשר בעינים, ואלו הן: (א) מי שהיו שתי עיניו למעלה מן המקום הראוי להן, קרובות מפדחתו [- מצחו].

שיצא בשר יתר בעינו, עד שחפה מעט מן השחור של עין. (ו) מי שנמשך הלכך של עין ונכנס ממנו מעט בשחור, עד שנמצא השחור מערב בלכך - וזה הוא "תבלול" האמור בתורה; אבל אם יצא מן השחור לתוף הלכך - אינו מום, שאין מומין בלכך. (ז) מי שהיתה נקדה לכנה בתוף השחור, וזה הוא "דק" האמור בתורה - והוא שתהיה צפה על גבי השחור; אבל אם לא היתה צפה, או שהיתה משקעת בשחור - אינו מום. וכן אם היתה נקדה שחורה בתוף הלכך, אפלו צפה - אינו מום, שאין מומין בלכך. (ח) שתהיה נקדה שחורה שוקעת בתוף השחור, אף זה נקרא "דק"; אבל אם היתה צפה - הואיל והיא שחורה בשחור, אינו מום.

ז. שלשה בחטם, ואלו הן: (א) מי שנזקב חטמו, אפלו מצד אחד. (ב) מי שנסדק חטמו. (ג) מי שנפגם חטמו. **ז.** ששה בפה, ואלו הן: (א) מי שנזקבה שפתו, אפלו אחת מהן. (ב) מי שנפגמה שפתו. (ג) מי שנסדקה שפתו - והוא שתפסק מזר [מהעור] שלה עד שתחלק לשני ראשים. (ד) מי ששעצם לחיו התפתח עורף [בולט] על העליון כל שהוא. (ה) מי שפיו בלום [נפוח] מחמת גופו ובריתו [- מלידה]; אבל אם נבלם מחמת הרוח, אינו מום. (ו) מי שנטל רב המדבר של לשונו [חלק הלשון שמתנועע]. **ח.** שנים עשר באברי הרע, ואלו הן: (א) מי שנמצעף הגיד [המילה] שלו. (ב) או נכתת [נכתש]. (ג) או נתק. (ד) או נכרת. (ה) מי שנמצעכו הביצים שלו, או אחת מהן. (ו) או נכתתו, או אחת מהן. (ז) או נתקו, או אחת מהן. (ח) או נכרתו, או אחת מהן. (ט) מי שאין לו אלא ביצה אחת, אף על פי שיש לו שני כיסין. (י) מי ששתי ביציו בכיס אחד. (יא) הטמטום [שארין ניכר בו סימן זכר ונקבה]. (יב) האנדורגניס [יש בו סימני זכר ונקבה יחד].

ט. ששה בידים וברגלים, ואלו הן: (א) הפסם [צולע]. (ב) מי שנשקטה ירכו [וגדולה מחברתה], והוא "שרוע" האמור בתורה. (ג) מי שאחת מירכותיו גבוהה [במקום חיבורה] מחברתה. (ד) מי שנשבר עצם ידו - והוא שיהיה נכר. (ה) מי שנשבר עצם רגלו - והוא שיהיה נכר; אף על פי שאינו נכר כשיעמד, אם נכר כשיהלך - הרי זה מום. (ו) מי שרגליו מבלמות [נפוחות] מחמת עצמן ובריתן [- מלידה]; אבל אם היו מבלמות מחמת הרוח, אינו מום.

י. ארבעה ראויין להיות בכל הגוף, ואלו הן: (א) מי שיש בו גרב [מין שחין] יבש כל שהוא [מעט] - וזה הוא ה"גרב" האמור בתורה. (ב) מי שיש בו יבלת שיש בה עצם - וזו היא "יבלת" האמורה בתורה. (ג) מי שיש בו תזזית המצרית [שחין שהיה במצרים] כל שהיא, והיא תזזית קשה וכעורה - וזו היא "ילפת" האמורה בתורה. **יא.** (ד) כל עצם שבגלוי שנוחרץ בו חרץ, הרי זה מום - והוא בכלל "חרוץ" האמור בתורה. ואין הצלעים בכלל עצמות שבגלוי.

שנמרחו אשכיו, והוא כיס של ביצים. (ד) מי שהרוח באשכיו - והוא "מרוח אשף" האמור בתורה.

יג. חמשה עשר בשוקים וברגלים, ואלו הן: (א) מי ששוקיו עקמות - עד שמחבר רגל לרגל, ואין ארכבותיו נוגעות זו בזו. (ב) מי שפקתו יוצאת [עקבו בולט]; והפקה היא העצם העגל שלמעלה מן העקב מצד פנים, והוא דומה לפקה [כדור] שטוות בה הנשים. (ג) מי שעקבו יוצא לאחוריו, עד שנמצא השוק כאלו הוא באמצע רגלו עומד. (ד) מי שפרסתו [כף רגלו] רחבה כשל אנו, אף על פי שאינה קלוטה כשל אנו. (ה) מי שפקה יוצאה מגודלו. (ו) מי שיש ברגלו אצבע יתרה, אפלו שש ושש; ואם חתכה, כשר - והוא שלא יהיה בה עצם. (ז) מי שחסר אחת מאצבעות רגליו. (ח) מי שאצבעותיו מרכבות זו על זו. (ט) מי שהיו אצבעות רגליו קלוטות [מחוברות] עד למטה מן הפרק; ואם היו עד הפרק, או שחתכן והפרישן - כשר. (י) מי שרגלו כלה שנה - שנמצא רחב פס אצבעותיו כרחב עקבו, וכאלו היא חתכה שנה. (יא) מי שרגלו עקמה דומה למגל - שנמצא פס רגלו שיש בו האצבעות עם עקבו, כאלו הם שני ראשי הקשת. (יב) מי שרגלו חלולה [שנחסר בשר בפרסתו] - והוא שיהיה אמצעה גבוה מעל הארץ, ונמצא כשעומד עומד על עקבו ועל אצבעות רגליו. (יג) המקיש בקרסליו [אחת בשניה] בעת שמהלך. (יד) מי שהוא מקיש בארכבותיו [אחת לשניה] בעת שמהלך. (טו) מי שהוא אטר [חלש זאטוס] ברגל ימיו.

יד. ארבעה בכל הגוף, ואלו הן: (א) מי שגופו גדול מאבריו [באופן יחסי]. (ב) מי שגופו קטן מאבריו. (ג) הארץ ביותר. (ד) הננס, והוא הקצר ביותר. עד שיהיו מפלגין [שוניים] משאר העם.

טו. שמונה בעור הכשר, ואלו הן: (א) הכושי. (ב) הלכן ביותר, כמו גבינה. (ג) האדם פשוט [כארגמן]. (ד) בעלי נגעים טהורים שנסתנה העור מחמת עצמו, כגון הבהק [נגע לבן]. (ה) שנסתנה העור מחמת דבר אחר, כגון צרבת המקנה [כוויה]; וזה בכלל נגעים טהורים. (ו) מי שהיתה בעור פניו שומה [וגודלה] - כאיטר [מטבע] או יותר. (ז) מי שהיתה בעור פניו שומה שיש בה שער - אף על פי שאינה כאיטר, אלא בכל שהוא. (ח) בעלי הדלדולין; והוא שידלדל העור והבשר, או הלחלוחית שיש בעור שנדלדל באיזה מקום שיהיה מכל הגוף - הרי זה מום. טז. ועוד יש שם באדם מומין אחרים, ואלו הן: (א) החורש. (ב) השוטה. (ג) הנכפה [נופל מחמת חולי], אפלו [אחת] לימים רבים. (ד) מי שרוח רעה מבעתת [מפחידה] אותו תמיד, או בעתים ידועים.

יז. נמצאו כל המומין הפוסלין בכהנים, מאה וארבעים; וזה הוא כללם: שמונה בראש, ושנים בצואר, ותשעה באוננים, וחמשה בגבינים, ושבעה בריס העין, ותשעה עשר בעין, ותשעה בחטם, ותשעה בפה, ושלושה בכתף, ושלושה בגב, ושבעה בידים, וששה עשר באבריו הוצע.

(ב) מי שהיו שתי עיניו למטה ממקום הראוי להן. (ג) מי שהיו שתי עיניו עגלות, ואין נמשכות בארץ מעט כשאר העינים. (ד) מי שעניו מזורות, והן יוצאות כמו עיני הנמר, וכמי שהוא מסתכל בעת שפועס פס הרבה. (ה) מי שעניו גדולות הרבה כשל עגל. (ו) מי שעניו קטנות כשל אנו. (ז) מי שדמיון זולפות תמיד. (ח) מי שלחלוחית נמשכת מראש עיניו מכנגד החטם, או מזנב עיניו מכנגד צדעיו [הרקות]. (ט) מי שמקבץ ריסי עיניו ועוצמן מעט בשעה שרואה אור, או בשעה שהוא רוצה לדקדק בראה. (י) מי שראית עינו מערפכת, עד שרואה את החדר ואת העליה כאחת; ויודע דבר זה בעת שידיבר עם חברו, ונראה כאלו הוא מסתכל באיש אחר. (יא) מי שאחת מעיניו משנה מחברתה, בין במקומה בין במראה, כגון שהיתה אחת שחורה ואחת פתוחה [צבע מעורב], או אחת קטנה ואחת גדולה - הואיל ויש בין שתיהן שנוי מכל מקום, פסול.

ז. ששה בחטם, ואלו הן: (א) מי שעקר [ראש] חטמו שוקע, אף על פי שאינו בוחל שתי עיניו כאחת [למרות] שאינו צובע עיניו במכחול במשיכה אחת מפני החוטם - וזה הוא "חרום" האמור בתורה. (ב) מי שאמצע חטמו בולט למעלה. (ג) מי שעקץ חטמו נוטף למטה. (ד) מי שחטמו עקם לצד אחד. (ה) מי שחטמו גדול מאבריו. (ו) מי שחטמו קטן מאבריו. וכיצד משערין אותו? באצבע קטנה של יד: אם היה חטמו גדול ממנה או קטן ממנה, הרי זה מום.

ח. שלשה בשפתים, ואלו הן: (א) מי ששפתו העליונה עודפת [בולטת] על התחתונה. (ב) מי ששפתו התחתונה עודפת על העליונה. (ג) מי שפיו רפוי וריר יורד מפי. ט. שלשה בכטן, ואלו הן: (א) מי שפרשו צבה [בולטת]. (ב) מי שטבורו יוצא, ואינו שוקע כשאר בני אדם. (ג) מי שדדיו שוכבין על בטנו כדדי האשה.

י. שלשה בגב, ואלו הן: (א) מי ששדרתו עקומה. (ב) מי שיצאת חליה משדרתו, בין שבלטה לחוץ, או נכנסה לפנים, או נטתה לצדדין - וזה הוא בעל חטורת. (ג) מי שתפח בשר בגבו ונעשה כחטורת - אף על פי שלא וזה חליה ממקומה, הרי זה מום.

יא. ששה בידים, ואלו הן: (א) מי שיש לו אצבע יתרה באצבעות ידיו, אפלו היא שש ושש. ואם חתף את היתרה, כשר; ואם היה בה עצם - אפלו חתכה, פסול. (ב) מי שחסר אצבע מידו. (ג) מי ששתי אצבעות ידיו קלוטות [מחוברות] כאצבע אחת עד למטה מן הפרק; ואם חתכן והפרישן עד הפרק - כשר. באיזה פרק אמרו? בפרק ראשון הסמוך לכף היד. (ד) מי שאצבעותיו מרכבות זו על גבי זו. (ה) מי שפקה [כעין אצבע נוספת] יוצאת מגודלו. (ו) מי שהוא אטר יד ימיו; ואם היה שולט בשתי ידיו, כשר.

יב. ארבעה באבריו הוצע, ואלו הן: (א) מי שפס הביצים גדול וארף עד שמגיע לארכבותיו [ברכיו]. (ב) מי שהגיד [איבר המילה] שלו ארף עד שמגיע לארכבותיו. (ג) מי

ח. הרמת הדשן [האפר, מעל המזבח] צריכה כהן, שנאמר: "ולבש הכהן מדו בד". ואם הרים ישראל - לוקה, ואינו חייב מיתה אף על פי שאין אחריה עבודה, שנאמר: "עבודת מתנה [מלשון נתינה] וכו'" - עבודת מתנה הוא שתהיה בכהן לבדו, ואם קרב לה הוזהר חייב מיתה; אבל עבודת סלוק [נטילה], אין חייבין עליה מיתה. וכן אם דשן מזבח הנהב והמנורה, אינו חייב מיתה.

ט. [זר ש:] סדר את המערכה - פורקה [הזר], וחזר הכהן וסודרה, מפני שסודרה פסול.

י. הטמא ובעל מום ושלל רחוק ידים ורגלים, ששמשו במקדש - אינן חייבין אלא על עבודות שההוזהר חייב עליהן מיתה; ועל שאר העבודות - באזהרה [בלאו].

יא. כהן טבול יום ומחסר כפורים שנטמא, והרי הוא מחסר בגדים ושלל רחוק ידים ורגלים, ועבד - חייב על כל אחת ואחת; ואם היה זר - אינו לוקה אלא אחת, משום זרות.

יב. זר ששמש בשבת - חייב משום זרות ומשום שבת; וכן בעל מום ששמש בטמאה - חייב משום טמאה ומשום בעל מום.

יג. כל כהן שעבד עבודה זרה, בין במזיד בין בשוגג - אף על פי שחזר בתשובה גמורה - הרי זה לא ישמש במקדש לעולם, שנאמר: "לא יגשו אלי לכהן לי". אחד העובד אותה בשרות, כגון שנעשה כמר לעבודה זרה, או המשתחוה לה, או המודה לה וקבלה עליו באלה - הרי זה פסול לעולם.

יד. עבר והקריב - אין קרבנו ריח ניחוח, אף על פי שהיה שוגג בעת ששרת או שהשתחוה או שהודה. אבל השוחט לעבודה זרה בשוגג - אם עבר והקריב, קרבנו ריח ניחוח ונתקבל; שהרי לא שרת, ולא נעשה כמר, אלא שחט בלבד, והוא שוגג. ואף על פי כן, לכתחלה לא יעבר. מי שעבר ועשה בית חוץ למקדש להקריב בו קרבנות לה' - אינו כבית עבודה זרה; ואף על פי כן, כל כהן ששמש בבית כזה - לא ישמש במקדש לעולם. וכן כלים שנשתמשו בהם שם - לא ישתמשו בהן במקדש לעולם, אלא יגזרו. ויראה לי, שאם עבד כהן ששמש שם, במקדש - לא פסל.

טו. נמצאו כל הפסולין לעבודה, שמונה עשר; ואלו הן: (א) העובד עבודה זרה; (ב) הוזהר; (ג) בעל מום; (ד) הערל; (ה) הטמא; (ו) טבול יום; (ז) מחסר כפורים; (ח) האונן; (ט) השפור; (י) מחסר בגדים; (יא) יתר בגדים; (יב) פרום בגדים; (יג) פרוע ראש; (יד) שלל רחוק ידים ורגלים; (טז) היושב [בשעת העבודה]; (טז) מי שישב בין ידו ובין הפלי דבר חוצץ; (יז) מי שישב בין רגלו ובין הארץ דבר חוצץ; (יח) מי שעבד בשמאלו. כל אלו פסולין לעבודה, ואם עבדו חללו; חוץ מפרוע ראש, וקרוע בגדים, והשוחט לעבודה זרה בשוגג - שאם עבדו, עבודתו כשרה.

בריה רחמנא דסייען

ועשרים ברגלים, ושמונה בכל הגוף, ושמונה בעור הכשור, ושבעה בכל הגוף וריחו. וכבר נתפרשו כלן אחד אחד. ואלו פסלו מפני מראית העין: מי שנשירו ריסי עינו, אף על פי שנשאר השער בעקרון [בשורש], ומי שנשלו שניו.

הלכות ביאת המקדש פרק ט

א. זר [אינו כהן] שעבד במקדש - עבודתו פסולה, וחייב מיתה בידי שמים, שנאמר: "והזר הקרב, יומת" - מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שאין חייב זה אלא לקרב לעבודה. והיכן הוזהר עליו? "זר לא יקרב אליכם". איזה הוא זר? כל שאינו מזרע אהרן הזכרים, שנאמר: "וערכו בני אהרן" - בני אהרן ולא בנות אהרן.

ב. אף על פי שהזרים מזהירין שלא יתעסקו בעבודה מעבודות הקרבנות - אינן חייבין מיתה אלא על עבודה תמה [סופית], לא על עבודה שיש אחריה עבודה; ואין הוזהר חייב מיתה אלא על ארבע עבודות בלבד - על הזריקה, ועל ההקטרה, ועל נסוף המים כחג, ועל נסוף הזין תמיד.

ג. כיצד על הזריקה? בין שזרק בפנים, בין שזרק בחוץ, בין שהזה הזיה אחת מכל הזיות הדים, בין שהזה הזיה אחת מכל הזיות שפקרבנות מצרע - הרי זה חייב מיתה.

ד. כיצד על ההקטרה? הקטיר אכרים או קמץ [ממנחה] או לבונה על המזבח, אפלו הפך באכרים שלא נתאכלו וקרב שרפתן - חייב מיתה; והוא שיקטיר פזית. וכן אם הקטיר על מזבח הנהב - משיקטיר פזית, חייב; אבל המקטיר קטרת של יום הכפורים בקדש הקדשים - אינו חייב מיתה עליה עד שיקטיר מלא חפניו, השעור המפרש בתורה.

ה. והמסדר שני גזרי עצים על המערכה - הרי זה במקטיר אכרים, וחייב מיתה; שהעצים קרפן הן. אבל היוצק [שמן על המנחה], והבולל [מערבבה], והפוחת [חותכה לחתיכות], והמולח, והמניף, והמגיש [אותה למזבח], והמסדר את לחם הפנים או את הבזיכין [צלוחיות הלבונה] על השלחן, והמטיב [מנחה] את הנרות, והמצית אש במזבח, והקומץ [מפריש מן המנחה חלק להקריבה], והמקבל דמים - אף על פי שפסל, והרי הוא מזהר על כל אלו, ולוקה - אינו חייב מיתה; מפני שכל אחת מהן עבודה שיש אחריה עבודה, ואינה גמר עבודה.

ו. שחיתת הקדשים - כשרה בזרים, אפלו קדשי קדשים, בין קדשי יחיד, בין קדשי צבור, שנאמר: "ושחט את בן הקר לפני ה'", והקריבו בני אהרן" - מקבלה [של הדם] ואילף מצות כהנה. וכן ההפשט, והנתינת [של הבמה], והולכת עצים למזבח - כשרה בזרים, שנאמר באכרים: "והקריב כהן את הכל והקטיר המזבחה" - זו הולכת אכרים לכבש; הולכת אכרים היא שצריכה כהנה, אבל הולכת עצים אינה צריכה כהנה.

ז. וכן הדלקת הנרות כשרה בזרים; לפיכך אם הטיב כהן הנרות והוציאן לחוץ - מתר לזר להדליקן.

הלכות אסורי מזבח

יש בכללן ארבע עשרה מצוות - ארבע מצוות עשה, ופעם מצוות לא תעשה; וזה הוא פרט: (א) להקריב כל הקרבנות תמימים; (ב) שלא להקדיש בעל מום למזבח; (ג) שלא ישחט; (ד) שלא יזרק דמו; (ה) שלא יקטיר חלב; (ו) שלא יקריב בעל מום עובר; (ז) שלא יקריב בעל מום, אפילו בקרבנות הגוים; (ח) שלא יטיל מום בקדשים; (ט) לפדות פסולי המקדש; (י) להקריב מיום שמיני והלאה; (יא) שלא להקריב אתגן ומחיר; (יב) שלא להקטיר שאור ודבש; (יג) למלח כל הקרבנות; (יד) שלא להשבית המלח מעל הקרבנות. ובאר מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות אסורי מזבח פקא

א. מצות עשה להיות כל הקרבנות תמימים [שלמים] ומבחרין - שנאמר: "תמים יהיה לרצון", זו מצות עשה. ב. וכל המקדיש בהמה שיש בה מום לגבי המזבח - [להקריב] - עובר בלא תעשה, ולוקה על הקדשו, שנאמר: "כל אשר בו מום, לא תקריבו" - מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שזו אזהרה למקדיש בעלי מומין. אפילו הקדישו [על מנת שימכרו] לךמי [לכישת] נסכים - לוקה, שבזיון קדשים הוא.

ג. המתכונן - [כשמוקדש] לומר 'שלמים' ואמר 'עולה', 'עולה' ואמר 'שלמים' - לא אמר כלום; עד שיהיה פיו ולבו [כוונתו] שוין. לפיכך, המתכונן לומר על בעל מום 'עולה' והקדישו שלמים, או 'שלמים' ואמר 'עולה' - אף על פי שנתכונן לאסור - [להקדיש בעל מום], אינו לוקה. מי שדמה [שחשב] שמתר להקדיש בעל מום למזבח, והקדיש - הרי זה קדוש, ואינו לוקה.

ד. השוחט בעל מום לשם קרבן - לוקה, שהרי נאמר בבעלי מומין: "לא תקריבו אלה לה", ומפי השמועה למדו, שזו אזהרה לשוחט. וכן הזרק דם בעלי מומין על המזבח - לוקה, שהרי נאמר בהן: "לא תקריבו לה", מפי השמועה למדו, שזו אזהרה לזרק. וכן המקטיר אמורי [אברין] בעלי מומין על המזבח - לוקה, שנאמר: "ואשה לא תתנו מהם על המזבח" - אלו החלכים. נמצאת למד, שאם הקדיש בעל מום, וישחטו, וזרק דמו, והקטיר אמורי - לוקה ארבע מלקיות.

ה. אחד בעל מום קבוע או בעל מום עובר - אם הקריבו, עובר בכל אלו, שנאמר: "לא תזבח לה אלהיך שור ושה, אשר יהיה בו מום" - מפי השמועה למדו, שזו אזהרה לבעל מום עובר. כגון שהיה בבהמה גרב לח, או חזוית [מיני שחין] - אם הקריבה, לוקה.

ו. ולא קרבנות ישראל בלבד, אלא אף קרבנות גוים - אם הקריבו והן בעלי מומין, לוקה, שנאמר: "וימיר בן גכר לא תקריבו את לחם אלהיכם מכל אלה".

ז. המטיל מום בקדשים, לוקה, כגון שסמה את עינו או קטע ידו; שהרי נאמר בקרבן: "כל מום לא יהיה בו" -

מפי השמועה למדו, שזו אזהרה שלא יתן בו מום. ואינו לוקה אלא בזמן שבית המקדש קיים - שהרי היה ראוי לקרבן, ופסלו; אבל בזמן הזה - אף על פי שעבר בלא תעשה, אינו לוקה.

ח. הטיל מום בקדשים, וכא אחר והטיל בה מום אחר [נוסח] - השני אינו לוקה.

ט. אחד המטיל מום בקדשים עצמן, או בתמורתן - בהמת חולין שהחלפה במקום בהמה שהוקדשה - חייב - חוץ מן הבכור וזמן המעשר - [מעשר בהמה], שהמטיל מום בתמורתן אינו לוקה, לפי שאינן ראויין לקרבן, כמו שיתבאר במקומו. וכן המטיל בתשיעי של טעות עשירי, אינו לוקה.

י. המקדיש בעלת מום למזבח - אף על פי שלוקה, הרי זו נקדשה, ותפדה בערף [בשומת] הבה, ונתצא לחלין, ויביא בדמיה קרבן. וכן הדין בבהמת קדשים שנפל בה מום. ומצות עשה היא לפדות קדשים שנפל בהן מום, ויצאו לחלין ויאכלו, שנאמר: "רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר" - מפי השמועה למדו, שהכתוב מדבר בפסולי המקדשין שיפדו. וכבר בארנו בערכין, שזה שנאמר: "ואם כל בהמה טמאה, אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה", שהוא מדבר בבעלי מומין שיפדו.

יא. מה בין בעלת מום קבוע לבעלת מום עובר? שהמקדיש בעלת מום קבוע - אם ילדה והיא קדש - [לפני שנפדתה], יפדה הולד ויצא לחלין אף על פי שהוא תמים, כדי שלא יהיה טפל [הוולד] חמור מן העקר [האם] שאינה קרבה. ואם נתעברה קדם שתפדה וילדה אחר פדיון - הולד חלין. ואם מתה קדם שתפדה - נפדית אחר שתמות, שהרי לא חלה קדשה גמורה על גופה אלא על דמיה, מפני שהיתה בעלת מום קבוע. אבל המקדיש בעלת מום עובר או תמימה, ואחר שהקדישה נולד לה מום קבוע - אם מתה קדם שתפדה, תקבר כשאר הקדשים התמימים; מפני שהיא צריכה העמדה והערכה - [שומה, והרי כבר מתה], כמו שבארנו בערכין. ואם נשחטה קדם שתפדה - הרי זו נפדית כל זמן שהיא מפרקסת, ואחר כך תאכל. ואם ילדה - יקרב ולדה. נתעברה קדם שתפדה וילדה אחר שנפדית - הולד אסור [לשימוש], ואינו נפדה. אלא ביצד יעשה? סמוך לפדיון אמו, מתפס [מקדיש] זה הולד לשם אותו הנזבח [שהוקדשה אמו] - לפי שאינו יכול להקריבו מכלל אמו, מפני שבא מכלל קדשה [של אמו שהיא] דחוייה. יב. כל פסולי המקדשין, כשיפדו - מתר לשחט אותן בשוק הטבחים, ולמכר אותן שם בשוק, ולשקל בשרם בליטרא [במשקל] כשאר החלין, חוץ מן הבכור וזמן המעשר, מפני שמכירתם בשוק מוסיף בדימיהם [מפני התחרות]. שאר הקדשים שדמיהן חוזרין להקדש, שהרי מביא בדימיהם בהמה אחרת - מוכרין אותה לחלין בשוק; אבל הבכור והמעשר, שאין דמיהם להקדש אלא נאכלין במומן כמו שיתבאר - אין שוחטין אותם בשוק הטבחים,

ז. וארבעה מומין עוברין יש בבהמה ובאדם, ואלו הן:
(א) גרב [מין שחיון] לח. (ב) חזוית שאינה מצרית [מין שחיון]. (ג) מים שיוירדין בעין, ואינן קבועין [משבש את הראיה]. (ד) סגורין [עוורון] שאינן קבועין.

ח. ויש שם ארבעה חללים אחרים, אם נמצא אחד מהן בבהמה - אין מקריבין אותה, לפי שאינה מן המבחר, והכתוב אומר: "מבחר נדריך"; ואלו הם: (א) מי שבלבן עינו יבלת שאין בה שער. (ב) אם נגממו [הצטמקו] קרניו, אף על פי שנשאר מזכרותן [מהעצם] מעט קרוב לבשר. (ג) אם נגממו חטיו [שיניו] הפנימיות. (ד) אם נגממו חטיו הפנימיות. אם היה אחד מכל אלו בקדשים - לא קרבים ולא נפדין, אלא ירעו עד שיפיל בהן מום. ואם הקריבין, יראה לי שהורצו [התקבלו].

ט. וכן בהמת קדשים שנעברה בה עברה [כגון: עבודה זרה], או שהמיתה את האדם [והתקבלה העדות] בעד אחד או על פי הבקלים - לא קרבה; ולא נפדיה עד שיוולד לה מום קבוע.

י. בהמה שנוולד בה אחת מן הטורפות האוסרין אותה באכילה, אסורה לגבי המזבח; הרי הוא אומר: "הקריביו נא לפחתך, הירצך או הישא פניך"? ואף על פי שאינה ראויה לקרבן, אין פודין אותה; שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים, אלא ירעו עד שימיתו ויגברו.

יא. נשחטה ונמצאת טרפה - הרי זו תצא לבית השרפה. וכן אם נמצא אבר מאבריה הפנימיין חסר, אף על פי שאינה טרפה - כגון שנמצאת בכליה אחת, או שנטל השחול - הרי זו אסורה למזבח, ותשרף; לא מפני שהיא בעלת מום, שאין חסרון שבפנים מום, אלא מפני שאין מקריבין חסר כלל, שנאמר: "תמימים יהיו לכם". וכל היתר, בחסר; לפיכך אם נמצא לה שלש כליות או שני טחולים, פסולה.

יב. איזה הוא סגורין קבועים? כל ששהה שמונים יום ולא ראה, ובדקין אותו שלשה פעמים - ביום שבעה ועשרים מעת שהרגישו בו, וביום ארבעה וחמשים, וביום שמונים.

אם ראה, מונים לו שמונים יום מעת שפסקה ראייה. יג. ובמה יודע שהמים [שבעין] קבועין? כשאכלה עשבים לחים מראש אדר ועד חצי ניסן, ואכלה אחר בן עשבים יבשים אלול וחצי תשרי ולא נתרפאת - הרי אלו מים קבועין.

יד. וכמה תאכל מעשבים אלו הלחים בזמן הלח, והיבשים בזמן היבש? כגורגרת [תאנה] או יותר, קדם סעודה ראשונה של כל יום בשלשה חדשים אלו. וצריך שתאכל אותן בכל יום אחר שתהיה, ותהיה מתרת [משוחררת] בשדה בעת אכילה, ולא תהיה לבדה, אלא היא ובהמה אחרת לצות [יחד] עמה. אם נעשה לה כל אלו ולא נתרפאת - הרי אלו קבועין ודאי. ואם חסר אחד מקל אלו, הרי זה ספק; ואינה קרבה, ולא נפדיה.

טו. כיצד? אכלה הלח כמשפטיו באדר פלו וחצי ניסן,

ואין מוכרין אותם שם. אפלו התפס בכור לבדק הבית - אינו נשקל בליטרא, ולא ימכר בשוק; שאינו יכול להתפס אלא דבר הקנוי לו קנן גמור.

יום רביעי

הלכות אסורי מזבח פרק ב

א. כל המומין הפוסלין באדם ובבהמה - חמשים; וכבר נמנו.

ב. ויש מומין אחרים מיוחדין בבהמה, ואינם ראויין להיות באדם; ושלשה ועשרים הן, וזה הוא פרטן: (א) אם היה גלגל עינה עגל כשל אדם. (ב) עינה אחת גדולה כשל עגל, והשנייה קטנה כשל אנו; אבל אם היתה אנו גדולה ואנו קטנה, אפלו קטנה עד כפול - כשר. (ג) אם יש בלבן עינה יבלת שיש בה שער. (ד) אם נקב העור שבין שני חטמיה במקום הנראה. (ה) פיה דומה לשל חזיר - פרום [שפה העליונה והלחיים העליונות בולטות], אף על פי שאינו מיוחד כשפור.

ג. (ו) חטיה [שיניה] החיצונות שנקבו. (ז) או שנגממו [הצטמקו], אף על פי שנשאר מקצתן. (ח) או שנגממו. (ט) אם נעקרו חטיה הפנימיות - שהרי בעת שפותחת פיה יצונחת, הן נראין חסרין.

ד. (י) אם נטלו קרניה וזכרותן [העצם בקרן] עמהן, ולא נשאר מהן כלום; אבל נקבה שיש לה קרנים, כשרה. (יא) אם נפגם העור שחופה את גיד הבהמה. (יב) אם נפגמה הערוה של נקבה. (יג) אם נפגם הזנב מן [בגוף] העצם, אבל לא מן הפרק [בחיבור החוליות]. (יד) אם היה ראש הזנב מפצל לשנים [לשני זנבות], בשני עצמים [בכל אחד עצם]. (טו) אם היה בין חליה לחליה [בזנב, כמידת] מלא אצבע בשור. (טז) אם היה הזנב קצר. ועד כמה? בגדי - חליה אחת, מום; שתיים, כשר. וכטלה - ארץ שתי חליות, מום; היתה שלש, כשר. (יז) זנב הגדי שהיה רך ומדלדל, דומה לשל חזיר. (יח) אם נשבר עצם הזנב; אבל אם נשבר עצם מצלעותיו - כשר, מפני שאינו בגלוי.

ה. (יט) בעל חמש רגלים. (כ) אם אין לו אלא שלש רגלים. (כא) אם היתה אחת מרגליו וידיו פרסטה עגלה כשל חמור, אף על פי שהיא סדוקה ופרוסה. (כב) אם היתה רגלו או ידו קלוטה [אצבעות מחוברות] כשל חמור, וזה הוא "קלוט" האמור בתורה. (כג) אם נגממו [הצטמקו] טלפיה בזכרותן עמהן, אף על פי שנשאר מזכרותן מעט קרוב לבשר.

ו. כל מום משלשה ושבעים מום המנויין בבהמה, פוסלין אותה מן הקרבן. ואם נפל אחד מהן בתמימה שהיא קדש - תפדה ותצא לחלין, חוץ מזמן וחולה ומזוקם, שאף על פי שאינו כשר לקרבן, אינו נפדה; אלא יהיה קים ורועה עד שיוולד [שיווצר] בו מום אחר קבוע משאר המומין, ויפדה. וכן בהמת קדשים שנוולד בה מום עובר - אינה קרבה ולא נפדיה.

המזבח, שגאמר: "כי משחתם בהם" - כל שיש בו השחתה, פסול; ובצבחה [של ערוה] הוא אומר: "כי השחת כל בשר", ובצבחה זרה כתוב: "כי שחת עמך".. וכן בהמה ועוף שהרגו את האדם - הרי הן כרובע או נרבע, ופסולין למזבח.

ז. ויראה לי, שאף על פי שאין כל הפסולין האלו ראויין לקרבן, אם עבר והקריבן - אינו לוקה מן התורה, לפי שלא נתפרשה אזהרתן. אבל אתנן [תשלום שקיבלה] זונה ומחיר [שהחליף טלה תמורת] כלב, אסורין לגבי המזבח. והמקריב אחד מהן, או שניהן כאחד - לוקה אחת, שגאמר: "לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב"; ומפני מה לוקה אחת על שניהן? מפני שגאמרו בלאו אחד.

ח. מצות עשה להקריב כל הקרבנות מיום השמיני [ללידת הבהמה] והלאה - שגאמר: "והיה שכעת ימים תחת אמו, ומיום השמיני והלאה ירצה"; וכל שכעת הימים הוא נקרא 'מחסר זמן'. ואף על פי שמחסר זמן פסול - אם עבר והקריבו אינו לוקה, מפני שהוא לאו הבא מכלל [מתוך מצות] עשה; ולא נרצה [התקבל] הקרבן.

ט. תורים שלא הגיע זמנן [שטרם הזהיבו], שהן כמחסר זמן בבהמה, ובני יונה שעבר זמנן - הכל כבעל מום; והמקריבן, אינו לוקה - אף על פי שהקרבן פסול, ולא נרצה. י. המקדיש טמטום ואנדורוגינוס וטרפה וכלאים ויוצא דפן, למזבח - הרי זה כמקדיש עצים ואבנים; לפי שאין קדשה חלה על גופן, והרי הן חלין לכל דבר. וימכרו, ויביא בדימיהן כל קרבן שירצה; ואינו כבעל מום - שבעל מום יש במינו קרבן. אבל המקדיש רובע ונרבע ומקצה ונעבד ואתנן ומחיר - הרי זה כמקדיש בעל מום עובר. וירעו עד שיפיל בהן מום קבוע, ויפדו עליו. וכן המקדיש מחסר זמן, הרי זה כמקדיש בעל מום עובר; ואינו לוקה, כמו שבארנו.

יא. נמצאו כל האסורין למזבח, ארבעה עשר; ואלו הן: (א) בעל מום, (ב) ושאינו מן המבחר, (ג) ומחסר אבר מבפנים, (ד) וטרפה, (ה) וכלאים, (ו) ויוצא דפן, (ז) ורובע, (ח) ונרבע, (ט) ושמהית את האדם, (י) הנעבד, (יא) המקצה, (יב) האתנן, (יג) המחיר, (יד) מחסר זמן. יב. כל האסורין לגבי המזבח, אסורין בכל שהן: אפלו נתערב אחד ברבוא [עשרת אלפים] - נפסד הכל, ונפסל למזבח; וכלן [הפסולים למזבח], ולדויתיהן מתרין למזבח - חוץ מולד נרבעת ונעבדת ומקצית ושהמיתה את האדם, שולדן אסור למזבח כמותן.

יג. במה דברים אמורים? בשנעברה בה עברה או המיתה כשהיא מעברת - שהרי הולד היה מצוי עמה בעת שנפסלה, והיה כאבר מאברה; אבל אם נתעברה אחר שנעברה בה עברה, או אחר שהמיתה - הרי הולד פשוט למזבח, אפלו נרבעה כשהיא מקדשת. ואין צריך לומר, אם נרבעה והיא חלין ואחר כך הקדישה ונתעברה - שולדה מתר. וכן אפרוח ביצת טרפה מתר למזבח.

ואכלה אחריו היבש כמשפטיו בהצי ניסן ואיר, שנמצא שאכלה בשלשה חדשים אלו על הסדר, או שאכלה כגורגרת אחר אכילה, או קדם שתיה, או שהיתה קשורה, או שהיתה לבדה, או שהיתה בגנה הסמוכה לעיר, ולא נתרפאת - כל אלו [מטילין] ספק [אם המים] קבועין או עוברין; לפיכך אם הטיל בה מום אחר, אינו לוקה. אכלה כמשפטיה בזמני האכילה ולא נתרפאת - והרי היא בעלת מום קבוע.

טז. יש בדבר ספק, אם למפרע היא בעלת מום קבוע מצת שבאו לה המים, או מצת שנתאשו מרפואתה; לפיכך, הפודה אותה קדם שנתאשו מרפואתה, ונהנה באותו הפדיון אחר שנתאשו מרפואתה - הרי הוא ספק מועיל [בהקדש], ואינו מביא קרבן מעילה, כמו שיתבאר במקומו.

הלכות אסורי מזבח פרק ג

א. אין המומין פסולין בעוף, וכן אחד הנזר ואחד הנקבה בעוף - שלא נאמר "תמים זכר" אלא בבהמה בלבד. במה דברים אמורים? במומין קטנים; אבל עוף שייבש גפו [כנפיו], או נסמית עינו, או נקטעה רגלו - אסור לגבי המזבח, שאין מקריבין חסר כלל. וכן אם נולד בו אחת מן הטרפות שאוסרין אותו באכילה, הרי זה נפסל לקרבן. ב. תורים קטנים פסולין, ובני יונה גדולים פסולין - שגאמר: "מן התורים או מן בני היונה". תחלת הצהוב [שגדלה נוצה צהובה בצוואר] בזה ובזה, פסול. ועד מתי יהיו בני יונה כשרים? כל זמן שעוקר בנף ומתמלא מקום עקרו [חיבורו] דם. והתורים כשרים משניהיבו [כנפיהם]. ג. הטמטום [סתום ואין ניכר מינו] והאנדורוגינוס [יש לו אברי זכר ונקבה] - אף על פי שאין לה מום גדול מהם, הרי הן פסולין למזבח מדרג אחרת: לפי שהן ספק זכר ספק נקבה, הרי הן כמין אחר, ובקרבנות נאמר "זכר תמים" ו"נקבה תמימה" - עד שיהיה זכר ודאי, או נקבה ודאית. לפיכך אף העוף שהוא טמטום או אנדורוגינוס, פסול למזבח.

ד. וכן הכלאים [מעורב מכבש ועז], ויוצא דפן [נולד בניתוח קיסרין], ומחסר זמן [כגון: פחות מח' יום ללידתו - שאסור להקריבו] - פסולין, אף על פי שאין בהם מום, שגאמר: "שור או כשב או עז" - עד שיהיה כל מין ומין בפני עצמו, לא שיהיה מערב מכשב ועז; "כי יולד" - פרט ליוצא דפן; "והיה שכעת ימים" - פרט למחסר זמן; "תחת אמו" - פרט ליתום שנולד אחר שנשחטה אמו. ה. הנדמה - אף על פי שאינו כלאים, הרי הוא פסול למזבח. כיצד? רחל שילדה כמין עז, ועז שילדה כמין כשב - אף על פי שיש בו מקצת סימנין [שדומה לאימה], הואיל והוא דומה למין אחר, פסול כבעל מום קבוע; שאין לה מום גדול מן השנוי.

ו. וכן הרובע, והנרבע [שבאו או הובאו על אדם], והמקצה לעבודה זרה, והנעבד [שעבדו לו כעבודה זרה] - אף על פי שהוא מתר באכילה, הרי הן פסולין לגבי

שפֿטֿטֿלֿה, אין מביאין מִמֶּנָּה גִּזְרִין לַמַּעֲרָכָה. וְכֵן הַמִּשְׁתַּחֲוָה לַבְּהֵמָה - כַּשֵּׁם שֶׁנִּפְסְלָה לַמִּזְבֵּחַ, כִּף צֶמֶר שֶׁלֹּא פִּסּוּל לַבְּגָדִי כְּהֵנָּה, וְכִרְנִיָּה פִּסּוּלִין לַחֲצוּצְרוֹת, וְשׂוֹקִיָּה לַחֲלִילִין, וּבְנֵי מַעֲיָה לְיִמִּין [לכינור]; הַכֹּל פִּסּוּל. ח. כָּל שֵׁישׁ בּו שֵׁם עֲבוּדָה נֶרָה - לֹא יַעֲשֶׂה לַמִּלְאכָתָה הַקֹּדֶשׁ, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מֵתֵר בִּהְיֵנָּה. אֵיזָה הוּא אֲתָנָן? הָאוֹמֵר לִזְנוּה: 'הָא [הרי] לִיף דְּכָר זֶה בִּשְׁכָרִיף' - אֲחָד זִנְיָה גוֹיָה, אוֹ שְׁפָחָה, אוֹ יִשְׂרָאֵלִית שֶׁהִיא עֲרֻה [ואסורה] עֲלֶיהָ, אוֹ מַחֲבִי לְאוּיָן. אֲכָל הַפְּנוּיָה - אֲפָלוּ הִיָּה כְּהֵן, אֲתַנְנָה מֵתֵר; וְכֵן אֲשֵׁמוּ נֶדָה - אֲתַנְנָה מֵתֵר, אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא עֲרֻה.

ט. נֶשֶׂא אַחַת מִמַּחֲבִי לְאוּיָן [- שַׁעֲבֵר אִיסוּר בְּנִישׂוּאִין] - כָּל שִׁימָן לֶה מַחֲמַת בְּעִילָה, הָרִי זֶה אֲתָנָן וְאִיסוּר. וְהַזְכִּיר [בא על זכר], אֲתַנְנָה אִיסוּר. נִתְּנָה הָאִשָּׁה אֲתָנָן לְבוֹעֵל - הָרִי זֶה מֵתֵר מִשּׁוּם אֲתָנָן.

י. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'הָא לִף דְּכָר זֶה, וְתִלִּין שְׁפָחָתָךְ אֲצִל עֲבָדִי הַעֲבָרִי' - הָרִי זֶה אֲתָנָן; וְהוּא שְׁלֹא יִהְיֶה לוֹ [לעבד] אִשָּׁה וּבָנִים, אֲכָל אִם יֵשׁ לוֹ אִשָּׁה וּבָנִים - הָרִי זֶה מֵתֵר בְּשְׁפָחָה כְּנַעֲנִית, כִּמּוֹ שִׁיתְבָּאָר. וְהוּא הָדִין בְּאוֹמֵר לִזְנוּה: 'הָא לִיף דְּכָר זֶה, וְהַבְּעִלִי לְפִלּוּנִי הַיִּשְׂרָאֵלִי' - הָרִי זֶה אֲתָנָן. יא. פִּסֵּק עִם הַזִּנְיָה שִׁימָן לֶה טֵלָה אֲחָד, וְנָתַן לֶה הַרְבֵּה, אֲפָלוּ נָתַן לֶה אֶלֶף - בָּלָן אֲתָנָן, וְאִיסוּרִין לַמִּזְבֵּחַ; נָתַן לֶה אֲתַנְנָה וְלֹא בָּא עֲלֶיהָ, אֲלֹא אָמַר: 'הָא אֲצִלִּיף עַד שְׂאָבוּא עֲלֶיהָ' - כְּשִׁיבּוּא עֲלֶיהָ, יֵאָסֵר. קֹדֶמָה וְהַקְרִיבְתוּ קֹדֶם שִׁיבּוּא עֲלֶיהָ - כְּשֹׁר; וְהוּא שִׂיאֵמַר לֶה בְּשַׁעֲה שְׁנִיתָ: 'אִימִיתִי שְׁתַּרְצִי קִנִּי אוֹתוֹ מַעֲכָשׁוּ'; אֲכָל אִם לֹא אָמַר כֵּן, אֵיזָה יִכּוֹלָה לְהַקְרִיב דְּכָר שְׂאִינוּ שְׁלֹה.

יב. קֹדֶמָה וְהַקְדִּישְׁתוּ קֹדֶם שִׁיבּוּא עֲלֶיהָ, וְאַחֵר כִּף בָּא עֲלֶיהָ - הָרִי זֶה סָפֵק אִם הוּא אֲתָנָן, הוּאִיל וּבָא עֲלֶיהָ קֹדֶם שְׁתַּקְרִיבְנוּ, אוֹ אֵינוּ אֲתָנָן, שֶׁהָרִי הַקְדִּישְׁתוּ קֹדֶם בִּיאָה; לְפִיכָף לֹא יִקְרַב, וְאִם קָרַב הוֹרָצָה.

יג. בָּא עֲלֶיהָ וְלֹא נָתַן לֶה, וְלֹאֲחֵר זָמַן נָתַן לֶה, אֲפָלוּ אַחֵר כְּמָה שְׁנִים - הָרִי זֶה אֲתָנָן. כְּמָה דְּכָרִים אֲמִוּרִים? כְּגוֹנָה שְׂאֵמַר לֶה: 'הַבְּעִלִי לִי בְטֵלָה זֶה', שְׂאֵינָה צָרִיכָה [לקנותו] [ב:]: מְשִׁיכָה, [שְׁקִינִי גוֹיִים גַּם בְּכֶסֶף] אוֹ בִּישְׂרָאֵלִית שֶׁהִיא הִטְלָה בְּחֻצְרָה [ונקנתה ע"י חצרה] וְאָמַר לֶה: 'אִם לֹא אֲתָנָן לִיף מַעוֹת בְּיוֹם פְּלוּנִי, הָרִי הוּא שְׁלִיף'; אֲכָל אִם אָמַר לֶה: 'הַבְּעִלִי לִי בְטֵלָה סֶתֶם', וּבָא עֲלֶיהָ, וְלֹאֲחֵר זָמַן שָׁלַח לֶה טֵלָה - הָרִי זֶה מֵתֵר מִשּׁוּם אֲתָנָן.

יד. אֵין אִיסוּר מִשּׁוּם אֲתָנָן וּמַחֲרִי אֲלֹא גוֹפֵן [הם עצמם]; לְפִיכָף אֵינוּ חַל אֲלֹא עַל דְּכָר הָרִאוּי לְקָרַב לְגַבִּי הַמִּזְבֵּחַ, כְּגוֹן בְּהֵמָה טְהוֹרָה וְתוֹרִין וּבְנֵי יוֹנָה וְיִזְיָן וְשִׁמְן וְסִלְתָּ. נָתַן לֶה מַעוֹת, וְלִקְחָה [נקנתה] כְּהֵן הַקְרָבָן - הָרִי זֶה כְּשֹׁר.

טו. נָתַן לֶה חֲטִים וְעִשְׂתָּ אוֹתָן סִלְתָּ, זֵיתִים וְעִשְׂתָּ אוֹתָן שִׁמְן, עֲנָבִים וְעִשְׂתָּ אוֹתָן יִזְן - הָרִי אֵלוּ כְּשִׁרִים, שְׁכָכָר נִשְׁתַּנּוּ. נָתַן לֶה כְּהֵמַת קֹדֶשִׁים בְּאֲתַנְנָה, לֹא נִאָסְרָה לַמִּזְבֵּחַ; וְאֲפָלוּ מִנָּה [שִׁיתָן] אוֹתָהּ עַל [- בַּקֶּרְבָּן]: פִּסְחוּ וְעַל חֲגִיגָתוֹ בְּאֲתַנְנָה - לֹא נִפְסְלוּ הַמִּקְדָּשִׁין, שְׁכָכָר וְכָה כְּהֵן גְּבוּהָ מִשַּׁעֲה שֶׁהַקְדִּישׁוּ. וְכֵן אִם נָתַן לֶה דְּכָר שְׂאִינוּ שְׁלֹה, אֲלֹא

יד. הַמִּשְׁתַּחֲוָה לְקָמָה [תבואה המחוברת לקרקע] - חֲטִיָּה מֵתֵרִין לַמִּנְחוֹת, שֶׁהָרִי נִשְׁתַּנּוּ, וְנִדְמּוּ לְזִלְדוֹת שֶׁל אִיסוּר מִזְבֵּחַ, שֶׁהֵן מֵתֵרִין. וְכֵן בְּהֵמָה שֶׁפִּטְמָה בְּכַרְשִׁינִי [מאכל בהמה] עֲבוּדָה נֶרָה - מִתֵּרֵת לַמִּזְבֵּחַ, שֶׁהָרִי נִשְׁתַּנּוּ.

טו. לִוְקָחִין כָּל הַקְרָבָנוֹת מִן הַגּוֹיִים, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לֹא מִשּׁוּם רֹבֵעַ וְנִרְבַּע, וְלֹא מִשּׁוּם מִקְצָה וְנִעְבֵּד, עַד שִׁינִידַע בְּוֹדָאֵי שְׁזָה נִפְסֵל; הָרִי הוּא אוֹמֵר: "מַעֲמַלְקִי הִבִּיאֹם, אֲשֶׁר חָמַל הָעַם עַל מִיטֵב הַצֵּאֵן וְהַבְּקָר, לְמַעַן זִכַּח לֵה' אֱלֹהֵיהֶם".

הַלְכוֹת אִיסוּרֵי מִזְבֵּחַ פָּרָק ד'

א. אֲחָד הַבְּהֵמָה וְאֲחָד הָעוֹף שֶׁנִּרְבַּע, אוֹ שֶׁהִמִּית אֶת הָאָדָם, אוֹ הַקָּצֶה [לעבודה זרה], אוֹ נִעְבֵּד - הַכֹּל פִּסּוּל לְגַבִּי הַמִּזְבֵּחַ.

ב. הָרֹבֵעַ וְהַנִּרְבַּע וְשֶׁהִמִּית אֶת הָאָדָם - אִם הָיוּ שֵׁם שְׁנֵי עֲדִים, הָרִי הַבְּהֵמָה אוֹ הָעוֹף נִסְקָלִין, וּבְשֶׁרֶן אִיסוּר בִּהְיֵנָּה; וְאֵין צָרִיף לֹאֲמַר בְּאֵלוֹ שֶׁהֵן אִיסוּרִין לְגְבוּהָ [- למקדש]. וּבְמָה אָמְרוּ שֶׁהֵן אִיסוּרִין לַמִּזְבֵּחַ? בְּשֶׁהָיוּ מֵתֵרִין לְהַדְיוּט [- שלא נידונו למיתה] - כְּגוֹן שֶׁהָיָה שֵׁם עַד אֲחָד בְּלָבָד וְהַבְּעִלִים שׁוֹתְקִין, אוֹ [שנמסרה העדות] עַל פִּי הַבְּעִלִים אֵף עַל פִּי שְׂאִין שֵׁם עַד כָּלל; הִיָּה שֵׁם עַד אֲחָד וְהַבְּעִלִים מַכְחִישִׁין אוֹתוֹ - הָרִי אֵלוֹ מֵתֵרִין אֵף לַמִּזְבֵּחַ.

ג. בְּהֵמָה שֶׁשָּׁחָקוּ בָּהּ וְהִגִּיחוּהָ עַד שֶׁהִמִּיתָה אֶת הָאָדָם - הָרִי זֶה כְּשִׁרָה לַמִּזְבֵּחַ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּאִנּוּסָה. אֵין הַבְּהֵמָה נִפְסִלֵת מִשּׁוּם רֹבֵעַ אוֹ נִרְבַּע, עַד שִׁיְהִיָּה הָאָדָם שׁוֹרְבָה כֵּן תִּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, בֵּין יִשְׂרָאֵלִי בֵּין גּוֹי בֵּין עֶבֶד - הוּאִיל וּרְבָעָה אָדָם, נִפְסְלָה. וְאִם הָאָדָם הוּא שֶׁנִּרְבַּע מִן הַבְּהֵמָה - אֵיזָה נִפְסִלֵת עַד שֶׁתִּהְיֶה הָאִשָּׁה הַנִּרְבָּעַת בַּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, אוֹ יְהִי הָאִישׁ הַנִּרְבַּע כֵּן תִּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד.

ד. מֵאִימַתִּי תִפְסֵל הַבְּהֵמָה אוֹ הָעוֹף מִשּׁוּם מִקְצָה? מִשִּׁיעֲשׂוּ בָּהּ הַכְּמָרִים מַעֲשֶׂה - כְּגוֹן שִׁיְגִזּוּ אוֹתוֹ אוֹ יַעֲבִדוּ לְשֵׁם עֲבוּדָה נֶרָה; אֲכָל [הקדישוה] בְּדָכָרִים - אֵינוּ נַעֲשֶׂה מִקְצָה, שְׂאִין הַקֹּדֶשׁ לַעֲבוּדָה נֶרָה.

ה. הָרֹבֵעַ וְהַנִּרְבַּע - בֵּין שֶׁהִיָּתָה הַבְּהֵמָה שְׁלֹו בֵּין שְׁלֹ חֲבֵרוֹ, בֵּין בְּאִנּוּסָה בֵּין בְּרָצוֹן, בֵּין בְּזִדּוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה, בֵּין לְפָנֵי הַקֹּדֶשׁ בֵּין לְאַחֵר הַקֹּדֶשׁ - הָרִי זֶה אִיסוּרָה לַמִּזְבֵּחַ. אֲכָל הַמִּקְצָה - אִם הִיָּה שְׁלֹו וְהַקָּצֶה קֹדֶם שִׁיְקַדִּישׁ, נִפְסֵל. הַקָּצֶה שֶׁל חֲבֵרוֹ, אוֹ שֶׁהַקָּצֶה שְׁלֹו אַחֵר שֶׁהַקְדִּישׁוּ - הָרִי זֶה מֵתֵר, שְׂאִין אָדָם מִקְצָה דְּכָר שְׂאִינוּ שְׁלֹו.

ו. הַנִּעְבֵּד - בֵּין שֶׁעֲבַד שְׁלֹו בֵּין שֶׁעֲבַד שְׁלֹ חֲבֵרוֹ, בֵּין בְּאִנּוּסָה בֵּין בְּרָצוֹן, בֵּין בְּזִדּוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה, בֵּין לְפָנֵי הַקֹּדֶשׁ בֵּין לְאַחֵר הַקֹּדֶשׁ - הָרִי זֶה אִיסוּר; וְיִרְעָה עַד שִׁיַּפֵּל בּוֹ מוֹם קָבוֹעַ, וְיִפְדָּה כִּמּוֹ שְׂבָאֲרָנוּ. וְהַנִּעְבֵּד - הוּא וְכָל מַה שֶּׁעָלִיו אִיסוּרִין לַמִּזְבֵּחַ, שְׁכָל צְפוּי נִעְבֵּד אִיסוּרִין בִּהְיֵנָּה; אֲכָל הַמִּקְצָה - הוּא אִיסוּר, וּמַה שֶּׁעָלִיו מֵתֵר לַמִּזְבֵּחַ.

ז. הַמִּשְׁתַּחֲוָה לַהֲרִי - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מֵתֵר בִּהְיֵנָּה, הָרִי אֲכָנִיו אִיסוּרִין לַמִּזְבֵּחַ; וְכֵן הַמִּשְׁתַּחֲוָה לְמַעַן הַנּוֹבֵעַ בְּאַרְצוֹ, הָרִי מִימִיּוֹ פִּסּוּלִין לְנִסְפָּה. אֲשֶׁרָה [ע"ל לעבודה זרה]

ואף על פי שאסור הקרבתה מכלל [נלמד ממצות] עשה [ואין לוקין על 'עשה']; שהרי נאמר מן הטהורה אכל ומן הטהורה הקרב, הא טמאה לא תאכל ולא תקריב - כשם שלוקה על אכילת הטמאה הבא מכלל עשה כמו שבארנו במקומו, כן לוקה על הקרבתה. אבל המקריב אכרי חיה טהורה - עובר בעשה, ואינו לוקה. ומניין שהוא בעשה? שנאמר: "מן הבמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו" - הא מן החיה לא תקריבו; ולא הבא מכלל עשה, עשה הוא. ז. הגויב או הגזל, והקריב - הקרבן פסול; והקדוש ברור הוא קראו שונאו, שנאמר: "שנא גזל בעולה". ואין צריך לומר שאינו מתקבל, ואם נתיאשו הבעלים - הקרבן כשר, ואפילו היה חטאת שהפתיים אוכלין את בשרה. ומפני תקנת מזבח אפרו, שהחטאת הגזולה - אם נודעה לרבים אינה מכפרת, אף על פי שנתיאשו הבעלים; כדי שלא יאמרו: 'מזבח אוכל גזלות'; וכן העולה.

ח. הגויב עולת חברו והקריבה סתם [נ לא כיון עבור מי הקרבן] - נתפסו בה הבעלים הראשונים.

ט. אין מביאין מנחות ונסכים לא מן השכל [תבואה לא מעושרת], ולא מן [היבול] החדש קדם לעמר [נ קרבן העומר], ולא מן המדמץ [חולין שהתערב בתרומה], ואין צריך לומר מערלה [אילן שאינו בן ג' שנים] וכלאי [נ תבואה שגדלה בין הפרס - מפני שהיא מצוה הבאה בעבירה, שהקדוש ברור הוא שונאה. ואם הביא, לא נתקדשו להיותן ראויין לקרבן; אבל נתקדשו להפסל, ויהיו כקדשים שנפסלו].

י. כל המנחות - אין מביאין אותן מן [היבול] החדש קדם שתי הלחם לכתחלה, שהרי נאמר בהן [נ בשתי הלחם]: "בפורים לה"; ואם הביא, כשר. ומביאין נסכים מן המקצה [כגון: חביות למכירה] ביום טוב.

יא. מצות עשה למלח כל הקרבנות קדם שיעלו למזבח, שנאמר: "על כל קרבנה תקריב מלח". ואין לה דבר שקרב למזבח בלא מלח, חוץ מן יין הנסכים, והדם, והעצים; ודבר זה קבלה [מסורת ממש רבינו], ואין לו מקרא [פסוק] לסמוך עליו [המלמד זאת]. ומצוה למלח הבשר לפה יפה, כמולח בשר לצלי - שהמפך את האבר, ומולח; ואם מלח כל שהוא, אפילו בגרגר מלח אחד - כשר.

יב. הקריב בלא מלח כלל - לוקה, שנאמר: "ולא תשביח מלח ברית אלהיך". ואף על פי שלוקה, הקרבן כשר והורצה [נתקבל]; חוץ מן המנחה - שהמלח מעצב בקומצה [נ חלק המנחה שקרב] כמו שיתבאר, שנאמר: "ולא תשביח מלח ברית אלהיך מעל מנחתך".

יג. המלח שמולחין בו כל הקרבנות - משל צבור, כמו העצים; ואין היחיד מביא מלח או עצים לקרבנו מביתו. ובשלישה מקומות היו נוהגין המלח: בלשפת המלח, ועל גבי הכבש, ובראשו של מזבח. בלשפת המלח היו מולחין עורות הקדשים, ועל גבי הכבש מולחין האברים, ובראשו של מזבח מולחין הקמץ והלבונה [מיו עשב] ומנחות הנשפרות ועולת העוף.

אם כן נתיאשו הבעלים. אבל אם נתן לה עופות - אף על פי שהן מקדשין, אתנן חל עליהן ואסורין; ובדברי קבלה [מסורת ממש רבינו] הוא זה.

טז. איזה הוא "מחיר פלב"? זה האומר לחברו: 'הא לה טלה זה תחת פלב זה'; וכן אם החליף פלב בכמה בהמות או עופות וכיוצא בהן - פלן אסורות למזבח.

יז. שני שתפין שחלקו, זה לקח עשרה טלאים וזה לקח תשעה וכלב - [התשעה] שעם הכלב, מתרין. אבל העשרה שפגגו - אם יש אחד מהן דמו כדמי [נ שוויו כשווין] הפלב, או יתר על דמי הפלב - מוציא מן העשרה כנגד הפלב ויהיה מחירו [תמורתו], ושארן מתר; ואם כל אחד ואחד מהן דמיו פחותין מדמי הפלב, הרי העשרה פלן אסורין.

יח. נשתנה המחיר, כגון שהחליף פלב בחטים ונעשו סלת - הרי זה מתר. אתנן פלב [בא על כלב ונתן טלה לבעליו] ומחיר זונה [קנה שפחה זונה באמצעות טלה שנתן לאדונה], מתרין. אתנן זונה ומחיר פלב מתרין לבדק הבית, שהרי הן משתפין; אבל גופו של אתנן, לא יעשה רקועים לבית, שנאמר: "לכל נדר" - להביא את [נלמד על] הרקועים.

יום חמישי

הלכות אסורי מזבח פרק ה

א. שאור ודבש אסורין לגבי המזבח, ואסורין בכל שהן [מעט] - שנאמר: "כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו וגו'"; ואינו חייב אלא אם הקטירן עם הקרבן, או לשם קרבן. ואחד המקטירן עצמן, או המקטיר תערובת שלהן - לוקה על כל אחד מהן בפני עצמו; ואם הקטיר שניהן כאחד - אינו לוקה אלא אחת, לפי ששניהם נאמרו בלאו אחד.

ב. נפל מהן כל שהוא בקטרת, נפסלה; ואם הקטיר ממנה בהיכל, לוקה. ואין הקטרה פחותה מבית.

ג. העלה שאור או דבש בפני עצמן למזבח - פטור, שנאמר: "ואל המזבח לא יעלו לריח ניחח" - לריח ניחוח אי אתה מעלה, אבל אתה מעלה לשם עצים [נ לבעירה].

ד. אפילו הקטיר דבר שאינו ראוי להקטרה בדבש או בשאור - הואיל והוא מן הקרבן, לוקה. ביצד? המעלה מבשר חטאת ואשם, או מבשר קדשים קלים, או משיירי המנחות, או ממותר העמר, או מחטאת העוף, או מלחם הפנים ושתי הלחם, או מלג שמן של מצרע - המעלה כזית מאחד מאלו בדבש או בדבש, בין למזבח בין לכבש - לוקה; אף על פי שאין כל אלו ראויין להקטרה, הואיל והם קרייין קרבן, חייב עליהן, שנאמר: "קרבן ראשית תקריבו אותם לה".

ה. וכן אסור להקטיר על המזבח דבר מכל דברים אלו שאינן ראויין להקטרה - כגון בשר [הנאכל מן] חטאות ואשמות, ושירי מנחות, וכיוצא בהן; מפני השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שכל דבר שמקצתו [קרב] לאשים, הרי שאריתו בכל תקטירו.

ו. המקטיר אכרי בהמה טמאה על גבי המזבח - לוקה,

הלכות אסורי מזבח פרק ו

א. כשם שמצוה להיות כל קרפן תמים ונקטר, כן נסכיו יהיו תמימים ונקתרים, שנאמר: "תמימים יהיו לכם, ונספיהם" - שיהיו הנסכים תמימים; שלא יביא נסכים: לא זין מעשן, ולא סלת שהתליעה, ולא יכלל בשמן שריחו או טעמו רע.

ב. וכן עצי המערכה [למזבח] לא יהיו אלא נקתרים, ולא יהיה בהם תולעת. וכל עץ שהתליע כשהוא לח, פסול למזבח; התליע יבש, גורד את המקום שהתליע. ועצי סתירה [מבנין שנהרס], פסולין; לעולם לא יביאו אלא חדשים.

ג. המקדיש זין פסול או סלת פסולה או שמן פסול או עצים פסולים למזבח - הרי הדבר ספק, אם דומים לבעל מום בבקמה ולוקה, או אינם כבעל מום. לפיכך אינו לוקה. ומכין אותו מכת מרדות.

ד. הסלת והשמן והזין והלכונה והעופות והעצים וכלי שרת שנפסלו או שנטמאו - אין פודין אותן, שנאמר: "והעמיד והעריף" - כל שישנו בהעמדה [- כבהמה שנאמר "והעמיד הכהן"], נערף; ואילו, אינם בכלל העמדה - לפיכך אין נפדין לעולם.

ה. במה דברים אמורים? בשנפסלו או נטמאו אחר שנתקדשו בכלי השרת; אבל קדם שיתקדשו בכלי השרת - אם נטמאו או נפסלו, פודין אותן. אבל טהורין - אף על פי שעדין לא קדשו בכלי, אין פודין אותם; חוץ ממנחת חוטא, שנאמר בה: "מחטאתו", "על חטאתו", לומר שמביא חטאתו מדמי חטאתו, כמו שיתבאר; לפיכך, קדם שתתקדש בכלי שרת, הרי היא כקדשת דמים, ופודין אותה, אף על פי שהיא טהורה. וכל הנסכים שנטמאו - עושה להם מערכה בפני עצמן, ושורפן במזבח.

ו. מי הקח [שמונסכין בסוכות] שנטמאו, והשיקם [חיברן למקוה] וטהרו, כמו שיתבאר בטהרות - אם טהרם ואחר כך הקדישם, הרי אלו מתנסכין; ואם הקדישם ואחר כך נטמאו - הואיל ונדחו ידחו.

ז. זיתים וענבים שנטמאו - דורכין [סוחטין] פחות פחות [משעור] - מכביצה, והמשקין היוצאין מהם כשרים לנסכים; שהמשקה מפקד [שזור] הוא באכל, וכאלו אינו מגופו.

ח. מעלה יתרה עשו חכמים בקדשים, שזרעים שנטמאו, אפלו זרעם - היוצא מהן פסול לנסכים, שאין זריעה מועלת לקדשים. וכן העצים והלכונה - אף על פי שאינם אכלין, הרי הם מטמאין באכל לענן הקרפנות, ויפסלו העצים והלכונה בטמאה זו למזבח, ואין מקריבין אותן.

ט. ואילו היינות הפסולין לגבי המזבח: המתוק, והמעשן [שריחו רע], והמבשל באש, והמבשל בשמש עד שנשתנה טעמו בפשול. אבל זין שמחממין אותו בשמש ולא נתנה בו טעם בפשול, וכן זין צמוקין, וזין מגתו שלא שהה ארבעים יום, וזין הדליות [מהענבים העליונים], וזין כרם

הנטוע בבית השלהין [כרם שמשקין אותו בנוסף לגשמים] או בבית הזבלים [האשפה], או זין גפנים שגורע זרע ביניהן, או זין כרם שלא נעבד - כל אלו היינות לא יביא לכתחלה; ואם הביא, פשר.

י. זין שנתגלה [וחוששין שמא שמה שמה נחש], פסול לגבי המזבח. הדלה גפן על גבי תאנה, זינה פסול לנסכים - מפני שנשתנה ריחו, והרי הוא אומר: "זבח ונסכים" - מה זבח שלא נשתנה, אף נסכים שלא נשתנו.

יא. סלת שהתליעה, או שהתליע רב החטים ששעשית מהן - פסולה; התליע רב חטה אחת, הרי זו ספק. וכל סלת ששפאר בה קמח, פסולה.

יב. כיצד בודקה? מכניס הגזבר ידו לתוך הסלת - אם עלה בה אבק, פסולה עד שיחזור וינפה אותה; אבל סלת חטים שגורעו בבית השלהין, או בבית הזבלים, או בבית האילן [פרדס], או בארץ שלא נרה [נחרשה] ולא עבדה - לא יביא לכתחלה; ואם הביא, פשר.

יג. חטים שלקטן מגללי הכר, וזרעם - הרי אלו ספק אם עברה מאיסותן בזריעה, או עדין הם מאוסיין. לפיכך לא יביא מהן מנחת; ואם הביא, פשר.

יד. ואילו הן השמנים הפסולין: שמן של גרגרים [של זיתים] שגשרו במים, או של זיתים כבושין, או שלוקין, או שמן של [- שהוציאו מ:] שמרים, או שמן שריחו רע - כל אלו פסולין. אבל שמן זית שנטעו בבית הזבלים, או בבית השלהין, או שגורע זרע ביניהן [בין העצים], או שמן שהוציאו מזיתים שלא בשלו אלא עדין הם פגין - כל אלו לא יביא; ואם הביא, פשר.

טו. כל המנחות והנסכים - פשרים מהארץ ומחוצה לארץ, מן [היבול] החדש ומן הישן, וכלבד שביאו מן המבקר, כמו שנתבאר; חוץ מן העמר ושתי הלחם - שאינן באין אלא מן החדש, ומארץ ישראל.

הלכות אסורי מזבח פרק ז

א. לא כל דבר שאינו פסול, מביאים אותו לכתחלה. כיצד? הנה חייב עולה - לא יביא שה כחוש וכעור, ויאמר: 'הרי אין בו מום'; ועל זה נאמר: "וארור נזכל ויש בעדרו זכר"; אלא כל שביא לקרבן, יביא מן המבקר.

ב. וכן היו עושין בזמן המקדש - מביאין אילים ממואב, ומביאין כבשים שגביהם רחבים מחברון, ומביאין עגלים מן השרון, וגזולות מהר המלך, ומביאין זין מקרוח וחרלוט, וסלת ממכמש ויחנה, ומביאין שמן מתקוע.

ג. כל העצים החדשים פשרים למערכה. ולא היו מביאין משל זית ולא משל גפן, משום ישוב ארץ ישראל. ובאלו היו רגילין: במרביות [וזמורות] של תאנה של חרשין [מיערות] שאינן כישוב [ואין ראויות לאכילה], ובשל אגוז, ובשל עץ שמן. והגורין [של קרבן התמיד] שעשה משה - אמה ארבע ואמה רחבם, ועבכם כמחק גדיש של סאה [- מידת סאה גדושה]; וכמותן עושין לדורות.

יא. ומאחר שפולן פשרין למה נמנו? לידע יפה שאין למעלה ממנו, והשנה, והפחות; שהרוצה לזכות עצמו - יכף צרו הרע, וירחיב ידו, ויביא קרבנו מן היפה המשבח ביותר שבאותו המין שיביא ממנו. הרי נאמר בתורה: "והכל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלבהן, וישע ה' אל הכל ואל מנחתו". והוא הדין לכל דבר שהוא לשם האל הטוב, שיהיה מן הנאה הטוב; אם בנה בית תפלה, יהיה נאה מבית ישיבתו; האכיל רעב, יאכיל מן הטוב והמתוק שבשלחנו; פסה ערם, יכסה מן היפה שבכסותו; הקדיש דבר, יקדיש מן היפה שבנכסיו. וכן הוא אומר: "כל חלב לה".

בריה רחמנא דסייען

יום שישי

הלכות מעשה הקרבנות

יש בכללן שלש ועשרים מצוות - עשר מצוות עשה, ושלש עשרה מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לעשות העולה כמעשה הכתובים על הסדר; (ב) שלא לאכל בשר עולה; (ג) סדר החטאת; (ד) שלא לאכל מבשר החטאת הפנימית; (ה) שלא יבדיל בחטאת העוף; (ו) סדר האשם; (ז) שיאכלו הפהנים בשר קדשי קדשים במקדש; (ח) שלא יאכלום חוץ לעזרה; (ט) שלא יאכל זר מקדשי קדשים; (י) סדר השלמים; (יא) שלא לאכל בשר קדשים קלים קדם זריקת דמים; (יב) לעשות כל מנחה כסדר מעשה הכתובין בתורה; (יג) שלא ישים שמן על מנחת חוטא; (יד) שלא יתן עליה לבונה; (טו) שלא תאכל מנחת כהן; (טז) שלא תאפה מנחת חמץ; (יז) שיאכלו הפהנים שירי מנחות; (יח) שיביא אדם כל נדריו ונדבותיו ברגל שפגע בו ראשון; (יט) שלא יאחר נדרו ונדבתו ושאר דברים שהוא חייב בהן; (כ) להקריב כל הקרבנות בבית הבחירה; (כא) להביא קדשי חוצה לארץ לבית הבחירה; (כב) שלא לשחט קרבנות חוץ לעזרה; (כג) שלא להקריב קרבן חוץ לעזרה. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות מעשה הקרבנות פרק א

א. כל הקרבנות של מיני נפש חיה, באין מחמשה מיני בלבד: מן הקר, ומן הכבשים, ומן העזים, ומן התורים, ומן בני היונה.

ב. וכל הקרבנות, בין של צבור בין של יחיד, ארבעה מינין: עולה, וחטאת, ואשם, ושלמים.

ג. ועוד יש שם שלשה מיני קרבן יחיד, והן: הפסח, והפסח, והפסח.

ד. כל קרבנות הצבור הן עולה או חטאת. ואין בקרבנות הצבור שלמים, חוץ משני כבשים הבאים עם לחם התנופה בעצרת (שבועות), והן הנקראין 'זבחי שלמי צבור'. ואין הצבור מקריבין אשם לעולם, ולא עוף.

ד. וכיצד היו עושין בקריעת חטי המנחות והנסכים? נר [חורש] חצי השנה בשנה ראשונה, וזורע חציה; ובשנה שניה, נר החצי שזרע בראשונה, וזורע החצי האחר קדם לפסח שבועים יום. ואם לא הייתה השנה צבירה - חורש ושונה, ואחר כך זורע. ובזרר החטים יפה יפה, ואחר כך שן [משפוח] את החטים ובוטט בהן הרבה - עד שיתקלפו. ה. כל החטים של מנחות - טעונין שלש מאות שיפה [שפשוף], וחמש מאות בעיטה. שן אחת ובוטט שתיים, שן שתיים ובוטט שלש; נמצאו שלש שיפות וחמש בעיטות. וחזור חלילה, עד שיעמר שלש מאות שיפה וחמש מאות בעיטה - כדי שיתקלפו הרבה. וחושב [מחשיב] ההבאה והחלכה - שני כיווני השפשוף [בשיפה אחת, להחמיר. ואחר כך טוחן ומרקד [מנפה] יפה יפה. ו. היו מביאין ענבים מן הרגליות - הזמורות הסמוכות לארץ], מן הכרמים העבדים פעמים בשנה; וזורה, וכוונסין אותו בתביות קטנות. ואין מניחין אותן אחת אחת ולא שתיים שתיים, אלא שלש שלש; ואינו ממלא את התבית עד פיה, כדי שיהיה ריחו נודף. ואינו מביא לא מפי התבית, מפני הקמחין [גרורים] העולה על פני היין, ולא משוליה, מפני השמרים - אלא משלישה ומאמצעה של אמצעית. ז. היה הגזבר יושב, והיין יוצא מן הגזב שבצד התבית - בין שיראה שנוי השמרים מתחיל לצאת, פוסק ואינו לוקח. ומאימתי מביא? מאחר ארבעים יום לזריכתו, עד שתי שנים או יתר מעט; ואם הביא יין יין מפמה שנים, הרי זה כשר - והוא שלא יפסד טעמו.

ח. תשעה מינין בשמן, מפני שנוי מעשיו. כיצד? זית שגרגרו [שלקטו] בראש הזית, ובררו אחת אחת, וכתשו, ונתנו לסל - השמן שיצא ממנו הוא הראשון. חזר אחר כך וטענו [כתשו] בקורה - השמן שיצא ממנו הוא השני. ואם חזר אחר שטענו, וטחנו, וטענו שניה - השמן שיצא ממנו הוא השלישי. זיתים שמסקן כלן - אלו שאינו בראש העץ [בערבוביא], והעלן לגג, וחזר וברר גרגר גרגר, וכתש ונתן לסל - השמן שיצא ממנו הוא הרביעי. ואם טענו בקורה אחר כך - השמן שיצא ממנו הוא החמישי. חזר וטחן וטען פעם שניה - השמן שיצא ממנו הוא השישי. זיתים שמסקן, וטענו בתוך הבית עד שילקו [שיזבו], והעלן, ונגבן, ואחר כך כתש ונתן לסל - השמן שיצא ממנו הוא השביעי. חזר וטען בקורה - השמן שיצא הוא השמיני. חזר וטחן וטען פעם שניה - השמן שיצא הוא התשיעי.

ט. אף על פי שפולן פשרין למנחות - הראשון, אין למעלה ממנו; והשני שאחריו והרביעי, שניהן שוין; ואחריהם השלישי והחמישי והשביעי, ושלשתן שוין; ואחריהם הששי והשמיני, ושניהן שוין; והתשיעי, אין למטה ממנו.

י. אין כשר למנחה אלא ראשון ורביעי ושביעי בלבד, שנאמר: "בתית - למאור"; אין כשר למנחה אלא היוצא מן הפתוש בלבד, אבל למנחות - כלן פשרין.

יג. שעות מוזנין לַקְדָּשִׁים; ואם הוֹסִיפוּ שְׁעָה אַחַת או פָּתְחוּ שְׁעָה - פְּסוּלִין. כִּיצַד? קָרְבֵּן שְׁמֻצּוֹתוֹ לִהְיוֹת בֶּן שָׁנָה - אם הוֹסִיף עַל הַשָּׁנָה שְׁעָה אַחַת, נִפְסַל. אִפְלוּ הָיָה בֶּן שָׁנָה בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה, וְהוֹסִיף עַל הַשָּׁנָה בְּשַׁעַת זְרִיקָה - נִפְסַל; עַד שִׁיְהִיָּה בֶּן שָׁנָה עַד שַׁעַת זְרִיקָה. וְכֵן בְּכָל הַזְּבָחִים.

יד. כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה 'כֹּכֶשׁ' או 'כִּשְׁבָּה' או 'כִּכְשִׁים', הֵרִי אֵלָיו בְּנֵי שָׁנָה. וְכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר 'אֵיל' או 'אֵילִים', הֵם הַזְּכָרִים בְּנֵי שָׁנָה. וּמֵאִמָּתִי יִקְרָא אֵיל? מִשִּׁיִּכְנֹס בְּשָׁנָה שְׁנִיָּה אַחַד וּשְׁלִישִׁים יוֹם; אֲבָל בְּיוֹם שְׁלִישִׁים אֵינוֹ כָּשֵׁר לֹא לִכְבֹּשׁ וְלֹא לְאֵיל, וְהוּא הַנִּקְרָא 'פִּלְגָס'. וְכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ 'עֵגֶל', הֵרִי זֶה בֶּן שָׁנָה; 'פֶּרִי', בֶּן שְׁתֵּים. 'שְׁעִיר עִזִּים', בֶּן שְׁתֵּים; כָּל שָׁנָה שְׁנִיָּה, הוּא נִקְרָא 'שְׁעִיר'.

טו. כָּל קָרְבָּנוֹת הַצִּבּוֹר - זָכָרִים. וְכָל חֲטָאוֹת שֶׁל צִבּוֹר - מִן הָעֹז אוֹ מִן הַבָּקָר, וְאֵין בָּהֶן מִן הַכִּכְשִׁים; וְכָל עוֹלוֹת הַצִּבּוֹר - מִן הַכִּכְשִׁים וּמִן הַבָּקָר, וְאֵין לָהֶן עוֹלָה מִן הָעֹז. כָּל חֲטָאוֹת יָחִיד - נִקְבָּה, וְתֹאכֵל לִכְהֹנִים; וְאֵינָהּ בָּאָה מִן הַבָּקָר, חוּץ מִשְׁלֹשׁ חֲטָאוֹת: חֲטָאוֹת נָשִׂיא - שֶׁהִיא עֹז וְנֹאכָלֶת, וְחֲטָאוֹת כֹּהֵן מְשִׁיחַ [- נִמְשַׁח בַּשֶּׁמֶן] - שֶׁהִיא פֶּרִי וְנִשְׂרֶפֶת, וְהוּא פֶּרִי הַבָּא עַל כָּל הַמִּצְוֹת, וְהַשְּׁלִישִׁית - פֶּרִי שֶׁמִּכִּיא כֹּהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, וְהוּא חֲטָאוֹת וְנִשְׂרֶפֶת.

טז. כָּל חֲטָאוֹת שֶׁל צִבּוֹר נֹאכָלוֹת, חוּץ מִשְׁעִיר שֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים - שֶׁחִבְרוּ מִשְׁתַּלַּח [לַעֲזוּזָל - הוּא נִשְׂרֶפֶת], וְכֵן שְׁעִירֵי עֲבוּדָה זָרָה [- אִם עֲבָדוּ הַצִּבּוֹר בַּהוֹרָאת בֵּית הַדִּין בַּשּׁוּגָג - נִשְׂרֶפֶת], וּפֶרִי הָעֵלֶם [- שְׁחִטָּאוֹ הַצִּבּוֹר עַל פִּי הוֹרָאת בֵּית הַדִּין בַּטְעוֹת - נִשְׂרֶפֶת]. וּפֶרִי הַבָּא עַל כָּל הַמִּצְוֹת [- שְׁחִטָּא הַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ] וּפֶרִי הָעֵלֶם - נִקְרָאִים 'פֶּרִים הַנִּשְׂרָפִין'; וּשְׁעִירֵי עֲבוּדָה זָרָה נִקְרָאִים 'שְׁעִירֵי הַנִּשְׂרָפִין'. הֵא לְמַדְתָּ, שֶׁחֲמֵשׁ חֲטָאוֹת הֵם הַנִּשְׂרָפוֹת: שְׁתֵּים יָחִידִים, וְשֹׁלֵשׁ לְצִבּוֹר. **יז.** כָּל הַקָּרְבָּנוֹת הָאֵלֶּם נִקְרָאִים 'זְבָחִים'. וְכָל הָעוֹלוֹת וְהַחֲטָאוֹת וְהַזְּבָחוֹת וְהַשְּׁלִישִׁים שֶׁל עֲצֶרֶת נִקְרָאִים 'קִדְּשֵׁי קִדְּשִׁים'; אֲבָל שְׁלָמִים שֶׁל יָחִיד וּבָכּוֹר וּמַעֲשֹׂר וּפֶסַח נִקְרָאִים 'קִדְּשִׁים קְלִיִּם'.

יח. הַזָּבָחִים שֶׁשּׁוֹרְפִין אוֹתָם עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ מִן הַחֲטָאוֹת הַנֹּאכָלוֹת וּמִן הַזְּבָחוֹת וּמִן הַשְּׁלָמִים - הֵם הַנִּקְרָאִין 'אֲמוּרִין'. וְאֵלֶּם הֵן הָאֲמוּרִין שֶׁל שׂוֹר אוֹ שֶׁל עֹז: חֶלֶב שֶׁעַל הַקָּרֶב [מַעֲיִים], וּבְכֻלּוֹ חֶלֶב שֶׁעַל גְּבִי הַקָּבָה, וּשְׁתֵּי הַפְּלִיּוֹת בְּחֶלֶב שֶׁעֲלִיָּהֶן עִם הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל הַפְּסָלִים [תַּחַת הַמַּתְנִים], וְיוֹתֶרֶת [בְּלִיטָה מִן] הַבָּדָה, וְנוֹטֵל מִן הַבָּדָה מַעֲטָה עִם הַיּוֹתֶרֶת. וְאֵם הָיָה הַקָּרֶב מִמֵּין הַכִּכְשִׁים - מוֹסִיף עַל אֵלֶּם הָאֵלֶּם [שׁוּמֵן אַחֲרָיו] תְּמִימָה עִם חֲלִיּוֹת מִן הַשְּׂדֵדָה עַד מְקוֹם הַפְּלִיּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְעֻמַּת הָעֶצֶה יִסְרְיָהּ". וְכָל הָאֲמוּרִין נִשְׂרָפִין עַל מִזְבֵּחַ הַחֵיצוֹן.

יט. הִיתָה הַבְּהֵמָה מַעֲבֵרֶת, אָף עַל פִּי שֶׁכָּלוּ חֲדָשִׁיו שֶׁל עֶבֶר, וְאִפְלוּ נִמְצָא חֵי - אֵינוֹ מַעֲלָה חֲלָבָהּ עִם חֶלֶב אֲמוֹ, אֲלֹא חֶלֶב אֲמוֹ בִּלְבָד; וְהִרִי הָעֶבֶר כְּאֶחָד מֵאֲבָרָיָהּ.

ח. קָרְבָּנוֹת הַצִּבּוֹר הֵן: שְׁנֵי תַמִּידִין שֶׁל כָּל יוֹם, וּמוֹסְפִי שַׁבָּתוֹת וְרָאשֵׁי חֲדָשִׁים וְהַמִּזְבֵּחוֹת, וּשְׁעִיר חֲטָאוֹת שֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים. וְכֵן אִם שָׁגָגוּ בֵּית דִּין וְהוֹרּוּ בְּעֲבוּדָה זָרָה [לַהֲתִיר לַעֲבוּדָה] - מִכִּיָּא כָּל שֶׁכֶּט וְשֶׁכֶּט פֶּרִי וְשְׁעִיר, הִפֵּר עוֹלָה וְהִשְׁעִיר חֲטָאוֹת; וְאֵלֶּם הַשְּׁעִירִים הֵן הַנִּקְרָאִין 'שְׁעִירֵי עֲבוּדָה זָרָה'. וְאִם שָׁגָגוּ וְהוֹרּוּ בְּשִׂאָר הַמִּצְוֹת כְּמוֹ שִׁיְתַבָּאָר - מִכִּיָּאִין פֶּרִי לַחֲטָאוֹת; וְהוּא הַנִּקְרָא 'פֶּרִי הָעֵלֶם דְּכָר שֶׁל צִבּוֹר'.

ו. קָרְבָּנוֹת הַיָּחִיד הֵן: הַבָּכּוֹר, וְהַמַּעֲשֹׂר, וְהַפֶּסַח, וְהַחֲגִיגָה - וְהִיא שְׁלָמִים, וְהָרִאָה - וְהִיא עוֹלוֹת, וְקָרְבֵּן הַגֵּר - וְהוּא עוֹלָה מִן הַבְּהֵמָה, אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה אוֹ שְׁתֵּי תוֹרִים וּשְׁנִיָּהֶן עוֹלָה, אוֹ שְׁתֵּי בְהֵמוֹת, אַחַת עוֹלָה וְאַחַת שְׁלָמִים; וְהַנּוֹדֵר אוֹ הַמִּתְנַדֵּב עוֹלָה אוֹ שְׁלָמִים; וּשְׁלָמִים הַבָּאִין עִם הַלֶּחֶם, הֵן הַנִּקְרָאִין 'תּוֹדָה'. וְכֵן קָרְבָּנוֹת הַנּוֹזֵר - וְהֵם עוֹלָה וְחֲטָאוֹת וּשְׁלָמִים; וְקָרְבָּנוֹת מִצְרַע - וְהֵם חֲטָאוֹת וְאִשָּׁם וְעוֹלָה; וְקָרְבָּנוֹת זִבְחִים וְיוֹלָדוֹת - וְהֵן חֲטָאוֹת וְעוֹלָה; וְקָרְבֵּן הַשּׁוֹגֵג בְּמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שִׁישׁ כֹּהֵן [בַּמִּזְדִּי, חִיּוּב מִיתַת כֶּרֶת] - וְהִיא חֲטָאוֹת; וְאִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם עֲשֶׂה אוֹ לֹא עֲשֶׂה אוֹתוֹ הַחֲטָא - מִכִּיָּא אִשָּׁם, וְהוּא הַנִּקְרָא 'אִשָּׁם תְּלוּי'; וְיֵשׁ עֲבֻרוֹת שֶׁמִּכִּיא עֲלֵיהֶן אִשָּׁם, וְהוּא הַנִּקְרָא 'אִשָּׁם וְדֹאֵי'. וְכֵן אֵיל הָעוֹלָה וּפֶרִי הַחֲטָאוֹת שֶׁמִּקְרִיב כֹּהֵן גָּדוֹל מִשְׁלֹשׁ בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים - הֵרִי הֵן קָרְבֵּן יָחִיד; וּפֶרִי זֶה הוּא הַנִּקְרָא 'פֶּרִי יוֹם הַכַּפּוּרִים'. וְכָל אֵלֶּם הַקָּרְבָּנוֹת מִפְּרִשֵׁין הֵן בַּתּוֹרָה, וְכָל אֶחָד מֵהֶן יִתְבָּאָר דִּינֵיו בְּמִקְוָמוֹ.

ז. כָּל קָרְבָּנוֹת הַיָּחִיד - חֵיב בְּאַחֲרִיּוֹתָן וּבְאַחֲרִיּוֹת נִסְפִיָּהֶן [- שֶׁאִם אֲבָדוּ מִכִּיא אַחֲרִיִּים], חוּץ מִן הַנִּדְבָּה. וְכָל קָרְבָּנוֹת הַצִּבּוֹר - אֵינָן חֵיבִין בְּאַחֲרִיּוֹתָן וְלֹא בְּאַחֲרִיּוֹת נִסְפִיָּהֶן; וְאִם קָרֵב הַזְּבָח, חֵיבִין בְּאַחֲרִיּוֹת נִסְפִיָּהֶן. וְכֵן קָרְבֵּן יָחִיד שֶׁקָּבַע לוֹ זְמַן [כַּגּוֹן פֶּסַח] - הֵרִי הוּא קָרְבֵּן צִבּוֹר, וְאֵינוֹ חֵיב בְּאַחֲרִיּוֹתָיו.

ח. כָּל עוֹלֹת בְּהֵמָה, אֵינָהּ בָּאָה אֲלֵא מִן הַזְּכָרִים בִּלְבָד; וְהִיא בָּאָה מִן הַכִּכְשִׁים וּמִן הָעִזִּים וּמִן הַבָּקָר, בֵּין גְּדוֹלִים בֵּין קְטָנִים, וּמִן הַתּוֹרִים וּבְנֵי יוֹנָה, וְאֶחָד בָּהֶן הַזָּכָר וְהַנִּקְבָּה. **ט.** הַחֲטָאוֹת בָּאָה מִחֲמִשֶּׁת הַמִּינִים הָאֵלֶּם - מִן הַזְּכָרִים וּמִן הַנִּקְבּוֹת, מִן הַגְּדוֹלִים וּמִן הַקְּטָנִים.

י. הָאִשָּׁם אֵינוֹ בָּא אֲלֵא מִזְכָּרֵי כִכְשִׁים בִּלְבָד - יֵשׁ אִשָּׁם בָּא מִגְּדוֹלֵי מִין זֶה, וְיֵשׁ אִשָּׁם בָּא מִן הַקְּטָנִים.

יא. הַשְּׁלָמִים בָּאִים מִן הַכִּכְשִׁים וּמִן הָעִזִּים וּמִן הַבָּקָר, מִזְכָּרִים וּמִנִּקְבּוֹת, מִגְּדוֹלִים וּמִקְטָנִים; וְאֵין הַעוֹף בָּא שְׁלָמִים. הַקְּטָנִים - הֵם מִבֶּן שְׁמוֹנֶת יָמִים, עַד שָׁנָה תְּמִימָה מִיוֹם לְיוֹם; אִם נִתְעַבְּרָה הַשָּׁנָה [- נוֹסֵף חוֹדֶשׁ], נִתְעַבְּרָה לוֹ [וְנִחְשַׁב בּוֹ שָׁנָה עַד י"ג חוֹדֶשׁ]. וְהַגְּדוֹלִים - בְּבָקָר, עַד שְׁלֹשׁ שָׁנִים שְׁלָמוֹת מִיוֹם לְיוֹם; וּבִצְאָן, עַד שְׁתֵּי שָׁנִים שְׁלָמוֹת מִיוֹם לְיוֹם; יֵתֵר עַל זֶה - הֵרִי הוּא זָקֵן, וְאֵין מִקְרִיבִין אוֹתוֹ.

יב. אָף עַל פִּי שֶׁכָּלוּ הַקָּרְבָּנוֹת כְּשֶׁרִין מִיוֹם הַשְּׁמִינִי [לְלִידָתָם] וְהָלָא - אֵין מִקְרִיבִין לְכַתְּחֵלָה אֲלֵא מִיוֹם שְׁלִישִׁים וְהָלָא; חוּץ מִן הַבָּכּוֹר וּמִן הַפֶּסַח וּמִן הַמַּעֲשֹׂר, שֶׁאִם רָצָה לְהַקְרִיב בְּשִׁמְיָהּ לְכַתְּחֵלָה, מִקְרִיב.

הלכות מעשה הקרבנות פרק ב

א. היין והסלת שמביאין עם הקרבן, הן הנקראין 'נסכים'; והסלת לבדה נקראת 'מנחת נסכים'. ומנחת נסכים אינה טעונה [זקוקה] לא תנופה [הנפה] ולא הגשה [לקרן המזבח] ולא לבונה [מין עשב], אבל טעונה מלח; וכלה נשרפת על מזבח החיצון [שבעזרה]. והיין יתנסף על המזבח; ואין נותנין אותו על האש, אלא מגביה ידו ויוצק על היסוד [תחתית המזבח], והוא יורד לשיתין [בתעלות].

ב. אין טעון נסכים אלא עולת בהמה והשלמים בלבד, בין היו קרבן צבור או קרבן יחיד; אף כבש יולדת ואילו של כהן גדול - הואיל והן עולות, טעונין נסכים. אבל העוף והאשמות והחטאות - אין מביאין עמיהן נסכים, חוץ מחטאת מצרע ואשמו, שנתפרשו נסביהם בתורה.

ג. ומניין שאין מביאין נסכים עם החטאת והאשם? שנאמר: "לפלא נדר או נדבה" - דבר הבא בנדר ונדבה; יצאו חטאות ואשמות ובכור ומעשר ופסח, הואיל ואין באין בנדר ונדבה, אינן טעונין נסכים. ומניין להביא - ללמוד על חיוב שלמי חגיגה ועולת ראיה לנסכים? שנאמר: "או במעדיכם".

ד. כמה הוא שעור הנסכים? נספי כבש או כבשה - עשרון סלת כלול ברביעית ההין שמן, ויין לנסף רביעית ההין. וכן נספי העז - בין קטן בין גדול, בין זכר בין נקבה; או נספי רחל, אף על פי שהיא גדולה. אבל נספי איל - הם שני עשרונים סלת כלול בשלישית ההין שמן, ויין לנסף שלישית ההין; ונספי הפר או העגל, בין זכרים בין נקבות - שלשה עשרונים סלת כלול בחצי ההין שמן, ויין לנסף חצי ההין.

ה. אלו הן הנסכים בין לעולה בין לשלמים, בשעור הזה לכל אחד ואחד, שנאמר: "במספר אשר תעשו, ככה תעשו לאחד, במספרם". אין מוסיפין על השעורין האלו, ואין גורעין מהן; ואם הוסיף או גרע כל שהוא, פסל; חוץ מפכש העולה שמקריבין ביום הנפת העמר, שהנסכים שלו שני עשרונים כלול בשלישית ההין שמן - אף על פי שנקפלה סלתו, לא נכפל יינו, אלא יין לנסף רביעית ההין. המצרע מביא עם שלשה כבשים שלו, שהן חטאת ואשם ועולה - שלשה עשרונים; ומפי השמועה [מסורת] ממשנה רבינו למדו שהן באין בגלל הזבחים שלו - עשרון עם כל כבש כלול ברביעית ההין שמן, ורביעית יין עם כל עשרון משלשמן כשאר נספי הכבשים. והמקריב את הפלגס [בין גיל כבש לגיל איל] - מביא עמו נספי איל, ולא עלה לו זבחו.

ז. ההין, הוא שנים עשר לג; וכבר הודענו שעור הלג עם מדות אחרות בהלכות עירובין. והעשרון - הוא העמר, שהוא שעור [להפרשת] חלה; וכבר בארנו שעורו בענין חלה.

ח. כשמודדין הנסכים או המנחות, בין מנחת יחיד בין מנחת צבור - אין מודדין אותה במדה של שלשה עשרונות לפר, או של שנים לאיל, אלא מודד הכל

בעשרון אחד שהיה במקדש; וכן השמן של נסכים - מודדין אותו במדתו שבמקדש, ושמן של מנחות יחיד - בלג שבמקדש. כמנין העשרונות, כמנין הלגין.

ט. ברוצי המדות [- העודף הנשפך מהכלי] של סלת - חל, שאין גב [כלי] העשרון קדש; וברוצי השמן והיין - קדש, לפי שהוא יורד על גבי הכלי, וכלי הלח נמשחו [והתקדשו] מבפנים ומבחוץ כמו שבארנו. ולמה יתקדשו הפרוצין, אף על פי שאין פונת המודד אלא למה שבכלי בלבד? כדי שלא יאמרו: 'מוציאין מקלי שרת לחל'.

י. מה היו עושים בפרוצין? אם יש שם זבח אחר, יקריבו עמו; ואם לא, יפסלו בלינה. ואם לאו, מקציצין בהן המזבח [- מקריבין אותן כשאר קרבנות נדבה].

יא. כיצד? לוקחין בהם [- מוכרים אותם - וקונים] עולות - הבשר לשם, והעורות לפניהם.

יב. הסלת עם השמן של נסכים [- כשאינם -] אינן מעבדין את [ניסוח] היין, ולא היין מעבדין. ולא הנסכים מעבדין את הזבח, אלא מביא אדם קרבנו היום ונסכיו אחר עשרה ימים, אחד יחיד ואחד צבור; והוא שלא קדשו הנסכים בכלי שרת; אבל אם נתנו לכלי שרת - אם לנו, יפסלו בלינה.

יג. אין מביאין נסכים אלא מן החלין - לא יביאם לא מתרומה, ולא ממעשר שני, ולא מן הבכורים. ואפלו תודה, שמביא לחמה מן המעשר, לא יביאו נסכיה אלא מן החלין.

יד. כל שעורי הנסכים האמורין בספר יחזקאל, ומנין אותן הקרבנות, וסדרי העבודה הכתובים שם - כלם מלואים [- מיוחד לחנוכת המקדש] הן, ואין נוהגין לדורות; אלא הנביא צוה ופרש כיצד יהיו מקריבין המלואין עם חנפת המזבח בימי המלך המשיח כשיבנה בית שלישי.

טו. וכשם שהקריבו הנשיאים בחנפת המזבח דברים שאין פמותר לדורות, והקריבו בשבת - כך הנשיא מקריב חנפתו בשבת לעתיד, כאשר מפרש שם.

טז. וכן קרבנות שהקריבו בימי עזרא הבאים מהשבי - מלואים היו, ואינן נוהגין לדורות. אבל דברים הנוהגין לדורות - הן דברי תורה שפרשנו, כמו שהעתיקו מפי משה רבנו, אין להוסיף עליהן ואין לגרע.

הלכות מעשה הקרבנות פרק ג

א. שנים שרצו להביא עולה או שלמים בשתפות - מביאין, בין בנדר בין בנדבה; ואפלו עוף יבוא בשתפות. ב. ואחד אנשים ואחד נשים או עבדים מביאין כל הקרבנות; אבל הגויים - אין מקבלין מהן אלא עולות בלבד, שנאמר: "ומיד בן נכר לא תקריבו את לחם אלהיכם"; אפלו עולת העוף מקבלין מן הגוי, אף על פי שהוא עובד עבודה זרה. אבל אין מקבלין מהן שלמים ולא מנחות ולא חטאות ואשמות; וכן עולות שאינן באות בנדר ונדבה - אין מקבלין אותן מן הגויים, כגון עולת יולדת וכיצא בה, מעולות שאינן באות לא משום נדר ולא משום נדבה.

והסמיכה, שְׁיָרִי מַצָּה היא [אֵינָה עֵיקָר הַכֹּפֶרָה]; לְפִיכָף
אִם לֹא סִמֵּךְ - כִּפֹּר, וְאֵינָה מְעַבְכָּת; וְאָף עַל פִּי בֵּן מַעְלִין
עָלָיו [נַחֲשֵׁב לוֹ] כְּאִלּוּ לֹא כִּפֹּר [בַּצֹּרֶה מוֹבַחֲרָת].

יג. וְצָרִיף הַסּוּמָךְ לְסִמֵּךְ בְּכָל כַּחוֹ בְּשֵׁתִי יָדָיו עַל רֹאשׁ
הַבְּהֵמָה, שְׁנֹאמֵר: "עַל רֹאשׁ הָעוֹלָה" - לֹא עַל הַצּוּרָר, וְלֹא
עַל הַצֶּדֶדִין. וְלֹא יֵהָא דְבַר חוֹצֵץ בֵּין יָדָיו וּבֵין הַבְּהֵמָה.
יד. וְכִיצַד סוּמָךְ? אִם הִיָּה הַקֶּרֶבֶן קָדָשִׁי קָדָשִׁים - מַעֲמִידוֹ
בְּצִפּוֹן וּפְנֵי לְמַעַרְב, וְהַסּוּמָךְ עוֹמֵד בְּמִזְרַח וּפְנֵי לְמַעַרְב,
וּמִנִּיחַ שְׁתֵּי יָדָיו בֵּין שְׁתֵּי קֶרְנָיו, וּמִתְנַדֶּה עַל חֲטָאת עוֹוֹן
חֲטָאת, וְעַל אֲשֶׁם עוֹוֹן אֲשֶׁם, וְעַל הָעוֹלָה מִתְנַדֶּה עוֹוֹן עֲשֵׂה
וְעוֹוֹן לֹא תַעֲשֶׂה שְׁנֹאמֵר [שֶׁנֶּכַח סוּמָךְ] לַעֲשֵׂה.

טו. כִּיצַד מִתְנַדֶּה? אֹמֵר: 'חֲטָאתִי עוֹנִיתִי פְשָׁעִתִּי,
וְעֲשִׂיתִי כִּף וְכָף, וְחִזַּרְתִּי בְּתַשׁוּבָה לִפְנֵיךָ, וְזוֹ בְּפָרְתִי.' הִיָּה
הַקֶּרֶבֶן שְׁלָמִים - סוּמָךְ בְּכָל מְקוֹם שִׁירָצָה מִן הָעוֹזֶרֶה,
בְּמְקוֹם שְׁחִיטָה. וְיִרְאֶה לִי שְׂאִינוֹ מִתְנַדֶּה עַל הַשְּׁלָמִים,
אֲבָל אֹמֵר דְּבָרֵי שִׁבְחָה.

שבת קודש

הלכות מעשה הקרבנות פרק ד

א. כָּל הַקֶּרְבָּנוֹת אֵין מְקַרְבִּין אוֹתָן אֶלָּא בְּיוֹם, שְׁנֹאמֵר:
"בְּיוֹם צוּתוֹ אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב" - "בְּיוֹם" וְלֹא בַּלִּילָה.
לְפִיכָף אֵין שׁוֹחֲטִין זִבְחִים וְאֵין זוֹרְקִין דָּמִם אֶלָּא בְּיוֹם
הַשְּׁחִיטָה, שְׁנֹאמֵר: "בְּיוֹם הַקְרִיבוֹ אֵת זִבְחוֹ", בְּיוֹם הַזִּבְחָה
תִּהְיֶה הַהִקְרָבָה; וְכִינֵן שֶׁשֶּׁקֶעַ הַחֲמָה, נִפְסַל הַדָּם.

ב. כָּל שֶׁקֶרְבוֹ מִתִּירָיו בְּיוֹם, מַעְלִין אוֹתוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל
הַלִּילָה. כִּיצַד? זִבְחִים שֶׁזָּרַק דָּמִם בְּיוֹם - מִקְטִירִין
אֲמוּרִיָּהֶם [אֲבוּרִיָּהֶם] בַּלִּילָה עַד שֶׁיַּעֲלֶה עֲמוּד הַשֶּׁחֶר; וְכֵן
אֲבָרֵי הָעוֹלוֹת - מִקְטִירִין אוֹתָן בַּלִּילָה עַד שֶׁיַּעֲלֶה עֲמוּד
הַשֶּׁחֶר. וְכִדִּי לְהַקְרִיב מִן הַפְּשִׁיעָה, אֲמָרוּ חֲכָמִים שְׂאִין
מִקְטִירִין הָאֲמוּרִין וְאֲבָרֵי הָעוֹלָה אֶלָּא עַד חֲצוֹת הַלִּילָה.

ג. אָף עַל פִּי שֶׁמֶתֵּר לְהַקְטִיר אֲמוּרִין וְאֲבָרִים בַּלִּילָה, אֵין
מֵאֲחֲרִין אוֹתָן לְדַעַת [בְּמַכּוּוֹן], אֶלָּא מִשְׁתַּדְּלִין לְהַקְטִיר
הַכֹּל בְּיוֹם; חֲבִיבָה מַצָּה בְּשַׁעֲתָהּ, שֶׁהִרִי הַקֶּטֶר אֲמוּרִין
וְאֲבָרִים - אָף עַל פִּי שֶׁשְּׂפָרִים בַּלִּילָה - דּוֹחִין אֵת הַשֶּׁבֶת
בְּזִמְנָן, וְאֵין מֵאֲחֲרִין אוֹתָן לְמוֹצָאֵי שֶׁבֶת.

ד. כָּל דְּבַר שְׂאִינוֹ קָרַב אֶלָּא בְּיוֹם - בְּגוֹן הַקֶּמֶץ,
וְהַלְבוּנָה, וְהַקְטֶרֶת, וּמִנְחוֹת הַנִּשְׁרָפוֹת - מֵתֵר לְהַקְרִיב עִם
מִבּוֹא [מַעַט לִפְנֵי שְׁקִיעַת] הַשָּׁמֶשׁ; וְהֵן מִתְאַפְּלִין וְהוֹלְכִין
כָּל הַלִּילָה, כְּאֲבָרֵי עוֹלָה.

ה. הַנֶּסֶכִּים הַבָּאִים עִם הַזִּבְחָה, אֵין קָרְבִּין אֶלָּא בְּיוֹם,
שְׁנֹאמֵר: "וּלְנִסְכֵּיכֶם, וּלְשִׁלְמֵיכֶם" - מִקְרִישׁ נֶסֶכִּים
לְשִׁלְמִים: מֵה שְׁלָמִים בְּיוֹם, אָף נֶסֶכִּים בְּיוֹם. אֲבָל הַנֶּסֶכִּים
הַבָּאִים בְּפָנֵי עֶצְמָן - [בְּלֹא קֶרֶב] מִתְקַדְּשִׁין בַּלִּילָה וְקָרְבִּין
בַּלִּילָה. לְפִיכָף, אִם נִדְּמָנוּ לוֹ נֶסֶכִּים הַבָּאִין בְּפָנֵי עֶצְמָן,
מִקְדִּישֵׁן וּמְקַרְבִּין בַּלִּילָה; וְעוֹלוֹת הַשֶּׁחֶר פּוֹסְלֵת בִּהְיוֹן,
כְּאֲבָרֵי הָעוֹלָה.

ו. כָּל הַיּוֹם כָּשֶׁר לְסִמְכָה [סְמִיכָה יְדִידִים], וְלִשְׁחִיטָה,
וְלִמְלִיקָה [שְׁחִיטָה מִיּוֹחֲדָת בַּעוֹף], וְלִהְקַטְרָה [קוֹמֵץ

ג. גוֹי שֶׁהִבִּיא שְׁלָמִים - מְקַרְבִּין אוֹתָן עוֹלוֹת, שֶׁהִגִּי
לְבוֹ לְשָׁמִים. נִדָּר שְׁלָמִים וְנִתְּנָן לְיִשְׂרָאֵל עַל מִנְתַּ שְׁחִיטָתוֹ
בִּהְיוֹן לְיִשְׂרָאֵל - אוֹכְלִין אוֹתָן הַיִּשְׂרָאֵלִים כְּשִׁלְמֵי יִשְׂרָאֵל;
וְכֵן אִם נִתְּנָן לַכֹּהֵן, בִּהְיוֹן אוֹכְלִין.

ד. יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה אוֹ מַחֲלֵל שֶׁבֶת
בְּפָרְהֶסְיָא - אֵין מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ קָרְבָּן כָּלָל. אֲפִלּוּ עוֹלָה
שֶׁמְקַבְּלִין אוֹתָהּ מִן הַגִּי - אֵין מְקַבְּלִין אוֹתָהּ מִן הַמִּשְׁמֵד
הַזֶּה, שְׁנֹאמֵר: "אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם" - מִפִּי הַשְּׁמוּעָה
[מִסּוֹרֶת מִמּוֹשֶׁה רַבִּינוֹ] לְמָדוּ: "מִכֶּם", וְלֹא בְּלֶכֶם, לְהוֹצִיא
אֵת הַמִּשְׁמֵד. אֲבָל אִם הִיָּה מִשְׁמֵד לְשָׂאֵר עֲבֻרוֹת - מְקַבְּלִין
מִמֶּנּוּ כָּל הַקֶּרְבָּנוֹת, כְּדִי שִׁיַּחֲזֹר בְּתַשׁוּבָה. הִיָּה מִשְׁמֵד
לְעַבְרָה, וְהוּא מְפָרֵס וְיָדוּעַ לַעֲשׂוֹתָהּ, וְהִרְגֵּל בָּהּ, בֵּין
לְהַכְעִים בֵּין לְתַאֲבוֹן - אֵין מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ קָרְבָּן לְאוֹתָהּ
עַבְרָה. כִּיצַד? בְּגוֹן שֶׁהִיָּה רָגִיל לְאָכֵל חֶלֶב, בֵּין לְהַכְעִים
בֵּין לְתַאֲבוֹן [לְתַאֲוָה], וְשֶׁגַּג וְאָכַל חֶלֶב וְהִבִּיא חֲטָאת -
אֵין מְקַבְּלִין אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ.

ה. עוֹלוֹת הַגִּיִּים - אֵין מְבִיאִין עִמָּהֶן נֶסֶכִּים, שְׁנֹאמֵר:
"כָּל הָאֲזִרָח יַעֲשֶׂה כִכָּה"; אֲבָל נִסְבִּיהֶן קָרְבִּין מִשְׁל צִבּוֹר,
שְׁנֹאמֵר: "כִּכָּה תַעֲשׂוּ לְאֶחָד, כְּמִסְפָּרָם". וְאֵין טַעוֹנוֹת
סְמִיכָה [סְמִיכָת יְדִידִים] - שְׂאִין סְמִיכָה אֶלָּא בְּיִשְׂרָאֵל,
בְּאֲנָשִׁים לֹא בְּנָשִׁים.

ו. כָּל קֶרְבָּנוֹת בְּהֵמָה שִׁיקְרִיב הַלְחִידִי, בֵּין חוֹכָה בֵּין נִדְבָה
- סוּמָךְ עָלֶיהָ כְּשֶׁהֵן חִיִּין, חוּץ מִן הַכֹּכֹר וְהַמַּעֲשִׂר וְהַפֶּסֶח,
שְׁנֹאמֵר: "וְסִמֵּךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ קֶרְבָּנוֹ" - מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמָדוּ
שֶׁכָּל קֶרֶבֶן בְּמִשְׁמַע, חוּץ מִפֶּסֶח וּבְכֹר וּמַעֲשִׂר.

ז. הָעוֹף אֵינוֹ טַעוֹן סְמִיכָה. וְכָל הַמַּעוֹת שֶׁדִּינָן שִׁפְלוֹ
לְתַבּוֹת שֶׁל נִדְבָה, שֶׁכֶּכֶר בְּאֲרָנוֹ בְּהַלְכוֹת שְׁקָלִים שֶׁכָּל
יָבִיאוּ עוֹלוֹת - אֵין בַּעַל אוֹתָן הַמַּעוֹת סוּמָךְ עַל אוֹתָהּ
עוֹלָה, וְאֵינוֹ מְבִיא עָלֶיהָ נֶסֶכִּים, אֶלָּא נֶסֶכִּיהָ מִשְׁל צִבּוֹר;
וְאִם הִיָּה בִּהְיוֹן, עֲבוֹדָתָהּ [הַקְרַבְתָּהּ] וְעוֹרָה שֶׁל אֲנָשִׁי מִשְׁמֵר.
ח. הַכֹּל סוּמְכִין, חוּץ מִחֶרֶשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן, וְעֶבֶד, וְאִשָּׁה,
וְסוּמָה, וְנִכְרִי. וְאֵין הַשְּׁלִיחַ סוּמָךְ, שְׂאִין סְמִיכָה אֶלָּא
בְּכַעֲלִים, שְׁנֹאמֵר: "וְסִמֵּךְ יָדוֹ" - לֹא יָד אִשְׁתּוֹ, וְלֹא יָד
שְׁלוּחָהּ, וְלֹא יָד עֶבֶדוֹ.

ט. חֲמִשָּׁה שֶׁהִבִּיאוּ זִבְחָ אֶחָד - כָּל סוּמְכִין עָלָיו זֶה אַחֵר
זֶה, לֹא שִׁסְמָכוֹ כָּלָל בְּבֵת אַחַת. מִי שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ קֶרְבָּנוֹ עוֹלָה
אוֹ שְׁלָמִים - הִרִי יוֹרְשׁוֹ מְבִיאוֹ, וְסוּמָךְ עָלָיו וּמְבִיאוֹ נֶסֶכִּיו.
י. אֵין סְמִיכָה בְּקֶרְבָּנוֹת הַצִּבּוֹר, אֶלָּא שְׁתֵּי סְמִיכוֹת: עַל
שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח [לְעֹזָאזֵל], וְעַל פֶּר הָעֵלָם [שֶׁחֲטָאוּ הַצִּיּוֹר
עַל פִּי הוֹרָאת בֵּית הַדִּין בַּטַּעוֹת] שֶׁלִּשָּׂה מִן הַסַּנְהֶדְרִין
סוּמְכִין עָלָיו; וְדָבָר זֶה הִלָּכָה מִפִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, שְׂאִין בְּצִבּוֹר
אֶלָּא שְׁתֵּי סְמִיכוֹת.

יא. אֵין סוּמְכִין אֶלָּא בְּעוֹרָה. סִמֵּךְ חוּץ לְעוֹרָה, חוּץ
וְסוּמָךְ בְּפָנִים. וְאִם הִיָּה בַּעַל הַקֶּרֶבֶן עוֹמֵד בְּחוּץ וְהִכְנִיס
יָדוֹ לְפָנָיו וְסִמֵּךְ - סְמִיכָתוֹ כְּשֶׁרָה; וְהוּא שִׁסְמָךְ בְּכָל כַּחוֹ.
אֵין סוּמָךְ אֶלָּא טָהוֹר, וְאִם סִמֵּךְ הַטָּמֵא, סִמֵּךְ [וְכִשְׁרָה].

יב. וּבְמְקוֹם שְׁסוּמְכִין, שׁוֹחֲטִין; וְתַכְּף לְסְמִיכָה שְׁחִיטָה.
וְאִם שָׁחַט בְּמְקוֹם אַחֵר אוֹ שֶׁשָּׁהָה - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה.

אשר ישחטו את העולה ישחטו את האשם. ושלמי צבור הקשו לחטאת, שנאמר: "ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת, ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים"; ולפיכך הם קדשי קדשים כחטאת, ונשחטין במקום שחטתה. ומקום שחטתה הוא מקום הקבלה [של הדם].

ד. ומנין ששוחטין קדשים קלים בכל העזרה, אפלו אחורי ההיכל? שהרי נאמר בשלמים: "ושחטו פתח אהל מועד" - להכשיר כל הרוחות [צדדים], שהרי לא יחד להם ריח. והוא הדין לשאר קדשים קלים. ואם שחטם בהיכל - פשרים; אבל אם שחטן בגגו של היכל - פסולין, שאין הגגות ראויין לשחיטה כלל, אלא בקרע העזרה.

ה. שלמים ששחטן קדם שיפתחו דלתות ההיכל - פסולין, שנאמר: "פתח אהל מועד" - בזמן שפתוח. אפלו היו דלתותיו מוגפות [סגורות], הרי זה כנעול; אבל הפרכת שעליו אינה פוסלת.

ו. העולה והאשם והשלמים, בין של יחיד בין של צבור - זריקת דם שלשמן על גבי המזבח שנה לעולם. וכיצד הוא עושה? כשולקח הכהן הדם במזרק, וזרק ממנו במזרק שתי זריקות על שתי זוויות המזבח באלכסון - מחצי המזבח ולמטה, על גרן מזרחית צפונית ועל גרן מערבית דרומית. ומתפזר כשיזרק הדם על הגרן, שיהיה הדם מקיף על הזוויות כמין גם [אות יוונית כמו - כו], כדי שימצא הדם של שתי מתנות [זריקות] על ארבעה כחלי המזבח, לפי שנאמר בעולה ובשלמים "סביב"; והוא הדין לאשם. ושיגרי הדם, נשפכים על גג היסוד הדרומי.

ז. החטאות הנאכלות - דמן טעון ארבע מתנות על ארבע קרנות המזבח החיצון מחצי מזבח ולמעלה, לפי שנאמר בה: "על קרנת המזבח". וכיצד הוא עושה? כשולקח הכהן הדם במזרק, מוליכו אצל המזבח; וטובל אצבעו הימנית הסמוכה ל [א] גודל בדם, וסומך באצבעו הגדולה [אמחה] מכאן ובגודל מכאן, ומחטא [וורק] ויורד כנגד חדה של גרן, עד שיקלה כל הדם שבאצבעו. וכן הוא עושה בכל גרן וגרן. ואם נתן סמוך לגרן, באמה אחת מכאן או מכאן - כפר.

ח. וצריך לטבל אצבעו על כל גרן וגרן; וכשגומר הנתינה על הגרן, מקנח אצבעו בשפת המזרק, ואחר כך טובל פעם שנייה - ששיגרי הדם שבאצבע, פסולין לתן מהן על גרן אחרת.

ט. אין בכל הקרבנות קרבן שטעון הזית הדם באצבע אלא החטאת בלבד, שנאמר בה: "וטבל הכהן את אצבעו בדם"; וצריך שיהיה שם דם כדי טבילה, לא שישפג [שינגב] אצבעו בדם.

י. ומנין הוא מתחיל? עולה בכבש, ופזנה לימינו, ומנהלך על הסוכב [בערך באמצע גובה המזבח], ונותן בגרן דרומית מזרחית תחלה, ואחר כך בגרן השנייה שהיא סמוכה לה, שהיא מזרחית צפונית, ואחר כך בגרן שלישית הסמוכה לה, שהיא צפונית מערבית, ואחר כך בגרן רביעית הסמוכה לה, שהיא מערבית דרומית. ועל

מנחה, להגשה [מנחה למזבח], ולהזיה [זריקת דם], ולתנופה [הנפה], ולקמיצה, ולקרבן המוספין; וכל הלילה פשו להקטיר אמורין ואברים. זה הכלל: דבר שמצותו ביום, פשו כל היום; ודבר שמצותו בלילה, פשו כל הלילה. ואף על פי כן, זריזין מקדימין למצוות.

ז. כל הזבחים - אין שוחטין אותם לכתחלה אלא בספין מקלי שרת; ואם שחט בדבר ששוחטין בו החלין, אפלו בקרומית [צלע] של קנה - פשרים.

ח. וכל הזבחים שקבל מדמם פחות מכדי הזיה, לא נקדש הדם; וצריך להתפזר לקבל כל הדם. כיצד הוא עושה? אויזו הסימנין [קנה וושט] בידו, ומוציא הסימנין והזריזין לתוף המזרק [כלי], ושוחט שנים או רב שנים, כדי שיתקבל הדם כלו בפלי. ומגביה הספין למעלה, כדי שלא ירד הדם מעליה אלא מן הצואר; ודם שבספין, מקנחו בשפת המזרק.

ט. ואור הכלי הרי הוא בפלי. היה מקבל הדם, ונפתחו [נשברו] שולי [תחתית] המזרק קדם שיגיע הדם לאור המזרק, ואחר כך הגיע הדם לאור המזרק הנפתח - לא נקדש הדם; שהאור שאין סופו לנוח אינו כמנח.

י. כל הזבחים, צריך העובד שתהיה מחשבתו לשם הזבח ולשם בעליו - בשעת זביחה [שחיטה], ובשעת קבלת הדם, ובשעת הולכת הדם, ובשעת זריקתו על המזבח, שנאמר: "ובשר זבח תודת שלמיו" - שתהיה הזביחה עם שאר העבודות הארבע, לשם שלמיו; וכן שאר הקרבנות. ואם שחט ועבד שאר עבודות סתם, ולא חשב כלל בעולה ובשלמים - הרי הן פשרים.

יא. וצריך שתהיה מחשבתו בשעת שחיטת העולה, לשם ששה דברים: לשם הזבח, ולשם הזבחה, ושהזבח לה' ברוך הוא, ושיקטירו לאשים [להקרבה ולא לאכילה], ושהקטרתו לריח בלבד [שלא יצלה ויקריבם אה"כ - שאז אויבהם ריח], ושריית זה נחת רוח לפני הקדוש ברוך הוא; ואם שחט סתם - פשו, כמו שבארנו. והשוחט חטאת ואשם, צריך שתהיה מחשבתו לשם אותו החטא שבאו עליו.

הלכות מעשה הקרבנות פרק ה

א. כבר בארנו ששחיטת הקדשים כשרה בזרים, ומקבלה ואילוף מצות כהנה; וכל הזבחים, קבול דמן בכלי שרת ביד כהן. אבל מקום שחטתן ומקום קבול דמן - אינו שוה בכלן.

ב. כיצד? קדשי קדשים - אין שוחטין אותן ואין מקבלין את דמן אלא בצפון המזבח, בכל המקום שבארנו גבולותיו בתחלת ספר זה; וקדשים קלים - שחטתן וקבול דמן בכל מקום מן העזרה.

ג. ומנין שאין שוחטין קדשי קדשים אלא בצפון? שהרי נאמר בעולה: "ושחט אותו על ירך המזבח צפנה", ובחטאת הוא אומר: "במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת"; וכשם שהחטאת נקראת 'קדש קדשים', כך העולה נקראת קדש קדשים. ובאשם הוא אומר: "במקום

שלא זכה המזבח בבשרה [נ שנפסלה], לא זכו הכהנים בעורה, שנאמר: "עולת איש", עולה שעלתה לאיש.

כ. כל קדשי קדשים שארע בהן פסול - קדם הפשטן, אין עורותיהן לפהנים; לאחר הפשטן, עורותיהן לפהנים. וכל העורות - מחלקין אותן אנשי משמר ביניהן מערב שבת לערב שבת [אחת לשבוע].

כא. המתפיש [מקדיש] עולתו לבדק הבית [להוצאות המקדש], וכן המקדיש נכסיו והיו בהן זכרים שדינן שיקרבו עולות - אין עורותיהן לפהנים, שנאמר: "עלת איש", פרט לעולת הקדש. אלא ימכרו העורות ויפלו לבדק הבית. אחד עולת איש, או אשה, או גוי, או עבד - עורותיהן לפהנים; לא נאמר "איש", אלא להוציא ההקדש.

הלכות מעשה הקרבנות פרק ו

א. מצות עשה לעשות העולה כמשפטה הכתוב בתורה. וכיצד מעשה העולה? שוחט וזורק הדם כמו שבארנו, ומפשיט, ומנתח; ומקטיר כל הנתחים על גבי המזבח, שנאמר: "והקטיר הלה את הכל המזבחה".

ב. צמר שבראשי כבשים, ושער שבזמן התשיש, והעצמות, והגידים, והקרניים, והטלפים - בזמן שהן מחברין [לבשר] - מקטירין הכל, שנאמר: "את הכל"; ואם פרשו - לא יעלו, שנאמר: "ועשית עלתיה בפשר והדם". וכלן שפקעו [הועפו מהאש] מעל המזבח, לא יחזיר; וכן גחלת שפקעה מעל המזבח, לא יחזיר.

ג. אברים שפקעו מעל המזבח - אם יש בהן ממש [חלקים לשריפה], אפילו פקעו אחר חצות הלילה, יחזיר, שנאמר: "על מוקדה על המזבח כל הלילה". ואם אין בהן ממש - אפילו פקעו קדם חצות, לא יחזיר. נתחרף הכשר, ויבש עליהן כעץ, ופקעו קדם חצות - יחזיר; לאחר חצות, לא יחזיר.

ד. כשננתח אברי העולה, מוליכין כל הנתחים לכבש, ומולחין אותן שם. ואחר כך מעלין כל האברים לראש המזבח, ומסיר גיד הנשה בראש המזבח, ומשליכו על הדשן [אפר] שבאמצע המזבח; וזורק כל האברים על האש, שנאמר: "הבשר והדם" - כשם שהדם בוריקה, כך כל האברים בוריקה. ואחר שזורקן, חוזר ועורף אותן על האש, שנאמר: "וערף הבהן אתם". ואברים שצלגו ואחר כך הצלגו למזבח - אין בהן משום 'ריח ניחוח'.

ה. כיצד מנתחין את העולה? לא היה שובר את הרגל, אלא נוקבו, ותולה [בהמה] בו [נ ברגלה], ומפשיט; ואם היה שור, מפשיטו בלי תליה. ומפשיט עד שהוא מגיע לחזה, חתך את הראש, ונותנו לכהן; וחתך את הפרצים, ונתן לאחר; והשלים את ההפשט. וקרב את הלב והוציא את דמו, וחתך את הגידים ונתנן לאחר. עלה לרגל הימנית - חתכה ונתנה לאחר, ושני ביצים עמה. ואחר כך קורע את הבהמה עד שגילו המעים, ונטל את הפדר [חלב] ונתנו על הראש מלמעלה על בית [מקום] השחיטה, ונטל את הקרבים [מעיים] ונתנן לאחר.

יסוד אותה הקרן שהשלים בה המתנות, הוא שופך שירי הדם - שנאמר: "ואת כל הדם ישפך אל יסוד מזבח העלה", זה יסוד דרומי.

יא. כל החטאות הנשפרות - דמן נכנס לפנים להיכל, ומזין ממנו שם באשר מפרש בתורה; ושירי הדם שופך אותו על יסוד מערכי של מזבח החיצון, שהוא פוגע [פוגש] בו תחלה כשיצא מן ההיכל.

יב. והיכן מזין מדמן, וכמה מזה מהן? פר ושעיר של יום הכפורים - דם כל אחד מהן טעון שמונה היות על בין הבדים [נ בין מוטות הארון], ושמונה על הפרכת; ומערב דם הפר והשעיר, ומזה משניהם ארבע היות על ארבע קרנות מזבח הזהב שבהיכל, ושבע היות על אמצעו של מזבח זה, כמו שיתבאר בהלכות עבודת יום הכפורים. ואם לא פון בהיות שפכנים, כשירות.

יג. פרים הנשפרין ושעירים הנשפרין - זורק מדם כל אחד מהן שבע היות על הפרכת המבדלת בין הקדש ובין קדש הקדשים, וארבע היות על ארבע קרנות מזבח הזהב. יד. וכל הדמים הנתנין על מזבח הזהב - כשהוא נכנס, עומד בין המזבח למנוחה והמזבח לפניו, ונותן על קרנות המזבח מבחוץ [נ מצדה החיצוני של הקרן]: מתחיל מקרן מזרחית צפונית, לצפונית מערבית, למערבית דרומית, לדרומית מזרחית.

טו. פר כהן משיח הכא על [נ כשחטא באחת מ:] כל המצוות - הלהן המשיח עצמו מקבל דמו, ומזה ממנו בפנים; ואם קבל והזה כהן הדיוט, כשר.

טז. שעירי עבודה זרה [נ אם עבדו הציבור בהוראת בית הדין בשוגג], והם שעירים הנשפרין - לא נתפרש בהן בתורה כיצד נותנין דמן, ולא היכן הוא נותן; אלא לפי שהן חטאת הקהל - דינן כדן פר העלם שהוא חטאת הקהל לכל [הדיינים] האמור בענין, למתן דמים ולשרפה ולטמא את השורף.

יז. הבכור והמעשר והפסח - דם כל אחד מהם טעון מתנה אחת בשפיקה כנגד היסוד, באיזו רוח שירצה משלש זויות המזבח; שהרי קרן מזרחית דרומית לא היה לה יסוד, כמו שבארנו. ומזין שאינן טעונין אלא מתנה אחת? שהרי נאמר בבכור: "את דמם תזרק על המזבח" - מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שהוא הדין במעשר ובפסח, שנותן דמם מתנה אחת בבכור.

יח. כל הזבחים - מקטירין אמוריהן על גבי המזבח, אחר שזורקין דמם תחלה. וכל הזבחים - מפשיטין אותן [מעורס], ואחר כך מוציין את אמוריהן [אבריהם], ואין מפשיטין אותן עד שיתקדש הדם; חוץ מחטאות הנשפרות - שאין מפשיטין אותן כלל, שנאמר: "את עורם ואת בשרם". נמצאת אומר: זורק הדם תחלה, ואחר כך מפשיט; וקורע ומוציא האמורין, ומקטירן.

יט. כל עורות קדשי הקדשים לפהנים, בין בקרבנות צבור בין בקרבנות יחיד - שנאמר: "עור העלה אשר הקריב"; אבל עורות קדשים קלים, לבצלים. וכל עולה

יז. נמצאת למד, שהפכש או העז - מוליכין אותו שמונה למזבח; והאל - מוליכין אותו אחד עשר.

יח. השור - מוליכין אותו עשרים וארבעה: הראשון מוליך את הראש, והשני והשלישי מוליכין הרגל של ימין, והרביעי והחמישי מוליכין את העקץ, והששי והשביעי מוליכין את הרגל של שמאל, והשמיני מוליך את החזה; והגרה מוליכין אותה שלשה, תשיעי וצשירי ואחד עשר; שתי הידים בשנים, ושתי הדפנות בשנים, והקרבים והסלת והזין בשלשה שלשה - הרי עשרים וארבעה.

יט. ולמה לא יחלקו האבר של שור לחלקים? שהרי נאמר: "לנתחיה", ולא נתחיה לנתחים. במה דברים אמורים? בעולת הצבור; אבל עולת היחיד - אם רצו להוליך נתחיה בפחות מאלו או ביותר, מוליכין.

כ. עולת העוף, כיצד היתה נעשית? עולה לכבש ופונה לסוכב [בערך באמצע גובה המזבח], וכא לו לקרן דרומית מזרחית, והיה מולק [שחיטה מיוחדת בעוף] שם את ראשה ממול ערפה [העורף], ומבדיל [חותך קנה וושט]; ואם לא הבדיל, פסולה. וממזה [סוחט] דם הראש ודם הגוף על קיר המזבח, למעלה מן החוט שבאמצע המזבח. ואם מזה דם הראש ולא מזה דם הגוף - פסולה; מזה דם הגוף ולא מזה דם הראש - כשרה.

כא. ונוטל את הראש, ומקיף [לוחץ] בית [מקום] מליקתו למזבח; וסופגו במלח, וזורקו על גבי האש. וכא לו [נוטל ה:] לגוף, והסיר את המראה [זפק - מקום האוכל] והעור שעליה בידו עם הנוצה, ואת בני מעים היוצאין עמה, והשליכן לבית הדשן [אשפת האפר].

כב. "ושפסע אותו בכנפיו" - בידו בלא סכין. ואינו צריך להבדיל [לקרוע הגוף], שנאמר: "לא יבדיל"; ואם הבדיל, כשר. וסופגו במלח, וזורקו על גבי האש. לא הסיר את המראה, ולא את הנוצה, ולא את בני מעים, ולא ספגו במלח - כל ששנה בה מאחר תמצית [לאחר שסחט] הדם, כשרה.

כג. כיצד מולקין? קוצץ ויורד [דוחק] בצפרן ממול ערף; אם רצה להוליך ולהביא [כעין שחיטה], מוליך ומביא, ואם רצה להיות דורס ויורד [לדחוק] בצפרן, דורס. ואם נעקרו הסימנים [קנה וושט, לפני שסיים], אינו חושש. וחותך [חוט] שדרה ומפרקת [עצם הצוואר] בלא רב כשר [שמטביב] - שאם חתך רב כשר, הרי זו כמתה קדם שניגיע לסימנים; וצריך לחתך שני הסימנים בעולה, כשהוא יורד. והמולק בסכין או מן הצדדין - אינה מליקה, אלא כמי שחנק או נחר. וכל הערף כשר למליקה.

ו. הולך ומדיחן במים, שנאמר: "הקרב והכרעים ירחץ במים" - לא ביין, ולא במג [יין מעורב במים], ולא בשאר משקין; וכל המימות כשרין. במה מדיחין? הכרש [כרס], מדיחין אותה בבית מדיחין כל צרכה. הקרבים, אין [מדיחין] פחות משלשה פעמים. ומדיחין אותן על שלחנות של שלש שבין העמודים [של ההפסטה].

ז. נטל את הסכין והפריש את הראש מן הכבד, ואצבע [בליטה מן] הכבד מן הכבד; ולא מזיז את הכבד ממקומה. ונוקב את החזה, ונותנו לאחר. ועלה לדפן הימנית, וחותך ויורד עם השורה, ולא יגע לשורה, עד שהוא מגיע לשתי צלעות רכות; חתכה ונתנה לאחר, והכבד תלויה בה.

ח. כא לו לגרה [צוואר]; הניח בה שתי צלעות מפאן ושתי צלעות מפאן, חתכה ונתנה לאחר, והקנה והלב והראש תלויין בה. כא לו לדפן השמאלית, והניח בה שתי צלעות רכות מלמעלה ושתי צלעות רכות מלמטה; וכך היה מניח בחברתה. נמצא מניח בשתי הדפנות ארבע צלעות בזו וארבע בזו. חתכה ונתנה לאחר, והשורה עמה, והסחול תלוי בה.

ט. כא לו לעקץ [י"א זנב]; חתכו ונתנו לאחר, והאלה [חלב אחורי] ואצבע הכבד ושתי כליות עמה. נטל את הרגל השמאלית, ונתנה לאחר. וכסדר הזה מפשיטין ומנתחין כל עולת בהמה, ואלו הם הנתחים האמורין בתורה: "ונתח אותה לנתחיה".

י. בכמה נכהים מוליכין את האברים לכבש? אם מן הצאן היא העולה, מוליכין אותה ששה.

יא. הראשון בראש וברגל - הראש בימינו, וחסמו כלפי ורועו, וקרניו בין אצבעותיו, ובית שחיטה למעלה והפדר [חלב] עליה; והרגל של ימין בשמאלו, ובית עורה לחוץ [הצד החיצוני ששם היה עור].

יב. השני בשתי הידים - של ימין בימינו, ושל שמאל בשמאלו; ובית עורן לחוץ.

יג. השלישי בעקץ וברגל - העקץ בימינו, והאלה מדלדלת בין אצבעותיו, ואצבע הכבד ושתי הכליות עמו; והרגל של שמאל בשמאלו, ובית עורן לחוץ.

יד. הרביעי בחזה ובגרה - החזה בימינו, והגרה בשמאלו וצלעותיה בין אצבעותיו.

טו. החמישי בשתי דפנות - של ימין בימינו, ושל שמאל בשמאלו; ובית עורן לחוץ.

טז. הששי בקרבים נתונים בכוף [כף גדולה], וכרעים על גביהן מלמעלה - אם היתה העולה כבש או עז; אבל אם היתה איל - מוליכין הקרבים שנים. וכן הסלת של נסכיה ביד אחד, והזין ביד אחד; ואם היה איל - הסלת בשנים, והזין בשנים.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום — י"ח-כ"ד מרחשון ה'תשס"ט

יום ראשון

הלכות שְׁכָנִים פָּרָק ד

א. מי שהיתה לו עֵלְיָה לְמַעַל מִבֵּיתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, וְנָפַל כְּתָל מִכְתְּלֵי הַבַּיִת - אֵין בַּעַל הָעֵלְיָה נוֹתֵן לוֹ בִּיצִיאֹתָיו כָּלוּם, וְכוּפָה אֶת בַּעַל הַבַּיִת לִכְנוּתוֹ כְּשֶׁהִיא; אֲבָל אֵין בַּעַל הַבַּיִת כּוּפָה לְבַעַל הָעֵלְיָה לִכְנוּת כְּתָל עֲלֶיהָ שֶׁנָּפַל. וְהַתְקָרָה שֶׁל בַּיִת, הִרִי הִיא שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת; וְהַמְצִיבָה שֶׁעַל הַתְקָרָה, הִרִי הִיא שֶׁל בַּעַל הָעֵלְיָה.

ב. נָפְלוּ שְׁתֵּיהֶם, הַבַּיִת וְהָעֵלְיָה - הִרִי שָׁגִיחַן חוֹלְקִין בְּעֵצִים וּבְאֲבָנִים וּבְעֶפֶר. וְאִם נִשְׁתַּבְּרוּ מִקְצַת הָאֲבָנִים, רוֹאִין אִיזוֹ רְאוּיֹת לְהִשְׁתַּבֵּר, אִם אֲבָנֵי הַבַּיִת, אוֹ אֲבָנֵי הָעֵלְיָה; וְדָבָר זֶה יוֹדֵעַ מִדְּרָךְ הַנִּפְלָה: אִם נָפַל הָעֵלְיִין עַל הַתְּחִתּוֹן וְהִרְסוֹ, אוֹ נִשְׁמַט הַתְּחִתּוֹן וְנָפַל הָעֵלְיִין וְנִהְרַס. וְאִם אֵינֶן יוֹדְעִין בִּיצֵד נָפַל, חוֹלְקִין הָאֲבָנִים הַשְּׁלֵמוֹת וְהַשְּׁבוּרוֹת.

ג. אָמַר בַּעַל הָעֵלְיָה לְבַעַל הַבַּיִת לִכְנוּת הַבַּיִת כְּדִי שִׁיכְנָה עֲלֵיתוֹ עַל גִּבּוֹ, וְהוּא אֵינּוּ רוֹצֶה - הִרִי בַּעַל הָעֵלְיָה בּוֹנֶה אֶת הַבַּיִת כְּשֶׁהִיא, וְיוֹשֵׁב וְדָר בְּתוֹכוֹ עַד שִׁיתֵּן לוֹ אֶת כָּל יִצִּיאֹתָיו; וְאַחֵר כֶּף יִצָּא וְיִכְנָה עֲלֵיתוֹ, אִם רָצָה.

ד. וְאִם אֵין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לִכְנוּת - בַּעַל הָעֵלְיָה נוֹטֵל שְׁלִישׁ הַקְּרָקַע, וּבַעַל הַבַּיִת נוֹטֵל שְׁנֵי שְׁלִישִׁים.

ה. רָצָה בַּעַל הַבַּיִת לִכְנוּת בֵּיתוֹ, בּוֹנֶה אוֹתוֹ כְּשֶׁהִיא. וְאִם כָּא לִשְׁנוֹת בְּכִתְלִים - אִם חִזַּק אוֹתָן וְהִרְפָּה בְּרִחְבָּן יִתֵּר מִמָּה שֶׁהָיוּ, שׁוֹמְעִין לוֹ; רָצָה לְמַעַט בְּרִחְבָּן אוֹ לִפְחַת מִחִזְקוֹ, כְּגוֹן שֶׁהָיוּ אֲבָנִים וּבִקֵּשׁ לְהַחְזִירָן לְבָנִים וְכִיּוּצָא כֵּזֶה - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. כָּא לִשְׁנוֹת אֶת הַתְּקָרָה לְקוֹרוֹת כְּבִדִּין וְחִזְקִין, שׁוֹמְעִין לוֹ; פְּחֻת מִמָּה שֶׁהָיוּ, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. הִרְפָּה בְּחִלּוֹנוֹת אוֹ שֶׁהוֹסִיף בְּגִבָּה הַבַּיִת, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; מַעַט בְּחִלּוֹנוֹת אוֹ שֶׁמַּעַט בְּגִבָּה הַבַּיִת, שׁוֹמְעִין לוֹ. וְכֵן בַּעַל הָעֵלְיָה בּוֹנֶה אוֹתָהּ, אִם רָצָה, כְּשֶׁהִיא. וְאִם כָּא לִשְׁנוֹת אֶת הַכְּתָלִים לְהַרְחִיב וְלַחֲזֹק - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכַבֵּד עַל כְּתָלֵי הַתְּחִתּוֹן; אֲבָל לְמַעַט מֵהֶן, שׁוֹמְעִין לוֹ. וְכֵן בְּקוֹרוֹת תְּקָרָת הָעֵלְיָה - אִם שָׁנָה אוֹתָן לְקָלִים מִמָּה שֶׁהָיוּ, שׁוֹמְעִין לוֹ; לְכִבְדִּים מֵהֶן, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. הִרְפָּה בְּחִלּוֹנוֹת אוֹ שֶׁמַּעַט בְּגִבָּה הָעֵלְיָה, שׁוֹמְעִין לוֹ; אֲבָל אִם מַעַט בְּחִלּוֹנוֹת אוֹ שֶׁהִרְפָּה בְּגִבָּהּ, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ.

ו. גִּדְּלָדְלוּ קוֹרוֹת הַבַּיִת, וְיִרְדּוּ לְאֹוִיר הַבַּיִת - אִם הִגִּיעוּ לְתוֹךְ עֲשָׂרָה טַפְחִים, סוֹתֵר וּבוֹנֶה; וְאִם לֹא הִגִּיעוּ, יָכוֹל בַּעַל הָעֵלְיָה לַעֲכָב עָלָיו. וְאִפְלוּ אָמַר לוֹ בַּעַל הַבַּיִת הִרִינִי אֲשֶׁכֶּר לָךְ מְקוֹם כְּדִי שֶׁתְּדוּר בּוֹ עַד שֶׁאַתָּה תִּתְּקָרָה - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, שֶׁהִרִי אוֹמֵר לוֹ אֵין רְצוֹנִי שֶׁאַטְרַח מִמְּקוֹם לְמְקוֹם כְּדִי שֶׁתִּתְּקָן אִתָּה אֶת בֵּיתְךָ.

ז. הִתְנוּ בִּינְיָהֶן עַל דָּבָר זֶה אִם נִשְׁאַר בְּגִבָּה הַבַּיִת כְּדִי שִׁיקַח אָדָם חֲכִילָה בִּינוּנִית עַל רֹאשׁוֹ, וְיִכְנַס בָּהּ תַּחַת

קוֹרוֹת אֵלּוּ שֶׁנִּעְקְמוּ - אֵינּוּ סוֹתֵר; וְאִם אֵינּוּ יָכוֹל לְהַכְנִס בָּהּ, עַד שֶׁיִּכְפֹּף אֶת רֹאשׁוֹ - סוֹתֵר וּמִתְּקֵן וּבוֹנֶה. וְאֵין בַּעַל הָעֵלְיָה יָכוֹל לַעֲכָב, שֶׁהִרִי הִתְנוּ בִּינְיָהֶן תַּחְלָה.

ח. בֵּית הַבַּד שֶׁהוּא בְּנוִי בְּעֵבִי הָהָר, וְגִנַּת אַחֵר עַל גִּבּוֹ, וְנִפְתְּחוּ שְׁמֵי בֵּית הַבַּד בְּאַרְבַּעַת טַפְחִים אוֹ יִתֵּר - הִרִי בַּעַל הַגִּנָּה יוֹרֵד וְזוֹרֵעַ לְמַטָּה, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה זֶה לְבֵית בְּדוֹ כְּפִין, וְיִתְּקֵן הָעֵלְיִין קְרָקַע גָּנָתוֹ, וְיִזְרַע כָּל גָּנָתוֹ.

ט. שְׁתֵּי גָנוֹת זוֹ עַל גִּבּוֹ זוֹ, וְהִירֵק בִּינְיָתִים בְּגִבָּה עֲבִי הָאֶרֶץ שְׁבִינִיָּהֶן - כָּל שֶׁהָעֵלְיִין יָכוֹל לְפָשֵׁט אֶת יָדוֹ וְלִטֹּל אוֹתוֹ מֵעֶקְרוֹ, הִרִי הוּא שָׁלוֹ, וּבִלְבָד, שְׁלֹא יֵאָנַס עֲצָמוֹ; וְהִשְׁאָר, שֶׁל תַּחְתּוֹן. הִיא מְגִיעַ לְנוֹפֹ, וְאֵינּוּ מְגִיעַ לְעֶקְרוֹ - לֹא יִטֹּל הָעֵלְיִין; וְאִם נִטֹּל, אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ. אֲבָל הָאֵילָן הַעוֹמֵד עַל הַמָּצָר - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא נוֹטֵה לְתוֹךְ שְׂדֵה אֶחָד מֵהֶן, הִרִי שָׁגִיחַן חוֹלְקִין בְּפְרוֹתָיו.

י. שְׁטֵף נֶהָר זִיתָיו, וּשְׁתַּלֵּם בְּתוֹךְ שְׂדֵה חֲבֵרוֹ, וְאָמַר הִלָּה זִיתִּי אֲנִי נוֹטֵל - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, מִשּׁוּם יוֹשֵׁב הָאֶרֶץ; אֲלֹא יַעֲמִדוּ בְּמִקְוָם. וְאִם יַעֲקֹרן הַנֶּהָר בְּגוֹשִׁיָּהֶן כְּשֶׁשְׁתַּלֵּן - יִחְלְקוּ הַפְּרוֹת בַּעַל הַשְּׂדֵה עִם בַּעַל הַזִּיתִּים, כָּל שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים; וְלֵאחֵר שֶׁלֹּשׁ, הַכֹּל לְבַעַל הַשְּׂדֵה. וְאִם לֹא יַעֲקֹרוּ בְּגוֹשִׁיָּהֶן, הַכֹּל לְבַעַל הַקְּרָקַע מִיָּד.

יא. כִּיּוּצָא בּוֹ הַמוֹכֵר זִיתָיו לְעֵצִים - אִם פָּסַק עֲמוֹ לִקֵּץ מִיָּד - כָּל הַפְּרוֹת שֶׁיַּעֲשֶׂה, הִרִי הֵן לְבַעַל הַקְּרָקַע; וְאִם הִתְנָה עֲמוֹ שֶׁיִּקָּץ כָּל זְמַן שִׁירְצָה - כָּל הַפְּרוֹת שִׁיּוּצִיא, לְבַעַל הָעֵצִים. מְכַר סֵתֶם - אִם עָשׂוּ פְּחוֹת מְרִבְעִית לְסָאָה חוּץ מִן הַהוּצָאָה, הִרִי אֵלּוּ שֶׁל בַּעַל הַזִּיתִּים; עָשׂוּ רְבִיעִית לְסָאָה חוּץ מִן הַהוּצָאָה, הִרִי אֵלּוּ יִחְלְקוּ.

יום שני

הלכות שְׁכָנִים פָּרָק ה

א. חָצַר הַשְּׁתַּפִּין - כָּל אֶחָד מֵהֶן כּוּפָה אֶת חֲבֵרוֹ לַעֲשׂוֹת לָהּ בֵּית שֶׁעַר וְדֹלֶת, וְכֵן כָּל הַדְּבָרִים שֶׁחָצַר צְרִיכָה לָהֶן צֶרֶף גָּדוֹל, אוֹ דְבָרִים שֶׁנִּהְיָוּ בְּנֵי הַמְּדִינָה לַעֲשׂוֹתָן. אֲבָל שְׂאֵר הַדְּבָרִים, כְּגוֹן צִיּוֹר וְכִיּוֹר וְכִיּוּצָא כֵּזֶה - אֵינּוּ כּוּפָהוּ. עָשָׂה אֶחָד מֵהֶן מַעֲצָמוֹ - אִם גִּילָה הַשָּׁנִי דַּעְתּוֹ שְׁנוֹת לוֹ כְּמָה שֶׁעָשָׂה חֲבֵרוֹ, מְגִלְגֵּלִין עָלָיו אֶת הַכֹּל וְנוֹתֵן חֵלְקוֹ בְּהוּצָאָה.

ב. מִי שִׁישׁ לוֹ בֵּית בְּחָצֵר אַחֶרֶת - בְּנֵי חָצֵר מִשְׁעַבְדִּין אוֹתוֹ לַעֲשׂוֹת עִמָּהּ דָּלֶת וְנֶגֶד וּמִנְעוּל, אֲבָל בְּשָׂאֵר הַדְּבָרִים אֵין מִשְׁעַבְדִּין אוֹתוֹ; וְאִם הִיא שְׂרִי עִמָּהּ בְּאוֹתָהּ חָצֵר, מִשְׁעַבְדִּין אוֹתוֹ עַל הַכֹּל.

ג. אֶחָד מִן הַשְּׁתַּפִּין בְּחָצֵר שֶׁבִקֵּשׁ לְהַעֲמִיד בָּהּ בְּהֵמָה אוֹ רֶחִים, אוֹ לְגַדֵּל בָּהּ תַּנּוּגוּלִין - חֲבֵרוֹ מַעֲכָב עָלָיו. וְכֵן שְׂאֵר הַדְּבָרִים שֶׁאֵין דֶּרֶךְ אֲנָשִׁי הַמְּקוֹם לַעֲשׂוֹתָן בְּחָצוֹתֵיהֶן, כְּכֵלֵן הַשְּׁתַּפִּין מַעֲכָבִין זֶה עַל זֶה - חוּץ מִן הַכִּבִּיסָה, לְפִי שֶׁאֵין דֶּרֶךְן שֶׁל בָּנוֹת יִשְׂרָאֵל לְהַתְּבוֹזֹת עַל גִּבּ הַנֶּהָר.

המבוי להעמיד להם דלתות - בני רשות הרבים מעבכין עליהן, שפעמים דוחקין הרבים ונכנסין בו.

יד. מי שבקש לפתח לו פתח במבוי שאינו מפלש - בני מבוי מעבכין עליו, מפני שמרבה עליהם את הדרך; ואם היה מבוי מפלש, פותח כל פתח שירצה לכתחלה.

טו. היה לו פתח סתום במבוי שאינו מפלש, הרי זה פותחו בכל עת שירצה; ואם פרץ את פצמיו, בני המבוי מעבכין עליו. וכן אחד מבני המבוי שבקש לסתם פתחו, ולהחזירו למבוי אחר - בני המבוי מעבכין עליו, שמא יבוא להן מס ומתמעט מחלקן מן המס הקצוב על בני המבוי. לפיכך מקום שאין המס קצוב על בני המבוי, הרי זה סותם פתחו בכל עת שירצה.

טז. חמש חצרות הפתוחות למבוי שאינו מפלש - כלן משתמשות עם החיצונה, והחיצונה משתמשת לעצמה. וכן השניה משתמשת לעצמה, ומשתמשת עם החיצונה, ואינה משתמשת עם השאר. נמצאת הפנימית משתמשת עם כלן, ומשתמשת לעצמה. לפיכך אם בנה בעל השניה אצטבה כנגד פתחו, וסתמו - אין החיצונה יכולה לעבב עליו. אבל כל הפנימיות מעבכות עליו, מפני שמרבה להן בארץ הדרך, שהרי מקיפין האצטבה. וכן בעל השניה שפתח לחצרו פתח שני בינו ובין החיצונה - אין החיצונה מעבכת עליו, שאין לה להשתמש אלא מפתחה ולחוץ; אבל אם פתח פתח השני בינו ובין השלישית - הפנימיות מעבכות עליו, שאין לו להשתמש במבוי אלא מפתח חצרו הראשון ולחוץ. וכן הדין בכלן.

יום שלישי

הלכות שכנים פרק ו

א. כופין בני העיר זה את זה לעשות חומה דלתים וברזים לעיר, ולכנות להן בית הכנסת, ולקנות להן ספר תורה נביאים וכתובים כדי שיקרא בהן כל מי שירצה לקרות מן הצבור.

ב. מי שלקח עיר בארץ ישראל, כופין אותו בית דין לקח לו דרך מארבע רוחותיה משום ישוב ארץ ישראל. וכופין בני בקעה זה את זה לעשות ביניהן חריץ וכן חריץ.

ג. מי שיש לו חצר בעיר אחרת, בני העיר משעבדין אותו לחפר עמק בורות שיחין ומערות ואמת המים; אבל בשאר כל הדברים, אין משעבדין אותו. ואם היה שרוי עמק באותה העיר, משעבדין אותו על הכל.

ד. כשהן גובין מאנשי העיר לבנות החומה, גובין לפי קריבת הבתים מן החומה: כל הסמוך לחומה, נותן יתר.

ה. וכל הדר בעיר שנים עשר חדש, או שקנה בה בית דירה - נותן עם בני העיר בכל הדברים שצריכין לתקון החומה והדלתות ושכר הפרשין השומרין את המדינה, וכל כיוצא באלו מדברים השומרין את העיר.

ו. כל הדברים שצריכין לשמירת העיר - לוקחין מכל אנשי העיר, ואפלו מן התומים: חוץ מתלמידי חכמים, לפי שאין החכמים צריכין שמירה - התורה שומרתן. אבל

ד. אחד חצר השתפין, ואחד מבוי שאינו מפלש - כל בני המבוי מעבכין זה על זה שלא להשתמש במבוי, אלא בדברים שדרך בני המדינה להשתמש בהן במבואות.

ה. אחד מן השתפין בחצר שהעמיד בהמה או רחים וכיוצא בהן בחצר, ולא מחה בו שתפו - הרי זה מעבב עליו, כל זמן שירצה. ואם העמיד בפני בהמה זו וכיוצא בה מחיצה גבוהה עשרה טפחים, החזיק: שהשתפין מקפידין על המחיצה; והואיל והניחו, מחל. במה דברים אמורים, בחצר השתפין. אבל בחצר חבירו - אפלו העמיד בהמתו ועשה לה מחיצה, לא החזיק: שהדרך ידוע שאין זו אלא דרך שאלה. והוא הדין לכל מעמיד תנור וכירים ומגדל תננגולין וכיוצא בהן - שאם תאמר החזיק, אין לך אדם שמשאיל מקום לחבירו.

ו. אחד מן השתפין שבקש לפתח לו חלון בתוך ביתו לחצר - חבירו מעבב עליו, מפני שמסתכל בו ממנו; ואם פתח, יסתם. וכן לא פתחו השתפין בחצרן פתח בית כנגד פתח בית, או חלון כנגד חלון; אבל פתח אדם לרשות הרבים פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון, מפני שהוא אומר לו הריני כאחד מבני רשות הרבים שרואין אותו.

ז. אף על פי כן לא פתח אדם חנות כנגד פתח חצר חבירו, שנה הזק קבוע תמיד: שהרי בני רשות הרבים עוברין ושכין; וזה יושב בחנותו כל היום, ומביט בפתח חבירו.

ח. אחד מן השתפין בחצר שלקח בית בחצר אחרת, אינו יכול לפתח פתחו לחצר השתפין שלו. אפלו בנה עליה על גג ביתו - לא יעשה לה פתח לתוך החצר, לפי שמרבה עליהן את הדרך: שהרי היה לזה שכן אחד, ונעשו לו שכנים הרבה. אבל פתח הוא פתח העליה לתוך ביתו; ואם רצה לחלק חדרו לשנים, חולק.

ט. מכאן אתה למד שאחד מן השתפין שהביא אצלו לביתו אנשי בית אחר - יש לחבירו לעבב עליו, מפני שמרבה עליהם את הדרך. וכן המשכיר ביתו לבעל בית אחד, והביא עמו קרוביו ומידעיו לשכן עמו כאחד בבית זה - הרי המשכיר מעבב עליו.

י. היה פתח של אחד מן השתפין קטן, אינו יכול להרחיבו - שהרי שתפו ואמר לו בפתח קטן אני יכול להסתור ממך בשעת תשמישי, ואיני יכול להסתור בפתח גדול. ואם היה הפתח גדול, לא יעשנו שנים - שהוא אומר לו בפתח אחד אני יכול להסתור, בשנים איני יכול. יא. אבל מי שיש לו פתח קטן לרשות הרבים, ורצה להרחיבו, או היה רחב, ורצה לעשותו שנים - אין חבירו שפגגו מעבב עליו; ואין צריך לומר בני רשות הרבים, שאינן יכולין לעבב עליו.

יב. כופין בני מבוי זה את זה לעשות להם לחי וקורה למבוי.

יג. ומי שיש לו פתח במבוי - אין בני מבוי כופין אותו לעשות דלת למבוי, שיכול לומר רצוני שאכנס בחדליתי עד פתחי. ומבוי המפלש לרשות הרבים, ובקשו בני

הבור, כדי לשמור את מימיו, ובעל חצר, משום חשד אשתו שלא יכנס לשם אלא מדעתו.

יד. מי שיש לו גנה לפניו מגנתו של חברו - נכנס בשעה שדרך בני אדם נכנסין, ויוצא בשעה שדרך בני אדם יוצאין. ואין מכניס לתוכה תגרים, ולא יכנס מתוכה לשדה אחרת. והחיצון זורע את הדרך. החזירי הדרך מן הצד מדעת שניהם - הרי זה נכנס בשעה שהוא רוצה, ויוצא בשעה שהוא רוצה; ומכניס לתוכה תגרים, ולא יכנס מתוכה לשדה אחרת. וכל אחד מהן יש לו לעצב על חברו בנריעת הדרך שנתנו מן הצד.

יום רביעי

הלכות שכנים פרק ז

א. מי שהיתה לו חלון בכתל, וכא חברו ועשה חצר בצדו - אינו יכול לומר לבעל החלון, סתם חלון זה כדי שלא תביט בי: שהרי החזיק בהזק זה. ואם בא חברו לבנות כחל כנגד החלון כדי שסירי הזק ראיתו - צריך להרחיק את הכחל מכנגד החלון ארבע אמות, כדי שלא יאפיל עליו.

ב. היתה החלון למטה בכתל - כופה את חברו לבנות כנגדה ברחוק ארבע אמות, ולהגביה הבנין ארבע אמות, כדי שלא יביט בו מן החלון.

ג. היתה החלון למעלה בכתל, ובנה חברו כחל כנגד החלון מלמטה - אם היה מראש הכחל שבנה עד החלון גבה ארבע אמות או יותר, אינו יכול למנוע, אף על פי שלא הרחיק מכתל החלון כלום, שהרי לא האפיל עליו ואינו מזיקו בראיה. אבל אם נשאר מראש הכחל שבנה עד החלון פחות מארבע אמות - כופהו למעט הכחל, כדי שלא יעמד על ראש הכחל וישקיף מן החלון, או יגביה הכחל על החלון ארבע אמות ויהיה הכחל רחוק מן החלון ארבע אמות, כדי שלא יאפיל ולא יציץ ויראה.

ד. בנה כחל אחד בצד החלון - צריך להרחיק מן החלון טפח, ומגביה הכחל ארבע אמות על החלון, או כונס ראש הכחל, כדי שלא ישב עליו ויציץ.

ה. בנה שני כחלין משני צדי החלון - צריך להיות ביניהן רחב ארבע אמות, והחלון באמצע הארבע; ולא יסבך על גביהן אלא אם בן הרחיק הסבך מן הכחל שיש בו החלון ארבע אמות, כדי שלא יאפיל עליו. לפיכך מי שבא לפתח חלון לחצר חברו - בין חלון גדולה בין חלון קטנה, בין למעלה בין למטה - בעל החצר מעביר עליו: שהרי אומר לו תזיק לי בראיה; ואף על פי שהיא גבוהה, תעלה בסלם ותראה.

ו. הרי שפתח חלון לחצר חברו, ומחל לו בעל החצר, או שגלה דעתו שהניחו, כגון שבא וסיע עמו, או שדע הנזק ולא ערער - הרי זה החזיק בחלון, ואינו יכול אחר כך לחזור ולערער עליו לסתם. וכיצד דינה של חלון זה שהניחו לפתחה: אם חלון שראשו של אדם נכנס ממנה

לתקון הדרכים והרחובות, אפלו מן החכמים. ואם כל העם יוצאין ומתקנין בעצמן - לא יצאו תלמידי חכמים עמהן, שאין דרך תלמידי חכמים להידלגל בפני עמי הארץ.

ז. היו חופרין נהר להביא בו מים למדינה - גובין אף מן היתומים, שזו זכות להם כדי שישקו ממנו שדותיהם וכרמיהם; לפיכך אם ארע להם דבר, ולא באו המים, הואיל ולא נהנו מהם היתומים, מחזירין להם כל מה שגלגח מהם. וכן כל פיוצא בזה.

ח. כופין בני מבוי זה את זה שלא להושיב ביניהם לא חיט, ולא ברסי, ולא אחד מבעלי אמונות. היה שם במבוי אחד מבני המבוי אמן, ולא מחו בו, או שהיתה שם מרחץ או חנות או רחם, וכא חברו ועשה מרחץ אחרת כנגדו או טחון אחרת - אינו יכול למנועו מפניו ולומר לו אתה פוסק חיי. ואפלו היה מבני מבוי אחר - אינן יכולין למנועו, שהרי יש ביניהם אותה אמונות. אבל גר ממדינה אחרת שבא לעשות חנות בצד חנותו של זה, או מרחץ בצד מרחץ של זה - יש להן למנועו. ואם היה נותן עמקן מנת המלך, אינו יכול למנועו.

ט. רוכלין המתזירין בעירות, אין בני העירות יכולין לעכבן, שתקנת עזרא היא שיהיו מחזירין, כדי שיהיו הבשמים מצויין לבנות ישראל. אבל אין קובעין מקום ויושבין בו, אלא מדעת בני העיר; ואם תלמיד חכמים הוא, קובע בכל מקום שירצה.

י. הסוחרים שמביאין סחורתן למכר בתוך העירות, בני העיר מעכבין עליהם. ואם מכרו ביום השוק בלבד, אין מונעין אותן; והוא, שיתמכרו בשוק; אבל לא יחזרו על הפתחים, אפלו ביום השוק. ואם יש להן מלה בעיר - מוכרין כדי פרוסתם, אפלו בלא יום השוק, עד שיפרעו חובן, וילכו להן.

יא. אחד מבני מבוי שאינו מפלש שבגש להעשות רופא, אמן, או גרדי, או מלמד תינוקות של גויים - בני מבוי מעכבין עליו, מפני שמרבה עליהם הנכנסין והיוצאין. וכן מי שיש לו בית בחצר השתתפין - לא ישפירנו לא לרופא, ולא לאמן, ולא לגרדי, ולא לסופר יהודי שכותב השטרות, ולא למלמד תינוקות של גויים.

יב. חנות שבחצר, יכולין השכנים למחות בידו ולומר לו, אין אנו יכולין לישן מקול הנכנסין והיוצאין, אלא עושה מלאכתו בחנותו ומוכר בשוק. אבל אינן יכולין למחות בידו ולומר לו, אין אנו יכולין לישן מקול הפטיש או מקול הרחם, שהרי החזיק לעשות בן. וכן יש לו ללמד תינוקות של ישראל תורה בתוך ביתו, ואין השתתפין יכולין למחות בידו ולומר לו, אין אנו יכולין לישן מקול התינוקות של בית רבן.

יג. מי שיש לו בור לפניו מביתו של חברו - נכנס בשעה שדרך בני אדם נכנסין, ויוצא בשעה שדרך בני אדם יוצאין; ואינו מכניס בהמתו ומשקה מבורו, אלא ממלא ומשקה מבחוץ. ושהיה עושין פותחת על הבור - בעל

מעבב עליו. ואם אין בזיו טפח, לא החזיק באויר החצר; וככל עת שירצה בעל החצר לבנות תחתיו, ולבטל תשמישו של יז - אין בעל היז יכול לעבב עליו.

ג. היה היז שהוציא רחבו טפח, ומשופ באויר חצרו של חבירו ארבעה טפחים, ולא מזה בו - החזיק בארבעה טפחים על ארבעה טפחים. ואם רצה להרחיב את היז, עד שיעשה ארבעה טפחים על ארבעה טפחים - הרי זה מרחיב; ואין בעל החצר יכול לבנות באויר חצרו תחת היז כלו, אלא אם כן הניח לו תחתיו גבה אור עשרה טפחים כדי שישתמש ביזו.

ד. המעמיד סלם קטן שאין לו ארבעה חוקין בצד כחלו בתוך חצר חבירו, או בתוך שדהו - לא החזיק בגגו זה; וכל זמן שירצה בעל החצר - בונה בצד הסלם, ומבטל תשמישו. ואם היה סלם גדול שיש לו ארבעה חוקין או יותר, החזיק; ואם בא לבנות ולבטלו - בעל הסלם מעבב עליו, עד שירחק פשעור: שהרי מחל לו להעמיד סלם גדול. לפיכך כשיבוא בעל הגג להעמיד סלם גדול - בעל החצר יכול למחות בו, כדי שלא יחזיק עליו; אבל אם העמיד סלם קטן - אינו יכול למנוע, שהרי אומרים לו אין עליך הפסד: כל זמן שתראה, אתה מבטלו.

ה. הרוצה להוציא צנור על חצר חבירו כדי שיקלח שם המים, או שעשה שם מזחילה על כחלו שהרי המים נזחלין ויורדין לחצר חבירו - בעל החצר מעבב עליו; ואם לא מזה בו, החזיק זה בצנור או במזחילה. רצה אחר כך בעל הגג לסתם הצנור, בעל החצר מעבב עליו: שכשם שהחזיק בעל הגג לשפך מימיו לחצר חבירו, כך החזיק בעל החצר שיהיו מימי גגו של חבירו באין אצלו לרשותו. רצה בעל הגג לעקר הצנור מצד זה, ולהחזירו לצד אחר, או שהיה ארוך, ורצה לקצרו - אין בעל החצר יכול לעבב עליו: שלא החזיק אלא במימי הגג, והרי הן באין לו מכל מקום. וכן אם רצה בעל החצר לבנות תחת הצנור, אין בעל הגג יכול לעבב עליו: שאין הצנור עשוי לתשמש בזיו, כדי שירחק באויר חצר; ואינו עשוי אלא לקלוח המים.

ו. מי שהוריד מי גגו על חצר חבירו, ולא מזה בו, והחזיק בדבר זה - אם היו המים מנטפין, ורצה לקבצן למקום אחד ולעשותן צנור - עושה; וכן אם היו באין ממקום אחד, וחלקן על רחב הכחל, והחזירן נוטפין - עושה; ואפלו לבנות על גגו כמין צריף, עד שירדו המים במהרה לחצר חבירו - בונה: שהרי החזקו מימיו של זה לירד לחצר זו.

ז. כחל שבין ראובן ושמעון - אם היו שותפין בו, שניהן משתמשין בו: זה חופר מצד זה ומכניס קורותיו כל שהן, וזה חופר מצד האחר ומכניס קורותיו כל שהן. היה הכחל של ראובן לבדו, אין שמעון יכול להשתמש בו. חפר שמעון בכחל זה והכניס בו קורה אחת, ושתק ראובן ולא מזה בו - החזיק במקום הקורה; אפלו היה קטנה, ורצה שמעון להחליפה בקורה גדולה או עבה - מחליף. היה הקורה קורת סבת צראי - כל שלשים יום, לא החזיק בה,

היא, או שהיתה למטה מארבע אמות אף על פי שאין ראשו נכנס ממנה - אין בעל החצר יכול לבנות כנגדה או מצדיקה, אלא אם כן הרחיק ארבע אמות כמו שבארנו. ז. היתה חלון קטנה שאין ראשו של אדם נכנס ממנה, והיתה למעלה מארבע אמות - בעל חצר יכול לבנות כנגדה ובצדיקה: שהרי טוען ואומר, לא הנתתיך לפתח אלא מפני שהיא קטנה וגבוהה; אבל שתחזיק עלי עד שארחיק הבגן, לא הנתתי. במה דברים אמורים, בשפתחה לתשמיש, או כדי שיכנס בה הרוח. אבל אם פתחה לאורה - אפלו היתה קטנה ביותר, וגבוהה ביותר - הואיל ולא ערער, החזיק, ואין בעל החצר יכול לבנות כנגדה או מצדיקה עד שירחק ארבע אמות, כדי שלא יאפיל עליו: שהרי מחל לו על האורה. וכן מי שהיתה לו חלון מחזקת, ובא חבירו ויבנה כנגדה או מצדיקה בלא הרחקה, או סתמה, ושתק בעל החלון - אינו יכול לחזור ולערער לפתח החלון, או להרחיק הבגן: שפנין ששתק, מחל - שאין אדם עשוי שסותמין אורו בפניו ושתק, אלא אם כן מחל.

ח. מי שהיו לו חלונות למטה בכחלו, ובא חבירו לבנות בפניהן ואמר לו, אני אפתח לך חלונות אחרות בכחל זה עצמו למעלה מאלו - הרי זה מעבב עליו ואומר לו, בעת שתפתח החלונות תרעיד את הכחל ותקלקל אותו. ואפלו אמר לו אני אסתור כל הכחל, ואבנה לך אותו בגין חדש, ואעשה בו חלונות, ואשכר לך בית שתדור בו עד שאבנה - יכול לעבב עליו ולומר לו, אין רצוני שאטרח ממקום למקום. לפיכך אם לא היה שם טרח כלל, ואינו צריך לפנות - אינו יכול לעבב עליו; וכופין אותו שיהיה חבירו סותם חלון זה שלמטה, ועושה לו חלון למעלה: שזו מדה סדום. וכן כל דבר שזה נהנה בו, ואין חבירו מפסיד ולא חסר כלום - כופין עליו.

ט. אבל בעל החלון שרצה לשנות מקום חלון, בין למעלה בין למטה - אפלו היתה גדולה, ואמר אפתח חלון אחרת קטנה ואסתם זו - בעל החצר מעבב עליו. וכן אינו יכול להרחיב בחלון כל שהוא.

י. שני אחין שחלקו חצר מדעתן, ושמו הבגן והעצים זה כנגד זה, ולא השגיהו על שומת האויר, והגיע לאחד מהן בחלקו תרביץ החצר, ולשני האכסדרה - אם רצה בעל החצר לבנות כחל בסוף חלקו, בונה בפני האכסדרה, ואף על פי שמאפיל עליו, שהרי לא שמו האויר

יום חמישי

הלכות שכנים פרק ח

א. המבקש להוציא יזו מביתו על אויר חצר חבירו כל שהוא - בעל החצר מעבב עליו, שהרי מזיקו בראיה בעת שתולה בו ומשתמש בו. הוציא את היז, ולא מזה בו - לא לתור בעל החצר - הרי החזיק בעל היז.

ב. היה בזיו טפח, החזיק באויר החצר כנגדו; ואם רצה בעל החצר לבנות תחת היז, ולבטל תשמישו - בעל היז

ח. ומרחיקין את הכתל מן המזחילה של חבירו ארבע אמות, כדי שיהיה מקום לבצע המזחילה לזקן סלם ולתקן מזחילה שלו, הואיל והחזיק בה.

ט. ראובן שהיה כחלו סמוך לכתל שמעון כמין גס, וכא ראובן לעשות כתל שני כנגד כתל שמעון עד שיעשו השלשה כתלין כמין בית - הרי שמעון מעבב עליו, עד שירחיק מנגדו ארבע אמות, כדי שיהיה המקום בין שני הכתלים רחב, כדי שידושו בו רבים ותתחזק הארץ. במה דברים אמורים, בכתל גנה או בכתל חצר בעיר חדשה; אבל בעיר ישנה כבר נתחזקה, ובונה כנגדו בלא הרחקה. וכן אם לא היה בארץ כתל שמעון שבונה כנגדו אלא פחות מארבע אמות, בונה כנגדו ואינו מרחיק, ואף על פי שמונע הרגל מלהלך שם, שהכתל שהוא פחות מארבע אמות אינו צריך חזק הארץ.

י. מי שבא לחפר בור בסוף שדהו סמוך למצר חבירו - אם שדה חבירו אינה עשויה לבורות, סומך ואינו יכול למחות בידו. ואם ימלך חבירו לחפר בור בצדו - צריך להרחיק מכתל הבור שלשה טפחים, עד שיהיה בין חלל שני הבורות עבי ששה טפחים. היתה שדה חבירו עשויה לבורות - אינו סומך, עד שירחיק מן המצר שלשה טפחים ויחפר; וכשיבוא חבירו לחפר - ירחיק גם הוא שלשה טפחים בתוך שדהו, ויחפר.

יא. הפית והעליה של שנים - לא יעשה בעל הפית תנור בתוך ביתו, אלא אם כן יש לו על גביו גבה ארבע אמות; וכן לא יעמיד בעל העליה תנור, עד שיהיה תחתיו מעזיבה שלשה טפחים, ובכירה טפח. ואם תנור של נחתומין הוא, צריך שיהיה תחתיו ארבעה טפחים; וכירה של נחתומין, שלשה טפחים. ואף על פי שהרחיק בפשעו, אם יצאת האש והדיוקה - משלם מה שהזיק כמו שנתבאר במקומו. יב. מי שהיתה לו חנות תחת אוצר חבירו - לא יעשה בה לא נחתום, ולא צבע, ולא רפת בקר, ולא יכניס לה אספסתא וכיוצא בה מדברים שעולה מהן הכל חס הרבה; מפני שהחם מפסיד פרות שבאוצר. לפיכך אם היה אוצר יין בארץ ישראל, שאין החם מפסידו - הרי זה עושה בחנותו כל מלאכת אש; אבל לא יעשה רפת בקר, מפני שמפסיד ריח היין. ואם החזקה התנות בתחלה לרפת או לנחתום וכיוצא בו, ואחר כך רצה בעל העליה לעשות עליה אוצר - אינו יכול למחות בידו.

יג. כפד בעל העליה ורצן עליהו, או שרבה בחלונות, כדי לעשותה אוצר, וקדם זה ועשה נחתום קדם שיכניס פרות לאוצר, או שהתחיל לאצר שומשמן או רמונים או תמרים וכיוצא בהן, וקדם זה ועשה התנור קדם שיאצר החטין, או שיעשה בעל התנות מחלה על גבה להבדיל בין התנות ובין האוצר - בכל אלו בעל האוצר מעבב עליו; ואם עבר, ועשה תנור וכיוצא בו - אין בעל האוצר יכול להסיר התנור בכל אלו.

שהרי ראובן אומר לו לא מחלתי והנחתיק, אלא מפני שהיא עראי. לאחר שלשים יום - החזיק, שאין זה עראי. ואם סבת החג היא - כל שכעת ימי החג, לא החזיק; לאחר שכעת, החזיק. ואם חבר ראש הקורה בכתל בטיט, מיד החזיק; והוא, שביא ראיה שראובן סיע עמו או ראה ולא מחה.

ח. מי שהחזיק בכתל זה בקורה אחת - אינו יכול להכניס בו קורה שניה, שהרי לא מחל לו אלא על אחת. במה דברים אמורים, בשהודה שאין הכתל הזה שלו, אלא חבירו מחל לו על הכנסת קורה זו. אבל אם טען שכתל זה, שתף אני בו, הואיל והשתמש בו בקורה אחת, נאמן; ומשתמש בכלן, אחר שישבע הסת שהוא שתף בכל הכתל.

ט. היו קורותיו של ראובן בתוך הכתל, ומצד שמעון מקומות חפורין להכניס בהן ראשי הקורות - לא החזיק שמעון להכניס בהן קורות, ואינו יכול לטען שהוא שתף בו: שהרי אין לו בו תשמיש. ויכול ראובן לטען שאני חפרתי מקומות אלו מצדך, כדי שיהיו מוכנים עד שתקנה ממני או שתבקש ממני ואמחל לך - תכניס הקורות בלא חפירה בכתל, כדי שלא יתמטמט בתלי בעת חפירה.

יום שישי

הלכות שכנים פרק ט

א. לא יחפר אדם בור ולא שית ולא מערה, ולא יביא אמת המים, ולא יעשה ברכת מים לשרות בה הבגדים לכבוס, בצד כתלו של חבירו - אלא אם כן הרחיק מכתל חבירו שלשה טפחים, ויסוד בסיד לכתל בור זה, או מקוה מים זה, או כתל האמה מצד חבירו, כדי שלא יבלעו המים ויזיקו בכתל חבירו.

ב. מרחיקין את הגפת ואת הנזל ואת המלח ואת הסיד ואת הסלעים מכתלו של חבירו שלשה טפחים, או סד בסיד. מרחיקין את הנזעים ואת המחרשה ואת הגמה שמתקבץ בה מי רגלים מן הכתל שלשה טפחים.

ג. מרחיקין את הרחים שלשה טפחים מן הרחים התחתונה, שהן ארבעה מן העליונה, כדי שלא יניד אותו, או כדי שלא יבהלנו בקול הרחים.

ד. ומרחיקין את התנור מן הכתל שלשה טפחים מקרקעיתו, שהן ארבעה משפתו, כדי שלא יחם הכתל.

ה. אכן שהכובס מפה הבגדים עליה עד שיתלבנו, צריך להרחיק אותה ארבע אמות מכתלו של חבירו; שבעת שפובס עליה המים נותנין, ומזיקין את הכתל.

ו. לא ישתין אדם מים בצד כתלו של חבירו, אלא אם כן הרחיק ממנו שלשה טפחים. במה דברים אמורים, בכתל לבנים. אבל בכתל אבנים, ירחיק טפח; ואם היו האבנים צחיח סלע, משתיין בצדו בלא הרחקה.

ז. מרחיקין את הסלם מן השוכה ארבע אמות, כדי שלא תקפץ הנמיה בעת שמנחת הסלם, ותעלה לשוכה ותאכל הגוזלות.

שבת קודש

הלכות שבת פ"א

א. מרחיקין את האילן מן העיר עשרים וחמש אמה, ובחרוב ובשקמה חמשים אמה, מפני נואי העיר. וכל אילן הנמצא קרוב לעיר בפחות מזה, קוצצין אותו. ואם האילן קדם, נותנין לו בני העיר את דמיו; ואם היה הדבר ספק ולא נודע איזה מהן קדם, אין לו לבטל האילן דמים, אלא נוטל עציו, והולך.

ב. מרחיקין גרן קבוצה מן העיר חמשים אמה, כדי שלא יוליד הרוח התבן בעת שזורה, ויזיק לבני העיר. וכן לא יעשה אדם גרן קבוצה בתוך שלו, אלא אם כן היה לו חמשים אמה לכל רוח, כדי שלא יזיק התבן לנטיעת חבירו או לגירו.

ג. מרחיקין את הנבלות ואת הקברות ואת הברסקי מן העיר חמשים אמה.

ד. ואין עושין ברסקי אלא למזרח העיר, מפני שרוח מזרחית חמה וממעתת הזק ריח עבוד העורות.

ה. מי שבא לעשות משרה של פשתן בצד ירק של חבירו, שהרי מי המשרה נבלעין בארץ והולכין ומפסידין הירק, או שנטע פרישין קרוב מן הבצלים של חבירו, שהן מפיגין טעמן, או שנטע חרדל בצד כנרת דבורים, שהרי הדבורים אוכלין העלין ומפסידין הדבש - בכל אלו וכיוצא בהן, אינו צריך להרחיק בכדי שלא יזיק; ועל הנזק להרחיק את עצמו, אם ירצה, עד שלא יגיע לו הנזק: שזה בתוך שלו הוא עושה, והנזק בא לחבירו מאליו. במה דברים אמורים שאינו מרחיק, בשניה הנזק בא מאליו אחר שיפסקו מעשיו של מדיק. אבל אם היו מעשיו של זה שעושה ברשותו מדיקין את חבירו בשעת עשייתו, הרי זה כמי שמדיק בידו; הא למה זה דומה, למי שעמד ברשותו ויורה חצים לחצר חבירו ואמר ברשותי אני עושה, שמונעין אותו. וכן כל ההרחקות האמורות למעלה בענין זה - אם לא הרחיקו מן הירק, וברשין מן הבצלים, וחרדל מן הדבורים, שלשה טפחים או יתר מעט - כדי

שלא יהיה הזק בידים; אבל להרחיק עד שלא יבוא הנזק מאליו, אינו צריך.

ו. בעל עליה שהיה שופך מים, והן יורדין על הדר בבית למטה - אם היתה שם מעזיבה שהמים פלין בה בעת שפיקה, ואחר שיפסק עליה מלשפך יכלעו המים ויורו וינטפו על התחתון - צריך התחתון לתקן ולהרחיק עצמו מן הנזק; ואם אין שם מעזיבה, אלא פשישפך יורו המים מיד - הרי זה כמדיק בחציו, והעליון מתקן או ימנע מלשפך. וכן כל כיוצא בזה.

ז. מי שהיה לו בור בתוך שדהו, ובא חבירו ונטע אילן בתוך שדהו קרוב לבור חבירו - אין בעל הבור יכול לעכב עליו ולומר לו, הרי שרשי האילן נכנסין לבור שלי ומפסידין אותו: שזה נזק הבא מאליו הוא לאחר זמן, ובעת שנטע אינו מדיק; וכשם שזה חופר בתוך שלו, כך זה נוטע בתוך שלו. וכן ראובן שחפר בור, ויגד ומצא שרשי אילן של שמעון בתוך שדהו - קוצץ וחופר, והעצים שלו. ואם היה קרוב לאילן שמעון בתוך שש עשרה אמה - השרשים של שמעון, קוצצין ונותנין לו. ואם אינו צריך לחפר, ויצאו השרשים של שמעון לתוך שדהו - הרי זה מעמיק שלשה טפחים כדי שלא יעכב המחרשה, וכל שרש שימצא בתוך שלשה טפחים קוצצו; ואינו חושש שמא ייבש האילן של חבירו, שזה בתוך שלו הוא חופר.

ח. מי שהיתה שדה חבירו נטועה גפנים או שאר אילנות, ובא הוא לנטע בתוך שדהו גפנים בצד גפנים או אילנות בצד אילנות - צריך להרחיק ארבע אמות. במה דברים אמורים, בארץ ישראל. אבל בחוץ לארץ, ירחיק בין גפנים לגפנים שתי אמות; ובין גפנים לשאר אילנות, או בין אילנות לאילנות, ארבע אמות בכל מקום. היה גדר ביניהם, זה סומך לגדר וזה סומך לגדר בכל מקום. מי שהיה אילן חבירו נטוע בתוך שדהו, קוצץ מלא מרדע על גבי המחרשה; ובחרוב ובשקמה - קוצץ כל הנוטה, עד שהיה שקול כנגד המצר. וכן אם היה נטוע על בית השלהין של חבירו, או על בית האילן - קוצץ את כל הנוטה, עד שהיה שקול כנגד המצר.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות - י"ח-כ"ד מרחשון ה'תשס"ט

יום ראשון

מצות לא תעשה סח. קסה.

מצות עשה לא. מצות לא תעשה עז. עח.

המצוה הס"ח — האזהרה שהזהר בהן גדול מלהכנס למקדש בכל-עת, מפני כבוד המקדש, ויראה לפני השכינה. והוא אמרו יתעלה: "ואל-

יבא בכל-עת אל-הקדש" (ויקרא טז, ב). ויש בלאו זה חלוק גבולות, והוא: שבהן גדול הזהר מלהכנס לקדש הקדשים אפילו ביום הכפונים אלא בזמן הדיוע לעבודה. וכן כל-פהן מזהר מלהכנס להיכל בכל-ימות השנה זולתי בזמן העבודה. וקצור ענין הלאו הוא: שכל-פהן לא

יחלל", עשאוהו שלילה, לא אזהרה — שאין עבודתו נעשית חלין אף-על-פי שהוא אוני. ופשוט הכתוב שאמרו "ולא יחלל" טעם ללא הקודם שהוא (הכהן הגדול) "לא יצא", כדי שלא יחלל. אף בשתי הענינים (הנדרשים מהפסוק: (א) ש"לא יצא" הכהן הגדול אחר מטת אביו ואינו מחלל העבודה שהוא אוני. (ב) שכהן הדיוט "לא יחלל" ולא מקריב אוני) אין ראוי למנות את-הלאו הזה (כלומר, אין לייחד אזהרה כלשהיא מכח הלשון "ולא יחלל" לענינים אלו הנלמדים ממנו) בפני עצמו, כמו שמתבאר למי שהבין את-הכללים (כלל ח) שקדמו למאמר זה. וכבר נתבאר ששלשה לאוין אלו שהם: ראשו לא יפרע, ובגדיו לא יפרם, ומן-המקדש לא יצא — נכפלו בכהן גדול לבאר ענין מסים, כמו שנכפלה אזהרתו על גרושה וחללה וזונה לבאר ענין מסים, וששלשת הענינים שהזהיר עליהם בשלשה לאוין אלו הם בעצמם שהזהיר עליהם באמרו ראשיכם אל תפרעו, ובגדיכם לא תפרמו, ומפתח אהל מועד לא תצאו; ושמשו רבנו עליו השלום הודיעם, כלומר לאלעזר ואיתמר: שבתרדתכם לצרה גדולה זו לא התרו לכם דברים האסורים עליכם, אלא אתם נשארים מזהרים כמו שהייתם, על פריעת ראש וקריעת בגדים ויציאה מן-המקדש בשעת העבודה. ונכפל הלאו בכהן גדול לבאר לנו שלא זו בשעת העבודה, ועל שעת העבודה בלבד חזבין מיתה, כמו שאתה רואה שלמדו לבאור ענין אמרו "ומפתח אהל מועד לא תצאו" ממה שנאמר: "ומן-המקדש לא יצא"; ואף-על-פי שחזבו בכל-לאו מן הלאוין האלה שנכפלו בכהן גדול ענין נוסף, כמו שבארנו — הרי לא יתרבה בכך מספר המצוות למי שהבין מה-שהקדמנו (כלל ט), לפי שגופיה דקרא הוא שלא יעשה דבר מכל-אלו בשעת העבודה. והבן זאת.

המצוה ה"א — הצווי שנוצטוונו להוציא הטמאים מן-המקדש, והוא אמרו יתעלה: "וישלחו מן-המחנה כל-צרוע וכל-זב וכל טמא לנפש" (במדבר ה, ב). ומחנה זה האמור כאן הוא מחנה שכינה שפמזהו לדורות העזרה, כמו שבארנו בריש סדר טהרות (כלים פרק א משנה ח)

יכנס למקום שרשאי להכנס לשם אלא בשעת עבודה בין כהן גדול בפנים בין כהן הדיוט בחוץ. ואם עבר על לאו זה ונכנס שלא בשעת העבודה, אם נכנס לקדש הקדשים — הרי זה חייב מיתה; ואם נכנס להיכל — הרי זה חייב מלקות. ולשון ספרא (פרשת אחרי): "ואל-יבא בכל-עת" — זה יום הכפורים; "אל-הקדש" — לרבות שאר כל-ימות השנה; "מבית לפרכת" — להזהיר על כל-הבית. יכול על כל-הבית במיתה — תלמוד לומר: "אל-פני הכפרת אשר על-הארץ ולא ימות". הא פיצד? אל-פני הכפרת במיתה, ועל שאר כל-הבית באזהרה. ובגמרא מנחות (כו:): אמרו בפרוש: "על ההיכל בארבעים".

המצוה הקס"ה — האזהרה שהזהירו הפהנים מלצאת מן-המקדש בשעת העבודה, והוא אמרו: "ומפתח אהל מועד לא תצאו" (שם י, ז). ונכפל גם לאו זה בכהן גדול ואמר: "ומן-המקדש לא יצא" (שם כא, יב). ולשון ספרא (פרשת שמיני שם): "ומפתח אהל מועד" יכול בשעת העבודה ושללא בשעת העבודה, תלמוד לומר: "ומן-המקדש לא יצא ולא יחלל", — הוי אומר בשעת העבודה. "כי-שמן משחת ה' עליכם" (שם י, ז) אין לי אלא אהרן ובניו שנמשחו בשמן המשחה שאם יצאו בשעת עבודה חזבין מיתה, מנין לכל-הפהנים שבכל-הדורות? תלמוד לומר: "כי-שמן משחת ה' עליכם". ודע שיש בכהן גדול תוספת שלא ילנה את-המטה (את המת). וזהו פשוט הכתוב באמרו: "ומן-המקדש לא יצא", וכך נתבאר בפרק ב' מסנהדרין (יח), שאם מת לו מת — אינו יוצא אחר המטה. ולמדו לכך ממה שנאמר: "ומן-המקדש לא יצא". ונלמד מזה, שמתר לו לעבוד ביום שמת לו מת. וכך הוא לשונם בסנהדרין (פד), אמרו: "ומן-המקדש לא יצא ולא יחלל", הא אחר (כהן הדיוט) שלא יצא (כשמתו אביו או אמו) — חלל"; כלומר: כהן הדיוט, שאסור לו לעבוד כשהוא אוני. והרי הוא מזוהר על כך, כלומר שלא יעבוד אוני, מן-הלמוד הזה. וכבר נתבאר הכלל הזה בסוף הוריות (יב:): שכהן הדיוט אוני לא יעבוד, וכהן גדול עובד כשהוא אוני. הנה נתבאר לך שאמרו כאן "ולא

וכו'". וכבר נתבאר שהעובר על לאו זה, אם הוא מזיד — חייב כרת: ואם הוא שוגג — חייב קרבן עולה ויורד, כמו שבארנו במצוה ע"ב ממצות עשה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בריש שבועות ובהוריות (ט) וכתות (ב). ובכמה מקומות בזכחים.

המצוה הע"ח — האזהרה שהזהר כל-טמא (רוב הטמאים), מלהכנס למחנה לוייה אשר כמוהו לדורות: הר הבית, כמו שבארנו בריש מסכת פלים (פרק א משנה ח), ושם נתבאר אסור כניסת הטמאים להר הבית והכתוב שבא בלאו זה הוא אמרו על טמא מקרה-לילה: "לא יבא אל-תוף המחנה" (דברים כג, יא) ובגמרא פסחים (סח.), אמרו גם-כן: "ויצא אל-מחוז למחנה" (שם) — זה מחנה שכינה, כמו שבארנו במצוה ל"א ממצות עשה; "ולא יבא אל-תוף המחנה" — זה מחנה לוייה, מתקיף (מקשה) ליה רבינא: ואימא אידי ואידי (אמור, אולי, כי הן (פסוק) זה והן זה) במחנה שכינה, ולעבור עליו בעשה ולא-תעשה? אם כן נכתב קרא ולא יבוא אל-תוף, כלומר: הנה לו לומר: ולא יבוא אל תוכו — "המחנה" למה לי? לתן לו מחנה אחרת, והיא מחנה לוייה. כלומר שגם בזה לא יבוא אל תוף המחנה. ולשון ספרי (שם): "לא יבא אל-תוף המחנה" — זו מצות לא-תעשה. וכבר נתבארו גם דיני מצוה זו בריש מסכת פלים בפרושנו.

יום שני

מצות לא תעשה עה. עו.

מצות עשה כד. מצות לא תעשה סט. ע.

המצוה הע"ה — האזהרה שהזהר כהן טמא מלעבוד, כשהוא טמא, והוא אמרו יתעלה לפניהם: "וינזרו מקדשי בני-ישראל ולא יחללו את-שם קדשי" (ויקרא כב, ב) ובפרק ט' מסנהדרין (פג): אמרו: "מניין לטמא ששמש שהוא במיתה? דכתיב: דבר אל-אהרן ואל-בניו וינזרו וגו' ולא יחללו". ואמר במקום אחר: "ומתו בו כי יחללו" (שם, ט) כשם שאותו החלול מיתה בידי שמים, כך כהן אהרן: "ולא יחללו את-שם

בפרוש המשנה. ולשון ספרי (פרשת נשא שם): "וישלחו מן-המחנה — אזהרה לטמאים שלא יכנסו למקדש בטמא". וכבר נכפל צווי זה בלשון אחר, והוא אמרו יתעלה: "כי-יהיה בך איש אשר לא-יהיה טהור מקרה-לילה ויצא אל-מחוז למחנה" (דברים כג, יא). רצה כהן באמרו "מחוז למחנה": מחנה שכינה, כמו שאמר במצוה זו עצמה: "אל-מחוז למחנה תשלחום" (במדבר ה, ג) ובגמרא פסחים (סח.): "ויצא אל-מחוז למחנה" — זה מחנה שכינה. ולשון המכלתא: "צו את-בני ישראל וישלחו מן-המחנה — בעשה"; ומנין בלא-תעשה? תלמוד לומר: "ולא יטמאו את-מחניהם". ובספרי (פרשת תצא שם): ויצא אל-מחוז למחנה — מצות עשה.

המצוה הע"ז — האזהרה שהזהר כל-טמא מלהכנס לכל-המקדש (המשכן), אשר כמוהו לדורות (בבית המקדש): כל-העזרה משער ניקנור ולפנים, שהוא תחלת עזרת ישראל, והוא אמרו יתעלה: "ולא יטמאו את-מחניהם" (שם) כלומר: מחנה שכינה. ובגמרא מכות (יד): אמרו: "הבא אל המקדש טמא כתיב ענש וכתוב אזהרה: ענש — "את-מקדש ה' טמא ונכרתה" (שם יט, יג-כ); אזהרה — "ולא יטמאו את-מחניהם". ובמכלתא: "צו את-בני ישראל וישלחו מן-המחנה" (שם ה, ב) — בעשה. ומנין בלא-תעשה? אמר: "ולא יטמאו את-מחניהם". וכבר נכפל הלאו בענין זה בלשון אחר, והוא אמרו ביולדת: "ואל-המקדש לא תבא" (ויקרא יב, ד) ובספרא אמרו: "לפי שנאמר: 'והזרתם את-בני-ישראל מטמאתם ולא ימתו' (שם טו, לא) שומע אני בין מתוכו בין מאחוריו" — כלומר: גם הנוגע במקדש מאחוריו כשהוא טמא מתחייב כרת — תלמוד לומר ביולדת: "ואל-המקדש לא תבא". ושם נתבאר שדין היולדת ודין שאר טמאים שוה בזה. ועוד אמרו בספרא (פרשת אחרי-מות), על אמרו יתעלה: "ואם לא יכבס ובשרו לא ירחץ ונשא עונו" (שם יז, טז): "הא כיצד? על רחיצת גופו (אם לא רחץ) — ענוש כרת, ועל כבוס בגדיו — בארבעים. ומנין שאינו מדבר אלא בטמאת מקדש וקדשיו, הזהיר וענש

קדשי" אם חללו ועבדו בטמאה — חייבין מיתה בידי שמים.

להם להכנס אליו. ומי שהזיד ונכנס מן המזבח ולפנים, אפלו שלא לשם עבודה — לוקה.

המצוה הע"ו — האזהרה שהזהר כהן טבול יום (טבל מטומאתו אך עדיין לא שקעה השמש) מלעבוד, אף-על-פי שפך טהר, עד שיעריב שמשו, והוא אמרו יתעלה על הכהנים: "ולא יחללו שם אלהיהם" (שם כא, ו) והעובר על לאו זה — חייב מיתה בידי שמים — כלומר: טבול יום ששמש: וזה לא נאמר בו פסוק מפרש בתורה, אלא הוא פרוש מקבל. ובפרק ט' מסנהדרין (פג:) אמרו בפרוש אמרו יתעלה: "קדשים יהיו לאלהיהם ולא יחללו שם אלהיהם" (שם), אמרו: "אם אינו ענין לטמא — לפי שפך נתפאר — תהיה ענין לטבול יום ששמש. ויליף (נלמד ב"גזרה שווה) חלול חלול (מתרומה: מה שם במיתה אף כאן)". ומנהו שם מכלל מחייבי מיתה.

המצוה הכ"ד — הצווי שנוצטוו הכהנים בלבד לרחץ ידיהם ורגליהם כל-פעם שיעטרכו להכנס להיכל או לקרב לעבודה — וזו היא מצות קדוש ידים ורגלים, והוא אמרו יתעלה: "ורחצו אהרן וכניו ממנו את-ידיהם ואת-רגליהם בבאם אל-אהל מועד" (שמות ל, יט-כ). ומצות עשה זו העובר עליה חייב מיתה בידי שמים, כלומר: שכהן ששמש במקדש אם לא רחץ ידים ורגלים — חייב מיתה בידי שמים; והוא אמרו יתעלה: "ירחצו מים ולא ימתו" (שם) וכבר נתבאר דיני מצוה זו בשלמות בפרק ב' מזבחים (יט: ואילך).

המצוה הס"ט — האזהרה שהזהר כהן בעל מום מלהכנס להיכל בכללותו, כלומר: המזבח, ובין האולם ולמזבח, והאולם וההיכל, והוא אמרו יתעלה: "אף אל-הפרכת לא יבא ואל-המזבח לא יגש וגו'" (ויקרא כא, כג), וכבר נתבאר בריש טהרות (כלים פרק א משנה ט) שמבין האולם ולמזבח עם כל-ההיכל אסור לבעלי מומין ופרועי ראש להכנס לשם. ונתבאר גם בספרא (פרשת אמור שם) ששני לאוין אלו, והם: "אל-הפרכת לא יבא ואל-המזבח לא יגש", לא יספיק אחד מהן מבלעדי האחר ושניהם צריכים להשלמת הדין בענין אחד, והוא הגבלת המקום שאסור

המצוה הע"א — האזהרה שהזהר בעל מום עובר מלעבוד כל-זמן שיש בו אותו המום (כמו הגרב והילפת והדומה להם מהמומים העוברים), והוא אמרו יתעלה: "כל-איש אשר-בו מום לא יקרב" (שם, יח), ולשון ספרא (שם): "אשר יהיה בו מום", אין לי אלא מום קבוע, מום עובר מניין? — תלמוד לומר: "כל-איש אשר-בו מום לא יקרב". וגם הוא אם עבר ועבד במום עובר — לוקה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו, מומין עוברים של אדם ומומין קבועין, בפרק ו' מבכורות (מג.).

יום שלישי

מצות לא תעשה עד. מצות עשה סא.

מצות לא תעשה צא. צב. צג.

המצוה הע"ד — האזהרה שהזהר הזר מלעבוד. פונתי באמרי "זר" לכל-מי שאינו מזרע אהרן, והוא אמרו יתעלה: "וזר לא-יקרב אליכם" (במדבר יח, ד). ופרש הפתוב שהעובר על לאו זה חייב מיתה בידי שמים. והוא אמרו: "והזר הקרב יומת" (שם ז), ולשון ספרי (פרשת קרח שם): "והזר הקרב יומת" — לעבודה. ענש שמענו, אזהרה לא שמענו? תלמוד לומר: "וזר לא יקרב אליכם". וכבר נכפלה האזהרה והענש בענין זה, והוא אמרו: "ולא-יקרבו עוד בני ישראל אל-אהל מועד לשאת חטא למות" (שם, כב) וכבר נתבאר בגמרא יומא (כד.) אלו עבודות חייב הזר מיתה עליהן ואמרו: "ארבע עבודות זר חייב עליהן מיתה ואלו הן: זריקה, והקטרה, ונסוף היין, ונסוף המים". ושם (במסכת יומא) ובפרק האחרון ממסכת זבחים (קיג:) התבאר דיני מצוה זו.

המצוה הס"א — הצווי שנוצטוו שיהא

היאך היה לו לומר: "ואשה לא תתנו" בלבד — הרי בזה לא ישלם הדבור! הנה נתבאר מכל-מה שקדם שאמרו: לא-תקריבו לה' — אזהרה על זריקת הדם.

יום רביעי

מצות לא תעשה צד. צה.

צו. צז. מצות עשה פו.

המצוה הצ"ד — האזהרה שהזהרנו מלהקטיר אמורי בעלי מומין, והוא אמרו יתעלה: "ואשה לא-תתנו מהם על-המזבח" (ויקרא כב, כב) ולשון ספרא (פרשת אמור): "ואשה לא-תתנו מהם" — אלו החלבים; "לא-תתנו", אין לי אלא כלם, מניין אף מקצתם — תלמוד לומר: "מהם", אף מקצתם. הנה נתבאר לך שהמקריב בעל מום — עובר על ארבעה לאוין, במה דברים אמורים? אם נעשה הקטיר אמורין לאו אחד: אבל אם נעשה אותם שני לאוין כמו שעושה תנא זה המדבר כאן — הרי יהיה עובר בחמשה לאוין, לפי שהוא עושה מקצת האמורין ענין (בפני עצמו) וכלם ענין, כמו שאמר "מהם" אף מקצתן, אף-על-פי שהוא לאו אחד. הרי שהתנא הזה סובר לוקין על לאו שבכללות לפיכך אמר בספרא (שם): "המקדיש בעל מום למזבח — עובר משום חמשה דברים: משום כל תקדיש, כל תשחוט, כל תזרוק את-הדם, כל תקטיר את-החלב, כל תקטיר מקצתו". ובגמרא תמורה (ז): אמרו: "המעלה איברי בעלי מומין לגבי המזבח — אמר אביי: לוקה משום כל תקטיר כלו, ומשום כל תקטיר מקצתו; רבא אמר: אין לוקין על לאו שבכללות. מתיבי (יש להקשות על שיטת רבא): "המקדיש בעלי מומין לגבי המזבח — עובר משום חמשה שמות". אלמא (הנה ראינו) לוקין על לאו שבכללות? תיובתא דרבא". הנה נתבאר לך שזה האומר: עובר בחמשה — שהם נעשו חמשה, לפי סברתו שלוקין על לאו שבכללות, ולפיכך מונה הלאו הפולל כלן ומקצתן בשני שמות, וזהו המפרסם בדעת אביי בכל-מקום כמו שבארנו בפלל התשיעי מן-הפללים שקדמו למאמר זה. אבל לרבא שאומר: אין לוקין על לאו שבכללות

כל-קרפן שנקריב שלם במינו, תמים מן-המומים שעליהם נאמר בפתוב ובמסרת שהם מומים. והוא אמרו יתעלה: "תמים יהיה לרצון" (ויקרא כב, כא) ולשון ספרא (פרשת אמור): "תמים יהיה לרצון — מצות עשה" וכבר הביאו ראיה, שיינות הנסכים ושמןם וסלתם יהיו בתכלית הטוב והשלמות מכל-קלקול, מאמרו יתעלה: "תמימם יהיו-לכם ונספיהם" (במדבר כח, לא) וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ח' ממנחות (פו).

המצוה הצ"א — האזהרה שהזהרנו מלהקדיש בעלי מומין לגבי מזבח, והוא אמרו יתעלה: "כל אשר-בו מום לא תקריבו" (ויקרא כב, כא), ולשון ספרא (פרשת אמור שם): "כל אשר-בו מום לא תקריבו" — משום כל תקדיש.

המצוה הצ"ב — האזהרה שהזהרנו מלשחוט בעלי מומין לשם קרבן, והוא אמרו יתעלה בבעלי מומין: "לא-תקריבו אלה לה" (שם כב), ולשון ספרא: "לא-תקריבו אלה לה" — משום כל תשחוט.

המצוה הצ"ג — האזהרה שהזהרנו מלזרוק דם בעלי מומין על גבי המזבח, והוא אמרו יתעלה בבעלי מומין גם: "לא-תקריבו לה" (שם, כד), וכא בקבלה שלא זו מזהיר על זריקת דם בעלי מומין — וזהו דעת תנא קמא, וכן הלכה. ורבי יוסי ברבי יהודה אומר, שלא זו אינו מזהיר אלא על קבלת דם. והוא אמרם בספרא (פרשת אמור): "לא-תקריבו לה" — משום כל תקבל את-הדם. ובגמרא תמורה (ז): אמרו: לתנא קמא האי "לא-תקריבו לה", למה לי? מבעי ליה (אם מפני שצריכים פסוק מיוחד) לזריקת דמים — והא נפקא ליה (הרי יש ללמוד זאת מהביטוי) מ"על המזבח"? כלומר: ממה-שאמר עוד: "ואשה לא-תתנו מהם על-המזבח לה" (שם, כב), שמשמע שכל-מה שניתן על גבי המזבח לא יהיה מהם? והשיב: אחיה דקרא הכי משתעי (כך דרך הכתוב להתבטא), כלומר: שלא זו שהיא "ואשה לא-תתנו מהם על-המזבח" לא בא אלא בהקטיר אסורין, ואל תלמד (איסור זריקת הדם) באמרו "המזבח", לפי שלא יסתדר הלשון אלא בכך, כי

אות נפשך תזבח ואכלת בשר כבדת ה' אלהיך" (דברים יב, טו) ולשון ספרי (פרשת ראה): "רק בכל-אות נפשך תזבח — אינו מדבר אלא בפסולי המקדשין שיפדו". וכבר נתבאר דיני מצוה זו, כלומר: פדיון הקדשים, במסכת בכורות (טו.) ותמורה (לב.) ובכמה מקומות מחלין (קל.) וערכים (ד-ה) ומעילה (יט.).

יום חמישי

מצות עשה ס. מצות לא תעשה ק. צח.

מצות עשה סב. מצות לא תעשה צט.

המצוה הס' — הצווי שנצטוינו שיהא כל-קרבן שנקריב מן-הבהמה בן-שמנה ימים ולמעלה ולא פחות מזה, וזו היא מצות מחסר זמן בגופו (של הקרבן). להבדיל מ"מחוסר זמן בבעליו" שהוא דין אחר). והוא אמרו יתעלה: "והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן" (ויקרא כב, כז). וכבר נכפל צווי זה בלשון אחר, והוא אמרו: "שבעת ימים יהיה עם-אמו" (שמות כב, כט). ומצוה זו כוללת את כל-הקרבנות, קרבן יחיד וקרבן צבור, על סוגיהם השונים. וממה-שאמר: "ומיום השמיני והלאה ירצה" — משמע שקדם לכן לא ירצה. הנה נתבררה האזהרה מלהקריב מחסר זמן; אלא שהוא לאו הבא מכלל עשה, ולפיכך אין לוקין עליו, שכן מי שהקריב מחסר זמן אינו לוקה, כמו שנתבאר בפרק 'אותו ואת-בנו' (חולין פ:), ושם נאמר: "הנח למחסר זמן שהכתוב נתקו (מהלאו, ועשאהו) לעשה". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בספרא (פרשת אמור) ובסוף זבחים (קיב:).

המצוה המשלימה מאה — האזהרה שהזהרנו מלהקריב אתנן זונה ומחיר פלב לגבי המזבח, והוא אמרו יתעלה: "לא-תביא אתנן זונה ומחיר פלב" (דברים כג, יט). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ו' ממסכת תמורה. ומי שמקריב משהו מהם אף-על-פי שהקרבן פסול — הרי זה לוקה, כדין בעל מום.

המצוה הצ"ח — האזהרה שהזהרנו מלהקריב שאר ודבש (דבר של חמץ או שיש בו מתיקות) לגבי

— אינו חייב אלא מלקות אחת על ההקטר כמו שנוזר. וכבר נתברר אצלנו שהכלל הנכון: אין לוקין על לאו שבכללות. כמו שנתבאר בגמרא סנהדרין (סג.), כמו שהדגמנו בכלל התשיעי, ולפיכך יהיו ארבעה לאוין בלבד כמו שבאר הכתוב, נמצא שמי שהקדיש והקריב בעל מום — לוקה ארבע מלקיות על ארבעה לאוין אלו, כמו שבארנו. וכל-הלאוין הללו אמורים בבעל מום קבוע, כמו שהדגים ואמר: "שורע, וקלוט, ומעוך, וכתות, ונתוק, ופרות" (שם, כג-כד). שכל-אלו מומין קבועין. וכבר נתבאר כל-מומי בהמה, הקבוע והעובר, בפרק ו' מבכורות. וכן נתבאר הלכות ארבעת לאוין אלו המיוחדות בהקרבן בעל מום, במקומות מפורים במסכת זבחים ומסכת תמורה.

המצוה הצ"ה — האזהרה שהזהרנו מלהקריב בעל מום עובר, והוא אמרו במשנה תורה: "לא-תזבח לה' אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום וגו'" (דברים יז, א), ונתבאר בספרי שבבעלי מומין עוברין הכתוב מדבר. וגם על זה לוקה, אם עבר והקריבו.

המצוה הצ"ו — האזהרה שהזהרנו מלהקריב קרבנות הגוים אם הם בעלי מומין, ולא נאמר כיון שהוא גוי יקרב בעדו בעל מום, והוא אמרו יתעלה: "ומיד בן-גבר לא תקריבו את-לחם אלהיכם מכל-אלה" (ויקרא כב, כה). ומי שעבר והקריבו — לוקה גם כן.

המצוה הצ"ז — האזהרה שהזהרנו מלתן מום בקדשים, וזהו הנקרא: מטיל מום בקדשים. וכל-המטיל מום בקדשים — לוקה, ובתנאי שיהא זה בזמן שבית המקדש קים דחזי (שפסל דבר שהיה ראוי לקרבן, כמו שנתבאר בגמרא עבודה זרה (יג:). ובא הלאו על כך באמרו בקרבן: "כל-מום לא יהיה-בו" (שם, כא), ולשון ספרא: "כל-מום לא יהיה-בו" — אל תתן בו מום.

המצוה הפ"ו — הצווי שנצטוינו לפדות מן-הקדשים מה שנולד בו מום ויצא לחלין ומתר לשחטו ולאכלו, והוא אמרו יתעלה: "רק בכל-

שהוא עובר בלא-תעשה. ולאו זה הוא האזהרה לכל-מועל. והעובר על לאו זה, כלומר: האוכל מבשר עולה או הנהנה משאר הקדשים שחביב עליהם מעילה, כמו שנתבאר במסכת מעילה: אם הוא מזיד — לוקה; ואם הוא שוגג — מקריב קרבן מעילה, ומחזיר מה שנהנה ומוסיף חמש, כמו שנתבאר במסכת מעילה. ובפרק ט' מסנהדרין (פג). אמרו: "הזיד במעילה, רבי יהודה אומר: במיתה; וחכמים אומרים: באזהרה", והביאו ראיתם מאמרו "ומתו בו כי יחללהו" (ויקרא כב, ט) אמרו: "בו" — ולא במעילה.

המצוה הס"ד — הוא הצווי שנוצטוונו שיהא מעשה קרבן חטאת באפן הנזכר, איזו חטאת שתהיה (בין של יחיד בין של רבים וכו'). והוא אמרו יתעלה: "זאת תורת החטאת וגו'" (שם ו, יח). וגם באר שם בויקרא א"ף היא נשחטת ומה-ממנה נקטר ומה-נאכל.

שבת קודש

מצות לא תעשה קלט. קיב.

מצות עשה סה.

המצוה הקל"ט — האזהרה שהזהירו הפלגים מלאכול בשר חטאות הנעשות בפנים (שדמן נכנס לפנים המקדש), והוא אמרו יתעלה: "וכל-חטאת אשר יובא מדמה אל-אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף" (ויקרא ו, כג). והאוכל ממנה — לוקה. ולשון ספרא (פרשת צו): "לא תאכל באש תשרף" — כל שהוא טעון שרפה, לתן עליו בלא-תעשה על אכילתו.

המצוה הקי"ב — האזהרה שהזהרנו מלהבדיל (להפריד) ראש חטאת העוף בשעת המליקה (ועליו להשאר תלוי בעור הצואר), והוא אמרו יתעלה: "ומלק את-ראשו ממול ערפו ולא יבדיל" (שם ה, ח); ואם הבדיל — פסל. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ו' מזבחים.

המצוה הס"ה — הצווי שנוצטוונו שיהא מעשה קרבן אשם באפן הנזכר בויקרא באמרו יתעלה: "וזאת תורת האשם" (שם ז, א). ובאר הכתוב א"ף קרב ומה-ממנו נקטר ומה-נאכל.

המזבח, והוא אמרו יתעלה: "כי כל-שאר וכל-דבש לא-תקטירו ממנו אשה לה" (ויקרא ב, יא). וכבר נכפל הלאו בענין זה בלשון אחר ואמר: "כל-המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ" (שם). וכבר בארנו בפלל התשיעי שהמקריב שאור ודבש — לוקה אחת ואינו לוקה שתיים, מפני שהוא לאו שבכללות כמו שבארנו שם, לפי שכבר נתברר לנו שלאו שבכללות לוקין עליו אחת, המשל בזה שהמקריב חמץ לוקה אחת, וכן המקריב דבש, וכן המקריב חמץ ודבש כאחת.

המצוה הס"ב — הצווי שנוצטוונו להקריב מלח עם כל-קרבן, והוא אמרו יתעלה: "על כל-קרבנך תקריב מלח" (שם, יג). וכבר נתבארו דיני מצוה זו בספרא (פרשת ויקרא) ובכמה מקומות במנחות (כא.).

המצוה הצ"ט — האזהרה שהזהרנו מלהקריב קרבן בלי מלח, והוא אמרו יתעלה: "ולא תשבית מלח ברית אלהיך" (שם), כי משהזהיר מלהשבית המלח משמע שאסור להקריב תפל (שאין לו טעם), והמקריב איזה דבר תפל — כלומר קרבן או מנחה — חייב מלקות. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ז' מזבחים (כ"בא).

יום שישי

מצות עשה סג.

מצות לא תעשה קמו. מצות עשה סד.

המצוה הס"ג — הצווי שנוצטוונו במעשה קרבן העולה, והוא שכל-קרבן עולה שיקרב, בין שיהיה קרבן יחיד או קרבן צבור, יהיה באפן כזה וכזה. והוא אמרו בויקרא: "אדם כי יקריב מקם קרבן לה' וגו' אם-עלה קרבנו מן-הבקר וגו'" (ויקרא א, ב-ג).

המצוה הקמ"ו — האזהרה שהזהרנו מלאכול מבשר העולה, והוא אמרו יתעלה: "לא-תוכל לאכל בשעריך וגו' וכל-נדרריך אשר תדור" (דברים יב, יז), כאלו אמר: לא תוכל לאכל נדרריך אשר תדור. ובאר הפירוש (ספרי פרשת ראדה): "ונדרריך" — זו עולה. לא בא הכתוב אלא ללמדך לאוכל עולה, בין לפני זריקת דמים בין לאחר זריקת דמים, בין לפני מן-הקלעים בין חוץ לקלעים

שופטים ג א"ח

ג א ואלה הגוים אשר הניח יהוה לנסות בם את ישראל את כל אשר לא ידעו את כל מלחמות כנען: ב'ק למען דעת דורות בני ישראל ללמדם מלחמה רק אשר לפנים לא ידעו: ג חמשת סרני פלשתים וכל הפנעני והצידני ותחוי ישב הר הלבנון מהר בעל חרמון עד לבוא חמת: ד ויהיו לנסות בם את ישראל לדעת הישמעו את מצות יהוה אשר צוה את אבותם ביד משה: ה ובני ישראל ישבו בקרב הפנעני החתי והאמרי והפרזי ותחוי ותיכוסו: ו ויקחו את בנותיהם להם לנשים ואת בנותיהם נתנו לבניהם ויעבדו את אלהיהם: ז ויעשו בני ישראל את הרע בעיני יהוה וישפחו את יהוה אלהיהם ויעבדו את הבעלים ואת האשרות: ח ויחראף יהוה בישראל וימכרם ביד כושן רשעתים מלך ארם נהרים ויעבדו בני ישראל את כושן רשעתים שמונה שנים: ט ויזעקו בני ישראל אליהו ויקם יהוה מושיע לבני ישראל ויושיעם את עתניאל בן קנז אחי כלב הקטן ממנו: י ותהי עליו רוח יהוה וישפט את ישראל ויצא למלחמה ויתן יהוה

רש"י

(א) לנסות בם את ישראל. את דור האחר אשר לא ידעו את נסי מלחמות כנען ולא ראו את המעשה הגדול, והמרו ומעלו במקום: (ב) רק למען דעת. רק לדבר הזה לבדו הניחם, למען דעת ולהתבונן דורות בני ישראל הבאים מה החטא גורם, כי עתה הם זקוקים

מצודת ציון

(ג) סרני. ענין שררה: (ז) אשרות. אילן הנעבד: (י) ותעז. ענין חזק:

מצודת דוד

(א) את כל וגו'. אלו הדורות הבאים, אשר לא ידעו להשכיל הנסים שנעשו ליהושע בעת נלחם בכנען, ובעבור זה היתה רפויה בידם אמונת ה', ולזה הניח הגוים האלה לנסותם בהם: (ב) רק למען דעת. רצה לומר, רק בעבור זה ישכילו דעת פלאי הנסים הנעשה להן מאז: ללמדם מלחמה. רצה לומר, הנה בהשאר הגוים, הלא ילחמו בם ויהיה אם כן מהצורך ללמדם טכסיסי מלחמה, כי רק הדור אשר היו לפנים בימי יהושע, המה לא ידעו טכסיסי מלחמה, כי ה' נלחם להם, אבל לאחר זה יצטרכו לדעתם, כי בעבור מעשיהם יעזבם ה' אל המקרה, ואז ישכילו לדעת הנסים הנעשים מאז ויאמינו מעתה בה': (ג) חמשת. מוסב על המקרא שלפני פניו, לומר, ואלה הגוים וכו' חמשת וכו': סרני פלשתים. רצה לומר, מקומות ממשלתם, ואף שבני יהודה כבשו מפלשתים עזה ואשקלון ועקרון, כמו שכתוב למעלה (א יח), הנה לאחר זמן חזרו הפלשתים ולקחו מידם, ואז לא יכלו בני יהודה לגרשם: יושב הר הלבנון. רצה לומר, וכל הכנעני וכו' אשר ישב בהר הלבנון מן הר בעל וכו', עד המקום שבאים דרך בו אל חמת: (ד) ויהיו. הגוים האלה: הישמעו. בלתי לכת אחרי אלהיהם: (ו) ויקחו. רצה לומר, אבל לא עמדו בנסיון, ולקחו בנותיהם וכו', וסוף הדבר היה שעל ידי זה עבדו אלהיהם: (ז) ויעשו וגו'. עד הנה אמר דרך כלל ספור מעשיהם בכל ימי השופטים, ומעתה יחזור לספר דרך פרט בימי כל שופט, ואמר, טרם שעמד השופט הראשון, עשו הרע: (ט) את עתניאל. מוסב על 'מושיע', לומר, את עתניאל הקים למושיע: (י) רוח ה'. התעוררות חכמה לשפוט ואמין לבב להלחם: ותעז ידו. חזקה ידו לנצחו בכל פעם:

בִּידוֹ אֶת־כּוֹשֵׁן רִשְׁעֹתָיִם מִלֶּךְ אֲרָם וַתֵּעַז יָדוֹ עַל כּוֹשֵׁן רִשְׁעֹתָיִם: יֵא וַתִּשְׁקֹט
הָאָרֶץ אַרְבַּעִים שָׁנָה וַיָּמָת עֲתַנְיָאֵל בֶּן־קִנּוּ: יֵב וַיִּסָּפּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת הָרַע
בְּעֵינֵי יְהוָה וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־עַגְלֹן מִלֶּךְ־מוֹאָב עַל־יִשְׂרָאֵל עַל כִּי־עָשׂוּ
אֶת־הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה: יֵג וַיֵּאָסֶף אֱלֹוֹ אֶת־בְּנֵי עַמּוֹן וַעֲמֹלֶק וַיִּלְךְ וַיִּדְּ
אֶת־יִשְׂרָאֵל וַיִּירָשׁוּ אֶת־עִיר הַתְּמָרִים: יֵד וַיַּעֲבְדוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עַגְלֹן
מִלֶּךְ־מוֹאָב שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה שָׁנָה: טו וַיִּזְעֲקוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוָה וַיָּקָם יְהוָה
לָהֶם מוֹשִׁיעַ אֶת־אֱהוֹד בֶּן־גִּזְרָא בֶּן־הַיְמִינִי אִישׁ אֲפֹר יֶד־יְמִינֹו וַיִּשְׁלַח
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בִּידוֹ מִנְּחָה לְעַגְלֹן מִלֶּךְ מוֹאָב: טז וַיַּעַשׂ לוֹ אֱהוֹד חֶרֶב וְלָהּ שְׁנֵי
פְּיוֹת גָּמָד אֲרָכָה וַיַּחַגֵּר אוֹתָהּ מִתַּחַת לְמַדְיוֹ עַל יֶרֶךְ יְמִינוֹ: יז וַיִּקְרַב
אֶת־הַמִּנְחָה לְעַגְלֹן מִלֶּךְ מוֹאָב וַעֲגְלֹן אִישׁ בָּרִיא מְאֹד: יח וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלָה
לְהַקְרִיב אֶת־הַמִּנְחָה וַיִּשְׁלַח אֶת־הָעָם גִּשְׁאֵי הַמִּנְחָה:

רש"י

עברי: אטר, אטום, כמו (תהלים סט טז) ואל
תאטר עלי באר פיה, אטום ביד ימינו, שלא היה
שולט בה: (טז) גומד ארכה. אמה גדומה,
ובלשון אשכנז: דוימ"ן לאנ"ג, ובלשון לעז:
גשקור"ט: על ירך ימינו. לפי שבשמאלו
שולט, יאחזנה בשמאלו: (יז) איש בריא.
(תרגום): פטים: (יח) וישלח את העם. חזר
לאחוריו וליוה את חבורת ישראל אשר באו
עמו לשאת את המנחה, וליוה אותם עד הגלגל:

הקב"ה למשה במצרים (שמות ג ז) ראה ראיתי
את עני עמי, מה הן שתי ראיות הללו, אמר לו:
רואה אני שעתידין לטעות בעגל, ואף על פי כן
'ראיתי את עני עמי'. זו דרש עתניאל, אמר: בין
זכים בין חייבים, עליו להושיעם: (יג) את עיר
התמרים. יריחו: (טו) אטר יד ימינו. תרגם
יהונתן: גבר גמיד יד ימינה, וכל גמיד לשון
ארמי הוא, דבר כוון מחמת חולי, ריטרי"ט
בלע"ז; לא היה שולט ביד ימינו. ובלשון

מצודת ציון

(יא) ותשקט. ענין מנוחה: (טו) אטר. ענין סגירה, כמו
(תהלים סט טז) ואל תאטר עלי באר פיה. ורצה לומר: כאלו
יד ימינו סגורה, כי לא שלט בה: (טז) פיות. חודה של
חרב נקראת פה: גמדר. אמה, וכן (יחזקאל כו יא) גמדים
במגדלותיך, שרצה לומר, אנשי מדה קצרה: למדיו.
למלבושיו, כמו (ויקרא ו ג) מדו בד: ירך. צד, כמו (ויקרא
א יא) ירך המזבח: (יז) בריא. בעל בשר שמן, וכמו (מלכים
א ה ג) עשרה בקר בריאים:

מצודת דוד

(יא) ותשקט. על ידי זה שקטה הארץ ונחה מן המלחמה
עד כלות ארבעים שנה מזמן התחלת השעבוד, כן כתבו
ב'סדר עולם' (פרק יב): (יב) ויחזק ה'. חלש היה, וה'
חזקו על ישראל, בעבור מעשיהם הרעים: (יג) ויאסוף
וג'. מלבד בני עמו: (טו) בן הימיני. מבני בנימין: איש
אטר וגו'. יבאר הסיבה שלא נשמר מלך מואב מחרב
אהוד, לפי שהיה שמאלי, ולזה תלאה בירך ימין להיות
נוח לו לאחזה בשמאלו ולא היה אם כן נראה בירך
השמאל דבר בולט מתחת למדיו ולזה לא הרגיש בדבר,

כי לא חשב שהוא שמאלי: וישלחו וגו' מנחה. בכדי שלא ירגיש בדבר, ויבטח בו בראות הכנעתו להביא מנחה:
(טז) שני פיות. להמיתו בקלות ומהר: גמדר ארכה. קצרה ממדת חרב, עם כי חגרה מתחת למדיו, מכל מקום נרגש
היה בליטתה אם היתה כמדת חרב: על ירך ימינו. להיות נוח לו לאחזה בשמאלו: (יז) איש בריא. גם זה היתה
סיבת מיתתו, כי על היותו שמן ובעל בשר, יקשה עליו ההקמה, וטרוד בה, ולא היה נשמר מאהוד: (יח) כלה
להקריב. אחר שמסר כל המנחה: וישלח וגו'. כי האחד בקל יוכל להמלט, מה שאין כן כשהם רבים:

דברי הימים א כו יט-לב

יט אלה מחלקות השערים לבני הקרחי ולבני מררי: כ והלויים אחיה על-אצרות בית האלהים ולאצרות הקדשים: כא בני לעדן בני הגרשני ללעדן ראשי האבות ללעדן הגרשני יחיאל: כב בני יחיאל יתם ויואל אחיו על-אצרות בית יהוה: כג לעמרמי ליצהרי לחברוני לעזיאל: כד ושבאל בן-גרשום בן-משה נגיד על-האצרות: כה ואחיו אליעזר רחביהו בןו וישעיהו בןו וירם בןו וזכרי בןו ושלמנות (ושלמית קרי) בןו: כו הוא שלמנות ואחיו על פל-אצרות הקדשים אשר הקדיש דויד המלך וראשי האבות לשרי-האלפים והמאות ושרי הצבא: כז מן-המלחמות ומן-השלל הקדישו לחזק לבית יהוה: כח וכל הקדיש שמואל הראה ושאוול בן-קיש ואבנר בן-נר ויואב בן-צרויה כל המקדיש על יד-שלמית ואחיו: כט ליצהרי כנניהו ובניו למלאכה החיצונה על-ישראל לשטרים ולשפטים: ל לחברוני חשביהו

רש"י

(כ) והלויים אחיה על אוצרות וגו'. הוא היה ממונה על מעות שנקנין מהם קרבנות לבית אלהים כגון קרבן קדשים: (כא) בני לעדן. ללעדן הגרשוני היה ראש האבות יחיאל הוא לעדן האמור לעיל: (כב) ויואל אחיו. אחיו של יחיאל כדכתיב למעלה יחיאל וזתם ויואל: על אוצרות בית ה'. אוצרות הרבה היו בעזרה כל אוצר ואוצר לתקונו ועל כל אחד ואחד היה

ממונה אחד: (כד) ושבוואל בן גרשום בן משה נגיד על האצרות. כמו כן נגיד על אחד מאוצרות העזרה, ויש מפרשים נגיד על האוצרות כל האמרכלין כולם היו תחתיו: (כט) ליצהרי כנניהו ובניו למלאכה החיצונה. מלאכה שעושים חוץ לעיר ביערים ובהרים ולכרות ארזים ולחצוב אבנים ולחרוש שדה של הקדש: (ל) לחברוני חשביהו. עד

מצודת דוד

מצודת ציון

(יט) אלה מחלקות. חלוקת מקומות שומרי השערים: (כ) והלויים. ר"ל וגם זאת פקודת הלויים: בית האלהים. הגנוז לתקון הבית: הקדשים. שלוקחין בהם קרבנות הצבור: (כא) בני הגרשני. מבני גרשון: ללעדן ראשי האבות וכו'. כאומר הנה לעדן נטל גדולה הרבה ללעדן היו ראשי האבות במספר המרובה מכולן ללעדן נולד יחיאל שהיה שר וגדול ובניו היו ממונים על האוצרות כמ"ש במקרא שלאחריו: (כב) בני יחיאל וכו'. ר"ל המה וגם זתם ויואל אחיו בני לעדן היו על אוצרות בית ה' והם כלי זהב וכסף שבבית ה': (כג) לעמרמי וכו'. ר"ל וכן מבני עמרם וכו' היו ממונים בבית ה' כאשר יזכור למטה ולא זכר מבני עזיאל ואולי כללם בבני חברון: (כד) נגיד על האצרות. היה ממונה על האוצרות ושאר הממונים היו תחת ידו: (כה) ואחיו. של שבוואל מזרע של אליעזר: רחביהו בןו. הוא היה בן אליעזר וכן כולם היו אחד בן אחד: (כו) על כל וכו'. ר"ל כל המקדיש דבר גדול היה מוסרו לידו והוא הביאו אל בית האוצר וכמ"ש במקראות שלאחריו: וראשי האבות לשרי וכו'. ראשי האבות אשר הועמדו להיות שרי האלפים והמאות: (כז) מן המלחמות וכו'. אשר הקדישו ממה שלקחו במלחמה וממה ששללו מן המקומות אשר כבשו: לחזק וכו'. להיות גנוז באוצר על תקון הבית: (כח) ההקדיש. אשר הקדיש כי הה"א היא במקום אשר: על יד. היה מוסרו לידו להביאו אל בית האוצר: (כט) למלאכה החיצונה. על המלאכה הנעשה חוצה לעיר לצורך הבית להכין עצים ואבנים וכדומה המוטל על ישראל היו המה לשוטרים ולשופטים על הדבר ההוא: (ל) על פקודת. המה היו על הגזברות של ישראל היושבים

(כג) נשא. ענין מספר כמו כי תשא (שם ל): (כד) החל. התחיל: ולא כלה. לא השלים:

וְאַחֵיו בְּנֵי־חִיל אֶלֶף וְשֶׁבַע־מֵאוֹת עַל פִּקְדַּת יִשְׂרָאֵל מֵעֶבֶר לִירְדֵן מִעֶרְבָּה
לְכָל מְלָאכֶת יְהוָה וְלַעֲבֹדַת הַמִּלָּךְ: לֹא לַחֲבֵרוֹנִי יִרְיָה הָרֹאשׁ לַחֲבֵרוֹנִי
לְתַלְדֻּתּוֹ לְאַבּוֹת בִּשְׁנַת הָאָרְבָּעִים לְמַלְכוּת דָּוִיד נִדְרָשׁוּ וַיִּמָּצְא בָּהֶם גְּבוּרֵי
חֵיל בִּיעֲזִיר גִּלְעָד: לֹב וְאַחֵיו בְּנֵי־חִיל אֲלָפִים וְשֶׁבַע מֵאוֹת רָאשֵׁי הָאַבּוֹת
וַיִּפְקִידֵם דָּוִיד הַמֶּלֶךְ עַל־הָרְאוּבֵנִי וְהַגָּדִי וְחֲצִי שֶׁבֶט הַמְּנַשֵּׁי לְכָל־דָּבָר
הָאֵלֹהִים וְדָבָר הַמֶּלֶךְ:

רש"י

לכל מלאכת ה'. הם שוטרים על אותם שהיו עושים מלאכת ה' בעבר הירדן: ולעבודת המלך. אף הם ממונים על יושבי נחלת המלך

מזודת ציון
(לב) וסופר. חכם ובדרו"ל סופר מברך ובור יוצא (חולין קח):

מזודת דוד
בעבר הירדן בחלק המערבי ממנו הפונה מול ארץ ישראל: לכל מלאכת ה' וכו'. על כל המלאכה המוטל עליהם לבית ה' ולבית המלך: (לא) לתלדותיו לאבות למשפחתו לכל בתי האבות היה הראש: נדרשו. בני חרון נדרשו לדעת אם יש בהם אנשי חיל: ביעזיר גלעד. בעזר שעמדה בארץ הגלעד: (לב) ואחיו. חבריו של יריה שהיו בני חיל אלפים וכו': על הראובני וכו'. ר"ל היושבים בחלק המזרחי כי בחלק המערבי היו חשביה ואחיו לממונים: לכל דבר. על כל דבר המוטל עליהם מעבודת בית אלהים ומעבודת המלך:

המשך ביאור למסכת קידושין ליום חמישי עמ' א

דְּבָרֵי הַכֹּל לֹא מִצְטָרֵף הַשְּׁלִיחַ, וְאֵין הָאִשָּׁה מְקֻדָּשֶׁת, וְקִשָּׁה עַל רֹב שְׁאִמֵּר
שְׁלִיחַ נִעְשָׂה עַד. מִתְרַצֵּת הַגִּמְרָא: הוּא – רַב, דְּאִמֵּר שְׁלִיחַ נִעְשָׂה עַד, סָבַר
כִּי הָאִי תָנָא – כְּשִׁיטָּת הַתָּנָא דְלֵהֲלֵן, שֶׁשְׁנָה אֶת מַחְלֻקַּת בֵּית שְׁמַאי וּבֵית
הֵלֵל בְּאוֹפֵן אַחֵר. דְּתַנְיָא, רַבִּי נְתָן אָמַר: אִדָּם שְׁרוּצָה לְשַׁלּוּחַ שְׁלִיחַ לְקֹדֶשׁ
עֲבוּרוֹ אִשָּׁה, בֵּית שְׁמַאי אָמְרִים, דִּי אִם יִשְׁלַח שְׁלִיחַ אַחֵר וְעַד אַחֵר נֹסֵף
עֲמּוֹ, כִּיּוֹן שְׁשִׁלִּיחַ נִעְשָׂה עַד, וַיִּצְטָרֵף הַשְּׁלִיחַ עִם הָעַד לִהְיוֹת שְׁנֵי עֲדִים.
וּבֵית הֵלֵל אָמְרִים, צָרִיךְ הוּא לְשַׁלּוּחַ שְׁלִיחַ אַחֵר וְעַד שְׁנֵי עֲדִים נֹסְפִים,
כִּיּוֹן שְׁאֵין שְׁלִיחַ נִעְשָׂה עַד. אִ"כּ בֵּית שְׁמַאי סוֹבְרִים שְׁשִׁלִּיחַ נִעְשָׂה עַד, וְרַב
סָבַר כְּבֵית שְׁמַאי. מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְכִי יִתְכַּן שֶׁרַב יֹאמַר אֶת דְּבָרֵיו כְּבֵית
שְׁמַאי וְלֹא כְּבֵית הֵלֵל. מִתְרַצֵּת הַגִּמְרָא: אִיפֹךְ – הַפּוֹךְ אֶת הַשִּׁטּוֹת, וּבֵית
הֵלֵל הֵם שְׁאִמְרוּ שְׁלִיחַ וְעַד אַחֵר לִפִּי שְׁשִׁלִּיחַ נִעְשָׂה עַד, וּבֵית שְׁמַאי סוֹבְרִים
שְׁלִיחַ וְשְׁנֵי עֲדִים מְכִיּוֹן שְׁשִׁלִּיחַ לֹא נִעְשָׂה עַד. נִמְצָא אִם כֵּן, שֶׁרַב שְׁאִמֵּר
שְׁלִיחַ נִעְשָׂה עַד סוֹבֵר כְּבֵית הֵלֵל.
הַגִּמְרָא מְבִיאָה גִּירְסָא אַחֶרֶת בְּמַחְלֻקַּת רַב וְדָבִי רַב שִׁילָא, וּלְפִיָּה אֵין קוּשִׁיא
עַל רַב כָּלָל: וְרַב אֶתָּא בְּרִיָּה דְרַבָּא מְתִנֵּי אִיפְכָא – שְׁנָה אֶת הַשִּׁטּוֹת
בְּמַחְלֻקַּת זוֹ לְהִפְיֹךְ מִמָּה שֶׁשְׁנִינוּ, שֶׁרַב הוּא שְׁאִמֵּר אֵין שְׁלִיחַ נִעְשָׂה עַד,
וְאֵילוּ דְבֵי רַבִּי שִׁילָא אָמְרִי שְׁשִׁלִּיחַ כֵּן נִעְשָׂה עַד. וּפּוֹסְקֵת הַגִּמְרָא,
וְהִילָכֶתָּא, שְׁלִיחַ נִעְשָׂה עַד.
הַגִּמְרָא מְבִיאָה אֶת דְּבָרֵי רַב נַחֲמָן בֶּעֲנַן שְׁלִיחַ נִעְשָׂה עַד: אָמַר רַבָּא אָמַר
רַב נַחֲמָן, מִי שְׁאִמֵּר לְשִׁנְיָא: צָאוּ וְקִדְּשׁוּ לִי אֶת הָאִשָּׁה, אוֹתָם שְׁנִים הֵן
הֵן שְׁלֹחֵיהֶן לְקִדּוּשֵׁין הֵן הֵן עֲרִיּוֹ לְהַעֲדִי עַל הַקִּדּוּשֵׁין. וְכֵן בְּגִידוּשֵׁין, אִם
שִׁלַּח שְׁנִים לְגֶרֶשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, אוֹתָם הַשְּׁנִים הֵם הַשְּׁלֹחִים לְמִסּוֹר אֶת הַגֵּט
לִיד הָאִשָּׁה, וְאִף יִכּוּלִים הֵם לְהַעֲדִי עַל כֵּךְ שֶׁהָאִשָּׁה תִּתְּגַרְשָׁה.

שְׁלִיחַ נִעְשָׂה עַד וּלְפִיכָךְ הוּא צָרִיךְ לְקֹדֶשׁ אֶת הָאִשָּׁה בְּפָנֵי שְׁנֵי עֲדִים
אֲחֵרִים. מִבְּרִית הַגִּמְרָא: מִאי טַעְמָא דְבֵי רַבִּי שִׁילָא, אִילָּמָא – אִם תֹּאמַר
שֶׁהִסִּיבָה הוּא מִשּׁוּם דְּלֹא אָמַר לִיה מִשְׁלַח הֵנִי לִי עַד – הִיָּה לִי עַד עַל
הַקִּדּוּשֵׁין, וְכֵל עוֹד שֶׁהִמְקִדְשָׁה לֹא יִיחַד עֲדִים לְקִדּוּשֵׁין אֵין הָאִשָּׁה מְקֻדָּשֶׁת.
אִלָּא מִעֲתָהּ אִם קִדְּשָׁה אֶת הָאִשָּׁה בְּפָנֵי שְׁנֵי, וְלֹא אָמַר לָהֶם אֲתֶם עֲרִי
– וְלֹא יִיחַד אוֹתָם לִהְיוֹת לוֹ לְעֲדִים עַל הַקִּדּוּשֵׁין אִלָּא קִדְּשָׁה סָתָם, הִכִּי
נָמִי דְלֹא הָווּ קִדּוּשֵׁי – הָאִם אִף בְּאוֹפֵן כֹּזֵה לֹא יִחַלּוּ הַקִּדּוּשֵׁין מִשּׁוּם שֶׁלֹּא
יִחַדוּ אֶת הָעֲדִים מִתְחִילָה, הֲלוּא בּוֹדֵאי חַלִּים הֵן. אִם כֵּן, הוּא הָדִין הַשּׁוֹלֵחַ
קִדּוּשֵׁין ע"י שְׁלִיחַ, שְׁאִף שֶׁלֹּא אָמַר לוֹ לִהְיוֹת עַד עֲלֵיהֶם, יִכּוּל הוּא לְהַעֲדִי
וְהָאִשָּׁה מְקֻדָּשֶׁת. אִלָּא הַסָּבֵר הַמַּחְלֻקַּת הוּא כֵּךְ, רַב אָמַר שְׁלִיחַ נִעְשָׂה
עַד, אֱלוּמֵי קָא מְאִילִימָנָא לְמִילְתֵּיהּ – חִזּוּק יֵתֵר אֲנִי נֹתֵנִים לְעֲדוּתוֹ כְּאִשֶּׁר
הִיא נִעְשָׂתָה עַל יְדֵי, מֵאִשֶּׁר עֲדוּת עַל רֵאשִׁי לְחוּד. דְּבֵי רַבִּי שִׁילָא אָמְרִי אֵין
שְׁלִיחַ נִעְשָׂה עַד, בִּיּוֹן – מֵאִחֵר דְּאִמֵּר מִרְ שְׁלֹחֵיהּ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ, מִמִּילָא
הֵנָּה לִיה הַשְּׁלִיחַ כְּגֻפִּיהּ שֶׁל הַמְּשַׁלָּח. וְכֵשֶׁם שְׁאֵין אִדָּם מַעֲדִי עַל קִדּוּשֵׁי
עֲצֻמּוֹ, אִף הַשְּׁלִיחַ שֶׁהוּא כְּמוֹתוֹ אֵינוֹ יִכּוּל לְהַעֲדִי עַל הַקִּדּוּשֵׁין הֵלְלוּ שֶׁהוּא
הִיָּה בָּהֶם הַשְּׁלִיחַ.
הַגִּמְרָא מְקַשָּׁה עַל רַב שֶׁסוֹבֵר שְׁשִׁלִּיחַ נִעְשָׂה עַד: מִיתִיבִי, שְׁנִינוּ בְּבִרְיָתָא,
אָמַר לְשִׁלְשָׁה אֲנָשִׁים "צָאוּ וְקִדְּשׁוּ לִי אֶת הָאִשָּׁה", הָדִין הוּא שֶׁאֶחָד מֵהֶם
נִעְשָׂה שְׁלִיחַ וּמְקֻדָּשָׁה אֶת הָאִשָּׁה וְאֵילוּ הַשְּׁנִים הַנּוֹסְפִים נִעְשִׂים עֲדִים, דְּבָרֵי
בֵּית שְׁמַאי. וּבֵית הֵלֵל אָמְרִים, כּוּלָם שְׁלֹחֵינִי הֵן, כֹּל הַשְּׁלִישָׁה נִעְשִׂים
שְׁלֹחֵיהֶם שֶׁל הַבֶּעַל לְקֹדֶשׁ, וְאֵין שְׁלִיחַ נִעְשָׂה עַד. וְאִף אַחֵר מֵהֶם אֵינוֹ יִכּוּל
לְהַעֲדִי עַל הַקִּדּוּשֵׁין. עַד כָּאֵן לֹא פְלִיגִי בֵּית שְׁמַאי עַל בֵּית הֵלֵל אִלָּא
בְּשִׁלְשָׁה אֲנָשִׁים, לִפִּי שְׁבָאוֹפֵן כֹּזֵה יִכּוּלִים הַשְּׁלִיחִים לְהִיחָלֵק, כְּאִשֶּׁר אַחֵר
מֵהֶם מְקַדֵּשׁ וְאֵילוּ הַשְּׁנִים הַנּוֹסְפִים יִהְיוּ עֲדִים, אָבֵל בְּשִׁלַּח הַבֶּעַל רַק שְׁנֵי.

התורה ואמרה (ויקרא יט) 'בְּהֶמְתָּךְ לֹא תִרְבֹּעַ' וגו', פתחה ואמרה **אֵת**
חֲתָנִי תִשְׁמְרוּ ובשונה משאר מקומות בהם הקדימה את ציווי השמירה
 לחוקים, ובגין (ויקרא יח ז) 'וְשִׁמְרָתֶם אֶת חֲתָנִי' משמע שכן נאמר
 לישראל, את החוקים שֶׁחֲקָתִי לָךְ כְּבֹר וְהוֹדֵרְתִּים לְבִנִּי נח, תשמרו. ואלו
 הם החוקים, 'בְּהֶמְתָּךְ לֹא תִרְבֹּעַ כְּלָאִים שָׂדֶךְ לֹא תִזְרַע כְּלָאִים'. ומכיון
 שכלאי בהמה נסמך לזריעת כלאים, יש לנו ללמוד ממנו כדי לדעת איזו
 זריעת כלאים אסרה התורה לבני נח. וכך יש לומר, מִה בְּהֶמְתָּךְ בְּהֶרְבֵּעָה –
 כשם שאיסור כלאי בהמה האמור כאן הכוונה לאיסור הרבעה, שהוא
 הרבכת שני מיני בהמה זה בזה, אִם שָׂדֶךְ בְּהֶרְבֵּעָה – גם איסור זריעת כלאים
 בשדך האמור כאן, הכוונה להרבכת שני מינים זה בזה, שהיא הרבכת האילן.
 ועוד יש לך ללמוד מסמיכות כלאי בהמה להרבכת האילן, ומה בְּהֶמְתָּךְ –
 כשם שאיסור כלאי בהמה נוהג בִּין בָּאָרֶץ בִּין בְּחוּץ לָאָרֶץ, שכן חובת הגוף
 הוא, אִם שָׂדֶךְ – כלאי האילן שהוא חובת קרקע נוהג בִּין בָּאָרֶץ בִּין בְּחוּץ
 לָאָרֶץ. מקשה הגמרא: כיצד ניתן לומר שאיסור הרבכת האילן הוא אף בחוץ
 לארץ, וְאֵלָּא הִתְבַּר בּו' שָׂדֶךְ, שמשמעו השדה המיוחדת לך, ואין זה אלא
 קרקע שבארץ ישראל. מתרצת הגמרא: תהא לְמַעוֹטֵי זְרָעִים שֶׁבְּחוּץ לָאָרֶץ
 – מה שנאמר בכלאים 'שדך' ללמד שאינו נוהג אלא בארץ ישראל, כוונת
 התורה בזה למעט כלאי הכרם וזריעת זרעים בכרם, שאינו נוהג בחוץ לארץ.
 מספרת הגמרא: רב תנן ורב ענן הוו שקלי ואולי פאורחא – היו מהלכים
 בדרך בחוץ לארץ. חזיוהו לְהוֹמָא גְבָרָא דְקָא זָרַע זְרָעִים בְּחָדִי הָדִיר –
 ראו אדם אחד שהיה זורע כמה מיני זרעים בידו. אָמַר לִיה רב ענן לרב חנן,
 נִיתִי מַר נִשְׁמַתִּיה – יצטרף מר רב חנן אלי ונגדה את אותו אדם, לפי
 שעבר על דברי חכמים שאסרו כלאי זרעים. אָמַר לִיה רב חנן, לֹא חוֹדְרִיתִי
 – הלכות כלאים אינם מלוכנים ומבוררים לכם דיים, שכן לא אסרו חכמים
 כלאי זרעים בחוץ לארץ. ותו – ושוב פעם אחרת, כשהיו מהלכים בדרך
 בחוץ לארץ, חזיוהו לְהוֹמָא גְבָרָא דְקָא זָרַע חֲטִי וּשְׂעִירִי בִּי גּוֹפְנִי – ראו
 אדם אחד שזרע חיטים ושעורים בין שורות הגפנים והטועים כבר. אָמַר
 לִיה רב ענן לרב חנן, נִיתִי מַר נִשְׁמַתִּיה – יצטרף עלי מר ונגדוהו. אָמַר לִיה
 רב חנן, לֹא צִהְרִיתִי – אין הלכות כלאים צוהרות ומאירות לכם, ואינכם
 בקיאים בהם. האם לֹא נִיִּימָא לָן בְּרַבִּי יֵאֵשִׁה, דְאָמַר שהזרע כלאי
 הכרם בארץ ישראל אינו חייב עד שִׁזְזִירַת חֲטָא וּשְׂעִירִיה וְחֲרָנִי – גרעין
 ענבים בְּמִפְלֹתֵי יָד – בזריעה אחת, אבל אם היה הכרם נטוע כבר ואינו בא
 אלא לזרוע בתוכו מיני זרעים אינו חייב. ומאחר ואף בארץ ישראל אינו
 חייב מן התורה כשזרע בכרם שכבר נטוע, בחוץ לארץ לא גזרו בו חכמים
 כלל.
 הגמרא מביאה עוד בענין כלאי זרעים בחוץ לארץ: רב יוסף היה מְעַרְב
 בְּיוֹנִי – כמה מיני זרעים וזרע אותם ביחד בשדה בחוץ לארץ. אָמַר לִיה
 אַבְיִי, וְהָאֵנָּה תֵּנּוּ הַכְּלָאִים אֲסוּרִים בְּחוּץ לָאָרֶץ מִדְּבָרִי סוֹפְרִים. אָמַר לִיה
 רב יוסף, לֹא קָשְׁיָא מִהֲמַשְׁנָה עַל מַעֲשֵׂי, כִּיּוֹן שָׁבָאן – במשנה מדובר בְּכָלֵאִי
 הַכְּרָם שאסורים מדברי סופרים בחוץ לארץ, ופָּאָן – מעשי הם בְּכָלֵאִי
 זְרָעִים שמותרים בחוץ לארץ אפילו מדברי סופרים. רב יוסף מבאר את
 החילוק בין כלאי הכרם לכלאי זרעים, משום שֶׁכָּלֵאִי הַכְּרָם דְּבָאָרֶץ
 (שאסורים בה מן התורה) אֲסוּרִים אפילו בְּהִנָּחָה, לפיכך בְּחוּץ לָאָרֶץ נִמִּי
 גִּזְרוּ בְּהוּ רִבְנָן ואסורים. אולם כְּלָאִי זְרָעִים דְּבָאָרֶץ לֹא אֲסוּרִי בְּהִנָּחָה, ולא
 אסרה התורה אלא זריעה בלבד, בְּחוּץ לָאָרֶץ נִמִּי לֹא גִזְרוּ בְּהוּ רִבְנָן
 ומותר לזרעם לכתחילה. אומרת הגמרא: הָדִיר – חזר ואָמַר רב יוסף, לֹא
 מִלְּתָא הִיא דְאָמַרְי שכלאי זרעים מותרים בחוץ לארץ אפילו מדרבנן.
 דְּהִירִי רב זְרַע גִּינְתָא דְּבִי רב – גינת התלמידים, שהיתה לצורכם לאכול
 מהירקות שגדלו בה, מִשְׁאָרִי מִשְׁאָרִי – ערוגות ערוגות, וכל מין זרע
 בערוגה בנפרד. ומבאר רב יוסף, מִאֵי מִשְׁמָא נִהַג רב כך, ולא זרע את כל
 המינים ביחד בערוגה אחת. לֹא מִשְׁמָא – מסתבר משום שחשש לְעִירוֹב
 עִירוֹבֵי כְּלָאִים – ערוב מיני הזרעים, וסבר שיש בכלאי זרעים איסור
 אפילו בחוץ לארץ.
 אביי דוחה את ראיתו רב יוסף ממנהגו של רב: אָמַר לִיה אַבְיִי לרב יוסף,
 בְּשִׁלְמָא אִי אֲשַׁמְעִינָן רב דבר חידוש, שהיה זורע כמה מינים בערוגה אחת,
 והיה נוהר שיהא ריווח בין מין למין כדי שלא ינקו זה מזה, ובגין שהיה זורע

וְיִתְנִי – שישנה התנא, אִי בִּזְה וְנָה – בערלה ובכלאים, שישאר יוֹדֵר
 וְלִזְנָה מתוך הפרדס וכל שאינו רואה מהיכן נלקטו. אִי שישנה בִּזְה וְנָה
 שבעל הבית הגוי אף יוֹדֵר וְלִזְנָה עבור ישראל מהירק שהוא ודאי כלאים,
 ואף בערלה לא אסרו חכמים בחוץ לארץ אלא את הנוטע או את המלקט
 בידיים. מתוך רב יהודה: הָאֵמַר לִיה – כבר הורה לו שְׁמוּאֵל לִרְב עֲנָן
 תלמידו להשוות את דיני ערלה וכלאים בחוץ לארץ זה לזה, וְהִנֵּה – שנה
 במשנה, אִי בִּזְה וְנָה יוֹדֵר וְלִזְנָה, אִי בִּזְה וְנָה יוֹדֵר וְלִזְנָה. הגמרא
 מביאה שאמורא אחר השהה את דיניהם לקולא: מַר בְּרִיה דְּרַבְנָא מִתְנִי
 לִיה – שנה את דברי המשנה לְקוּלָא אף בערלה, וגרס בִּזְה וְנָה – בערלה
 ובכלאים יוֹדֵר וְלִזְנָה כְּבֹדְךָ שְׁלֵא יִלְקוּט בְּיָד.
 הגמרא מביאה את הנהגתם של כמה אמוראים בפירות ערלה בחוץ לארץ.
 אָמַר לִיה לִי לְשִׁמוּאֵל, אֲרִיזוּ וּכְנִיּוֹי שֶׁל שְׁמוּאֵל, סָפֵק לִי – עשה לי ספק
 בפירות ערלה, דהיינו שתלקטם שלא בפני, וְאֵמַר אִיבּוּל – ואני אוכל מהם,
 כי כל זמן שאינו יודע שהם אסורים בודאי מותר לי לאכלם. רב אֲמִינָא וְרַבָּה
 בְּרַב רַב חֲנָן הִיתָה להם הנהגה אחרת, מְסַפְּקוּ מְסַפְּקוּ לְהָדִיר – היו עושים
 ספיקות בפירות ערלה אחד לחברו, שכל אחד ליקט פירות עבור חברו ולא
 אמר לו מהיכן הם, כך שהיו ספק אצל חברו והיה מותר לו לאכלם.
 הגמרא מביאה שיטה נוספת בדין ערלה בחוץ לארץ: אָמַרִי הָרִיפִי
 דְּפִמְבְּרִיתָא, אִין דִּין עֲרֵלָה נוהג בְּחוּצָה לָאָרֶץ כֻּלָּ. שְׁלָחָה רַב יְהוֹדָה את
 דְּבִירָהּ לְקַמְיָה דְּרַבִּי יוֹחָנָן, שָׁלַח לִיה – השיב רבי יוחנן לרב יהודה, כִּתּוּם
 סְפִיקָא – הצנע את ההלכה בפירות שהם ספק ערלה ואל תדרוש אותה
 ברבים, וְאָבֵר וְדָאָה – את הפירות שהם ודאי ערלה. וְהָכֵרוּ עַל פִּירוֹתֵיהֶן
 שֶׁל הַמְקוּלִים באיסור ערלה בחוץ לארץ, שְׁמַעְיִנִים גְּנִיזָה – הצנעה והטמנה
 שלא להנות מהם. וְכָל הָאוֹמֵר שֶׁאִין דִּין עֲרֵלָה בְּחוּץ לָאָרֶץ כֻּלָּ, לֹא
 יָהֵא לּוֹ נִין וְנֶבֶד מְשִׁלֵּיךְ כָּהֵל בְּגוֹרֵל בְּקָהֵל ח' שואלת הגמרא: וְאִיֵּהוּ –
 חריפי דפמבדיתא, בְּמָאן סְבִירָה – כמי סברו לומר שאין דין ערלה בחוץ
 לארץ כלל. משיבה הגמרא: כִּי הָא דְתַנְיָא – כשיטת התנא ששנה את
 הברייתא דלהלן, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי יוֹסִי אוֹמַר מִשּׁוֹם רַבִּי יוֹסִי בֶן
 דְּוִרְמִסְקָה, שְׁאֵמַר כֵּן מִשּׁוֹם רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי, שְׁאֵמַר מִשּׁוֹם רַבִּי יוֹחָנָן
 בֶּן נוּרִי, שְׁאֵמַר מִשּׁוֹם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל, אִין דִּין עֲרֵלָה נוהג בְּחוּץ
 לָאָרֶץ. מקשה הגמרא: וְלֹא – וכי יתכן שרבי אליעזר סובר שאין דין ערלה
 נוהג בחוץ לארץ, וְהָאֵנָּה תֵּנּוּ – והרי שנינו במשנתנו, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמַר
 אִם הָהָדִישׁ נוהג בחוץ לארץ כערלה וכלאים ושמודה בום ח' ק, משמע
 שרבי אליעזר סובר שערלה אסורה בחוץ לארץ. מתרצת הגמרא: תִּנִּי הָדִישׁ
 – תשנה ותגרס במשנה 'רבי אליעזר אומר חדש'. כלומר רבי אליעזר חולק
 על ת"ק ושומר בערלה וכלאים שנוהגים בכל מקום וסובר שחדש נוהג
 בכל מקום אך לא ערלה וכלאים.
 הגמרא שבה לדון בדעת רבי יוחנן שאסר פירות ערלה בחוץ לארץ: אָמַר
 רַבִּי אִסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, עֲרֵלָה בְּחוּץ לָאָרֶץ אֲסוּרָה מִהֲלָכָה לְמִשְׁה
 מְסִינִי. אָמַר לִיה רַבִּי יוֹדָה לְרַבִּי אִסִּי, כִּיצַד אֲפִשֵׁר לומר כך, וְהִתְנַיָּא סָפֵק
 עֲרֵלָה, בְּאֶרֶץ אֲסוּרָה וּבְסוּרִיָּא מוֹתֵר (בְּחוּצָה לָאָרֶץ יוֹדֵר וְלִזְנָה). ואם
 נאמר שערלה בחוץ לארץ אסורה מהלכה למשה מסיני, מדוע מקילים בה
 כל כך להתיר מספק, אִישְׁתַּתּוּמָּא בְּשַׁעֲהָ דְרָא – רב אסי השתתק לשעה קלה
 והרהר בקושיא. אחר כך אָמַר לִיה לרבי זירא, אִימָא כֵּךְ נִאֲמַר – אמור
 שכן נמסרה הלכה זו למשה בסיני, סְפִיקָא – ספק ערלה מוֹתֵר, ורק וְדָאָה
 – ודאי ערלה אֲסוּרָה. לפיכך, אף שאיסור ערלה בחוץ לארץ הוא מהלכה
 למשה מסיני, מספק מותר.
 הגמרא מביאה הלכה נוספת שאמר רבי אסי בשם רבי יוחנן: אָמַר רַבִּי אִסִּי
 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לִזְנָה עַל הַכְּלָאִים בְּחוּץ לָאָרֶץ דְּבִר תוֹרָה – מן התורה, לפי
 שהכלאים אסורים בחוץ לארץ מן התורה. מקשה הגמרא: אָמַר לִיה רַבִּי
 אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי יוֹסִי לרבי אסי, וְהָאֵנָּה תֵּנּוּ הַכְּלָאִים אֲסוּרִים בְּחוּץ לָאָרֶץ
 מִדְּבָרִי סוֹפְרִים, ולא מן התורה. מתרצת הגמרא: לֹא קָשְׁיָא – אין זו קושיא,
 כִּיּוֹן שָׁבָאן – במשנה מדובר בְּכָלֵאִי הַכְּרָם, וכלאי הכרם אינם אסורים בחוץ
 לארץ אלא מדברי סופרים. אבל פָּאָן – בדברי רבי יוחנן, מדובר בְּהֶרְבֵּעָה
 הָאֵילָן – חיבור ענף של אילן אחד באילן אחר שאינו מאותו מין, שאיסורו
 בחוץ לארץ מן התורה. הגמרא מבארת מניין שהרבכת אילן בחוץ לארץ
 אסורה מן התורה: בְּדִשְׁמוּאֵל – בדברי שמואל, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל, כשהוזהירה

כידושין. פרק ראשון – האשה נקנית דף לט עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס רש"י

1 נִתְּנִי אוֹ אִדִּי וְאִדִּי כו'. דַּעְרָלָה דְּכֻלָּאִים אוֹ זֶה וְזֶה יוֹרֵד וְלוֹקֵט דְּלֹא אֶסְרוּ
2 בְּחֻצָּה לְאַרְצָא אֶלָּא אֶת הַזֹּרֵעַ אוֹ אֶת הַלּוֹקֵט בְּיָדָם: סָפֵק לִי. לָקוּט שְׁלֹא בִּפְנֵי
3 שְׂהִינָה סָפֵק אֶצְלִי וְאֵנָּה אֵיכּוֹל וּבַעֲרָלָה קָא: תְּרִיפִי דְּפּוֹמְבִּדְיָתָא. עֵיפָא וְאֵבִימִי
4 בְּנֵי רִחְבָּה דְּפּוֹמְבִּדְיָתָא: סְתוּם סְפִיקָא וְאֵבִיר וְדָאָה. כְּלוּמַר סְפִיקוּ מוֹתֵר וְדָאָה
5 אֶסְרוּ וְהִיתֵר סְפִיקָא סְתֻמִּיהוּ לְהוֹרוֹת
6 בְּהִצְנָעָה וְלֹא לְדָרְשׁוּ בְּרָבִים הוּאִיל וּמִקְלִין
7 בָּהּ וְכֹה־ג' אִמְרֵי בְּנֵרִים (וְה' נֵנָה) בְּמִלְתָּא
8 אֶחָדִיתִּי רַב הוּנָא בְּרַחֲמֵי סָבַר לְמַדְרֵשִׁיהָ
9 בְּפִיקָא א"ל רַבָּא תָּנָא סְתִים לֵה סְתוּמִי
10 וְאֵת דְּרִישׁ לֵה בְּפִיקָא אֶלְמָא סְתוּם סְתוּם
11 הַדְּבָר קָאָמַר כִּי הִשִּׁיב רַבִּינוּ גֵּרְשֵׁם בֵּר'
12 הַזֹּהֲרָה זצ"ל: וְאֵבִיר וְדָאָה. הוּאִיל וְהוּ
13 מִקְלִין אֵל תִּתִּיר לָהֶם לְסַפֵּק זֶה אֶצְלֵי זֶה
14 אֶלָּא אֵבִיר אוֹתָם הַפִּירוֹת בְּיָדָם: וְתִכְרֹז עַל
15 פִּירוֹתֵיהֶן. שֶׁל אֵלוֹ הַמִּקְלִין בִּהַשְׁעָנִים
16 גִּנְיָה: אֵף הַחֲרֵשׁ. אֶלְמָא בַּעֲרָלָה כְּתִ"ק ס"ל
17 דְּקָא מוֹסִיף חֲדָשׁ: תְּנִי חֲדָשׁ. וְלֹא תִתְּנִי אֵף
18 וְהִכִּי קָאָמַר עֲרָלָה וְכֻלָּאִים הָרִי תֵּם בִּשְׁאָר
19 וְהַלְוִיִּן בְּאַרְצָא וְאֵין נוֹהֲגִין בְּח"ל אֲבָל חֲדָשׁ
20 נוֹהֵג בְּח"ל דְּכַתִּיב בּוֹ מוֹשֵׁב כָּל מְקוֹם
21 שְׁאֵתָם יוֹשְׁבִים: בְּסוּרְיָא מוֹתֵר. וְאִי וְדָאָה
22 בְּח"ל הִלְכָּה הִיכִי מְקוּלְלִין בְּסִפְקָא: בְּךָ
23 נִאֻמְרָה. הִלְכָּה לְמַשֵּׁה: לֹקוּן עַל הַכֻּלָּאִים
24 בְּח"ל דְּבֵר תוֹרָה. בְּדִלְיָף לְקַמְיָה:
25 בְּהִרְכַּבְתָּ הָאִילָן. מִיָּן בְּשִׁאֲנוּ מִינִי: חֲקִתִּי
26 תִּשְׁמָרוּ. מְדֻלָּא בְּתִיב וְחֻצְרָא שְׁמָרְתֶּם אֶת חֲקִתִּי
27 מִשְׁמַע אֶת חֲקִתִּי אֲשֶׁר מַעֲוֹלָם תִּשְׁמָרוּ
28 מִלְּמַד שֶׁהוּדִיר אֶת נַח וְגִבּוֹי עֲלִיתָן וְאֵלוֹן
29 הַקִּדְמִים בְּהִמְתָּךְ לֹא תִרְבִּיעַ שָׂדֶךְ לֹא תוֹרַע
30 וְאִינוּ זֹרֵעֵת כֻּלָּאִים שְׁאֵנִי אוֹמֵר שֶׁחֲקַקְתִּים
31 לָךְ כִּכֵּר דּוּמִיָּא דְּבִהֶמָּה דְּבֵר הַמְסוּסִים וְהִינוּ
32 הַכֻּרְבָּה וְנִהְיָא בְּנִפְקָא לֹן בְּסִנְהֶדְרִין (וְה' נֵנָה)
33 דְּבִנֵּי נַח הַחוּרִי עֲלִיתָן וְחֻצְרָא אֶתָּה מוֹסִיף
34 לְלַמּוֹד מִתִּיקֵשׁ זֶה דּוּמִיָּא דְּבִהֶמָּה אִפִּי
35 בְּח"ל דְּהָא חֻבֶּת הַגּוֹף הִיא אֵף שָׂדֶךְ בְּח"ל:
36 וְכַתִּיב שָׂדֶךְ. הַמִּיתוּדִי לָךְ וְח"ל לֹא הִקְנוּ
37 לָךְ מִן הַשְּׂמִימִ: תְּהוּא לְמַעוּטִי וְרַעִים.
38 דְּכֻלָּא הַכֵּרֶם בְּח"ל דְּמַשּׁוּם דְּאִפְסִיָּה בְּלִשּׁוֹן
39 זֹרֵעֵה כְּתִב שָׂדֶךְ: נִשְׁמָתִיהָ. דְּהָא עֲבַר עַל
40 דְּבֵרִי סוֹפְרִים. לֹא חֻוֹרִיתוֹ. אֵין הִלְכוֹת
41 כֻּלָּאִים מְחֻוֹרִים לָכֵם: לֹא צִהְרִיתוֹ. אֵין
42 הִלְכוֹת כֻּלָּאִים צוֹהֲרוֹת וּמֵאִירוֹת לָכֵם: לֹא
43 קִ"ל בֵּר' יִאֲשִׁיָּה. בְּתִמְנָה וְטַעֲמִיהָ דֵּר'
44 יִאֲשִׁיָּה לֹא יִדְעָא מִהִיכָא נִפְקָא לִיהָ דְּבַעֲיָן
45 ב' מִינֵי וְרַעִים וְחֻצְרָא שְׁמָרְתֶּם וּמִפּוֹלֵת יֵד
46 נִפְקָא לִיהָ (וְהִנֵּה נֵנָה) מִלָּא תוֹרַע כְּרִמְךָ כֻּלָּאִים
47 מִשְׁמַע שְׁזִירֵעֵת הַכֵּרֶם עֲצֻמָּה תִּתִּיהָ
48 בְּכֻלָּאִים: מַעֲרֵב בּוֹרֵי וְזֹרַע. וְלֹא בְּכֵרִים:
49 וְהָא אֲנִי תָנִן כו'. וְקִסִּיד אִפִּי כֻּלָּאִים וְרַעִים
50 נִמִּי אֶסְרוּ בִּיה כִּי הִיכִי דְּבִא"י אֶסְרִי
51 מִדְּאוּרִיָּתָא: כֻּלָּאִי וְרַעִים. לֹא כְּתִיב בָּהֶם
52 פֶּן תִּחְדָּשׁ וּבִשְׁדָּךְ לֹא תוֹרַע כֻּלָּאִים נִפְקָא:
53 לֹא מִלְּתָא הִיא דְּאִמְרִי. דְּלֹא גִזְרוּ עַל
54 כֻּלָּאִי וְרַעִים בְּח"ל: לִנְיָתָא דְּבִי רַב.
55 שְׂהִינָה לְצוּרָה הַתְּלִמִּימִים לְאֵכּוֹל יִרְק
56 שְׁבֵה: מִשְׁאֲרֵי מִשְׁאֲרֵי. עֲרוּגוֹת וְעֲרוּגוֹת:
אֵיבֵר

1 תְּנִי אוֹ זֶה וְזֶה יוֹרֵד וְלוֹקֵט אוֹ זֶה וְזֶה יוֹרֵד וְלוֹקֵט הָאָמַר
2 לִיה שְׁמוּאֵל לְרַב עֲנֵן תְּנִי אוֹ זֶה וְזֶה יוֹרֵד וְלוֹקֵט אוֹ זֶה
3 וְזֶה יוֹרֵד וְלוֹקֵט מִר בְּרִיה דְּרַבְנָא מִתְּנִי לִיה לְקוּלָּא זֶה
4 וְזֶה יוֹרֵד וְלוֹקֵט וּבְלִבְדִּי שְׁלֹא יִלְקוּט בִּיד אִמֵּר לִיה לִוי
5 לְשְׁמוּאֵל אִרְיֹז סָפֵק לִי וְאֵנָּה אֵיכּוֹל רַב אִוְיָא וְרַבָּה בֵּר
6 רַב חֲנִן מְסַפְקוּ סְפִיקוּי לְהִדְרִי אִמְרִי חֲרִיפִי דְּפּוֹמְבִּדְיָתָא
7 אֵין עֲרָלָה בְּחֻצָּה לְאַרְצָא שְׁלָחָה רַב הַזֹּהֲרָה לְקַמְיָה דְּרַבִּי
8 יוֹחָנָן שְׁלַח לִיה סְתוּם סְפִיקָא וְאֵבִיר וְדָאָה וְהַכְרֹז עַל
9 פִּירוֹתֵיהֶן שְׁמַעוֹנִים גִּנְיָה וְכָל הָאוֹמֵר אֵין עֲרָלָה בְּח"ל לֹא
10 יִהְיֶה לוֹ גִּין וְנִכְד מְשִׁלְיָה חֲבָל בְּגוֹרֵל בְּקַחֲהָ ה' וְאִינוּהוּ
11 כְּמָאן סְכּוּרָה כִּי הָא דְּתַנְיָא רַבִּי אֶלְעָזָר בֵּר' יוֹסִי אוֹמֵר
12 מַשּׁוּם ר' יוֹסִי בֶּן דּוּרְמִסְקָה שְׁאָמַר מַשּׁוּם רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי
13 שְׁאָמַר מַשּׁוּם רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי שְׁאָמַר מַשּׁוּם ר' אֶלְעָזָר
14 הַגָּדוֹל אֵין עֲרָלָה בְּח"ל וְלֹא וְהָאֲנִי תָנִן רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר
15 אֵף הַחֲדָשׁ תְּנִי חֲדָשׁ אִמֵּר רַבִּי אִפִּי אִמֵּר ר' יוֹחָנָן עֲרָלָה
16 בְּח"ל הִלְכָּה לְמַשֵּׁה מִסִּינֵי א"ל ר' יוֹרָא לְרַבִּי אִפִּי וְהַתְּנִיָּא
17 סָפֵק עֲרָלָה בְּאַרְצָא אֶסְרוּ בְּסוּרְיָא מוֹתֵר (בְּחֻצָּה לְאַרְצָא
18 יוֹרֵד וְלוֹקֵט) אִישְׁתְּמוּם בְּשַׁעֲהָ חֲדָא א"ל אִימָא כִּד נִאֻמְר
19 סְפִיקָא מוֹתֵר וְדָאָה אֶסְרוּ אִמֵּר רַבִּי אִפִּי אִמֵּר רַבִּי יוֹחָנָן
20 לֹקוּן עַל הַכֻּלָּאִים דְּבֵר תוֹרָה אִמֵּר לִיה רַבִּי אֶלְעָזָר בֵּר'
21 יוֹסִי וְהָאֲנִי תָנִן הַכֻּלָּאִים מְדַבְּרִי סוֹפְרִים לֹא קִשְׂיָא כָּאן
22 כֻּלָּאִי הַכֵּרֶם כָּאן בְּהִרְכַּבְתָּ הָאִילָן בְּדִשְׁמוּאֵל דְּאִמֵּר
23 שְׁמוּאֵל אֶת חֲקִתִּי תִשְׁמָרוּ חוֹקִים שֶׁחֲקַקְתִּי לָךְ כִּכֵּר
24 בְּהִמְתָּךְ לֹא תִרְבִּיעַ כֻּלָּאִים שָׂדֶךְ לֹא תוֹרַע מַה בְּהִמְתָּךְ
25 בְּהִרְכַּבְתָּ אֵף שָׂדֶךְ בְּהִרְכַּבְתָּ וּמַה בְּהִמְתָּךְ נוֹהֵג בֵּין בְּאַרְצָא בֵּין בְּאַרְצָא
26 בֵּין בְּח"ל אֵף שָׂדֶךְ נוֹהֵג בֵּין בְּאַרְצָא בֵּין בְּח"ל וְאֶלָּא
27 הַכְּתִיב שָׂדֶךְ הַהוּא לְמַעוּטִי וְרַעִים שְׁבַח"ל רַב חֲנִן וְרַב
28 עֲנֵן הוּוּ שְׁקִלִי וְאִילִי בְּאוֹרְחָא חֻוִּיהוּ לְהַהוּא גִּבְרָא דְּקָא
29 זֹרַע וְרַעִים בְּהִרִי הַדְּדִי א"ל גִּיתִי מִר נִשְׁמָתִיהָ א"ל לֹא
30 חֻוִּרִיתוֹ וְתוֹ חֻוִּיהוּ לְהַהוּא גִּבְרָא דְּקָא זֹרַע חֲפִי וְשַׁעֲרִי
31 בִי גּוֹפְנִי א"ל גִּיתִי מִר נִשְׁמָתִיהָ א"ל לֹא צִהְרִיתוֹ לֹא
32 קִיָּמָא לֹן כְּרַבִּי יִאֲשִׁיָּה דְּאִמֵּר עַד שְׂזִירַע חֲפָה וְשַׁעֲרָה
33 וְחֻצְרָא בְּמִפּוֹלֵת יֵד רַב יוֹסֵף מַעֲרֵב בִּיּוּרִי וְזֹרַע א"ל אִפִּי
34 וְהָאֲנִי תָנִן הַכֻּלָּאִים מְדַבְּרִי סוֹפְרִים א"ל לֹא קִשְׂיָא כָּאן
35 כֻּלָּאִי הַכֵּרֶם כָּאן כֻּלָּאִי וְרַעִים כֻּלָּאִי הַכֵּרֶם דְּבִאֲרָץ
36 אֶסְרוּם בְּהִנָּה בְּח"ל נִמִּי גִזְרוּ בְּהוּ רַבְנָן כֻּלָּאִי וְרַעִים
37 דְּבִאֲרָץ לֹא אֶסְרִי בְּהִנָּה בְּח"ל נִמִּי לֹא גִזְרוּ בְּהוּ רַבְנָן
38 הַדְּר אִמֵּר רַב יוֹסֵף לֹא מִלְּתָא הִיא דְּאִמְרִי דְּרַב זֹרַע
39 גִּינָתָא דְּבִי רַב מִשְׁאֲרִי מִשְׁאֲרִי מִאי מַעֲמָא לֹא מַשּׁוּם
40 עִירוּבִי עִירוּבִי כֻּלָּאִים אִמֵּר לִיה אִפִּי בְּשִׁלְמָא אִי אִשְׁמַעֲיָן
אֵיבֵר

1 חֲדָשׁ. וְאֵת אִמְרֵי צִרְיָא לְמַחֲוֹק אֵף לִימָא דְּקָאִי אֲבָלָאִים ו"ל בֵּין דְּאִמֵּר
2 רַבִּי אֶלְעָזָר אֵין עֲרָלָה בְּח"ל אֵין סְבָרָא לומר שְׂהִינָה מְחַמֵּר בְּכֻלָּאִים
3 יוֹתֵר מִעֲרָלָה וְעוֹד אוֹמֵר ר"י בֵּין כֻּלָּאִים דְּרַבְנָן וְחֲדָשׁ דְּאוּרִיָּתָא אֵין שְׂזִיר
4 לְמִיתְנִי אֵף אֲבָלָאִים וְלֹא פִרְיָא אֶלָּא אִיבָא דְּמִיד' עֲרָלָה הִלְכָּה לְמַשֵּׁה מִסִּינֵי:
5 תְּהוּא לְמַעוּטִי וְרַעִים. פִּירַשׁ בְּקוֹנְטְרוֹס
6 וְרַעִים שְׁבַכְרִי דְּאֵין לֹקוּן עֲלֵיהֶם
7 אֲבָל אֵין לְפִרְשׁ כֻּלָּאִי וְרַעִים דְּקָרַקַע דְּבָהֶם
8 לֹא אִינְטֵרִיד קָרָא בֵּין דְּחֻבֶּת קָרַקַע הוּא
9 פִּשְׁטָא דְּאֵין נוֹהֲגֵת אֶלָּא בְּאַרְצָא אֲבָל כֻּלָּאִי
10 וְרַעִים שְׁבַכְרִי אִינְטֵרִיד קָרָא אֵעִיג דְּחֻבֶּת
11 קָרַקַע הוּא דְּסִיד' לְמַלְפִּינְהוּ בְּקו' דְּחֲדָשׁ
12 בֵּין דְּאִיסוּרִין אִיסוּר עוֹלָם וְאִיסוּרִין בְּהִנָּה
13 אֲבָל וְרַעִים לֹא מִצִּי לְמִילָף מִקו' דְּחֲדָשׁ
14 דְּהָא כֻּלָּאִי וְרַעִים דְּקָרַקַע אֵינֶם אִיסוּרִים
15 בְּהִנָּה בְּדָאָמַר לְקַמֵּן בְּשִׁמְעִתִּין כֻּלָּאִי
16 וְרַעִים דְּבִאֲרָץ לֹא אִיסוּרִי בְּהִנָּה בְּחֻצָּה
17 לְאַרְצָא לֹא גִזְרוּ בֵּה רַבְנָן: לֹא קִי"ל כְּרַבִּי
18 יִאֲשִׁיָּה דְּאִמֵּר עַד שְׂזִירַע חֲפָה וְשַׁעֲרָה
19 וְחֻצְרָא בְּמִפּוֹלֵת יֵד. פִּי בְּקוֹנְטְרוֹס לֹא יִדְעִיקוּ
20 מִהִיכָא נִפְקָא ב' מִינֵי וְרַעִים וְחֻצְרָא שְׁמָרְתֶּם
21 וּמִפּוֹלֵת יֵד נִפְקָא לִיה מִלָּא תוֹרַע כְּרִמְךָ
22 כֻּלָּאִים מִשְׁמַע שְׁזִירֵעֵת הַכֵּרֶם עֲצֻמָּה תִּהְיֶה
23 כֻּלָּאִים עֲבִיל וְנִרְאָה דְּהִיא דְּבַעֲיָה רַבִּי
24 יִאֲשִׁיָּה חֲפָה וְשַׁעֲרָה וְחֻצְרָא הִינוּ דְּוָקָא
25 לְהַתְּנִיבִים מַשּׁוּם כֻּלָּאִי הַכֵּרֶם אֲבָל מִכָּאֵי
26 וְרַעִים מִתְּנִיבִים מַשּׁוּם כֻּלָּאִים בְּכּוֹ חֲפָה
27 וְשַׁעֲרָה אִפִּי לְרַבִּי יִאֲשִׁיָּה וְתַדַּע מִדְּקָאָמַר
28 הָא כְּתִיב שָׂדֶךְ לְמַעוּטִי כֻּלָּאִי וְרַעִים
29 שְׁבַחֲרָה לְאַרְצָא וְאִי לִית לִיה לֵר' יִאֲשִׁיָּה
30 כֻּלָּאִי וְרַעִים לְמַה לִּי שָׂדֶךְ דְּמַשְׁמַע
31 לְמַעוּטִי ח"ל אִפִּילוּ בִּא"י נִמִּי אִינוּ לֹקֵה
32 אֶלָּא מִשְׁמַע דְּבִכְבָּלִי וְרַעִים לֹא פִלִּי וְכֵן
33 מוֹכֵחַ בִּירוּשָׁלַיִם דְּקָאָמַר הָתֵם עַל דְּעִתִּיהָ
34 דְּרַבִּי יִאֲשִׁיָּה נִאָּמַר שָׂדֶךְ לֹא תוֹרַע כֻּלָּאִים
35 לִאֲדִיקָה דְּבֵר נִאָּמַר כְּרִמְךָ לֹא תוֹרַע כֻּלָּאִים
36 כְּלוּמַר כֻּלָּאִי חֻצְרָא מִתְּנִיבִים מַשּׁוּם כֻּלָּאִים
37 בְּחֻצָּה וְשַׁעֲרָה כְּבִרְיָא אִמְרִין לְהַתְּרָאָה
38 שְׂאֵם הַחֲרוּ בּוֹ מַשּׁוּם שָׂדֶךְ מַשּׁוּם כְּרִמְךָ
39 לֹקֵה שְׂתִים כְּלוּמַר ב' מִינֵי אִיבָא בְּכִידִי
40 כֻּלָּאִים לֹקֵה שְׂתִים וְאִי אִיתָא דְּרַבִּי
41 יִאֲשִׁיָּה לִית לִיה כֻּלָּאִי וְרַעִים מִאי בְּעִי לִיה
42 לְרַבִּי יִאֲשִׁיָּה לִאֲדִיקָה דְּבֵר נִאָּמַר כְּרִמְךָ וְהָא
43 אִינוּ לֹקֵה כֻּלָּאִי עַל שָׂדֶךְ בִּי אֵם עַל כֻּלָּאִי
44 כְּרִם אֶלָּא שְׂמַע מִנָּה אִית לִיה שְׁפִיר
45 כֻּלָּאִי וְרַעִים כֻּלָּאִי כְּרִם וְאִי אִמְרֵי
46 לֹא בְּעִי רַבִּי יִאֲשִׁיָּה בְּכֻלָּאִי וְרַעִי אֶלָּא שְׁנֵי
47 מִינִים וּבְכֻלָּאִי הַכֵּרֶם בְּעִי שְׁלֹשָׁה מִינִים
48 וְי"ל דְּמַשְׁמַע לִיה דְּקָרַקַע ח"ק כְּרִמְךָ לֹא
49 תוֹרַע כֻּלָּאִים כְּלוּמַר בְּעִינֵי שְׂהִינָה כֻּלָּאִים
50 קוֹדֵם שְׁבִיבָא בְּכֵרֶם אֲבָל גְּבִי שָׂדֶךְ וְכֻלָּאִי
51 וְרַעִים בְּגוֹן חֲפָה וְשַׁעֲרָה קְרוּם כֻּלָּאִים
52 לְהַתְּנִיבִים בְּשִׁירָא בְּקִרְקַע דְּגוֹף הַקִּרְקַע
53 קְרוּי שָׂדֶךְ וְנִרְאָה דְּהִלְכָּה כְּרַבִּי יִאֲשִׁיָּה
54 דָּאָף ע"ג דְּאִשְׁבָּחֵן כְּמָה מַשְׁנִיזֹת דְּלֹא
55 כְּוִתִּיהָ בְּגוֹף הַמַּעֲבִיר עֲצִיץ נִקְוֵב בְּכֵרֶם
56 (וְלֹאִים פ"ז מִסְנָה ט) וְתַמְסַכָּךְ גִּפְנוֹ ב' (כִּס מִסְנָה ט)
מִמִּי קִי"ל כְּוִתִּיהָ כְּדָאָמַר ב' מִי שְׁמָתוֹ

(כִּסְוֵת דף כב) נְהוּג עֲלָמָא כְּתֻלָּתָא כְּבִי כְּרַבִּי יִאֲשִׁיָּה בְּכֻלָּאִים וְכַרְבִּי אֶלְעָזָר כו' וּמוֹתֵר לְזוֹרַע תַּחַת הַכֵּרֶם וְגַם מוֹתֵר
יוֹסֵף מַעֲרֵב בִּיּוּרִי וְזֹרַע וְאֵף עַל בֵּב דְּאִמֵּר לֹא מִלְּתָא הִיא הָא כְּבֵר תִּרְצָה אִבִּי וְנִרְאָה לְהִיר' שְׁמוּאֵל מֵאִיוּרֵי א"י טְבוֹב לִיְהִיר שְׁלֹשָׁה
סְפָחִים מַעֲקִירוֹ שֶׁל אִילָן דְּנִרְאָה כְּמִרְכַּבִּיב וְרַעִים בְּתוֹךְ הָאִילָן:

שָׂאם היתה שקולה מכרעת. וא"ת בלאו הכי נמי אמר' במסכת ר"ה (דף טו.) דרב חסד משה כלפי חסד בשן שקולין ו"ל דבשאר מצות כשמעשיו שקולים היו כבינוני אבל בהני חשיב צדיק גמור:

מתניתין דעבדין ליה יום טב ויום ביש. פי' בקונט' מי שעושה מצוה יתירה דהוי רובא וזכות מתקנין לו

בעולם הזה יום טוב ונפרעים ממנו עונותיו וזה תיקון י"ט לו לעה"ב וכל שעונותיו מרובים דקתני מריעין לו היינו דעבדין ליה הזמנת יום ביש שמשלמין לו שבר מצותיו באן להיות מתוקן לו יום רע רבא אמר פירוש לעולם בדאמין מעיקרא מטיבין לו בשבר פירות והקנן קיימת וזה מתניתין דקתני מריעין לו רבי יעקב היא דאמר שבר מצות כו' וקשה דמשני הא מני רבי יעקב היא משמע דעד השתא לא אוקמינן כרבי יעקב ופי' הקונט' לאביי נמי בין מתניתין בין ברייתא אתי כרבי יעקב לכר פי' ר"ת מתני' דעבדין ליה יום טוב ויום ביש ותרתייהו בעולם הזה ומטיבין לו דברייתא דהי פירוש אמתני' כלומר פעמים שעושין לו יום טוב כדי לקבל שבר מצותיו בעולם הזה ובאותו יום הוא דומה לו כמו שקיים כל התורה כולה אבל רוב ימיו של רשע שריו ברעה והינו שעונותיו מרובין על זכויותיו ומריעין לו היינו פעמים שעושין לו יום רע כדי למרק עונותיו בעולם הזה ובאותו יום הוא דומה לו כמו ששרף כל התורה אבל רוב ימיו של צדיק שריו בטובה בשוכיותיו מרובין על עונותיו והינו דלא בר' יעקב דאמר שבר מצוה בהאי עלמא ליכא כלל: **מחשבה** רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה. והעובדי עבודת בוכבים איפכא מחשבה רעה הקב"ה מצרפה למעשה דכתיב (ויחידו א) מחמס אחיך יעקב תכסך בבושה ונכרת לעולם ולא מצינו מעשה עשו לקעב שום רעה אלא מחשבתו והרעה אשר חשב עליו מצרפה הקב"ה למעשה ומחשבה טובה של עובדי בוכבים אין הקב"ה מצרפה למעשה דכתיב דניאל (וידרש) עד מעלי שמשא הנה משתדר לשוכבותיה פירוש שהיה דרש עושה כל כחו להציל דניאל מגוב אריות אלמא אע"ג שהצילו עד הערב קאמר קרא שלא הצילו אלא מבקש להצילו מדכתיב לשוכבותי ולא כתב ושוכבותי:

יעשה

שלוחי מצוה אין נזקין התם בהליכתן שאני והא אמר רבי אלעזר שלוחי מצוה אינן נזקין לא בהליכתן ולא בחזירתן סולם רעוע הנה דקביע היציקא וכל היכא דקביע היציקא לא סמכינן אנשא דכתיב ויאמר שמואל איד אלך ושמע שאלו והרגני אמר רב יוסף אילמלי דרשיה אחר להאי קרא כרבי יעקב בר ברתיה לא חטא ואחר מאי הוא איכא דאמרי כי האי גוונא הוא ואיכא דאמרי לישנא דהוצפת המתורגמן הוא דהוה גריר ליה דבר אחר אמר פה שהפיק מרגליות ילחך עפר נפק חטא רמי רב טובי בר רב קיסא לרבא תנן כל העושה מצוה אחת

מטיבין לו עשה אין לא עשה לא ורמינהי ישב ולא עבר עבירה נותנים לו שבר פעושה מצוה אמר ליה התם כגון שבא דבר עבירה לידו ונצול הימנה כי הא דרבי חנינא בר פפי תבעתיה ההיא מטרוניתא אמר מלתא ומלי נפשיה שיחנא וביכא עבדה היא מילתא ואתפי' ערק טשא בההוא כי בני דכי הוו עיילין בתרין אפילו ביממא הוו מיתוקי למחר אמרו ליה רבנן מאן נטרך אמר להו שני נושאי

ארבע מד' רוחות הערוגה. אם היה זורען בערוגה אחת וגשומר להניח ריח ביניהם שלא יינקו זה מזה כמשפטם השניה במס' שבת (דף טו.) הנה שמעין מיתה שאסור לזרוע בלאים בח"ל אבל השתא דזרע כל מין בערוגה לבדו לאו משום בלאים הוא אלא שלא להטריח השמש שחולף להביא זרע לבקש מין שהוא צריך לו בין שאר המינים ויודע באיזה ערוגה הוא: **ושמעא.** שמש:

מתני' העושה מצוה אחת. מפרש בגמרא: **מטיבין לו.** משמע בהאי עלמא: ונחל את הארץ. חיי העולם הבא: **גמ'** אלו דברים כו'. הני הוא דאובל פירות והקנן קיימת אבל מצוה אחרת לא ואנן תנן מטיבין לו ונחל את הארץ: **מכלל דהני אפילו הוא גמ'.** ואפילו לא קיים שאר מצות בתמיה והא רובא עונות הוא: **לומר ששאם היתה שקולה מכרעת.** הא דקתני אלו דברים במחצה עונות ומחצה זכות קאמר ויש במחצה זכות אחת מאלו מכרעת את הכף כאילו הוי רובא זכות ואינו צריך למצוה יתירה דמתני' וכי לית ליה בה חזא מהני צריך למצוה יתירה: **מריעין לו.** בעדי' לנקוטו מעונותיו שישל שבר שלם: **מטיבין לו.** לשלם לו שבר מצותיו בחייו כדי לטורדו: **מתני'.** דקתני מטיבין ומריעין דעבדין ליה יום טב ויום ביש מי שעושה מצוה יתירה דהוי רובא זכות מתקנין לו בעולם הזה י"ט שפנרעים ממנו עונותיו וזהו תיקון י"ט לו לעולם הבא וכל שעונותיו מרובין דקתני מריעין לו היינו דעבדין ליה הזמנת יום ביש שמשלמין לו שבר מצותיו באן להיות מתוקן לו יום רע: **רבא אמר.** לעולם בדאמין מעיקרא מטיבין לו בשבר פירות והקנן קיימת וזהו מתני' דקתני מריעין לו רבי יעקב היא: **שאני תחית** המותם תלויה בה כפיבוד אב ואם כתיב למען יאריכון ימיו ולמען ייטב להם בשילוח הקן כתיב למען ייטב להם והארכת ימים הרי שאמר לו אביו עלה לבירה והבא לי גוזלות ועלה לבירה ושלח את האם ונטל את הכנים ובחזירתו נפל ומת היכן טובת ימיו של זה והיכן אריכות ימיו של זה אלא למען ייטב להם לעולם שכולו טוב ולמען יאריכון ימיו לעולם שכולו ארוך ודלמא לאו הכי הוה ר' יעקב מעשה הוא ודלמא מהרהר בעבירה הוה מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה ודלמא מהרהר בעבודת בוכבים הוה וכתבי למען תפוש את בית ישראל בלבם איהו נמי הכי קאמר אי סלקא דעתך שבר מצוה בהאי עלמא אמאי לא אנן מצות עליה כי היכי דלא ליתי לידי הרהור והא א"ר אלעזר שלוחי מצוה רבי אלעזר רבי אלעזר שלוחי מצוה אינן נזקין לא בהליכתן ולא בחזירתן סולם רעוע הנה דקביע היציקא וכל היכא דקביע היציקא לא סמכינן אנשא דכתיב ויאמר שמואל איד אלך ושמע שאלו והרגני אמר רב יוסף אילמלי דרשיה אחר להאי קרא כרבי יעקב בר ברתיה לא חטא ואחר מאי הוא איכא דאמרי כי האי גוונא הוא ואיכא דאמרי לישנא דהוצפת המתורגמן הוא דהוה גריר ליה דבר אחר אמר פה שהפיק מרגליות ילחך עפר נפק חטא רמי רב טובי בר רב קיסא לרבא תנן כל העושה מצוה אחת מטיבין לו עשה אין לא עשה לא ורמינהי ישב ולא עבר עבירה נותנים לו שבר פעושה מצוה אמר ליה התם כגון שבא דבר עבירה לידו ונצול הימנה כי הא דרבי חנינא בר פפי תבעתיה ההיא מטרוניתא אמר מלתא ומלי נפשיה שיחנא וביכא עבדה היא מילתא ואתפי' ערק טשא בההוא כי בני דכי הוו עיילין בתרין אפילו ביממא הוו מיתוקי למחר אמרו ליה רבנן מאן נטרך אמר להו שני נושאי

בגון

קידושין דף לט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) עא

אמך וגו' למען יאריכו ימיו ולמען ייטב לה, וכן בשלוחת חתן כתיב 'שלח
תשלח את האם ואת הבנים תחך לה, למען ייטב לה והארבעת ימים, ואם
נפרש שייטב לו ויארך ימים בעולם הזה, הרי – אם נראה אחד שאמר לו
אביו, עלה לביתה – לראש המגדל, והבא לי גזילות שנמצאים שם עם
אמם כדי שאוכלם, ועלה לביתה, וישלח את האם ויטל את הבנים, הרי
שקיים גם כיבוד אב וגם שילוח חתן, ויבחרתו – כשירד מהמגדל, נפל
מהסולם ונמת, ואם השכר ניתן בעולם הזה, הרי מוצת ימיו של זה והיכן
אריכות ימיו של זה שהובטחו בשתי מצוות אלו, אלא על כרחך פירוש
הכתוב 'למען ייטב לה' היינו לעולם שכולו טוב – עולם הבא, ולמען
יאריכו ימיו' היינו לעולם שכולו ארוך.
שואלת הגמרא, ודלמא לאו הכי הוה – ואולי לא יארע דבר כזה, אלא
יארכו ימיו בטוב, מתרצת הגמרא, רבי יעקב מצעשה הוה – ראה מעשה
שאדם נפל בירידתו מהסולם אחר ששילח את האם כדי להביא גזילות
לאביו.
שואלת הגמרא, ודלמא – שמא באותה שעה מהרהר בעבירה – לעשות
עבירה הוה, ולא היה לבו לשמים ולכן נפל מהסולם, מתרצת הגמרא,
מחשבה לעשות רעה, אין תהדרש ברוך הוא מצרפה למעשה, כלומר,
שאין נענש בה כאילו עשה מעשה.
שואלת הגמרא, ודלמא – שמא באותה שעה מהרהר בעבירה בוכבים
הוה, ויתבי' למען תפוש את בית ישראל בלכם' – שיענישו מחמת
שתפשו בלבם מחשבה לעבור עבודה זרה, הרי שבעבודה זרה מצטרפת
מחשבה למעשה, ולכן נפל מהסולם, מתרצת הגמרא, איהו נמי הכי קאמר
– רבי יעקב אף הוא כך אמר, אי סלקא דעתך – אם עולה בדעתך ששכר
מצוה ניתן בזהאי עלמא – בעולם הזה, אמאי לא אינן מצוה עליה כי
הכי דלא לייתי לידי הרהור – מדוע לא הגנו עליו המצוות שעסק בהן
שלא יתרחק בעבודה זרה, ובהכרח ששכר המצוות ניתן רק בעולם הבא.
מקשה הגמרא, והא – והרי אמר רבי אלעזר, שלוחי מצוה אין נזוקין,
משום שהמצוה מגינה עליהם. מתרצת הגמרא, התיב – מה שאמר רבי
אלעזר, היינו בהליכתן לעשיית המצוה, ולכן שאני – שונה הוא, שהמצוה
מגינה עליו, אבל כאן שכבר קיים את המצוה, אינה מגינה עליו.
שואלת הגמרא, והא אמר רבי אלעזר שלוחי מצוה אינן נזוקין לא
בהליכתן לקיים את המצוה, ולא בחזירתן מלקיימה, מתרצת הגמרא,
הסולם שעלה עליו רעוע הוה – והיה דקביע היציקא – ששכיח שהעולה
עליו יפול וינזק, וכל היכא דקביע היציקא לא סמכין אנשים – וכל שמצוי
ההיזק, אין סומכין שיעשה נס, אף כשהולך לקיים מצוה, ולומדים זאת
מדפתיב כשאמר ה' לשמואל הנביא שילך למשוח את דוד למלך, 'ואמר
שמואל איך אלה, ושמע שמואל והרגני', שאם ישמע מכך שאלו יהרגני,
ואף שחלך בציווה ה', כיון שמצוי שינוק על ידי הליכה זו, פחד ללכת.
אמר רב יוסף, אילמלי דרשיה אחר להאי קנא דרבי יעקב בר ברתיא
– אילו היה אחר דורש פסוק זה כרבי יעקב בן בתו, שפירשו על שחר העולם
הבא, לא הוה. שואלת הגמרא, ואחר מאי הוה – מה ראה שמחמת כן
חטא. מתרצת הגמרא, איבא דאמרי' – י ש אמרין, כי האי גוונא הוה –
שראה מעשה דומה, שנפל הבן מהסולם כשחזר מלהביא גזילות לאביו.
ואיבא דאמרי' – י ש אמרין, לישנא דחוצפית המתורגמן הוה – שראה
את לשונו של התנא חוצפית המתורגמן, דהנה גריר ליה דבר אחר –
כשהיא נגזרת על ידי חזיר, אמר אחר, וכי פה שהפיק מרגליות – דברי
תורה, ראוי שילחך עפר, וכיון ששכר ששכר המצוות הובטח בעולם הזה,
טעה לומר שאין שכר בעולם, נפק – יצא לתרבות רעה והתאם.
רבי – הקשה רב טובי בר רב קיסנא לרבא, תנן במשנתינו, כל העושה
מצוה אחת, מטיבין לו וכו', משמע שרק אם עשה מצוה, אין – מטיבין
לו, אך אם לא עשה מצוה, אף שלא עבר עבירה, לא – אין מטיבין לו.
ורמינהי – ואקשה סתירה מברייאת, ששנינו, ישב ולא עבר עבירה,
נותנים לו שכר כעושה מצוה, אף שלא עשה כל מצוה.
מתרצת הגמרא, אמר ליה רבא, התיב – שנותנים שכר לזה שלא עבר
עבירה כעושה מצוה, מדובר בגון שפא דבר עבירה לידו, וכפה את יצרו
וניצול היתנה, שאין מצוה גדולה מזו. כי הא – וכמעשה דרבי חנינא בר
פפי, שתבעתיה ההיא מטרונתא – שתבעה אותו אשה חשובה אצל
הגויים לזנות, וכדי להניצל ממנה אמר רבי חנינא בר פפי מלתא – לחש,
ומלי נפשיה שיתנא ויכבא – והתמלא גופו בשחין ופצעים המפרישים

המשך בעמוד צו

ארבע על ארבע רוחות הערוגה – ארבעה מיני זרעים בארבעת הצדדים
של הערוגה, ואחת באמצע – ועוד מין נוסף באמצע הערוגה, שפיר –
היתה זו ראייה שכלאי זרעים אסורים בחוץ לארץ, שהרי לא הקפיד לזרעם
בערוגה אחת ומכל מקום הקפיד לזרעם בדרך המותרת, משמע שחשש
לאיסור כלאים. אלא הוה – באופן שזרע רב שהניח כל מין בערוגה בנפרד,
יתכן ושטעמו היה משום נוי – כדי ליפות את השדה, ואי נמי משום מרהא
דשמעא – טרחת השמש הוה. שכאשר ילך להביא ירק ממין מסוים, לא
יצטרך לבקש בין שאר המינים.

משנה

אגב שהוזכרו במשניות לעיל כמה פרטים בחיובי המצוות, הובאה משנה זו
העוסקת בשכר המצוות.

כל העושה מצוה אחת, מטיבין לו בעולם הזה, ומאריכין לו ימיו, ונוחל
את הארץ – העולם הבא. וכל שאינו עושה מצוה אחת, אין מטיבין לו,
ואין מאריכין לו ימיו, ואינו נוחל את הארץ.

גמרא

מהמשנה משמע שעל כל מצוה שאדם עושה זוכה לשכר בשתי העולמות:
ורמינהי – ואקשה סתירה ממשנה, ששנינו אלו דברים שאדם העושה
אותן אוכל פירותיהן – פירות שרכם לעולם הזה, והקפדן – עיקר שכר
המצוה קיימת לו לעולם הבא, אלו הן, כבוד אב ואם, ושמירת חסדים,
והקנסת אורחים, והבאת שלום בין אדם לחבירו, ותלמוד תורה שקול
בנגד כולם – כל המצוות, כיון שהוא מביא את האדם לידי מעשים אלו.
מבואר, שרק עבור מצוות אלו מקבלים מפירות השכר בעולם הזה.

מתרצת הגמרא, אמר רב יהודה, הכי קאמר – כך כונת המשנה לומר,
כל שזכויותיו ודוכותיו שקולים זה כנגד זה, העושה מצוה אחת יתירה על
זכויותיו, ומכריע בכך את כף הזכות, מטיבין לו גם בעולם הזה, ודומה
כמי שמקיים כל התורה כולה.

שואלת הגמרא, מפיל – ממה שבשאר מצוות כשרוב זכויות מטיבין לו
בעולם הזה, משמע, דהנה – המצוות שנמנו במשנה בפאה, אפילו בתרא
נמי – אפילו כשקיים רק מצוה אחת מאלו ורובו עוונות, אוכל פירותיהם
בעולם הזה, ואין זה מסתבר כלל.

מתרצת הגמרא, אמר רב שמעיה, מה ששנינו שאוכל פירות מצוות אלו
בעולם הזה, היינו לומר, שאם היתה שקולה כף הזכות כנגד כף החובה,
ובכלל זכויותיו יש מצוה מאלו, מפרעת היא את הכף לזכותו בטוב העולם
הזה.

שואלת הגמרא, וכי כל העושה מצוה אחת יתירה על זכויותיו מטיבין
לו בעולם הזה, ורמינהי – ואקשה סתירה מברייאת, כל שזכויותיו מרובין
מעונותיו, מריעין לו בעולם הזה, ודומה לפי עונשו כמי ששרף כל
התורה כולה, ולא שיר ממנה אפילו אות אחת, וכל מעונותיו מרובין
מזכויותיו, מטיבין לו בעולם הזה, ודומה לפי קיבול שכרו כמי שקיים כל
התורה כולה, ולא חיסר אות אחת ממנה, מבואר, שכשרוב זכויות
נענש בעולם הזה על מיעוט עוונותיו, וכשרובו עוונות, מקבל בעולם הזה
שכר מיעוט זכויותיו.

מתרצת הגמרא, אמר רבי, מה שנאמר במתניתין שכשעושה מצוה אחת
מטיבין לו, היינו דברין ליה יום טוב – שמכניס לו יום טוב לעולם הבא,
שמעושים אותו בעולם הזה על מיעוט עוונותיו, כדי שיקבל שכר בעולם
הבא כצדיק גמור, ומה שאמר המשנה שכשאינו עושה מצוה אחת אין
מטיבין לו, היינו שמכניסין לו יום ביש – יום רע לעולם הבא, שמשלמים לו
שכר מיעוט מצוותיו בעולם הזה, כדי שיקבל עונשו לעולם הבא.

הגמרא מביאה תירוץ נוסף: רבא אמר, לעולם מה ששנינו במשנה
'מטיבין' ואין מטיבין' מתפרש כפשוטו, שהעושה מצוה אחת מקבל שכר
בעולם הזה, והעושה עבירה אחת מקבל עונשו בעולם הזה, והא –
הברייאת שמריעים בעולם הזה לאדם שרוב זכויות, מני – שיטת מי היא,
שיטת רבי יעקב היא, דאמר, שכר מצוה בזהאי עלמא ליבא – אין שכר
קיום המצוות ניתן בעולם הזה, דתניא, רבי יעקב אומר, אין לך כל מצוה
ומצוה שבתוכה פתורה, שמתן שבתה התפרש בצדה, שאין תחתית
המיתנים תלויה בה – שאין אותו שכר תלוי בתחית המיתנים, כיון שאין מקבל
את שכרו בעולם הזה, שהרי כביכול אב ואם פתיב' כבוד את אבך ואת

נִשְׁאֵי כְּלִי קִיסָר שְׁמֹרֵנִי כָּל תַּלְלִיָּה, אָמְרוּ לִיה רַבֵּנּוּ, שְׁמָא דְּבַר אִיסוּר
עָוָה כָּא לִדְרָךְ וְנִצְאֵלָה הִימְנָה, וְלֹכֵן נַעֲשֶׂה לָךְ נֶס, דְּתִנָּנָא – שְׁשֵׁנִי
בְּרִייתָא, כָּל תָּבָא דְּבַר עָוָה לִידֹ וְנִצְאֵל הִימְנָה, עוֹשֵׁן לוֹ נֶס.

ומביאה הגמרא עוד מעשים באמוראים שבאו לידי נסיון עבירה, ובמסירות
נפש פרשו ממנה: כתוב 'בְּרַבִּי ה' מְלָאכִי, נִבְרִי כַח עֲשֵׂי דְּבָרִי, לְשִׁמּוֹעַ
בְּקוֹל דְּבָרִי, מִפְּרֹשֶׁת הַגְּמָרָא מִי הֵם, כְּגוֹן רַבִּי צִדְקָה וְהַבְרִיָּי שֶׁלְּבָשׁוּ כַח
לְכוּן אֶת יֵצֶרם וּלְהַתְּגַבֵּר בַּחֲפָצֵי קוֹנֵם. הַגְּמָרָא מִסְפַּרְתָּ מַה הָיוּ מַעֲשֵׂיהֶם.
רַבִּי צִדְקָה תְּבַעְתִּיהָ הָיְתָא מְטָרוֹנִיתָא – תְּבַעָה אוֹתוֹ גוֹיָה חֲשׁוּבָה לְדַבֵּר
עֲבִירָה, וְהִיא מִסּוּר בִּידָה לְהוֹרֵג, אָמַר לָהּ רַבִּי צִדְקָה, חֲלַשׁ לִי לִיבָא וְלֹא
מִצְנִנָא – נָחַלשׁ לִיבִי, וְאֵינִי יָכוֹל לַעֲשׂוֹת עֲבִירָה, וְשָׂאֵל, אִיכָא מִיָּדִי לִמְיָכֵל
– הָאֵם יֵשׁ מַשְׁהוּ לֵאכּוֹל כְּדִי לְחַזֵּק אֶת הַלֵּב. אָמְרָה לִיה הַמְּטָרוֹנִיתָא, אִיכָא
– יֵשׁ רַק דְּבַר טָמֵא – הָאִיסוּר בִּאֲכִילָה. אָמַר לָהּ רַבִּי צִדְקָה, מָאִי נִפְקָא מִיָּנָה
– מַה הַהִבְדֵּל אִיזָה מֵאֲכָל הַזּוּמָן, יֵשׁ לְלַמּוּד מִכָּר, דְּעִבְדִּי הָא אֲכֹל הָא –
הַעוֹשָׂה עֲבִירָה זֶה, רָאוּי לֵאכּוֹל דְּבָרִים אֲסוּרִים. שְׁנֵיתָ תַּנּוּרָא – הַדְּלִיקָה
הַמְּטָרוֹנִיתָא אֵשׁ בַּתּוֹר, קָא מִנְהָא לִיה – וְהִנִּיחָה לְצִלּוֹת בַּתּוֹכוֹ אֶת הַמֵּאכֵל
הַטָּמֵא, סָלִיק וְתֵיבִי כְּנֻיָּה – עֲלָה רַבִּי צִדְקָה וְנִכְנַס לִישֵׁב בַּתּוֹךְ הַתּוֹר,
אָמְרָה לִיה – הַמְּטָרוֹנִיתָא, מָאִי הָאִי – מַה הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה, אָמַר לָהּ רַבִּי צִדְקָה,
דְּעִבְדִּי הָא נִפְלִי בְּהָא – מִי שַׁעֲשׂוּהָ עֲבִירָה זֶה, סוֹפּוֹ שֶׁנוֹפֵל בָּאֵשׁ הַגְּהֵנִים.
אָמְרָה לִיה הַמְּטָרוֹנִיתָא, אִי יִדְעִי כּוּלִי הָאִי – אִילוּ יָדַעְתִּי שֶׁכֹּה חֲמוּר
אֲצִלְכֶם עֲנִין זֶה, לֹא צְעָרְתִּיךְ – לֹא הִיִּיתִי מַצְעֵרֶת אוֹתָךְ לְתַבּוּעַ אוֹתָךְ
לַעֲבִירָה.

ומביאה הגמרא מעשה נוסף: רַב כְּהֵנָא הָוָה קְמָזִין דִּיקוּלִי – הָיָה מוֹכֵר
סִלִּים שֶׁהִנָּשִׁים מִנִּיחוֹת בָּהֶם אֶת כְּלֵי הָאִרְיָגָה, וְכִינּוּן שֶׁהָיָה עֹסֵק עִם הַנָּשִׁים,
תְּבַעְתִּיהָ הָיְתָא מְטָרוֹנִיתָא – תְּבַעָה אוֹתוֹ גוֹיָה לְדַבֵּר עֲבִירָה, וְהִיא מִסּוּר
בִּידָה לְהוֹרֵג, אָמַר לָהּ רַב כְּהֵנָא, אִיזִיל אִיקְשִׁיטִי נִפְשָׁאִי – אֵלֶךְ וְאֶקְשֵׁט
עֲצָמִי לִפְנֵי הַעֲבִירָה. סָלִיק וְקָנְפִיל מֵאִירָא לְאַרְעָא עֲלָה לִגָּג, וְנָפַל מִהַגָּג
לְאַרְץ, אֵךְ אָתָּה – בֹּא אֲלֵיהָ הַנְּבִיא, קְבָלֶיהָ – תִּפְסוּ כְּדִי שֶׁלֹּא יִזְנֹק בְּנִפְלִיהָ,
אָמַר לִיה אֲלֵיהָ, אֲמַרְתִּיךְ – הִטְרַחְתִּי אֹתִי לְהַגִּיעַ מִמְּרַחֵק אֲרָבַע מֵאָה
פָּרָסִי – פִּרְסָה כְּדִי לְהַצִּילָךְ, אָמַר לִיה רַב כְּהֵנָא, מִי נָרַם לִי שְׁאֵנִיעַ לִידִי
נִסְיוֹן זֶה, לֹא עֲנִייתָא – וְכִי לֹא הַעֲנִיתִי הָיָה שְׁגוּרַמֵּת שִׁיחָה עֲסָקִי עִם
הַנָּשִׁים, וּמַחֲמַת כֵּן יָהֵב לִיה – נָתַן לִי אֲלֵיהָ שִׁפְאָה דִּדְנִירִי – כְּלִי שֶׁשִּׁמְמוּ
שִׁפְאָה מֵלֹא דִּנְרִים, וְשׁוּב לֹא הִזְדַּק לְמַכּוּר סִלִּים:

הַגְּמָרָא חֲזַרְתָּ לְבֹאֵר אֶת הַמַּשְׁנָה בַּפֶּה שֶׁהוּבָאָה לַעֲלִיל: רַבִּי לִיה ו-1 הַקֶּשֶׁה
לֹא רָבָא לְרַב נַחֲמָן, תַּנּוּן, אֵלּוּ דְּרָבִים שְׂאֵדָם עוֹשֶׂה אוֹתָן וְאוֹכֵל פִּירוֹתֵיהֶן
– פִּירוֹת שֶׁכֹּהֵם בְּעוֹלָם הָהָא, וְהַקְּרָן – עֵיקַר הַשֹּׁכֵר קִיָּמַת לוֹ לְעוֹלָם הַבָּא,
אֵלּוּ הֵן, כִּיבּוּד אֵב וְאֵם, וְגִמְלוֹת חֲסִדִּים, וְהַבָּאָת שְׁלוֹם שְׁכִינֵי אֲדָם
לְחִבְרִי, וְתַלְמוּד תּוֹרָה שְׁקוֹל כְּגֹנֵד בּוֹלֵם – כְּגוֹן כָּל הַמַּצּוּוֹת.

ומבאר מהיכן לומדים זאת: כִּיבּוּד אֵב וְאֵם כְּתִיב, 'בְּכָד אֶת אֲבִיךָ וְאֶת
אִמְךָ וְגו', לְמַעַן יֵאָרְכְּךָ יְמֶיךָ, וְלְמַעַן יִיטֵב לָךְ, יִאֲרִיכּוֹן יְמֶיךָ לְעוֹלָם הַבָּא,
וְיִיטֵב לָךְ בְּעוֹלָם הַזֶּה. בְּגִמְלוֹת חֲסִדִּים כְּתִיב, 'וְדָרַךְ צִדְקָה וְחֶסֶד יִמְצָא
חַיִּים צִדְקָה וְכִבּוּד', חַיִּים בְּעוֹלָם הַבָּא, צִדְקָה וְכִבּוּד בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְהַבָּאָת
שְׁלוֹם בְּתִיב, 'בְּקֹשֶׁת שְׁלוֹם וְרִדְפָהּ', וְאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, אֲתָנָא – לּוֹמְדִים
בְּשׁוּרָה שׁוּרָה 'רִדְפָהּ' כְּתִיב הַבָּא – בְּמִבְּיֵא שְׁלוֹם, 'בְּקֹשֶׁת שְׁלוֹם
'וְרִדְפָהּ' וְכְתִיב הַתֵּם – בְּגִמְלוֹת חֲסִדִּים, 'וְדָרַךְ צִדְקָה וְחֶסֶד', וְכֵשֶׁם
שֶׁבְּגִמְלוֹת חֲסִדִּים זֹכֵה לְחַיִּים בְּעוֹלָם הַבָּא, וְצִדְקָה וְשְׁלוֹם בְּעוֹלָם הַזֶּה, כֵּן
בְּהַבָּא שְׁלוֹם זֹכֵה לַזֶּה. בְּתַלְמוּד תּוֹרָה כְּתִיב, 'כִּי הוּא תִּירָד וְאוֹרְךָ
יִמִּיד', חִיִּךְ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְאוֹרְךָ יְמֶיךָ בְּעוֹלָם הַבָּא.

מִקְשָׁה רַבָּא לְרַב נַחֲמָן, בְּשִׁילּוֹת תַּנּוּן נִמִּי כְּתִיב 'לְמַעַן יִיטֵב לָךְ וְהִאֲרַכְתָּ
יָמֶיךָ', וְלֹכֵן לִיתֵנִי נִמִּי הָא – שִׁישְׁנָה גַם אֶת שִׁלּוֹחַ הַקֶּן. הַשִּׁיב רַב נַחֲמָן,
תַּנּוּן וְשִׁייר – שֶׁנֶּה דְּבָרִים אֵלּוּ, וְשִׁייר שִׁלּוֹחַ הַקֶּן, אֵף שֶׁגַם בּוֹז אֲכֹל פִּירוֹת
בְּעוֹלָם הַזֶּה וְהַקֶּן קִיָּמַת לְעוֹלָם הַבָּא. הַקֶּשֶׁה שׁוּב רַבָּא, תַּנּוּן תַּנּוּן – הַתַּנָּא
שׁוֹנֵה 'אֵלּוּ דְּרָבִים', שֶׁמִּשְׁמַעוּ שֶׁרַק דְּבָרִים אֵלּוּ בְּכָלֵל, וְאֵת אֲמָרְתָּ תַּנּוּן
וְשִׁייר – וְאֵתָּה אֲמַרְתָּ שִׁייר.

אָמַר רַבָּא תִּירִיךְ לְקוֹשִׁייתִי, רַב אִידִי אֲסַפְרָא לִי – הַסְבִּיר לִי מִדּוּעַ רַק
דְּבָרִים אֵלּוּ מְנוּיִים בַּמַּשְׁנָה, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר 'אֲמַרו צִדִּיק כִּי טוֹב, כִּי פָּרִי
מַעַלְלֵיהֶם יֵאֲכָלוּ', וְלִכְאוּרָה קֶשֶׁה אֲמַר 'צִדִּיק כִּי טוֹב' וְכִי 'שֵׁשׁ צִדִּיק
שֶׁהוּא טוֹב וְשֵׁשׁ צִדִּיק שְׂאֵינִי טוֹב, הָרִי כָּל צִדִּיק טוֹב הוּא. אֵלָּא כֵּךְ מִתְּפַרֵּשׁ
הַפְּסוּק, מִי שֶׁהוּא טוֹב לְשִׁמּוֹנִים וְלִבְרִיּוֹת, שֶׁגַם בְּשִׁמּוֹנִים וְגַם הַבְּרִיּוֹת נִהְיִים
מִמַּעֲשֵׂי הַטּוֹבִים, וְזֶה צִדִּיק טוֹב שֶׁאוֹכֵל פְּרִי מַעֲשֵׂי הַטּוֹבִים בְּעוֹלָם הַזֶּה,

אֵךְ מִי שֶׁהוּא טוֹב לְשִׁמּוֹנִים וְרַע לִבְרִיּוֹת – שְׂאֵינִי נוֹהֵג בְּטוֹבָה עִם הַבְּרִיּוֹת,
וְזֶה צִדִּיק שְׂאֵינִי טוֹב, וְלֹכֵן רַק הַדְּבָרִים שֶׁנִּמְנוּ בַּמַּשְׁנָה, שֶׁהָעוֹשָׂה אוֹתָם
מִיטִיב גַּם עִם הַבְּרִיּוֹת, אֲכֹל פִּירוֹתֵיהֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה, אֵךְ בְּשִׁלּוֹחַ הַקֶּן אֵין
טוֹבָה לְבְּרִיּוֹת, וְאֵין אֲכֹל פִּירוֹתֵיהֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה.

כִּינָּיָא בְּדָבָר אֲתָתָה אֲמַר, נִאֲמַר בַּפְּסוּק 'אִי לְרַשָּׁע רַע, כִּי נִגְמֹל יָדִיו
יַעֲשֶׂה לוֹ', וְאֵף שֶׁם קֶשֶׁה, וְכִי 'שֵׁשׁ רַשָּׁע רַע וְשֵׁשׁ שְׂאֵינִי רַע, הָרִי כָּל רַשָּׁע
רַע הוּא. אֵלָּא כֵּךְ מִתְּפַרֵּשׁ הַפְּסוּק, מִי שֶׁהוּא רַע לְשִׁמּוֹנִים וְרַע לִבְרִיּוֹת, כְּגוֹן
רֹצֵחַ גּוֹלָן וְגוֹנֵב, הוּא רַשָּׁע רַע, אֵךְ אִם הוּא רַק רַע לְשִׁמּוֹנִים וְאֵינִי רַע
לִבְרִיּוֹת, כְּגוֹן מְגַלָּה עֲרִיּוֹת, מְבֹזָה הַמוֹעֲדִים, וְאוֹכֵל חֶלֶב, וְזֶה רַשָּׁע שְׂאֵינִי
רַע:

ומביאה הגמרא עוד ברייתא המפרשת פסוקים אלו: הַזְּבוֹת מַחֲמַת מַעֲשִׂים
טוֹבִים, וְשֵׁשׁ לָהּ קֶרֶן – שִׁכַּר הַמַּצּוּה, וְשֵׁשׁ לָהּ פִּירוֹת יוֹתֵר מִשְׁכַּר הַמַּצּוּה,
שְׁנֵאֲמַר 'אֲמַרו צִדִּיק כִּי טוֹב וְגו' כִּי פָּרִי מַעַלְלֵיהֶם יֵאֲכָלוּ, הָרִי שִׁישׁ פְּרִי
לְמַעֲשֵׂים הַטּוֹבִים, אֵךְ עֲבִירָה 'שֵׁשׁ לָהּ קֶרֶן לִיעֲנֵשׁ עַל עוֹנוֹן, אֵךְ וְאֵין לָהּ
פִּירוֹת לִיעֲנֵשׁ יוֹתֵר מִעוֹנוֹ, שְׁנֵאֲמַר 'אִי לְרַשָּׁע רַע וְגו' כִּי נִגְמֹל יָדִיו יַעֲשֶׂה
לוֹ, רַק נִגְמֹל יָדִיו מִקְבֵּל וְלֹא יוֹתֵר. שְׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא, וְאֵלָּא מָה אֵנִי מְקַיֵּם
אֵיךְ אִפְרָשׁ אֶת הַפְּסוּק 'וְיֵאֲכָלוּ מִפְּרִי דְרָבָם וּמִמַּעֲצֵיתָהֶם יִשְׁפְּעוּ',
שֶׁאוֹכֵלִים בַּחֲיִיהֶם פִּירוֹת עוֹנוֹתֵיהֶם, בְּצִרּוֹת הַמַּצּוּאוֹת אוֹתָם, וְהַקֶּרֶן שְׁמוּרָה
לָהֶם בְּגִיחָהֶם. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא, עֲבִירָה שְׁעוֹשָׂה פִּירוֹת, כְּגוֹן חִילּוֹל ה' וְשֵׁשׁ
לָהּ פִּירוֹת, מִשְׁקַבֵּל עוֹנֵשׁ גַּם עַל פִּירוֹת הַעֲבִירָה, וְשְׂאֵין עוֹשֶׂה פִּירוֹת,
שֶׁאֵין בָּהּ חִילּוֹל ה', אֵין לָהּ פִּירוֹת.

הַתְּבַאֵר לַעֲלִיל שֶׁאֵין הַקֶּב"ה מַנְעִישׁ עַל מַחֲשָׁבָה רַעָה כְּמַעֲשֶׂה, הַגְּמָרָא לַהֲלֹךְ
מִבֹּאֵרֶת שֶׁמַּחֲשַׁבֶּת מַצּוּה נַחֲשֶׁבֶת כְּמַעֲשֶׂה, וְיֵשׁ אוֹפֵן שֶׁאֵף מַחֲשָׁבָה רַעָה
נַחֲשֶׁבֶת כְּמַעֲשֶׂה: מַחֲשָׁבָה טוֹבָה – שֶׁחֲשַׁב לַעֲשׂוֹת מַצּוּה, אֵף אִם נִאֲנַס וְלֹא
עֲשָׂאָה, הַקֶּב"ה מְצַרְפָּה לְהַיָּחֵשׁב כְּעוֹשָׂה מַעֲשֶׂה, שְׁנֵאֲמַר 'אִי נִבְרָוּ יִרְאִי
ה' אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ, וְיִקְשֹׁב ה' וְיִשְׁמָע, וְיִכְתֹּב סֵפֶר וְיִבְרֹךְ לְפָנָיו, לִירְאִי ה'
וְלִחֲשָׁבֵי שְׁמוֹ', שְׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא, מָאִי – מַה הַפִּירוֹשׁ וְלִחֲשָׁבֵי שְׁמוֹ, מְשִׁיבָה
הַגְּמָרָא, אָמַר רַב אִסִּי, אֲפִילוּ רַק חֲשַׁב אָדָם לַעֲשׂוֹת מַצּוּה, וְנִאֲנַס לְבַסּוֹף
וְלֹא עָשָׂאָה, מַעַלָּה עָלָיו תְּכַתּוּב בְּאִילוּ עֲשָׂאָה. אֵךְ מַחֲשָׁבָה שֶׁחֲשַׁב
לַעֲשׂוֹת רַעָה וְלֹא עָלָה בִּידֹ, אֵין תְּקַדּוּשׁ בְּרֹךְ הוּא מְצַרְפָּה לְמַעֲשֶׂה –
לְהַעֲנִישׁוֹ כְּעוֹשֶׂה עֲבִירָה, שְׁנֵאֲמַר 'אֵין אִם רָאִיתָ כִּלְכִּי, לֹא יִשְׁמַע ה'',
כְּלוּמַר, שַׁעֲשֵׂה עֲמֻנָה כְּלֹא רֹאֶה וְלֹא שׁוֹמֵעַ מִמַּחֲשַׁבוֹת רַעוֹת שֶׁבִּלְבָנוֹ.

שְׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא, וְאֵלָּא מָה אֵנִי מְקַיֵּם – אֵיךְ יִתְפַּרֵּשׁ הַכְּתוּב 'וְהִנֵּי מִבֵּיא אֵל
הָעָם הָזֶה רָעָה פְּרִי מַחֲשָׁבוֹתָם, וְגו', שִׁיעֲנִישׁ עַל הַמַּחֲשָׁבָה. מְשִׁיבָה
הַגְּמָרָא, מַחֲשָׁבָה שְׁעוֹשָׂה פְּרִי – שֶׁלְּבַסּוֹף עָשָׂה מַחֲשַׁבְתּוֹ הַרְעָה, תְּקַדּוּשׁ
בְּרֹךְ הוּא מְצַרְפָּה כְּשֶׁנּוֹתֵן עוֹנֵשׁ עַל הַמַּעֲשֶׂה, לְמַעֲשֶׂה לַעֲנֹשׁ עֲלֵיהָ, אֵךְ
מַחֲשָׁבָה שְׂאֵין בָּהּ פְּרִי – שֶׁלְּבַסּוֹף לֹא עָשָׂה מַחֲשַׁבְתּוֹ, אֵין תְּקַדּוּשׁ בְּרֹךְ
הוּא מְצַרְפָּה לְמַעֲשֶׂה – לְהַיָּחֵשׁב כְּעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה.

מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, וְאֵלָּא הָא דְּכְתִיב – זֶה שֶׁכְּתוּב בַּפְּסוּק 'לְמַעַן תִּפְּשֶׁת אֶת
[בֵּית] יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּם', הָרִי שֶׁאֵף עַל הַרְהוּר עֲבִירָה נַעֲנִשִׁים. מִתְּרַצָּה
הַגְּמָרָא, אָמַר רַב אֲתָנָא פְּרִי יַעֲקֹב, הָהוּא – הַפְּסוּק הַזֶּה, בְּעִבְדוּת כּוֹכְבִּים
הוּא דְּכְתִיב, שֶׁבָּה נַעֲנִשִׁים אֵף עַל הַמַּחֲשָׁבָה, דְּאָמַר מִרַב בְּרִייתָא. הַמְּטָרָה
עֲבֹדֶת כּוֹכְבִּים, שְׁכָל הַכּוֹפֵר בָּהּ – בַּעֲבֹדָה זֹרָה, כְּמוֹדָה בְּכָל הַתּוֹרָה
בּוֹלָה, וְאִילוּ הַמּוֹדָה בַּעֲבֹדָה זֹרָה, כְּכּוֹפֵר בְּכָל הַתּוֹרָה כּוֹלָה, וְלֹכֵן בַּעֲבֹדָה
זֹרָה אֵף אֶת הַמַּחֲשָׁבָה מִצְרָף הַקֶּב"ה לְמַעֲשֶׂה.

הַגְּמָרָא מִתְּרַצָּה תִּירִיךְ נֹסֶף: עוֹלָא אָמַר, מַה שֶׁנֶּאֱמַר 'לְמַעַן תִּפְּשֶׁת אֶת בֵּית
יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּם', שֶׁנַּעֲנִשִׁים עַל מַחֲשַׁבֶּת עֲבִירָה, יֵשׁ לְבֹאֵר בְּדָבָר הוֹנָא, דְּאָמַר
רַב הוֹנָא, בֵּין שְׁעֵבֶר אֲדָם עֲבִירָה וְשִׁנָּה בָּהּ לְעַבּוֹר עֲלֵיהָ שִׁנִּיתָ, הוֹתֵרָה
לוֹ. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, הוֹתֵרָה לוֹ סִלְקָא דְּעִתָּקָה – וְכִי עוֹלָה בְּדַעְתָּךְ שֶׁהוֹתֵר לוֹ
אוֹתוֹ אִיסוּר. מִתְּרַצָּה הַגְּמָרָא, אֵלָּא הַפִּירוֹשׁ הוּא שֶׁנַּעֲשִׂית לוֹ בְּהִיתָר, וְאִם
חֲשַׁב שׁוּב לְעַבּוֹר עֲבִירָה זֶה, אֵף אִם לְבַסּוֹף לֹא עֲשָׂאָה, הַקֶּב"ה מַחֲשִׁיבָה
כֹּאִילוּ עֵבֶר עֲבִירָה.

אֵבֶּן שְׁוֹזְבִּינָה הַגְּמָרָא חוֹמֵר עוֹן חִילּוֹל ה', מְבִיאָה הַגְּמָרָא עוֹד בְּחוֹמֵר עוֹן
זֶה: אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ מִשּׁוּם רַבִּי תַּנּוּן, נֹחַ לוֹ לְאָדָם שֶׁיַּעֲבֹד עֲבִירָה בְּסִתְרִי
– בֵּאֵין רֹאִים, שֶׁלֹּא יִלְמְדוּ מִמַּעֲשֵׂי, וְאֵל תִּחַל שֵׁם שְׁמִים לְעַבּוֹר עֲבִירָה
בְּפִתְחֵהֶם – בְּגִלּוּי, שֶׁמֶא יִלְמְדוּ מִמַּעֲשֵׂי, שְׁנֵאֲמַר 'וְאֵתָּה בֵּית יִשְׂרָאֵל בָּהּ
אָמַר ה' אֱלֹקִים, אִישׁ גִּלּוּלִיו לְכֹה עֲבָדוּ, [וְאַחֵר] אִם אֵינְכֶם שְׂמֵעִים אֵלַי,
וְאֵת שֵׁם קֹדְשִׁי לֹא תִחַלְלוּ', כְּלוּמַר, מוֹטֵב שֶׁתַּעֲבֹדוּ עֲבֹדָה זֹרָה בְּסִתְרִי, וְלֹא
תַּחֲלָלוּ שֵׁם שְׁמִים בְּגִלּוּי, שֶׁהִרְאָה זֹאת מִזּוּלָּה בְּכַבּוּד הַמְּקוֹם.

קידושין. פרק ראשון – האשה נקנית דף מ עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס עג רש"י תוספות

1 בגוין רבי צדוק. שלבש כח לכוף יצרו להתגבר בהפצי קונו: אמר מאי נפקא מינה. דהא מילתא דלא נדפמן לי אלא מאכל טמא יש לי ללמוד מכאן דעביד האי
 2 הובעל ארמית ראוי למאכל טמא: שגרת תנורא. אותה ארמית הסיקה את התנור לצלות דבר הטמא שם ואשה גדולה היתה שאין יכול ליפטר ממנה ומסור בידה
 3 להורגו: קא מנחא ליה. לאותו צלי בתוכו: נפיל בהא. באור של גיהנום: אי ידעי. אילו ידעתי שחמור עליכם הדבר כל כך: דיקולי. סלים שנשים נותנות שם פלביקו:
 4 אטרחתו. שהייתי במקום אחר רחוק ד' מאות פרסי: לאו עניינא. בתמיה אם לא העניית לא הוצרכתי להיות עסקי במלאכת נשים: שיפא. שם בלי דיגרי. וזהוים:
 5 יאריכו ימיו. לעולם הבא: ייטב לה.

6 בחייה: ימצא חיים. לעולם הבא צדקה
 7 וכבוד בעולם הזה: תייד. בעולם הזה
 8 ואורך ימים לעולם הבא: בשלוח תקן נמי
 9 בו. וליחנייה: רבי אידי אסברא לי. אינו
 10 דומה לאלו הדברים כולוהו הדברות נהנין
 11 ממנו ונמצא טוב לשמים וטוב לבריות
 12 ובהואו כתיב כי פרי מעלליהם יאכלו
 13 דבכאי קרא כתיב כי טוב כי פרי מעללי
 14 יאכל בחייו אבל בשלוח תקן טוב לשמים
 15 הוא ואין כאן טוב לבריות ולא כתיב ביה כי
 16 פרי מעלליו יאכל והלכך לא תנייה גבי
 17 אוכל פירותיהן בעולם הזה: רע לשמים
 18 ורע לבריות. בגון רוצח וגזלן וגנב: רע
 19 לשמים ואינו רע לבריות. מנלה עריות
 20 מבזה מועדים אוכל חלב: אין לו פירות.
 21 אין נפרעין ממנו יותר מכדי רשע: עבירה
 22 שעושה פירות. בגון חילול השם שאדם
 23 חשוב עובר עבירה ואחרים למדן ממנו
 24 לעשות כן: מחשבה שעושה פירות.
 25 שקיים מחשבתו ועשה: מצרפה למעשה.
 26 ונפרעים ממנו אף על המחשבה: עולא
 27 אמר. הא דכתיב פרי מחשבותם בעובר
 28 ושונה כתיב כי הדר מהרהר לעשות
 29 מעטרפת למעשה ואפי' לא עביד לה אין
 30 חזרתו לשם שמים אלא שלא הוצרך לה
 31 דבר הניא דאמר נעשית לו כהנימ: ואת
 32 שם קרשי ואל תחללו. היינו פרהסיא
 33 שהוראה מזלזל בכבוד המקום: וילבש
 34 שחורים. שלא יראה עצמו בכבודו אולי
 35 ירד לקבו דבר וגם אם יקטא אין אדם נותן
 36 לב לפי שאינו חשוב בעיניהם לכן וילבש
 37 שחורים: אין עושין לו כהנוני. המקור
 38 לאדם פגמים רבות וגובה כל הקפותיו יחד
 39 אין עושין כן מלמעלה למחללי השם אלא
 40 נפרעין מיד: שאם היתה כן המאונס
 41 שקולה ויש באחר העונות חילול השם
 42 מכריע את הכף לחובה והאי מקיפין לשון
 43 עיוני כמו אין מקיפין בבוועי (וחילן דף טו)
 44 אקפיהו ואידמו מס דף טז) שמקריב זה אצל זה
 45 ומעניין אם דומות:

נשאי קיסר שמוני כל הלילה אמרו ליה שמא דבר
 ערוה בא לידך וניצלתי הימנו דתנינא כל הבא דבר ערוה
 לידו וניצל הימנו עושין לו גם גבורי כח עושי דברו
 לשמוע בקול דברו בגוין רבי צדוק וחביריו ר' צדוק
 תבעתיה ההיא מטרוניתא אמר לה חלש לי ליבאי ולא
 מצינא איכא מידי למיכל אמרה ליה איכא דבר טמא
 אמר לה מאי נפקא מינה דעביד הא אכול הא שגרת
 תנורא קא מנחא ליה סליק ויתבי בגויה אמרה ליה מאי
 האי אמר לה דעביד הא נפיל בהא אמרה ליה אי ידעי
 כולי האי לא צערתיך רב פהנא הוה קמזבין דיקולי תבעתיה ההיא מטרוניתא אמר לה איזיל
 איקשיט נפשאי סליק וקנפיל מאינרא לארעא אתא אלהו קבליה אמר ליה אטרחתו ארבע
 מאה פרסי אל מי גרם לי לאו עניינא ירב ליה שיפא דיגרי: רמי ליה רבא רבא לרב נחמן תנן
 אלו דברים שאדם עושה אותן ואוכל פירותיהן בעולם הזה והקדשן קיימת לו לעולם הבא אלו
 הן כיבוד אב ואם וגמילות חסדים והבאת שלום שבין אדם לחבירו ותלמוד תורה בנגיד פולם
 בכיבוד אב ואם כתיב למען יאריכו ימיו ולמען ייטב לה בגמילות חסדים כתיב ורודף צדקה
 וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד ובהבאת שלום כתיב פקש שלום ורדפהו וא"ר אבהו אתיא
 רדיפה רדיפה כתיב הכא פקש שלום ורדפהו וכתבי התם רודף צדקה וחסד בתלמוד תורה
 כתיב כי הוא חייך ואורד ימך בשילוח תקן נמי כתיב למען ייטב לה והארכת ימים ליתני נמי
 הא תנא ושייר תני תנא אלו דברים ואת אמרת תנא ושייר אמר רבא רב אידי אסברא לי
 אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו וכי יש צדיק טוב ויש צדיק שאינו טוב אלא טוב
 לשמים ולבריות זהו צדיק טוב טוב לשמים ורע לבריות זהו צדיק שאינו טוב פיוצא דבר
 אתה אומר אוי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו וכי יש רשע רע ויש שאינו רע אלא רע
 לשמים ורע לבריות הוא רשע רע רע לשמים ואינו רע לבריות זהו רשע שאינו רע: הובות
 יש לה קרן ויש לה פירות שנאמר אמרו צדיק כי טוב וגו' עבירה יש לה קרן ואין לה פירות
 שנאמר אוי לרשע רע וגו' ואלא מה אני מקיים ויאכלו מפרי דרכם ומפוצותיהם ישבעו עבירה
 שעושה פירות יש לה פירות ושאין עושה פירות אין לה פירות מחשבה טובה מצרפה למעשה
 שנאמר או נדברו יראי ה' איש אל רעהו וקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה'
 ולחושבי שמו מאי ולחושבי שמו אמר רב אפי' אפילו חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא
 עשה מעלה עליו כתוב כאילו עשה מחשבה רעה אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה
 שנאמר און אם ראיתי כלבי לא ישמע ה' ואלא מה אני מקיים הנני מביא אל העם הזה רעה
 פרי מחשבותם מחשבה שעושה פרי הקב"ה מצרפה למעשה מחשבה שאין בה פרי אין הקב"ה
 מצרפה למעשה ואלא הא דכתיב למען תפוש את [בית] ישראל בלבם אמר רב אחא פרי יעקב

ההוא בעבודת פוכבים הוא דכתיב דאמר מר חמורה עבודת פוכבים שכל הפופר בה כמורה בכל התורה כולה עולא אמר דבר
 הונוא דאמר רב הונוא ביון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו הותרה לו סלקא דעתך אלא נעשית לו כהיתר אמר רבי אבהו
 משום רבי חנינא נוח לו לאדם שעבור עבירה בסתר ואל יחלל שם שמים בפרהסיא שנאמר ואתם בית ישראל בה אמר ה' איש
 גילוליו לכו עבדו [ואחר] אם אינכם שומעים אלי ואת שם קדשי לא תחללו אמר רבי אלעאי הוקן אם רואה אדם שיצרו מתגבר
 עליו ילך למקום שאין מפירין אותו וילבש שחורים ויתכסה שחורים ויעשה כמו שלבו חפץ ואל יחלל שם שמים בפרהסיא איני
 והתניא כל שלא חס על כבוד קונו ראוי לו שלא בא לעולם מה היא רבה אומר זה המסתכל בקשת רב יוסף אומר זה העובר
 עבירה בסתר לא קשיא הא דמצי בייה ליצריה והא דלא מצי בייה ליצריה תנן התם אין מקיפין בחילול השם אחר שונג ואחר מזיד
 מאי אין מקיפין אמר מר זוטרא שאין עושים כהנוני מר בריה דרבנא אמר לומר שאם היתה שקולה מכרעת: ת"ר לעולם

תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה. תימיה דאמר בספ"ק דב"ק (ה' ת"ר) ר' יוחנן משי' ודיה ומנה תפילין והדר אמר לן קיים אמרין לימוד לא אמרי' ופרי' וזא אמר מר גדול תלמוד תורה שהתלמוד מביא לידי מעשה פירש בקונטרס מי נתלה במי קטן נתלה בגדול וא"כ כיון דאמר קיים כל שכן לימוד שאינו חשוב כל כך אלקא מוכח

התם מוכח דמעשה גדול וי"ל דהתם הכי פ' והדר אמר לן קיים אמרין לימוד לא אמרין ופרי' התם והאמר מר גדול תלמוד שמביא לידי מעשה א"כ היאך קיים אם לא לימוד וזכין שאנו אומרים לו קיים הרי אומרים לו לימוד ואת אמרת קיים אמרין לימוד לא אמרי' ומשני הא למיגמר הא לאגמרי' כלומר למגמר לדידיה ודאי מעשה עדיף אבל לאגמרי' אהרינא ודאי עדיף טפי ממעשה והלכך לימוד לאהרינא לא אמרי' וי"מ דאדם שלא למד עדיין ובא לימולך אם ילמוד תחילה או יעסוק במעשה אומרים לו למד תחלה לפי שאין עם הארץ חסיד אבל אדם שלמד כבר המעשה טוב יותר מלימוד: **אין** תחילת דינו של אדם אלא על דברי תורה. והא דאמר פפרק במה מדליקין (סנה' ס"א) בשמכיסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה היינו דווקא לענין שאלה ששואלין לו על משא ומתן אבל מ"מ נפרעים ממנו תחלה על שלא קבע עתים לתורה: **ויש** אומרים אף פסול לעדות. פירש בקונטרס הואיל ואינו מקפיד על עצמו אינו בוש לזלזל בעצמו ולפסול וקשה אמאי פסול לעדות הוא הא אמרין בירושלמי ר"ש ברבי יהודה אביל בשוקא חזיה ר"מ אמר לו אין שבת לתלמיד לאכול בשוק משמע דלאחר אין קפידא ופי' ר"ח דהבא מיירי שחוטף ואוכל ואת"א אם כן פשיטא דפסול דגולן הוא וי"ל שחוטף פחות משנה פרוטה אי נמי שגול דבר שאינו מקפיד עליו והר"ר אלהה מפרש בגון שהלך אצל המוכרים וטועם משל כולם מעט מעט כאילו רוצה לקנות מהם וניחא השתא שקורין כלב שדומה לכלב אוכל כאן מעט וכאן מעט ור"ת פירש דאוכל בשוק היינו שאוכל סעודה דפת דגנאי יותר:

הדרן עלף האשה נקנית

האיש

טרפון ואמר מעשה גדול נענה ר"ע ואמר תלמוד גדול נענו כולם ואמרו תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה תנאי רבי יוסי ואמר גדול תלמוד שקדם לחלה ארבעים שנה לתרומות ולמעשרות חמישים וארבע לשמיטים ששים ואחת לזבלות מאה ושלוש מאה וארבע היין קסבר ויבל מתחילתו הוא משמט וכשם שהלמוד קודם למעשה כך דינו קודם למעשה כדבר המנוגא דאמר רב המנוגא אין תחילת דינו של אדם אלא על דברי תורה שנאמר פומר מים ראשית מדון וכשם שדינו קודם למעשה כך שכרו קודם למעשה שנאמר ויתן להם ארצות גוים ועמל לאומים יירשו בעבור ישמרו חקיו ותורותיו וינצורו: כל שאינו לא במקרא ולא במשנה: א"ר יוחנן ופסול לעדות ת"ר האוכל בשוק הרי זה דומה לכלב ויש אומרים פסול לעדות אמר רב אידי בר אבין הלכה בר פ' קפרא רגזן

לפי שהעולם נידון אחר רובו כו'. יראה אדם עצמו כאילו שקול כל העולם שקול כמחצה צדיקים וחסידים ומוצה רשעים וכאילו מעשיו שקולים כמחצה על מחצה עשה מחצה אחת נמצאו זכויותיו ונמצא צדיק ועל ידו כל העולם הוכרע להיות רובן צדיקים: **וגי' הוי'.** צדיק שמר כמחצה עונות וכמחצה זכויות ולמה איבד את הראשונות: **בתורה.** מתקטט על כל הטובות שעשה: **למה צדיקים דומים בעולם הזה.** ביסורין הבאים עליהם: **ונפול.** כלומר מעט ממנו: **נקצין.** ממנו נופל. כך. נפרעין מן הצדיקים: **מעט** עונות שבקדם ונמצאו כולם נקיים: **ולמה רשעים דומין בעולם הזה.** בטובה שמשפיעים להם: **נפול.** מעט ממנו אף אלו יש בקדם מיעוט טובות וזכויות: **נקצין נפול.** קבלת שכרם היא קציצת נופם: **למדרגה.** אשולויי' כדרך שעושין מדרגות להרצין שסביבות המגדלים כשמגביהי' קרקעיתו: **יש דרך אשר לפני איש.** כשהוא הורשעים שלחן נראית דרכם בעיניהם וישרה ואחריתה של אותה שלחן הוקמת דרכי מות היתה: **בית נתון.** שם האיש: **שהתלמוד מביא לידי מעשה.** נמצאו שניהם נידו: **גדול תלמוד תורה שקדם לחלה ארבעים שנה.** כשיצאו ממצרים נתנה להם תורה בחודש השלישי ובחלה לא נתחייבו עד שנכנסו לארץ דכתיב בבאכם ואמר מר (פ' בלח' ל') משונה ביאה זו מכל ביאות שבתורה דכתיב בהו כי תבאו וכן נאמר בבאכם משכנסו לה ובתרומות ומעשרות לאחר כיבוש וחילוק דכתיב תבאות וירעך ויהא כל אחד מכיר חלקו והן י"ד שנים הרי נ"ד ומשם התחילו למנות שמיטין כדאמרין בערכין (ה' י"ב) ונעשו שמיטה לסוף שבע הרי ס"א שנים וסוף נ' עשו יובל הרי ק"ג מתחילתו: **משמט.** מתחילת השנה מיר"כ עבדים נפטרים ונשדות חוזרות ועדיין לא עברו אלא מיט' אבל שביעית אינה משמטת אלא בסופה דכתיב (ו' כ"ח) מקץ שבע שנים לסוף שבע שנים כל שנה שביעית במנן ס"א תחילת דינו. ליום הדין תחילת תביעות שעליו מפני מה לא עסקת בתורה: **פומר מים.** הפורק עול תורה ראשית מדון הוא תחילת דינו ואין מים אלא תורה דכתיב (ויפסי' טז) הוי כל צמא לכו למים: **וכשם שדין.** פורענות תורה קודם לדין פורענות מעשה כך שברך אם עסק בתורה קודם לשבר מעשה: **בעבור ישמרו חוקיו.** ואמר מר לעיל (ה' ס"א) תשמרון זו משנה: **ינצורו.** יקיימו: **ופסול לעדות.** דכיון שאינו מן היישוב אין מקפיד על עצמו ואין לו בוש פנים וכן האוכל בשוק הואיל ואין מקפיד על כבודו אינו בוש לזלזל בעצמו וליפסול:

לא

גוים ועמל לאומים יירשו בעבור ישמרו חקיו ותורותיו וינצורו: כל שאינו לא במקרא ולא במשנה: א"ר יוחנן ופסול לעדות ת"ר האוכל בשוק הרי זה דומה לכלב ויש אומרים פסול לעדות אמר רב אידי בר אבין הלכה בר פ' קפרא רגזן

לא

הטהרה, נמצא שכולו עומד במקום טומאה. כך הקדוש ברוך הוא משפיע להן מזהב לרשעים בעולם הזה, כדי לטוהרן מהעולם הבא, ולהורישן למדרגה התחתונה בגיהנם, שנאמר 'יש דרך ישר לפני איש, ואחריתה דרכי מות' – שכשהרשעים רואים שדרך מצליחה בעולם הזה, סבורים שדרךם ישרה, אך האמת ששלה זו מכינה עבורם דרכי מוות: התבאר במשנה שמי שיטנו במקרא ובמשנה – דהיינו לימוד התורה, ודרך ארץ – דהיינו מעשה המידות הטובות, לא במהרה חוטא, הגמרא מבררת איזה מהם עיקר: וכבר היה רבי טרפון וזקנים מסובין בעליית – בקומה העליונה של בית אדם ששמו נתנה פלוג, נשאלה שאילו זו בפניהם, האם תלמוד תורה גדול מעשיית מצוות, או מעשה המצוות גדול מתלמוד. נענה רבי טרפון ואמר, מעשה המצוות גדול מתלמוד. נענה רבי עקיבא ואמר, תלמוד גדול ממעשה המצוות. נענו בולם – שאר החכמים ואמרו, תלמוד גדול ממעשה המצוות, משום שהתלמוד מביא לידי מעשה, ונמצא בידו גם תורה וגם מצוות. הגמרא מביאה ברייתא במעלה התלמוד על המעשה: תניא, רבי יוסי אומר, גדול תלמוד יותר ממעשה, שהרי מצינו שקדם למצות הפרשת חלה ארבעים שנה, שללמוד תורה התחייבו מיד בקבלת התורה בחדש השלישי לצאתם ממצרים, ואילו בחלה התחייבו רק אחר ארבעים שנה כשנכנסו לארץ. לתרומות ולמעשרות קדם תלמוד תורה חמשים וארבע שנה, שהתחייבו בהם רק אחר ארבע עשרה שנה שכבשו את הארץ וחילקה לשבטים. לשמישים קדם תלמוד תורה ששים ואחת שנה, שרק אחר שהתחילו לנהוג תרומות ומעשרות, התחילו למנות שבע שנים עד השמיטה הראשונה. ליוכלות קדם תלמוד תורה מאה ושלש שנה, שהיובל הראשון חל אחר ארבעים ותשע שנה מתחילת המניין לשמיטה הראשונה. מקשה הגמרא, וכי ליוכלות קדם רק מאה ושלש שנים, הלא מאה וארבע שנים הויין – היו בין מצות תלמוד תורה למצות יובל, שהרי משמט רק בסופו, וכבר עברו חמישים שנים. מתרצת הגמרא, קסבר – סובר רבי יוסי, יובל מתחילתו – מיום כיפור שבתחילתו הוא משמט, וחזרות השדות לבעליהן והעבדים משתחררים, ולכן נחשב שקדם ליובל רק מאה ושלש שנים. מוסיפה הגמרא, ובשם שהלימוד קודם למעשה, כך דינו ליום הדין, קודם לדין שעל מעשה המצוות, כדרך המנונא, דאמר רב המנונא, אין תחילת דינו של אדם אלא על דברי תורה, שישאלוהו מדוע לא עסק בתורה, שנאמר 'פטר מים ראשית מדון' – הפורק מעצמו על תורה שנמשלה למים, הוא תחילת המריבה עמו בדין לעתיד. ובשם שדינו של תלמוד תורה קודם לדין שעל מעשה המצוות, כך שברו קודם לשכר המעשה, שנאמר 'ויתן להם ארצות גוים ועמל לאמים יירשו, בעבור ישרו חקיו ותרתיו ינצרו', הרי שהקדים הכתוב את שמירת חוקיו, שזה תלמוד תורה, לשמירת המצוות: שנינו במשנה, כל שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ, אינו מן היישוב: אמר רבי יוחנן, ופסול לעדות, שכיון שאינו מן היישוב, אין מקפיד על כבוד עצמו, ואין לו בושת פנים. הגמרא מביאה ברייתא המבארת עוד הנהגה שהנהגה בה פסול לעדות: תנו רבנן, האוכל פשוט, תר זה דומה לכלב, ויש אומרים שפסול הוא לעדות, כיון שאין מקפיד על כבודו, אינו חושש לזלזל בעצמו ולהיפסל. אמר רב אידי בר אבין, הלכה כיש אומרים שפוסלים את האוכל בשוק לעדות. ומביאה הגמרא עוד בענין מי שאינו מן הישוב: דרש בר קפרא, רגון,

יראה אדם עצמו כאילו הוא תיב מחמת עונותיו, ותיב ופאי מחמת מצוותיו, אם עשה מצוה אחת, אשריו, שהכריע את עצמו לכף זכות, שנעשה רובו זכויות, ואם עבר עברה אחת, אוי לו, שהכריע את עצמו לכף חובה, שנעשה רובו חובות. שנאמר 'וחוטא אחד ואבד מזהב הרבה', כלומר שבשכיל חטא יחיד שחטא והכריע את הכף לחובה, אבד מזהב מזהב הרבה. רבי אלעזר ברבי שמעון מפרש את הפסוק על הכלל: רבי אלעזר ברבי שמעון אומר, לפי שהעולם נידון אחר רובו, שכשרובו צדיקים וזכים לטובה, וכשרובם רשעים נעשים, ותיב נידון אחר רובו, שכשרובו זכויות הוא צדיק, וכשרובו עונות הוא רשע. לכן צריך לחשוב את העולם כמחצה צדיקים ומחצה רשעים, ואת עצמו כמחצה זכויות ומחצה עונות, אם עשה מצוה אחת, אשריו, שהכריע את עצמו להיחשב צדיק, ואת כל העולם הכריע לכף זכות, כיון שנעשה רובו צדיקים. ואם עבר עברה אחת, אוי לו, משום שהכריע את עצמו להיחשב רשע, ואת כל העולם הכריע לכף חובה, כיון שנעשה רובו רשעים, וזה שנאמר, 'וחוטא אחד כו' יאבד טובה הרבה, כלומר, שבשכיל חטא יחיד שעשה זה, אבד מזהב ומכל העולם טובה הרבה. רבי שמעון בן יוחי אומר, אפילו מי שהיה צדיק גמור כל ימיו, ומרד בקב"ה באתרוגה – בסוף ימיו, אבד את שכל המצוות הראשונות, שנאמר 'צדקת הצדיק לא תצילנו ביום פשעו'. ואפילו מי שהיה רשע גמור כל ימיו, ועשה תשובה באתרוגה – בסוף ימיו, אין מן הצדיקים לו שוב את רשעו, שנאמר בהמשך הפסוק, 'ורשעת הרשע לא יבשל בה ביום שובו מרשעו'. שואלת הגמרא, ותיב – שיהיה זה שמרד באחרונה לפחות במחצה עונות ומחצה זכויות. מתרצת הגמרא, אמר ריש לקיש, בתורה – מתחרט על המצוות הראשונות, ולכן מפסיד את שכרו: משנה 27 משנה זו היא המשך המשנה הקודמת שמבארת שכל המצוות, ומוסיפה באיזה אופן יושלם האדם, ובאיזה אופן יאבד. 28 כל שיישנו במקרא – בלימוד תורה נביאים וכתובים, ובמשנה – בלימוד משניות, ובדרך ארץ – שחברתו עם בני אדם נאה בעדינות ונימוס, לא 30 במהרה הוא חוטא, שנאמר 'ותחוט המלש לא במהרה יתכן', החבל שעשוי משלשה חוטים, לא נקרע במהירות, והנמשל, שמי שיש בו שלשת מעלות אלו אינו מתנתק מהם במהרה לחטוא. וכל שאינו לא במקרא ולא 32 במשנה ולא בדרך ארץ, אינו מן היישוב, אינו מועיל לישובו של עולם, ואין מושבו אלא מושב לצים, ופסול לעדות: 33 גמרא 34 אמר רבי אלעזר ברבי צדוק, למה צדיקים נמשלים ביסוריהם בעולם הזה, לאילו שכולו עומד במקום טהרה, ונופו – מעט ממנו נוטה למקום טומאה, שאם נקצין נופו העומד במקום הטומאה, נמצא שכולו עומד 36 במקום טהרה. כך הקדוש ברוך הוא מביא יסורים על צדיקים בעולם הזה למרמק מיעוט עונותיהם, כדי שירשו העולם הבא ללא צער, שנאמר 'והיה ראשיתך מצער, ואחריתך ישנה מאד' – ראשיתך תהיה מעט ובצער לעומת אחריתך שתגדל מאוד. 37 ולמה רשעים דומים בטובתם בעולם הזה, לאילו שכולו עומד במקום טומאה, ונופו נוטה למקום טהרה, שאם נקצין נופו הנוטה למקום

לא עָלְתָה בְּיָדוֹ לֹא הָרִיחַ בְּשֹׁכֵר רִגְנוֹתָהּ, אֵלֶּא כִּי רָגְנוֹתָהּ – שִׁבְשְׁרוּ נִכְשׁ.
וְלֹאֲדָם מִטּוֹב בְּמִידוֹתָיו, מִמַּעֲיָמִים אוֹתוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה מִפְּרִי מַעֲשָׂיו, וְהִקְרַן
קִימָתָה לְעוֹלָם הַבָּא. וְכָל שְׂאִינוֹ לֹא בְּמִקְרָא וְלֹא בְּמִשְׁנָה וְלֹא בְּדֶרֶךְ אֲרִיץ,
דוֹר – נְדוּרָה הִנָּחָה מִמֶּנּוּ שֶׁלֹּא לִהְיוֹת בַּחֲבֵרָתוֹ, שֶׁנֶּאֱמָר וּבְמוֹשֵׁב לִצִּים לֹא
יָשֵׁב, וְזֶה שְׂאִינוֹ בְּמִקְרָא בְּמִשְׁנָה וּבְדֶרֶךְ אֲרִיץ, מוֹשֵׁב מוֹשֵׁב לִצִּים, כִּי
שֶׁמֶלֶבֶר לִיצֵנֹת אֵין לוֹ בְּמָה לְהִתְעַסֵּק.

כָּלל הוּא בְּרוב הַדִּינִים שֶׁבְּתוֹרָה, 'שְׁלֹחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ', וְלִפִּי כָּלל זֶה
מִבֵּאֵרֶת הַמִּשְׁנָה, שְׁקִדּוּשִׁין שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל יְדֵי שְׁלִיחַ, הֵן שְׁלִיחַ שֶׁל הַמִּקְדָּשׁ וְהֵן
שְׁלִיחַ שֶׁל הַמִּתְקַדְּשֶׁת, וְכֵן שְׁלִיחַ שֶׁל הָאֵב הַמִּקְדָּשׁ אֶת בְּתוּ הַקְּטָנָה, הִרִי הֵם
חֲלִים, כֹּאִילוּ הַמִּשְׁלַח עֲשֵׂה אוֹתָם.

הדרן עלך האשה נקנית

משנה

הָאִישׁ מְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה בִּזְ – בַּעֲצָמָהּ, וּבְשְׁלֹחָהּ – אוֹ עַל יְדֵי שְׁלִיחַ
שִׁידוּשָׁה עֲבוּרָה. וְכֵן הָאִשָּׁה מְתַקְּדֶשֶׁת – מִקְבֵּלָתָהּ אֶת קִידוּשִׁיהָ מִהִבְעֵל,
כִּי – בַּעֲצָמָהּ, וּבְשְׁלֹחָהּ – אוֹ עַל יְדֵי שְׁלִיחַ שִׁיבֵּל אֶת קִידוּשִׁיהָ עֲבוּרָה.
הָאִישׁ מְקַדֵּשׁ אֶת בְּתוּ – הָאֵב מִקְבֵּל קִידוּשִׁין עֲבוּר בְּתוּ כָּל זְמַן שֶׁהָיָה עֲדִין
נֶעְרָה, בִּזְ – הוּא עֲצָמוֹ מִקְבֵּל קִידוּשִׁיהָ, וְכֵן בְּשְׁלֹחָהּ – וְכֵן עַל יְדֵי שְׁלֹחוֹ.

גמרא

שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: הֲשֵׁתָא – עֲכָשִׁי לֵאחֲרֵי שֶׁהִתְנַא שְׁנָה, שֶׁ בְּשְׁלֹחָהּ מְקַדֵּשׁ,
בִּזְ מִיבְעָא – וְכִי צָרִיךְ לְשׁוֹנֵת שֶׁאֵף בַּעֲצָמוֹ יִכּוֹל הוּא לְקַדְּשָׁהּ, הִרִי כָּל שֶׁכֵּן
הוּא, וְלֹאִיזָה צוֹרֵךְ הָאֲרִיךְ הִתְנַא לְפָרֵשׁ זֹאת. מִשִּׁיבָה הַגִּמְרָא: אֲמַר רַב
יֹסֵף, הִתְנַא הָאֲרִיךְ וְכָתַב שֶׁהִבְעֵל מְקַדֵּשׁ בַּעֲצָמוֹ, וְאִף הַקְּדִים זֹאת
לִאֲפֻשְׁרוֹת לְקַדֵּשׁ עַל יְדֵי שְׁלֹחוֹ, כִּי לְלַמְדָּנוּ שֶׁעֲדִיף שִׁידוּשָׁה בַּעֲצָמוֹ, לִפִּי
שִׁמְצוֹה בִּזְ – שֹׁכֵר רַב נוֹטֵל הָאָדָם הַטּוֹרֵחַ גְּבוּפוֹ בְּקִיּוֹם הַמִּצְוָה, יוֹתֵר
מִבְּשְׁלֹחָהּ – יוֹתֵר מִשְׁכָּרוֹ שֶׁל הַמְּקַיֵּם מִצְוָה עַל יְדֵי שְׁלִיחַ. וְכֵן מִצְוָה אֲצֵל
הָאֲמוּרָאִים שֶׁטְּרַחוּ בַּעֲצָמָם בְּקִיּוֹם הַמִּצְוֹת, כִּי הָאֵל דְּרַב סְפָרָא – כִּפִּי
נִהְיָה זֶה שֶׁל רַב סְפָרָא, שֶׁהִיָּה מְחַרֵּץ רִישָׁא – אִם הִיָּה לוֹ רֹאשׁ בַּהֲמָה
לְכַבּוֹד שִׁבְתָּ, וְהִיָּה צָרִיךְ לְחַרְכּוֹ וּלְהַבְהִיב עַל הָאֵשׁ, הִיָּה עוֹשֶׂה מִלֵּאכָה זֶה
בַּעֲצָמוֹ. וְכֵן רַבָּא מִלְּחָ שִׁיבּוּטָא – הִיָּה מוֹלֵחַ בַּעֲצָמוֹ אֶת הַדָּג לְכַבּוֹד שִׁבְתָּ.
וְהוּא הָדִין בְּמִצְוֹת הַקִּידוּשִׁין, מִצְוָה שֶׁהִבְעֵל יְקַדֵּשׁ בַּעֲצָמוֹ, וְלֹא יִשְׁלַח שְׁלִיחַ
לְקַדֵּשׁ בַּעֲבוּרָה.

אִכָּא דְּאָמְרֵי בָּהּ – בְּדִין הַמוֹחֵר בְּרִישָׁא, אִין הִטְעַם מִשּׁוֹם שִׁמְצוֹה בּו
יוֹתֵר מִבְּשְׁלֹחוֹ, אֲלֵא כִּשְׂאִינוֹ רוֹאֵה אֶת הָאִשָּׁה לִפְנֵי הַקִּידוּשִׁין וּמִקְדָּשׁ עַל
יְדֵי שְׁלִיחַ, אִיסּוּרָא נִמְי אִיתִּי בָּהּ – יֵשׁ גַּם אִיסּוּר בְּדַבֵּר. וְטַעַם הָאִיסּוּר,
כְּדֶרֶךְ יְהוֹדָה אֲמַר רַב דְּאָמְרֵי רַב יְהוֹדָה אֲמַר רַב אִיסּוּר לְאָדָם שֶׁיִּקְדֵּשׁ
אֶת הָאִשָּׁה עַד שִׁיִּדְּאָנָה לִפְנֵי כֵן, שֶׁמָּא יִרְאָה בָּהּ אַחֵר הַנִּישׁוּאִין דְּרַב
מְגוּנָה – דְּבַר מִיאוּס, וְתִתְּנָה עָלָיו וְלֹא יֵאָהֵב אוֹתָהּ, וְנִמְצָא מִבְּטֵל אֶת
מִצְוֹת הַתּוֹרָה, שֶׁהִרִי רַחֲמָנָא אֲמַר (וִיקָרָא יֵט יח) 'וְאֶהְבֶּתָּ לְרַעְיָךְ כְּמוֹךְ'.
וּמֵאֲחֵר שֶׁהִמְקִדֵּשׁ עַל יְדֵי שְׁלִיחַ בְּלֹא שִׂיבָה אֶת הָאִשָּׁה עוֹבֵר אִיסּוּר, א"כ
לֹא עַל דִּין זֶה נִאֲמָרוּ דְּבָרֵי רַב יוֹסֵף שִׁישׁ רַק מִצְוָה וְרִיבֵי שֹׁכֵר לְקַדֵּשׁ בּוֹ וְלֹא
בְּשְׁלֹחוֹ. וְכִי אִיתְּמַר דְּרַב יוֹסֵף – וְכִשְׁנֵאֲמָרוּ דְּבָרֵי רַב יוֹסֵף שֶׁהִטְעַם בְּמִשְׁנָה
הוּא רַק מִשּׁוֹם שִׁישׁ מִצְוָה בּוֹ יוֹתֵר מִבְּשְׁלֹחוֹ, אִסְיָא אִיתְּמַר – עַל הָדִין
שֶׁנִּשְׁנָה בְּסִיפָא נִאֲמָרוּ דְּבָרֵי. שְׁנִינּוּ בְּסִיפָא, הָאִשָּׁה מְתַקְּדֶשֶׁת בָּהּ
וּבְשְׁלֹחוֹתָהּ, וְאִף כֹּאֵן יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת הֲשֵׁתָא בְּשְׁלֹחוֹתָהּ מִיְקְדָּשָׁא – לֵאמֹר
שֶׁהִשְׁמִיעֵנוּ הִתְנַא שֶׁהָאִשָּׁה מִתְקַדְּשֶׁת עַל יְדֵי שְׁלֹחוֹ, בָּהּ מִיבְעָא – וְכִי
הִיָּה צָרִיךְ לְהוֹסִיף שִׁיכּוּלָהּ הִיא לְהִתְקַדֵּשׁ גַּם בַּעֲצָמָהּ, הִלֵּא כָּל שֶׁכֵּן הוּא.
וְעַל זֶה אֲמַר רַב יוֹסֵף שֶׁהִתְנַא הָאֲרִיךְ בְּלִשּׁוֹנוֹ לְלַמְדָּנוּ שִׁמְצוֹה בָּהּ יוֹתֵר
מִבְּשְׁלֹחָהּ, כִּי הָאֵל דְּרַב סְפָרָא מְחַרֵּץ רִישָׁא, וְרַבָּא מִלְּחָ שִׁיבּוּטָא. אֲבָל

בָּהּ – בְּמִקְרָא הַזֶּה, שֶׁהָאִשָּׁה מִתְקַדְּשֶׁת ע"י שְׁלִיחַ שֶׁלֵּה אֵף שְׂאִינָה רוֹאֵה
אֶת בַּעֲלָהּ לִפְנֵי כֵן, אִיסּוּרָא לִית בָּהּ – אִין בּוּזָה אִיסּוּר, וְטַעַם הַדְּבַר, כְּדֶרֶךְ
לְקִישׁ – כִּפִּי הַכָּלָל שֶׁלַּמְדָּנוּ מִדְּבָרֵי רִישׁ לְקִישׁ. דְּאָמְרֵי רִישׁ לְקִישׁ, רְגִילוֹת
הַנָּשִׁים לּוֹמֵר דְּבַר זֶה, מִכּוּ לְמִיתָב מִן דּוּ מְלִמְיָתָב אֲרָמְלוֹ – עֲדִיף לְשִׁבְתָּ
בְּשִׁנֵּי גּוֹפִים ו-בַּעֲלָהּ וְאִשָּׁה יוֹדוּ מֵאֲשֶׁר לְשִׁבְתָּ אֲלִמְנָה וְלִבְדָּה, בְּלֹא בַּעֲלָהּ.
כְּלוּמֹר, אִשָּׁה מִעֲדִיפָה לְהִינָּשׂא כָּלל בַּעֲלָהּ, וְלִבְדָּה שֶׁלֵּא תִּשְׁבּ לְבִדְהָ. לְפִיכָךְ,
אִין לְחִשּׁוֹשׁ שִׁמָּא לֵאחֲרֵי שֶׁתִּמְצָא בְּבַעֲלָהּ דְּבַר מְגוּנָה יִפְרִיעַ לָהּ הַדְּבַר
וְתַעֲבוּר עַל 'זָאֵהֶבֶת לְרַעְךָ כְּמוֹךְ'.

שְׁנִינּוּ בְּמִשְׁנָה הָאִישׁ מְקַדֵּשׁ אֶת בְּתוּ בְּשִׁיחָה נֶעְרָה בּוֹ וּבְשְׁלֹחוֹ:
הַגִּמְרָא מְדִיִּיקֶת מִלְּשׁוֹן הַמִּשְׁנָה, בְּשִׁיחָה נֶעְרָה אִין – כֵּן רִשְׁאֵי הָאֵב
לְקַדְּשָׁהּ, אֲבָל בְּשִׁיחָה קְטָנָה, לֹא יְקַדֵּשׁ אוֹתָהּ לְכַתְּחִילָהּ. וְדִיּוֹק זֶה מְסִייעַ
לִיה לְרַב. דְּאָמְרֵי רַב יְהוֹדָה אֲמַר רַב, וְאִיתִּימָא – וִישׁ אוֹמְרִים שֶׁרַב יְהוֹדָה
אֲמַר זֹאת בְּשֵׁם רַבִּי אֱלֵעָזָר, אִיסּוּר לְאָדָם שֶׁיִּקְדֵּשׁ אֶת בְּתוּ בְּשִׁיחָה קְטָנָה,
שִׁמָּא כִּשְׁתַּגְּדֵּל לֹא תִתְּרַצָּה בְּבַעֲלָהּ שֶׁקִּדֵּשׁ לָהּ אֲבִיהָ בְּקִטְנוּתָהּ, וְתִשְׁנֵאֲהוּ.
אֲלֵא יִמְתִּין מִלְּקַדְּשָׁהּ עַד שֶׁתִּגְדֵּל וְתִאֲמַר בְּפִלּוּנִי אֲנִי רוֹצֵה.

הַגִּמְרָא מְבַרֵּרֶת מִנֵּן לּוֹמְדִים דִּין שְׁלִיחוֹת: שְׁלִיחוֹת מְנָל – מֵהִיכֵן נִלְמַד דִּין
שְׁלִיחוֹת. מִשִּׁיבָה הַגִּמְרָא: דְּתִנָּיָא בְּרִייתָא, שְׁלומִידִים מִהַפְסוֹק שֶׁנִּאֲמַר
בְּפָרֶשֶׁת גִּירוּשִׁין (דְּבָרִים כד א) 'כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ, וְהָיָה אִם לֹא
תִּמְצָא חֵן בְּעֵינָיו וְגו' וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתוֹת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשָׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ, וּמִכָּךְ
שֶׁלֵּא נִאֲמַר בַּפְּסוֹק לְשׁוֹן גִּירוּשִׁין, אֲלֵא לְשׁוֹן שְׁלֹחַ, לְפִיכָךְ יֵשׁ לְדִרוֹשׁ
מִתְּחִילָת תִּיבָה זֶה, 'וְשָׁלַח', מְלָמֵד שֶׁהוּא עוֹשֶׂה שְׁלִיחַ – שֶׁהִבְעֵל יִכּוֹל
לְמַסּוֹר אֶת הַגֵּט לֵאשְׁתּוֹ אֵף עַל יְדֵי שְׁלִיחַ. וְעוֹד דּוֹרְשִׁים מֵהֵאֲתָה ה"א שֶׁל
סִיּוֹם תִּיבָת 'וְשָׁלְחָה', מְלָמֵד שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה שְׁלִיחַ – שֶׁאֵף הָאִשָּׁה יִכּוֹלָה
לְשַׁלֵּחַ שְׁלִיחַ לְקַבֵּל אֶת גִּטָּהּ, וְיִחְלוּ הַגִּירוּשִׁין כִּשְׁהִשְׁלִיחַ יְקַבֵּל אֶת הַגֵּט.
מִמְשִׁיבָה בְּרִייתָא וְדוֹרֶשֶׁת אֵף אֶת הַפְּסוֹק שֶׁנִּאֲמַר אַחֵר כֵּךְ (שם ג) 'וְכָתַב
לָהּ סֵפֶר כְּרִיתוֹת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשָׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ', שֶׁאֵף כֹּאֵן יֵשׁ לְדִיּוֹק וּלְדִרוֹשׁ
מִלְּשׁוֹן 'וְשָׁלַח', וְכֵן מֵהֵאֲתָה שְׁבִיתָת 'וְשָׁלְחָה', מְלָמֵד שֶׁאֵף הַשְׁלִיחַ עוֹשֶׂה
שְׁלִיחַ, יַעֲשֶׂה בְּמִקְוָמוֹ אֶת הַשְׁלִיחוֹת. וְכִשֶּׁם בַּפְּסוֹק הִרְאִינוּ דְּרִישׁוֹ שְׁתֵּי
דְּרִישׁוֹת, כֵּךְ גַּם בַּפְּסוֹק הַשְּׁנִי מוֹשְׁלַח' דְּרִישׁוֹ שֶׁהִשְׁלִיחַ שֶׁל הִבְעֵל לְהוֹלִיךְ אֶת
הַגֵּט, עוֹשֶׂה שְׁלִיחַ שִׁימְסוֹר בְּמִקְוָמוֹ אֶת הַגֵּט. וּמֵהֵאֲתָה ה"א לְמַדּוֹ שֶׁהִשְׁלִיחַ
זֶה הָאִשָּׁה עוֹשֶׂה שְׁלִיחַ נוסף, שִׁיבֵּל אֶת הַגֵּט מִהִבְעֵל.

אֲשַׁכְּחֵן בְּגִירוּשִׁין – מִהַפְּסוֹק הַזֶּה מִצְוָה לִימּוֹד שְׁנִיתוֹ לַגֵּרֶשׁ אֵף עַל יְדֵי
שְׁלִיחַ, וְעֲדִינּוּ יֵשׁ לְשֹׂאֵל בְּקִידוּשִׁין שְׁנִינּוּ בְּמִשְׁנָה שֶׁאֵף הֵם נִעֲשִׂים עַל יְדֵי
שְׁלִיחַ, מְנָל – מֵהִיכֵן לְמַדּוֹ שְׁמוּעִילָה בְּהֵם שְׁלִיחוֹת. מִנְּסָה הַגִּמְרָא לְתַרְץ,
וְכִי תִנָּיָא דִּילִיף בְּגִירוּשִׁין – אִם תִּרְצָה לּוֹמֵר שְׁלִיחוֹת בְּקִידוּשִׁין נִלְמַדֶּת
מִשְׁלִיחוֹת בְּגִירוּשִׁין. יֵשׁ לְדַחוֹת, כִּי לְגִירוּשִׁין שָׁכֵן יִשְׁנֵן פְּעַל פְּרָחָה –
הִבְעֵל יִכּוֹל לַגֵּרֶשׁ אֶת הָאִשָּׁה אֵף אִם הִיא מְסֻרֶּת לְכָךְ. וְיִתְּנָן לּוֹמֵר
שְׁמוּעִילָה שְׁלִיחוֹת רַק בְּדַבֵּר שֶׁחָל בְּקָלוֹת אֵף בְּלֹא רִצּוֹן הָאִשָּׁה, אֲבָל לֹא
תוֹעִיל שְׁלִיחוֹת בְּקִידוּשִׁין שֶׁאִינֶם חֲלִים לֹלֵא רִצּוֹן שְׁנִינּוּ. מִתְּרַצָּה הַגִּמְרָא:
אֲמַר קָרָא (שם) 'וַיֵּצֵאָהּ מִבֵּיתוֹ וְהִלְכָה וְהָיָה לָאִישׁ אַחֵר', מְקִישׁ תְּהִיָּה
לְיֵצִיאָהּ – הַתּוֹרָה הַקִּישָׁה קִידוּשִׁין לְגִירוּשִׁין. לְלַמְדָּנוּ, כִּי יֵצֵאָהּ מִשְׁנִי
שְׁלִיחַ – כִּשֶּׁם שֶׁבְּגִירוּשִׁין יִכּוֹלִים הִבְעֵל וְהָאִשָּׁה לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחַ, אֵף תְּהִיָּה נִמְי
מִשְׁנִי שְׁלִיחַ – אֵף בְּקִידוּשִׁין יִכּוֹלִים הֵם לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחַ, לִתֵּן אוֹ לְקַבֵּל אֶת
הַקִּידוּשִׁין.

הַגִּמְרָא מְבַרֵּרֶת מֵהִיכֵן לּוֹמְדִים שְׁמוּעִילָה שְׁלִיחוֹת גַּם בְּשֹׂאֵר דִּינֵי הַתּוֹרָה:
וְאֵלֵּא הָאֵל דְּתַנָּן (תְּרוּמוֹת פ"ד מ"ד), הָאֲמַר לְשְׁלֹחוֹ צֵא תְּרוּםָה תְּרוּמָה
גְּדוּלָה מִפְּרִיָּתוֹ, וְלֹא אֲמַר לוֹ בִּאֲזוּז שִׁיעוֹר לְתְּרוּםָה, הַשְׁלִיחַ תְּרוּםָה בְּרִצָּתָה
בְּעַל הַבֵּית – מִפְּרִישׁ תְּרוּמָה כִּפִּי מֵהָ שֶׁהוּא מְכִיר אֶת דְּרָכּוֹ שֶׁל בַּעֲלֵי הַבֵּית
הָאֵם רְגִיל הוּא לְתְּרוּםָה בְּעֵין יָפָה אוֹ בְּעֵין רַעָה, וְאִם אֵינּוּ יוֹדֵעַ מֵהָ הִיא
רַעָתָה בְּעַל הַבֵּית, תְּרוּםָה בְּגִיבּוּנִית – כְּמִידָה הַמִּמְרַצֶּת שֶׁל בְּנֵי אָדָם,
שְׁתּוּרָמִים אֲחָד מִמְּשִׁימִים.

קידושין. פרק שני – האיש מקדש דף מא עמוד א – מתוך מהדורת טובי' רש"י

1 לֹא עָלָה בְיָדוֹ, בִּשְׁכָרוֹ אֶלֶּא בְּחֶשֶׁ בְּשָׂרוֹ בְּרִגְזוֹתָיו לֹא נִשְׁתַּבַּר כְּלוֹם: דָּוִד, נְדָו:
2 שְׁנֵאמַר וּבְמִי־שֵׁב לְצִיִּים לֹא יֵשֵׁב, וְהָה שְׂאִינוֹ בְּאַחַד מֵאֵלֹו בְּמָה יִתְעַסֵּק אִם לֹא
3 בְּלִיצְנוֹת:

הדרן עלך האשה נקנית

הָאִישׁ מִקְדָּשׁ בּוֹ וּבְשָׁלוֹחוֹ. בְּגַמְיָא לִיָּין
 לֵה: **כְּשֶׁהָיָא נִצְרָה.** וְכִ״שׁ כְּשֶׁהָיָא קִטְנָה אַם
 קָבַל קִידוּשֵׁין מִקְדָּשֵׁת וְהָיִי דִקְטָט נִצְרָה
 אוֹרְחָ אִרְעָא אֲשֻׁמְעִין דִקְטָטָה לְתַתְּקֵלָה
 לֹא דְמִקְדָּשׁ בְּגַמְיָא **נִגְמִי מִצּוֹת בּוֹ יוֹחֵר**
מִשְׁלֹחוֹ. דְּכִי עֲסִיק גּוֹרֵף בְּמִצּוֹת מִקְבַּל
 שְׂכָר טַפִּי: **מְהִירָף רִשְׁמָא.** לְכַבּוֹד שְׂבַת:
שִׁיבּוּמָא. דְּגִ: **כְּהָא אִיפּוֹרָא נִגְמִי אִיכָא.**
 אַם: כּוֹל לְקִדְשׁ בְּעֲצֻמּוֹ וּקְדִישׁ עִ״י שְׁלִיחַ
 מִצְוָה שִׁירָאנָה שְׂמָא תְתַגַּנָּה עֲלֵיהּ: וְכִי

הַדָּרֵז עֲלֶיךָ הָאִשָּׁה נִקְנִית

הָאִישׁ מִקֶּדֶשׁ בּוֹ וּבִשְׁלוּחוֹ הָאִשָּׁה מִתְקַדֶּשֶׁת בָּהּ
 וּבִשְׁלוּחָהּ הָאִישׁ מִקֶּדֶשׁ אֶת בִּתּוֹ בְּשֵׁהוּי נַעֲרָה כֹּה
 וּבִשְׁלוּחוֹ: **גַּם** הִשְׁתָּא בִשְׁלוּחוֹ מִקֶּדֶשׁ בּוֹ מִיִּכְעִיָּא אָמַר רַב
 יוֹסֵף מַצּוּה בּוֹ יוֹתֵר מִבִּשְׁלוּחוֹ כִּי הָא דֶּרֶךְ סְפָרָא מְהֵרִיד
 רִישָׁא רַבָּא מִלַּח שִׁיבוּקָא אִיכָא דְאָמְרִי בְּהָא אִיסוּרָא נָמִי
 אִיתָּ בֵּה כְּדִרְבּ יְהוּדָה אָמַר רַב דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב
 אֲסוּר לְאָדָם שִׁקְדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה עַד שִׁירְאָנָה שְׂמָא יֵרָאֶה
 בָּהּ דְּבַר מַגּוּנָה וְתַתְּנָנָה עָלֶיָּה וְרַחֲמָנָא אָמַר וְאַהֲבָתָּ לְרַעְדָּ
 בְּמוּדִי וְכִי אִיתְמַר דֶּרֶךְ יוֹסֵף אִסְיָפָא אִיתְמַר הָאִשָּׁה
 מִתְקַדֶּשֶׁת בָּהּ וּבִשְׁלוּחָהּ הִשְׁתָּא בִשְׁלוּחָהּ מִקֶּדֶשׁא בָּהּ
 מִיִּכְעִיָּא אָמַר רַב יוֹסֵף מַצּוּה בּוֹ יוֹתֵר מִבִּשְׁלוּחָהּ כִּי הָא
 דֶּרֶךְ סְפָרָא מְהֵרִיד רִישָׁא רַבָּא מִלַּח שִׁיבוּקָא אַבְל בְּהָא
 אִיסוּרָא לִית בָּהּ כְּדִרְ"ל דְּאָמַר ר"ל טַב לְמִיתֵּב טַן דּוּ
 מִלְּמִיתֵּב אַרְמְלוֹ: הָאִישׁ מִקֶּדֶשׁ אֶת בִּתּוֹ בְּשֵׁהוּי נַעֲרָה:
 בְּשֵׁהוּי נַעֲרָה אֵין בְּשֵׁהוּי קְטַנָּה לֹא מִסִּיעַ לִיה לְרַב דְּאָמַר
 רַב יְהוּדָה אָמַר רַב וְאִיתִּמָּא רַבִּי אֱלֶעָזָר אֲסוּר לְאָדָם
 שִׁקְדֵּשׁ אֶת בִּתּוֹ בְּשֵׁהוּי קְטַנָּה עַד שִׁתְּגַדֵּל וְתֹאמַר בְּפִלּוּנִי
 אֲנִי רוּצָה: שְׁלִיחוֹת מִנְּלוֹן דְּתִנָּא וְשִׁלַּח מִלְּמַד שְׁהוּא עוֹשָׂה
 שְׁלִיחַ וְשִׁלַּח מִלְּמַד שְׁהוּא עוֹשָׂה שְׁלִיחַ וְשִׁלַּח וְשִׁלַּח
 מִלְּמַד שְׁהִשְׁלִיחַ עוֹשָׂה שְׁלִיחַ אִשְׁכָּחֵן בְּגִירוּשֵׁין בְּקִידוּשֵׁין
 מִנְּלוֹן וְכ"ת דְּלִיף מִגִּירוּשֵׁין מַה לְּגִירוּשֵׁין שְׁכֵן שְׁכֵן בַּעַל
 גְּרָחָה אָמַר קְרָא וַיֵּצֵאֶה וְהִתְּהָ מִקִּישׁ הִתְּהָ לִיצִיָּא מַה
 שְׁלִיחַ וְאַלָּא הָא דְּתַנֵּן הָאֹמַר לִשְׁלוּחוֹ צֵא תוֹרָם
 דַּעַת בַּעַל הַבֵּית תוֹרָם בְּבִנְיֻת אַחַד מִתּוֹמָשִׁים

הַיֵּשׁ מִקֹּדֶשׁ. הַשְׁתָּא בְּשִׁלְחוֹ מִקֹּדֶשׁ בּוּ מִיִּבְעֵינָא. וְאִין שְׂיִיר לְתִרְץ הֲבָא לֹא
דִּקָּא וְר"ל לֹא זֶה אִף זֶה דִּלָּא שְׂיִיר לְשִׁנּוּי הֲבִי אֱלָא בְּשִׁתִּי בְּבוֹת אָבֵל
בְּשִׁתִּי תִּיבּוֹת לֹא: אִיתְמַר דְּרַב יוֹסֵף אֲסִיפֹא אִיתְמַר. וְלִהְבִּי לֹא מִזְקִי אֲרִישָׁא
וְכוּגֹן שְׁמִכִּירָה מִשּׁוּם דְּהָא מִנִּלְּ דִּלְמָא מִתְּנִי מִיְּדִי בִין מִכִּירָה וּבִין אִין מִכִּירָה
וְאִפִּי אִיסּוּרָא אִיבָא וּמִלְּהָא דְּרַב יוֹסֵף לֹא
נִדְעָ: אֲסוּר לֵאדֹם שְׂקִישׁ אִשָּׁה כּו'.
אֵעִיג דְּקִתְּנִי הָאִישׁ מִקֹּדֶשׁ לְכַתְּמִיחָה לֹא
נָקֹט לִיה אֱלָא לְאַשְׁמַרְעֵין דִּין קִידוּשֵׁין.
בְּשִׁתִּי אֵעִיר אִין בְּשִׁתִּיא טֶסְבָּה לֹא
וְאֵת דִּלְמָא לְרִבְתָּא נָקֹט

נַעֲרָה וְכָל שְׂכָן קִטְנָה וְיִל דְּרִינִי מִדְּקִטְנִי
 כִּשְׁהִיא נַעֲרָה וְלֹא קִטְנִי הָאִישׁ מִקֹּדֶשׁ אֶת
 בְּתוּ נַעֲרָה מִשְׁמַע דְּזָקָא נַעֲרָה אֲבָל לֹא
 קִטְנָה אִין יִל דְּרִינִי מִלְּאָא קִטְנִי בִּמְחִינִי
 הָאִישׁ מִקֹּדֶשׁ אֶת בְּתוּ סָתָם בִּדְרָגָן (מכילתא דר' יוחנן)
 וְהָאֵב וְזָכָאֵי בִּבְתוּ בִּקְדוּשִׁיהִי לֹא מִפְּרָשׁ
 נַעֲרָה יֵי הָאֵב מִשְׁמַע דְּהָכָא נַעֲרָה דְּמִפְּרָשׁ נַעֲרָה
 הָיִי דְּזָקָא לָהּ קִטְנָה: **אָסוּר** לְאִזְמַן
 שִׁקְדָּשׁ אֶת בְּתוּ כִּשְׁהִיא קִטְנָה: וְאֵעִיג
 דְּאָמַר לְעִיל דְּאִישׁוּפָא לִיכָא מִשּׁוּם דְּטִב
 לְמִיחֵב טַן דּוּ דוּ ד'מ בְּגִדוּלָה שְׁהִיא
 מִתְקַדֶּשֶׁת ע"י עֲצֻמָּה דְּכִין שְׁנִתְרִיצִית לִיכָא
 לְמִיחֵשׁ שְׁמָא תְּחִזֹּר אֲבָל קִטְנָה
 שְׁמִתְקַדֶּשֶׁת ע"י אֲבִיקָא לִיכָא לְמִיחֵשׁ שְׁמָא
 אִם הָיְתָה גְדוּלָה לֹא הָיְתָה מִתְרִצִית
 וְעִבְשֵׁי שְׁאֵנוּ נוֹהָגִים לְקַדֵּשׁ בְּנוֹמֵינוּ אִפִּי
 קִטְנוֹת הֵינּוּ מִשּׁוּם שֶׁבְּכָל יוֹם יוֹם הִנָּלוֹת
 מִתְגַּבֵּר עֲלֵינוּ וְאִם יֵשׁ סִיפָא בְּדִד אִזְמַן
 עִבְשֵׁי לִתְלַת לְבָתוּ דְּנוֹגִיאֵי שְׁמָא לֹאֲחֹר
 לֹא יִהְיֶה סִיפָא בְּדִד וְתִשְׁבַּע בְּתוּ עֲנֻגָּה
 לְעוֹלָם: **וְשִׁלַּח** שְׁלַחְהוּ מַלְמַד שְׁהִשְׁלִיחַ
 עוֹשֶׂה שְׁלִיחַ. פ"ה דְּתֵרִי וְשִׁלַּח כְּתִיב
 בְּפִרְשָׁה וְאִתָּה הָאֵי אִצְטְרִיק חַד וְשִׁלַּחָה
 לְמִדְרֵשׁ דְּקִטְנָה וְשׁוּטָה אֵינָה יְכוּלָה
 לְהִתְגַּבֵּר דְּהִיא מִשְׁמַע וְשִׁלַּחָה מִי
 שְׁמִשְׁלַחָה אֵינָה חֲזֹרֶת פֶּרֶט לֹא
 שְׁמִשְׁלַחָה וְהִיא חֲזֹרֶת יִיִל דְּוִשְׁלַחָה
 תְּבָרָא יֵי שְׁתֵּי דְּרִשּׁוֹת דְּמִצִּי לְמִימְרָא וְתָנן
 בְּדִקְהָ וְלִשְׁתּוּק מִדְּבָרָה וְשִׁלַּח ש"מ לְדִרְשָׁא
 וּמִנְהִיא דְּוִשְׁלַחָה נִפְקָא דְּרִשָׁא אֲחִרָה וְר"ח
 פ' דְּמוֹשְׁלַחָה אֲחִרָן דְּרִישׁ כּוֹלָהוּ וְדִרִישׁ
 שִׁלַּח דְּהִנֵּה מִצִּי לְמִימְרָא וְתָנן בְּדִקְה וְכֵן יִיִי
 דְּוִשְׁלַחָה לֵבן דְּוִשְׁלַחָה אִיזְרִי וְשִׁלַּחָה
 אִיזְרִי לְבָרָה דְּרִשָׁא וּמִשְׁלַחָה וְאֵינָה
 חֲזֹרֶת וְהִיא לִשְׁן ר"ח דְּתִנְיָא שִׁלַּח מַלְמַד

46 שְׁעוֹשָׁה שְׁלִיחַ פִּירוּשׁ וְשִׁלְחָה מִבֵּיתוֹ אַחֲרָיו הָיָה לִיה לְמִיכְתָּב וְנָתַן בְּיָדָהּ וְלָמָּה כָּתַב שֶׁלַח לומר שְׁעוֹשָׁה שְׁלִיחַ הוֹסִיף ה' דְּכָתִיב שִׁלְחָה מִלְמַד שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה שְׁלִיחַ
47 וְשִׁלְחָה הוֹסִיף ו' עוֹד מִלְמַד שֶׁהִשְׁלִיחַ עוֹשֶׂה שְׁלִיחַ: **תוֹרָם** כְּדַעַת בַּעַל הַבֵּית. פִּירוּשׁ לְפִי מַה שֶׁמִּכְבִּיר בְּבַעַל הַבֵּית עֵינֵי יֶפֶה אוֹ עֵינֵי רָעָה וְיֵשׁ בְּתַרומָה שֶׁלֹּשׁ
48 מִדּוֹת לְפִי שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בָּהּ שִׁיעוֹר מְפֹרָשׁ אֲלָא רֵאשִׁית דִּגְוָן דְּמִשְׁמַע כֹּל שֶׁהוּא וּבִירוּשְׁלַיִם מְפָרֵשׁ לָהּ אִי"ל לְוִי בִּינוּתִית א' מִן הַחֲמִשִּׁים וְנִפְקָא לִיה מִתְּרוּמַת מִכָּס
49 דְּכָתִיב (מִכְנֶסֶת 68) וּמִמַּחֲצִית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּקַּח אֶחָד אֶחָז מִן הַחֲמִשִּׁים כֹּל מַה שֶּׁאֵתָּה אוֹחֹז אֶחָז א' מִחֲמִשִּׁים וְכַמוֹ שֶׁמִּצְוֵי תְּרוּמַת מִכָּס אֶחָד מִחֲמִשִּׁים אָף כֹּל
50 תְּרוּמַת תוֹרֵם אֶחָד מִחֲמִשִּׁים וְזוֹ מִדָּה בִּינוּתִית וְעֵין רָעָה אֶחָד מִשִּׁשִּׁים וְנִפְקָא לִיה מִקְרָא דְּכָתִיב (וַחֲסוּלָא 208) שְׁשִׁית הָאִיפָה מִחוּמָר הַחֲטִים וְשְׁשִׁיתִים הָאִיפָה מִחוּמָר
51 הַשְּׁעוֹרִים וְחוּמָר הָיִי שְׁלִשִׁים סָאִין וְאִיפָה ג' סָאִין נִמְצָא שְׁשִׁית הָאִיפָה עוֹלָה חֲצִי סָאִה וּבִשְׁתוֹרֵם שְׁשִׁית הָאִיפָה מִחוּמָר נִמְצָא דְּהִינּוּ אֶחָד מִשִּׁשִּׁים וְהִינּוּ עֵין
52 רָעָה וְעֵין יֶפֶה אֶחָד מִמִּי נִפְקָא לִיה נְמִי מֵהָאִי קָרָא דְּכָתִיב שְׁשִׁית הָאִיפָה וְכָתִיב נְמִי בְּהָאִי קָרָא וְשְׁשִׁיתִם כְּלוּמָר וְשְׁשִׁיתִם קָאִי אוֹחֹזֵם חֲטִים וְחוּמָר שְׁעוֹרִים דְּבָכָל
53 חֵד וְחֵד אִיכָא שְׁתַּת דְּהִינּוּ סָאִה לִשְׁנֵי חוּמְרִים וְתֵן שְׁשִׁית הָאִיפָה דְּכָתִיב בְּהָאִי קָרָא עַל וְשְׁשִׁיתִם נִמְצָא דְּהִינּוּ אֶחָד מֵאַרְבָּעִים דְּהִינּוּ סָאִה וְחֲצִי שְׁשִׁים סָאִין
54 דְּהִינּוּ חוּמָר חֲטִים שְׁעוֹרִים:

פִּיחַת י' או הוסיף י' תרומתו תרומה. פי' בקונטרס פִּיחַת שְׁתַּרְם א' ממי' וקאי פִּיחַת אַבְעֵל הַבֵּית יוֹיָם אִיפְכָא דְפִיחַת שְׁתַּרְם אַחַד מִשְׁשֵׁים וְקָאִי פִיחַת אַתְרוּמָה מ"מ מְשַׁמֵּעַ הֵיכָא דְתָרַם הַשְּׁלִיחַ וְאָפִי אֵתָא בַּעַד"ב וְאָמַר לוֹ לֹא הָיָה בְּדַעְיָתִי לִכְךָ אִפ"ה תְּרומתו תְּרומָה וְקָשָׁה דְמָאִי שָׁנָא מִדְּהָא דְאָמַר (י"ג דף כג.)

פִּיחַת עֶשְׂרֶה או הוסיף עֶשְׂרֶה תְּרומתו תְּרומָה מְנִלָּן וְכִי תִימָא דִּילִיף מְגִירוּשֵׁין מַה לְגִירוּשֵׁין שָׁבִין יִשְׁנֵן חוֹל אִמֵּר קָרָא אֶתְּם גַּם אֶתְּם לְרַבּוֹת אֵת הַשְּׁלִיחַ וְנִכְתּוֹב רַחֲמָנָא בְּתִרּוּמָה וְיִתִּיּוּ הֵנָּה וְנִגְמְרוּ מִיְּמִינָה מִשּׁוּם דְּאִיכָא לְמַפְרָךְ שָׁבִין יִשְׁנֵה בְּמַחְשָׁבָה וְהָא דִּתְנֵן חֲבוּרָה שְׁאֵבֵד פְּסָחָה וְאָמַרוּ לְאַחֵר צֵא וּבִכְשָׁם וְשָׁחוּט עֲלֵינוּ וְהִלֵּךְ וּמִצָּא וְשָׁחַט וְהָן לִקְחוּ וְשָׁחַטוּ אִם שְׁלוֹ נִשְׁחַט רֹאשׁוֹן הוּא אוֹכֵל מִשְׁלוֹ וְהֵם אוֹכְלִים וְשׁוֹתִים עִמּוֹ מְנִלָּן וְכִי תִימָא דִּילִיף מִהֵנָּה מַה לְהֵנָּה שָׁבִין יִשְׁנֵן חוֹל אִצֵּל קֳדָשִׁים נִפְקָא לִיה מְדַרְבֵּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קֶרְחָה דֹּא"ר יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קֶרְחָה מִנֵּן שְׁשֻׁלוּחוֹ שֶׁל אֲדָם כְּמוֹתוֹ שְׁנֵאמַר וְשָׁחַטוּ אוֹתוֹ כָּל קָהֵל עַדֹת יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֶרְבִים וְכִי כָל קָהֵל כּוֹלֵן שׁוֹחֲטִין וְהָלֹא אֵינוֹ שׁוֹחֲט אֱלָא אַחֵד אֱלָא מִכָּאן שְׁשֻׁלוּחוֹ שֶׁל אֲדָם כְּמוֹתוֹ נִכְתּוֹב רַחֲמָנָא בְּקֳדָשִׁים וְיִתִּיּוּ הֵנָּה וְנִגְמְרוּ מִיְּמִינָה מִשּׁוּם דְּאִיכָא לְמַפְרָךְ מַה לְקֳדָשִׁים שָׁבִין רוב מְעֻשִׂיהֶן ע"י שְׁלִיחַ חֲדָא מִחֲדָא לֹא אֵתָא תִּיתִי חֲדָא מִתַּרְתִּי הִי תִּיתִי לֹא נִכְתּוֹב רַחֲמָנָא בְּקֳדָשִׁים וְתִיתִי מִהֵנָּה מַה לְהֵנָּה שָׁבִין יִשְׁנֵן חוֹל אִצֵּל קֳדָשִׁים לֹא נִכְתּוֹב רַחֲמָנָא בְּגִירוּשֵׁין וְתִיתִי מִהֵנָּה מַה לְהֵנָּה שָׁבִין יִשְׁנֵן חוֹל אִצֵּל קֳדָשִׁים לֹא נִכְתּוֹב רַחֲמָנָא בְּגִירוּשֵׁין וְיִתִּיּוּ הֵנָּה וְנִגְמְרוּ מִיְּמִינָה מִשּׁוּם דְּאִיכָא לְמַפְרָךְ מַה לְקֳדָשִׁים שָׁבִין רוב מְעֻשִׂיהֶן ע"י שְׁלִיחַ גִּירוּשֵׁין וְיִכִּיחוּ מַה לְגִירוּשֵׁין שָׁבִין יִשְׁנֵן חוֹל אִצֵּל תְּרומָה קֳדָשִׁים וְיִכִּיחוּ וְחֹרֵר הִרִין הַצֵּד הַשְּׁדוּה שְׁבוֹנֵן שִׁישְׁנֵן ע"י עֲצֻמוֹ וְשֻׁלְחוֹ כְּמוֹתוֹ אִף אֲנִי אֲבִיא תְּרומָה: לְבָרְךָ יְצֵא. לְהֵכִי כֵתֵב גַּם לְרַבּוּי שְׁלִיחַ מִשּׁוּם דְּבַעֲי לֹא קוֹשִׁי לְמִשְׁלַחוֹ לְמִימַר דְּבַעֲבוּד כּוֹכְבִים פְּסוּלִי לְפִי שְׁאִינוֹ בּוֹ, אֲלֵמָא לֹא בַּעֲי קָרָא מְסַבְּרָא אֵיתִי לָן לְמִימַר דְּמִידי דְּלֹא שִׁיךְ בִּיהִי לֹא מִתְעַבֵּד עֲלִיהִי שְׁלִיחַ: לֹא בְּרִי הִיתִימָא הוּא גְרָסִי, אֵינוֹ בְּשׁוּם צֵד הִיתִר אֶשֶׁת אִישׁ שְׁאִינוֹ מְגִישׁ דְּהָא אֵין לוֹ קִידוּשִׁין: ה"ג אָבֵל עוֹבֵד כּוֹכְבִים הוֹאִיל וְאִיתִיהּ בְּתִרּוּמָה דְּנִפְשִׁיהּ: שְׁתַּרְמוּ. אֵין שְׁלַחַן: תְּרומָתוֹן תְּרומָה. לִיאָסֵר לְזֹרִים דְּקִסְרָב אֵין קִנָּן לְעוֹבֵד כּוֹכְבִים בְּאַרְצָא יִשְׂרָאֵל לְהַפְקִיעַ וּמִירַח עוֹבֵד כּוֹכְבִים אֵינוֹ פּוֹטֵר מִן הַתְּרומָה וּבִמְנַחֲתוֹ (ה) לִיף לֹה טַעְמָא מִדְּנֶגֶד דְּנֶגֶד תְּרִי יוֹמֵנִי לְמַעֲטִי דִּיגוֹן עוֹבֵד כּוֹכְבִים וְאֵין מִיעוּט אַחֵר מִיעוּט אֱלָא לְרַבּוּת: קֳדָשֶׁת. אִם נִפְלָה לְחֻלִּין אוֹסֵרְתָּה: וְתִיבִין עֲלִיהִי חוֹמֶשׁ. הַאוֹכֵל בָּהֶן: שְׁמֵעוֹן וְר' שְׁמֵעוֹן פּוֹסֵר. דְּקִסְרָב אֵין מִירַח הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים חֵיב בְּתִרּוּמָה וְלִיף לֹה מִדְּנֶגֶד וְלֹא דִּיגוֹן עוֹבֵד כּוֹכְבִים בְּמִנְחֹת (ס) וְלִידִידִיה לִיכָא מִיעוּט אַחֵר מִיעוּט דְּמַצְרִיךְ לְהוֹ צְרִיכִי: אֶתְּם גַּם אֶתְּם לְפָה לִי. פִּשְׁטָא דְּלֹא הָיוּ עוֹבֵד כּוֹכְבִים שְׁלִיחַ דְּהָא לִיתִיהּ בְּתִרּוּמָה דְּנִפְשִׁיהּ: אִצְטְרִיךְ. לְרַבּוּי שְׁלִיחַ לְתִרּוּמָה מִשּׁוּם דְּכִתְבִי אֶתְּם לְמַעֲטִי אֲרִיסִים מִלְּתִירוֹם חֲלָקוּ שֶׁל בַּעַד"ב וְאִפְטֹרֶפּוֹס יְהוֹמִים וְהִתּוֹרֵם אֵת שְׁאִינוֹ שֶׁלֹּא מִדְּעוּתָא אִימָא לְמַעֲטִי נָמִי שְׁלִיחַ לְהֵכִי אִצְטְרִיךְ גַּם לְרַבּוּי: הֵנִיחָא לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. נִפְקָא לִיה שְׁלִיחוֹת דְּקֳדָשִׁים מִקְּשָׁחוֹ אוֹתוֹ:

פִּיחַת עֶשְׂרֶה או הוסיף עֶשְׂרֶה תְּרומתו תְּרומָה מְנִלָּן וְכִי תִימָא דִּילִיף מְגִירוּשֵׁין מַה לְגִירוּשֵׁין שָׁבִין יִשְׁנֵן חוֹל אִמֵּר קָרָא אֶתְּם גַּם אֶתְּם לְרַבּוֹת אֵת הַשְּׁלִיחַ וְנִכְתּוֹב רַחֲמָנָא בְּתִרּוּמָה וְיִתִּיּוּ הֵנָּה וְנִגְמְרוּ מִיְּמִינָה מִשּׁוּם דְּאִיכָא לְמַפְרָךְ שָׁבִין יִשְׁנֵה בְּמַחְשָׁבָה וְהָא דִּתְנֵן חֲבוּרָה שְׁאֵבֵד פְּסָחָה וְאָמַרוּ לְאַחֵר צֵא וּבִכְשָׁם וְשָׁחוּט עֲלֵינוּ וְהִלֵּךְ וּמִצָּא וְשָׁחַט וְהָן לִקְחוּ וְשָׁחַטוּ אִם שְׁלוֹ נִשְׁחַט רֹאשׁוֹן הוּא אוֹכֵל מִשְׁלוֹ וְהֵם אוֹכְלִים וְשׁוֹתִים עִמּוֹ מְנִלָּן וְכִי תִימָא דִּילִיף מִהֵנָּה מַה לְהֵנָּה שָׁבִין יִשְׁנֵן חוֹל אִצֵּל קֳדָשִׁים נִפְקָא לִיה מְדַרְבֵּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קֶרְחָה דֹּא"ר יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קֶרְחָה מִנֵּן שְׁשֻׁלוּחוֹ שֶׁל אֲדָם כְּמוֹתוֹ שְׁנֵאמַר וְשָׁחַטוּ אוֹתוֹ כָּל קָהֵל עַדֹת יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֶרְבִים וְכִי כָל קָהֵל כּוֹלֵן שׁוֹחֲטִין וְהָלֹא אֵינוֹ שׁוֹחֲט אֱלָא אַחֵד אֱלָא מִכָּאן שְׁשֻׁלוּחוֹ שֶׁל אֲדָם כְּמוֹתוֹ נִכְתּוֹב רַחֲמָנָא בְּקֳדָשִׁים וְיִתִּיּוּ הֵנָּה וְנִגְמְרוּ מִיְּמִינָה מִשּׁוּם דְּאִיכָא לְמַפְרָךְ מַה לְקֳדָשִׁים שָׁבִין רוב מְעֻשִׂיהֶן ע"י שְׁלִיחַ חֲדָא מִחֲדָא לֹא אֵתָא תִּיתִי חֲדָא מִתַּרְתִּי הִי תִּיתִי לֹא נִכְתּוֹב רַחֲמָנָא בְּקֳדָשִׁים וְתִיתִי מִהֵנָּה מַה לְהֵנָּה שָׁבִין יִשְׁנֵן חוֹל אִצֵּל קֳדָשִׁים לֹא נִכְתּוֹב רַחֲמָנָא בְּגִירוּשֵׁין וְתִיתִי מִהֵנָּה מַה לְהֵנָּה שָׁבִין יִשְׁנֵן חוֹל אִצֵּל קֳדָשִׁים לֹא נִכְתּוֹב רַחֲמָנָא בְּגִירוּשֵׁין וְיִכִּיחוּ מַה לְגִירוּשֵׁין שָׁבִין יִשְׁנֵן חוֹל אִצֵּל תְּרומָה קֳדָשִׁים וְיִכִּיחוּ וְחֹרֵר הִרִין הַצֵּד הַשְּׁדוּה שְׁבוֹנֵן שִׁישְׁנֵן ע"י עֲצֻמוֹ וְשֻׁלְחוֹ כְּמוֹתוֹ אִף אֲנִי אֲבִיא תְּרומָה: לְבָרְךָ יְצֵא. לְהֵכִי כֵתֵב גַּם לְרַבּוּי שְׁלִיחַ מִשּׁוּם דְּבַעֲי לֹא קוֹשִׁי לְמִשְׁלַחוֹ לְמִימַר דְּבַעֲבוּד כּוֹכְבִים פְּסוּלִי לְפִי שְׁאִינוֹ בּוֹ, אֲלֵמָא לֹא בַּעֲי קָרָא מְסַבְּרָא אֵיתִי לָן לְמִימַר דְּמִידי דְּלֹא שִׁיךְ בִּיהִי לֹא מִתְעַבֵּד עֲלִיהִי שְׁלִיחַ: לֹא בְּרִי הִיתִימָא הוּא גְרָסִי, אֵינוֹ בְּשׁוּם צֵד הִיתִר אֶשֶׁת אִישׁ שְׁאִינוֹ מְגִישׁ דְּהָא אֵין לוֹ קִידוּשִׁין: ה"ג אָבֵל עוֹבֵד כּוֹכְבִים הוֹאִיל וְאִיתִיהּ בְּתִרּוּמָה דְּנִפְשִׁיהּ: שְׁתַּרְמוּ. אֵין שְׁלַחַן: תְּרומָתוֹן תְּרומָה. לִיאָסֵר לְזֹרִים דְּקִסְרָב אֵין קִנָּן לְעוֹבֵד כּוֹכְבִים בְּאַרְצָא יִשְׂרָאֵל לְהַפְקִיעַ וּמִירַח עוֹבֵד כּוֹכְבִים אֵינוֹ פּוֹטֵר מִן הַתְּרומָה וּבִמְנַחֲתוֹ (ה) לִיף לֹה טַעְמָא מִדְּנֶגֶד דְּנֶגֶד תְּרִי יוֹמֵנִי לְמַעֲטִי דִּיגוֹן עוֹבֵד כּוֹכְבִים וְאֵין מִיעוּט אַחֵר מִיעוּט אֱלָא לְרַבּוּת: קֳדָשֶׁת. אִם נִפְלָה לְחֻלִּין אוֹסֵרְתָּה: וְתִיבִין עֲלִיהִי חוֹמֶשׁ. הַאוֹכֵל בָּהֶן: שְׁמֵעוֹן וְר' שְׁמֵעוֹן פּוֹסֵר. דְּקִסְרָב אֵין מִירַח הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים חֵיב בְּתִרּוּמָה וְלִיף לֹה מִדְּנֶגֶד וְלֹא דִּיגוֹן עוֹבֵד כּוֹכְבִים בְּמִנְחֹת (ס) וְלִידִידִיה לִיכָא מִיעוּט אַחֵר מִיעוּט דְּמַצְרִיךְ לְהוֹ צְרִיכִי: אֶתְּם גַּם אֶתְּם לְפָה לִי. פִּשְׁטָא דְּלֹא הָיוּ עוֹבֵד כּוֹכְבִים שְׁלִיחַ דְּהָא לִיתִיהּ בְּתִרּוּמָה דְּנִפְשִׁיהּ: אִצְטְרִיךְ. לְרַבּוּי שְׁלִיחַ לְתִרּוּמָה מִשּׁוּם דְּכִתְבִי אֶתְּם לְמַעֲטִי אֲרִיסִים מִלְּתִירוֹם חֲלָקוּ שֶׁל בַּעַד"ב וְאִפְטֹרֶפּוֹס יְהוֹמִים וְהִתּוֹרֵם אֵת שְׁאִינוֹ שֶׁלֹּא מִדְּעוּתָא אִימָא לְמַעֲטִי נָמִי שְׁלִיחַ לְהֵכִי אִצְטְרִיךְ גַּם לְרַבּוּי: הֵנִיחָא לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. נִפְקָא לִיה שְׁלִיחוֹת דְּקֳדָשִׁים מִקְּשָׁחוֹ אוֹתוֹ:

כּוֹכְבִים וְלִידִידִיה לִיכָא מִיעוּט אַחֵר מִיעוּט דְּמַצְרִיךְ לְהוֹ אֲצִרְבִּי עב"ל וְקָשָׁה לְפִי דְּמִשְׁמַע דְּפִלְגִי בִישׁ קִנָּן לְעוֹבֵד כּוֹכְבִים וּבִפ' הַשְּׁלֹחַן (ג'י'ס מ'ס) פְּלִיגִי בַּה אֲמוּרָאִי וְאֵין סְבִירָא לומר דְּפִלְגִי תִנְאִי בְּפִלּוּתָא דְּאֲמוּרָאִי לְכַךּ פ' ר"י דְּת"ק סִבֵּר דְּאִפִּי' יֵשׁ קִנָּן מִשְׁכַּחַת שְׁפִיר שְׁתִּבּוּאָתוֹ חֵיב בְּתִרּוּמָה כְּגוֹן שְׁגָדָה שְׁלִישׁ בִּידִי יִשְׂרָאֵל וְאֵין מִשּׁוּם מִירַח הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים דְּפּוֹטֵר י"ל דְּמִימִי שְׁפַחְרוּ יִשְׂרָאֵל וְאֵין מִשּׁוּם וְרַעְיָה וְלֹא לִקְחוּ י"ל דְּמִימִי שְׁלָקְתָּם קוֹדֵם מִירַח וְאֵין מִימִרָם יִשְׂרָאֵל וּפְטוּרָא דְּלִקְחוּ אֵינוֹ אֱלָא אַחֵר מִירַח כֵּן פ' ר"ת וְקָשָׁה דֹּא"כ דּוּמִיָּא דְּהֵכִי פּוֹטֵר ר"ש וְנָמִי טַעְמָא י"ל דְּטַעְמָא כְּדָאמֵר (בְּבִרְיָה) (דף ס"ה) דְּאָמַר ר"ש קוֹשִׁי עוֹבֵדֵי כּוֹכְבִים אֵין כָּתוּב מַעֲלִיהֶם מִשּׁוּם דְּלִפְקִין חָטָא חָטָא מִתְּרומָה וּבְתִרּוּמָה כָּתוּב בְּנִי יִשְׂרָאֵל וְלֹא עוֹבֵדֵי כּוֹכְבִים אֲלֵמָא מִמַּעַט לִיה מִקְרָא בְּהִרְדָּא:

מַעֲלִיהֶם מִשּׁוּם דְּלִפְקִין חָטָא חָטָא מִתְּרומָה וּבְתִרּוּמָה כָּתוּב בְּנִי יִשְׂרָאֵל וְלֹא עוֹבֵדֵי כּוֹכְבִים אֲלֵמָא מִמַּעַט לִיה מִקְרָא בְּהִרְדָּא:

מַעֲלִיהֶם מִשּׁוּם דְּלִפְקִין חָטָא חָטָא מִתְּרומָה וּבְתִרּוּמָה כָּתוּב בְּנִי יִשְׂרָאֵל וְלֹא עוֹבֵדֵי כּוֹכְבִים אֲלֵמָא מִמַּעַט לִיה מִקְרָא בְּהִרְדָּא:

מַעֲלִיהֶם מִשּׁוּם דְּלִפְקִין חָטָא חָטָא מִתְּרומָה וּבְתִרּוּמָה כָּתוּב בְּנִי יִשְׂרָאֵל וְלֹא עוֹבֵדֵי כּוֹכְבִים אֲלֵמָא מִמַּעַט לִיה מִקְרָא בְּהִרְדָּא:

מַעֲלִיהֶם מִשּׁוּם דְּלִפְקִין חָטָא חָטָא מִתְּרומָה וּבְתִרּוּמָה כָּתוּב בְּנִי יִשְׂרָאֵל וְלֹא עוֹבֵדֵי כּוֹכְבִים אֲלֵמָא מִמַּעַט לִיה מִקְרָא בְּהִרְדָּא:

מַעֲלִיהֶם מִשּׁוּם דְּלִפְקִין חָטָא חָטָא מִתְּרומָה וּבְתִרּוּמָה כָּתוּב בְּנִי יִשְׂרָאֵל וְלֹא עוֹבֵדֵי כּוֹכְבִים אֲלֵמָא מִמַּעַט לִיה מִקְרָא בְּהִרְדָּא:

מַעֲלִיהֶם מִשּׁוּם דְּלִפְקִין חָטָא חָטָא מִתְּרומָה וּבְתִרּוּמָה כָּתוּב בְּנִי יִשְׂרָאֵל וְלֹא עוֹבֵדֵי כּוֹכְבִים אֲלֵמָא מִמַּעַט לִיה מִקְרָא בְּהִרְדָּא:

מַעֲלִיהֶם מִשּׁוּם דְּלִפְקִין חָטָא חָטָא מִתְּרומָה וּבְתִרּוּמָה כָּתוּב בְּנִי יִשְׂרָאֵל וְלֹא עוֹבֵדֵי כּוֹכְבִים אֲלֵמָא מִמַּעַט לִיה מִקְרָא בְּהִרְדָּא:

מַעֲלִיהֶם מִשּׁוּם דְּלִפְקִין חָטָא חָטָא מִתְּרומָה וּבְתִרּוּמָה כָּתוּב בְּנִי יִשְׂרָאֵל וְלֹא עוֹבֵדֵי כּוֹכְבִים אֲלֵמָא מִמַּעַט לִיה מִקְרָא בְּהִרְדָּא:

מַעֲלִיהֶם מִשּׁוּם דְּלִפְקִין חָטָא חָטָא מִתְּרומָה וּבְתִרּוּמָה כָּתוּב בְּנִי יִשְׂרָאֵל וְלֹא עוֹבֵדֵי כּוֹכְבִים אֲלֵמָא מִמַּעַט לִיה מִקְרָא בְּהִרְדָּא:

מַעֲלִיהֶם מִשּׁוּם דְּלִפְקִין חָטָא חָטָא מִתְּרומָה וּבְתִרּוּמָה כָּתוּב בְּנִי יִשְׂרָאֵל וְלֹא עוֹבֵדֵי כּוֹכְבִים אֲלֵמָא מִמַּעַט לִיה מִקְרָא בְּהִרְדָּא:

מַעֲלִיהֶם מִשּׁוּם דְּלִפְקִין חָטָא חָטָא מִתְּרומָה וּבְתִרּוּמָה כָּתוּב בְּנִי יִשְׂרָאֵל וְלֹא עוֹבֵדֵי כּוֹכְבִים אֲלֵמָא מִמַּעַט לִיה מִקְרָא בְּהִרְדָּא:

מַעֲלִיהֶם מִשּׁוּם דְּלִפְקִין חָטָא חָטָא מִתְּרומָה וּבְתִרּוּמָה כָּתוּב בְּנִי יִשְׂרָאֵל וְלֹא עוֹבֵדֵי כּוֹכְבִים אֲלֵמָא מִמַּעַט לִיה מִקְרָא בְּהִרְדָּא:

מַעֲלִיהֶם מִשּׁוּם דְּלִפְקִין חָטָא חָטָא מִתְּרומָה וּבְתִרּוּמָה כָּתוּב בְּנִי יִשְׂרָאֵל וְלֹא עוֹבֵדֵי כּוֹכְבִים אֲלֵמָא מִמַּעַט לִיה מִקְרָא בְּהִרְדָּא:

מַעֲלִיהֶם מִשּׁוּם דְּלִפְקִין חָטָא חָטָא מִתְּרומָה וּבְתִרּוּמָה כָּתוּב בְּנִי יִשְׂרָאֵל וְלֹא עוֹבֵדֵי כּוֹכְבִים אֲלֵמָא מִמַּעַט לִיה מִקְרָא בְּהִרְדָּא:

מַעֲלִיהֶם מִשּׁוּם דְּלִפְקִין חָטָא חָטָא מִתְּרומָה וּבְתִרּוּמָה כָּתוּב בְּנִי יִשְׂרָאֵל וְלֹא עוֹבֵדֵי כּוֹכְבִים אֲלֵמָא מִמַּעַט לִיה מִקְרָא בְּהִרְדָּא:

מַעֲלִיהֶם מִשּׁוּם דְּלִפְקִין חָטָא חָטָא מִתְּרומָה וּבְתִרּוּמָה כָּתוּב בְּנִי יִשְׂרָאֵל וְלֹא עוֹבֵדֵי כּוֹכְבִים אֲלֵמָא מִמַּעַט לִיה מִקְרָא בְּהִרְדָּא:

מַעֲלִיהֶם מִשּׁוּם דְּלִפְקִין חָטָא חָטָא מִתְּרומָה וּבְתִרּוּמָה כָּתוּב בְּנִי יִשְׂרָאֵל וְלֹא עוֹבֵדֵי כּוֹכְבִים אֲלֵמָא מִמַּעַט לִיה מִקְרָא בְּהִרְדָּא:

מַעֲלִיהֶם מִשּׁוּם דְּלִפְקִין חָטָא חָטָא מִתְּרומָה וּבְתִרּוּמָה כָּתוּב בְּנִי יִשְׂרָאֵל וְלֹא עוֹבֵדֵי כּוֹכְבִים אֲלֵמָא מִמַּעַט לִיה מִקְרָא בְּהִרְדָּא:

מַעֲלִיהֶם מִשּׁוּם דְּלִפְקִין חָטָא חָטָא מִתְּרומָה וּבְתִרּוּמָה כָּתוּב בְּנִי יִשְׂרָאֵל וְלֹא עוֹבֵדֵי כּוֹכְבִים אֲלֵמָא מִמַּעַט לִיה מִקְרָא בְּהִרְדָּא:

מַעֲל

הם דבר חולין כלפי קדשים, ואין לנו להוסיף מדעתנו שתועיל שליחות גם
 בדבר קודש. ואם תאמר שהקושיא, שלא נכתוב רחמנא דין שליחות
 בגירושין, ותייתי להקדש ומתרומה. גם זה יש לדחות, מה להקדש שכן
 ישנן במחשבה – שניתן להפריש ולהקדש אף במחשבה, ואין ללמוד מכך
 שליחות לגירושין שאינם חלים אלא על ידי מעשה. הגמרא מבארת: אלא,
 הקושיא היא, לא לכתוב רחמנא דין שליחות בתרומה, ותייתי מהנה,
 מגירושין וקדשים.
 הגמרא מתרצת: הרי נמי – אכן אפשר ללמוד דין שליחות בתרומה
 מגירושין ומקדשים, ואלא אתם גם אתם למה לי – מדוע כתבה התורה
 בתרומה 'גם אתם' לרבות שליח, מיכאלי ליה לכתובי נמי – כדי ללמוד את
 דינו של רבי נאי, דאמר רבי נאי, ממה שהוסיפה התורה וכתבה 'גם אתם'
 לרבות את השליח, למדנו להקדש את המשלח האמור בתיבת 'אתם'
 לשליח האמור בתיבת 'גם', ודורשים, מה – כשם שאתם בני ברית – מורע
 ישראל, אף שלוחכם יכולים לתרום רק אם הם מבני ברית, ולמעט גוי
 שאינו נעשה שליח. מקשה הגמרא: הא למה לי קרא – מדוע צריך פסוק
 לכך, מדרבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן נפקא – מדוע צריך פסוק
 דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, אין העבד כנעני נעשה שליח
 לקבל את הגט מיד בעלה של אשה בעבורה, לפי שאינו בתורת גיטין
 וקידושין, שאין קידושין תופסים בו. ומדבריו למדנו שאין אדם נעשה שליח
 לדבר שהוא אינו שייך בעשייתו, ומאחר וגוי אינו שייך בהפרשת תרומה,
 אינו יכול להיעשות שליח להפרשתה אף בלא שתנמנע בפסוק. מתרצת
 הגמרא: איצטרף – צריך מיעוט מפורש שגוי אינו נעשה שליח להפריש
 תרומה, דסלקא דעתך אמינא, שדווקא עבד אינו נעשה שליח בגט, כיון
 דלאו בר היתירא הוא כלל – אין הוא יכול להתיר אשת איש כלל, שהוא
 אינו מגרש את אשתו, אכל עובד בוכבים הואיל ואיתיה בתרומה
 דנפשיה – מאחר וישנו בתרומה המורמת מתבואת שדה, דתנן (תרומות
 פ"ג מ"ט), העובד בוכבים והכותי שתקמו מן התבואה שגדלה
 בשדותיהם, תרומתן תרומה ואסורה לזרים, אימא שליח נמי עבד –
 תאמר שיכול הגוי להיות שליח של ישראל גם להפרשת תרומותיו,
 קמשמע לן – מההיקש של 'גם אתם', שאין הגוי נעשה שליח בתרומה.
 הגמרא מקשה: ולרבי שמעון דפטר – לרבי שמעון הסובר שגוי המפריש
 תרומה משהדור לא חלה תרומתו, והאובל ממנה פטור מחומש, דתנן,
 תרומת עובד בוכבים מדמעת – תרומה שהפריש הגוי מתבואתו
 שהתערבה עם חולין, ואין בחולין הללו פי מאה מהתרומה, אסורה
 התערובת כדין תרומה. ותייבין עליה חומש – זר האוכל ממנה בשוגג,
 צריך לשלם לכהן בנוסף לתשלומי הקרן, תשלומי חומש. ורבי שמעון
 פוטר את הזר מחומש, ומאחר ואין הגוי שייך בהפרשת תרומה, אין הוא
 יכול להיות שליח להפרשתה. ואם כן יש להקשות לדבריו, אתם גם אתם
 למה לי – מדוע צריך לימוד זה, הלא אפשר ללמוד זאת בבנין אב מקדשים
 וגירושין.
 מתרצת הגמרא: אף לרבי שמעון איצטרף – צריכה התורה לרבות
 שליחות בתרומה. משום דסלקא דעתך אמינא הואיל ואמר מר ברייתא,
 שמכך שדחה תורה בפרשת תרומה אתם, לומדים שדווקא בעלי
 התבואה יכולים להפריש את התרומה ולא ארזין, שאינם רשאים
 להפריש תרומה על חלקו של בעל הבית. וכן יש למעט 'אתם' ולא שותפין
 – שאין אחד מהשותפים בשדה יכול להפריש תרומה על חלקו של חברו.
 וכן יש למעט 'אתם' ולא אפסורופים – אדם הממונה לטפל בנכסי יתומים,
 וכן 'אתם' ולא תתורם את שאינו שלו – התורם מתבואתו של חברו.
 ומאחר ונתמנעו כל אלו, אימא – שזמן נאמר 'אתם' ולא שלוחכם נמי,
 שאתם בא למעט גם שליח, שאינו יכול להפריש את תרומת בעל הבית,
 קא משמע לן – לפיכך כתבה התורה תיבת 'גם' לרבות את השליח.
 הגמרא חזרת לדון במקור דין שליחות מועילה בקדשים: הניחא לרבי
 יהושע בן קרחה, שדרש מהפסוק וזשחטו אותו כל קהל עדת ישראל
 ללמד ששלוש של אדם כמותו, אלא לרבי יוחנן דמפיק ליה להאי קרא
 לדרשא אחרת – שדרש מהפסוק והוא דרשה אחרת, מנא לן – מנין לנו
 שליחות בקדשים לשיטתו. דתנא, רבי יוחנן אומר, מנא שקל ישראל
 בולן וצאוי ידי חובתם

ואם השליח לא עשה כן, אלא פיתח עשרה ותרם בעין יפה, אחד
 מארבעים, או הוסיף עשרה ותרם בעין רעה, אחד משישים, אפילו אם
 יבוא בעל הבית ויאמר שלא היה בדעתו לתרום כן, תרומתו תרומה, לפי
 שהשליח טוען שבכך אמר את דעת בעל הבית.
 הגמרא מקשה: מנא לן – מנין למדנו ששלוש של אדם כמותו אף לענין
 הפרשת תרומה. ובי תימא דילוף בגירושין, שכשם שמועילה שליחות
 בגירושין כך תועיל שליחות בתרומה. יש לדחות, מה לגירושין שכן ישנן
 חול – לפי שגירושין הן דברי חולין, ובכל דיני התורה דברי חולין דינם קל
 מדברי קדש, ויש מקום לומר שהתורה הקלה בהם שידולו אף על ידי שליח.
 אבל תרומה שדאי קודש, יתכן שלא תחול אלא בהפרשת בעל הבית
 בעצמו. מתרצת הגמרא: אמר קרא לגבי תרומת מעשר (במדבר יח כח)
 'כן תרימו גם אתם תרומת ה', ודי היה שיהיה כתוב 'כן תרימו אתם', אלא
 לכך כתבה התורה גם אתם, לדרוש מתיבת 'גם', לרבות את השליח –
 שאף בהפרשתו חל שם תרומה.
 הגמרא מקשה: וכתוב רחמנא בתרומה – שכתוב התורה שמועיל
 שליחות לגבי תרומה בלבד, וניתו הנה ונגמרו מיניה – ויבואו גירושין
 וקידושין וילמדו מתרומה דין שליחות, ומדוע צריכים את הלימוד של
 'שליח' ושלחה. משיבה הגמרא: משום דאיכא למפרך – שיש לדחות
 ולומר, שדווקא בתרומה מועילה שליחות שכן ישנה במחשבה – משום
 שתרומה חלה אף במחשבת התורם ללא מעשה הפרשה, מה שאין כן
 גירושין וקידושין שאינם חלים אלא על ידי מעשה. ומאחר ותרומה חלה
 בקל, אפילו במחשבה, דין הוא שתחול גם ע"י שליח, ועדיין לא היינו
 יודעים שליחות בגירושין וקידושין.
 שואלת הגמרא: והא דתנן (פסחים צח), בני חבורה שאחד פסקה –
 שהפרישו בהמה לקרבן פסח ונאבדה, ואמרו לאחד מבני החבורה צא
 ובקש – לך וחפש את הבהמה האבודה ושחוט עלינו – (בעבורנו). והלך
 השליח ופסק את הבהמה שאבדה, ונשחט אותה לקרבן פסח עבורם. ותן
 – בני החבורה, שלא ידעו אם השליח מצא את הבהמה, לקחו בהמה אחרת
 ונשחטו אותה לשם קרבן פסח. כך הוא דינם, אם שול – אם הפסח שמצא
 השליח נשחט ראשון, הואיל ובני החבורה מינורו לשחוט עבורם, הרי הם
 מנזיחין עליו, ושוב אינם יכולים להימנות על קרבן אחר, ולכן הוא – השליח
 אוכל משלו, והם אוכלים ושותים עמו. מסיימת הגמרא את הקושיא,
 מנא לן – מנין לשלוש של אדם כמותו אף לענין שחיטת קדשים. ובי תימא
 דילוף שליחות בשחיטת קדשים מהנה – מתרומה או מגירושין. יש לדחות,
 מה להנה – לתרומה וגירושין, שכן ישנן חול אצל קדשים – שהרי הם
 נחשבים כדברי חולין כלפי קדשים, ויש מקום לומר שהקלה בהם התורה
 שידולו אף על ידי שליח. מתרצת הגמרא: נפקא ליה – נלמדת שליחות
 בקדשים, מדבריו של רבי יהושע בן קרחה. דאמר רבי יהושע בן קרחה,
 מנין ששלוש של אדם כמותו, שנאמר לגבי שחיטת פסח (שמות יב ו)
 ונשחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערפלים, ומשמע שעל כל אחד
 מהקהל מוטלת החובה לשחוט, וקשה, ובי כל תקלה בולן שותפין ביחד,
 והלא דין הוא שאינו שחוט את הבהמה אלא אדם אחד בלבד. אלא מבאן
 ששלוש של אדם כמותו, ובאשר שחוט אחד מן הקהל את הקרבן
 בשליחותם, נחשב שכולם שחטוהו.
 שואלת הגמרא: נכתוב רחמנא בקדשים שמועילה שליחות, וניתו הנה –
 ויבואו גירושין ותרומה, ונגמרו מיניה – וילמדו מקדשים. מתרצת הגמרא:
 משום דאיכא למפרך, מה לקדשים שכן רוב מעשיהן על ידי שליח –
 רוב העבודות הנעשות בקדשים, נעשות דווקא ע"י שליח, הוא הכהן, ולכן,
 גם שחיטה אף שכשרה בור מועילה בה שליחות. אבל בגירושין ותרומה,
 שלא מצאנו בהם דין שליחות כלל, אין ללמוד מקדשים.
 הגמרא מקשה: אף שחרא מדרא לא איתא – שאחד מאחד אי אפשר
 ללמוד. כלומר, שלא ניתן ללמוד שליחות בבנין אב מאחד משלש הדברים
 שנתפרש בהם דין שליחות. יש להקשות, תייתי קרא מתרתי – שנלמד דבר
 אחד משני הדברים האחרים, ומדוע היה צריך לכתוב דין שליחות בכל
 שלש הדינים. מבררת הגמרא: הרי תיתי – איזה דבר היינו יכולים ללמוד
 מהדברים האחרים, אם תאמר שלא נכתוב רחמנא דין שליחות בקדשים
 ותייתי מהנה – ונלמד אותו מגירושין ומתרומה. יש לדחות ולומר שרק בהם
 נאמר דין שליחות, לפי שמה להנה שכן יוחנן חול אצל קדשים, שנחשבים

בפסח אחר – כל ישראל יוצאים ידי חובה, בכבש אחד שנשחט עבור כולם, לפי שנאמר וישחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים (שמות יב ו), וקשה, וכי כל הקהל כולם שוחטים – ביחד את הקרבן, והלא אינו שוחט אלא אחד, אלא מכאן מוכיח רבי יונתן, שכל ישראל יוצאים בפסח אחד, ומכיון שלמד דין זה מכל קהל עדת ישראל, שלש בקרשים מנא ליה – מנין למד שמועילה שליחות בשחיטת קדשים, הרי פסוק זה לא בא להשיענו דין שליחות אלא דין אחר. הגמרא מנסה לתרץ שנלמד שליחות בקדשים, מנייה – מן הפסוק הזה גופו, מאחר וגם אם כל ישראל יוצאים בפסח אחד, עדיין לא יתכן שכולם ישחטוהו ביחד, ומוכרחים אנו לומר שאחד שוחט בעבור כולם, ולמדנו דין שליחות. דוחה הגמרא: ודיילא שאני התם בקרבן פסח דאית ליה שותפות בגוייהו – השוחט את הקרבן הוא שותף בו, ולפיכך יכול הוא להיות שליח לשחיטתו, אבל עדיין לא למדנו שתועיל שליחות, אף במקום שאין לשליח שותפות בו.

הגמרא מוכיחה ממקום אחר שמועילה שליחות בקדשים אף לדעת רבי יונתן: אלא מהבא, מפסוק אחר, יש להוכיח ששליחות מועילה בקדשים. שנאמר (שמות יב א) ויקחו להם איש ששה ללחם אבית אבית – ושה אחד לכל בית אבן ששה ללחם – וואם היו אנשי המשפחה מרובים, יקחו ששה לכל בית, ומשמע שאף אם 'איש' אחד מבני הבית, יקח את הששה עבור כולם, נחשב הדבר כאילו כולם לקחוהו, שהרי הכתוב הוציאו בלשון רבים, ויקחו'. דוחה הגמרא: ודיילא התם נמי, הטעם שמועילה שליחות הוא גם משום דאית ליה שותפות בגוייהו, שכן הלוקח את הששה אף הוא שותף בו. מיישבת הגמרא: אם בן תרי קראי למה לי – מדוע צריכה התורה ללמדנו דין זה בשני מקומות, בפסוק ויקחו להם איש, ובפסוק וישחטו אותו כל קהל, אלא צריך אתה לומר, שאם אינו ענין להיבא דשחיט – מכיון שלא צריך את הפסוק כדי ללמד באופן שהשליח שותף בדבר, תהיה ענין להיבא דלא שחיט – התורה כתבה אותו ללמד על אופן אחר, שאינו מדובר במפורש בפסוק, שאף אם אין לו שותפות בפסח, נעשה שליח לקנותו עבור כולם.

מקשה הגמרא: הא – הפסוק ויקחו להם איש, אינו מיותר כדי שנוכל ללמוד דין זה, שכן מיבעי ליה לברכיה יצחק – פסוק זה נצרך לדרשתו של רבי יצחק. דאמר רבי יצחק, לפיכך נאמר ויקחו להם איש, כדי ללמדנו שאיש – אדם גדול, וזכה לאחרים וקונה עבורם, ויכול הוא למנותם על קרבן פסח, ולא תקמן זוכה – אולם קטן אינו יכול לזכות לאחרים, ואינו יכול להיעשות שליח עבורם. מתרצת הגמרא: ההוא – את הדין שקטן אינו יכול לזכות לאחרים. מ'איש לפי אכלו' תבסו – (תתמנו) על הששה' (שמות יב ד), נפקא, ומפסוק זה למד רבי יצחק שכשם שאין הקטן יכול למנות אחרים על פסחו, הוא הדין לכל שליחות שאינו יכול לעשותה. והפסוק ויקחו להם איש' מיותר, ללמד שליחות בפסח אף כאשר אין לשליח שותפות בו.

הגמרא מוסיפה ומקשה: ואבתי – ועדיין קשה, כיצד אפשר לומר שרבי יצחק למד בן מהפסוק 'איש לפי אכלו', הרי הפסוק הזה מיבעי ליה – נצרך כדי ללמד דשוחטין את הפסח על תיחיד – שמונת לשוחט קרבן פסח אפילו בשביל אדם אחד בלבד, ובהכרח צריך לומר שהדין שהקטן אינו נעשה שליח נלמד מהפסוק ויקחו להם איש, וחזרה הקושי מנין למדנו שליחות בקדשים בשליח שאין לו שותפות. מתרצת הגמרא: כבר ליה רבי יונתן במאן דאמר אין שוחטין את הפסח על תיחיד, אלא רק על חבורת אנשים. ואם כן יכול הוא ללמד מ'איש לפי אכלו' למעט את הקטן משליחות, והפסוק ויקחו להם איש' מיותר, ללמד דין שליחות אף כאשר אין לשליח שותפות.

הגמרא מקשה על רב: ואלא הא דאמר רב גידל אמר רב, מנין ששליחו של אדם כמותו, שנאמר בעת חלוקת הארץ לשבטי ישראל ונשיא אחד מן השבטים תתקח חלק ללחל את הארץ' (במדבר לד יח). ונשיא השבט עסק בחלוקה עבור שבטו, וזכה בשבילם כפי מה שעלה להם בגורל, ולמד רב שבשם שהועילה שליחות הנשיא כך תועיל שליחות לכל ענין. וקשה, תיפוק ליה שליחות מהבא – שילמד רב שליחות מקדשים ומגירושין, וכפי שדרשנו לעיל. הגמרא מוכיחה שרב לא למד שליחות מחלוקת הארץ: ותיסקרא דהא שליחות הוא – וכי סבור אתה לומר שחלוקת הארץ על ידי הנשיא נעשתה מדין שליחות, והא קמיני – והרי בחלוקת הארץ היו גם קטנים שלא בני שליחות ניהו – שאינם שייכים בדיני שליחות. אלא,

בודאי דרשת רב מהפסוק הנאמר בחלוקת הארץ היתה בענין אחר, וכי הא – וכדרשתו דרבא בר רב הונא. דאמר רבא בר רב הונא אמר רב גידל אמר רב, מנין שוחטין לאדם שלא בפניו – מנין שאפשר לזכות עבור אדם אפילו ללא ידיעתו, בדבר שהוא לטובתו ולזכותו, שנאמר (במדבר לד יח) ונשיא אחד מן השבטים תתקח חלק ללחל את הארץ'. ובין האנשים שנחלו את הארץ היו קטנים, וכל מעשה הנעשה עבורם הרי הוא כנעשה שלא מדעתם, שאין תועלת בידיעתם, ובכל זאת זכה הנשיא עבורם את חלקם. מקשה הגמרא: ותיסקרא וכות היא – וכי סבור אתה לומר שחלוקת הארץ הינה זכות בלבד עבור הנוחל, ולפיכך אתה בא ללמוד מכאן שזוכין לאדם שלא בפניו, הא חזקה נמי איכא – הרי יש בחלוקת הארץ גם חובה, כיון דאיכא דניחא ליה בהר ולא בבקעה, ואם יפול חלקו בבקעה אין זו זכות גמורה עבורו. ואיכא דניחא ליה בבקעה ולא נחא ליה בהר – ויש שנחל לו יותר שידיה חלקו בבקעה ולא בהר. ולפיכך אי אפשר לומר שהנשיא זכה לבני שבטו מדין זוכין לאדם שלא בפניו, ואין ללמוד מכאן לכל מקום שתועיל זכיה שכח.

הגמרא מבארת את דרשת רב באופן אחר: ואלא דרבא בר רב הונא – דברי רב שלמד מחלוקת הארץ דין זכיה, יזכנו על פי דבר אחר שאמר רבא בר רב הונא משמו. דאמר רבא בר רב הונא אמר רב גידל אמר רב, מנין ליתומים קטנים שנקאו לחלוק בנכסי אביהם המת, מנין דין מעמידין להם אפטרופוס שיהיה לכל אחד מהם חלק יפה בירושה וישמור עליו ויטפל בו עד שיגדל, וכן שיעמוד לדין במקומם ויטען עבורם הן לחוב והן לזכות. הגמרא מפסיקה את דברי רב, ומקשה, לחוב אמאי – אם ברור לבית דין שיגרם ליתומים חובה על ידי האפטרופוס, מדוע הם מעמידים אותו. מבארת הגמרא, אלא כוונת דברי רב הם, לחוב על מנת לזכות – מנין שבית דין מעמידים את האפטרופוס מלכתחילה כדי שידון עבור הקטנים לזכותם, ואף אם יגרם להם חובה ממעשיו, מה שעשה עשוי, ממשיכה הגמרא בדברי רב, תלמוד לומר – דין זה נלמד מהפסוק ונשיא אחד מן השבטים תתקח. כי גם הנשיא שחילק את הארץ וזכה בה לבני שבטו, נכנס לכך על מנת לזכות עבורם, אלא שלפעמים נגרם לאחד חוב כאשר קיבל את חלקו במקום שאינו חפץ בו, והרי הוא כחב על מנת לזכות, ולמדנו מכך שאף אפטרופוס היורד לנכסי יתומים בשרות בית דין כדי לזכותם ונגרם להם חוב על ידו, מעשיו קיימים:

הגמרא מוסיפה לדון בדיני אפטרופוס: אמר רב נתנן אמר רב שמואל, יתומים שנקאו לחלוק בנכסי אביהם המת, בית דין מעמידים להם – ליתומים הקטנים אפטרופוס – אדם ממונה לפקח על נכסיהם ולטפל בצרכיהם, ובזריזים להם חלק יפה – והאפטרופוס בורר עבור כל קטן את חלקו בשווה לאחיו, כדי שיהיה חלק יפה לכל אחד מהם. ואם תגידו – כאשר יגדלו היתומים, ודעתו של אחד מהם לא תהיה נוחה מהחלוקה שעשה האפטרופוס בשבילו, יבולין למחות – ולבטל את כל החלוקה, ולחלק מחדש לפי דעתם. ורב נתנן דריה אמר – אולם רב נתנן, אף שהביא את דברי שמואל, חולק עליו וסובר, שאם תגידו יבולין למחות, דאם דבר – תאמר שכאשר יגדלו היתומים ויכולו למחות, מה בן בית דין יפה – במה גדול ונחשב כחיו של בית דין ושהאפטרופוס חילק בשליחותם, הרי אפשר לבטל את דבריהם לאחר זמן. הגמרא מקשה: ופי אית ליה לרב נתנן, אם בן מה בן בית דין יפה – האם אכן סובר רב נתנן שביטול דברי בית דין מחמת כן, הוא זלזול בכבודם, ותתנן (כתובות צט) שום תדיינים – בית דין ששמו נכסים על מנת למכרם ולפרוע מהם חוב, שפיתתו שתות – העריכו את הנכסים בשיטת פחות מערכם, או הותירו שתות – או שטעו והעריכו את הנכסים בשיטת יותר מערכם, מכרן בטל. רבן שמעון בן גמליאל חולק ואומר, מכרן כתיב. (ואמר רבן שמעון בן גמליאל) דאם בן – שאם תאמר שהמקם בטל, מה בן בית דין יפה – במה נחשב כחיו של בית דין. ואמר רב הונא בר חיננא אמר רב נתנן, תלכה בדרבי חכמים שאמרו שהמקם בטל. הרי שרב נתנן סובר שביטול דברי בית דין מחמת טעות אין חשש לזלזול בכבודם, ומדוע ביתומים שחלקו על פי בית דין, סובר רב נתנן שאינם יכולים לבטל את החלוקה.

מתרצת הגמרא: לא קשיא – אין סתירה בדברי רב נתנן,

קידושין. פרק שני – האיש מקדש דף מב עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס פא רש"י תוספות

וְדִילֵמָא שאני התם דאית ליה שותפות בגנייהו. פי אָבֵל לשוניה שליח
 חיבא דליבא שותפות מנליה ואין לומר דאין הכי נמי חיבא דליבא
 לו שותפות בגנייהו לא מצי שוניה שליח דהא תנן בפ' האשה (פסחים דף פח:) הרי
 שאמר לו רבו צא ושחט עלי הפסח ושכח מה אמר לו רבו גדי או טלה יקח
 גדי וטלה ויאמר אם גדי אמר לי רבי טלה
 שלי וגדי שלו ואם טלה אמר לי רבי גדי
 שלי וטלה שלו ומקאמר טלה שלי וגדי
 שלו משמע שאין לו שותפות בגדי אפי' שחט
 גדי עבור רבו אלמא דמצי לשוניה שליח
 אפי' חיבא דלית ליה שותפות בגניה וא"ת
 אמאי לא דחי לעיל נמי דההיא דר' יהושע
 בן קרחא מיירי דאית ליה שותפות בגניה
 כדאמר רבא וי"ל דלרבי יונתן דמפיק
 מהאי קרא דכל ישראל יוצאין בפסח
 אחד דקסבר אכילת פסחים לא מייעבבא
 א"כ האי דקאמר אחד שחט לכולן מיירי
 דאית ליה שותפות בגניה דהא בקי קרא
 מיירי אָבֵל לרבי יהושע בן קרחא דאמר
 דכל ישראל אין יוצאין בפסח אחד
 לפי שצריך דכל אחד יאכל בזית א"כ
 האי ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל
 ר"ל דאחד שחט פסחים הרבה דמחד
 פסח ליבא לכל אחד בזית וא"כ מפיק
 שפיר דהיבא דליבא שותפות דמצי שחט:
איש זוכה ואין קטן וזכה. ואם תאמר וְלָמָּה
 לִי קָטָן וְהָא קי"ל (מסין דף ט.) דאין יד
 לקטן וי"ל דלגבי פסח איצטריך דסיד
 הואיל דשריך באכילת פסחים וצריך להפנות
 עליו דכתיב (שמות יט) שֶׁהָיָה לְבִית אִפִּי
 קָטָן אִימָא אף לאחריים זכה קמ"ל: **אָבֵל**
 לחוב ע"מ לזכות. וקשה דאמר בפ' תינקין
 (מסין דף ז') דאין האפטרופין רשין לחוב
 ולזכות בנכסי יתומים ופריך התם לזכות
 אמאי לא ומשני לחוב ע"מ לזכות וי"ל
 דהתם מיירי בתביעת חובות שיש לאחריים
 עליהם ובהא ודאי אין רשין דשמן לא
 יתבעם בשנה גדולים אָבֵל בשנה טובעין
 בשביל יתומים פי הכא בחלוקה דקרקעות
 דכי גדלי נמי צריכין לחלוק בהם ודאי
 מעמידין אפטרופוס לחוב ע"מ לזכות: **שָׁבָאוּ**
 אומר ר"ת דדוקא שָׁבָאוּ אבל אם היה האחד
 מוחה אין להעמיד אפטרופוס לחלוק בעל
 פרסם ומחלוקת הארץ אין להביא ר' אלמנה
 ל"כ"ג (מסות דף ס.) גבי בהן שפות והניח
 ילד מאביל שאינו ילד אינו מאביל עבדין להו
 תפנקתא כרב נחמן דאמר רב נחמן שמואל
 יתומים שָׁבָאוּ לחלוק בו מ"מ שמעין מהתם
 דאע"ג שהאחד קטן ביותר ואין בו דעת
 לישאל אם רוצה לחלוק לפי שהתרומה
 בזול ועוד משם לא משמע שאם האחד
 היה מוחה בפירוש שנוכל להעמיד לו על
 כרחו אפטרופוס לחלוק: **וְכֹרְרִין** להם
 חלק יפה. מלשון בוררין היה מנדק ר"י
 דהיינו בלא גורל דמה ברירה שריך בגורל
 והיה מפרש שאין צריכין גורל ולא שומת
 ב"ד וכל החלוקה תלויה בדעתו כמו שהיו
 עושין יתומים עצמם אם היו גדולים ושהיה
 כל אחד בורר לעצמו חוזה בשלו וכן לענין
 דינא דגד או איגד נמי נראה לר' דהיו
 ביתומים עצמן חלקו שני הפצים אע"ג
 דתרתייהו צריכי להאי וצריכי להאי ושיך
 ביה גוד או איגוד שהעמידו חכמים אלו
 אפטרופים ששעשו ע"י ב"ד כמו יתומים
 עצמן חלקו בלא גורל ובסבירותם לבר
 תלויה החלוקה בשני אחים גדולים החולקים
 בנכסי אביהן שבורר כל אחד לעצמו וד"ה
 לענין דינא דגד או איגוד דמהניא חלוקת
 האפטרופא לגמרי ולא יוכלו למחות
 בשיגדלו ור"ת מפרש דהיינו דקא בגורל
 וכי טריחונא להטיל גורלות וגם צריך
 שומת ב"ד ודוקא בדרך דלא שריך
 ביה גוד או איגוד ובוררין שריך שפיר
 בגורל בגון אם יש שם שלש שדות שלא
 יחלוקו כל אחת לג' חלקים אלא בוררין
 כל אחת לבדה שיהא כל אחד חלקו
 אחד בבת אחת וכמה ענייני ברירות
 יש בחלונות וסולמות ושיך לומר שפיר
 חלק יפה ושוב הודה ר"י לפי ר"ת:

בפסח אחד אחר. אע"פ שאין בו כזית לכל
 אחד דקסבר אכילת פסחים לא מעבבא
 אלא וצריך דם לחוד: **מִיָּנִיה**. מן המקרא
 עצמו דמכל מקום אחד מהן שחטו בשליחותם:
דאית ליה שותפות. דהא של כל הקהל
 הוא אָבֵל שליח בעלמא לא ויקחו להם
 איש וגו'. אחד לוקח לכל המשפחה:
איש זוכה. ועלולם משום דאית ליה
 שותפות בגנייהו ודקאמרת אם אינו
 ענין ענין הוא לו דאיצטריך לו למעטי
 קטן שאין לו כח ליכא בשביל אחריים
 להיותו זוכה להן במקוה: **וְאִפִּי מִיָּבֶעַי**
 ליה. איש לפי אָבֵל תבוסו דשוחטין את
 הפסח על הידוי ולא אייתר לן שליחות
 חיבא דלא שריך: **אין שוחטין את הפסח**
 על הידוי. רבי יהודה אמר וזלף לה מלא
 תוכל לזכות את הפסח בידיו: **וְהָא**
הוּא נָמִי קָטָנִים. בגוחלי הארץ וכי הווכים
 להם בתורת שלוחין באו והלא אין שליחות
 לקטן דגבי ושלח ושלחה איש כתיב (דברים כז)
 כי יקח איש ומינה ילפין (כ"ב דף טז.) דאין
 הקטן עושה שליח: **אָלָא**. ההוא לאו
 לאתני שליח אָלָא אָלָא לזכין אָבֵל שלא
 בפניו אָתָא דקטנים בשלא בפניו דמי וכוון
 דנחלת הארץ וכות היא להם היתה
 חלוקתם חלוקה: **אָלָא בדרך**. כלומר לא
 וכות שלא בפניו גרידתא איבא למשמע
 מינה לגדולים אָלָא לאורוי נמי דלקטנים
 אפי' חובה הבאה ממתנת וכות רשין ב"ד
 לעשות להן כי היא דלזכותם בחלוקה באו
 ואע"פ שפעמים שחלוקה זו חובתם דאיבא
 דלא ניתא ליה בחלק שפיל לו אפי' לא
 דחרי בה: **לחוב אמאי**. אי פשיטא לן
 שיבא לחובתם מה לנו להעמיד אפטרופוס
 לכה: **אָלָא לחוב ע"מ לזכות**. אגו נעמדו
 לדון ולענער בשבילם לזכותם ולזנאותם
 ואם יתחייבו בדין מה ששעשו עשו: **נָשִׂא**
אָחֵר. והיא וכות וחובה היה דאמרן
 דאיבא דניתא ליה (בהא) בהכי כו' בדאמרן:
 ובוררין לו חלק יפה. לכל אחד יפה לזה
 ויפה לזה: **שום הדיינים**. ששמו נכסי לזה
 למלך שלא בפני לזה או שלא מדעתו
 משום דלא היה צוית דינא:

נחמן דידיה אמר אם הגדילו אינם יכולים
 למחות דא"כ מה כח בית דין יפה ומי
 אית ליה לרב נחמן אם כן מה בית דין יפה
 והתנן שום הדיינים שפיתחו שתות או
 הותירו שתות מכרן במל רבן שמעון בן
 גמליאל (אמר רבן שמעון בן גמליאל) א"כ
 מה כח ב"ד יפה ואמר רב הונא בר חנינא
 אמר רב נחמן חלקה בדרך חכמים לא קשיא
 ר' אלמנה דאמר ר' אלמנה ל"כ"ג (מסות דף ס.)
 גבי בהן שפות והניח ילד מאביל שאינו ילד
 אינו מאביל עבדין להו תפנקתא כרב נחמן
 דאמר רב נחמן שמואל יתומים שָׁבָאוּ לחלוק
 בו מ"מ שמעין מהתם דאע"ג שהאחד קטן
 ביותר ואין בו דעת לישאל אם רוצה לחלוק
 לפי שהתרומה בזול ועוד משם לא משמע
 שאם האחד היה מוחה בפירוש שנוכל להעמיד
 לו על כרחו אפטרופוס לחלוק: **וְכֹרְרִין**
 להם חלק יפה. מלשון בוררין היה מנדק
 ר"י דהיינו בלא גורל דמה ברירה שריך
 בגורל והיה מפרש שאין צריכין גורל ולא
 שומת ב"ד וכל החלוקה תלויה בדעתו כמו
 שהיו עושין יתומים עצמם אם היו גדולים
 ושהיה כל אחד בורר לעצמו חוזה בשלו
 וכן לענין דינא דגד או איגד נמי נראה לר'
 דהיו ביתומים עצמן חלקו שני הפצים
 אע"ג דתרתייהו צריכי להאי וצריכי להאי
 ושיך ביה גוד או איגוד שהעמידו חכמים
 אלו אפטרופים ששעשו ע"י ב"ד כמו יתומים
 עצמן חלקו בלא גורל ובסבירותם לבר
 תלויה החלוקה בשני אחים גדולים החולקים
 בנכסי אביהן שבורר כל אחד לעצמו וד"ה
 לענין דינא דגד או איגוד דמהניא חלוקת
 האפטרופא לגמרי ולא יוכלו למחות
 בשיגדלו ור"ת מפרש דהיינו דקא בגורל
 וכי טריחונא להטיל גורלות וגם צריך
 שומת ב"ד ודוקא בדרך דלא שריך ביה
 גוד או איגוד ובוררין שריך שפיר בגורל
 בגון אם יש שם שלש שדות שלא יחלוקו
 כל אחת לג' חלקים אלא בוררין כל אחת
 לבדה שיהא כל אחד חלקו אחד בבת
 אחת וכמה ענייני ברירות יש בחלונות
 וסולמות ושיך לומר שפיר חלק יפה ושוב
 הודה ר"י לפי ר"ת:

הא דטעו הא דלא טעו. ה"ה דמצי למימר הא דטעו בשתות והא דטעו
בפחות משתות ולא איצטרך לומר יכולין למחות ברחות: אבל שניה
שליח מצי אמר ליה לתקוני שדרתיך כו'. וא"ת הא אמרי' בפ' אלמנה נזונה
(כסות דף ק. וסז) שליח במאן רבא אמר רב נחמן שליח בדינין משמע דפחות

הא דטעו הא דלא טעו אי דלא טעו מאי יכולים למחות
יכולים למחות ברחות: אמר רב נחמן האחין שחלקו
הרי הן בלקוחות פחות משתות נקנה מקח יתר על
שתות בטל מקח שתות קנה ומחזיר אונאה אמר רבא
הא דאמרן פחות משתות נקנה מקח לא אמרן אלא דלא
שויה שליח אבל שויה שליח אמר לתקוני שדרתיך ולא
לעוותי והא דאמרן יתר משתות בטל מקח לא אמרן
אלא דלא אמר נפילין בשומא דבי דינא אבל אמר נפלוז
בשומא דבי דינא מכרן קיים דתנן שום הדיינים שפחתו
שתות או הותירו שתות מכרן בטל רשב"ג אומר מכרן
קיים והא דאמרן שתות קנה ומחזיר אונאה לא אמרן
אלא במטלטלי אבל במקרקעי אין אונאה לקרקעות
ובמקרקעי לא אמרן אלא דפלוז בעילויא אבל פלוז
במשחחא לא בדבריה דאמר רבה כל דבר שבמדה
ושבמשקל ושבמנן אפילו פחות מכדי אונאה נמי חזר
והא דתנן השולח את הבעירה ביד הרש שוטה וקטן
פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים שילח ביד פיקח
פיקח חייב ואמאי גימא שולחו של אדם כמותו שאני
התם דאין שליח לדבר עבירה דאמרין דברי הרב ודברי
תלמיד דברי מי שומעים והדתינא שליח שלא עשה
שליחותו שליח מעל עשה שליחותו בעל הבית מעל כי
עשה שליחותו דבעל הבית בעל הבית מיהא מעל אמאי
גימא אין שליח לדבר עבירה שאני מעילה דילפא חטא
חטא מתרומה מה תרומה משוי שליח אף מעילה משוי
שליח וגילף מינה משום דהוי מעילה ושליחות יד שני
בתוכים הבאים כאחד וכל שני בתוכים הבאים כאחד
אין מלמדן מעילה הא דאמרן שליחות יד מאי היא
דתינא על כל דבר פשע בש"א לחייב על המחשבה
במעשה ובה"א אינו חייב עד שישלח בו יד שנאמר אם
לא שלח ידו וגו' אמרו ב"ש לב"ה והלא נאמר על כל
דבר פשע אמרו להם ב"ה לב"ש והלא נאמר אם לא
שלח ידו במלאכת רעהו אמרו ב"ש לב"ה א"כ על כל
דבר פשע למה לי שייכול אין לי אלא הוא אמר לעבדו
ולשלוחו מנן ת"ל על כל דבר פשע הניחא לב"ה אלא
לב"ש דמוקמי ליה להאי קרא במחשבה כמעשה

גילף

הא דטעו. הא דפחות שתות או הותיר: ברחות. מי שנפל לו חלק בדרום אומר
נוח לי חלק בצפון שהיה לו שם שדה סמוכה לה שנפלה לו מאמו; הרי הן
בלקוחות כו'. כך דין של לקוחות קצוב בפרק הנהב (כ"ט דף סט: ח"ג) והא דאמרן
יתר על שתות בטל מקח לא אמרן אלא דלא אמר נפלוז בשומא דבי
דינא. הא דאמר יתר על שתות בטל
חלקה לגמרי לא אמרן אלא שלא התנו
מתחילה להיות שומות הנכסים בשלש
שנה ב"ד אבל קבלו עליהם להיות חלקתם
בדין שום הדיינים אפי' יותר על שתות מכרן
קיים דק"ל ברשב"ג דאמר מכרן קיים
במסכת בתובות פרק אלמנה נזונה (ה' ע"ט)
ולא ס"ל לרבא הא דאמר רב נחמן לעיל
חלקה בדברי חכמים: והא דאמרן שתות
צריך להחזיר אונאה לא אמרן אלא
במטלטלי. דאונאה פתיבה בהן או קנה
מדי עמיתך אל תנו דבר הנקנה מיד ליד:
בעילויא. שלא חלקם בחבל לטול כל
אחד כרעה ובקפה אלא העלום בדינים ונטל
זה כרעה כפי דמים וזה בקפה כפי דמים:
חזר. שאין זה כשאר אונאות דק"ל
בהנהב (כ"ט דף סט) פחות משתות מחזיל אינש
דהתם אין כל אדם יכול לצמצם הדמים
אבל טועה במדה טעות הוא ואדעתא דהכי
לא עבד: גימא שולחו של אדם כמותו.
יתחייב שולחו ולא השליח: אין שליח.
חשוב שליח לדבר עבירה שיתחייב שולחו
אלא הרי הוא בעושה מאיליו: שליח שלא
עשה שליחותו. גבי הקדש קאי שהיו
אצלו מעות הקדש וטעה כסבור שהן של
חולין ומסרו לשליח ליכח בהן חלקו וקנה
בהן טלית שליח מעל לא השולחו שבדבר
זה אינו שולחו: אבל אם עשה שליחותו
בעל הבית מעל. ומביא קרבן מעילה:
חטא חטא מתרומה. לרוב דברים היא
למדה מתרומה במסכת מעילה (דף יט)
פתיב הכא וחטאה בשנגה מקדש ה' ובתיב
בתרומה באוכלה בשוגג ולא יחזרו עליו
חטא: משוי שליח. להרמיה: וגילף מינה.
לכל דבר עבירה דש שליח: שליחות יד.
בפקדון: על כל דבר פשע. בתר אם לא
שלח ידו פתיב: לחייב על המחשבה. או
על הדיבור שאם אמר או חשב לשלוח יד
בפקדון הרי הוא ברשותו מאותה שעה
ואילך להתחייב בכל אונסין שיגעלו בו
אפילו הני שומר חנם שלא היה חייב עד
עכשיו אלא בפשיעה: אין לי. שנתחייב
באונסין בשליחות יד אלא בזמן ששלח בה
יד הוא עצמו:

גילף

הא דטעו הא דלא טעו. ה"ה דמצי למימר הא דטעו בשתות והא דטעו
בפחות משתות ולא איצטרך לומר יכולין למחות ברחות: אבל שניה
שליח מצי אמר ליה לתקוני שדרתיך כו'. וא"ת הא אמרי' בפ' אלמנה נזונה
(כסות דף ק. וסז) שליח במאן רבא אמר רב נחמן שליח בדינין משמע דפחות
משתות המקח קיים בדינין ורבא גופיה
קאמר רבא דאי שויה שליח מצי א"ל
לתקוני שדרתיך כו' משמע דהמקח בטל
אף בפחות משתות ואומר רשב"ג דהתם
רבא משום דרב נחמן קאמר וליה לא ס"ל
ורבא משמיה דנפשיה ור"ת מפרש דהתם
מייירי בשליח הדיינים דאלמנה רבנן
לחיות כמותם והא מייירי בשליח דשויה
הלוקח בעצמו אי נמי י"ל דנדי דקאמר
התם שליח בדיינים והמקח קיים האונאה
מיהא צריך להחזיר והא נמי ה"ק לתקוני
שדרתיך כו' צריך להחזיר האונאה ולא
כשאר אדם דפחות משתות הויא מחילה:
ח"ג בקונטרס הא דאמרן יתר משתות
בטל מקח לא אמרן אלא דלא אמר נפלוז
בשומא דבי דינא אבל אמר נפלוז בשומא
דבי דינא לא. כלומר המקח קיים ולפי
גירסא זו מיייתי ראיה מרשב"ג דאמר
מכרן קיים ולא ס"ל לרבא הא דאמר רב
נחמן לעיל דחלקה בחכמים והא דאמרן
שתות קנה ומחזיר אונאה לא אמרן אלא
במטלטלים דהא קתוב בהן אונאה או קנה
מדי עמיתך אל תנו דבר הנקנה מיד ליד:
עכ"ל וקשה לר"ת דהא מדנקט גבי שתות
אין אונאה לקרקעות משמע דביתר
משתות יש להן אונאה ובפרק המקבל (כ"ט
דף קח) מסיק רב נחמן ובין שוה מאה
במאתן אין להם אונאה ועוד קשה דפירש
דרבא לא ס"ל כר"נ ודוקא הוא דהא רב
נחמן רבו היה וע"ק דלפי' הקונטרס גרס
מעיקרא יתר משתות במילתיה ומיייתי
ראיה ממשנה דשום הדיינים שפחתו שתות
או הותירו שתות כו' ואמאי מיייתי ראיה
מיהא לא מפנה או לא מייירי כד בותר
משתות מה יתא דין וא"כ לא הוי דומה
בדומה לכך נראה לר"ת דגרס איפכא וכן
גרס ר"ח וד"ג הא דאמר שתות קנה
ומחזיר אונאה לא אמרן אלא דלא אמר
נפלוז בשומא דבי דינא אבל אמר נפלוז
בשומא דבי דינא לא והוי המקח בטל
והשתא מיייתי ראיה מחכמים וקא דאמר
יתר משתות בטל המקח לא אמרן אלא
במטלטלי אבל במקרקעי כו' והשתא נחיא
שפיר ובין שוה מאה במאתן מיהא קשה
דמשמע דהא לפי' רבינו תם בדקרקעות
לא שייך ביטול מקח אליבא דרב נחמן
ובפרק הנהב (כ"ט דף סז) אמר ר"נ הדר אמר רב חסדא אונאה אין להם ביטול מקח רבא
יש להם אונאה אבל בציר מפלג לא הוי ביטול מקח והוא דזבן מאה במאתן אי פלג דוקא לא הוי
מאתן דוקא הא דקתני עד פלג לאו דוקא אלא ר"ל יותר מפלג פורתא אבל מפלג המקח קיים: אמאי
בשוגג דאי במוזד ליכא מעילה דאין מעילה במוזד איכ' יש שליח לדבר עבירה דלא שייך למימר דברי הרב ודברי תלמידי דברי מי שומעים פיון שהוא שוגג
דהכי נמי משמע בפ' מרובה (כ"ט דף סט). דקאמר הרי שגג טלה מן העדר ואמר לפתון טול טלה זה שהוא שלי או נתנו לפתון לבכורות בנו והראה לו בטלה
של חבירו ומסיק דמדי' שהוציאו הפתון במשיכת הפתון והקשה ר"י התם אמאי חייב הגגב נימא אין שליח לדבר עבירה ותיירץ פיון
שאין הפתון יודע שהוא בא מגגבית לא שייך למימר דברי מי שומעים ואומר ר"י דהא מייירי אפי' דנזכר השליח קאמר דמעל בעל הבית והשתא פריך אמאי
מעל נימא אין שליח לדבר עבירה דדברי הרב ודברי התלמידי דברי מי שומעים ואע"ג דנזכר השליח מעל בעל הבית דמובח במעילה (דף סז) וזה נזכר בעל
הבית ולא נזכר שליח מעל נזכר שניהם נהני מעל והשעם לפי דמעיילא אינו אלא בשוגג בדפרישית לפיכך מעל אותו שלא נזכר ואותו שנזכר מוזד
הוא מימ' דוקא אם נזכר שניהם הא אם נזכר השליח לבד בעל הבית מעל:

מדר

דאמרינן – שאנו אומרים לשליח, 'דברך הרב ודברך תלמיד דברך' מי
 שומעים' – כאשר הרב אומר דבר והתלמיד אומר את ההפך, לדברי מי יש
 לשמוע, בודאי לדברי הרב. כך היה השליח מחויב לשמוע לדברי הקב"ה
 (והרב) ולא לדברי המשלח והתלמיד.
 הגמרא מקשה על הכלל שאין שליח לדבר עבירה: והדעתא, שליח שליח
 עשה שליחותו – מי שהיו אצלו מעות של הקדש, וטעה וחשב שהם חולין,
 ומסרם לידי שליח שיקנה לו דבר מה, אך השליח לא עשה כפי שצטווה
 וקנה דבר אחר, השליח מעל ולא המשלח, מאחר ולא עשה את שליחותו.
 אבל אם עשה השליח את שליחותו, וקנה את מה שצוה עליו המשלח, מעל
 הבית מעל, והוא חייב בקרבן מעילה, ולא השליח. ומבואר, שבי עשה
 שליחותו דבעל הבית – שכאשר עשה השליח את השליחות שצוה לו בעל
 הבית, אף שעבירה היא, מעל הבית מעל, מכל מקום בעל הבית
 מעל. וקשה, אמאי – מדוע בעל הבית מעל, נזמא אף באיסור מעילה אין
 שליח לדבר עבירה, ולא יתייחסו מעשי השליח לבעל הבית. הגמרא
 מתרצת: שאני מעילה – שונה דין שליחות במעילה, מאחר דילפא – מעילה
 נלמדת בגזירה שווא 'הטא הטא' מתריבוקה, במעילה נאמר בתורה 'חטא',
 (ויקרא טו) 'נפש כי תמעל מעל חטאת בשגגה מקדשי ה', ובאוכל תרומה
 נאמר 'חטא' (שם כ ט) 'ילא וישאו עליו חטא', ודורשים את תיבת 'חטא'
 בגזירה שווא, מה תרומה משני שליח – כשם שבתרומה יכול בעל הבית
 לשלוח שליח להפריש תרומה מפירותיו, אף מעילה משני שליח, ומאחר
 שאין שום שליחות במעילה כי אם בדבר עבירה, מוכח שיש בה שליחות אף
 לדבר עבירה, אבל בשאר דיני התורה אין שליחות לדבר עבירה.
 הגמרא מקשה: ונזילף מנה – נלמד ממעילה בבנין אב לכל התורה שיש
 שליח אף לדבר עבירה. מתרצת הגמרא: אין ללמוד ממעילה, משום דהני
 מעילה שלמדנו בה שליחות אף שעבירה היא, ושליחות יד בפקדון, שהוא
 דבר עבירה ונאמר בו שליחות, שני בתובים הקאים באחד ללמד, שיש
 שליחות לדבר עבירה, וכלל הוא שכל שני בתובים הקאים באחד –
 ללמד דין אחד, אין מלמדין – אין ללמוד מהם בבנין אב לענין נוסף שלא
 התחדש בו אותו דין.
 הגמרא מקשה: מעילה שיש בה שליחות אף בדבר עבירה, למדנו מהא
 דאמרינן, ממה שאמרנו לעיל גזירה שווא 'חטא חטא' מתרומה. אמנם
 שליחות יד שאמרנו שגם בה נאמר דין נאמר דין מאי היא – מהיכן למדנו
 כן. מתרצת הגמרא: דתניא – למדנו כן מהבירייתא העוסקת בדין שומר חנם
 הטוען שהחפץ שהופקד בידו נגנב, וכדי להיפטר מלשלם צריך להישבע
 שבשעה שהיה החפץ אצלו לא השתמש בו בלא רשות הבעלים. ונאמר
 בפסוק (שם כב ח) שחייב השומר לשלם על כל דבר פשע – שאם פשע
 בחפץ חייב בתשלומיו. בית שמיא אומרים, שמפסוק זה שנאמר על
 הפשיעה לשון 'דיבור', יש ללמוד שבא הכתוב לחייב את השומר על
 הפשיעה – שאם קודם שנגנב החפץ, השומר אמר או חשב שישלח בו יד,
 כמעשה – כאילו שלח בו יד ממש. ובית הלל אומרים, אינו חייב עד
 שישלח בו יד, אבל על מחשבה או דיבור לשלוח יד, השומר פטור. שנגמור
 'אם לא שלח ידו וגו', ומשמע שדווקא בשליחות יד חייב.
 אמרו ו–שאלו בית שמיא בית הלל, מדוע אינכם מודים ששומר שחשב
 לשלוח יד בפיקדון חייב, והלא נאמר על כל דבר פשע, ומשמע שעל
 דיבור בלבד מתחייב השומר. אמרו ו–השיבו להם בית הלל לבית שמיא,
 וכי כיצד ניתן לומר שחייב השומר במחשבה בלבד, והלא נאמר 'אם לא
 שלח ידו במלאכת רעהו', משמע שחייב דווקא אם שלח ידו ממש. אמרו
 בית שמיא לבית הלל, אם כן שאין השומר חייב אלא כאשר שלח יד
 ממש, על כל דבר פשע למה לי – מדוע נאמר בתורה על כל 'דבר' פשע,
 שמשמעו שבדיבור בלבד מתחייב. השיבו בית הלל, שאם לא נאמר 'על כל
 דבר' פשע, יכול הייתי לומר, אין לי שיתחייב השומר באונסין, אלא אם כן
 שלח יד בפקדון הוא בעצמו, אבל אם אמר לעבדו ולשלוש שישלחו בה
 יד, וכך עשה, מנן שאם במקרה זה חייב השומר. תלמוד לומר 'על כל דבר
 פשע' – שבדיבור יד שאמר לשלוח יד, מתחייב השומר. ומכאן
 למדו בית הלל, שבשליחות יד מועילה שליחות אפילו בדבר עבירה.
 הגמרא מקשה: הניחא לבית הלל שלדבריהם נכתבה שליחות בדבר
 עבירה בשני כתובים. אלא לבית שמיא, דמוקמי ליה להאי קרא
 במחשבה כמעשה – לחייב את השומר שחשב לשלוח יד בפקדון כאילו
 עשה מעשה בידים, ולא התחדש בתורה במקום נוסף חוץ ממעילה, שיש
 שליחות לדבר עבירה,

הא דמטעו – משנת 'שום הדיינים' עוסקת באופן שהיתה לבית דין טעות,
 לפיכך פסק רב נחמן שאין חוששים לכבדם, הא דלא מטעו – אולם בחלוקת
 אפטרופוס, לא היתה לו טעות, ולכך משום כבוד בית דין הנמקח קיים.
 מקשה הגמרא: אי דלא מטעו – אם שמואל רב נחמן נחלקו במקרה שלא
 טעו בחלוקה, מאי יבולים למחות – מדוע אמר שמואל שיבולים למחות
 כשיגדלו, הרי החלוקה הכונה. מתרצת הגמרא: מה שכתוב יבולים למחות,
 היינו ברוחות – אם קיבל אחד היתומים את חלקו בצד דרום, וכבר היתה
 לו קרקע אחרת בצפון, ורוצה ששדותיו יהיו סמוכות זו לזו, באופן זה נחלקו
 שמואל ורב נחמן האם יוכלו הוא למחות.
 אמר רב נחמן, הא אחין שתלכו ביניהם את נכסי אביהם, הרי הן בלוקחות –
 נחשב הדבר כאילו כל אחד חוכה בחפץ מהירושה, קונה מאחיו את חלקם
 בחפץ הזה, ונותן תמורתו את חלקו בחפצים שהם רוצים לזכות לעצמם.
 ולכן אם טעו בשומת הנכסים, בשיעור של פחות משותות, נקנה מקה,
 וחלוקתם קיימת. ואם טעו בשומת הנכסים בשיעור של יותר על שותות,
 בטל מקה – בטילה החלוקה, וחולקים הכל מחדש. ואם טעו בשומת
 הנכסים בשותות בדיוק, קנה, ומחזיר אונאה – החלוקה קיימת, אלא
 היוצר שקיבל בחלקו יותר מאחיו, צריך לתת להם את שוויו בדמים.
 אמר רבא, הא דאמרינן – מה שאמרנו שאם טעו האחים בפחות משותות,
 נקנה מקה, לא אמרינן – אין הדברים אמורים אלא שלא שיהיה שליח –
 כשלא חילקו את הנכסים על ידי שליח, אלא בעצמם. אכל אם שיהיה
 שליח, וטעה השליח ונתן לאחד יותר מאחיו אפילו בשיעור הפחות
 משותות, אמר – יכול המתאנה לטעון לתקוני שדרתיך – לזכות עבדו
 שלחתיך, ולא לעיוני – ולא לקלקלני, ומכיון שקלקלת נמצא שאינך
 שלוחי, ומה שעשית בטל, וחולקים את הכל מחדש. והא דאמרינן, שאם טעו
 ב יותר משותות בטל מקה, לא אמרינן, אלא דלא אמר – כשלא אמרו זה
 לזה 'נפלונו בשומא דבי דינא' – הבה ונחלקו על פי שומת בית דין, אלא
 חילקו את הנכסים על פי שומא שלהם. אכל אמר – אם אמרו זה לזה,
 נפלונו בשומא דבי דינא, אפילו אם טעו ביותר משותות מכרן קיים –
 החלוקה קיימת. שכשאמרו כך, קבלו על עצמם שיהיה לחלוקתם תוקף של
 חלוקה הנעשית בשומת בית דין, שדינה מבואר במשנה, דתנן בכתובות
 (נט): שום הדיינים – בית דין ששמו נכסים לצורך גבייתם, שפחותו שותות
 או הותרו שותות – שטעו בשומה הנכסים בשותות, מכרן בטל, רבן שמעון
 בן גמליאל אומר, אף אם טעו הדיינים ביותר משותות, מכרן קיים. ורבא
 פסק הלכה כרבן שמעון בן גמליאל, ולפיכך אמר שהאחים שאמרו 'נפלונו
 בשומא דבי דינא', מכרן קיים.
 והא דאמרינן שאם היתה הטעות בשיעור שותות בדיוק, שקנה ומחזיר
 אונאה, לא אמרינן אלא במטלטלי – כשחילקו ביניהם את המטלטלין
 שישו, אכל במכרן קני – אבל אם טעו בחלוקת הקרקעות בשיעור שותות
 בדיוק, אין צריך להשיב את האונאה, לפי שאין אונאה לנרקעות. ואף
 במכרן קני, לא אמרינן שאין בהם אונאה, אלא דפלונו בעילויא – כשחילקו
 את הקרקעות על פי שומא, והתברר שטעו בשומא. אכל פלונו במשחנתא
 – אבל אם חילקו את הקרקעות על פי מידת החבל, וטעו במדידה, לא – לא
 נאמר שאין אונאה בקרקעות, אלא באופן זה שווים קרקעות למטלטלים,
 ובטלה החלוקה לגמרי אפילו אם טעו במשחנה, בדרבא – וכפי שנתבאר דין
 זה מדברי רבה. דאמר רבה, כל דבר שבמדה ושכממשקל ושכמנזן – כל
 דבר שנמכר או מתחלק לפי מידה או משקל או מנזן, אפילו אם טעו
 במכירתו או בחלוקתו בפחות מכדי אונאה – פחות משותות, נמי חוזר –
 גם בזה החפץ חוזר לבעליו ובטלה החלוקה.
 הגמרא חוזרת לדון בעניני שליחות: והא דתנן (בבא קמא נט): השולח את
 הבצירה ו–הנותן גחלתו ביד תרש שומה וקמן, שאין בהם דעת לשמור
 את עצמם מלהזיק, והלכו והזיקו, פטור מדיני אדם – אין בית דין מחייבים
 את המשלח לשלם את הנזק, ואינו נחשב כעוול הויק בעצמו. ואף על פי
 שפטור בדיני אדם, חייב דייני שמים – חייב כולו בדי שמים, וכששלם
 יפטר מהעונש. אבל אם שליח את הבעירה ביד פיקח והזיק, הפיקח חייב
 לשלם את הנזק שעשה, ואילו המשלח פטור אף מדיני שמים. הגמרא
 מקשה: ואמאי חייב הפיקח לשלם, נזמא שלוחו של אדם בשותות, ויתחייב
 המשלח בתשלומי הנזק ולא השליח. מתרצת הגמרא: שאני התם – שונה
 דינו של השולח את חברו להזיק, שלא אומרים בו שלוחו של אדם כמותו,
 משום דאין שליח לדבר עבירה – אין המשלח מתחייב בעשיית העבירה
 על ידי השליח, אלא השליח נחשב כעושה על דעת עצמו. והטעם לכך,

אם כן נִלְחָף מִיָּמִיה – נלמד ממעילה לכל התורה שיש שליח לדבר עבירה.
מתרצת הגמרא: אף לדעת בית שמאי אין ללמוד ממעילה לכל התורה,
מִשּׁוּם דִּהְיוּ מַעֲלָה, וּמִכִּירָה וּמִכִּירָה, שְׁנֵי בְּתוּבִים הֵבִיאָם בְּאֶחָד – גם
במעילה וגם בטביחה ומכירה, חידשה התורה שיש שליח לדבר עבירה, ואף
אם שלח אדם שליח לטבח או למכור את הגביה שגנב הוא בעצמו, הגנב
חייב ולא השליח. וְכָל שְׁנֵי בְּתוּבִים הֵבִיאָם בְּאֶחָד אֵין מְלָמְדִין.
הגמרא מקשה: מַעֲלָה שיש בה שלוחות אף בדבר עבירה, למדנו מִהָא
רִאשֹׁנָה – ממה שאמרנו לעיל (מב): שדורשים גזירה שווה 'חטא חטא'.
אמנם על מִכִּירָה וּמִכִּירָה יש להקשות, מֵאֵי הֵיא – מהיכן למדנו שיש בהם
שלוחות לדבר עבירה. מתרצת הגמרא: אֲמַר קָרָא (שמות כא לו) 'כִּי יִגְנֹב
אִישׁ שׁוֹר או שֶׁה וּמִכָּחוֹ או מִכָּרְוֹ. התורה כתבה את דין הטביחה סמוך
לדין המכירה, כדי להשוותם וללמדנו, מֵה מִכִּירָה עַל יְדֵי אֲחֵר – כשם
שמכירה אי אפשר לה להיעשות אלא על ידי אדם נוסף, אֵף בְּמִכִּירָה
התורה חייבה את הגנב בתשלומי ארבעה וחמישה, אפילו אם טבח עַל יְדֵי
אֲחֵר – שאמר לשלוחו לטבח. דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל תֵּנָא, שדין זה שיש שליח
לדבר עבירה בטביחה ומכירה, יש ללמוד מהנאמר בפסוק 'וטבח או מִכָּרְוֹ,
ולא נאמר 'וטבח ומכרו', ומייתור תיבת 'או' דרשו לְרִבּוֹת אֵת הַשְּׁלִיחַ,
שאף אם טבח או מכר ע"י שליח, חייב הגנב בתשלומי ארבעה וחמישה. דְּבִי
חִזְקִיָּה תֵּנָא, נאמר בפסוק, 'חֲמִשָּׁה בָּקָר יִשְׁלַם תַּחַת הַשּׁוֹר' (שם). ודי אם
היה נאמר 'חמשה בקר ישלם לשור', ומהו 'תחת השור', לְרִבּוֹת אֵת
הַשְּׁלִיחַ.

הגמרא מקשה: הֵנִיחָא לְמָאן דְּאִמַר שְׁנֵי בְּתוּבִים הֵבִיאָם בְּאֶחָד אֵין
מְלָמְדִין, מובן מדוע אין למדים ממעילה לכל התורה כולה שיש שליח
לדבר עבירה. שהרי דין זה נכתב גם בטביחה ומכירה. אֵלָּא לְמָאן דְּאִמַר
שני בתובים הבאים כאחד, מְלָמְדִין בבנין אב אף למקום שלא נכתב בו דין
זה, מֵאֵי אֵיכָא לְמִיכָר – מדוע לא נלמד ממעילה לכל התורה כולה, שיש
שליח לדבר עבירה. מתרצת הגמרא: גְּלִי רַחֲמֵנָא בְּשַׁחוּטֵי חוץ, התורה
כתבה בשחוט חוץ, 'אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר וגו' (שם ד)
וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לא הִבִּיאוּ וגו' דָּם יִחְשַׁב לְאִישׁ הַהוּא דָּם שִׁפְכָּה'
(ויקרא יז ג). ותיבת 'ההוא' מיותרת, לומר לך הוּא – אם שחט הוא בעצמו,
חייב, וְלֹא אם שחט על ידי שְׁלֹחוֹ – שבאופן זה השליח חייב והמשלח
פטור. שואלת הגמרא: אֲשַׁכְּחֵנָּה – מצינו שאין שליח לדבר עבירה גְּלִי
שַׁחוּטֵי חוץ, אבל בְּכָל הַתּוֹרָה, מְנַלְן שאין שליח לדבר עבירה. משיבה
הגמרא: דְּלִיָּה מְשַׁחוּטֵי חוץ – יש ללמוד משחוט חוץ בבנין אב לכל
התורה כולה. הגמרא מקשה: אֲדִלְיָה מְשַׁחוּטֵי חוץ – עד שאתה לומד
בכל התורה שאין שליח לדבר עבירה משחוט חוץ, נִלְחָף מִקֶּנֶף – נלמד
מאלו, ממעילה וטביחה ומכירה, שתועיל שלוחות לדבר עבירה. מתרצת
הגמרא: הָדָר בְּתָב רַחֲמֵנָא – התורה חזרה וכתבה בשחוט בחוץ, מיעוט
נוסף למעט שליח, שנאמר 'וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמּוֹ, ואף כאן תיבת
'ההוא' מיותרת ומלמדת שרק כאשר שחט בעצמו חייב כרת, אבל אם
שליח ששחט, משלחו פטור. וְאֵם אֵינִי עֵינֵן לְנוֹפֹ – ומאחר ובשחוט חוץ
כבר נתמעט וטביחה הפסוק שאין שליח לדבר עבירה, תִּנְהִי עֵינֵן לְכָל
הַתּוֹרָה בּוֹלָה – נלמד מ'ונכרת האיש ההוא' לכל התורה כולה, שאין שליח
לדבר עבירה.

שואלת הגמרא: וּלְמָאן דְּאִמַר שְׁנֵי בְּתוּבִים הֵבִיאָם בְּאֶחָד אֵין מְלָמְדִין,
ואין ללמוד ממעילה וטביחה לכל התורה, אם כן, הֵנִי הַהוּא הַהוּא – שתי

למעט ולפטור את אלו. וְאִידֵךְ – והתנא האחר הדורש מתיבות 'ההוא'
למעט שנים שאחזים בסכין ושוגג, הוּא הַהוּא לֹא דְרִישׁ – אינו דורש את
האות ה"א שנאמרה בתחילת תיבת 'ההוא', שאין כאן ייתור אלא כך דרכה
של התורה לכתוב בכל מקום.
הגמרא מקשה: וְהָא דְרִנִּי, הַאֲוִמַר לְשִׁלּוּחוֹ צֵא הָרוּג אֵת הַנֶּפֶשׁ, הוּא –
השליח שהרג, חַיִּיב מִיתָה, וְאִילוּ שׁוֹלְחֵיו פְּטוּר, מאחר ואין שליח לדבר
עבירה. שְׁמַאי הִזְקִין חוֹלֵק וְאֲוִמַר מִשּׁוּם חַיִּי הַנֶּפֶשׁ, שׁוֹלְחֵיו חַיִּיב. שְׁנַאמַר,
בתוכחתו של נתן הנביא אל דוד המלך (שמואל ב' יט ט) 'אֵת אֲוִרְיָה הַחֲתִי
הַכִּיתָ בַּחֶבֶר, וְאֵת אֲשֶׁתוֹ לִקְחָתָ לָךְ לְאִשָּׁה, וְאִתּוֹ הַרְגָתָ בַּחֶבֶר בְּנֵי עַמּוֹן'.
ואף על פי שלא דוד העמיד את אוריה במקום שייהרג, אלא יואב עשה זאת
בשליחותו, נחשב לדוד כאילו הוא הרגו. ומאחר והוכחנו שאין שליח לדבר
עבירה, קשה, מֵאֵי טַעְמִיה דְּשְׁמַאי הִזְקִין שלמד שיש שליח לדבר עבירה
בכל התורה כולה. מתרצת הגמרא, קִשְׁכֶּר שְׁמַאי הִזְקִין שְׁנֵי בְּתוּבִים הֵבִיאָם
בְּאֶחָד מְלָמְדִין. לפיכך, למדים ממעילה ומטביחה לכל התורה שיש שליח
לדבר עבירה. ומכך שכתבה התורה בשחוט חוץ פעמיים תיבת 'ההוא', אין
דורשים למעט את השליח, אלא מאחד מהם דורש שמאי למעט שנים
אחוזים בסכין ושוחטים, ומהשני ממעטים את האנוס השוגג והמוטעה,
וְהוּא הַהוּא לֹא דְרִישׁ, ואת האות ה"א שבראש תיבת 'ההוא' אינו דורש.
וְאִיבְעִית אֵימָא לְעוֹלָם דְרִישׁ שְׁמַאי, את ייתור האות ה"א שבתחילת תיבת
'ההוא', למעט שנים אחוזים בסכין ומוטעה, ומתיבת ההוא הראשונה
לומדים שאין שליח לדבר עבירה בשחוט חוץ, ומתיבת ההוא השניה
לומדים כן לכל התורה כולה. ומאחר ואין שליח לדבר עבירה, מֵאֵי חַיִּיב
– מזה כוונת שמאי שהמשלח חייב, חַיִּיב המשלח דְרִנִּי שְׁמִים, כיון
שבשליחותו נגרמה מיתת לחבירו. שואלת הגמרא: מאחר ואף לדברי
שמאי אין המשלח חייב אלא בדיני שמים, מְכַלָּל – אם כן משמע, דְרִנִּי
קָמָא קָבֵר אֲפִילוּ מְדִינִי שְׁמִים נְפִי פְטוּר המשלח, ותמוה הוא לומר
שיפטור תנא קמא אפילו מדיני שמים. משיבה הגמרא: אֵין אֵף תֵּנָא קָמָא
סובר שחייב המשלח בדיני שמים, אֵלָּא דִּינָא רַבָּה – (עונש גדול) וְדִינָא
זוּמָא – (עונש קטן) אֵיכָא בְרִינִיָּהוּ – זו המחלוקת שיש ביניהם. כלומר, תנא
קמא ושמאי נחלקו האם העונש בידי שמים שמקבל המשלח הוא גדול,
ונחשב לו כאילו הרגו בעצמו, או שעונשו מועט, ואינו אלא כגורם מיתה
לחבירו.
וְאִיבְעִית אֵימָא, שאף שמאי מודה שבכל דיני התורה אין שליח לדבר
עבירה, וְשִׁאנִי הָתָם – שונה שלוחות לענין הריגה משאר שלוחות לדבר
עבירה, כיון דְּגְלִי רַחֲמֵנָא בענין הריגה שהשולח חייב, שנאמר 'אִתּוֹ הַרְגָתָ
בַּחֶבֶר בְּנֵי עַמּוֹן'. אבל בכל התורה אין שליח לדבר עבירה, מאחר ונלמד
משחוט חוץ שנאמר בו 'ונכרת האיש ההוא', הוא ולא שלוחו. הגמרא
מבררת, וְאִידֵךְ – התנא שחולק על שמאי וסובר שאף בהריגה אין שליח
לדבר עבירה, כיצד יפרש את הפסוק 'אוֹתוֹ הַרְגַת בַּחֶבֶר בְּנֵי עַמּוֹן'. מבארת
הגמרא, שתנא קמא יפרש, הֲרִי' לך – הריגת אוריה החיתי נחשבת לדוד
בַּחֶבֶר בְּנֵי עַמּוֹן, כהריגת אותם האנשים שמתו במלחמה בחרב בני עמון.
מֵה הַהִירָגִים בַּחֶבֶר בְּנֵי עַמּוֹן אֵין אִתּוֹה נֶעְשֵׂשׁ עָלָיו, שהרי לא נהרגו
לדעתך, אֵף על הריגת הַחֲתִי אֵי אִתּוֹה נֶעְשֵׂשׁ עָלָיו. מֵאֵי טַעְמָא
שאינן אִתּוֹה נעשש על הריגתו, לפי שמוֹדֵר בְּמִלְכּוּת הַהוּא, וחייב מיתה,
דְּקָאמַר לִיה אוריה לדוד, 'וְאִדְנִי יוֹאֵב' (כל) עָבִד אִדְנִי עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה
חַיִּים' ומאחר וכינה את יואב 'אדוני' בפני דוד המלך, נחשב דבר זה למרידה
במלכות.
אֲמַר רַבָּא, אפילו אֵם תִּמְצִי לִמֹּר – אם תפרש, שְׁכִכֶּר שְׁמַאי שְׁחִיב
מיתה את המשלח שליח לחרוג את הנפש, שְׁשֵׁנִי בְּתוּבִים הֵבִיאָם בְּאֶחָד
מְלָמְדִין וְהוּא הַהוּא לֹא דְרִישׁ, ולדבריו בכל התורה כולה יש שליח לדבר
עבירה, מכל מקום מוֹדֵה הוּא בְּאֲוִמַר לְשִׁלּוּחוֹ צֵא הָרוּג אֵת הַנֶּפֶשׁ, וְהָאֵל
וְאִכּוּל אֵת הַחֶלֶב, שְׁחָאוּ – (השלוחו חַיִּיב וְשׁוֹלְחֵיו פְּטוּר, ולא אומרים כאן
שלוחו אף על אדם כמותו ויתר חייב המשלח. והטעם, לפי שְׁלֹא מְצִינוּ בְּכָל
הַתּוֹרָה בּוֹלָה זֶה נִתְּנָה זֶה נִתְּנָה חַיִּיב – שלא מעצמו שאדם נהנה וחבירו
מתחייב על ידי כך, ולכן בדברים שיש בהם הנאה ודאי הוא שהשליח
מתחייב, ולא המשלח.
הגמרא דנה באדם שנשלח לעשות דבר, האם יכול להעיד עליו לאחר זמן.
אִיתָמַר, רַב אֲמַר שְׁלִיחַ שנשלח לקדש אשה נֶעְשֵׂה עֵד על הקידושין
ומצטרף לעד נוסף להעיד עליהם. דְּבִי רַבִּי שִׁילָא חולקים וְאִמַרְי, אֵין

קידושין. פרק שני – האיש מקדש דף מג עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס פה רש"י תוספות

1 **גילף מיניה**. ממעילה: מה מכירה. אינה מתקיימת אלא ע"י אחר הגנב מוכר
2 והלוקח לוקח: **אף מכירתה**. אפילו טבחה שליח נתחייב הגנב בתשלומי ד' זה: או
3 מכרו. לרבות אפילו שליח: תחת השור תחת חשה. דהו מיניהו יתירה הוא
4 ודרש לרבות שאם מינה שליח תחתיו לטבוח חייב הגנב: **מאי איכא למימר**.
5 גילף מיניה דיש שליח לדבר עבירה: הוא
6 ולא שלחו גרסינן: ולמ"ד אין מלמדין.
7 וזית לן למילף ממעילה וטביחה דיש שליח
8 לדבר עבירה ומשכר אף שליח דאית לן
9 למימר דיש לו לשמוע דברי הרב והני
10 ההוא ההוא מאי דריש ביה: **למעוטי שנים**
11 **אוחזין וכו'**. שפטורין מחטאת דשחטי
12 חצי: **ההוא ולא אנוס**. דההוא משמע
13 שקרא בהיתירו וביישבו דעתו: **קסבר שני**
14 **בתובים הבאים כאחד מלמדים**. וזילף
15 ממעילה וטביחה דיש שליח לדבר עבירה
16 והני ההוא דריש להו חד למעוטי שנים
17 אוחזים וחד למעוטי אנוס וזית ליה דרשה
18 דהוא ההוא: **מכלל דת"כ כו'**. בתמיה:
19 **דינא רבה ודינא זוטא איכא בינייהו**.
20 לשמאי מתייב דינא רבה בעונש גדול
21 ולת"כ לא מיענש כולי האי כהורג עצמו
22 אלא כגורם: **ואדוני יואב**. דהו מר שקראו
23 אדון בפני המלך: **אם ת"ל**. דהאי חייב
24 דקאמר שמאי בדיני אדם קאמר וזילף
25 ממעילה וטביחה וקסבר שני בתובים
26 הבאים כאחד כו' אפ"ה מודה הוא באומר
27 כו' הואיל ונהנה שליח זה: **שליח נעשה**
28 **ער**. בין לקידושין בין ששלח ממון לבעל
29 חובו מצטרף שליח עם עד להיות שנים או
30 אם שניהם שלוחים היו ביחד שניהם
31 מעידים בדבר: **ה"נ דלא הוה קידושי**. הרי
32 ראו וכי אמרין בסנהדרין (דף סט.) דרף
33 שיאמר אתם עדי ה"מ בעדי הודא:
34 שפעמים שאדם מודה לתובעו מנה ואומר
35 הדין עמך מפני שרצה להשתיקו מעליו עד
36 לאחר זמן ואע"פ שאינו חייב לו כלום
37 לפיכך אין השומע יכול להעיד בפני הודה
38 עד שיאמר אתם עדי אבל בעלמא לא:
39 **אלומי אלמיה למילתא**. דעדות בשעשה
40 הדבר ע"י השליח: **הוא דאמר**. רב: **שליח**
41 **ועד אחר**. יכולין להעיד על הדבר: **איפוק**.
42 דב"ה לב"ש: **מתני איכא**. לפלוגתא
43 דאמוראי והלכתא שליח נעשה עד גרסי:
44 הן הן עדי. דשליח נעשה עד: וכן
45 בגירושין. אם שלח גט לאשתו ע"י שנים:
וכן

1 **גילף מינה משום** דהוה מעילה טביחה ומכירה שני
2 בתובים הבאים כאחד וכל שני בתובים הבאים כאחד אין
3 מלמדין מעילה הא דאמרן טביחה ומכירה מאי היא אמר
4 קרא ומכחו או מכרו מה מכירה ע"י אחר אף טביחה על
5 די אחר דבי ר' ישמעאל תנא או לרבות את השליח דבי
6 חזקיה תנא תחת תחת לרבות את השליח הניחא למ"ד שני
7 בתובים הבאים כאחד אין מלמדין אלא למ"ד מלמדין
8 מאי איכא למימר גלי רחמנא בשחוטין חוץ דם יחשב
9 לאיש ההוא דם שפך הוא ולא שלוחו אשכחן גבי שחוטין
10 חוץ בכל התורה מנלן דילף משחוטין חוץ אדילף
11 משחוטין חוץ גילף מהנה דהוה כתב רחמנא ונכתה האיש
12 ההוא אם אינו ענין לגופו תנהו ענין לכל התורה כולה
13 ולמ"ד שני בתובים הבאים כאחד אין מלמדים הני ההוא
14 ההוא מאי דריש בהו חד למעוטי שנים שאוחזים בספין
15 ושוחטים וחד הוא ולא אנוס הוא ולא שוגג הוא ולא
16 מוטעה ואידך מהו ההוא ואידך הוא ההוא לא דריש
17 והא דתני האומר לשלוחו צא הרוג את הנפש הוא חייב
18 ושולחיו פטור שמאי הוה אמר משום חגי הנביא שולחיו
19 חייב שגא' אותו הרגת בחרב בני עמון מאי טעמיה
20 דשמאי הוה קסבר שני בתובים הבאים כאחד מלמדין
21 והוא ההוא לא דריש ואיבעית אימא לעולם דריש ומאי
22 חייב חייב בדיני שמים מכלל דת"ק סבר אפילו מדיני
23 שמים נמי פטור אלא דינא רבה ודינא זוטא איכא בינייהו
24 ואיבעית אימא שאני התם דגלי רחמנא אותו הרגת בחרב
25 בני עמון ואידך הרי לך בחרב בני עמון מה חרב בני עמון
26 אין אתה נענש עליו אף אוריה החתי אי אתה נענש עליו
27 מאי טעמא מורד במלכות הוה דקאמר ליה ואדוני יואב
28 וכל עבדי אדוני על פני השדה חונים אמר רבא את"ל
29 סבר שמאי שני בתובים הבאים כאחד מלמדין והוא
30 ההוא לא דריש מודה באומר לשלוחו צא בעול את הערוה ואכול את החלב שהוא חייב ושולחיו
31 פטור שלא מצינו בכל התורה כולה זה נהנה זה מתחייב: איתמר רב אמר שליח נעשה עד דבי
32 רבי שילא אמרי אין שליח נעשה עד מ"ט דבי רבי שילא אילימא משום דלא א"ל הוה לי עד

1 **אלא מעתה קידש אשה בפני שנים** ולא אמר להם אתם עדיי ה"נ דלא הוה קידושי אלא רב אמר שליח נעשה עד אלומי קא מאלמנא
2 למילתיה דבי רבי שילא אמרי אין שליח נעשה עד כיון דאמר מר שלוחו של אדם כמותו הוה ליה בגופיה מיתבי אמר לשלישה צאו
3 וקדשו לי האשה אחר שליח ושנים עדים דברי ב"ש וב"ה אומרים כולם שלוחין הן ואין שליח נעשה עד עד כיון לא פליגי אלא בשלישה
4 אבל בשנים דברי הכל לא הוא דאמר כי האי תנא דתניא רבי נתן אומר בית שמאי אומרים שליח ועד אחד וב"ה אומרים שליח ושני
5 עדים ורב בבית שמאי איפוק ורב אחא בריה דרבא מתני איכא רב אמר אין שליח נעשה עד דבי ר' שילא אמרי שליח נעשה עד
6 והילכתא שליח נעשה עד אמר רבא אמר רב נחמן אמר לשנים צאו וקדשו לי את האשה הן הן שלוחין הן הן עדי וכן בגירושין
וכן

1 **אלא מעתה קידש אשה בפני שנים** ולא אמר להם אתם עדיי ה"נ דלא הוה קידושי אלא רב אמר שליח נעשה עד אלומי קא מאלמנא
2 למילתיה דבי רבי שילא אמרי אין שליח נעשה עד כיון דאמר מר שלוחו של אדם כמותו הוה ליה בגופיה מיתבי אמר לשלישה צאו
3 וקדשו לי האשה אחר שליח ושנים עדים דברי ב"ש וב"ה אומרים כולם שלוחין הן ואין שליח נעשה עד עד כיון לא פליגי אלא בשלישה
4 אבל בשנים דברי הכל לא הוא דאמר כי האי תנא דתניא רבי נתן אומר בית שמאי אומרים שליח ועד אחד וב"ה אומרים שליח ושני
5 עדים ורב בבית שמאי איפוק ורב אחא בריה דרבא מתני איכא רב אמר אין שליח נעשה עד דבי ר' שילא אמרי שליח נעשה עד
6 והילכתא שליח נעשה עד אמר רבא אמר רב נחמן אמר לשנים צאו וקדשו לי את האשה הן הן שלוחין הן הן עדי וכן בגירושין
וכן

1 **אלא מעתה קידש אשה בפני שנים** ולא אמר להם אתם עדיי ה"נ דלא הוה קידושי אלא רב אמר שליח נעשה עד אלומי קא מאלמנא
2 למילתיה דבי רבי שילא אמרי אין שליח נעשה עד כיון דאמר מר שלוחו של אדם כמותו הוה ליה בגופיה מיתבי אמר לשלישה צאו
3 וקדשו לי האשה אחר שליח ושנים עדים דברי ב"ש וב"ה אומרים כולם שלוחין הן ואין שליח נעשה עד עד כיון לא פליגי אלא בשלישה
4 אבל בשנים דברי הכל לא הוא דאמר כי האי תנא דתניא רבי נתן אומר בית שמאי אומרים שליח ועד אחד וב"ה אומרים שליח ושני
5 עדים ורב בבית שמאי איפוק ורב אחא בריה דרבא מתני איכא רב אמר אין שליח נעשה עד דבי ר' שילא אמרי שליח נעשה עד
6 והילכתא שליח נעשה עד אמר רבא אמר רב נחמן אמר לשנים צאו וקדשו לי את האשה הן הן שלוחין הן הן עדי וכן בגירושין
וכן

פידושיין. פרק שני – האיש מקדש דף מג עמוד ב – מתוך מהדורת טובי'ס תוספות

1 **וכן** בדיני ממונות. תימיה דאמור בירושלמי וכן בקדושין הדיא דתימיה בשטר
2 אכל בבסוף לא וי'ל דההיא בטר דתקון רבנן שבועת היסת:
3 **לעולם** קסבר המלוה את חבירו בעדים א"צ לפורעו בעדים כו'. תימיה
4 דמשמע דאי הוה אמרין דצריך לפורעו בעדים לא ניקא שפיר וליקא דאפי'
5 למ"ד דצריך לפורעו בעדים ניקא שפיר
6 דמחמני דהא קריל (בטעות דף מה) דאפי'
7 למ"ד המלוה לחבירו בעדים צריך לפורעו
8 בעדים המפקיד לחבירו בעדים אין צריך
9 להחזירו בעדים דנאמן הוא לומר
10 החזרתו לה במיגו דאי בעי אמר נאנסו
11 והכא איירי בפקדון דהא פקדון ניהו אצל
12 העדים שהלוה מסר להני כד להוליכו
13 וא"כ נאמנים לומר פרענא מגו דיכולים
14 לומר החזרנא ללוה וי'ל דמ"מ אפי' גבי
15 פקדון אין נאמנים אלא בשבועה בדאמור
16 התם (כ"ד כ"ה) אטו כי אמר נאנסו מי לא
17 שבועה בעי וכל עד שאינו נאמן בלא
18 שבועה אין ממש בעדותו כמו שאפשר
19 בסמוך:

20 **והשתא** דתקון רבנן שבועת היסת כו'.
21 ואי' מי'מ למ'ה לא יהיו
22 העדים נאמנים לאחר שנשבועו לומר
23 פרענא שהרי שוב אינם נוגעים בעדות
24 ואומר ר"י דלכך אין נאמנים לאחר
25 שנשבועו משום דרמאמא אמר (מכילתא) על
26 פי שנים עדים קום דבר דמשמע דנאמנים
27 בדיבור בלבד אכל העדים הטענים
28 לישובע קודם שיאמנו דבריהם אין ממש
29 בעדותם ויש מקשים היאך אמרין מגו
30 דיכילי למימר אהורי' ללוה פיו דשנים
31 הם הא אמר בפרק האשה שנתארמלה
32 (מכות דף יח) לא שנו אלא דאמרי' אנוסים
33 היינו מחמת נפשות אבל אמרו אנוסים
34 מחמת ממון אין נאמנים ומקשה התם ר"י אמאי לא יהו נאמנים לומר אנוסים
35 היינו מחמת ממון במיגו דאי בעי אמרו אנוסים היינו מחמת נפשות ומתוך

36 ר"י דבשני עדים לא שייך לומר מגו שיהו נאמנים במגו לפי שאין האחד יודע
37 מה בדעת חבירו לטעון א"כ הכא אמאי נאמנים במגו ואומר הר"ר יעקב מקוצי
38 בדטענה שנפסקא בה ממון כי הכא בטוחים הם זה על זה שיאמרו דבר אחד
39 ולכך אמרין הכא דנאמנים במגו אבל בזהאי' דפ' האשה שנתארמלה (סו)
40 דליכא דררא דממונא לגבי העדים התם ודאי אין נאמנים במגו כי אין עד
41 אחד יודע מה בדעת חבירו לטעון: **הלן** התם נערה המאורסה היא ואביה
42 מקבלין גישה. פי' הוקנטרס דוקא נערה אבל קטנה דברי הכל אביה ולא היא
43 ואע"ג דאמרין בפרק התקבל (גיטין דף סה) ג' מדות בקטן וקאמר ונכננה בקטנה
44 מתגרשת בקידושי אביה פי' שמקבלת גישה צ"ל דמיירי ביתומה או בנשואה
45 ואפי' יש לה אב אבל מן האירוסין אביה ולא היא ומיהו קשה דלקמן בשמעתין
46 קאמר קטנה שאמרה התקבל לי גישי אינו גט עד שיגיע גישה לידה משמע אבל בשהגיע גט לידה מגורשת ואע"ג דמוקי בשאין לה אב היינו משום דקשיא
47 ליה דיוקא דהא נערה ה"ז גט אבל מי'מ מתחלה הוה ס"ד דמיירי בשיש לה אב ואפי' משמע בשיגיע גט לידה מגורשת ש"מ קטנה יש לה יד לקבל גישה לכך
48 פי' ר"י בר"מ דנקט נערה והי' קטנה והא דנקט נערה להודיעך כחו דר' יהודה דאפי' בנערה אביה ולא היא ושוב חזר בו רש"י והגיה בפירושו דנקט נערה
49 והי' קטנה. וזע"ע תוס' גיטין סד: ד"ה נערה:

50 **וכל** שאינה יכולה לשמור את גישה יכולה להתגרש. פי' בקונטרס לא ע"י עצמה ולא ע"י אביה לפי שהיא בשטות ושטותה מבעטין בפ' חרש (יבמות דף
51 קס) ממשלחה ואינה חוזרת ואי' לפי' קטנה שאינה יודעת לשמור גישה אינה מתגרשת לא ע"י אביה ולא על ידיה ור"מ פי' דקטנה מתגרשת ע"י אביה
52 ומביא ראיה מירושלמי דקאמר התם מה טעם שטותה אינה מתגרשת פליגי בה אמוראי' חד אמר משום גרידה פירוש שלא יהו נמשכים אחריה להפקירה וחד
53 אמר משום שאינה יכולה לשמור את גישה פי' שחוזרת ובעי מאי בינייהו איכא בינייהו תלת מילי עבר וגירש יש לה אב וכול לשמור גישה עתים שטותה ועתים
54 חלומה ופר"ט עבר וגירש למ"ד משום גרידה מגורשת דכין דלא הוי האי איסורא דנגררת אלא מדרבנן שרי בדיעבד למ"ד משום דמשלחה וחוזרת אינה
55 מגורשת דכין דהוי האי איסורא דאורייתא אסור אפי' בדיעבד יש לה אב וכול לשמור גישה למ"ד משום גרידה אסור לגרשה לבתחילה ולמ"ד משום דמשלחה
56 וחוזרת אפי' לבתחילה מתגרשת דו' אינה חוזרת לפי שאביה משמרה שלא תחזור עתים שטותה ועתים חלומה למ"ד משום גרידה אסור לגרשה לבתחילה דילמא
57 ניהגו בה מנהג דפקר למ"ד משום דמשלחה וחוזרת זו אינה חוזרת בשמירה כשהיא יכולה חלומה וכול לגרשה כשהיא חכמה א"כ משמע מתוך הירושלמי דקטנה
58 בשיש לה אב יכולה להתגרש בדפרישתי יש לה אב לשמור את גישה למ"ד משום דמשלחה וחוזרת מתגרשת דו' אינה חוזרת בשמירה שאינה חוזרת
59 אע"ג דקאמר התם דמשום גרידה אסור ה"מ בגדולה והיא שטותה לפי שיש לה תאנה ובני אדם להוסיף אחריה דנהי נמי שאינה חוזרת מ"מ למיחש משום
60 גרידה אבל בקטנה דלאו בת תאנה ליכא למיחש כלל ומתגרשת:

1 **וכן בדיני ממונות ואיך דאי אשמעינן בקידושין משום**
2 **דלמיסרה קאתי אבל גירושין נחוש שמה עניו נתן בה**
3 **ואי אשמעינן גירושין משום דאיתתא לבי תרי לא חזיא**
4 **אכל ממונא אימא הני מיפלג פלגי צריכי מאי קסבר אי**
5 **קסבר המלוה חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים הני**
6 **נוגעים בעדות ניהו דאי אמרי לא פרעניה אמר להו**
7 **פרעוניי אלא לעולם קסבר המלוה את חבירו בעדים א"צ**
8 **לפורעו בעדים ומגו דיכילי למימר אהרניהו ללוה יכולין**
9 **למימר פרעניה למלוה והשתא דתקון רבנן שבועת היסת**
10 **משתבעי הני עדים דהיכנא ליה ומשתבע מלוה דלא**
11 **שקיל ליה ופרע ליה לזה למלוה: האיש מקדש את בתו:**
12 **תנן התם נערה המאורסה היא ואביה מקבלין את גישה**
13 **אמר רבי יהודה אין שתי ידיים וזכות באחד אלא אביה**
14 **מקבל את גישה וכל שאין יכולה לשמור את גישה אין**
15 **יכולה להתגרש אמר ר"ל במחלוקת לגירושין פד**
16 **מחלוקת לקידושין ורבי יוחנן אמר מחלוקת לגירושין**
17 **אכל לקידושין דברי הכל אביה ולא היא ואמר ר' יוסי**
18 **בר' חנינא מאי טעמיה דר' יוחנן אליבא דרבנן גירושין**
19 **דמכנסת עצמה לרשות אביה בין היא ובין אביה קידושין**
20 **דמפקעת עצמה מרשות אביה ואלא היא והרי**
21 **מאמר דמפקעת עצמה מרשות אביה ותנן**
22 **קטנה**

23 היא ויש לה יד ואמרה תורה (מכילתא) ונתן בקידה ואביה שהתורה וכתבה לו לקבל
24 קידושה ואיתקש וציאה להנייה ודוקא נערה אבל קטנה אביה ולא היא ודוקא
25 מן האירוסין אבל מן הגירושין היא ולא אביה ומשנשאת אין אביה רשות בה:
26 **אין שתי ידיים וזכות באחד.** בגוף אחד: **וכל שאינה יכולה לשמור את גישה**
27 **אינה יכולה להתגרש.** אפילו על ידי אביה דהא שטותה היא וא"ר יעקב משלחה
28 מבינה (סו) מי שמשלחה ואינה חוזרת וקתה זו שמשלחה וחוזרת במקום יבמות
29 פ' חרש שנשא דף קס: **בד מחלוקת בקידושין.** מגירושין נשמע לקידושין דלרבנן
30 אם קדשה עצמה מקדשת ולר' יהודה אינה מקדשת: **מ"ט דר' יוחנן אליבא**
31 **דרבנן.** דשני ליה בין קידושין לגירושין: **גירושין דמכנסת עצמה.** בקבלת גישה
32 לרשות אביה אמרין דאביה נמי ניקא ליה שתקבל היא והוי גישה: **מאמר.**
33 קידושי יבם ביבמתו קרויה מאמר:

34 **קטנה**
35 היא ויש לה יד ואמרה תורה (מכילתא) ונתן בקידה ואביה שהתורה וכתבה לו לקבל
36 קידושה ואיתקש וציאה להנייה ודוקא נערה אבל קטנה אביה ולא היא ודוקא
37 מן האירוסין אבל מן הגירושין היא ולא אביה ומשנשאת אין אביה רשות בה:
38 **אין שתי ידיים וזכות באחד.** בגוף אחד: **וכל שאינה יכולה לשמור את גישה**
39 **אינה יכולה להתגרש.** אפילו על ידי אביה דהא שטותה היא וא"ר יעקב משלחה
40 מבינה (סו) מי שמשלחה ואינה חוזרת וקתה זו שמשלחה וחוזרת במקום יבמות
41 פ' חרש שנשא דף קס: **בד מחלוקת בקידושין.** מגירושין נשמע לקידושין דלרבנן
42 אם קדשה עצמה מקדשת ולר' יהודה אינה מקדשת: **מ"ט דר' יוחנן אליבא**
43 **דרבנן.** דשני ליה בין קידושין לגירושין: **גירושין דמכנסת עצמה.** בקבלת גישה
44 לרשות אביה אמרין דאביה נמי ניקא ליה שתקבל היא והוי גישה: **מאמר.**

קטנה
היא ויש לה יד ואמרה תורה (מכילתא) ונתן בקידה ואביה שהתורה וכתבה לו לקבל
קידושה ואיתקש וציאה להנייה ודוקא נערה אבל קטנה אביה ולא היא ודוקא
מן האירוסין אבל מן הגירושין היא ולא אביה ומשנשאת אין אביה רשות בה:
אין שתי ידיים וזכות באחד. בגוף אחד: **וכל שאינה יכולה לשמור את גישה**
אינה יכולה להתגרש. אפילו על ידי אביה דהא שטותה היא וא"ר יעקב משלחה
מבינה (סו) מי שמשלחה ואינה חוזרת וקתה זו שמשלחה וחוזרת במקום יבמות
פ' חרש שנשא דף קס: **בד מחלוקת בקידושין.** מגירושין נשמע לקידושין דלרבנן
אם קדשה עצמה מקדשת ולר' יהודה אינה מקדשת: **מ"ט דר' יוחנן אליבא**
דרבנן. דשני ליה בין קידושין לגירושין: **גירושין דמכנסת עצמה.** בקבלת גישה
לרשות אביה אמרין דאביה נמי ניקא ליה שתקבל היא והוי גישה: **מאמר.**
קידושי יבם ביבמתו קרויה מאמר:

פז קידושין דף מג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי)

לחשוש שמה שהם מעידים שפרעו למלוה אינו אלא כדי להיפטר משבועת
היסת. לפיכך, **מִשְׁתַּבְּעֵי הָנִי עֲרִים דְּהִיבְנָא לֵיהּ** – צריכים העדים הללו
(השליחים) להישבע שאכן נתנו את הכסף למלוה, **וּמִשְׁתַּבְּעַ מְלֹחֶה דְּלֵא**
שְׁקִיל לֵיהּ – ואילו המלוה צריך להישבע שלא קיבל את הכסף מן
השליחים, **וּפְרַע לֵיהּ לֹחֶה לְמִלְוֹה** – והלוה חייב לפרוע למלוה.
שנינו במשנה, **הַיָּאִישׁ וְ-וְהַאִבָּה מְקַדְּשִׁים אֶת בְּתוּלָהּ** שלא מדעתה, כשהיא נערה.
הגמרא דנה אם גם הבת מקבלת קידושיה: **הֲנֵן הֵתָם** במסכת גיטין (סד),
לגבי קבלת הבת את גיטה, **נִעְרָה הִמְאֻרְקָה** – שהתקדשה לאדם ועדיין
לא נישאה לו, אם הוא רוצה לגרשה, **אִזִּי הִיא וְאִכָּיָה** – או הנערה לבדה
או אביה לבדו, **מְקַבְּלִין אֶת גִּיטָהּ** – יכולים לקבל את הגט ממנו, הנערה
ללא ידיעת אביה והאב ללא ידיעת בתו, ובקבלת אחד מהם היא מתגרשת.
אִמֵּר רַבִּי יְהוֹדָה אִין שְׁמַי יְרִידִים זֻכּוֹת בגוף אחד **בְּהִתְרָה**, כלומר, לא יתכן
שלשני אנשים תהיה זכות שווה בגוף אחד. **אֱלָא** – לפיכך, **אֲבִיָּה מְקַבֵּל אֶת**
גִּיטָהּ, שכן התורה זיכתה לו שתהיה הבת ברשותו, ולא היא. **וְכָל בַּת שְׂאִין**
יְכֻלָּה לְשַׁמֹּר אֶת גִּיטָהּ – כלומר, שאין בה דעת להבחין בין גיטה לבין
דבר אחר, ואי לכך היא אינה יכולה לשמור – **אִין יְכֻלָּה לְהִתְגַּרֵּשׁ** כלל,
אפילו לא על ידי אביה. הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בקידושי נערה
שיש לה אב, אם יכולה היא לקבל אותה: **אִמֵּר רִישׁ לְקִישׁ, מְקַבְּלִינָהּ**
לְגִירוּשָׁהּ, כשם שנחלקו חכמים ורבי יהודה בגירושין של נערה שיש לה
אב, אם אף היא יכולה לקבל את גיטה או רק אביה ולא היא, **כִּף מְקַבְּלִינָהּ**
לקידושיה, שחכמים סוברים בין היא ובין אביה מקבלים את קידושיה, ורבי
יהודה סובר אביה ולא היא. **וְרַבִּי יוֹחָנָן אִמֵּר מְקַבְּלִינָהּ לְעֵצֵן גִּירוּשָׁהּ** בלבד,
אֲבָל לְעֵצֵן קִידוּשָׁהּ, דְּבָרֵי הַכֹּהֵן שאפילו בנערה **אֲבִיָּה** מקבל את קידושיה
וְלֹא הִיא.
הגמרא מבארת את דברי רבי יוחנן: **וְאִמֵּר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי הֲנִינָא: מֵאִי**
מַעֲמִיָּה דְּרַבִּי יוֹחָנָן שאמר **אֲלִיבָא דְּרַבִּינָן**, שאף על פי שהבת מקבלת את
גיטה אינה מקבלת את קידושיה. משום, שגִּירוּשָׁהּ, דְּבָקְבֵלָהּ הגט מְכַנְסָת
הבת את **עֲצָמָהּ לְרִשּׁוּת אֲבִיָּה**, לפיכך **בֵּין הִיא וּבֵין אֲבִיָּה** יכולים לקבלם,
מאחר ונחל לאביה שאף היא תקבל אותם כיון שעל ידי כך היא חוזרת
לרשותו. אבל בקידושיה, דְּבָקְבֵלָתָהּ היא מְפַקְעָתָהּ – (מוציאה) את **עֲצָמָהּ**
מִרְשּׁוּת אֲבִיָּה, לא נחל לו לאב שתקבל אף היא אותה, לפיכך **אֲבִיָּה** מקבלם
וְלֹא הִיא.
הגמרא מקשה על הביאור, ודוחה אותה: **וְלֹא**, וכי פעולה שמוציאה אותה
מרשות אביה אין הנערה יכולה לעשות בעצמה. **וְהָרִי מֵאִמֵּר** – קידושי יבם
ביבמתו, **דְּמַפְקְעָתָה עֲצָמָהּ מִרְשּׁוּת אֲבִיָּה** – שכאשר היבמה ושהתאלמנה
מן האירוסין מתקדשת ליבם היא יוצאת מרשות אביה, **וְהָנֵן** – ולמרות זאת
שנינו

דְּקַדְּשָׁה אֲבִיָּה – אם תאמר שאביה קידש אותה לאחיו, אם כן וכי **בְּמִיאֵן**
סְנִי לָהּ – האם די לה במיאן כדי לצאת ממנו, הלא **נָט מַעֲלִיָּא בְּעֵצָה** –
גט גמור היא צריכה, שכן קידושיה מן התורה הם, שהרי אביה קידש אותה.
אֱלָא לֹא, צריכים אנו לומר **דְּקַדְּשָׁה אִתְּהִי נְפִשָּׁה** – שהיא קדשה את
עצמה ללא ידיעת אביה, **וְקָתְנִי דְּבַעְיָא מִיָּאִין** – ונאמר במשנה שהיא
צריכה מיאון, ואע"פ שאביה לא קידש אותה. הרי, שקטנה שנתקדשה שלא
לדעת אביה צריכה מיאון, וקשה על עולא שאמר אפילו מיאון אינה
צריכה. מתרצת הגמרא: **הוּא מוֹתִיב לָהּ** – רב כהנא הקשה קושיא זו, **וְהוּא**
מְפַקֵּר לָהּ – והוא אף מתרצה. במשנה ביבמות (שם) מדרבנן **גִּטָּה שֶׁנִּשְׁעָתָה**
לָהּ – לקטנה זו **מִעֲשֵׂה יְתוּמָה בְּתִי הָאֵב** – שנעשה בה מעשה שקבע
דינה להיות כיתומה ולגבי קידושין וכדומה, אע"פ שאביה חי עדיין. כגון,
שאביה השיא אותה לאחד, והיא התאלמנה או התגרשה ממנו עוד
בקטנותה. ומכיון שכבר נישאה ויצאה מרשות אביה, דינה כיתומה
שעומדת ברשות עצמה, ויכולה להתקדש בעצמה מדרבנן. ובמקרה כזה
דיברה המשנה שם, שאם לאחד מות בעלה הראשון, הלכה וקדשה את
עצמה לאחי אביה, כשבאה לצאת ממנו צריכה היא למאן, ודי לה במיאון.
קושיא נוספת על עולא: **מְתִיב רַב הֲנִינָא: אִין** אדם רשאי למוֹכְרָה – את
בתו **לְקַרְוֹבִים** שאינם יכולים לקדש אותה. משום **רַבִּי אֱלֶעָזָר אָמְרוּ:**
מְכֻרָה לְקַרְוֹבִים – רשאי הוא למכור את בתו אף לקרובים, אע"פ שאינם
יכולים לקדש אותה.

יְכָן בְּרִנִּי מְמוֹנָה, אם שלח הלוה את חובו למלוה בידו שני שליחים,
ואמר להם 'פרעו לפלוני חוב שיש לו עלי' אף על פי שהם שלוחיו וכגופו,
מעידים הם לו שפרע את חובו.
הגמרא מבארת מדוע הוצרך רב נחמן להשמיע דין זה גם בקידושין וגם
בגירושין וגם בממונות: **וְיִצְיָבָא, דְּאִי אֲשַׁמְעִין בְּקִידוּשִׁין בְּלַבַּד**, היינו
אומרים שרק שם נעשה עד **מִשּׁוֹם דְּלִמְסַרְהָ קָאֲתִי** – בא לאוסרה על כל
העולם כדין אשת איש, לפיכך מסתבר שאין אומרים שקר, שכן מה להם
לאסור אותה סתם. **אֲבָל בְּגִירוּשִׁין וְנִחוּשׁ וְ-יֵשׁ מִמּוֹק לְחִשּׁוּשׁ**, שְׂמָא עֵינֵינוּ
נִתְּן בָּהּ השליח, ומחמת כן הוא מעיד שנתן לה את הגט אף על פי שהוא
נאבד או נקרע ולא הגיע לידה. לכן היה צריך רב נחמן להשמיענו אף
בגירושין שלא חוששים לכך, והשליח נעשה עד. **וְאִי אֲשַׁמְעִין בְּגִירוּשִׁין**,
היה מקום לומר שרק בגירושין נאמנים השליחים להעיד, **מִשּׁוֹם דְּאִתְּתָא**
לְבִי הָרִי לֹא חֲזִיא – אשה אינה יכולה להינשא לשני אנשים, ומכיון
שהעדים הם שנים, בודאי אינם משקרים, שכן לא יוכלו שניהם לקבל
תועלת מעדות זו. **אֲבָל בְּמִמּוֹנָא**, כשהלוה שולח את חובו למלוה בידו
שנים, **אִימָא הֲנִי מִפְּלִג פְּלִגִּי** – נחשוש שמא לא נתנו את הכסף למלוה,
אלא חילקו אותו ביניהם, ובשקר הם מעידים שפרע. לפיכך **צְרִיכִי** כל
הדינים האלו, להשמיענו שבכל מקום שליח נעשה עד.
הגמרא מבררת את דברי רב נחמן: שואלת הגמרא, **מֵאִי קָסְכֵּר**, מה סבר רב
נחמן כשאמר ששליח נעשה עד בממון ואינו נחשב לנוגע בעדות. **אִי קָסְכֵּר**
רב נחמן שחֲפִלּוּת את **הַכִּדּוּשׁ בְּעֵרִים צִידִךְ לְפֻרְעוֹ בְּעֵרִים**, ואינו נאמן
לטעון שפרע למלוה ואפילו בשבועה, אלא אם כן ביא עדים שיעידו לו
על כך, אם כן, כיצד נאמנים השליחים להעיד שמסרו את הכסף למלוה
ופרעו את חובו של הלוה, הרי הֲנִי, השליחים הללו, **נִזְעָעִים בְּעֵדוּת נִינְהוּ**,
יש להם סיבה ורצון להעיד כפי שאמרו, כיון **דְּאִי אֲמַרִי לֹא פְרַעְנִיָּה**, אם
יאמרו שלא פרעו את הכסף למלוה, ולא יעידו על כך, **אֲמַר לָהּ** יאמר להם
הלוה, **פְּרַעְנִי**, החזירו את הכסף שמסרתי בידיכם להעבירו לידי המלוה.
אֱלָא לְעוֹלָם קָסְכֵּר רב נחמן **הַמְלִיחֵת אֶת הַכִּדּוּשׁ בְּעֵרִים אִין צִידִךְ לְפֻרְעוֹ**
בְּעֵרִים, אלא נאמן לומר שפרעו בינו לבין עצמו, ומכיון שכן, שוב אין
השליחים נוגעים בעדות, מאחר ואפילו אם יאמרו שהחזירו ללוה יחיו
נאמנים ויפטרו. **וּמִמּוֹ** – (מתוך) – **דְּיֻבְלִי לְמִימֵר אֲהַדְרִינְהוּ לְלֹחֶה**, שיכולים
לטעון שהחזירו ללוה ולהיפטר ממנו, לפיכך הם אינם נוגעים, **יְכֻלִּין**
לְמִימֵר, נאמנים הם אף להעיד **פְּרַעְנִיָּה לְמִלְוֹת**, פרענו את הכסף למלוה.
הגמרא מביאה הלכה למעשה בזה: **וְהִשְׁתָּא** – כעת, לאחר דְּתַקְנִין רַבִּינָן
שְׁבֻעָת הָיִסָּת, שוב אין השליחים נאמנים להעיד למלוה, מאחר והם שוב
נוגעים בעדות. שכן אם לא יאמרו שהעבירו את הכסף למלוה אלא
החזירוהו ללוה, ישיבעם הלה שבועת היסת שאכן כדבריהם כן הוא, ויש

המשך ביאור למסכת קידושין ליום שישי עמ' ב

מצריכים (וגם במקרה זה) גט ומיאון, ואילו עולא חולק וסובר שאינה צריכה
כלום. אם כן בודאי חולק הוא על רב נחמן שהעמיד את דברי רב ושמואל
דווקא בשדכו, אבל לא שדכו אינה צריכה כלום.
לשון אחרת בדברי עולא: **אִיבָא דְּאִמֵּר, אִמֵּר עוֹלָא, קְטַנָּה שְׁנַתְקַדְּשָׁה**
שְׁלֹא לְדַעַת אֲבִיָּה, בין אם שדכו את המקדש לאב לפני כן ובין אם לא
שדכו, אין חוששים לקידושין כלל, ואינה צריכה גט וּפְּאִילוּ מִיָּאֵן אִינָה
צְרִיכָה, לפי לשון זו, דברי עולא נאמרו בפני עצמם, ולא בהקשר עם דברי
רב ושמואל, לפיכך אפשר לומר שעולא דבר בין במקרה ששדכו ובין
במקרה שלא שדכו, ובכל אופן אינה צריכה אפילו מיאון.
קושיא ממשנה על דברי עולא: **מְתִיב רַב בְּהִנָּא**, שנינו במשנה (יבמות ב):
וְכֻלָּן – חמש עשרה העריות השנויות במשנה ולפני כן שפוטרו את
צרותיהן וצרות צרותיהן מן היבום ומן החליצה, **אִם בְּתוּ** הם לפני שמת
הבעל, **או שְׂמִיָּאָה** בבעל, **או נִתְּנָהּ** ממנו בגט, **או שְׂנֵמָצְאוּ אִיִּלּוּנִית**
שקידושיה קידושי טעות הן ובטלים למפרע, בכל האופנים הללו, מאחר
שכשמת הבעל ונפלה אשתו (ושהיתה מקודם צרתה של הערה הוון ליבום,
כבר לא היתה הערה הוון צרתה, **צִרְתֵּיהֶן מוֹתֵירוֹת** ליבם, וחייבות
להתייבם או לחלוץ. רב כהנא מבאר את קושייתה: אחת מט"ו העריות
המחכרות במשנה שם היא 'בתו'. רדיהנו, אם היתה בתו נשואה לאחיו
ומתה או מיאנה בו או התגרשה ממנו, צרתה מותרת לאביה. רב כהנא
מברר, **דְּקַדְּשָׁה מֵאֵן** – מיהו זה שקדשה את הבת הוון לאחי אביה, **אֲלִימָא**

קמנא שקדש אותה אביה והתאלמנה מן האירוסין כשעוד לא נישאה, ובעת היא זקוקה לייבום. אין עושים בה אחד מאחי בעלה הבא לייבמה אינו יכול לעשות בה קידושי מאמר, אלא מדעת ובהסכמת אביה. לפי שכל זמן שהבת לא נישאה לבעלה הראשון, היא עדיין ברשות אביה, והוא זכאי לקבל את קידושיה. אולם והנערה שהתאלמנה מן האירוסין, עושה בה היבם קידושי מאמר בין מדעת עצמה שקיבלה אותם בעצמה שלא בדיעת האב או שלא בהסכמתו, ובין מדעת אביה שקיבל אותם האב שלא בהסכמת הבת. (מה שאין בין קידושין). ושמענו מברייאת זו שאפילו כשהנערה מפקיעה את עצמה מרשות אביה ובקידושי מאמר, היא יכולה לקבל גם כאשר האב אינו רוצה. אם כן, אי אפשר לומר שטעמו של רבי יוחנן (ושמחלק בין גירושין לבין קידושין) הוא מאחר ובקידושין מפקעת את עצמה מרשות אביה.

הגמרא מביאה הסבר אחר בדעת רבי יוחנן לפי שיטת חכמים: אלא אי איתמר, אם אכן נאמרו דברי רבי יוסי ברבי חנינא בהסבר דברי רבי יוחנן, הרי איתמר – כך נאמרו. אמר רבי יוסי ברבי חנינא, מאי טעמיה דרבי יוחנן שחילק אליבא דרבנן, לפי שקידושין דמדעתה של האשה המתקדשת בלבד הם חלים ונבערה שיש לה אב, אינם נעשים אלא מדעת ורצון האב ולא בעל כרחו, לפיכך סברו חכמים שאביה מקבל את קידושיה ולא היא. שמאחר והתורה זכתה לאב את קידושי בתו, אם כן הכל תלוי ברצונו ובדעתו. אבל בגירושין דבעל כרחו, שאף כאשר ניתנו לאשה בעל כרחו הם חלים, סוברים חכמים שגין היא ובין אביה מקבלים אותם. שמאחר ואין צריך כלל להסכמתה של האשה המקבלת את הגט, והוא ניתן אפילו בעל כרחו, אם כן מה לנו אם האב מסכים לגט זה או שאינו מסכים, הלוא אף בעל כרחו היא מתגרשת.

הגמרא מקשה אף על הסבר זה מהברייאת לעיל:

הרי קידושי מאמר, דמדעתה, שאף הם אינם חלים אלא מדעת האשה, ואף על פי כן קתני בברייאת לעיל שגין היא ובין אביה יכולים לקבלם. אם כן אי אפשר לומר שהטעם שסברו חכמים (ולדעת רבי יוחנן) שבקידושין אביה מקבל ולא היא הוא משום שקידושין חלים רק מדעת.

מתרצת הגמרא:

התם בברייאת ההיא מדובר במאמר דבעל כרחו – במאמר שנעשה בעל כרחו של היבמה, ורבי היא, התנא ששנה את הברייאת רבי יהודה הנשיא הוא, שסובר שמאמר קונה ביבמה אפילו בעל כרחו. דתנינא בברייאת שכך היא דעת רבי, יבם העושה מאמר ביבמתו שלא מדעתה – בעל כרחו, וכגון שורק לה כסף ואמר לה 'הרי את מקודשת לי', רבי אומר קנה והרי היא מאורסת לו. ואם אינו רוצה ליבם אותה אלא לחלוץ, צריכה לקבל ממנו גט. והקמים אומרים לא קנה.

ביאור המחלוקת בין רבי לחכמים במאמר שנעשה בעל כרחו של היבמה. מאי טעמיה דרבי שסובר שמאמר קונה אף בעל כרחו, גמר מביאה דריבמה, מביאה שעושה יבם ביבמתו, כציווי התורה (דברים כה ה') 'יבמה יבא עליה ולקחה לו לאשה'. מה ביאה דריבמה – כשם שהיבם קונה את היבמה בביאה אף על פי שבא עליה בעל כרחו, אף הקא – בקידושי מאמר שנעשה היבם ביבמתו, נמי בעל כרחו – אף אם נתן לה אותם בעל כרחו גם כן קונה אותה. ורבנן שאמרו קידושי מאמר לא חלים בעל כרחו של היבמה, סברי שילפינן קידושי מאמר מקידושין של בעל באשתו בעלמא. מה (ו-כשם) שקידושין בעלמא דמדעתה – אינם חלים אלא מדעת האשה המתקדשת, אף הרי בקידושי מאמר ביבמה נמי דמדעתה, אינם חלים בה אלא מדעתה, ואם נתן לה אותם בעל כרחו אינה מקדשת.

הגמרא ממשכה לבאר את המחלוקת בין רבי לחכמים:

מבררת הגמרא, במאי קמיפלגי במה נחלקו רבי וחכמים, שרבי העדיף ללמוד דין קידושי מאמר מביאה ביבמה, ואילו חכמים העדיפו ללמוד מקידושין. ומבאר, שמיילי סבר, שמיילי דריבמה מביאה תוה ליה למילף – דיני יבמה מיבמה יש לנו ללמוד. כלומר, מאחר וקידושי מאמר נעשים רק ביבמה, יש לדמות אותם לכל הדינים של יבמה, וכשם שביאה ביבמה נעשה בעל כרחו, אף קידושיה נעשים בעל כרחו. ורבנן סברי, שקידושין מקידושין תוה ליה למילף – דיני קידושין מקידושין יש לנו ללמוד. ומאחר ומאמר הוא מעשה קידושין, יש לנו לדמותו לקידושין גמורים, וכשם שקידושין אינם נעשים אלא מדעת האשה אף מאמר אינו נעשה אלא מדעתה.

הגמרא מביאה ראייה שלישית רבי יוחנן ולביאורו בברייאת: הרי נמי מסתברא – כך גם מסתבר, לומר פדקא מתרין רבי יוחנן – כפי שסבר רבי יוחנן בקידושין שאביה מקבל ולא היא, ובביאורו בברייאת. מקדשני ספא – ממה ששנינו בסימנה של הברייאת 'מה שאין בין קידושין', כלומר שקידושין אינם כמאמר, אלא האב מקבל אותם ולא הבת. הרי שאף הברייאת סוברת בקידושין שאביה מקבל ולא היא, וכרבי יוחנן. ועל כרחך הטעם לחלק בין מאמר לקידושין הוא משום שמאמר ישנו בעל כרחו, וכרבי.

קושיא על ריש לקיש מהברייאת: אלא – מאחר והברייאת סוברת בקידושין שאביה מקבל ולא היא, אם כן ניקא תיהו תיובתא דריש לקיש – נאמר שיקשה מכאן על ריש לקיש שסובר שאף בקידושין סוברים חכמים שהיא ואביה מקבלים. מתרצת הגמרא: אמר לך ריש לקיש – ריש לקיש יתרץ לך, הא מני – מי הוא התנא ששנה את הברייאת, רבי יהודה היא, דאמר – שהוא חולק על חכמים וטוען ש'אין שתי ידיים זוכות באחת', ולפיכך דעתו היא שאביה מקבל את גיטה והוא הדין את קידושיה, ולא היא.

הגמרא מקשה על תירוץ של ריש לקיש: אי רבי יהודה – אם אכן התנא ששנה את הברייאת הוא רבי יהודה שסובר בנערה שבכל מקרה והן בגט והן בקידושין האב מקבל ולא הבת, מדוע נקטה הברייאת ואמרה 'מה שאין בין קידושין', הרי מה שאין בין קידושין היה מבעל ליה – צריך לומר, מאחר ורבי יהודה חולק אף בגירושין וסובר שאע"פ שישנו בעל כרחו מכל מקום אין שתי ידיים זוכות באחת, היתה הברייאת צריכה להשמיע את החילוק שבין גירושין לבין מאמר, ולומר שאע"פ שהם דומים ובשניהם יכול הבעל לתת לאשה בעל כרחו, בכל זאת במאמר היא ואביה מקבלים ואילו בגירושין אינו כן. ומתרצת הגמרא: אין הרי נמי – אכן הברייאת היתה צריכה להשמיענו את החילוק שבין גירושין למאמר, אלא אידי דתנא מאמר דרמי לקידושין – מאחר והתנא שנה את דין המאמר שדומה בעיקרו לקידושין, תנא נמי מה שאין בין קידושין – הוא נקט גם כן את החילוק שבינו לבין קידושין, למרות שיש חידוש יותר בחילוק שבינו לבין גירושין.

הגמרא מבארת למה רבי יהודה מחלק בין מאמר לבין גירושין וקידושין, שלישית ריש לקיש. שואלת הגמרא: ורבי יהודה, מאי טעמא מאמר – מה שונה מאמר מגירושין וקידושין, שבגירושין וקידושין אביה מקבלם ולא היא, ואילו במאמר היא ואביה מקבלים. אם משום שמאמר ישנו בעל כרחו וכפי שתירץ רבי יוחנן, הלוא אף גירושין ישנם בעל כרחו, ובכל זאת סובר רבי יהודה שאביה מקבלם ולא היא. משיבה הגמרא, הטעם במאמר שהבת יכולה לקבל, הואיל ויבמה וקוקה ועומדת ליבם מחמת קידושי בעלה המת, ואין קידושי המאמר עושים בה קנין חדש, אלא גומרים את קנינו של הבעל המת. לפיכך הם נתפסים בכל אופן ואף הבת יכולה לקבלם, אבל אם בא הבעל לעשות בה קנין גמור ואו גט אין היא יכולה לקבלו ללא ידיעת אביה.

הגמרא מבארת על פי האמור גם את דברי רבי יוחנן: השתא דאיתתיה להריב – לאחר שביאורו שקידושי מאמר שונים כי היבמה זקוקה ועומדת, מעתה על רבי יוחנן נמי לא תיקשי לך מעיקרא – יש ליישב את הקושיא שהקשה לעיל על רבי יוחנן, ושמחמתה ביארה הגמרא טעם אחר בדבריו. שכן לעיל הקשו על דעת רבי יוחנן ושחילק בין גירושין שהבת מקבלת אותם לבין קידושין שאינה מקבלת, לפי שבגירושין הבת מכניסה את עצמה לרשות אביה ובקידושין היא מפקיעה את עצמה מרשותו מקידושי מאמר, שאף על פי שהבת מפקיעה את עצמה מרשות אביה בקבלתם, הרי מקבלת אותם. כעת, יש לתרץ ולומר שאין קידושי מאמר מקידושין בעלמא, שאף על פי שבקבלתם הבת מפקיעה את עצמה מרשות אביה, מכל מקום הואיל וקוקה ועומדת ליבם כבר ממיתת בעלה, ואין במעשה הקידושין אלא גמור הקנין, לפיכך יכולה היא אף לקבלם. מה שאין כן בקידושין בעלמא, שהם מעשה קנין גמור, אביה מקבלם ולא היא.

הגמרא מביאה קושיא ממשנתנו על שיטת ריש לקיש: תנן – שנינו במשנה (לעיל מא). האיש מקדש את בתו בשתי נערה, זו ובשלוהו – הן הוא בעצמו והן על ידי שלוחו. הגמרא מדייקת: זו ובשלוהו – הן הוא שלוחו יכולים לקבל את הקידושין עבור הבת, אולם מה ובשלוהו – כלומר הבת או השליח שלה, לא – אינם יכולים לקבל קידושין עבורה. הרי שאין הבת יכולה לקבל קידושין ללא ידיעת אביה. והתויבא דריש לקיש שאמר שאף בקידושין סוברים חכמים שהיא ואביה מקבלים. מתרצת המשך בעמוד צו

צ קידושין. פרק שני – האיש מקדש דף מד עמוד ב – מתוך מהדורת טובי'ס תוספות

1 **קטנה** שנתקדשה שלא לדעת אביה. ונראה דה"ה בנערה איכא חידוש לר"ל
2 אליבא דר' יהודה ור' יוחנן אליבא דכ"ע והא דנקיט קטנה משום
3 דבנערה לא שייך למימר צריכה מיאון דאין מיאון בנערה כדאמר (נדל ד' כג.)
4 עד מתי הבת ממאנת עד שתביא ב' שערות:
5 **מאן** דמתני הוא. פי' בקונטרס מאן דמתני

6 פלוגתא דעולא אדשמואל לא
7 מתני אדשמואל האי פי' דפריש בה ר"נ
8 והוא ששידכו אלא סבר דאמר שמואל
9 בלא שידכו ומש"ה פליג עליה: איכא
10 דאמרי אמר עולא אפי' מיאון אינה
11 צריכה פירש בקונטרס ואפי' שידכו וזה
12 דחקו לפרש בן דאי בלא שידכו דקאמ מאי
13 איכא בין איכא דאמר דלישנא קמא
14 וקשה דאין זו סברא לומר שתהא חלוקה
15 כל כך דהא לעיל פריך גמרא אע"ג
16 דשידכו אלמא סבירא לגמרא שהדבר
17 פשוט הוא דבשידכו צריך מיאון והכא
18 ללישנא דאיכא דאמרי אמר' דלא צריך
19 לכך נראה לפרש דלעולא לא מיירי אלא
20 דקאמ בלא שידכו ויש חילוק בין איכא
21 דאמרי ללישנא קמא דלישנא קמא פליג
22 אדרב ושמואל בדפריש בקונטרס דמאן
23 דמתני פלוגתא דעולא אדרב ושמואל כו'
24 ולכן איכא דאמרי דכ"ע סבירא דלא פליג
25 אדשמואל ומילתא באפי' נפשיה איתמר
26 בלא שידכו ומר אמר חדא ומר אמר חדא
27 ולא פליגי: **אלא** דקידשה נפשה וקתני
28 דבעיא מיאון. ותיובתא דעולא דאמר
29 אפילו מיאון אינה צריכה וא"ת לשמואל
30 מי ניקח והא איהו דאמר דבעיא גט בהדי
31 מיאון והכא קאמר או מיאנו דמשמע דלא
32 בעיא גט וי"ל שבלמא לשמואל לא ק"ל
33 מדי דאיכא למימר דלעיל מיירי בשידך
34 והכא מיירי בדלא שידך ולהכי לא מצריך
35 אלא מיאון אלא לעולא קשה דאי מיירי
36 בשידך גט ומיאון בעי לפי' ר"י ללישנא
37 דאיכא דאמרי ולפי' הקונטרס אפי' מיאון
38 לא צריך ואי מיירי בדלא שידך אפי'
39 מיאון לא צריך בין לפירוש הקונטרס בין
40 לפי' ר"י:

29 **תופסין באחותה אחר ר"נ** והוא ששידכו עולא אמר אפילו מיאון אינה צריכה אע"ג דשידכו מאן
30 דמתני הוא לא מתני הוא איכא דאמרי אמר עולא קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה אפילו
31 מיאון אינה צריכה מתיב רב כהנא וכולן אם מתו או מיאנו או נתגרשו או שנמצאו איילונית
32 צרותיהן מותרות דקדשה מאן אילימא דקדשה אביה במיאון סגי לה גט מעליא בעיא אלא לאו
33 דקדשה איהי נפשה וקתני דבעיא מיאון הוא מותיב לה והוא מפרק לה בגון שנגעשה לה מעשה
34 יתומה בחיי האב מתיב רב הוננא אין מוכרה לקרובים משום ר' אלעזר אמרו מוכרה לקרובים

שון
בלא גט: והוא ששידכו. הא דאמר צריכה גט בששידך בה לאביה קודם קידושין דאיכא לספוקי שמה נתרצה כששמע והוה להו קידושין למפרע: **אפי'** **מיאון אינה**
צריכה. שאין מעשה קטנה כלום בחיי אביה: ומתמה גמרא אמר עולא דאף מיאון אינה צריכה: ומשמני דמתני **הא לא מותיב** **הא** לא מותיב. מאן דמתני פלוגתא
דעולא אדשמואל לא מתני אדשמואל האי פירושא דפריש בה ר"נ והוא ששידכו: **איכא דאמרי אמר עולא.** מילתא באפיה נפשיה הוא מתני לה ולא אדרב ושמואל
וסתמא קאמר ליה ולא שגא שידכו ולא שגא לא שידכו: **ובולן.** ט"ו צריח ששינוי ביבמות שפוטרת צרותיהן וצרות צרותיהן מן החליצה וכן הדיבור וזילין לה מקרא
שהצורה הנפלה ליבום לפני קרוב שהיא עליו בברת פטורה ופוטרת צרתה וכולן העריות אם מתו קודם שמת הבצל או מיאנו בפעל או נתגרשו (קודם מיאון) דכשמתה
ונפלה הצרה לפני היבום לא צרת צרה היתה ולא פטרה צרה צרותיה ומותרות ליבם וקתני בתו באותן ט"ו וקאמר דאם מיאנה בחיי אחי אביה שהוא בעלה ונת
לאחר מיאון צרתה מתייבמת לאביה אלמא יש לנו בתו ממאנת בחיי אביה ותיכי דמי' **אי' דקדשה אביה לאחיו במיאון סגי לה.** בתמיא והלא וזכתה תורה לאב
בקידושין בתו: **דקדשה איהי נפשה.** שלא לדעת אביה: **מעשה יתומה בחיי האב.** בגון שהשיאה אביה לאחר ונתארמלה או נתגרשה בקטנותה שחיי היא בחיי
אביה ביתומה דכיון שהשיאה אין לאביה רשות בה ואחרי כן קדשה היא את עצמה לאחי אביה דתני קידושין בעו מיאון שלא היה לה להמתין את דעת אביה ובמיאון
סגי להו דאין מעשה קטנה כלום אלא מדרבנן דתקון נישואין לקטנה שאין לה אב שלא יתהוה בה מנהג הפקר: **אין מוכרה.** לבתו לקרובים שאין להם קידושין בה
דבעינן ראייה ליעיד: **מוכרה לקרובים.** כדלפנין בפ"ק (שולח דף ע"ב) בתו לאמה פעמים שאינה נמכרת אלא לאמהות:

קידושין דף מד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) צא

הגמרא: **הסורי מיתקרא** – המשנה חסרה והכי קתני – וכך יש לשנות
 אותה: קטנה שאין לה אב **שאמרה** לשליח **התקבל לי גיטתי** מאת בעלי
 – **אינו גט עד שיגיע הגט לידה**, כיון שקטנה אינה עושה שליח, ודייק
 מכאן, **הא נערה חרי זה גט**, מאחר והיא יכולה לעשות שליח וזוכה היא
 בגט מיד בעשה שהשליח קיבל אותו. **במה דברים אמורים** שקטנה דווקא
בשאין לה אב והרי היא ברשות עצמה, והיא הרי אינה יכולה לשלוח
 שליח לפי שקטנה היא. **אבל יש לה אב** שייך בה שליחות על ידי אביה,
 ולכן אם **אמר אביה** לשליח **צא וקבל לבתי** את גיטה מיד בעלה, ורוצה
 הפעל לחזור בו לאחר שכבר נתן את הגט לידי השליח, **לא יחזור**, לפי
 ששליח זה, שליח לקבלה של האב הוא, ומיד כשקבל את הגט התגרשה בו
 האשה.
איתמר, קטנה **שנתקדשה שלא לדעת אביה**, וכששמע האב על כך –
 שתק, ואין אנו יודעים אם הסכים להם, **אמר שמואל**, יש לחשוש שמא
 הסכים האב וחלו הקידושין, ולפיכך **צריכה** הקטנה לקבל ממנו **גט**,
 ו**צריכה** גם **מיאון** בבעל. הגמרא תמזה: **אמר רבנא**, **דברים בגו** – יש
 קושיה ותמיהה בדברים אלו שאמר שמואל, **אם** היא צריכה **גט** שחלים
 הקידושין מן התורה, אם כן **למה** היא צריכה **מיאון**, הלא אין מיאון מועיל
 בקידושין שחלו מן התורה. **ואם** היא צריכה **מיאון** שאין קידושה חלים מן
 התורה, **למה** היא צריכה **גט**, הרי קידושין שאינם אלא מדרבנן אינם
 צריכים גט אלא מיאון בלבד.
 מספרת הגמרא: **אמרו ליה** החכמים לקרנא, **הא מר עוקבא** ושהוא אב בית
 דין ו**כי דיניה יושבים בעיר כפר** הסמוכה אליה, הבה ונשאל אותם מה
 טעמו של שמואל. **אפכוה** – הפכו השולחים את דברי קרנא לדברי שמואל
 ודברי שמואל לדברי קרנא. ו**שדרה** **לקמיה דרב** – שיגרו את השאלה
 לפני רב. תשובת רב: **אמר** להו רב לשלוחים: **האלהים** – בשבועה אני
 אומר לכם, **צריכה גט וצריכה מיאון**, ו**חם ליה** – הלילה לו לורעיה **דכא**
בר אבא – לשמואל, בנו של אבא בר אבא, **דינימא קבי** – שיאמר כך
 ויתמה אם גט למה מיאון ואם מיאון למה גט? שבודאי כך הוא הדין.
 הגמרא מבארת: **ונעמא מאי** – מהו הטעם לדין זה. **אמר רב אחא בריה**
דרב איקא, **צריכה גט**, **שמן נתרצה האב בקידושין** למרות שנעשו שלא
 בידיעתו, ואם כך הרי היא מקודשת מן התורה. ו**צריכה מיאון** **שמן לא**
נתרצה האב בקידושין, ולא חלו כלל והגט שקבלה אינו גט, ו**יאמרו** אלו
 שריא שהצרכנו אותה לקבל גט שהאב התרצה בקידושין ולכן **אין**
קידושין תופסין לו **באחותה**, שכן אין קידושין תופסים באחות גרושתו של
 אדם, ויתירו את אחותה להינשא לאחר אף ללא שתקבל גט מהראשון.
 לכך עשו חכמים היכר בדבר, שבינו הכל שאין זה גט גמור, אלא מחמת
 הספק ולא יתירו את אחותה ללא גט.
 הגמרא מגבילה את הדין של רב ושמואל: **אמר רב נחמן**: מה שחששו רב
 ושמואל שמא התרצה האב בקידושין קטנה אף כאשר נעשו שלא מדעתו,
 והצריכו אותה לקבל גט מבעלה, **והוא ששדכו** – לא אמרו זאת אלא
 במקרה שנעשו שידוכין ביניהם, שכבר דברו עם האב אודות זיווג זה עוד
 לפני הקידושין, והוא התרצה להם באותה שעה, לפיכך חששו שמת לאור
 ששמע שבתו התקדשה לאותו אחד, אבל אם לא דובר אודות זיווג זה
 זה מעולם, אם שהאב לא הסכים לו, אין חוששים שמא התרצה האב
 כששמע ואינה צריכה גט כלל.
 עולא חולק על רב ושמואל: **עולא אמר**: קטנה שנתקדשה שלא לדעת
 אביה, אין חוששים לקידושה כלל ואפילו **מיאון אינה צריכה**. מאחר ורב
 ושמואל לא אמרו שצריכה גט ומיאון אלא בשידוכו, וכדברי רב נחמן, אם
 כן עולא שחלק עליהם סבר שאפילו שידכו אינה צריכה כלום, לפיכך
 תמזה הגמרא: **אף על גב דשידכו** – וכי יתכן שעולא יאמר שקטנה זו אינה
 צריכה כלום גם במקרה שכבר שידכו את המקדש לאב קודם לכן, הלא
 באופן שכזה בודאי יש לחשוש שמא התרצה האב בקידושין כששמע
 עליהם אחר כך. מתרצת הגמרא: **אין דמתני הא** – מי ששנה את דברי
 עולא בלשון מהמרה שבא לחלוק על רב ושמואל, **לא מתני הא** – לא שנה
 את דברי רב נחמן ברב ושמואל. כלומר, אם אכן עולא חולק על רב
 ושמואל, הרי לא יתכן שחלק עליהם במקרה שנעשו כאן שידוכים, שכן
 במקרה זה בודאי שהיא צריכה גט ומיאון לדברי הכל. אלא, בודאי אותו
 אמורא שהביא את דברי עולא בלשון מחלוקת ועם רב ושמואל, הבין
 שהמחלוקת ביניהם היא במקרה שלא נעשו שידוכים. שרב ושמואל

נערה, שיש לה יד לקבל בעצמה את גיטה, **מהו שתעשה שליח לקבל**
גיטה מיד בעלה.
 רבא מבאר את צדדי הספק: האם מה שנערה יכולה לקבל את גיטה
 בעצמה, הוא משום שירה **פיר אביה דמיא** – נחשבת. או שהסיבה היא
שפחצי אביה דמיא – נחשבת, ובאשר קבלה את הגט בידה נחשב הדבר
 כאילו נכנס הגט לחצר אביה. אם הסיבה היא משום ש**פיר אביה דמיא**, יש
 לנו לומר **מה אביה משוי שליח** – ממנה שליח לקבל את גיטה של בתו,
אף היא נמי משוי שליח – יכולה למנות שליח, שכן היא חשובה כמותו
 לענין קבלת הגט. **אזילמא** שהסיבה שאף היא יכולה לזכות בגט הוא
 משום ש**פחצי אביה דמיא**, לפיכך אינה יכולה לשלוח שליח לקבל את
 גיטה, **ועד דמיא גיטא לידה לא מיגרשה** – עד שיגיע הגט לידה, שאז
 נחשב כאילו נכנס לחצר של אביה, אינה מתגרשת. הגמרא תמזה: **ומי**
מספיקא ליה לרבא הא – האם ניתן בכלל לומר שרבא הסתפק בזה,
והאמר רבא, אם אדם **כתב גט** לאשתו, ו**נתנו פיר עברה**, כדי שתזכה בו
 האשה ע"י קבלת העבד, אם היה העבד **ישן ומשפחתו** האשה, וזכה האשה
 בגט מדין קנין חצר, ו**חרי זה גט** ומתגרשת על ידו. אבל אם היה **ניעור**, אף
 על פי שהיא משמרת את העבד **אינו גט**, ואינה מגורשת. מבארת הגמרא:
 אם היה העבד **ניעור אמאי אינו גט**, משום **דהויא לה** העבד **חצר**
משפחתה **שלא לדעתה** של האשה, שהעבד משמר את עצמו ואת מה
 שבידו לדעתו. וכל שהחצר אינה משמרת לדעת בעליה, אינה קונה.
 הגמרא מסיימת את קושייתו: **ואי סלקא דעתך** לומר שהסיבה שהבת
 זוכה בגט הוא משום ש**פחצי אביה דמיא**, אם כן אפילו **כי מטיא גיטה**
לידה נמי לא תגרש – גם לאחר שבא הגט לידה לא תוכל להתגרש על
 ידו אלא אם כן היתה כפופה וישנה, **דהויא לה** – הרי היא דומה כאשר
 היא נעורה לחצר **המשפחתה** **שלא לדעת אביה** אלא לדעת עצמה, ואינה
 קונה.
 הגמרא מבארת את הספק של רבא באופן אחר: **אלא**, **לעולם פשיטא ליה**
 לרבא שהסיבה שהבת מקבלת את הגט הוא **דכי יד אביה דמיא**. ומה
 שהסתפק אם הבת יכולה למנות שליח לקבל את הגט, הוא משום ד**הכי**
קמיבעיא ליה: כשהתורה ריבתה שאף הבת יכולה לקבל את הגט, **מי**
אלימא – האם כוחה רב ו**פיר אביה דמיא**, **לשתייה אייה שליח** – ולפיכך
 יכולה אף היא לשלוח שליח, כאביה. **אזיל** – או שמא אין כוחה רב, ואינה
 כידו של אביה ממש, ולפיכך אביה עושה שליח אבל לא היא. תשובתו של
 רב נחמן: **אמר ליה** רב נחמן לרבא, **אין** הנערה **עושה שליח לקבל גיטה**
 מיד בעלה, לפי שאין ידה חזקה ביד אביה.
 רבא מקשה על הכרעתו של רב נחמן: **איתריביה** רבא לרב נחמן, שנינו
 במשנה במסכת גיטין (גיטין סה), **קטנה שאמרה לשליח**, **התקבל לי גיטתי**
 – קבל בעבורי את גיטי מיד בעלי, **אינו גט** ואין הקטנה מתגרשת בו, **עד**
שיגיע הגט לידה של הקטנה בעצמה. שמאחר וקטן אינו יכול למנות שליח,
 יוצא אם כן שאין הוא שליח שלה, ואינו זוכה בעבורה את הגט בשעת
 קבלתו, ואינה מתגרשת באותה שעה. אולם, השליח נהיה שלוחו של הבעל
 (שהוא גדול) להולכת הגט לאשתו, לפיכך בשעה שנתן לה אותו וכתבה בו
 מתגרשת.
 מדייק רבא: המשנה נקטה את הדין בקטנה, **הא נערה** שאמרה לשליח
 'התקבל לי גיטי' **חרי זה גט**, ומתגרשת מיד בשעת קבלת הגט על ידי
 השליח. הרי שנערה יכולה למנות שליח לקבל את גיטה מיד בעלה, ולא
 כפי שאמר רב נחמן. מתרצת הגמרא: **הכא במאי עסקינן**, **בשאין לה אב**.
 ודוידש ההנא, שלמרות שהיא יתומה ואין היא ברשות אביה, אינה יכולה
 לעשות שליח. לפי שהיא קטנה, הלכך אינו גט עד שיגיע לידה, ובנערה אף
 שאין לה אב יכולה לעשות שליח, כיוון שהיא גדולה והיא ברשות עצמה.
 אבל נערה שיש לה אב שהיא ברשות אביה, אינה יכולה לעשות שליח.
 כרב נחמן. הגמרא מקשה: **הא מדקתני סיפא** – מזה שבסיפא של המשנה
 הדיא ובגיטין שנינו, **אם אמר (לו) אביה** של הקטנה לשליח **צא וקבל**
גט לבתי מאת בעלה, **אם רצה הבעל לחזור בו** ולבטל את השליחות
 לאחר שכבר מסר את הגט לידי השליח, **לא יחזור**, לפי שהשליח זכה בו
 לאב מהשעה שהוא קבל אותו, שכן שלוחו הוא. ומיד התגרשה בו הקטנה,
 ואפילו אם ישרף הגט לפני שיגיע לידי האב היא מגורשת. ומעתה יש לנו
 לדייק: אם נקטה המשנה דין באביה ששלח שליח, **מקלל דיישא בריש לה**
אב עסקינן – משמע שהמשנה עוסקת בקטנה שיש לה אב. מתרצת

1 וְשִׁוּן חֲכָמִים וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שִׁיכּוּל הָאֵב הַלּוּמְכָה כַּשֵּׁהִיא אֶלְמָנָה אֶפִּילוּ
2 לְבִתָּהּ גְּדוּלָּה, אֵף עַל פִּי שְׂכָהָן גְּדוּל אֲסוּר בַּאֲלֻמְנָה וְלֹא יוּכַל לִיעֵד אוֹתָהּ. וְכֵן
3 אִם הִיא גְרוּשָׁה וְחִלּוּצָה, וְשִׁמְתָהּ בַּעֲלָהּ הִרְאָשׁוֹן לֹא בָנִים וְחֹלֶץ לָהּ אַחִיו.
4 יוּכַל הוּא לְמוֹכְרָהּ לְבִתָּהּ הִרְיוּמָה, אֵף עַל פִּי שְׂגִרְשָׁהּ וְחִלּוּצָה אֲסוּרוֹת אֶפִּילוּ
5 לְבוֹהַן הַדְיוּט. וְהִטְעָם שִׁיכּוּל לְמוֹכְרָהּ לֵאלוּל, הוּא מְשׁוּם שֶׁאֵין אִיסוּרִין שֶׁל אֵלוּ
6 אֵלָּא בִּלְאֵל, וְקִידוּשִׁין הֵלָּא תוֹפְסִים בַּחֲיִיבֵי לֹאִין וְלֹהֲלֵן סוּחָה, אִם כֵּן יֵשׁ
7 לְאֶדוּן בֶּהֱן קִידוּשִׁין, אֵף עַל פִּי שְׁהָן בַּעֲבִירָהּ.

8 הַגְמָרָא מְבָאֵרֵת אֶת הַבְּרִייתָא, וּמִקְשָׁה מִנֶּה עַל עוֹלָא: הָאִי אֶלְמָנָה שְׂשִׁנִּי
9 בְּבִרְייתָא שִׁיכּוּל אֲבִיהָ לְמוֹכְרָהּ לְכוּן גְּדוּל, הִיכִי דְמִי – בְּאִיזָה אֹפֶן מְדוּבָר,
10 כְּלוּמֶר כִּיצַד חָלוּ נִישׁוּאֵיהָ הַקְדוּמִים מִהֶם הַתְּאֻלְמָנָה. אִילִּימָא דְקִידוּשָׁה
11 אֲבִיקָה לְאוֹתוֹ שֶׁהַתְּאֻלְמָנָה מִמֶּנּוּ לִפְנֵי הַמְכִּירָה הוּא. אִי אִפְשָׁר לומר כֹּךְ,
12 שְׁהִי אִם כֵּן מִי קִיצִי מִזְבִּין לָהּ – וְכִי יוּכַל הוּא כָּלל לְמוֹכְרָהּ כַּעַת, הָאִי –
13 הִרִי כָּלל הוּא שְׁאִין אֲדָם מוֹכֵר אֶת בִּתּוֹ לְשִׁפְחוֹת אַחֲרָיִשׁוֹת. כְּלוּמֶר,
14 לְאַחַר שֶׁקִּדַּשׁ הָאֵב אֶת בִּתּוֹ – שׁוּב אֵין לוֹ זְכוּת בַּהּ וְאִינוּ יוּכַל לְמוֹכְרָהּ אֶפִּילוּ
15 אִם תְּתַלְמֵן אוֹ תִּתְּגַרְשׁ מִהַקְדוּשִׁין הָהֶם. אֶלְאִי לָאוּ מְדוּבָר בַּמִּקְרָה דְקִידוּשִׁי
16 אִיהִי נִפְשָׁה – שְׁהִיא קִדְשָׁה אֶת עַצְמָהּ, שֶׁלֹּא מִדַּעַת אֲבִיהָ, וְאֵף עַל פִּי כֵן
17 קָא קָרִי לָהּ הַתְּנָא אֶלְמָנָה, מִשְׁמַע אִם כֵּן שִׁמְעָשִׂיהָ הוֹעִילוּ וְצִרְכִּיהָ גַּם אוֹ
18 לְכָל הַפְּחוֹת מִיָּאֵן, שֶׁאִם לֹא כֵן לֹא הִיָּה הַתְּנָא קוּרָא לָהּ אֲלֻמְנָה. אִם כֹּךְ,
19 קִשָּׁה עַל עוֹלָא שֶׁסּוּבָר שְׁקֻטָּהּ שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה שֶׁלֹּא מִדַּעַת אֲבִיהָ אֶפִּילוּ מִיָּאֵן
20 אִינָה צִרְכָּהּ. הַגְמָרָא מֵיִישְׁבֵת אֶת הַבְּרִייתָא לְשִׁיטָּה עוֹלָא: אֲמַר רַב עֲבִי
21 אֲמַר רַבִּי יִצְחָק, לְעוֹלָם אִם קִיבֵלָהּ הֵבֶת קִידוּשִׁין בַּעֲצָמָה לֹלָא יִדְעֵת אֲבִיהָ
22 לֹא צִרִךְ לְחֹשׁ לָהֶם כָּלל, וְאֶפִּילוּ מִיָּאֵן אִינָה צִרְכָּהּ, כַּעוֹלָא, וְהִכָּא
23 שְׁקָרָה הַבְּרִייתָא לְבֵת זֹו בְּשֵׁם אֲלֻמְנָה מִקְדוּשִׁיהָ הַקְדוּמִים וְאֵף עַל פִּי
24 שְׁהָא לֹא קִיבֵל אוֹתָם, מְדוּבָר שֶׁהַתְּקַדְּשָׁה בְּקִידוּשִׁי יְעוּד – קִידוּשִׁין
25 שְׁעוּשָׁה אֶדוּן בְּשִׁפְחוֹת הָעִבְרִיָּה, שֶׁכָּבַר מִכָּר אֶת בִּתּוֹ פֻּעַם אַחַת לְשִׁפְחָהּ,
26 וּבְמִכִּירָה הִיָּהָ קִידֵשׁ אוֹתָהּ הָאֶדוּן לְעַצְמוֹ, וּבְמִיתָתָהּ נַעֲשֵׂתָה הֵבֶת אֲלֻמְנָה,
27 וּבִאֵה הַבְּרִייתָא לְחֹדֶשׁ, שֶׁכְּשָׁבָא הָאֵב לְמוֹכְרָהּ שׁוּב, אֵף עַל פִּי שְׁהִיא אֲלֻמְנָה
28 וְאֲסוּרָה לְהִנְשָׂא לְכוּן גְּדוּל, יוּכַל הוּא לְמִכְרָהּ לוֹ, מֵאַחַר וְאִם יִקְדַּשׁ אוֹתָהּ
29 בַּעֲבִירָהּ יְחוּלוּ הַקִּידוּשִׁין. וְאֶלְאִימָא דְרַבִּי יוֹסִי דְרַבִּי יְהוֹנָדָה הִיא הַבְּרִייתָא,
30 דְאֲמַר (לְעִיל יֵט) שְׁמַעוֹת הִרְאָשׁוֹנוֹת – שֶׁקִּיבֵל הָאֵב בְּמִכִּירָתָהּ לָאוּ
31 לְקִידוּשִׁין נִתְּנָה – לֹא נִתְּנָה אֵף עֲבוּר הַקִּידוּשִׁין, אֵלָּא עֲבוּר הַמְכִּירָה בְּלִבָּהּ,
32 וְאִם יוּבָא הָאֶדוּן לְקִדְשָׁה צִרִיךְ הוּא לֵת לָהּ פְּרוּטָה נוֹסֶפֶת עֲבוּר קִידוּשִׁיהָ,
33 וְנִמְצָא שֶׁלֹּא קִיבֵל הָאֵב קִידוּשִׁין עֲבוּרָהּ מִעוֹלָם. וְלִכֵּן אֵף שֶׁכָּבַר מִכְרָה כָּבַר
34 פֻּעַם אַחַת וְנִתְקַדְּשָׁה לְאֶדוּן, יוּכַל לְמוֹכְרָהּ שׁוּב וְאֵין זֶה נִחְשָׁב שִׁמּוּכָהּ
35 לְשִׁפְחוֹת אַחֲרָיִשׁוֹת.

36 לְאַחַר שֶׁאֲמַר רַב שֶׁעַל הַקְּטָנָה שֶׁהַתְּקַדְּשָׁה שֶׁלֹּא לְדַעַת אֲבִיהָ לְקַבֵּל גַּם
37 וּמִיָּאֵן, מוֹסִיף רַב לְהַבִּיא אֶת מַה שְׁנוּגַע מִהֲלָכָה זֹו לְהַלְכוּת נוֹסֶפֶת. וְכַגוּן,
38 שִׁמְתָהּ הַמְקַדֵּשׁ וְנִפְלָה הַקְּטָנָה לִיבּוֹם לִפְנֵי אַחִיו, וְאֵף הוּא קִידֵשׁ אוֹתָהּ שֶׁלֹּא
39 מִדַּעַת אֲבִיהָ. כֹּךְ, שֶׁאִם עַד לְמִיתָתָהּ הַמְקַדֵּשׁ הִיָּה הַחֲשֵׁשׁ מִשְׁתִּי אִפְשָׁרוּיֹו
40 בְּלִבָּהּ וּלְפִיכָךְ דִּי הִיָּה לָהּ בִּגְט וּמִיָּאֵן, מַעֲתָה גְדֹל הַחֲשֵׁשׁ וְהַאֲפָשָׁרוּיֹו
41 הַקִּיּוּמוֹת הֵן אֲרַבְעָה. א. שִׁמְתָהּ הַתְּרַצָּה הָאֵב לְקִידוּשִׁי הִרְאָשׁוֹן וְלֹא הַתְּרַצָּה

42 לְקִידוּשִׁי הַשְּׁנִי. ב. שִׁמְתָהּ הַתְּרַצָּה לְקִידוּשִׁי הַשְּׁנִי וְלֹא הַתְּרַצָּה לְקִידוּשִׁי
43 הִרְאָשׁוֹן. ג. שִׁמְתָהּ הַתְּרַצָּה לְקִידוּשִׁי שְׁנִיָּהֶם. ד. שִׁמְתָהּ לֹא הַתְּרַצָּה לְקִידוּשִׁי
44 שְׁנִיָּהֶם.

45 אִיתְמַר מֵת אוֹתוֹ אַחַד שְׁקִידֵשׁ אֶת הַקְּטָנָה שֶׁלֹּא מִדַּעַת אֲבִיהָ, וְנִפְלָה לְפָנֵי
46 אַחִיו לִיבּוֹם, וְכַגוּן שֶׁלֹּא הִיָּה לְרִאשׁוֹן בְּנִים. אֲמַר רַב הוֹנָא אֲמַר רַב, יֵשׁ
47 לְהַבְחִין וְלַחֲלֹק בֵּין הַמְקַרְבִּים. אִם עָשָׂה בַּהּ הִיבּוֹם מֵאַמֵּר, אוֹיֵי כְּשָׁבָא לְצֵאתָ
48 מִמֶּנּוּ וּמִקְבֵּלָתָהּ הִימָנוּ גַּם, מִמְּאָנָּתָהּ לְמִאֲמָרָהּ – צִרְכָּהּ הִיא לְמֵאֵן בּוֹ מְשׁוּם
49 הַמֵּאֲמָר שֶׁעָשָׂה בַּהּ, שִׁמְאָחָר וּמוֹטֵל עֲלֶיהָ לְקַבֵּל גַּם כְּדִי לְהַפְקִיעַ אֶת קִידוּשִׁי
50 הַמֵּאֲמָר, מִמִּילָא צִרְכָּהּ הִיא אֵף לְמֵאֵן, וְאִינָה מְמַאֲנָתָה לְוִיקָתָהּ – אִינָה
51 צִרְכָּהּ לְמֵאֵן בּוֹ כְּדִי לְהַפְקִיעַ אֶת זִיקְתָּהּ אֲלֵיהָ, אִם לֹא עָשָׂה בַּהּ הִיבּוֹם מֵאַמֵּר,
52 אֵלָּא בַּחֲלִיצָה בְּלִבָּהּ הִיא נִיתְּרָה. כִּיצַד, עָשָׂה בַּהּ הִיבּוֹם מֵאַמֵּר, צִרְכָּהּ
53 לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ גַּם, וְצִרְכָּהּ גַּם חֲלִיצָה, וְצִרְכָּהּ אֵף מִיָּאֵן. וְהִטְעָם שְׁצִרְכָּהּ
54 לְכָל שְׁלוֹשֶׁת הַדְּבָרִים הוּא כְּדִלְהֵן. צִרְכָּהּ גַּם – שְׁמַתָּה נִתְּרָצָה הָאֵב רַק
55 בְּקִידוּשִׁי שְׁנִי וְקִידוּשִׁי תוֹפְסִים מִן הַתּוֹרָה, וְהִיא אֲשֶׁתוֹ גְּמוּרָה שְׁאִינָה
56 נִיתְּרָת אֵלָּא בִּגְט. צִרְכָּהּ חֲלִיצָה – מְשׁוּם שֶׁיֵּשׁ לָנוּ לְחֹשׁוֹשׁ עוֹד שְׁמַתָּה
57 נִתְּרָצָה הָאֵב בְּקִידוּשִׁי רִאשׁוֹן, וְכִשְׁמַתָּה וְלֹלָא בְּנִים) נּוֹפֶלֶת הֵבֶת לִפְנֵי אַחִיו
58 לִיבּוֹם, לְפִיכָךְ צִרְכָּהּ חֲלִיצָה. וְצִרְכָּהּ אֵף מִיָּאֵן – כִּיֵּן שֶׁאֵינוּ חוֹשְׁשִׁים שְׁמַתָּה
59 לֹא נִתְּרָצָה הָאֵב לֹא בְּקִידוּשִׁי רִאשׁוֹן וְלֹא בְּקִידוּשִׁי שְׁנִי, וְקִידוּשִׁי שְׁנִיָּהֶם
60 שֶׁלֹּא חָלוּ, וְלֹא הִיתָה צִרְכָּהּ לֹא גַּם לֹא חֲלִיצָה, וְאִילוּ בְּנֵי אֲדָם שִׁישְׁמַעוּ
61 שֶׁכְּבֵלָה גַּם מִהֲשֵׁנִי לֹא יִתְּלוּ זֹאת מִחֻמַּת הַסֶּפֶק אֵלָּא יַחֲשׁבוּ שְׁהִיתָה אֲשֶׁתוֹ
62 גְּמוּרָה, וְאִם יִקְדַּשׁ אֶת אֲחֻזָּתָהּ יִמְאָרוּ שְׁאִין קִידוּשִׁין תוֹפְסִין לוֹ בְּפִתְחוֹתָהּ
63 לְפִי שְׁהִיא אֲחֻזָּת גְּרוּשָׁתָהּ, לְפִיכָךְ צִרְכָּהּ מִיָּאֵן כְּדִי לְהוֹדִיעַ לְכָל שֶׁהִגַּם אִינוּ
64 גַּם אֵלָּא מִסֶּפֶק, וְלֹא יוּבָא לְהַתִּיר אֶת אֲחֻזָּתָהּ לֵאל גַּם. אֲבָל אִם לֹא עָשָׂה
65 בַּהּ הִיבּוֹם מֵאַמֵּר, וְאִינָה אֵלָּא 'זְקוּקָה' – אִינָה צִרְכָּהּ אֶלְאִי חֲלִיצָה בְּלִבָּהּ
66 כְּדִי לְהַתִּיר אוֹתָהּ לְשׁוּק, וְאִינָה צִרְכָּהּ לְמֵאֵן עִם הַחֲלִיצָה. מֵאִי אֲמַרְתָּ –
67 שִׁמְתָהּ תִּטְעֵן וְתֹאמַר: תִּיבְעִי גַּם מִיָּאֵן – שֶׁתְּצַטְרֵךְ גַּם לְמֵאֵן מִלְּבַד הַחֲלִיצָה,
68 מֵאַחַר וְגַם כֹּאֵן יֵשׁ לְחֹשׁוֹשׁ, מִכֵּיֵן וְאֲחֻזָּת חֲלוּצָה אֲסוּרָה אֵף הִיא עַל הַחֹלֶץ
69 – שְׁמַתָּה יִמְאָרוּ אֵין קִידוּשִׁין תוֹפְסִין לְחֹלֶץ בְּפִתְחוֹתָהּ. אֵין לְחֹשׁוֹשׁ לְכָךְ
70 כָּלל, שֶׁכֵּן תִּפְּלִ יוֹדְעִים שֶׁאֲחֻזָּת חֲלוּצָה אִינָה אֲסוּרָה אֵלָּא מִדְּרַבְרָבָּן,
71 וְקִידוּשִׁין תוֹפְסִים בַּהּ מִן הַתּוֹרָה וְלֹא יוּבָאוּ בְּנֵי אֲדָם לְהַתִּיר אֶת אֲחֻזָּתָהּ לֹלָא
72 גַּם, דְאֲמַר רִישׁ לְקִישׁ: כָּאֵן שְׁנָה רַבִּי – מְדַבְּרִי רַבִּי בְּמִשְׁנָה זֹו וּבִיבּוּמָתָהּ (פִּיד'
73 מִ"ח), אֵינוּ לְמַדִּים שֶׁאֲחֻזָּתָהּ שֶׁל הַגְּרוּשָׁה אֲסוּרָה עַל הַמְּגַרֵּשׁ מִדְּאֻרִייתָהּ,
74 וְאִילוּ אֲחֻזָּתָהּ שֶׁל הַחֲלוּצָה אִינָה אֲסוּרָה עַל הַחֹלֶץ כִּי אִם מִדְּרַבְרָבִי בּוֹפְרִים.
75 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַעֲשֵׂה בְּאֶדָם שֶׁקִּידֵשׁ אִשָּׁה לְבָנוּ שֶׁלֹּא מִדַּעַת הֶבֶן: הִנֵּהוּ בִּי
76 תִּתְּרִי דְהוּוּ קָא שְׁתִּי חֲמָרָא – מַעֲשֵׂה בְּשֵׁנֵי בְּנֵי אֲדָם שְׁהִי שׁוֹתִים יֵין, תּוֹתִי
77 צִיפִי בְּכָבֶל – תַּחַת אֵילָן הַצִּפְצָפָה וּמִמֶּנּוּ הִעֲרַבָהּ בְּכָבֶל. שְׁקָל חֹד מִיִּנְיָהּ
78 בְּסָא דְחֲמָרָא יִתֵּב לִיָּה לְחֲבֵרִיָּה – נָטַל אַחַד מִהֶם כּוֹס יֵין וְנִתְּנָה לְחִבְרוֹ
79 וְאֲמַר לוֹ, מִיִּקְדִּישָׁא לִי בְּרִיתִךָ לְכָרִי – הִרִי בְּתֵךְ מִקְדוּשֶׁת בְּכּוֹס יֵין זֹו.
80 אֲמַר רַבִּינָא עַל מַעֲשֵׂה זֶה, אֶפִּילוּ לְמֵאֵן דְאֲמַר וְרַב וְשִׁמּוּאֵל בְּקֻטְנָה
81 שֶׁהַתְּקַדְּשָׁה שֶׁלֹּא לְדַעַת אֲבִיהָ צִרְכָּהּ גַּם מִסֶּפֶק מְשׁוּם שְׁחִיִּישִׁין שְׁמַתָּה
82 נִתְּרָצָה הָאֵב,

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

הקרבן (שוע"ר א"ח צח, ד): בכוונה; לא יערב בה מחשבה אחרת – כשם. שמחשבה פוסלת בקדשים; תהא מעומד – כעבודת הקרבנות; בקביעת מקום – כמו הקרבנות שכל אחד קבוע מקומו לשחיטתו ומתן דמו; שלא יחוץ דבר בינו לקיר – כמו הקרבן שחציצה פוסלת בינו לכלי; וראוי שיהיה לו מלבושים נאים מיוחדים לתפלה.

ג) "תפילות במקום קרבנות תקנום" (ברכות כז). על ידי התפילה הדבר נחשב כאילו יש כאן גם 'חפצא' של מעשה הקרבן, כי התפילות נתקנו לשם כך. והטעם – כי התוכן המהותי של התפילה הוא התוכן המהותי של הקרבנות: הקרבת הבהמה (נפש הבהמית) שבאדם וקירובו לה'.

ונפקא-מינה למעשה:

כיון שהתפילה היא במקום קרבן, צריך לזהר שתהא דוגמת

קידושין. פרק שני – האיש מקדש דף מה עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס רש"י

אָלֵא לאו דקידשה איהו נפשה וקרי לה אלמנה. אלמא בעי גט או מיאן
דאי לא הכי לא קרי לה אלמנה וקשה לעולא דאמר אפי' מיאן לא
צריכה וא"ת אמאי לא משני דמיירי בששידוכי להכי קרי לה אלמנה וי"ל כיון
דשידך היינו כמו שקידשה אביה וא"כ הורא קושיא לדוכתיה וני מצ' מוכן
לה וקא אין אדם מוכר את בתו לשפחות
אחר אישות אבל אליבא דשמואל ניקא
דמוקי לה בלא שידכו וקרי לה אלמנה
משום דבעי מיאן אלא לעולא קשא
וא"ת ומגרושה לכהן הדיוט נמי תיקשי
אפי' לרב ושמואל דהכי משפחת לה
גרשה לכהן הדיוט אי מיירי בשידכו מי
מצי מוכן לה הא אין אדם מוכן כו' ואי
מיירי בלא שידכו הא לא בעיא אלא
מיאן ותיכי קרי לה גרושה הא אינה
אסורה לכהן וי"ל דלעולם מיירי בלא
שידכו ומיירי שפך אירע שלא מיאנה
אלא גירשה דאמת הוא שנפסלת לבנה
באותו גט ביתומה שהשיאנה אחיה ואמה
דאם מיאנה לא נפסלה לבנה ואם גרשה
פסלה מן הבתומה אבל ודאי פשיטא דלא
בעי אלא מיאן.
צריכה מיאן שמא לא נתרצה לא
לראשון ולא לשני. פירש
הקונטרס שמא לא נתרצה לראשון כדי
נסבה דאפילו נתרצה לראשון ולא נתרצה
לשני קידושין תופסין באחותה דאחות
חלוצתו דרבנן כדאמרין בסמוך והם
יאמרו דלא תפסי בה קידושין ותיירו אשת
איש לעלמא בלא גט ורבינו שמשון מקוצי
אומר דהא נמי כדי נסבה דאפילו נתרצה
לראשון ולשני איבא למיחש להא שמא
יאמרו אין קידושין תופסין באחותה ודאי
הן תופסין באחותה מן התורה דאי משום
נרצה בקידושין ראשון אחות חלוצה אינה אלא מדרבנן ואי משום מאמר של
שני הא נמי אינו אלא מדרבנן דמאמר ביבמה אינו דאורייתא וא"כ איבא
למיחש לשמא יאמרו דאין קידושין תופסין באחותה משום הגט ולכך הוצרכו
מיאן וא"ת א"כ אמאי נקט לא נתרצה כלל ופר"י דלא מביעיא קאמר לא
מביעיא נתרצה לראשון דבעי מיאן לפי דכיון דנרצה לראשון משתה בן
נרצה לשני בין לא נתרצה איבא למיחש לשמא יאמרו אין קידושין תופסין
משום הגט ופשיטא דתופסין דאי לא נתרצה לשני אינה אלא אחות חלוצתו
ואחות חלוצתו דרבנן ואפי' נתרצה לשני נמי אין המאמר שעשה השני אלא
מדרבנן אלא אפי' אמרת לא נתרצה לראשון דאז אם נתרצה לשני אין
קידושין תופסין באחותה שהרי קידושי שני הוו קידושין גמורין אפי' איבא
למיחש דשמא לא נתרצה אף לשני ואז קידושין תופסין באחותה ויאמרו דאין
כו' ולהכי נקט לא נתרצה בשניהם וא"ת למה לי מיאן כיון דצריכה חלוצה
א"כ חיישין שמא נתרצה לראשון וא"כ אפילו נתרצה נמי לשני קידושין תופסין
באחותה ומיאן למה לי וי"ל דאי לא בעינן מיאן איבא למיחש שמא יאמרו חלוצה אינה הוכחה כי יעלה
על דעת בני אדם לומר שפך הקמת שנתרצה לשני ולא לראשון שהרי הראשון עשה שלא כהוגן שקדשה שלא לדעת אביה והילכך איבא למימר דלא נתרצה
לו אבל השני שלא עשה כל כך שלא כהוגן כמו הראשון שהשני היה סבור שהיתה זקוקה לו והילכך איבא למימר שנתרצה לשני ומה שהצריכה חלוצה אינו
אלא לרווחא דמילתא משום בני אדם שאינם בעלי סברא ויעלה על דעתם שנתרצה לראשון לכך הצריכה מיאן להודיעם שאנו מסופקים דשמא אינה אשתו
של שני וקידושין תופסין באחותה:
הכל יודעים אחות חלוצה דרבנן דאמר ריש לקיש כן שנה רבי אחות חלוצה דרבנן. ששינוי ביבמות (דף מ"ח)
חולצת ולא מתיבמת המגרש את אשתו ונשא אחיו את אחותה ומת פטורה מן החלוצה ומן היבום ודקה ליה אחות גרושתו שהיא ערוה לו בחייה
ועל משנה זו קאמר ריש לקיש כן שנה רבי כו' וא"ת כי לא עשה בה מאמר נמי תבעי מיאן דניחוש שמא יאמרו אין קידושין תופסין באביו או בכך אחיו כי
יאמרו שנתרצה לראשון ותקא בלתי של אב או דודתו של בן ותיקא לנו להצריכה מיאן להודיע שלא נתרצה אף לראשון וקידושי דאב או קידושין דבן תופסין
בה וי"ל דמילתא דלא שכיחא היא שיקדשה האב מאחר שהיה לה שום עסק עם בנו שאין אדם רגיל אצל בלתי להיות לבו עליה לקדשה אפי' היתה מותרת
לו כי האי דלא נתרצה לא לזה ולא לזה אלא לפי שכלתו אסורה לו אפי' אחר מיתה אבל אחות אשתו המותרת לאחר מיתה דעתו עליה ורגיל אצלה ולכך עשו
חכמים תקנה בדרך שמא יאירע שיקדשה:

ושון שמוכרה אלמנה כו'. והואל ויש לו בה קידושין אע"פ שהן בעבירה
דקידושין תופסין בחיובי לאוין: אילמא דקדשה אביה. לאותו שנתאלמנה הימנו
לפני מכירה זו: בקידושי יעור. שנתאלמנה מקידושי יעור וא"ת הלא ע"י אביה
באו לה וקנה ליה מוכר לאישות ושוב אינו מוכרה לשפחות הא מתני' אליבא
דרבי יוסי דאמר מעות הראשונות שמקבל
על המכירה לאו לקידושין ניתנו אלא
לשפחות ויעור שתופס בה מחמת שפחות
פרטות פועלה שיש לו עליה הוא בא ולא
ע"י אביה באו לה דלהי הך מכירה
בתרייתא שפחות בחר אישות: איתמר מ"ה.
זה שקדשה שלא לדעת אביה: מלאנת
למאמר. צריכה מיאן עם גט המוטל
עליה אם עשה בה מאמר אותו הגט
מצריכה להיות עמו מיאן: ואינה מלאנת
לזיקתו. אבל אם לא עשה בה מאמר דאין
עליה גט אלא חלוצה לזיקתו אותה חלוצה
אינה זוקקתה להיות ממאנת עם החלוצה
והשתא מפרש למילתא ואולי: ביצר עשה
בה מאמר. דק"ל ביבמות (דף כ"ג) דהעושה
מאמר ביבמתו ובא לפוטרה בלא כניסה
צריכה גט למאמרו וחלוצה לזיקתו וזו
שקדשה שלא לדעת אביה אף צריכה
מיאן עמהם שמא לא נתרצה האב לא
בשל ראשון ולא בשל שני ולא היתה
צריכה גט לא חלוצה וקדושה
שהצרכנה גט אומר שהקידושין קידושין
גמורים הן ואין קידושין תופסין לו באחותה
וקשיא לי למה לי שמא לא נתרצה האב
בקידושי ראשון אפילו נתרצה בשל ראשון
ובשל שני לא נתרצה אין זה גט וזכין דאין
כאן גט תפסי קידושין באחותה דקידושין
תופסין באחות חלוצה כולקמיה וקדושה
שהצריכה גט אומר דגט גמור הוא
וקידושין אין תופסין באחותה וצריכה מיאן ואומר אני שמא לא נתרצה בקידושי
ראשון כדי נסבה: הכל יודעים. שאפילו אם חלוצה זו חלוצה גמורה קידושין
תופסין באחותה שאחות חלוצה אינה אסורה אלא מדברי סופרים: כן שנה
רבי. ביבמות שנינו החולץ ליבמתו ונשא אחיו את אחותה ומת חולצת ולא
מתיבמת המגרש אשתו ונשא אחיו את אחותה ומת הרי זו פטורה דהויא לה
אחות גרושתו שהיא ערוה לו בחייה ועל משנה זו אמר ריש לקיש כן שנה לנו
רבי ממשנה זו אנו למדים דאחות גרושה הויא ערוה מן התורה אבל אחות
חלוצה אינה אלא מדברי סופרים: תיתי צ"פ. תחת אילני צפצפה שהיו מין
ערוה. לשון אחר מחצלות נתנות ע"ג וזין הבולטין ברה"ר לשבת תחמיתן מפני
החמה: ברתך לברי. בתך לבני: אפילו ל"ד. דבת שנתקדשה שלא לדעת אביה
שמא נתרצה האב אמרין:

שמא

בפירוש אמר מר לא סבירא ליה להא דשמואל. דקאמר לעיל חישינן שמה נתרצה לראשון ופירש בקונטרס דהיינו רבינא דלא סבר לדשמואל ואע"ג דקאמר רבינא אפי' למיד דחישינן שמה נתרצה האב לאו משום דס"ל הכי אלא לרווחא דמילתא נקטיה ופסק רב אלפס ובשאלתות דרב

שמה נתרצה הן לא אמרינן אמרי ליה רבנן לרבינא ודילמא שליח שיהיה לא חצין איניש לשויי לאביוה שליח ודילמא ארציו ארציה קמיה אמר ליה רבה בר שמי בפירוש אמר מר דלא סבר להא דרב ושמואל ההוא גברא דקדיש בכישא דירקא בשוקא אמר רבינא אפילו למאן דאמר חוששין שמה נתרצה האב הני מילי דרד כבוד אבל דרד בזיון לא א"ל רב אחא מדפתי לרבינא בזיון דמאי אי בזיון דירקא אי בזיון דשוקא נפקא מינה דקדיש בכספא בשוקא או בכישא דירקא בביתא מאי א"ל אידי ואידי דרד בזיון הוא ההוא דאמר לקריבא והיא אמרה לקריבה כפתיה עד דאמר לה תיהוי לקריבה אדאכלי ושתיה אתא לקריבה בארצא וקדשה אמר אפי' כתיב שארית ישאל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב רבא אמר חוקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה מאי בינייהו איכא בינייהו דלא מרח: נתקדשה לדעת אביה והלך אביה למדינת הים ועמדה ונישאת אמר רב אוכלת בתרומה עד שיבא אביה וימחה רב אפי' אמר אינה אוכלת שמה יבוא אביה וימחה ונמצאת זרה אוכלת בתרומה למפרע הוה עובדא וחש לה רב להא דרב אפי' אמר רב שמואל בר רב יצחק ומודה רב שאם מתה אינו יורשה אוקי ממונא בחזקת מריה נתקדשה לדעת וניסת שלא לדעת ואביה פאן רב הונא אמר אינה אוכלת רב ירמיה בר אבא אמר אוכלת רב הונא אמר אינה אוכלת ואפי' לרב דאמר אוכלת התם הוא דלא איתיה לאב אבל הכא דאיתיה לאב האי דאישתיק מירתה רתח רב ירמיה בר אבא אמר אוכלת ואפי' לרב אפי' דאמר אינה אוכלת התם הוא דשמה יבוא אביה וימחה אבל הכא מדשתיק איתנוחי איתנחא ליה נתקדשה שלא לדעת אביה וניסת שלא לדעת ואביה פאן רב הונא אמר אוכלת רב ירמיה בר אבא אמר אינה אוכלת אמר עולא הא דרב הונא בחומץ לשנים ובעשן לעינים השתא ומה התם דקידושי דאורייתא אמרת לא אכלה הכא לא כל שכן

שמה נתרצה הן. בקידושין שקדש לו האב שלא מדעתו לא אמרינן דאב בקידושין בתו בכל דהו ניקחא ליה דטב למיתב טו דו אבל גברא דייק ונסיב וכן אינו ברשות אביו לקדש לו אשה שלא בשליחותו: **ודילמא ארציו ארציה.** הן קמיה אביו וגילה לו דעתו שהוא חפץ בה והאב נעשה לו שליח מאילו חזקן לאדם שלא בפניו: **מר.** רבינא: **בפירוש.** שפמתי ממונו דלא סבר ליה לדרב ושמואל (דאין) חוששין שמה נתרצה האב וכ"ש לשמה געשאו הון שליח אפי' שמענו ודקאמר אפילו למיד בו' לרווחא דמילתא כי היכי דלקבלה מניה קאמר הכי **בכישא.** אגודה וקטנה שלא לדעת אביה **הוא: אידי ואידי.** בחזקא מנייהו הוי בזיון: **הוא אמר לקריב.** מעשה היה שהאיש אמר לתת בתו קטנה לקרובו ואשתו אמרה שיתננה לקרובה: **כפתיה.** הכריחתו והודה לה לתתה לקרובה ועשו סעודה לחיבת חיתון וזימנו את קרוביה: **בארצא.** בעלזא: **וקדשה.** בסתר ועדיין לא קבל האב קידושין מקרובי לא אשתו: **לא יעשו עולה.** ולא חישינן בהא שמה נתרצה האב דלא הדר ביה מדבוריה: **רבא אמר.** טעמא אחרין דודאי לא נתרצה דכיון דטרח האי אבי הבת לעשות סעודה אינו מפסידה: **דלא מרח.** לעשות סעודה לאביי מפיון דאורייתא לה תו לא הדר ולא חישינן לשמה נתרצה: **אוכלת בתרומה.** אם כהן הוא זה ואע"פ שלא היתה חופה זו לדעת האב ואמרו רבנן (פסוקים טז טז) אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה זו והואיל וקידושה לדעתו הוי חופה נמי ניקחא ליה עד שנשמע שבתא וימחה: **ומודה רב.** אע"ג דנבי תרומה מחזקין ליה בחזקה שנתרצה בחופה התם הוא דאי נימא לא נתרצה אכלה מדאורייתא דארוסה אוכלת בתרומה דבר תורה אבל לענין ירושה דבעינן שארזי מודה דאינו אלא בארוס ואם מתה אינו יורשה דכיון דמספקא לן אם מתרצה בחופה או לאו אוקינא ממונא בחזקת מריה: **ונישאת שלא לדעת.** לא הודיעתו: **ומה התם דקידושיה דאורייתא.** שנתקדשה לדעת: **נראין**

נראין אמר מר לא סבירא ליה להא דשמואל. דקאמר לעיל חישינן שמה נתרצה לראשון ופירש בקונטרס דהיינו רבינא דלא סבר לדשמואל ואע"ג דקאמר רבינא אפי' למיד דחישינן שמה נתרצה האב לאו משום דס"ל הכי אלא לרווחא דמילתא נקטיה ופסק רב אלפס ובשאלתות דרב אטאי ודילכתא כרבינא דהוא בתרצה וסוף הוראה היה ורבה בר שמי נמי סבר כותיה ולא חישינן שמה נתרצה האב ואין צריך לא גט ולא מיאון ואפי' שידכו ואע"ג דמתמה גמרא לעיל (ה' טז) ואע"ג דשידכו מיהו איכא דאמרי אינו סובר כן וא"כ אין צריך לדחוק ולפרש מה שפי' ר"י לעיל אפילו מיאון אינה צריכה דוקא היכא דלא שידכו דאיכא למימר כמו שפי' בקונטרס ומיירי אפילו שידכו ואי משום דמתמה גמרא ואע"ג דשידכו איכא למימר דמאיכא דאמרי ואילך אית ליה סברא אנחת ומסתמא זו היא דאפילו שידכו אינה צריכה מיאון שהרי כמו כן קאמר רבינא ועוד פסק בשאלתות דרב אטאי בקטנה שהלך אביה למדינת הים שהיא יכולה להתקדש מדרבנן דרין יתומה דאין לה אב דחזקת רבנן קידושין משום הפקר וזו שהלך אביה למדינת הרי היא כיתומה משום הפקר וה"ר מנחם מיינו" אינו מודה בדבר ומעשה אירע באחד שהלך לארץ רחוקה ולו בת קטנה ונתקדשה הבת ואסר ה"ר מנחם מיינו" לקיימה ואמר חישינן שמה וקדשה אביה איש אחר במקום שהוא ונמצא בא זה עליה באיסור אשת איש ושלח לו רבינו תם לדבריהם אם מת האב במדה"ה היא תאסר לכל אדם לעולם שמה קידשה אביה במדינת הים ואין אנו יודעים למי והשיב רבינו מנחם דלהא לא חישינן שמה וקדש אמרי' שמה קדש לא אמרינן דכי האי גונא אמר פרק כל הגט (יט"ו ד) כה"ל לשמה מת לא חישי' לשמה ימות תנאי היא וק"ל כרבי יוסי דפליג עליה דר"מ דאמר חישינן לשמה ימות דר"מ ור' יוסי הלכה בר' יוסי ועל זה אמר ר"ת דהשתא דאיתיה להכי אף כשהיא קטנה מותרת דכיון דלא חישי' שמה קדש א"כ היא מותרת לעולם דכל שעה ושעה יש לנו לומר דעדיין לא קדש ואפי' חישת שמה וקדש הואיל וכל שעה יש לומר עדיין לא קדש מותרת היא אע"ל ולא דמי לשמה ימות דהתם מיירי שאסר את אשתו בתרומה כשהגט חל שעה אחת לפני מיתתו ואיכא למימר דמיד ימות נמצא דכל שעה אסורה לאכול בתרומה דאיכא למימר דמיד ימות אבל הכא דאינה אסורה עד שיחולו הקידושין שקדש אביה שם כל שעה איכא למימר עדיין לא חלו הקידושין כדפי' ונביא ר"ת ראיה מהלכות גדולות שפירש בהלכות קידושין קטנה דאיכא לאביה במדינת הים ואנסיבתא אמה שאלתא הדיא מלתא קמיה דרבנן ואמרו שפיר עבדת אמה דנישואין תקינו לקטנה אם איתיה לאב מקדשה קידושין מן התורה ואי ליתיה מינסבא בתיקון חכמים ולכי גזלה גזלי נישואין בהדה ולכי אתי אב לא צריך לקדשה: **ונמצאת זרה למפרע.** נראה דזרה דנקט לא קאמר שתתא זרה דאורייתא שהרי מן התורה ארוסה אוכלת בתרומה אלא זרה דרבנן קאמר ואע"ג דלא שייך הכא לא משום סימפון ולא משום שמה ימנו דכיון דנקבט לחופה דוכתא מיתיר לה ומבדק דריק אפי' לא חילקו קאמרי בין ארוסה לארוסה כלומר בין שאין חופתה חופה גמורה שהאב יכול למחות לא פלוג רבנן בין זו ללא נקבט לחופה כלה: **ה"ל** עובדא וחש לה רב להא דרב אפי' נראה דהלכה כרב אפי' דהא הדר ביה רב אף ר"ת פסק ודילכתא כרב שהרי רב אפי' היה תלמידו ובכל מקום שהרב והתלמיד חולקין הלכה כדברי הרב באמוראי ראשונים עד אפי' ורבא אבל מכאן ואילך פסקין כבתראי לפי שדקדקו יותר מן הראשונים להעמיד הלכה על בוריה ואע"ג דחש לה רב להא דרב אפי' משה"ל חור בו אלא חומרא בעלמא שהחמיר אנפשיה כמו שמצינו בפ"ק דמגילה (ה' טז) אמר רב מגילה בומנה ביהדי שלא בומנה בעשרה רב אפי' אמר אחר זה ואחר זה בעשרה הנה עובדא וחש לה רב להא דרב אפי' ואפי' ק"ל כרב דהא ר' יוחנן קאי בנותיה בפ"ב דמגילה (ה' טז) דאמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן הקורא במגילה הכתובה בין התובים לא יצא ומחו ליה אמוריה לא שנו אלא צבור מפני כבוד צבור אבל חידל לא אקמא משמע דפעמים קורא אותה ביהדי ותינו בומנה כרב:

אוקי ממונא בחזקת מריה. ואפי' הוא מחזק בנכסי מלוג שלה אינו בחזקתו אלא בחזקת יורשי האשה דתפיסתו שלא בדין היתה ואע"ג דשרי לה רב לאכול בתרומה היינו משום דמן התורה ארוסה בת ישרא אוכלת בתרומה כדפירש בקונטרס:

קידושין דף מה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) צה

השידוך. לפי אבוי אף כשלא טרח אינו חוזר בו, ואינה מקודשת, כיון שאינו
עושה עולה, אבל לרבא כאן שלא טרח האב יש לחשוש שמא התרצה
לקידושי קרובו ומקודשת מספק.
הגמרא דנה באופן שרק הנישואין היו שלא מדעת האב: קטנה או נערה
שנתקדשה לרעת אביה, ואחר כך תלך אביה למדינת הים ולא חזר עדין,
ועמדה ונישאת שלא מדעתו. אמר רב, הואיל וקידושיה נעשו לדעת אביה
מסתבר שאף בחופתה הוא מתרצה, לפיכך אפילו אם בעלה כהן – הרי זו
אובלת בתרומה, שאנו נוקטים שהיא נשואה עד שיבא אביה וימחה
בנישואין ויתברר שאינה נשואה ואזי תפסיק מלאכול עוד בתרומה. רב אסי
אמר, אף על פי שנישאת אינה אובלת בתרומה, כיון שיש לחשוש שפא
יבוא אביה וימחה ויתבטלו נישואיה שהיו שלא לדעתו, ונמצאת זרה
אובלת בתרומה למפרע – מתברר למפרע שזרה אכלה בתרומה, מאחר
ולא נכנסה לחופה כדן. לפיכך, כל זמן שלא בא האב ולא ידוע בבירור
שהתרצה, אין לה לאכול בתרומה. הוה עובדא – אירע מקרה, וקטנה
שהתקדשה לדעת אביה עמדה ונישאת שלא מדעתו, וחש וי-חששו לה רב,
להא דרב אסי, ואסר עליה אכילת תרומה עד שיבוא אביה ויחליט בדבר.
הדין לענין ירושה: אמר רב שמואל בר רב יצחק, ומוזהר רב שאם מתה
הבת בעלה אינו יורשה, שבאכילת תרומה שאינה אסורה לארוסתו של
כהן אלא מדרבנן נהגים לקולא, אבל לענין ירושה, שמדין תורה אין הבעל
יורש את אשתו עד שתיכנס לחופה, מספק אין מוציאם את הממון מחזקת
יורשי האשה, אלא אוכי ממונא בחזקת כרייה – העמד את הממון בחזקת
בעליו.
דין נוסף בנשאת שלא מדעת האב: קטנה או נערה שנתקדשה לרעת אביה
וניסת שלא לרעת, ואביה כאן – אביה שהה בעיר בזמן החופה אך לא
השתתף בה. רב הונא אמר, יש לחשוש שמא לא תרצה האב ואינה
אובלת בתרומה. ורב ירמיה בר אבא אמר, אף זו אובלת בתרומה, לפי
שאנו אומרים שהאב התרצה. הגמרא מבארת: רב הונא שאמר אינה
אובלת, ואפילו לרב דאמר שבת שנישאה שלא לדעת אביה ואביה
במדינת הים אובלת בתרומה, מודה הוא בזו שאביה כאן שאינה אובלת.
כיון דהתם הוא דלא איתיה לאב – האב אינו נמצא כאן, לפיכך יש
לחשוש שהתרצה בנישואיה, אכל הקא דאיתיה לאב – אבל בזו שאביה
נמצא כאן ולמרות זאת היא נישאה שלא לדעתו בודאי לא התרצה האב
בנישואיה והאי דאיתיה מיתתה רתח – ומה ששתק על מעשיה הוא
משום שרתח עליהם. רב ירמיה בר אבא אמר אובלת, ואפילו לרב
אסי דאמר בנישאת שלא לדעת ואביה במדינת הים שאינה אובלת
בתרומה, זו שאביה כאן אובלת בתרומה. כיון דהתם – כשאביה במדינת
הים ולא שמע על הנישואין הוא שאסורה בתרומה, דשפא יבוא אביה
ממדינת הים וימחה ונמצאת זרה אובלת בתרומה למפרע, אכל הקא
שאביה כאן וידוע מנישואיה, מדשתיק ואינו מוחה, משמע איתנוחי
איתנהא ליה – נוח לו בהם ומתרצה.
דין נוסף בקידושין שנעשו שלא מדעת האב.
נתקדשה שלא לרעת אביה, ואף ניסת וי-נישואין שלא לרעת, ואביה
כאן. רב הונא אמר, חזקה שהאב התרצה במעשיה ואובלת בתרומה. רב
ירמיה בר אבא אמר, אינה אובלת.
הגמרא תמחה על דברי רב הונא: אמר עולא, הא דרב הונא דברי תימה
הם והם קשים בחומין הקשה לשנים ובעשין הקשה לענים. מאחר ויש
לתמוה, השתא, ומה התם – כשנתקדשה לדעת אביה, דקידושי
דאורייתא – שקידושיה חלים מן התורה, שהרי נעשו מדעתו של האב,
אמרת – בכל זאת סובר רב הונא שלא אכלה בתרומה, לפי שיתכן ולא
הסכים אביה עם נישואיה שהיו שלא לדעתו, הקא – זו שאף התקדשה
שלא לדעתו לא כל שכן שיש לחשוש שמא לא התרצה האב, ולא תאכל
בתרומה.

חשש זה לא נאמר אלא בבת שהתקדשה שלא מדעת אביה, לפי שפעמים
מרוב רצונו של האב שבתו תתקדש, נוח לו אפילו בכל קידושין שהן,
לפיכך יש לחשוש אף כאן שמא התרצה האב מאחר וכבר התקדשה. אבל
שפא נתרצה הן בקידושין שקידש עבורו האב שלא מדעתו – לא
אמרינן, כיון שבן מדרק בנישואיו, ומקפיד ואינו נושא כל אחת, לפיכך אין
לחשוש שאכן התרצה בהם. מקשה הגמרא: אמר ליה רבנן לרבנא, אכן,
כדבריק, אם נעשו הקידושין שלא בידיעתו אין לחשוש שמא התרצה בהם
הבן כששמע, אבל עדיין יש לנו לחשוש ודילמא שליח שניה – אולי הבן
שלח את אביו לקדש לו אשה זו, וכשקידש אותה האב, לדעת בנו עשה
זאת, והרי היא מקודשת. דוחה הגמרא: לא חציף איניש לשון לאביו
שליח – אין אדם מחציף פניו באביו וממנה אותו לשלוח לעשות ולפעול
במקומו, לפיכך אין לחשוש שמא קידש האב את האשה בשליחות בנו.
שואלת הגמרא: ודילמא ארצוני ארציה קמיה – אולי הבן גילה דעתו
לפני אביו שחפץ הוא באשה זו וזכות תהיה לו אם תתקדש אליו, והלך האב
מעצמו וקידש לו אותה. ומאחר והבן מחשיב קידושין אלו לזכות עבורו,
יכול האב לקדש לו אותם כדן שליח, כיון שזכין לאדם שלא בפניו
(וכדלעיל מב). מתרצת הגמרא: אמר ליה רבה בר שמי, בפירוש אמר
מר – רבינא, דלא סבר להא דרב ושמואל שחוששים שמא התרצה האב
בקידושין שקיבלה בתו שלא מדעתו, ולדבריהם אכן יש לחשוש גם בבן
שקידש לו אביו אשה, אלא דעתו שאין חוששים לכל זה כל זמן שלא
שמענו שהתרצה האב בקידושי בתו או שהתרצה הבן בקידושין שקידש
עבורו אביו.
הגמרא מביאה מעשה שממנו למדים דין נוסף: ההוא גברא – מעשה
באדם, דקדש גבישא דרפקא בשוקא – שקידש בת קטנה שלא מדעת
אביה, ונתן לה עבור קידושיה אגודה של ירק שהוא דבר פעוט ובזוי, וגם
עשה את הקידושין בשוק שהוא מקום מבוזה. אמר רבינא, אפילו למאן
דאמר ו-רב ושמואל שחוששים שפא נתרצה האב בקידושין שקיבלה בתו
שלא מדעתו, הני מילי – אין זאת אלא כאשר נעשו הקידושין בהרף בזה,
אכל אם נעשו בהרף ביוזן לא, שבדאי אין האב מתרצה להם, ואין כאן
חשש קידושין. אמר ליה רב אחא מדיפתי לרבנא, ביוזן דמאי, מהו
הביוזן שבגללו אין האב מתרצה בקידושין, אי ביוזן דרפקא אי ביוזן
דשוקא – האם מה שהתקדשה באגודת ירק, או מה שהתקדשה במקום
שאינו מכובד. ונפקא מינה במה הביוזן. כגון דקדש בפקפא שהוא דבר
מכובד, אבל הקידושין יהיו בשוקא, או אם יקדש אותה גבישא דרפקא
אבל יעשה זאת בביתא שהוא מקום מכובד, מאי. אמר ליה רבינא, אידי
ואידי – הן אם התקדשה בשוק, והן אם התקדשה באגודת ירק, דרף ביוזן
הוא ובודאי לא התרצה להם האב.
מעשה בענין קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה: ההוא – מעשה באדם
דאמר שברצונו לקדש את בתו לקריבא – לקרוב שלו, והיא – אשתו
אמרה שרצונו שתנשא לקריבה – לקרוב שלה. גפתייה – הכריחה האשה
את בעלה בדברים, עד דאמר לה תיתני לקריבה – עד שהוא הסכים לה
ואמר שתינשא בתו לקרוב של אשתו. עשו הזוהרים סעודה לחיבת חיתון,
וזימנו אליה את קרוביהם. אדאכלי ושתי – תוך כדי שאכלו ושתו, וועדיין
לא התקדשה הבת. אתא קריביה באיגרא – הגיע קרובו של האב בסתר
ב'עליה', וקדשה. אמר אבני, בתיב (צפניה ג יג) 'שאריית ישראל לא יעשו
עולה, ולא ידברו קוב' אלא בדיבורם הם עומדים. לפיכך, אין לחשוש
שמא התרצה האב, ואין הבת מקודשת. רבא אמר, אין לחשוש שמא
התרצה האב בקידושיה עם קרובו, שכן חזקה אין אדם טויה בפסעויה
ומפסיעה, ומאחר וטרח האב להכין סעודה לנישואין אלו אין הוא מפסיד
אותה ואינו מתרצה לקידושי קרובו.
מבררת הגמרא, מאי בינייהו – מה ההבדל בין הטעמים להלכה, עונה
הגמרא: איבא בינייהו במקרה דלא מרת האב ולא הכין סעודה לכבוד

אלא קרבן אחד. והטעם, לפי שלשון זו מורה על כוונתו לכלול בשבועתו
את כל התובעים אותו, ואין כאן אלא שבועה אחת. **רבי אליעזר אומר**, רק
כאשר הזכיר השומר את שבועתו בסוף דבריו, ואמר **'לא לך לא לך לא לך'**
לך לך לך לך לך, נחשב הדבר כשבועה בנפרד לכל אחד מהתובעים,
ו**חייב על כל אחת ואחת**. אבל אם הזכיר את השבועה בתחילת דבריו,
ואחר כך פירט למי כוונתו, נחשב הדבר כשבועה אחת לכולם ואינו חייב
אלא קרבן אחד. **רבי שמעון אומר**, **לעולם אינו חייב** קרבן על כל אחד
ואחד, **עד שיאמר** בלשון **שבועה לכל אחד ואחד** בנפרד. כלומר, שאמר
'שבועה לא לך שבועה לא לך' וכן הלאה. אבל אם לא הזכיר שבועה לכל
אחד מהתובעים בנפרד, בין אם יאמר שבועה בתחילה ובין אם יאמרה
לבסוף, ובין אם יאמר **'לא לך ולא לך'** ובין אם יאמר **'לא לך לא לך'**, נחשב
הדבר כשבועה אחת בלבד. הרי שרבי יהודה אינו סובר כרבי שמעון בכללי
פרט וכלל, אם כן אי אפשר להעמיד את משנתו כרבי יהודה ולומר
שבסיפא ('התקדשי' התקדשי') הוא סובר כרבי שמעון. הגמרא מתרצת
באופן אחר: **אלא, בולא רבי שמעון היא**, ולכן סוברת המשנה שאם אמר
לאשה פעם אחת 'התקדשי' – מצטרף הכל לשווה פרוטה. ו**בשליחותה**,
שאמרה המשנה שאביה מקדשה בו ובשלוהו, ואילו הנערה אינה יכולה
להתקדש בעצמה, **כבר לה** – רבי שמעון פירש **רבי יהודה** שאין שני ידים
זוכות כאחד, ולפיכך בכל מקרה האב מקבל ולא הבת.
הגמרא מביאה מעשה ופסק הלכה במחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש: **רב אסי**
לא על לבי מדרשא – לא הגיע לבית המדרש, **אשכחיה** – פגשן **לרבי**
זירא, **אמר ליה** רב אסי לרבי זירא: **מאי אמור האירינא בי מדרשא** – מה
אמרו חכמים היום בבית המדרש. **אמר ליה** רבי זירא, **אף אנא לא עייל** –
גם אני לא נכנסתי היום לבית המדרש ולא שמעתי מה אמרו שם חכמים,
אבל **רבי אבין הוא דעייל** – רבי אבין נכנס לבית המדרש, ו**אמר לי**
שתבריתא בולא – כל החבורות שבבית המדרש התאספו וקבעו הלכה
ברבי יוחנן, שנערה שיש לה אב אינה מקבלת את קידושיה אלא מדעתו.
ו**נזונו ריש לקיש** בבית המדרש **בי בריה** – כעוף ששמו עגור ומצפצף
בקולו, ואמר, הלוא התורה הקישה קידושין לגירושין, שנאמר (דברים כד
ב) **וְיִצְאָה מִבֵּית הַיְהוָה וְהָלַכָה וְהָיְתָה לְאִשׁ אַחֵר**, אם כן, כשם שאת גיטה
יכולה הנערה לקבל אף את קידושיה תוכל לקבל. ו**לרביא דאשגח ביה** –
ולא היה מי שהשגיח בדבריו. **אמר ליה** רב אסי לרבי זירא: **רבי אבין בר**
סמכא הוא – וכי מכיר אתה את רבי אבין כמי שיש לסמוך על דבריו,
שמדקדק הוא היטב להבין את שמעותו ואינו משכחה. **אמר ליה** רבי זירא
לרב אסי, **אין** – כן, בודאי יכול אני לסמוך על דבריו, שהרי היה זה **במין**
יפא למינני הוא – כאדם השולל דג מן הים והמחבת כבר נתנה לצידו על
האש כדי לסגנו מיד. כלומר, מיד כשיצא מבית המדרש אמר לי את דבריו,
ולא היתה לו שהות בינתיים לשכוח.
הגמרא מביאה נידון מיהו רבי אבין: **אמר רב נחמן בר יצחק, אנא לא**
שמעתי שמועה זו בשם רבי אבין ברבי זירא, ואף לא בשם **רבי אבין בר**
בנהא, אלא רבי אבין סתם, ולא התפרש לי איזהו. שואלת הגמרא: **למאי**
נפקא מינה – מה זה משנה איזה רבי אבין אמר מימרא זו. מתרצת הגמרא:
למירקא דיריה אדידיה – להקשות מדברי רבי אבין עליו. שאם תהיה
סתירה בדברים שנאמרו בשם רבי אבין נאמר ששנים המה ולא איש אחד
אמרו.
שיטת חכמים, כמבואר לעיל, שאף נערה יכולה לקבל את גיטה מדי
בעלה. הגמרא דנה אם היא גם ממנה שלח לכך. **בצעא מיניה רבא מרב**
נחמן

הגמרא: **אמר לך ריש לקיש** – ריש לקיש יתרץ לך את הקושיא מהמשנה,
הא – משנה זו, **נמי לפי רבי יהודה היא** שסובר שאפילו בגט אביה מקבל
ולא היא, כיון ש'אין שני ידים זוכות כאחת'. ולשיטתו, הוא הדין בקידושין
שאביה מקבלם ולא היא. אבל חכמים שסוברים בגט שאף הבת יכולה
לקבלו, אכן סוברים כך אף בקידושין, שגם הבת יכולה לקבלם.
הגמרא תמחה: **ומי מצית מוקמי ליה** – האם ניתן כלל להעמיד את
המשנה **ברבי יהודה, והרי קתני** – שנינו בסיפא של המשנה (להלן מו.),
האומר לאשה בעת שנתן לה תמר שתתקדש לו בה: **התקדשי לי בתמרה**
זו, ושוב נתן לה תמר ואמר **התקדשי לי זו**. הדין הוא, ש'אם יש באחת
מהן שווה פרוטה – מקודשת, ואם לאו – אינה מקודשת'. שכל נתינת תמר
נחשבת למעשה קידושין בפני עצמו, ואין הקידושין חלים אלא על כל אחד
מהתמרים בנפרד, לפיכך אם יש באחת מהם שווה פרוטה הרי היא
מקודשת, ואם אין באחת מהם שווה פרוטה, אע"פ שכולם יחד שווים פרוטה,
אינם מצטרפים ואינה מקודשת. ו**אמרינן** – וביארנו **מאן תנא** – מיהו התנא
ששנה את משנת **התקדשי התקדשי**, שרק באופן כזה, שאמר המקדש
'התקדשי' על כל נתינת תמר ותמר, נחשב כל תמר בקידושין בפני עצמו
ואין התמרים האחרים מצטרפים אתו להיחשב כמעשה קידושין אחד
בכולם. אבל אם היה אומר 'התקדשי לי בזו ובזו' (בתמר זה ובתמר זה), היו
נחשבים כל נתינות התמרים למעשה קידושין אחד, ואם היה בכולם שווה
פרוטה היתה האשה מתקדשת. ו**אמר רבה**, התנא ששנה את המשנה **רבי**
שמעון היא, האמר שהוא סובר בענין שומר שנתבע על ידי חמשה אנשים
ו**וכל אחד תבע אותו בנפרד** להחזיר להם את הפיקדון שהפקידו בידו, וכפר
בהם השומר ונשבע שאין בידו פיקדון כלל, ואחר כך הודה שאכן קיבל
מהם פיקדון, שאין השומר חייב קרבן (ואשם גזילות) על כל כפירה וכפירה
עד שיאמר – אלא אם כן אמר **שבועה לכל אחד ואחד**. אבל אם אמר
להם 'שבועה שאין לך בידו ולא לך ולא לך', ולא הזכיר לשון שבועה כנגד
כל אחד ואחד מהתובעים, אינו חייב אלא קרבן אחד, לפי שבאופן זה נחשב
הדבר לשבועה אחת בלבד. וכמו כן סובר רבי שמעון בקידושין, שאם אמר
לאשה פעם אחת 'התקדשי' בעבור כל התמרים שנתן לה ואע"פ שמזכיר
אותם כל אחד בפני עצמו, ואומר **בזו ובזו**, נחשב הדבר למעשה קידושין
אחד, ואם יש שווה פרוטה בכולם יחד, מצטרפים ומתקדשת האשה. אבל
אם אמר על כל תמר בנפרד 'התקדשי לי' נחשבת כל נתינה בפני עצמה,
ואינה מקודשת אלא אם כן יש שווה פרוטה באחת מהם. ומאחר והתנא
ששנה את המשנה הוא רבי שמעון, כיצד יתרץ ריש לקיש שרבי יהודה הוא
ששנה אותה. הגמרא מנסה לתרץ, **וכי תיפא** – אולי נאמר **שבולא רבי**
יהודה, התנא ששנה את משנתו כולה ואף את הסיפא) אכן רבי יהודה
הוא, אלא **ובפרקי כבר לה ברבי שמעון**, דהיינו בדיני פרט וכלל סבר
כרבי שמעון, שאינו מחשיב כפרט אלא כאשר אומר לכל אחד בנפרד, ולכן
נקט בסיפא 'התקדשי' בכל אחת ואחת. הגמרא דוחה את התירוץ: **ומי כבר**
לה – וכי יתכן לומר שרבי יהודה סובר כרבי שמעון בכללים שנאמרו
בלשונות של פרט וכלל. ו**התנא**, הלוא שנינו בברייתא בענין שבועת
הפיקדון, **זה הכלל, כלל** – אם כלל השומר בשבועתו את כל התובעים
אותו, ונשבע שבועה אחת לכולם ביחד, **אינו חייב קרבן אלא** על שבועה
אחת. אבל אם **פרט** את שבועתו ונשבע לכל אחד מהתובעים בנפרד, **חייב**
על כל אחת ואחת, על כל שבועה ושבועה. **ברבי רבי מאיר**, **רבי יהודה**
אומר, אם אמר השומר בשבועתו **'שבועה לא לך לא לך לא לך'**, ללא
וא"ו וכלומר שלא אמר שבועה לא לך ולא לך, נחשב הדבר כאילו נשבע
לכל אחד מהם בנפרד, ו**חייב קרבן על כל אחת ואחת** מהשבועות. אבל
אם אמר 'שבועה לא לך ולא לך', בתוספת וא"ו לכל אחד ואחד, אינו חייב

4 **בימקא, הווי מיתקין** – שאף אם היו נכנסים שם שני בני אדם יחד ביום, היו
נמוקים, ונעשה לו נס ולא פגעו בו המזיקים, **למחר אמרו ליה רבנן** לרבי
חנינא, **מאן נטרך** מי שמר עליך, **אמר להו** רבי חנינא, **שני**

1 ליחה, אך **עברה היא מילתא** – עשתה המטורניתא בכשפיה ו**אייתי** –
2 והתרפא. כשראה רבי חנינא כך, **ערך משא ביהווא בי בני** – ברח והתחבא
3 בבית מרחץ שהיו שכחים בו מזיקים, עד כדי **רבי הווי עיילין בתרין אפילו**

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך – הלכות שבת

בו המְשָׁפִים בַּבֶּקֶר וְרָאָה שֶׁהִקְדִּיחָה תַּבְשִׁילוֹ שֶׁבִּקְדֶּרֶה שְׁעַל פִּי הַפִּירָה שְׁאִינָה גְרוּפָה וְקָמוּמָה שֶׁהִשְׁהָה עָלֶיהָ בְּאַחַד מִדְּרָכֵי הַהִיתָר שֶׁנִּתְבָּאָרוּ לְמַעַלְהָ¹⁶⁴ וּמִתִּיירָא פֶּן יִקְדִּיחַ יוֹתֵר יָכוֹל לְהַסִּיר הַקְדֶּרֶה מִהִכְרָה* וְלִהְיוֹת קְדֶּרֶה יִשְׁנָה רִיקְנִית* עַל פִּי הַכִּירָה [וְלֹא] חֲדָשָׁה מִטַּעַם שֶׁיִּתְבָּאָר בְּסִי' ת"ק¹⁷⁵ וְאִי יִשִּׁים הַקְדֶּרֶה שֶׁהִתְבָּשִׁיל בְּתוֹכָהּ

ביאורים

א אופן נוסף המותר ב'בלעך' לכל השיטות: אם מניח צלחת או קדירה הפוכה על ה'בלעך' יכול להניח עליה לכתחילה תבשיל שאין בו משום איסור בישול, ודומה להיתר ה'קדירה מליאה' המבואר בהמשך הסעיף¹⁶⁹, ומן הראוי להשתמש בהיתר זה גם ב'פלטה' של שבת, ולא להקל במה שהסתפק רבינו בקו"א.

ב חימום חלות על גבי ה'בלעך' או הפלטה: למרות החומרות הנ"ל בנתינה על גבי ה'בלעך' או ה'פלטה' יש שהתירו לחמם חלות (ושאר מיני מאפה) ישירות על גבי הבלעך (ולא על גבי הפלטה) כיון שודאי אין דרך לאפות כן¹⁷⁰, ויש שכתבו להחמיר בכל אופן, ולהשתמש בהיתר צלחת ההפוכה הנ"ל¹⁷¹.

ג הורדת קדירה מעל גבי קדירה והנחתה על ה'בלעך': מצוי מאוד שמניחים בערב שבת מחמת חוסר מקום קדירה על גבי קדירה, וכשמציאים אחת מהקדירות התחתונות רוצים להחזיר הקדירה העליונה על ה'בלעך' ממש, ולכתחילה ראוי להחמיר בזה כמו בהנחה לכתחילה על גבי ה'בלעך' וליתן על גבי צלחת הפוכה כנ"ל¹⁷².

קדירה ישנה ריקנית – אפילו של מתכת. ואין לחוש משום בישול המתכת – דכל זמן שלא נעשית גחלת, אין בזה שום איסור, לא משום מבשל, ולא משום מבעיר, ואין חשש שמא תתחמם הקדירה כל כך עד שתיעשה גחלת ותתחייב¹⁷³. אבל כיסוי הכירה באמצעות יריעת 'אזבסט' שעליו רשת חוטי מתכת, שדרכם להתלהט כעין מתכת – אסור משום בישול בשבת¹⁷⁴.

מקורות

(170) הגרש"ז אורבאך במכתבים שבסוף ספר מאור השבת סי' ט אות יד, וראה בשבת כהלכה פ"י הערה כח שביאר החילוק בין 'פלטה' שדרך לחמם עליה בחול, לבין 'בלעך'.

(171) שבת כהלכה פ"י סי"ג.

(172) כיון שישנם פוסקים האוסרים וישנם המתירים והובאו בשבת כהלכה פ"י הערות לא-ב, והעיר שם שדעת המקילים אינה מתיישבת עם דברי רבינו בקו"א סק"י, ועוד הביא שם אופן לקולא על ידי שבשעה שמניח הקדירה העליונה בערב שבת יקפיד על כל כללי החזרה, ויחשב בדעתו שרוצה להניחה על גבי ה'בלעך', וכך מותר להניחה לכתחילה על גבי ה'בלעך'.

(173) שערי הלכה ומנהג או"ח ח"ב סי' קסב, קיצור הלכות הערה 55, סי' שיח סעיף ז. סי' תצה קו"א סק"ב. בדי השלחן סי' קלד ע' מב-ג (שהשיג על החזו"א שאסר בזה), שו"ת אג"מ ח"ד סי' עד עניני בישול אות כט, שו"ת שבט הלוי ח"א סוף סימן צא.

(174) שמירת שבת כהלכה פ"א ס"ק ס.

(175) סעיף ט: אסור לבשל בקדירה חדשה של חרס ביו"ט, מפני

להסיר הקדירה מהכירה – יש להסתפק האם דברי רבינו בסוף הסעיף לגבי הנחת התבשיל על גבי קדירה מליאה שאין דרך בישול בכך שלכך אין צריך לתנאי החזרה; האם הוא הדין גם בנידון דידן (קדירה ריקה), או שכל ההיתר בקדירה ריקה הוא בכך שנחשבת כגרופה וקטומה, אבל חייבים להתקיים כל תנאי החזרה כדי שלא ייראה כמבשל, ובקונטרס אחרון (סק"י) הביא רבינו צדדים לכאן ולכאן, ולהלכה למעשה: בקובץ הערות וביאורים (צ"צ)¹⁶⁵ כתבו שממשמעות הדברים בקו"א וכן משמעות הלשון בסעיף זה משמע דעיקר סברתו הוא שאין צריך לתנאי החזרה בקדירה ריקנית.

אבל ב'קיצור הלכות משו"ע אדמו"ר הזקן'¹⁶⁶ כתבו שאמנם יש מקום להתיר, אך ראוי להחמיר בכל תנאי החזרה (על גבה וכל שכן בתוכה, שהרי רבינו נסתפק בזה בקו"א).

קדירה ישנה ריקנית - טס ('בלעך') המונח על גבי הכירה דינו לכאורה כקדירה ריקנית, וכנ"ל ראוי להחמיר שלא להניח עליו דבר בשבת, ולהחזיר על גביו עם כל תנאי החזרה¹⁶⁷.

אבל על גבי פלטה של שבת ישנו צד להקל אפילו לשיטת המחמירים – שכן אינה נועדה לבישול, ולכן אם לא יהיה לו תבשיל חם בשבת ואינו יכול להשתמש בהיתר 'צלחת הפוכה' המובא להלן – ודאי שיוכל לסמוך על המקילים להניח על גבי פלטה. ובדיעבד – כשכבר החזיר התבשיל – מותר בכל ענין¹⁶⁸.

דינים נוספים בנתינת תבשיל על 'בלעך' או 'פלטה' בשבת:

(164) שכבר נתבשל קודם כמאכל בן דרוסאי (סעיף א) או שנתן בשר חי בקדירה (סעיף ח).

(165) קובץ ו' סי' לא, וכן שבת כהלכה פ"י ביאור ד.

(166) במילואים עמוד לב.

(167) אף שיש צדדים להקל בו יותר מהקדירה הריקה, אבל לאידך יש צדדים להחמיר בו יותר מקדירה שכן יתכן שנקרא דרך בישולו – וגם אם יניח שני בלעכן זה על גבי זה – אינו מועיל לשיטה המחמירה (שו"ת אג"מ ח"א סי' צג).

(168) קיצור הלכות משו"ע אדה"ז מילואים ע' כט ואילך שמדייקים כל הנ"ל מלשונות אדה"ז, ולענין הקולא לגבי פלטה כן פסק גם בשו"ת אגרות משה או"ח ח"ד סי' עד עניני בישול אות לה, וכן הסתפק בזה ונטה מעט להקל הגרש"ז אויערבך בתיקונים ומילואים לשש"כ פ"א הערה עא.

(169) הגרש"ז אויערבך בתיקונים ומילואים' לשמירת שבת כהלכה פ"א הערה קיב, שו"ת שבט הלוי ח"א סי' צא, שבת כהלכה פ"י ביאור ה.

על גבי הקדרה הריקנית*. ואין כאן איסור במה שמחזיר בשבת לכירה שאינה גרופה וקטומה דכיון שהקדרה הריקנית סותמת פי הכירה תחת הקדרה שהתבשיל בתוכה הרי זו בגרופה וקטומה* וכן מותר ליתן תבשיל בשבת על פי קדרת חמין הטמונה על גבי האש* (שבכירה) ע"ד שיתבאר בס' רנ"ז¹⁸¹ אף על פי שהיד סולדת שם ואין חוששין לחיותו בגחלים כיון שהקדרה מפסקת בין תבשיל זה להגחלים ואפילו אם הסיר תבשיל זה מהכירה מבעוד יום ולא היה בדרעתו להחזירו והניחו על גבי קרקע ואפילו פניהו מקדרה לקדרה ואפילו הוא תבשיל ישן ונצטנן לגמרי אלא שהוא בענין שאין בו משום בישול כגון שאין בו מרק שאף שבכל אחד מאלו אסור להחזירו בשבת אפילו על גבי כירה הגרופה וקטומה מפני שנראה כמבשל לכתחלה בשבת¹⁸² מכל מקום בשמניחו על גבי הקדרה שעל גבי הגחלים (שבכירה) אינו נראה כמבשל לכתחלה לפי שאין דרך בישול בכך* ולפי זה יש לומר בתנור שלנו שיש עליו מעזיבה שאף אם אינו גרופ וקטום וכן תנור בית החורף שאינו גרופ וקטום ואפילו האש בתוכו מותר ליתן על גביו בשבת אף על פי שהיד סולדת שם כל מה שמותר ליתן על פי קדרה הטמונה על גבי הגחלים כיון שהמעזיבה מפסקת בין האש להקדרה שהתבשיל בתוכה ויש אומרים שאע"פ שאין היד סולדת שם צריך שיניח עתה שום דבר תחת הקדרה להפסיק בינה להגחלים שבתנור כדי שיהיה לו היכר בזה ולא יבא לחתות אכל המעזיבה שהיא עשויה מכבר אינה חשובה הפסק והיכר למונעו מלחתות וכן עיקר¹⁸⁵ ומכל מקום

ביאורים

ולהניח רק על גבי קדירה שיש בה תבשיל. הטמונה על האש – אם הקדירה התחתונה אינה מכוסה והתבשיל שבה אינו מבושל כל צרכו, אסור להניח עליה שום דבר – כיון שמזוזו בישולו, גם היא כבר מכוסה יש להקפיד שלא להניח עליה שום דבר עד שתתבשל כל צרכה¹⁷⁹.

הטמונה על האש – קדירות שמוקנות מלכתחילה באופן של קדירה על גבי קדירה הקיימות היום בשוק, שרקעית הקדירה העליונה משמשת ככיסוי לקדירה שמתחתיה, ומבשלים בשנים בבת אחת. בקדירה שכזו, אסור להניח בשבת תבשיל לתוך העליונה – היות וכך הוא דרך הבישול גם בחול¹⁸⁰.

שאיין דרך בישול בכך – משמע, אף אם הוא מקום חם הראוי לבישול, אך כיון ש"איין דרך בישול" בכך – אינו נראה כמבשל שם. אבל בקונטרס אחרון (סק"י) בסופו, הזכיר רבינו הלשון 'מקום הראוי לבישול'¹⁸³.

שאיין דרך בישול בכך – וכן מותר להניח כל דבר שאין בו משום בישול (יבש, או לח שלא נצטנן לגמרי) על גבי הדיאטור או על כל דבר שאין דרך כלל לבשל כך¹⁸⁴.

מקורות

להכריע שמהני להחשיבו כקטומה גם להשהיה בערב שבת. (179) בדי השלחן סי' קכד סק"י, ושם התיר כשהיא כבר מכוסה, ותמה על זה בשבת כהלכה פ"י ביאור א.

(180) שבת כהלכה פ"י ס"ו.

(181) סעיף י': שהתירו להטמין תבשיל בכירה שיש בה גחלים, באופן שנתן הקדרה בתוך כלי רחב קודם שהטמינה, ועד"ז בס' שי"ח סעיפים טו-טז ליתן תבשיל על גבי קדירה או מיחם שהושהו על האש בא' האופנים המותרים שמותר ליתן עליהם כל דבר שנתבשל כל צרכו ואין בו משום בישול.

(182) כנ"ל סעיף יד, ומטעם איסור זה הצריכו לתנאי החזרה.

(183) קיצור הלכות הערה 60.

(184) שו"ת אגרות משה או"ח ח"ד סי' עד עניני בישול אות לד, ועוד פוסקים הובאו בשבת כהלכה פ"י הערה עז.

(185) ועד"ז סתם רבינו בהל' שהיה והטמנה בקצרה (שבסוף

על גבי הקדרה הריקנית – אם שולי הקדירה העליונה נכנסים קצת לתוך הקדירה התחתונה, אסור להניח שום דבר בקדירה העליונה, אבל כשיש תבשיל בקדירה התחתונה (כמדובר בהמשך הסעיף) יש מקום להקל, והוא תלוי בשתי הדיעות שהבאנו לעיל בפירוש דברי רבינו בקו"א, והבאנו שם שגם המחמירים הקילו כשמדובר בפלטה של שבת¹⁷⁶.

על גבי הקדרה הריקנית – גם כשאין כיסוי לקדירה התחתונה, והקדירה שמניח מעליה משמשת לה ככיסוי – מותר, כל עוד הקדירה העליונה מונחת מעל הקדירה הריקנית ואינה נכנסת בתוכה¹⁷⁷.

הרי זו בגרופה וקטומה – זהו המקור לנהוג בזמננו לשים טס של מתכת על להבת הגז, כדי "לסתום" (לכסות את מקום הנחת הקדרה), או 'להפסיק' בין הקדרה לאש, או כדי שיהיה לו "היכר" ולא יבוא לחתות (להגדיל את האש) ובוזה נחשבים הכיריים כגרופה וקטומה¹⁷⁸.

והוא לענין שהיה בערב שבת או החזרה בשבת, אבל להניח על ה'בלעך' לכתחילה בשבת דבר שאין בו משום בישול כבר נתבאר לעיל שלכתחילה יש להחמיר בזה,

שע"י בישול הראשון הן מתחזקין ומתקשין ומחזיקין מים בטוב, וזהו גמר תיקון עשייתן ואסור משום תולדת מכה בפטיש, שהוא גמר מלאכה של כל דבר ודבר.

(176) ע"פ שבת כהלכה פ"י הערה ז.

(177) ע"פ קצות השלחן סי' קכד בבד"ש סק"י, שבת כהלכה פ"י הערה ח.

(178) ובקצות השלחן (סי' ע"א בד"ש סק"ד) הסתפק בזה אם כשמניח איזה דבר להפסיק בין הקדירה לכירה, מהני להחשיבו כקטומה, גם לענין שהיה בערב שבת בתבשיל שלא התבשל כמאכל בן דרוסאי – שהתירו להשהותו רק בגרופה וקטומה, או שכיון שבשבת התירו רק בנתבשל כל צרכו – שיש בו פחות חשש חיתוי – מאשר נתבשל כמאכל בן דרוסאי, ולכן יש סברא שהקילו בחשש חיתוי בחזרה בשבת יותר מבערב שבת, והשאיר בצ"ע, ובהערות וביאורים (צ"צ) (קובץ ו' ע' עז בהערה) כתבו

קודם שהוסק התנור נהגו להקל ליתן על גביו בלא הפסק אע"פ שיתחמם אח"כ בשיוסק ואז יהיה חש'ש שמא יחתה אעפ"כ אין למחות בידם פיון שיש להם על מי שישמוכו:

מקורות

להקל אע"פ שרוצה להסיקו מיד. ע"כ. ועד"ז שם בד"ה ואם: אבל על התנור צריך דבר המפסיק אף שאין היד סולדת שם, ואם התבשיל חם לגמרי והוא הדין לתוך הקל"ין צריך דבר המפסיק.

חלק ב סימן רנג, דין כירה ותנור ליתן עליה הקדירות בערב שבת סעיף כו

סי' (נט): אבל על התנור צריך ליתן לבינה או דבר אחר תחת הקדרה על התנור שהוסק כבר, ויש גחלים לוחשות בתוכו אע"פ שאין היד סולדת שם מלמעלה, אבל כשלא הוסק עדיין נהגו

שולחן ערוך – הלכות קריאת שמע

לדברי הכל עכ"פ מגונה הוא ויש אומרים גם כן שמשתיקין: י ה' הוא האלקים שאומרים בתפלת נעילה ז' פעמים מנהג כשר הוא שמשבחים אותו שדר למעלה מז' ריקעים ואין לחוש בכופלתו לב' רשויות שהרי מצינו שהוכפל במקרא גבי אליהו ויאמרו (כל העם) ה' הוא האלקים וגו':

יא יש אומרים שיש לזהר שלא לענות אמן אמן משום ב' רשויות ויש אומרים שאין חשש שהרי דוד אמר אמן ואמן ואין לחלק בין אומר בוא"ו לאומר בלא וא"ו וכן עיקר:

יב מה שנוהגין לומר ג' פעמים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד בסיום תפלת נעילה אין לחוש משום ב' רשויות שלא חששו אלא בשמע ישראל שהיא עיקר קבלת מלכות שמים אבל כשאמרו שמע ישראל פעם אחת אין לחוש בכפילת ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד לב' רשויות שהרי עונין אותו על ה' אחד שבשמע ישראל:

יג אחר פסוק ראשון צריך לומר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד בחשאי לפי שבשעה שביקש יעקב לגלות הקץ לבניו נסתלקה ממנו שכינה אמר שמא יש בכם אחד שאינו הגון פתחו כולם ואמרו שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד כלומר שמע ממנו אתה ישראל אבינו כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד מיד פתח הזקן ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד אמרו חכמים היאך נעשה נאמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד לא כתבו משה בתורה לא נאמר אמרו יעקב התקינו לומר בחשאי ואם לא אמרו כל עיקר מחזירין אותו:

חלק א סימן סא דין כמה צריך לדקדק ולכוין בקריאת שמע סעיפים ז"ג

ז צריך להדגיש בדלי"ת שלא תהיה כרי"ש ולא שיקראנה בדגש שהרי אין בה דגש אלא שיטעמנה בפה וכל שכן שלא יפה עושים המדגישים ומאריכין יותר מדאי ונראה כאלו הד' נקודה בשו"א ומה שאמרו להאריך בד' של אחד לא אמרו להאריך ולמשוך בקריאת הד' שהרי כל אות שבסוף התיבה ואין נקודה תחתיה היא נחטפת לגמרי אלא יאריך במחשבתו להמליכו בד' רוחות בקריאת הד' ואחריה בטרם שיתחיל ברוך שם.

ואף מי שאינו מאריך בד' של אחד יש לו להפסיק מעט בין אחד לברוך כי עיקר קיבול מלכות שמים הוא בפסוק ראשון ויש לו להפסיק בינו לבין שאר דברים:

ח האומר שמע שמע משתיקין אותו מפני שנראה כמקבל עליו שתי רשויות והוא שאומר כל הפסוק וחוזר ואמרו שנית אבל אם כופל כל תיבה מגונה הוא אבל אין משתיקין אותו שאין זה דומה למקבל עליו שתי רשויות אלא כמתלווץ ויש אומרים להיפך שכשכופל כל תיבה משתיקין אותו וכשאומר כל הפסוק ושונה אותו אין משתיקין אותו אבל מגונה הוא ולדברי הכל אין משתיקין אותו אלא כשאומר בצבור ובקול רם אבל לכתחלה אסור בכל ענין אפילו לקרות כל הפרשה ולחזור ולשנותה מיד אלא א"כ כשקורא קריאת שמע על מטתו שמותר לו לקרות קריאת שמע כמה פעמים כדי להשתקע בשינה מתוך קריאת שמע ויש מי שאומר שגם בזה יש לזהר מלומר פסוק ראשון ב' פעמים וראוי לחוש לדבריו אבל מה שיש נוהגין לומר שמע בכל פעם שאומרים ויעבור בסליחות אין בזה שום חשש שכיון שמפסיק הרבה בינתיים לא נראה כמקבל ב' רשויות:

ט האומרים באשמורת בסליחות וביום הכפורים בתפלת נעילה ב' פעמים פסוק שמע ישראל יש ללמדן שלא יאמרו שהרי

לקוטי תורה

תוכן הפרק: ההבדל בין הדעת באלקות בזמן הזה ל"מלאה הארץ דיעה את ה'" לעתיד לבא

אך בחינות אלו של חלב ודבש עדיין לא הניעו למעלת ומדרגת ומלאה הארץ דעה שיהיה לעתיד לבא, בבחינת דעת והרגשה ממש, משא"כ חלב ודבש הם בבחינת האמונה עדיין.

אע"פ שנצטוינו "ורעה אמונה", היינו להשתדל לקבוע את האמונה בהקב"ה בנפשותינו בבחינת דעת והרגשה, מכל מקום, בזמן הזה אי אפשר להיות זה בשלימות, דרך אלעתיד נאמר "מלאה הארץ דעה את ה'", כי גם כשאדם מגיע לבחינת "ארץ זבת חלב ודבש" (ההגדלה בענין האמונה, עד שמתענג על ה')

אין זה כלל כמו הגילוי דלעתיד.

והענין, כי הנה אנו רואים שהעולם כמנהגו נוהג בבחינת ממלא כל עלמין, שיש לכל עת כו'.

אחד ההבדלים בין אור הממלא כל עלמין לאור הסובב כל עלמין הוא, דבאור הממלא כל עלמין יש שינויי מדריגות, היות שאור זה מתצמצם בכל עולם ונברא לפי מדריגתו, משא"כ אור הסובב כל עלמין שהוא קדוש ומובדל מן העולמות אין בו שום שינויים (וכנ"ל שעליו נאמר "אני ה' לא שנית") ונמצא בכל מקום וזמן בהשוואה.

וכך הוא גם בעבודת האדם, דכאשר אור הסובב כל עלמין מאיר ונקבע ממש בלב האדם, אזי אין בו שום שינויים בדביקותו המוחלטת אל ה'.

גילוי אור הסובב ממש יהי רק לעתיד לבא, ואז שוב לא תהיינה שום ירידות ועליות בעבודת בני ישראל אלא יהיו דבקים בדביקות תמידית ונצחית בו יתברך.

משא"כ עד עת קץ, בזמן הזה, שאז אין אור הסובב בהתגלות רק אור הממלא כל עלמין (שממנו הוא קיום וחיות העולם) - הרי העולם ובני ישראל הם תמיד בבחינת עליות וירידות וכו'.

[ומביא דוגמאות על הירידות והעליות במשך

הדורות:]

כי הנחש הטיל זוהמא בחוה, בחינת כנסת ישראל, ובמתן תורה פסקה זוהמתו, ואח"כ בחטא העגל חזר כו', ואח"כ בימי יהושע עברו את ה', ובימי שפוט השופטים קלקלו, ובימי דוד ושלמה היו במעלה העליונה, ואח"כ בחטא ירבעם כו'.

וכך בכל דור ודור נשתנה לפי הענין, וגם בימי התנאים והאמוראים אין זמן א' דומה לחבירו, וכל העתים משתנים וחזמנים מתחלפין ומתהפכין.

והיינו לפי שהם בבחינת ממלא כל עלמין, שהם בחינת פרצוף, ראש ויד ורגל ושאר אברים, שאין אחד דומה לחבירו ופעולת האיברים משתנים. גם לפעמים כואב אחד מהאברים או נחלש כו' וכיוצא בזה שינויים מקרים.

החיות שבבחינת ממלא כל עלמין נקראת בחינת "אדם" [הגם שאין לו גוף ולא דמות הגוף, אבל מבשרי אחזה כו', ודברה תורה כלשון בני אדם לשכך את האוזן], דכמו שיש באדם פרצוף שלם בריבוי מדריגות חלוקות, מן הראש עד הרגל - כך למעלה יש

באור הממלא כל עלמין ריבוי מדריגות חלוקות, ולפיכך גם ההנהגה דלמעלה שמצד אור הממלא כל עלמין, משתנה לעתים שונות, ובמילא גם העולמות והנבראים משתנים תמיד, בבחינת עליות וירידות.

וכן בכל אדם בפרטיות, לפעמים נופל במחשבה דבור ומעשה אשר לא טוב, ולפעמים יפול לו הרחורי תשובה ומעשים טובים, כי לכל עת וגו' ולאום מלאום יאמין, כשוה קם כו', לא נתמלאה צור כו'.

ועל כן אל יפול לב האדם עליו בראותו שנופל כו', כי כך הוא סדר תהפוכות הזמן, ויכול הוא לחזור ולשנות את מעמו מרע לטוב.

גם האדם הוא תמיד בעליות וירידות, ולכן בראות האדם שהוא נופל ממדריגתו עליו לדעת ש"לא יש נפילה וירידה לגמרי בנפש האדם בעבודת ה'", כי כן הוא סדר העולם מצד גדר האור והחיות של העולם מבחינת ממלא כל עלמין, שתמיד ישנם שינויים כו', וכשם שנופל בדבר לא טוב כך יכול לעלות מירידתו. ובמילא "לא יאמר אדם לנפשו נואש ח"ו ואבדה תקותו ח"ו כאשר יראה בנפשו שנופל ממדריגתו כי אחרי הנפילה קימה ואחרי הירידה עלי".

וכל זה הוא בבחינת ממלא כל עלמין.

אך להיות בחינת סובב כל עלמין בבחינת גילוי בבחינת דעת והרגשה ממש, צריך להיות ובערת הרע וגו', שזה יהיה לעתיד לבא, שיקויים ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ.

הטעם שאור הסובב יתגלה רק לעתיד לבא הוא לפי שעדיין יש רע בעולם, "וכל זמן שיש רע עדיין, לא יגורך רע כתיב. ולכן לא תוכל הארץ להתמלאות לגמרי מאור האמיתי בבחינת סובב", דרך לעתיד שיקויים "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ" אפשר להיות אור הסובב בבחינת דעת והרגשה ממש.

[להלן יבאר איך שאפילו בזמן הבית הי' "רע" בבני ישראל, ולא עוד, אלא בחינה כזו ב"רע" המנגדת לענין האמונה (ולכן לא הי' שייך אז שהאמונה בהקב"ה תקבע בנפש בבחינת דעת והרגשה ממש):]

משא"כ בזמן חורבן הבית, שכית ראשון היו בו נביאי השקר, ובית שני היה בו שנאת חנם, שהם הם בחינת זה לעומת זה כנגד בחינת אמונה שהיא למעלה מן הרעת.

לירמי' שמאז חדלו להקטיר לשמש ("מלכת שמים") "חסרנו כל", היינו שהאמינו ש"עזב ה' את הארץ תחת יד המזלות", והאמת הוא שחסרו כל לפי שלא עבדו את ה' מרב כל.

וכן האמינו בנביאי השקר ש"לא היו בעלי מופתים כלל וכמ"ש ביחזקאל. ונביאי האמת ודאי היו בעלי מופתים כמו ירמי' ויחזקאל הגם שלא היו כמו אליהו כו', ואעפ"כ האמינו בשקר דוקא".

דלפי שבזמן בית ראשון האיר אור נעלה ביותר בבית המקדש, לפיכך הקליפה ששלטה אז היתה תאוה לעבודה זרה, שהיו מאמינים במזלות לעשותם עיקר.

משא"כ בבית שני שחסרו ה' דברים, לא היתה ג"כ בלעומת זה התגברות הקליפה כ"כ, והיתה האמונה רעה במילי דעלמא, להאמין באנשי רכיל לשנוא את חבירו, שהשנאה ההיא היא שנאת חנם, שחבירו לא עשה לו רעה באמת, כי אם לא היה מאמין באנשי רכיל בוודאי לא היה איש שונא לרעהו כלל, שזה כנגד הטבע שישנא אחד לחבירו חנם אם יודע באמת שחבירו לא פשע בו'.

לפי שבזמן בית שני לא הי' אור הקדושה בגילוי כ"כ רק נסתתר "בלבושים רבים", במילא לא הי' המנגד להאמונה בה' רק באמונה זרה במילי דעלמא, בעון שנאת חנם, הבא כתוצאה מהאמונה בהולכי רכיל.

ד"ה וידעת היום פרק חמישי

[לקמן יבאר הקשר בין שנאת חנם לענין האמונה שלמעלה מן הדעת].

והענין, כי כמו שיש בסטרא דקדושה בחינת אמונה שהיא למעלה מן הדעת, כך הי' אז בין ישראל אמונות בוזבות.

והם זה לעומת זה.

ידוע דקליפה היא הלעומת-זה של קדושה, ולכן, הקליפה השולטת בכל זמן היא בהתאם לאור הקדושה השוכן בעולם אז.

וזהו סיבת ההפרש בין בית ראשון ובית שני, שבבית ראשון היו נביאי שקר ואילו בבית שני הי' עון שנאת חנם - כי זהו בהתאם להבדל באור הקדושה בשתי תקופות הללו.

והנה בבית ראשון בתגברות סטרא דקדושה היה גילוי שכינה ארון וכפורת, וכך בזה לעומת זה בתגברות סטרא דקליפה מחמת החטא היה התגברות כנגד אמונת אלהות, והנשים שהיו מבכות את התמוז אמרו מעת חדלנו לקטר למלכת שמים חסרנו וגו', וכך היו נביאי השקר, דהיינו אמונות בוזבות בנביא להאמין במה שלא דבר ה'.

"תמוז" הוא שם עבודה זרה שהנשים היו עובדות אותה, והוא "דמות א' שמחממין אותו מבפנים כו' ונראה כאילו בוכה, ואומרות [הנשים] תקרובת הוא שואל" - ונשים אלו שעבדו עבודה זרה התאונו

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

ובכל זה יובן מ"ש ה' יחתו מריכ"ו כו', דהנה טעם שעל תיבת הוי' זה הוא בגרשיים שצורתו בענין זקיפה כלפי מעלה והוא ב' קוים שראשיהם זקוף ועולה למעלה כו' וגם הניגון של גרשיי' הוא ב' תנועות וקולות שהן בדרך עלי' למעלה כידוע, וזה מורה על בחי' עלי' והתכללות מלמטה למעלה דוקא וב' הקוין הן ב' עליו' זו אחר זו כו'. ולהבין זה הנה תחלה יש להבין ענין מריכ"ו איך שייך מריכ"ה עם הוי' דמי יעמוד לנגדו ומי יאמר לו מה תעשה כו' הרי אדון ושליט הוא על הכל וכולא קמי' כלא חשיכי כו'. אך הנה ידוע בענין ויבאו בני האלקי' להתייצב על שם הוי' שזהו בר"ה שבחי' כח מדת הדין מתייצב לנגד מדת

הרחמי' והיינו בני האלקי' שמבחי' הדין שמתייצבי' לנגד שם הוי' בחי' החסד ורחמי' לתבוע דין וכו' וע"כ גם השטן בא בתוכם שהוא בחי' גבורו' קשות כו', ומה שבני האלקי' מתייצבי' לנגד הוי' הוא כמו מלחמה וז"ש ה' איש מלחמה כו' וכמו במצרים בשעת קי"ס שקטרגו המלאכי' לאמור מה נשתנו אלו מאלו וכו', אך הנה כל בחי' דין וקטרוג דבני האלקי' הוא מבחי' גבורו' דקדוש' עדיין רק שמהם מסתעפי' בחי' גבורו' קשות שנק' שט"ן כו', וע"ז א' יחתו מריכ"ו שהן המריכ"ו ממש עם בחי' הוי' כו' ולזה א' יחתו מריכ"ו שיפלו וישברו בהכנעה גדולה ונק' מיתוק הגבורו' הקשות כו'.

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

(ב) והנה עוד יש המשכת חיות אלהות מא"ס ב"ה בעולמות על דרך ואופן אחר ממש והוא בחי' הקו וחוט הנמשך ממל' דא"ס לתוך המקום פנוי שנעשה ע"י הצמצום שהארת הקו מתלבש בכלים דאצילות ובוקעים המסך ויורדים גם בבריאה באורות הנשמה די"ס דבי"ע והארה דהארה ממנו מתלבש גם באורות נפש ורוח ובכלים די"ס דבי"ע גם שהם נבראים ואינן אלהות ממש, והארה דהארה דהארה מהקו מתלבש בכל נברא פרטי להחיותו ע"י י' המאמרות וכמ"ש הימים וכל אשר בהם ואתה מחי' את כולם וגו' (נחמ' ט' ו') וכ"ז הוא הנק' ממכ"ע שמאיר לכל חד לפום שיעורא דילי' ולא לכולם בשוה לפי שהוא בחי' חיות אלהות שמאיר ע"י הצמצום ואינו מערך עצמיות האור כמו שהוא למעלה מן הצמצום שהוא בבע"ג כמ"ש במצוה הנ"ל פ"ו ע"כ יכול להאיר בגילוי להתפס בכלי הנמצאים בחכמה שבכל א' שבה שורה אור א"ס ומהחכמה נמשך לבינה ומבינה למדות, וגם בכל עולם התלבשות אא"ס הוא בחכמה שבו ומחכמה נמשך אח"כ לשאר חלקיו וכן אפי' בכל נברא פרטי כי בכל דבר יש בחי' חכמה כמו באדם הרי יצר האדם בחכמה בסיבוב והילוך הדם שהוא חכמה נפלאה וכן בגלגלים חכמת התכונה, ולצד זה נק' החכמה ראשית שבה ראשית הגילוי וע"כ נפלאה מעלתה על שאר הי"ס ועד"ז כל הנוטל חלק בראש גדול משלמטה הימנו וכן בעולמות זה גבוה מזה ולכן נמצא ראש ורגלים באבי"ע משא"כ אילו הי' הארת הסובב לבד הרי מאיר לכולם בשוה ולא הי' בחי' התחלקות המדריגות אבל עכשיו יש בחי' התחלקות אע"פ שהסובב מאיר לכל א' בשוה אבל מצד הארת הממלא שמאיר לכל נברא לפי ערכו ימצא התחלקות, רק שבאמת מ"מ עיקר החיות הוא מהסובב והענין כי בכל נברא יש חומר וצורה כי גם המלאכים יש להם גוף כמ"ש הרמב"ן והצורה שהיא הנפש נמשכת מבחי' הממלא הנ"ל אבל להיות התהוות החומר ובחי' יש א"א להיות בשום אופן ע"י השתלשלות עילה ועלול כי מטבע העלול להתכלל בעילתו בביטול ולא להיות בחי' יש אלא ע"י הארת הסובב שהוא כל יכול וכן אפי' בספירות להיות התהוות החכמה בבחי' יש עד שיתמשך אח"כ ממנה החסד א"א להיות מצד הממלא בבחי' עילה ועלול שמטבע העלול להבטל בעילתו אלא ע"י הסובב הוא רצונו ית', וביותר יובן זה בעולם השפל בהתהוות דברים גשמיים כמו הבהמות מפני שור שאפי' רבוא רבבות צמצומים והשתלשלות עילה ועלול לא יועילו להיות גוף גשמי מפני שור רוחני שבמרכבה אלא נפש הבהמה לבד, אלא שזהו

ע"י רצונו ית' הסוכ"ע וכל יכול להוות יש מאין ואפס המוחלט ממש וכעד"ז ממאמר יהי אור שהיא בחי' החכמה אור רוחני כמאמר איזהו חכם הרואה (תמיד ל"ב א') וכנגדו בגולם והכסיל בחשך הולך (קהלת ב' י"ד) אעפ"כ נמנע ממנה התהוות הארה גשמי' דשמש ואור אפי' ע"י רבבות השתלשלות עו"ע שז"ס הממלא אלא ע"י רצונו ית' הכל יכול שאין נמנע ממנו התהוות היש מאין ממש כי המניעה לא יתכן אלא לגבי בע"ג אבל לגבי הא"ס אין שום מניעה נמצאת ובוזה סרה קושיית ולאות החוקרים על איך נתהווה גשמית מרוחני' שאין יחס ביניהם כי באמת התהוות הגשמית הוא בכח הא"ס לבד ולא ע"י השתלשלות עו"ע כנ"ל ובוזה מובן מעלת מצות מעשיות שהן תכלית ירידת האדם בעוה"ז כי כחם יפה לעורר בעצמיות הא"ס לפי שמשם עיקר התהוותן כי הרי הנברא גשמי כמו דצח"מ הרי רוב ממשו הוא הגשמי' הנמשך מהסובב ובנמצאים הרוחני' הוא להיפוך שמהותו נמשך מהממלא וחומר וישותו הוא במיעוט בו, ואע"פ שנת"ל שהסובב מאיר לד' עולמות בשוה, אבל השינוי הוא שזה מתפעל יותר מזה כי באמת אין הכוונה שהסובב מאיר שלא באמצעות הממלא חלילה חלילה אלא שהסובב מאיר ע"י הממלא וענינו הוא שהוא אור א' פשוט בבע"ג והוא כמו היולי שנותן כח ועוז בלתי מוגבל בהארה זו דממכ"ע להוציא לאור כל פעולותיה מה שנמנע מצד עצמה להוציאם אל הפועל לפי שעם היותה אלהית כבר נתצמצמה כנ"ל. לפיכך כל נברא כפי מה שצ"ל מהותו על פי המשכתו מבחי' ממלא כך מתהווה רק שמה שאין סיפוק בהארה דממלא להוות פועל זה הסובב בכחו הבע"ג שהוא מה שרוצה שיתהווה מדברו הטוב כפי שמדבר ולכן העולם השפל שמציאותו הוא האחרון בהשתלשלו' בצמצום הארת הממלא עד שמצטרך להיות גשמי לפי מיעוט האור שיהי' ריבוי הכלי פועלת בו הארת הסובב ככה ובשאר עולם כל א' לפי ערכו, ולכן נתהוו גם דברים טמאים כמו גמל שפן וארנבת אע"פ שגופם נמשך מהסובב ואין רע יורד מלמעלה אבל באמת המשכותם מהממלא אלא שהסובב הוא כמו היולי שמצוה להיות הארת הממלא מתהווה ממנה גם הגשמי' כנ"ל, וז"ס כל אשר חפץ הוי' עשה (תלים קל"ה ו') וכתוב בדבר ה' שמים נעשו (תלים ל"ג ו') דלכאורה סתרי אהדידי ובאמת לק"מ כי בדבר ה' שהוא הממכ"ע נעשו כל הנבראים ע"י חפץ ה' הוא הסובב שרוצה בקיום דברו כנ"ל. והוא בחי' הארת העיגול הגדול לתוך הקו ולפי שבעוה"ז סיום העולמות הרי העיגול הגדול קרוב לו יותר לסיום הקו שאין ביניהם רק עיגולי

מאיר בממלא כנ"ל, והיינו כי גם הממלא הוא אלהותו ית' אלא שהוא מה שמאיר בצמצום כביכול והסובב הוא מה שמאיר בבחי' בלי גבול וזש"ש דכד מתייחדו תרין שמהן אילין דא ביחודא חד, ודא ביחודא חד, כדין תרין שמהן אילין אתעבדו חד, ור"ל שבאמת גם כל א' בפ"ע מיוחדים בא"ס ב"ה ששניהם אלהות כנ"ל וזש"ש ה' אחד הוא הסוכ"ע וכמ"כ שמו הממכ"ע אחד שגם הוא אלהות אלא שזהו מה שמצמצם עצמו ואח"כ הסוכב מאיר בממלא ואז כתיב הוי' הוא האלקים וזהו פי' הזהר במצות היחוד ע"ד האמת בהפלאת היחוד באור וחיות הנמשך ממנו ית' בעולמות שאין עוד זולתו ב"ה הוא המאיר בבחי' סוכב הוא המאיר בבחי' ממלא וגם סוכב בממלא כנ"ל:

מצות אחדות ה'

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל

כו', ועי"ז מאיר על נפשו להלבישה בלבוש המצות כמ"ש במ"א¹⁸. ומ"מ צריך שיקיים המצות בדרך עבודת עבד ולקשר א"ע לעשיית המצוה שלא יעשנה בקרירות כדרך מצות אנשים מלומדה, וכמ"ש בטוש"ע שבהנחת תפילין צריך לשעבד הלב והמוח, ועי" הכוונה זו הפשוטה מלוּבש בה כל פרטי כוונת המצוה שבה ועי" תתעלה נפש האדם. וזהו מ"ש אני כבדו רענן¹⁹, שכמו הברוש שהוא עץ גבוה מאד כשכופפין אותו ומניחי' עליו איזהו דבר הנה כשנזקק מכפיפותו מגביה דבר המונח עליו, כן נמשל בחי' אני שהוא מ"ש אני ה' בהרבה מצות ה"ה כבדו רענן, שהמצות נשפלו למטה בעשי' ועי" שהאדם עושה ומקיים מעשה המצות עי"ז הם מגביהים את האדם למעלה ממקור חוצבו, שלכן הם הם המלאכי אלקי' שעולים ויורדי' בסולם כמ"ש במד"ת, והיינו שירדו להתלבש בדברים גשמי' בכדי שבהם ועי" יתעלו הדברים הגשמי' ג"כ לאלקות והאדם העושה אותם, ויש בהם פרטי' רבים, כמו שבת הוא בחי' מוחי' דאבא, וסוכה הוא מקיפי' דבינה, ובכלל ג' רגלים הם בתי אחותי אמי כו', ותפילין ד' מוחין, וציצית הם ל"ב נתיבות חכ', וכדומה בכל פרטי המצות שבהם ועי" מתעלה נפש האדם כמו העולה בסולם כו'.

א"ק כי הקו מסתיים בסיום היושר דרגלי א"ק שבוקעים עיגולי אריך ואין ביניהם להא"ס אלא עיגולי א"ק כמ"ש באגה"ק (סי' כ') וזה מורה על התהוות הגשמי' מהסוכב דוקא אלא שזהו ע"י הממלא כי הארת העיגול הגדול מאיר לסיום הקו ומתלבש באצי' שבעשי' ומשם לאור הנשמה שבמל' דעשי' להוות העשי' מאין ליש כנ"ל, וז"ס מעלת מצות מעשיות שכל העולמות כלא חשיבי' לגבייהו לפי שכולן אחר הצמצום כנ"ל שאין ערוך לגבי אור הסוכב שלפני הצמצום כנ"ל ולצד זה אמר האומר ארץ נבראת תחלה (תגיגה י"ב א') וכן ענין סוף מעשה במחשבה תחלה וז"ש הזהר הוי' אלקים שם מלא וכולא חד, כי הוי' הוא סוכ"ע ואלקים ממכ"ע והם מתייחדים יחוד גמור כי הסוכב

[[עט]] ועפ"ז יובן שרש ענין ההתחדשות דמ"ת¹⁶, דלכאור' הלא גם האבות קיימו כל התורה כולה עד שלא ניתנה. אך הענין דהנה האבות קיימו כל התורה ע"י עובדות שלהם בכח מס"נ לאלקות וכמ"ש בס' הבהיר הובא בפרד"ס שאמרה מדת החדס כל ימי היות אברם בארץ לא הוצרכתי לעשות מלאכתי, שהרי אברהם עומד ומשמש במקומי, וישמור משמרתי ששמר משמרת מדת החדס כו', וזהו ע"י שהי' נדיב בנפשו ובגופו ובממונו כמ"ש באו"צ¹⁷ שער י"ז הוא שער הנדיבות, שכ"ז הי' בכח עצמו במס"נ עצומה. אבל כשניתן לנו התומ"צ הרי ע"י עשיית המצוה שעושה ה"ה ממשיך כל המשכות עליונות עוד ביתר שאת מכמו המשכת האבות, שהרי ארז"ל כל המצות שעשו האבות ריחות היו, אבל אנו שמן תורק דבר שמריקין כו', פי' ריח הוא הארה בעלמא להיות כי הי' זה בכח עצמן, והגם שהיו במס"נ מ"מ כח הנברא מצ"ע אינו יכול להגיע במעלות כ"כ כמו מי שמצווה ועושה שזהו מכח הציורי דא"ס כל יכול כו'. ולכן גם כשעושים המצוה בלא מס"נ כ"א שעושה בכוונה בכדי לקיים מצות בוראו, הרי עי"ז הוא ממשיך המשכות עליונות מא"ס ב"ה רצה"ע שתרי"ג מצות דאורייתא וז' דרבנן הם תר"ך עמודי אור

בלבוש המצות כמ"ש במ"א: ראה אגה"ק סכ"ט (קמט, סע"ב ואילך). ובארוכה סה"מ מלוקט ח"א ע' סה ואילך. ועוד.

19) וזהו מ"ש אני כבדו רענן: בהבא לקמן ראה לקו"ת אחרי כו, ב. דרושים ליוהכ"פ סט, ג.

16) ועפ"ז יובן שורש ענין ההתחדשות דמ"ת: בהבא לקמן ראה בארוכה לעיל ד"ה וכל העם. וש"נ.

17) שהי' נדיב בנפשו ובגופו ובממונו כמ"ש באו"צ: בס' אורחות צדיקים. הובא ונת' בסה"מ תרפ"ט ע' 90 ואילך. תרפ"צ ע' קכט ואילך.

18) שתרי"ג מצות. הם תר"ך עמודי אור. מאיר על נפשו להלבישה

שבהם וע"י ילך האדם העושה אותם בעלמא דאתכסיא גם בעודו חי בחיי הגשמי כשהוא מקשר א"ע למעשה המצות בעת עשיית המצוה עכ"פ כו'.

המשך והזכרים תרל"א

ד"ה וביום הבימורים

וזהו שנא' חלקת מחקק ספון, מחקק רמ"ח מ"ע שנק' בשם ספון לשון ספינה, והיינו שכמו הספינה היא אמצעי שבה וע"י הולך האדם בים, כן מעשה המצות הם בחי' ספינה

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס החלצו

שלפי עוצם גדולת ורוממות האין סוף אשר אין חקר לגדולתו כלל הרי גם עבודת הצדיקים היותר גדולים אינו בערך עוצם גדולתו כלל כו'. וזהו מה שכל אחד ואחד אומר הודיוס בעשרת ימי תשובה אשמנו כו' גם צדיק גמור כמו משה רבינו עליו השלום היה צריך לומר וידוים בעשרת ימי תשובה והיינו מפני שלפי אמיתות גדולתו ורוממותו גם העבודה האמיתית לחטא יחשב כו'. וזהו שאמרו רבותינו ז"ל על פסוק ויקוד ארצה מדת אמת ראה כי מי יכול לעמוד לפני אמתתו כו'. וכמו שכתוב במקום אחר (ועיין מה שכתוב מזה בדיבור המתחיל ביום השמיני עצרת, כמדומה רנ"א). אך הנה אמרו רבותינו ז"ל במדרש רבה על פסוק שור או כשב. כשהוא מבקש אינו מבקש אלא לפי כחן. כי לפי אמיתות גדולתו באמת אי אפשר להיות עבודה כזו כלל ואינו מבקש רק שתהיה העבודה באמת שלו כו'. ומכל מקום לעת מן העתים כשיתבונן בזה יתמרמר בזה כנפשו כו'. וכל שכן כשמתבונן שהעבודה בקיום התורה ומצות אינו כפי אמת שלו גם כן כו' כנ"ל. וכל שכן כשמתעורבים מחשבות זרות בעבודתו כו' ובפרט כשמוצא ענינים בדיבור ומעשה אשר לא לה' שעל ידי זה מתרחק מאד מאלקות בתכלית הריחוק כו'. ומכל זה מתמרמר בנפשו מאד ובוכה במר נפשו על עוצם ריחוקו כו'.

קיצור. עבודה בשפלות מהתבוננות בריחוקו ובאופן עבודתו, ובפרט בערך הנעבר.

שמחת תורה ופרשת נח רנ"ט

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

מאמרים ה'תש"ב

סוגי התבוננות להכניע גסות רוחו, או ביטושים וסיגופים. ע"י יציאה מארץ דקליפה – "מקבל" מתענוגי העולם, אל הארץ – ביטול רצונו למעלה מטעם ודעת, יגיע לשרש הנשמה.

קבועות להתבונן איך שאין לו להתגאות בזה, והוא פי הרי אָמְרוּ בַּיּוֹם לְמַדְתָּ תוֹרָה הֲרֵבָה אֶל תַּחֲזִיק טוֹכָה לְעַצְמְךָ פִּי לִכְךָ נִוצַרְתָּ, פִּי אֵין לְהִתְגַּאוֹת רַק כְּשֶׁעוֹשֶׂה דָּבָר

(ה) וְהִנֵּה הַעֲצָה לָזֶה לְהַכְנִיעַ הַגָּסוּת, צָרִיךְ לִידַע בְּנַפְשׁוֹ הַסֶּפֶה שְׁגוּרָמָה לֹא הַגָּסוּת, אִם הִיא מִמֶּה שֶׁלֹּא מִדֵּת הֲרֵבָה וְכֹדוּמָה בְּעִנְיָנִים אֵלּוּ, צָרִיךְ לֵהִיטֹת לֹא שְׁעוֹת

בִּיסוּרִים רַחֲמָנָא לְצִלָּן, כְּמוֹ כֵּן עַל יְדֵי הַבְּטוּשִׁים שְׁמִכְטֵשׁ אֶת עֲצָמוֹ וְכֵנַע חֲמֵרוֹ וְיִפְעַל בְּעֲצָמוֹ הַשְּׁפָלוּת שְׂיֻכַּל לִהְיוֹת קְרוֹב לְאַלְקוּת בְּתַפְלָה וְתוֹרָה. וְזֶהוּ "לֶךְ לָךְ כּו' אֶל הָאֶרֶץ", דְּבִכְדִּי שְׂיִהְיָה "לֶךְ לָךְ" בְּתַפְלָה, שְׂיִגְיַע לְבַחֲנִית בְּטוֹל הָרָצוֹן שְׁלִמְעֵלָה מִטַּעַם וְדַעַת, זֶהוּ עַל יְדֵי "הָאֶרֶץ" דּוֹקָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַכְּנָעָה וְשְׁפָלוּת, וְכִמְאָמַר רַ"ל "אֵין עוֹמְדִין לְהַתְּפַלֵּל אֶלָּא מִתּוֹךְ כְּכֹד רֹאשׁ", וּפִרְשׁ רַש"י הַכְּנָעָה וְשְׁפָלוּת. וְזֶהוּ "וַיֹּאמֶר הָיָה אֵל אֲבָרָם לֶךְ לָךְ", שְׂיִלְךָ בְּעִבּוּדָתוֹ לְהִגְיַע לְשִׁרְשׁוֹ וּמִקּוּרֹוֹ עַל יְדֵי עֲבוּדַת הַבְּרוּרִים, אֲכַל תַּחֲלַת הַכֹּל צָרִיךְ לִהְיוֹת הַיִּצְיָאָה מִבֵּית אֲבִיו וּמִמּוֹלֶדְתּוֹ וּמִן הָאֶרֶץ, וְחֹשֶׁב כָּאֵן בְּאֶפֶן סָרָה הַעֲבֹדָה, דְּתַחֲלַת הַכֹּל הוּא הַיִּצְיָאָה מֵאֶרֶץ, הֵינּוּ מֵהָאֶרֶץ דְּלַעֲמַת זֶה, דְּכִשְׁם שִׁישׁ אֶרֶץ בְּקִדְשָׁה שֶׁהוּא עֲנֵן הַבְּטוֹל, הֵנָּה כֵּן יֵשׁ אֶרֶץ בְּלַעֲמַת זֶה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב "וַיִּמָּצְאוּ בְּקַעֲה בְּאֶרֶץ שְׁנַעֲר" שֶׁהוּא הִיפּוֹף מֵאַלְקוּת, וְאֶרֶץ זֹאת הִיא גַם כֵּן עֲנֵן הַשְּׁפָלוּת, וְהוּא מֵהַשְּׁפָלוּת אֶת עֲצָמוֹ לְקַבֵּל מִהַדְּבָרִים הַגְּשָׁמִיִּים מִתַּעֲנוּגֵי עוֹלָם הַזֶּה, דְּהָאֲדָם הוּא בְּחִיר הַנִּבְרָאִים – מְדַבֵּר, שְׁלִמְעֵלָה מִצּוּמַח וְחִי, וְכִשְׁמִקְבֵּל מִצּוּמַח וְחִי הִרִי זֶה שְׁפָלוּת, אֲמָנָם סִבַּת הַשְּׁפָלוּת הִיא מִצַּד הַהִתְנַשְּׁאוּת, לִכֵּן אֵינוֹ יָכוֹל לְשַׁלֵּט עַל רוּחַ תַּאֲנוּתוֹ בְּכַהֲמָה הַנִּמְשָׁכֶת אֶל צָרְכֵי הַגּוֹף וְזֶה כָּל מַהוּתָהּ, וְצָרִיךְ לִהְיוֹת הַהִלּוּף מֵאֶרֶץ – הָאֶרֶץ דְּלַעֲמַת זֶה, וְלִהְיוֹת בְּבַחֲנִית אֶרֶץ דְּקִדְשָׁה שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשְּׁפָלוּת דְּקִדְשָׁה, וּמִמּוֹלֶדְתָּךְ – הוּא עֲנֵן הַרְגִּילוּת, דְּכָל הָעֲנִיָּנִים בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת וּמִדּוֹת טוֹבוֹת לֹא יִהְיוּ עַל צַד הַהִרְגֵּל כִּי אִם מִצַּד הַעֲבֹדָה, וּמִבֵּית אֲבִיךָ – הוּא עֲנֵן תַּקּוּן הַמַּחֲזִין, אֲשֶׁר כָּל שְׂכָלוֹ יִהְיֶה מְסוּר לְתוֹרָה וּמִצְוֹת וְלַעֲבֹדָה שְׁכַלָּב.

ד"ה ויאמר הוי' אל אברהם

בְּיִתְרוֹן, אֲכַל בְּמָה שְׁעוּשָׁה דְּבָר שְׁנַצְטוּהּ וּבְשִׁכִּיל זֶה נִבְרָא וְאִם לֹא יַעֲשֶׂה זֹאת לֹא תִשְׁלַם הַכּוֹנֶנָה אֵין לוֹ מַה לְהִתְנַאֲוֹת בָּזֶה, וְגַם צָרִיךְ לְדַעַת דְּכַמָּה שְׁלֵמָה לֹא הִגִּיעַ לְעַמֵּק אֲמִתִּית חֲכָמַת הַתּוֹרָה, כִּי עֲמוּק עֲמוּק הוּא מִי יִמָּצְאָה וְאֶרְפָּה מֵאֶרֶץ מִדָּה וּרְחִיבָה מִנִּי יָם, וְכִשְׂיִתְאֲמַת אֲצִלוֹ שְׁלֹא הִגִּיעַ לְעַמֵּק מִמִּילָא לֹא תִהְיֶה לוֹ מִזֶּה הַתְּנַשְׁאוּת הַנֶּפֶשׁ. גַּם צָרִיךְ לְהַתְּבַוֵּן מַה פְּעֵלָה בּוֹ הַתּוֹרָה שְׁלֵמָה, וְיִהְיֶה מִמָּאֲרִי דְּחוּשְׁבִּנְאָרִי בְּפִרְטֵי מַחֲשָׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֶׂה, וְאִם יִמָּצֵא שְׂאִינָם כְּדָבָרֵי לְמַהוּטֵי הָרִי הוּא גְרוּעַ מִמִּי שְׁלֹא לָמַד, וְחִבְרוּ אִם הִיָּה לוֹמַד הִיָּה בּוֹדָאי טוֹב מִמֶּנּוּ וּבוֹ לֹא פִעַל אֹר הַתּוֹרָה מֵאוּמָה, וּמוֹכֵן מִזֶּה גּוֹפֵא מַה שְׁמַנְשָׁא אֶת עֲצָמוֹ בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה שֶׁנָּה הִיפּוֹף כּוֹנֵן הַתּוֹרָה, כִּי אֹר הַתּוֹרָה צָרִיךְ לְפַעַל בְּטוֹל בְּנִפְשׁוֹ, דְּאוֹרֵייתָא מִחֲכָמָה נִפְקַתִּי, וְחֲכָמָה הִיא בְּחִינַת בְּטוֹל, כֹּחַ מָה, וְלִכֵּן חֲכָמָה הִיא אוֹת י' שֶׁהוּא עֲנֵן אֲזַעֲרִית גְּרָמָה י', וְהֵינּוּ מִפְּנֵי הַקְּרוֹב דְּבַחֲנִית חֲכָמָה לְאוֹר אֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, דְּכָל שְׂיִוְתֵר קָמִיָּה יוֹתֵר כְּלָאִי, וְלִכֵּן הַתּוֹרָה שֶׁהִיא חֲכָמָה וּרְצוֹנוֹ יִתְבַּרְךְ הִרִי הִיא פּוֹעֵלָת בְּטוֹל בְּנִפְשׁוֹ, וְזֶה שְׁמַנְשָׁא מִלְּמוּד הַתּוֹרָה הֵלָא מוֹכֵן כְּמָה רַחוּק הוּא מֵאֲמִתִּית הַתּוֹרָה, וְכִשְׂיִהְיָה שְׁעָה אֶרְפָּה לְעֵתִים קְרוֹבוֹת בְּהַתְּבַוֵּנוּת אֵלֹו וְכִיִּיצֵא בְּאֵלֹו יִפְעַל בְּנִפְשׁוֹ הַהִתְנַשְּׁאוּת וְהַשְּׁפָלוּת. וְאִם הַגִּסּוּת הִיא מִצַּד טַבַּע תּוֹלְדָתוֹ, שְׁכַתּוֹלְדָתוֹ הוּא חֲמָרִי וְגַם (בְּלִשׁוֹן אִידיש גֵּרָאָב גַּעבֵּאֲרֵעֵן^ט), הֵנָּה צָרִיךְ בְּטוּשִׁים לְבִטֵּשׁ אֶת עֲצָמוֹ, וְכִמְאָמַר רַב מִתִּיבְתָא בְּזִהָרָה, "אֲעֵא דְלֹא סֵלֵק בֵּיהּ נִוְרָא מִבְּטָשִׁין לִיָּה, גּוֹפֵא דְלֹא שְׁלֵט בֵּיהּ נִוְרָא דְנִשְׁמַתָּא מִבְּטָשִׁין לִיָּה וְסֵלֵק נִוְרָא"^כ, וְהוּא עֲנֵן הַסְּגוּפִים שְׁמַסְגֵּף אֶת עֲצָמוֹ וְעַל יְדֵי זֶה נִכְנָע חֲמֵרוֹ, וְכִמּוֹ הָעֲנִי שֶׁהוּא בְּשְׁפָלוּת מִצַּד שְׁמִדְקָה

יד. מבעלי החשבון. טו. כפי שצריך להיות. טז. התורה - מחכמה (של הקדוש ברוך הוא) יצאה. יז. הקטינה עצמה. יח. דכל שיותר לפניו (הרי הוא) יותר כלא כלום. יט. נולד גם (מגושם). כ. וכמאמר ראש הישיבה (בגן עדן) בזוהר: עץ שהאש אינה עולה (שולטת) בו - מבטשים אותו, (כמו כן) גוף שאין שולט בו אור הנשמה - מבטשים אותו ועולה האור.

לקוטי דיבורים

יכולים אנו להבין זאת ממה שאנו רואים במוחש באור וחיות הנפש ואברי הגוף, שהם אור וכלי. הרי אברי הגוף הם לפי ערך כוחות הנפש, וגילוי הכוחות הוא לפי אופן הכלים שהם האברים. שהרי כללות האדם נחלק לב' בחינות כלליות, מוחין ומדות, ובפרטיות נחלק לג' חלקים כוללים, מוחין, מדות ומחשבה-דיבור-מעשה, ובפרטיות יותר - לרמ"ח אברים ושס"ה גידים, וכשם שהוא מתחלק באברי הגוף, כך הדבר גם באברי הנפש שהם כוחות.

לג. כל חכמה, גם החכמה של שכל אלקי, יש לה שיטתה בסדר ואופן השכלתה והשגתה על פי הבנת והסברת החסידות. הרי היחס והשייכות של שני דברים, כמו הענין הנידון לעיל, השייכות של תורת הבעש"ט נ"ע לביאת המשיח, מן ההכרח שדבר אחד יהיה בבחינת אור והדבר השני בבחינת כלי לקליטת האור. באור וכלי הרי מהכלי יכולים להבין מה הוא האור שיש לו שייכות לכלי זה, ומהאור יכולים להבין לאיזה כלי זקוקים לקליטת אור כזה, שהרי אור וכלי יש להם שייכות זה לזה.

והשכל הוא האור והאותיות הן הכלים.

הרי, כדי שנבין מה היא חסידות, עלינו להבין בתחילה מה הוא האור והגילוי של משיח. כאמור, שממהות מעלת האור יכולים אנו להבין, לאחר מכן, תוכן הענין של כלי זה לאור זה.

ידיעת דבר פירושה שיודעים את מהותו, כלומר, מה הוא. המשמעות האמיתית בשאלת "מה הוא", היא שאלה רוחנית, מה הוא מכיל בתוכו. אך, המהות הרוחנית היא "עצמי", שהגוף הגס ורגילותיו אינו יכול להשיגה, בכוחו רק לעקוב באופן מוגבל מאד אחרי ההתנהגות והשפעת ה"עצמי", דבר שבמדה מסוימת יכול לקרב אותו להשיג לכל הפחות הקווים הכלליים של ה"עצמי".

ל.ה. על האדם אנו אומרים מהות אדם, הרי יודעים אנו את מציאותו, שהוא גוף ונפש כמו כל הנבראים, אלא שהוא ניחון ביתרון השכל המנהיג את כל אברי הגוף, שכל אחד ימלא את תפקידו.

השכל הוא הנשיא המנהיג את כל האברים, הוא מארגן את עבודתם לבצע דברים מסוימים השייכים להם עצמם, ולרוח ולגוף של האדם עצמו, וכן לבצע דברים שמחוץ לאדם, בנוגע לעוד יחיד או רבים.

הרי כשאנו אומרים מהות האדם, זה מציין, "עצמי", שיש לו כוח השפעה מסויים בחיי העולם הפרטי והכללי. במלים ברורות יותר: מהות הדבר, כלומר מהות המהות של מהות האדם אין אנו יודעים, אלא יודעים אנו את מציאות המהות של מהות האדם, ויודעים אנו זאת מפעולותיו והנהגותיו.

הידיעה במהות ה"עצמי", שיודעים אנו מפעולותיו והנהגותיו, הרי למרות שאין לו ידיעה אמיתית, אך זה כבר יצא מגדר של העדר הידיעה, ויש בכך משום פתח קטן לידיעה.

משיח הוא אור עצמי, אנו נבראים שוכני בתי חומר, ומה גם אלה שאינם מרגישים את עצמם כשכנים, אלא בעלי חומר מושרשים, קטנים הם מדי להבין ולהשיג מה הוא אור בכלל, ואור עצמי בפרט. הרי מובן כמה רחוקים אנו מההבנה מה הוא משיח. אלא מההנהגה והפעולה יכולה להיות לנו ידיעה מועטה מה הוא ענין המשיח.

והנה, במוחין אנו רואים שהם נחלקים לג' חלקים הנקראים חב"ד שהם ג' מוחין, וכמאמר⁴⁷ תלת חללין אינון, שכל חלל וחלל שבראש, הוא כמו חדר וקופסא, אשר בו מונח מוח פרטי, מוח החכמה, מוח הבינה ומוח הדעת, שכל אחד מהם הוא כלי פרטי לחלק אחד מכוח השכל, והיינו כשם שהמוח שבראש מתחלק לשלושה מוחין פרטיים שהם שלשה כלים פרטיים, כך כוח השכל, שהוא האור של המוח שבראש, גם כן מתחלק לשלושה כוחות פרטיים, כוח החכמה, כוח הבינה וכוח הדעת.

ומה גדלה התייחסותם של הכלים (הם המוחין) אל האורות (הם הכוחות), עד שממדרגת המוח, שהוא הכלל, והרכבו, אנו יודעים את גדרי האור. וכן מגודל בהירות האור ואופן פעולתו, אנו מבינים להעריך ערך מעלת הכלי וענינו.

לכן, מוח החכמה שהוא קר ולח, הוא כלי לכוח החכמה שהוא נקודה, ובדיקות דוקא, כי טבע הנקודה להתעלם. אבל נקודת החכמה מאירה, ובכלי החכמה דוקא שהוא קר ולח. ומוח הבינה שמזיגתו והרכבו – חם ויבש, הוא כלי אל כוח הבינה, שהוא לפרט ולברר כל דבר בריבוי סברות. ומוח הדעת שהוא מורכב מעין מזיגה בלולה משניהם, הוא כלי אל כוח הדעת, שהוא העמקות וההתקשרות בכל דבר השכלה והשגה.

ל.ה. והנה, שלשת ההבדלים של חכמה, בינה ודעת, למרות שהם ענין שכלי, ושכל עמוק מאד, מכל מקום אנו יודעים זאת מהגשמיות, כלומר מהחיים הגשמיים. בעולם אנו רואים שאנשים מתבטאים: זה חכם, זה מבין וזה דעתן, הרי שגם בשכל הפשוט של חיי האנוש, נראים ונרגשים ההבדלים שבשכל. טעמו של דבר הוא שכן אור וכלי הם בערך זה לזה ולכן יכולים להבין מהאחד על השני.

בתשובת המשיח על שאלת מורנו הבעש"ט נ"ע "אימתי קאתי מר – לכשיפוצו מעינותיך חוצה", מובן בבהירות, שתורת הבעש"ט נ"ע היא כלי לאור גילוי של המשיח, בב"א.

כלל ידוע הוא שנוסף על שכל התהוות היא על ידי אור, הרי התהוות הכלים היא על ידי האור. האור יוצר את הכלי והכלי מקבל את האור. כפי שאנו רואים במוחש ששכל מהווה אותיות, לכל שכל האותיות שלו,

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק י"ט – השידוך

לאחר שהסתדר בוויטעבסק - לא היו תחילה לברוך שום דאגות. היה לו עדיין סכום כסף מסוים שחסך, דבר שהספיק לו לצרכיו המועטים. העיקר היה אצלו הלימוד, והישיבה בוויטעבסק, בה השמיעו שיעוריהם גיסו והגאון רבי פלטיאל, השביעה רצונו במידה מלאה.

כאשר הבחין ברוך מאוחר יותר שהכסף הולך ואוזל - יצא, כדרכו, לחפש עבודה. כיוון שלא ברר הרבה לא היה לו קשה למצוא עבודה, ככל שנודמנה לו.

עם צאתו העירה - נתקל בבנין שהיה בעיצומה של בניה. יהודים ולא-יהודים היו עסוקים שם בנשיאת אבנים ולבנים ובהשגת חמרי בניין. ברוך הציע עצמו לעבודה זו ונתקבל. לשמחתו בוצע התשלום בקבלנות - על מספר היחידות - או לפי שעות. דבר זה אפשר לברוך לעסוק בעבודה שעות מספר ולחזור לאחר מכן ללימודיו בבית-המדרש. בכלל, היה נוהג ברוך לעבוד רק במידה הדרושה לקבל שכר שיספיק למילוי צרכיו בלבד, ואילו את מותר הזמן הקדיש אך ורק ללימודים.

כך חלף הקיץ. ברוך חש עצמו בנוח בעיר מולדתו, שכן איש לא הפריע לו, בהיותו עצמאי במידה מספקת כדי שאיש לא יתערב בענייניו.

אלא שברוך לא ידע שכאשר ישב בוויטעבסק בשלווה ועסק בתורה - הרי בליאזנא, העיר אותה עזב לפתע בערב פסח, שרוי משהו בצער רב ובדאגה מוגברת על היעלמו שלו. היה זה רבי אברהם הגגן אתו התיידד ברוך כשהיה תחילה שכירו ומאוחר יותר - חברו ללימודים.

באותו ערב-פסח, כשנתברר לו לר' אברהם שברוך יצא מליאזנא, מבלי להשאיר עקבות, לא הצליח להסביר לעצמו מה אירע כאן בעצם. האם פירוש הדבר שברוך מסרב לסעוד ליד שולחנו?

זה זמן שר' אברהם מקדיש תשומת לב לברוך. למעשה ידע עליו את כל מה שיש לדעת. ר' אברהם ידע, ראשית, שברוך הוא למדן גדול וצדיק. הוא ידע גם על החלטתו האיננה ליהנות רק מיגיע כפיו. הוא אף ידע את מקור מחצבתו של ברוך, משפחתו ומולדתו. כל כמה שמיעט ברוך לדבר הצליח בכל זאת ר' אברהם להיוודע מפיו קמעה-קמעה על משפחתו המיוחסת שמוצאה מפוזן, ועל כך שנולד וגדל בוויטעבסק, בבית בקצה העיר, לא הרחק משפת הנהר דווינה.

ר' אברהם, שדרכו ושיטתו לא היו רחוקות משל ברוך, חש קשר נפשי עז אליו. כיוון שלר' אברהם היתה בת בוגרת, הבשיל מכבר הרעיון שברוך מתאים מאד כבן-זוג לבתו. רבקה, זה שמה של הבת, היתה צעירה מוכשרת ורבת מעלות. לדעתו של ר' אברהם אין יכול להיות זיווג הגון מזה, אלא שבמשך כל התקופה לא העיז לשוחח על כך ישירות עם ברוך. הוא ידע היטב על גישתו המקורית של ברוך לכל דבר. עדיין לא הצליח לברר אם ברוך מוכן בכלל לשאת אשה. כאדם מנוסה ומעשי החליט, אפוא, ר' אברהם, שתחילה עליו לקרב את ברוך יותר אליו ואל משפחתו. הזמנתו את ברוך להסב אתו לשולחן החג, היתה, אכן, מתוך כוונה שהלה יהפוך אצלו לבן-בית. בשעת ה"סדרים" ושאר סעודות החג, היה ברוך מתוודע יותר אל המשפחה, ואז היה נוח יותר לר' אברהם להציג לברוך את השידוך.

משום כך נגעה מאד לליבו של ר' אברהם העובדה שברוך נעלם לפתע.

- האם פירוש הדבר שברוך הרגיש בתכניותיו של ר' אברהם, ודווקא משום כך החליט לעזוב את ליאזנא? אם כך הרי יכול, לכאורה, עצם הדבר לשמש כתשובתו של ברוך לרעיונותיו של ר' אברהם

בנידון! ברם, ר' אברהם ידע היטב שיתכנו מאד נימוקים אחרים לעזיבתו של ברוך, מבלי כל קשר לרעיון השידוך.

לפיכך לא חדל ר' אברהם מלהרהר בברוך.

ר' אברהם החליט שעליו למצוא בכל מחיר את ברוך ולהביאו מכל מקום שיהיה אליו לליאזנא להיות חתנו. ברם, כיצד ניתן הדבר?

במשך הקיץ המשיך ר' אברהם, יחד עם שותף חדש, לחכור פרדסים. אחד הפרדסים הללו נמצא במרחק ניכר מליאזנא. כשהגיע מועד הקטיפה הציע השותף שר' אברהם יוליך את הפירות לוויטעבסק, העיר הגדולה היחידה באותה סביבה, ששם אפשר להשיג תמורה נאותה לסחורה.

להפתעתו של השותף, שסבר שיקשה לו לשכנע את ר' אברהם לקבל את הצעתו, הודיע הלה מיד על הסכמתו. כוונתו של ר' אברהם היתה, אגב-כך, לשהות בוויטעבסק כדי לחקור אחר מקום הימצאו של ברוך. ר' אברהם היה בטוח כי, על-פי הסימנים ששמע מפי ברוך, יצליח למצוא אותו שם. ואכן, מיד לאחר שר' אברהם מכר את הפירות - אגב: במחירים נאותים - וסיים בזריזות את סידוריו העסקיים, יצא על פני העיר כדי לחפש את ברוך. בזכרו את אשר סיפר לו ברוך בשעתו על הנהר דווינה, ועל הרובע הסמוך לו שבו גדל, מיהר לשם לערוך את חיפושיו, אך ללא תוצאות, שום עקבות של ברוך לא נמצאו שם. ר' אברהם היה מאוכזב.

עם זאת לא ויתר ר' אברהם על התקווה למצוא את ברוך. במשך הקיץ ביקר בוויטעבסק פעמים מספר אך לא העלה דבר.

ר' אברהם החליט לערוך נסיעה אל רבו, רבי אברהם זאב, בכישנקוביץ ולהתייעץ אתו אם להמשיך בחיפושיו אחר ברוך או למצוא חתן אחר לבתו. רבי אברהם זאב היה עבורו יותר מרבי, כי הוא גידלו בצעירותו ואף טרח להשיאו. רבי אברהם זאב יעץ לו להמשיך תקופה מסוימת בחיפושיו וכעבור התקופה הזו, אם לא יצליח במאמציו, יחפש שידוך אחר לבתו.

בכישנקוביץ הזדמן לו לר' אברהם להכיר בחור-ישיבה, תלמיד הישיבה בוויטעבסק, אשר סיפר בשבחיו של רבו, ראש הישיבה העילוי רבי יוסף יצחק, שהיה, כידוע לנו, גיסו של ברוך. לא הבחור ולא ר' אברהם ידעו על הקשר בין רבי יוסף יצחק, לבין ברוך. הבחור אף לא ידע על חיפושיו של ר' אברהם. אך ר' אברהם החליט שבביקורו הקרוב ישתדל להכיר את רבי יוסף יצחק. בחורף הבא ביקר ר' אברהם בוויטעבסק וביקר את ר' יוסף יצחק. תחילה לא עלה בדעתו לשאול את ר' יוסף יצחק על ברוך, אך במהלך השיחות ביניהם צף ועלה שמו של ברוך, ואז התברר, לשמחתו הגדולה של ר' אברהם, שברוך הוא גיסו של ר' יוסף יצחק וכי הוא נמצא בוויטעבסק ומתנהג לפי דרכו מאז.

מיד הסביר ר' אברהם לר' יוסף יצחק, בשמחה רבה, את מטרת נסיעותיו. ר' יוסף יצחק העמידו על כך שביחס לשידוך יש לו לדבר אך ורק עם ברוך. מכבר היה לו לדעת שברוך נמנה על אותם אישים שאינם נתונים להשפעה.

ברם, היכן מוצאים את ברוך - כאשר קרוביו שלו רואים אותו לעתים רחוקות ביותר? ר' יוסף יצחק ידע רק באיזה בית-מדרש הוא לומד. מיד מיהר ר' אברהם אל אותו בית-מדרש וישב ללמוד. לא עבר זמן רב וברוך הופיע בבית המדרש. להפתעתו של ר' אברהם קיבלו הפעם ברוך, שהיה בדרך כלל מסויג וקר, בלבביות ובחמימות. הם נפלו איש על צוואר רעהו בחיבוקים ונשיקות.

"כל העת שחלפה מאז נעלמת חיפשותיך" - אמר ר' אברהם לברוך - "ומאד הצטערתי על היעלמך מליאזנא מבלי להשאיר עקבות כלשהן".

אלא שר' אברהם לא נזקק יותר להסברים מצד ברוך. הידידות שגילה כלפיו והחמימות שחש מצדו העידו כי ההתקשרות הנפשית היא הדדית. עתה נוכח ר' אברהם שעמלו לא היה לריק. אלא שעתה ניצבת השאלה - אם אמנם יסכים ברוך לשידוך המוצע.

השיחה בנושא היתה צריכה להתנהל בזהירות רבה, כך גם יעץ ר' יוסף יצחק, גיסו של ברוך. ר' יוסף יצחק מצדו אף ניסה להכין את ברוך לקראת השיחה שעמד ר' אברהם לנהל אתו. ברוך גילה אוזניים קשובות, וכשהגיעה השיחה בה הציע ר' אברהם לברוך שיהא לחתנו - נתן ברוך את הסכמתו, אלא שהציג עם זאת תנאים מסוימים, אופייניים לו ולדרכו בה הלך.

אגרות קודש

בי"ה, כ"ז מרח"ח תרפ"ה

אל ש"ב הנכבד ומרומם וו"ח וי"א
מו"ה עזריאל זעליג שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו, נהניתי במאד מאד על אשר התאספו יחד בועידת רעים אהובים והתענגו לשבת יחדיו ולהתעורר בדבר הרמת קרן החסידות, אבל מעט הוא ההתעוררות הלזו. התבונן בעצמך אם כי צעיר התלמידים הנך אבל עניך ראו זוהר אור אספקלריא המאירה וקול דברי קדשו שמעת קול חוצב להבות אש, אשר יש בו כדי לעורר, להעיר ולהאיר.

מספרים על האדמו"ר משפאלא הנק' דער שפאלער זיידע שידוע שהי' איש נלהב מאד ביתר שאת ויתר עז על שאר חבריו תלמידי המגיד. ובהיותו בליאדי אצל רבנו הזקן (בשנת תקס"ט או תק"ע) סיפר אשר בהיותו בן ג' שנים ראה את

רבינו הבעש"ט און ער האט מיר ארויף גילייגט דיא הייליקע האנט אויפן הארצין, און פון יעמאלט אן איז מיר ווארעם [הניח ידו הקדושה על ליבי, ומאז חם לי]. כי תנועת הצדיק ומכ"ש ראוי ושמיעת קול צריך לפעול שלא ישכח לעד וגם קטן וצעיר צריך להיות בהתעוררות גדולה, באופן שיפעול גם על זולתו. ובפרט אשר ת"ל כעת ישנם במדינתם כמה וכמה מתלמידינו היקרים שי' אשר עליהם החובה והמצוה להתדבר ולהתאחד בכוונה אחת להרים קרן החסידות, והתרוממות קרנה היא ע"י הקביעות עתים ללמוד, ואשר הלימוד יהי' ע"מ לעשות ולקיים, און עס זאל זיך דער הערין א חיות בקיום התו"מ.

כתוב לי מכל הנעשה אתך, וידעתי כי כמה פעמים עלה בידך לפעול לטובה בהתחזקות בלימוד ובטח יעזרך השי"ת גם עתה.

ש"ב הדו"ש ומברכך

יוסף יצחק שניאורסאהן

[אג"ק מוהריי"צ כרך א' עמ' תמוז]

כג א ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה: ב ותמת שרה בקרית ארבע הוא חברון בארץ כנען ויבא אברהם לספר לשרה ולבכתה: ג ויקם אברהם מעל פניו וידבר אל-בני חת לאמר: ד גר-ותושב אנכי עמכם תנו לי אחזת-קבר עמכם ואקברה מתי מלפני: ה ויענו בני-חת את-אברהם לאמר לו: ושמענו | אדני נשיא אלהים אתה בתוכנו במבחר קברינו קבר את-מתך איש ממונו את-קברו לא-יכלה ממוך מקבר מתך: ז ויקם אברהם וישתחו לעם-הארץ לבני-חת: ח וידבר אתם לאמר אם-יש את-נפשכם לקבר את-מתי מלפני שמעוני ופגעו-לי בעפרון בן-צחר: ט ויתן-לי את-מערת

א ויהיו חיי שרה מאה ועשרין ושבע שנים שני חיי שרה: ב ומיתת שרה בקרית ארבע היא חברון בארעא דכנען ואתא אברהם למספדה לשרה ולמבכה: ג וקם אברהם מעל אפי מיתה ומלל עם בני חתאה למימר: ד דיר ותותב אנא עמכון הבו לי אחסנת קבורא עמכון ואקבר מיתי מן קדמי: ה ואתיבו בני חתאה ית אברהם למימר לה: ו קבל מננא רבוננא רב קדם: ז את ביננא בשפר קברנא קבר ית מיתך אנש מננא ית קברה לא ימנע ממוך מלמקבר מיתך: ז וקם אברהם וסגיד לעמא דארעא לבני חתאה: ח ומלל עמהון למימר אם אית רעוא בנפשכון למקבר ית מיתי מן קדמי קבילו מני ובעו לי מן עפרון בר צוחר: ט ויתן לי ית מערת כפלתא די לה די בסטר

רש"י

נשחט, פרחא נשמתה ממנה ומתה: (ד) גר ותושב אנכי עמכם. גר מארץ אחרת, ונתישבותי עמכם. ומדרש אגדה: אם תרצו, הרניני גר, ואם לאו, אהיה תושב ואטלנה מן הדין, שאמר לי הקדוש ברוך הוא: "לורעך אתן את-הארץ הזאת": אחזת-קבר. אחזת קרקע לבית הקברות: (ו) לא-יכלה. לא ימנע, כמו: (תהלים מ) "לא תכלא רחמיק", וכמו: (לעיל ח) "ויכלא הגשם": (ח) נפשכם. רצונכם: ופגעו-לי. לשון בקשה, כמו: (רות א) "אל-תפגעו-בי": (ט) המכפלה. בית ועליה על גביו. דבר אחר: שפולה בזוגות (עירובין נג): בכסף מלא. אשלם כל שויה. וכן דוד אמר לארונה: (דברי הימים א כא) "בכסף מלא":

(א) ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים. לכה, נכתב "שנה" בכל כולו וכלל, לומר לה שכל אחד נדרש לעצמו, בת כ' כבת כ' לחטא, מה בת כ' לא חטאה, שהרי אינה בת ענשין, אף בת כ' בלא חטא, ובת כ' כבת ז' ליפי: שני חיי שרה. פלן שוין לטובה: (ב) בקרית ארבע. על שם ארבע ענקים שהיו שם: אחימן, ששי ותלמי ואביהן. דבר אחר: על שם ד' זוגות שנקברו שם איש ואשתו: (ב"ר) אדם וחוה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה: ויבא אברהם. מבאר שבע: לספר לשרה ולבכתה. ונסמכה מיתת שרה לעקדת יצחק, לפי שעל ידי בשורת העקדה, שנודמן בנה לשחיטה, וכמעט שלא

הַמִּכְפֹּלָה אֲשֶׁר-לוֹ אֲשֶׁר בִּקְצָה שְׂדֵהוּ בְּכֶסֶף
מֵלֵא יִתְּנָהּ לִי בְּתוֹכְכֶם לֹאֲחֻז־קָבֵר כִּסִּי:
וְעַפְרוֹן יֵשֵׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי-חַת וַיַּעַן עַפְרוֹן הַחִתִּי
אֶת-אַבְרָהָם בְּאָזְנוֹ בְּנֵי-חַת לְכָל בְּאֵי שַׁעַר-
עִירוֹ לֵאמֹר כִּסִּי: ^{כס"י} יֵא לֹא-אֲדֹנִי שְׁמַעֲנִי הַשְּׂדֵה
נָתַתִּי לָךְ וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר-בּוֹ לָךְ נָתַתִּיהָ לְעֵינִי
בְּנֵי-עַמִּי נָתַתִּיהָ לָךְ קָבֵר מִתָּךְ כִּסִּי: ^{כס"י} יֵב וַיִּשְׁתַּחוּ
אַבְרָהָם לִפְנֵי עַם-הָאָרֶץ: ^{ישראל יג} וַיְדַבֵּר אֶל-
עַפְרוֹן בְּאָזְנוֹ עַם-הָאָרֶץ לֵאמֹר אַךְ אִם-אַתָּה
לוֹ שְׁמַעֲנִי נָתַתִּי כֶסֶף הַשְּׂדֵה קַח מִמֶּנִּי
וְאֶקְבְּרָה אֶת-מִתִּי שְׂמָה כִּסִּי: ^{יד} וַיַּעַן עַפְרוֹן
אֶת-אַבְרָהָם לֵאמֹר לוֹ: ^{טו} אֲדֹנִי שְׁמַעֲנִי אֶרֶץ
אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל-כֶּסֶף בִּינֵי וּבִינָךְ מֵהָהוּא
וְאֶת-מִתְךָ קָבֵר כִּסִּי: ^{טז} וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל-
עַפְרוֹן וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם לְעַפְרוֹן אֶת-הַכֶּסֶף
אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּאָזְנוֹ בְּנֵי-חַת אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל
כֶּסֶף עֹבֵר לַסֹּחֵר כִּסִּי: ^{ע"ב בחול שני יז} וַיָּקָם | שְׂדֵה

חַקְלָה בְּכֶסֶף שָׁלִים יִתְּנֶינָה לִי
בִּינִיכּוֹן לֹאֲחֻסָּנָה קְבוּרָא:
וְעַפְרוֹן יָתֵב בְּגוֹ בְּנֵי חַתָּא
וְאִתֵּיב עַפְרוֹן חַתָּא יֵת אַבְרָהָם
קָדָם בְּנֵי חַתָּא לְכָל עָלֵי תַרְע
קַרְתָּה לְמִימַר: יֵא לֹא רַבּוֹנִי
קָבִיל מִנִּי חַקְלָא יִהְיִית לָךְ
וּמַעֲרָתָא דִּי בַּה לָךְ יִהְיִיתָה לְעֵינִי
בְּנֵי עַמִּי יִהְיִיתָה לָךְ קָבֵר מִיתָךְ:
יֵב וּסְגִיד אַבְרָהָם קָדָם עַמָּא
דְּאַרְעָא: יג וּמִלִּיל עִם עַפְרוֹן
קָדָם עַמָּא דְּאַרְעָא לְמִימַר בְּרַם
אִם אַתָּ עֶבֶד לִי טִיבּוֹ קָבִיל מִנִּי
אַתָּן כֶּסֶף דְּמִי חַקְלָא סָב מִנִּי
וְאֶקְבֵּר יֵת מִיתִי תָמָן: יד וְאִתֵּיב
עַפְרוֹן יֵת אַבְרָהָם לְמִימַר לֵה:
טו רַבּוֹנִי קָבִיל מִנִּי אַרְעָא שְׁוִיָּא
אַרְבַּע מֵאָה סְלַעִין דְּכֶסֶף בִּינָא
וּבִינָךְ מֵהָ הִיא וְיֵת מִיתָךְ קָבֵר:
טז וְקָבִיל אַבְרָהָם מִן עַפְרוֹן וְתַקַּל
אַבְרָהָם לְעַפְרוֹן יֵת כֶּסֶף דְּמִלִּיל
קָדָם בְּנֵי חַתָּא אַרְבַּע מֵאָה
סְלַעִין דְּכֶסֶף מִתְקַבֵּל סְחוּרָא (נ"י
דְּמִתְקַבֵּל סְחוּרָתָא) בְּכָל מְדִינָתָא:
יז וְקָם חַקְל עַפְרוֹן דִּי בְּכַפֵּלְתָּא

רש"י

בין שְׁנֵי אוֹהֲבִים כְּמוֹנוֹ מֵהָ הִיא חֲשׂוּבָה, לְכָלוּם,
אֶלָּא הֵנַח אֶת הַמֶּכֶר, (כ"ר) וְאֶת-מִתְךָ קָבֵר:
(טז) וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם לְעַפְרוֹן. (בכורות ג) חֶסֶר וִי"ו,
לְפִי שֶׁאֵמַר הֶרְבֵּה וְאֶפְלוּ מַעַט לֹא עָשָׂה, (ב"מ פז)
שֶׁנֶּטֶל מִמֶּנּוּ שְׁקָלִים גְּדוּלִּים, קִנְטְרִין, שֶׁנֶּאֱמַר:
"עוֹבֵר לְסוּחָר", שֶׁמִּתְקַבְּלִים בְּשֶׁקֶל בְּכָל מְקוֹם, וַיֵּשׁ
מְקוֹם שֶׁשְׁקָלִיהֶם גְּדוּלִּים, שֶׁהֵן קִנְטְרִין, צִנְטִיָּאֵרִ"ש
בְּלַעַ"ז: (יז) וַיָּקָם שְׂדֵה עַפְרוֹן. תְּקוּמָה הֵיטָהּ לוֹ,
שֶׁצִּיצָא מִיַּד הַדְּיוּט לִיד מְלָךְ, וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מְקָרָא:
וַיָּקָם הַשְּׂדֵה וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר בּוֹ וְכָל הָעֵץ לְאַבְרָהָם

(י) וְעַפְרוֹן יֵשֵׁב. כְּתִיב חֶסֶר, אוֹתוֹ הַיּוֹם מִנוּהוּ
שׁוּטָר עָלֵיהֶם, מִפְּנֵי חֲשִׁיבוּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם שֶׁהָיָה
צָרִיף לוֹ, עָלָה לְגַדְלָה: לְכָל בְּאֵי שַׁעַר-עִירוֹ. שֶׁכֵּלָן
בְּטָלוּ מִמְּלָאכְתָּן וּבָאוּ לְגַמֵּל חֶסֶד לְשָׂרָה:
(יא) לֹא-אֲדֹנִי. לֹא תִקְנֶה אוֹתָהּ בְּדָמִים: נָתַתִּי
לָךְ. הֵרִי הִיא כְּמוֹ שֶׁנָּתַתִּיהָ לָךְ: (יג) אַךְ אִם-אַתָּה
לוֹ שְׁמַעֲנִי. אַתָּה אוֹמֵר לִי לְשַׁמֵּעַ לָךְ וְלִיקַח בְּחִנָּם,
אֲנִי אֵי אֶפְשִׁי בְּכֶךְ "אַךְ אִם אַתָּה לוֹ שְׁמַעֲנִי",
הִלּוּאִי וְתִשְׁמַעֲנִי: נָתַתִּי. דּוּנִי"ש בְּלַעַ"ז, מוֹכֵן הוּא
אַצְלִי, וְהִלּוּאִי נָתַתִּי לָךְ כְּכֹר: (טו) בִּינִי וּבִינָךְ.

עֲפָרוֹן אֲשֶׁר בַּמִּכְפֶּלֶה אֲשֶׁר לִפְנֵי מִמְרָא
הַשָּׂדֶה וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר-בּוֹ וְכָל-הָעֵץ אֲשֶׁר
בַּשָּׂדֶה אֲשֶׁר בְּכָל-גִּבְלוֹ סָבִיב רַש"י: יח לְאַבְרָהָם
לְמִקְנָה לְעֵינֵי בְנֵי-חֵת בְּכָל בְּאֵי שַׁעַר-
עִירוֹ רַש"י: יט וְאַחֲרֵי-כֵן קָבַר אַבְרָהָם אֶת-שָׂרָה
אִשְׁתּוֹ אֶל-מַעֲרַת שְׂדֵה הַמִּכְפֶּלֶה עַל-פְּנֵי
מִמְרָא הוּא חֲבֵרוֹן בְּאֶרֶץ בְּנֵעֵן: כ וַיָּקָם הַשָּׂדֶה
וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר-בּוֹ לְאַבְרָהָם לְאַחֲזֵת-קָבַר
מֵאֵת בְּנֵי-חֵת: ס כד א וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא
בִּימֵים וַיְהִי בֶרֶךְ אֶת-אַבְרָהָם בְּכָל רַש"י:
כ וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל-עֲבָדָיו זָקֵן בֵּיתוֹ הַמָּשָׁל
בְּכָל-אֲשֶׁר-לוֹ שִׁים-נָא יִדְךָ תַּחַת יְרֵכִי רַש"י:
ג וַאֲשַׁבִּיעֲךָ בִּיהוָה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי
הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא-תִקַּח אִשָּׁה לְבָנִי מִבְּנוֹת
הַבְּנֵינִי אֲשֶׁר אֲנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ: ד כִּי אֶל-
אֶרְצִי וְאֶל-מִוְלָדְתִּי תֵלֵךְ וְלִקְחַת אִשָּׁה לְבָנִי
לְיִצְחָק: ה וַיֹּאמֶר אֵלָיו הֶעָבַד אוֹלִי לְאֶת-תַּאֲבָה
הָאִשָּׁה לָלֶכֶת אַחֲרַי אֶל-הָאָרֶץ הַזֹּאת הֵהָשֵׁב
אָשִׁיב אֶת-בְּנִךְ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יֵצֵאת מִשָּׁם:
ו וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְרָהָם הִשְׁמַר לְךָ פֶּן-תֵּשִׁיב

די קדם ממרא חקלא ומערתא די
בה וכל אילני די בחקלא די בכל
תחומה סחור סחור:
יח לאברהם לזכינוהי לעיני בני
חתאה בכל עלי תרע קרתה:
יט ובתר כן קבר אברהם ית שרה
אתהה במערת חקל כפלתא על
אפי ממרא היא חברון בארעא
דבנען: כ וקם חקלא ומערתא
די בה לאברהם לאחסנת קבורא
מן בני חתאה: א ואברהם סיב
על ביומין ויי בריך ית אברהם
בכלא: ב ואמר אברהם לעבדה
סבא דביתה דשליט בכל די לה
שוי כען ידך תחות ירכי:
ג ואקום עלך במימרא דיי
אלהא דשמיא ואלהא דארעא
דלא תסב אתתא לברי מבנת
בנענאי די אנא יתב ביניהון:
ד אלהין לארעי וללדותי תיזיל
ותסב אתתא לברי ליצחק:
ה ואמר לה עבדא מאים לא
תיבי אתתא למיתי בתרי לארעא
הדא האתבא אתיב ית ברך
לארעא די נפקתא מתמן:
ו ואמר לה אברהם אסתמר לך
דילמא תתיב ית ברי לתמן: ז ויי
אלהא דשמיא די דברני מבית
אבא ומארע ולדותי ודי מלל לי

רש"י

(שבועות לח) לפי שהנשבע צריך שיטל בידו חפץ
של מצוה, כגון: ספר תורה, או תפלין, והמילה
היתה מצוה ראשונה לו, ובאה לו על ידי צער
והיתה חביבה עליו ונטלה. (ורוצה לומר: מה
שלא אמר 'תחת ירכך', והיה לו להשביע העבד

למקנה וגו'"): (יח) בכל באי שער-עירו. בקרב
כלם ובמצמד כלם הקנהו לו: (א) ברך את-
אברהם בכל. "בכל" עולה בגימטריא 'בן', ומאחר
שהיה לו בן, היה צריך להשיאו אשה: (ב) זקן
ביתו. לפי שהוא דבוק, נקוד זקן: תחת ירכי.

אֶת־בְּנֵי שָׁמָּה: וַיְהִי | אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר
 לָקַחְנִי מִבֵּית אָבִי וּמֵאֶרֶץ מוֹלַדְתִּי וְאֲשֶׁר
 דִּבֶּר־לִי וְאֲשֶׁר נִשְׁבַּע־לִי לֵאמֹר לְזָרְעֶךָ אֶתֶּן
 אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת הוּא יִשְׁלַח מִלְּאָכּוֹ לִפְנֶיךָ
 וְלִקְחֹתָ אִשָּׁה לְבָנִי מִשָּׁם כִּסִּי: ח וְאִם־לֹא
 תֵּאֱבֹה הָאִשָּׁה לָלֶכֶת אַחֲרָיִךָ וְנִקִּיתָ מִשְׁבַּעְתִּי
 זֹאת רַק אֶת־בְּנֵי לֹא תִשָּׁב שָׁמָּה כִּסִּי: ט וַיֵּשֶׁם
 הָעֶבֶד אֶת־יָדוֹ תַּחַת יָרֵךְ אַבְרָהָם אֲדֹנָיו
 וַיִּשְׁבַּע לוֹ עַל־הַדָּבָר הַזֶּה: שְׁלִישִׁי וַיִּקַּח הָעֶבֶד
 עֲשָׂרָה גִּמְלִים מִגִּמְלֵי אֲדֹנָיו וַיִּלְךָ וְכָל־טוֹב
 אֲדֹנָיו בִּידּוֹ וַיָּקָם וַיִּלְךָ אֶל־אֲרָם נְהֲרִים אֶל־
 עִיר נַחֹר כִּסִּי: י וַיִּבְרַךְ הַגִּמְלִים מְחוּץ לָעִיר
 אֶל־בְּאֵר הַמַּיִם לָעֵת עָרֵב לָעֵת צֹאת
 הַשָּׁאֲבֹת כִּסִּי: יב וַיֹּאמֶר
 הַיּוֹם וַעֲשֵׂה־חֶסֶד עִם אֲדֹנִי אַבְרָהָם: יג הִנֵּה אֲנִי נֹצֵב עַל־עֵין הַמַּיִם

רש"י

במילתו, לפי ששאל אברהם היתה ראשונה לו קדם
 מילת העבד, וקל להבין: (ז) ה' אלהי השמים
 אשר לקחני מבית אבי. ולא אמר: ואלהי הארץ,
 ולמעלה אמר ו'אשביעך וגו'". אמר לו: עכשו
 הוא "אלהי השמים ואלהי הארץ", שהרגלתיו בפי
 הבריות, אבל כשלקחני מבית אבי, היה "אלהי
 השמים" ולא אלהי הארץ, שלא היו באי עולם
 מכירים בו ושמו לא היה רגיל בארץ: מבית אבי.
 מתרן: ומארץ מולדתי. מאור בשדים: ואשר
 דבר-לי. לצרפי, כמו: "אשר דבר עלי", וכן כל
 'לי, ולו ולקח' הסמוכים אצל דבור, מפרשים
 בלשון 'על', ותרגום שלקחם (רצונו, שדרך התרגום
 להשתמש למ"ד במקום בעבור, וקל להבין) 'עלי,

עלוהי, עליהון, שאין נופל אצל דבור לשון 'לי
 ולו ולקחם', אלא: אלי, אליו, אליהם, ותרגום
 שלקחם: 'עמי, עמיה, עמהון', אבל אצל אמירה
 נופל לשון 'לי, ולו ולקחם': ואשר נשבע-לי. בין
 הבריות: (ח) ונקית משבועתי וגו'. וקח לו אשה
 מבנות ענר, אשפל וממרא (קידושין סא): רק
 את-בני וגו'. 'רק', מעוט הוא: בני אינו חוזר,
 אבל יעקב בן בני, סופו לחזור: (י) מגמלי אדניו.
 (ב"ר) נכרין היו משאר גמלים, שהיו יוצאין ומומין
 מפני הגזל, שלא ירעו בשדות אחרים: וכל-טוב
 אדניו בידו. (ב"ר) שטר מתנה כתב ליצחק על כל
 אשר לו, כדי שיקפצו לשלח לו בתם: ארם-
 נהרים. בין שתי נהרות יושבת: (יא) ויברך

וּבְנוֹת אֲנִשֵּׁי הָעִיר יֵצְאוּ לְשֹׂאב מַיִם: יד וְהָיָה
כְּתִיב הַנֶּעַר קָרִי הַנֶּעֱרָה אֲשֶׁר אָמַר אֵלֶיהָ הַפִּי-נָא
כִּדָּךְ וְאַשְׁתָּה וְאִמְרָה שְׁתֵּה וְגַם-גְּמֻלֶיךָ
אֲשַׁקֶּה אֹתָהּ הַכֹּחֶת לְעַבְדְּךָ לִיצְחָק וְכֵה אֲדַע
כִּי-עָשִׂיתָ חֶסֶד עִם-אֲדֹנִי כִסִּי: טו וַיְהִי-הוּא
מִוֹם כָּלָה לְדַבֵּר וְהִנֵּה רַבֵּקָה יֵצְאת אֲשֶׁר
יָלְדָה לְבִתּוֹאֵל בֶּן-מִלְכָּה אִשְׁתּוֹ נָחוֹר אַחֵי
אַבְרָהָם וְכֵדָה עַל-שִׁכְמָה: טז כְּתִיב וְהַנֶּעַר
קָרִי וְהַנֶּעֱרָה טֹבַת מְרָאָה מְאֹד בְּתוֹלָה וְאִישׁ
לֹא יָדָעָה וַתֵּרֶד הָעֵינָה וַתִּמְלֹא כֵדָה
וַתַּעַל כִסִּי: יז וַיֵּרֶץ הָעֶבֶד לִקְרֹאתָהּ וַיֹּאמֶר
הַגְּמִיאִנִי נָא מַעַט-מַיִם מִכִּדְּךָ כִסִּי: יח וַתֹּאמֶר
שְׁתֵּה אֲדֹנִי וַתִּמְהַר וַתֵּרֶד כֵּדָה עַל-יָדָהּ
וַתִּשְׁקֶהוּ כִסִּי: יט וַתִּכַּל לְהִשְׁקָתוֹ וַתֹּאמֶר גַּם
לְגְמֻלֶיךָ אֲשַׁאֵב עַד אִם-כָּלוּ לְשִׁתּוֹ כִסִּי:
כ וַתִּמְהַר וַתַּעַר כֵּדָה אֶל-הַשִּׁקָּת וַתֵּרֶץ עוֹד
אֶל-הַבָּאָר לְשֹׂאב וַתִּשְׁאֵב לְכָל-גְּמֻלֹי כִסִּי:

רש"י

הַגְּמִלִים. הַרְבִּיצִים: (יד) אֵת הַכֹּחֶת. רְאוּיָהּ הִיא
לו, שֶׁתֵּהָא גּוֹמֶלֶת חֲסָדִים, וְכֵדָהּ הִיא לִיכְנֹס בְּבִיתוֹ
שֶׁל אַבְרָהָם, וּלְשׁוֹן 'הוֹכַחְתָּ', בִּרְרָתָהּ, אֶפְרוֹכִישׁ ט
בְּלַעֲזָ: וְכֵה אֲדַע. לְשׁוֹן תַּחֲנוּנָה, 'הוֹדַע לִי בָה':
כִּי-עָשִׂיתָ חֶסֶד. אִם תִּהְיֶה מִמְשַׁפְּחוֹתוֹ וְהוֹגֶנֶת לוֹ,
אֲדַע "כִּי עָשִׂיתָ חֶסֶד" (כ"ר): (טז) בְּתוֹלָה.
מִמָּקוֹם בְּתוֹלִים (כ"ר): וְאִישׁ לֹא יָדָעָה. שְׁלֹא
בְּדַרְכָּהּ, לִפִּי שְׁבֻנוֹת הַנִּכְרִים הָיוּ מִשְׁמֵרוֹת מָקוֹם
בְּתוֹלִיָּהוּ וּמִפְקִירוֹת עֲצָמָן מִמָּקוֹם אַחֵר, הָעֵיד עַל
זוֹ שְׁנִקְיָה מִכָּל: (יז) וַיֵּרֶץ הָעֶבֶד לִקְרֹאתָהּ. לִפִּי

שָׂרָאָה שְׁעָלוּ הַמַּיִם לִקְרֹאתָהּ (בְּרֹאשִׁית רַבָּה):
הַגְּמִיאִנִי נָא. לְשׁוֹן גְּמִיעָה, הוֹמִי"ר בְּלַעֲזָ:
(יח) וַתֵּרֶד כֵּדָה. מַעַל שִׁכְמָה: (יט) עַד אִם-
כָּלוּ. הָרִי 'אִם' מִשְׁמַשׁ בְּלַשׁוֹן 'אֲשֶׁר': אִם-כָּלוּ.
תֵּרֶגֶם אֲוִנְקָלוֹס: 'דִּי סַפְקוֹן' שְׁזוֹ הִיא גָּמַר שְׁתִּיתָן,
כְּשִׁשְׁתוֹ דִּי סַפְקוֹן: (כ) וַתַּעַר. לְשׁוֹן נִפְיָעָה,
וְהִרְבָּה יֵשׁ בְּלַשׁוֹן מִשְׁנָה 'הַמַּעֲרָה מִכָּלִי אֶל כָּלִי',
וּבִמְקָרָא יֵשׁ לוֹ דּוּמָה: (תְּהִלִּים קמ"א) "אֶל תַּעַר
נִפְשִׁי", (ישעיה נג) "אֲשֶׁר הִעֲרָה לַמּוֹת נִפְשׁוֹ":
הַשִּׁקָּת. אֲכֹן חֲלוּלָה שְׁשׁוּתִים בָּהּ הַגְּמִלִים:

ומלת לכל גמלוהי: כא וגברא
שהי בה מסתפל שתיק למידע
האצלח יי ארחה אם לא:
כב והנה כד ספיקו גמליא
למשתי ונסיב גברא קדשא
דדהבא תקלא מתקלה ותרינ
שירין על ידהא מתקל עשר
סלעין דדהבא מתקלהון:
כג ואמר בת מן את חוי כען לי
האית בית אבוך אתר פשר לנא
למבת: כד ואמרת לה בת בתואל
אנא בר מלכא דילידת לנחור:
כה ואמרת לה אף תבנא אף
כסתא סגי עמנא אף אתר פשר
למבת: כו וכרע גברא וסגיד
קדם יי: כז ואמר בריך יי אלהא
דרבוני אברהם די לא מנע
טיבותה וקושטה מן רבוני אנא

כא והאיש משתאה לה מחריש לדעת
ההצליח יהוה דרכו אמלא כס"י: כב ויהי
כאשר כלו הגמלים לשותות ויקח האיש גזם
זהב בקע משקלו ושני צמידים עלידיה
עשרה זהב משקלם כס"י: כג ויאמר בתמי את
הגדי נא לי היש בית-אביך מקום לנו
ללין כס"י: כד ותאמר אליו בת-בתואל אנכי
בן-מלכה אשר ילדה לנחור כס"י: כה ותאמר
אליו גם-תבן גם-מספוא רב עמנו גם-מקום
ללון כס"י: כו ויקד האיש וישתחו ליהוה: רביעי
כו ויאמר ברוך יהוה אלהי אדני אברהם אשר
לא-עזב חסדו ואמתו מעם אדני אנכי בדרך

רש"י

לראות "ההצליח ה' דרכו". ואין לתרגם שתי,
שהרי אינו לשון שתיה, שאין אל"ף נופלת בלשון
שתיה: משתאה לה. משתומם עליה, כמו: (לעיל
כ) "אמרי לי אחי הוא", וכמו: (לקמן כו) "וישאלו
אנשי המקום לאשתו": (כב) בקע. רמז לשקלי
ישראל, "בקע לגלגלת": ושני צמידים. רמז לשני
לוחות מצודות: עשרה זהב משקלם. רמז
לעשרת הדברות שבהן: (כג) ויאמר בתמי את.
לאחר שנתן לה שאלה, לפי שהיה בטוח בזכותו
של אברהם, שהצליח הקב"ה דרכו: ללין. לינה
אחת, 'לין' שם דבר, והיא אמרה "ללון", כמה
לינות: (כד) בת-בתואל. השיבתו על ראשון,
ראשון, ועל אחרון, אחרון: (כה) מספוא. כל
מאכל הגמלים קרוי מספוא, כגון תבן ושעורים:
(כז) בדרך. דרך המזמן, דרך הישר, באותו דרך
שהייתי צריך. וכן כל בי"ת ולמ"ד וזה"א
המשמשים בראש התבה ונקודים בפת"ח, מדברים

(כא) משתאה. לשון שאיה, כמו: "שאו ערים",
(ישעיה ו) "תשאנה שממה": משתאה. משתומם
ומתבהל על שראה דברו קרוב להצליח, אבל אינו
יודע אם ממשפחת אברהם היא אם לאו. ואל
תתמה בתי"ו של משתאה, שאין לה תבה שתחלת
יסודה שי"ן ומדברת בלשון מתפעל, שאין תי"ו
מפרידה בין שתי אותיות של עקר היסוד, כגון:
"משתאה, מגזרת שאה", "משתולל" (ישעיה נט)
מגזרת "שולל", (שם טז) "וישתומם", מגזרת
שממה. "וישתמר חקות עמרי" (מיכה ו) מגזרת
וישמר. אף כאן, משתאה, מגזרת תשאנה. וכשם
שאתה מוצא לשון משומם באדם, נבהל, ונאלם
ובעל מחשבות, כמו: (איוב יח) "על יומו נשמו
אחרונים", (ירמיה ב) "שמו שמים", (דניאל ד)
"אשתומם כשעה חדא", כך תפרש לשון שאיה
באדם בהול ובעל מחשבות. ואונקלוס תרגם לשון
שהיה, "וגברא שהי", שוהה ועומד במקום אחד,

בְּאוֹרַח תִּקְנָא דְּכַרְנִי יִי בֵּית
אֲחוּהִי דְּרַבּוּנִי: כח וְהִטָּת
עוֹלָמְתָא וְחוּיָאָת לְבֵית אִמָּה
פְּתַגְמִיָּא הָאֵלִין: כט וְלִרְבָּקָה
אַחָא וְשִׁמְהָ לָּבֶן וְרִהַט לָּבֶן לֹת
גְּבָרָא לְבָרָא לֹת עֵינָא: ל וְהָוָה
כַּד חָזָא יֵת קִדְשָׁא וְיֵת שִׁירָיָא עַל
יְדֵי אַחְתָּהּ וְכַד שָׁמַע יֵת פְּתַגְמִי
רְבָּקָה אַחְתָּהּ לְמִימַר כְּדִין מְלִל
עָמִי גְּבָרָא וְאַתָּא לֹת גְּבָרָא וְהָא
קָאֵם עֲלָוִי גְּמֻלְיָא עַל עֵינָא:
לא וְאָמַר עוֹל בְּרִיקָא דִּי לְמָא
אַתָּ קָאֵם גְּבָרָא וְאַנָּא פְּנִיתִי בֵּיתָא
וְאַתָּר כְּשֵׁר לְגְּמֻלְיָא: לב וְעַל
גְּבָרָא לְבֵיתָא וְשָׂרָא גְּמֻלְיָא וְיֵהֱב
תְּכֵנָא וְכִסְתָּא לְגְּמֻלְיָא וּמִיָּא
לְאַסְחָאָה רְגִלוֹהִי וְרְגְלֵי גְּבָרָא
דְּעָמָה: לג וְשׁוּיָאוּ קְדָמוּהִי
לְמִיכָל וְאָמַר לָא אֵיכוֹל עַד
דְּאַמְלִל פְּתַגְמִי וְאָמַר מְלִל:
לד וְאָמַר עֲבָדָא דְּאַבְרָהָם אָנָּא:
לה וַיִּן כְּרִיף יֵת רַבּוּנִי לְחֻדָּא
וְרָבָא וְיֵהֱב לָהּ עָאן וְתוֹרִין וְכִסְף
וְדִהֲב וְעֲבָדִין וְאַמְהָן וְגִמְלִין
וְחִמְרִין: לו וּלְיִלִידַת שָׂרָה אֶתָּה
רַבּוּנִי בֵּר לְרַבּוּנִי בְּתֵר דְּסִיכָת

נַחֲנִי יְהוָה בֵּית אָחִי אֲדָנִי כִּי: כח וְתָרִין
כְּתִיב הַנֶּעַר קָרִי הַנֶּעֱרָה וְתִגְדַּר לְבֵית אִמָּה כְּדִבְרִים
הָאֵלֶּה כִּי: כט וְלִרְבָּקָה אָח וְשִׁמּוֹ לָבֶן וְיִרְצֵן לָבֶן
אֶל־הָאִישׁ הַחוּצָה אֶל־הָעֵין כִּי: ל וְיֵהִי |
כִּרְאֵת אֶת־הַנָּזִם וְאֶת־הַצְּמָדִים עַל־יְדֵי אַחְתּוֹ
וְכִשְׁמֻעוֹ אֶת־דְּבָרֵי רְבָקָה אַחְתּוֹ לֵאמֹר כֹּה־
דִּבֶּר אֵלַי הָאִישׁ וַיָּבֹא אֶל־הָאִישׁ וְהִנֵּה עֹמֵד
עַל־הַגְּמָלִים עַל־הָעֵין כִּי: לא וַיֹּאמֶר בּוֹא בְּרוּךְ
יְהוָה לָמָּה תַעֲמֹד בַּחוּץ וְאַנְכִי פְּנִיתִי הַבַּיִת
וּמְקוֹם לְגִמְלִים כִּי: לב וַיָּבֹא הָאִישׁ הַבַּיִתָּה
וַיִּפְתַּח הַגְּמָלִים וַיִּתֵּן תֶּבֶן וּמִסְפּוֹא לְגִמְלִים
וַיִּמֵּם לְרֹחַץ רְגְלָיו וְרְגְלֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר
אִתּוֹ כִּי: לג כְּתִיב וַיִּישֶׁם קָרִי וַיּוֹשֶׁם לְפָנָיו לֵאמֹר
וַיֹּאמֶר לָא אֲכַל עַד אִם־דְּבָרְתִּי דְּבָרִי וַיֹּאמֶר
דִּבֶּר כִּי: לד וַיֹּאמֶר עֶבֶד אַבְרָהָם אָנְכִי:
לה וַיְהִי־הָ בֵּרֶךְ אֶת־אֲדָנִי מְאֹד וַיִּגְדַּל וַיִּתֵּן־לוֹ
צֹאן וּבָקָר וְכִסֶּף וְזָהָב וְעֲבָדָם וְשִׁפְחָת וּגְמָלִים
וְחִמְרִים: לו וְתִלְד שָׂרָה אִשָּׁת אֲדָנִי בֵּן לְאֲדָנִי

רע"י

הַבַּיִת. מַעְבֻּדַת אֱלִילִים (כ"ר): (לב) וַיִּפְתַּח.
הַתִּיר זָמֵם שְׁלֵהֶם, שְׁהִיָּה סוּתָם אֶת פִּיָּהֶם שְׁלֵא
יָרְעוּ בְּדֶרֶךְ בְּשׂוּדוֹת אַחֲרִים (כ"ר): (לג) עַד
אִם־דְּבָרְתִּי. הָרִי 'אִם' מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן 'אֲשֶׁר'
וּבְלִשׁוֹן 'כִּי', כְּמוֹ: (לִקְמֵן מֵט) "עַד כִּי יָבֹא שִׁילָה",
וְזֶהוּ שְׁאֲמָרוּ חֻכְמֵינוּ וְזִכְרוֹנָם לְבִרְכָּה: 'כִּי' מִשְׁמַשׁ
כְּדִ' לְשׁוֹנוֹת, וְהָאָחֵד 'אִי' וְהוּא 'אִם': (לו) וַיִּתֵּן־
לוֹ אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ. שְׁטֵר הַמִּתְנָה הָרָאָה לָהֶם:

בְּדִבְרֵי הַפְּשׁוּט שְׁנוֹזְכֵר כְּכֹר בְּמָקוֹם אַחֵר, אוֹ שֶׁהוּא
מְבָרֵר וְנִכְרַ בְּאִיזָה הוּא מְדַבֵּר: (כח) לְבֵית אִמָּה.
דֶּרֶךְ הַנָּשִׁים הָיָה לְהִיּוֹת לָהֶן בֵּית לִישָׁב בּוֹ
לְמִלְאכְתָּן, וְאֵין הַבַּת מַגִּידָת אֱלָא לְאִמָּה:
(כט) וַיִּרְצֵן. לָמָּה רָץ וְעַל מָה רָץ?: (ל) וַיְהִי
כִּרְאֵת אֶת־הַנָּזִם. אָמַר: 'עֲשִׂיר הוּא זֶה', וְנָתַן עֵינָיו
בְּמִמּוֹן: עַל־הַגְּמָלִים. לְשִׁמְרָן, כְּמוֹ: (לעִיל יח)
"וְהוּא עוֹמֵד עֲלֵיהֶם", לְשִׁמְשָׁם: (לא) פְּנִיתִי

אחרי וקנתה ויתן לו את כל אשר לו כס"י:
 וישבעני אדני לאמר לא תקח אשה לבני
 מבנות הפנעני אשר אנכי ישב בארצו כס"י:
 לא אם לא אל בית אבי תלך ואל משפחתי
 ולקחת אשה לבני: לט ואמר אל אדני אלי
 לא תלך האשה אחרי כס"י: מ ויאמר אלי יהוה
 אשר היתה לבתי לפניו ישלח מלאכו אתך
 והצליח דרכך ולקחת אשה לבני ממשפחתי
 ומבית אבי: מא אז תנקה מאלתי כי תבוא
 אל משפחתי ואם לא יתנו לך והיית נקי
 מאלתי: מב ואבא היום אל העין ואמר יהוה
 אלהי אדני אברהם אם ישד נא מצליח דרכי
 אשר אנכי הלך עליה כס"י: מג הנה אנכי נצב
 על עין המים והיה העלמה היצאת לשאב
 ואמרתי אליה השקיני נא מעט מים מבודך:
 מד ואמרה אלי גם אתה שתה וגם לגמליך
 אשאב הוא האשה אשר הכיח יהוה לבן
 אדני כס"י: מה אני טרם אכלה לדבר אל לבי

ויהב לה ית כל דילה: לו וקנים
 עלי רבוני למימר לא תסב אתתא
 לברי מבנת פנענאי די אנא יתב
 בארעה: לח אלהן לבית אבא
 תזיל ולזרעיתי ותסב אתתא
 לברי: לט ואמרית לרבוני מאים
 לא תיתי אתתא בתרי: מ ואמר
 לי יי די פלחית קדמוהי ישלח
 מלאכה עמך ויצלח ארחד ותסב
 אתתא לברי מזרעיתי ומבית
 אבא: מא בכך תהי זפי (נ"י זפא)
 ממומתי ארי תהך לזרעיתי ואם
 לא יתנון לך ותהי זפי ממומתי:
 מב ואתית (נ"י ואתיתי) יומא דין
 לעינא ואמרית יי אלהא דרבוני
 אברהם אם אית כען רעוא קדמך
 לאצלהא ארחי די אנא אזיל
 עלה: מג הא אנא קאם על עינא
 דמיא ויהי עולמתא דתפוק
 לממלי ואימר לה אשקיני כען
 זעיר מיא מקולתיך: מד ותימר
 לי אף את אשת ואף לגמליך
 אמלי היא אתתא דזמין יי לבר
 רבוני: מה אנא עד לא שיציתי
 למללא בלבי והא רבקה נפקת
 וקולתה על כתפה ונחתת לעינא

רש"י

מתורגמן של בנים, שהרי פרשה של אליעזר כפולה
 בתורה, והרבה גופי תורה לא נתנו אלא ברמיזה:
 (מד) גם-אתה. גם, לרבות אנשים שעמו: הכיח.
 בדר והודיע, וכן כל הוכחה שבמקרא, ברור דבר:
 (מה) טרם אכלה. טרם שאני מכלה, וכן כל
 לשון הנה, פעמים שהוא מדבר בלשון עבר כמו:
 "טרם כליתי" ופעמים שמדבר בלשון עתיד. כמו:
 (איוב א) "כי אמר איוב", הרי לשון עבר, "ככה
 יעשה איוב", הרי לשון עתיד, ופרוש שניהם לשון

(לז) לא-תקח אשה לבני מבנות הפנעני. אם
 לא תלך תחלה אל בית אבי, ולא תאכה ללכת
 אחריו: (לט) אלי לא-תלך האשה. 'אלי' כתיב,
 בת היתה לו לאליעזר, והיה מחזר למצא עלה
 שיאמר לו אברהם לפנות אליו ולהשיאו בתו. אמר
 לו אברהם: 'בני ברוך, ואפה ארור, ואין ארור
 מדבק בכרוך': (מב) ואבא היום. היום יצאתי
 והיום באתי, מכאן שקפצה לו הארץ. אמר רבי
 אחא: יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום

וְהָיָה רַבָּקָה יֹצֵאת וְכֹדֶה עַל-שְׂכָמָהּ וְתֹרֵד
הָעֵינָהּ וּתְשָׁאֵב וְאָמַר אֵלֶיהָ הַשְׁקִינִי נָא רַס"ו:
מו' וְתִמְהָר וְתֹרֵד בְּדֶה מֵעֲלֶיהָ וּתְאָמַר שְׂתָה
וְגַם-גְּמֻלֶיךָ אֲשָׁקָה וְאִשָּׁת וְגַם הַגְּמֻלִים
הַשְׁקַתָּה: מו' וְאִשְׁאֵל אֹתָהּ וְאָמַר בְּתֻמִּי אֶת־
וּתְאָמַר בְּתֻבְתּוֹאֵל בֶּן-נְחֹר אֲשֶׁר יִלְדָה-לּוֹ
מִלְכָּה וְאִשִּׁם הַנָּזִם עַל-אִפָּהּ וְהַצְמִידִים עַל-
יְדֶיהָ רַס"ז: מח וְאֶקֶד וְאִשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה וְאֶבְרֹךְ
אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדֹנִי אֲבָרְהָם אֲשֶׁר הִנְחֵנִי
בְּדֶרֶךְ אֱמֶת לְקַחַת אֶת-בֵּת-אֲחִי אֲדֹנִי לְבָנוֹ:
מט וְעַתָּה אִם-יֵשְׁכֶם עִשִּׂים חֶסֶד וְאִמַּת אֶת-
אֲדֹנִי הַגִּידוּ לִי וְאִם-לֹא הַגִּידוּ לִי וְאִפְּנֶה
עַל-יָמִין אוֹ עַל-שְׂמָאל רַס"ח: נ' וַיַּעַן לָבָן וּבְתוֹאֵל
וַיֹּאמְרוּ מִיֵּהוּהָ יֹצֵאת הַדָּבָר לֹא נוֹכַל דָּבָר
אֵלֶיךָ רַע אוֹ-טוֹב רַס"ט: נא הִנֵּה רַבָּקָה לְפָנֶיךָ
קָח וּלְךָ וּתְהִי אִשָּׁה לְבֶן-אֲדֹנֶיךָ כַּאֲשֶׁר דָּבָר
יְהוָה: נב וַיְהִי כַּאֲשֶׁר שָׁמַע עֶבֶד אֲבָרְהָם
אֶת-דְּבָרֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחֲוֶה אֶרְצָה לַיהוָה רַס"י: חמישי
נג וַיּוֹצֵא הָעֶבֶד כָּל־כֶּסֶף וְכָלִי זָהָב וּבְגָדִים

וּמִלֵּת וְאִמְרִית לָהּ אֲשָׁקִינִי כַעַן:
מו' וְאִוְחִיאת וְאִוְחִיתת קוֹלְתָהּ
מְנָה וְאִמְרַת אִשָּׁת וְאִף גְּמֻלָּךְ
אֲשָׁקִי וּשְׁתִּיתִי וְאִף גְּמֻלִיא
אֲשָׁקִיאת: מו' וּשְׁאִילִית יְתָה
וְאִמְרִית בֵּת מִן אֶת וְאִמְרַת בֵּת
בְּתוֹאֵל בֶּן נְחֹר דִּילִידַת לָהּ
מִלְכָּה וּשְׁוִיתִי קִדְשָׁא עַל אִפָּהּ
וּשְׁרִיא עַל יְדָהָ: מח וְכַרְעִית
וּסְגִדִית קָדָם יְיָ וּכְרַכִּית יְתָ יְיָ
אֱלֹהֶה דְּרַבּוּנִי אֲבָרְהָם דְּדַבְּרִנִּי
בְּאוֹרַח קָשׁוּט לְמִיסַב יְתָ בֵּת
אֲחוּהִי דְּרַבּוּנִי לְבֵרָה: מט וְכַעַן
אִם אִיתִיכּוֹן עֲבָדִין טִיבּוּ וְקָשׁוּט
עִם רַבּוּנִי חֲוֹ לִי וְאִם לֹא חֲוֹ לִי
וְאִתְּפִנִי עַל יְמִינָא אוֹ עַל
שְׂמָאלָא: נ' וְאִתִּיב לָבָן וּבְתוֹאֵל
וְאָמְרוּ מִן קָדָם יְיָ נִפְק פְּתָגְמָא
לִית אֲנַחְנָא יְכַלִּין לְמַלְלָא עֲמָךְ
כִּישׁ אוֹ טַב: נא הָא רַבָּקָה קִדְמָךְ
דְּבָר וְאִיזִיל וּתְהִי אִתְּתָא לְבֶר
רַבּוּנָךְ כַּמָּא דִּי מַלֵּל יְיָ: נב וַיְהוֹה
כַּד שָׁמַע עֲבָדָא דְּאֲבָרְהָם יְתָ
פְּתָגְמִיהוֹן וּסְגִד עַל אֶרְעָא קָדָם
יְיָ: נג וְאִפְק עֲבָדָא מִנִּין דְּכֶסֶף
וּמִנִּין דְּדָהָב וּלְבוּשִׁין וַיְהִי
לְרַבָּקָה וּמִגְדָּנִין יְהִיב לְאֲחוּהָא

רַס"י

הָיָה, כִּי אָמַר הָיָה אִיּוֹב: 'אוֹלִי חָטָאוּ בְּנֵי וְגו'',
וְהָיָה עוֹשֶׂה כַּד: (מז) וְאִשְׁאֵל. וְאִשִּׁם. שְׂנֵה
הַסֵּדֶר, שֶׁהָרִי הוּא תַחֲלָה נִתֵּן וְאַחֵר כַּד שָׁאֵל, אֵלָא
שְׁלֹא יִתְפָּשׂוּהוּ בְּדַבְּרֵי וַיֹּאמְרוּ: 'הֵיאֵךְ נִתְּתָ לָהּ
וְעַדִּין אֵינָךְ יוֹדַע מִי הִיא?': (מט) עַל-יָמִין.
מִבְּנוֹת יִשְׁמָעֵאל: עַל-שְׂמָאל. מִבְּנוֹת לוֹט, שֶׁהָיָה
יּוֹשֵׁב לְשְׂמָאלוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם (ב"ר): (נ) וַיַּעַן לָבָן

וּבְתוֹאֵל. רָשַׁע הָיָה וְקִפֵּץ לְהָשִׁיב לְפָנֵי אָבִיו: לֹא
נוֹכַל דְּבָר אֵלֶיךָ. לְמָאן בְּדָבָר הַזֶּה, לֹא עַל יְדֵי
תְּשׁוּבַת דָּבָר רַע וְלֹא עַל יְדֵי תְּשׁוּבַת דָּבָר הַגּוֹן, לְפִי
שֶׁנֶּכֶר שְׂמָה יֹצֵאת הַדָּבָר, לְפִי דְּבָרֶיךָ, שְׁוִמְנָה לְךָ
(ב"ר): (נג) וַיִּשְׁתַּחֲוֶה אֶרְצָה. מִכָּאן שְׁמוּדִים עַל
בְּשׁוּרָה טוֹבָה (ב"ר): (נג) וּמִגְדָּנַת. לְשׁוֹן מְגִדִּים,
שֶׁהָיָה עִמּוֹ מִינֵי פְרוֹת שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל:

וַיִּתֵּן לְרַבְקָה וּמִגְדָּנָת נָתַן לְאָחִיָּה וּלְאִמָּה כס"י:
 נד וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ הוּא וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר-עִמּוֹ
 וַיְלִינוּ וַיִּקְוֻמוּ בַּבֶּקֶר וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי לְאֹדְנִי כס"י:
 נה וַיֹּאמֶר אָחִיָּה וְאִמָּה תֵּשֶׁב כְּתִיב הַנֶּעֱרָה
 אֶתְנוּ יָמִים אִם אוֹ עֲשׂוֹר אַחֵר תֵּלֶךְ כס"י: נו וַיֹּאמֶר
 אֱלֹהִים אֶל-תַּאֲחֶרֹּו אֹתִי וַיְהִי הַצְּלִיחַ דְּרַכִּי
 שְׁלַחֲנִי וְאֵלְכָה לְאֹדְנִי: נו וַיֹּאמְרוּ נִקְרָא
 כְּתִיב לְנֶעֱר קְרִי לְנֶעֱרָה וְנִשְׁאַלָּה אֶת-פִּיהָ כס"י:
 נז וַיִּקְרְאוּ לְרַבְקָה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ הַתְּלִכִי עִם-
 הָאִישׁ הַזֶּה וּתֹאמְרִי אֵלָּהּ כס"י: נח וַיִּשְׁלַחוּ אֶת-
 רַבְקָה אַחֲתָם וְאֶת-מִנְקֵתָהּ וְאֶת-עֶבֶד אֲבִרָהָם
 וְאֶת-אֲנָשָׁיו: ס וַיְבָרְכוּ אֶת-רַבְקָה וַיֹּאמְרוּ לָהּ
 אַחֲתָנוּ אַתְּ הִי לְאֵלֶּפֶי רַבְכָּה וַיִּירָשׁ זֶרְעֶךָ אֶת
 שַׁעַר שְׁנֵאָיו כס"י: סא וַתֵּקֶם רַבְקָה וַנַּעֲרָתֶיהָ
 וַתִּרְכַּבְנָה עַל-הַגְּמֵלִים וַתֵּלְכְנָה אַחֲרֵי הָאִישׁ
 וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת-רַבְקָה וַיֵּלֶךְ: סב וַיִּצְחַק בָּא
 מִבּוֹא בָּאֵר לַחֵי רֹאִי וְהוּא יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ

וּלְאִמָּה: נד וַאֲכָלוּ וַשְׁתִּיאוּ הוּא
 וְגוֹבְרִיָּא דִּי עֲמָה וּבְתוֹ וְקִמּוּ
 בַּצְּפָרָא וַאֲמַר שְׁלַחֲנִי לְוֹת רַבּוּנִי:
 נה וַאֲמַר אָחוּהָא וְאִמָּה תְּתִיב
 עוֹלָמְתָא עֲמָנָא עֲדָן בְּעֲדָן אוֹ
 עֲסָרָא יִרְחִין בְּתַר בֶּן תִּיזִיל:
 נו וַאֲמַר לְהוֹן לֹא תִאֲחֲרוּן יְתִי
 וַיִּצְחַח אֶרְחִי שְׁלַחֲנִי וְאִיְהוָה
 לְוֹת רַבּוּנִי: נו וַאֲמַרְוּ נִקְרִי
 לְעוֹלָמְתָא וְנִשְׁמַע מַה דְּהִיא
 אִמָּרָה: נח וַקְרִי לְרַבְקָה וַאֲמַרְוּ
 לָהּ הַתִּיזִילִי עִם גְּבָרָא הַדִּין
 וְאִמְרַת אִיזִיל: נט וַשְׁלַחוּ יְת
 רַבְקָה אַחְתָּהוֹן וְיְת מִנְקֵתָהּ וְיְת
 עֲבָדָא דְאַבְרָהָם וְיְת גְּבֻרָהּ:
 ס וּבְרִיכוּ יְת רַבְקָה וַאֲמַרְוּ לָהּ
 אַחְתָּנָא אַתְּ הִי לְאֵלֶּפֶין וְלִרְבּוֹן
 וְיִרְתּוֹן בְּנִיכִי יְת קְרוֹי סְנְאִיְהוֹן:
 סא וְקִמַּת רַבְקָה וְעוֹלָמְתָּהּ
 וּרְכִיבָא עַל גְּמֵלָא וְאִזְלָא בְּתַר
 גְּבָרָא וְדִבֵּר עֲבָדָא יְת רַבְקָה
 וְאִזְלָ: סב וַיִּצְחַק אֶתָּא מִמֶּתוּהִי
 (נ"ע לְבִמְתוּהִי) מִבִּירָא דְמִלְּאָדְקָיָמָא
 אַתְחִזִּי עֲלָהּ וְהוּא יְתִב בְּאֶרֶע

רש"י

הָאִשָּׁה אֵלָּא מִדְּעֻתָּה (ב"ר): (נח) וַתֹּאמֶר אֵלָּהּ.
 מַעֲצָמִי, וְאַף אִם אֵינְכֶם רוֹצִים: (ס) אַתְּ הִי
 לְאֵלֶּפֶי רַבְכָּה. אַתְּ וְזֶרְעֶךָ תִּקְבְּלוּ אוֹתָהּ בְּרַכָּה,
 שְׁנֵאֲמַר לְאַבְרָהָם בְּהַר הַמּוֹרִיָּה: "הַרְבֵּה אֲרַבָּה אֶת
 זֶרְעֶךָ וְגו'", יְהִי רָצוֹן שְׁיִהְיָ אוֹתוֹ הַזֶּרַע מִמֶּךָ וְלֹא
 מֵאִשָּׁה אַחֲרָת: (סב) מִבּוֹא בָּאֵר לַחֵי רֹאִי. שְׁהֵלֶךְ
 לְהִבִּיא הָגֵר לְאַבְרָהָם אֲבִיו שְׁיִשְׁאַנָּה (בראשית רבה):
 יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב. קְרוֹב לְאוֹתוֹ בָּאֵר, שְׁנֵאֲמַר:
 (לעיל כ) "וַיִּסַּע מִשָּׁם אַבְרָהָם אֶרְצָה הַנֶּגֶב וַיֵּשֶׁב בֵּין

(נד) וַיְלִינוּ. כָּל לֵינָה שְׁבִימְקָרָא לֵינָת לֵינָה אַחֵד:
 (נה) וַיֹּאמֶר אָחִיָּה וְאִמָּה. וּבִתּוּאֵל הֵיכָן הָיָה?
 הוּא הָיָה רוֹצֵה לְעַכֵּב, וּבָא מִלְּאָד וַהֲמִיתוּ: יָמִים.
 שָׁנָה, כְּמוֹ: (ויקרא כה) "יָמִים תִּהְיֶה גְּאֻלָּתוֹ", שְׁכָף
 נוֹתָנִין לְבִתּוּלָה, זְמַן י"ב חֳדָשׁ לְפָרָגָס אֶת עֲצָמָהּ
 בְּתַכְשִׁיטִים (כתובות נו): אוֹ עֲשׂוֹר. י' חֳדָשִׁים, וְאִם
 תֹּאמַר יָמִים מִמֶּשׁ, אֵין דְּרָךְ הַמִּבְכָּשִׁים לְבַקֵּשׁ דְּבַר
 מוֹעֵט, וְאִם לֹא תִרְצֶה - 'תֵּן לָנוּ מְרַבָּה מְזֻה':
 (נז) וַנִּשְׁאַלָּה אֶת-פִּיהָ. מִכָּאֵן שְׁאֵין מִשְׁיֵאִין אֶת

הַנֶּגֶב רַס"י: סג וַיֵּצֵא יִצְחָק לָשׁוּחַ בַּשָּׂדֶה לַפָּנוֹת
 עָרֵב וַיֵּשֶׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה גִמְלִים בָּאִים רַס"י:
 סד וַתֵּשֶׂא רִבְקָה אֶת-עֵינֶיהָ וַתֵּרָא אֶת-יִצְחָק
 וַתִּפֹּל מֵעַל הַגָּמֶל רַס"י: סה וַתֹּאמֶר אֶל-הָעֶבֶד
 מִי-הָאִישׁ הַלֹּזֶה הַהֶלֶךְ בַּשָּׂדֶה לִקְרֹאתָנוּ
 וַיֹּאמֶר הָעֶבֶד הוּא אֲדֹנִי וַתִּקַּח הַצִּעִיף
 וַתִּתְּנָם רַס"י: סו וַיִּסְפֹּר הָעֶבֶד לִיִּצְחָק אֵת כָּל-
 הַדְּבָרִים אֲשֶׁר עָשָׂה רַס"י: סז וַיָּבֵאתָ יִצְחָק
 הָאֵהָלָה שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת-רִבְקָה וַתְּהִי-לוֹ
 לְאִשָּׁה וַיֵּאָהֲבָה וַיֵּנָתֶם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ רַס"י: פ
 שְׁשִׁי כה א וַיִּסְּף אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וַיִּשְׁמָה
 קְטוּרָה רַס"י: ב וַתֵּלֶד לוֹ אֶת-זִמְרֹן וְאֶת-יִקְשָׁן
 וְאֶת-מֶדֶן וְאֶת-מֶדִין וְאֶת-יִשְׂבָּק וְאֶת-שׁוּחַ:
 ג וַיִּקְשָׁן יָלַד אֶת-שָׁבָא וְאֶת-דָּדָן וּבְנֵי דָדָן הָיוּ

רַס"י

היא שרה אמו, כלומר ונעשית דגמת שרה אמו,
 שכל זמן ששרה קימת, היה נר דלוק מערב שבת
 לערב שבת, ובכרחה מצויה בעסה וענן קשור על
 האהל, ומשמטה פסקו, וכשבאת רבקה חזרו
 (בראשית רבה): אחרי אמו. דרך ארץ, כל זמן
 שאמו של אדם קימת, כרוך הוא אצלה, ומשמטה
 הוא מתנחם באשתו: (א) קטורה. (ב"ר) זו הקר,
 ונקראת 'קטורה', על שם שנאים מעשיה פקטרת,
 ושקשרה פתחה, שלא נזדווגה לאדם מיום שפרשה
 מאברהם: (ג) אשורם ולטושם. שם ראשי אמות
 (ב"ר). והתרגום של אונקלוס אין לי לישובו על
 לשון המקרא, שפרש למשירין לשון מחנה. ואם
 תאמר שאינו פן מפני האלף שאינה יסודית, הרי
 לנו תבות שאין בראשם אלף והוסיפו אלף
 בראשם, כמו: "חומת אנך", שהוא מן "נכה

קדש ובין שור", ושם היה הבאר, שנאמר: "הנה
 בין קדש ובין ברד": (סג) לשוח. (ב"ר) לשון
 תפלה, כמו: (תהלים קב) "ישפך שיחו":
 (סד) ותרא את-יצחק. ראתה אותו הדור ותוהא
 (ספריים אחרים: ותמהה) מפניו (ב"ר): ותפל.
 השמיטה עצמה לארץ, כתרגומו: 'ואתרכינת',
 השטה עצמה לארץ ולא הגיעה עד הקרקע, כמו:
 "הטינא כדף", ארכיני, (שמואל ב כב) "ויט
 שמים", 'וארכיני', לשון מוטה לארץ, ודומה לו:
 (תהלים לו) "כי יפל לא יוטל", כלומר אם יטה
 לארץ, לא יגיע עד הקרקע: (סה) ותתבס. לשון
 ותתפעל, כמו: "ותקבר", "ותשבר": (סו) ויספר
 העבד. (ב"ר) גלה לו נסים שנעשו לו, שקפצה לו
 הארץ וישנזדמנה לו רבקה בתפלתו:
 (סז) האהלה שרה אמו. 'ויביאה האהלה', והרי

אֲשׁוּרִים וְלִטּוּשִׁים וְלֵאמֹים כס"י: ה וּבְנֵי מִדְיָן
 עִיפָה וְעֶפֶר וְחִנֹּךְ וְאַבְדִּיעַ וְאַלְדֵּעָה כָּל־אֵלֶּה
 בְּנֵי קְטוּרָה: ה וַיִּתֵּן אֲבָרָהָם אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ
 לְיִצְחָק כס"י: ו וּלְבָנָי הַפִּילִגְשִׁים אֲשֶׁר לְאֲבָרָהָם
 נָתַן אֲבָרָהָם מִתְּנַת וַיִּשְׁלַח־ם מֵעַל יִצְחָק בְּנוֹ
 בְּעוֹדָנּוּ חִי קְדָמָה אֶל־אֶרֶץ קָדִם כס"י: ז וְאֵלֶּה
 יְמֵי שְׁנֵי־חַיֵּי אֲבָרָהָם אֲשֶׁר־חִי מֵאֵת שָׁנָה
 וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְחֲמִשׁ שָׁנִים כס"י: ח וַיָּגֹעַ וַיָּמָת
 אֲבָרָהָם בְּשִׁיבָה טוֹבָה זָקֵן וְשָׁבַע וַיֹּאמֶר
 אֶל־עַמּוּי: ט וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ יִצְחָק וַיִּשְׁמַעֲאֵל בְּנָיו
 אֶל־מַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה אֶל־שֵׂדֶה עֶפְרָן בֶּן־צִחֹר
 הַחֲתִי אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מִמְרָא כס"י: י הַשֵּׂדֶה
 אֲשֶׁר־קָנָה אֲבָרָהָם מֵאֵת בְּנֵי־חֵת שְׂמָה קָבֵר
 אֲבָרָהָם וְשָׂרָה אִשְׁתּוֹ: יא וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת
 אֲבָרָהָם וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־יִצְחָק בְּנוֹ וַיֵּשֶׁב
 יִצְחָק עִם־בְּאֵר לַחֵי רְאִי כס"י: פ שְׁבִיעִי יב וְאֵלֶּה
 תְּלֹדֹת יִשְׁמַעְאֵל בֶּן־אֲבָרָהָם אֲשֶׁר יֹלְדָה הַגֵּר הַמִּצְרִית שְׁפָחַת שָׂרָה

רע"י

פלג'שים, בלא כתבה, כדאמרינן בסנהדרין (דף כא)
 בנשים ופילגשים דדוד: נתן אברהם מתנת. פרשו
 רבותינו: שם טמאה מסר להם (שם צא). דבר אחר:
 מה שנתן לו על אודות שרה ושאר מתנות שנתנו
 לו, הכל נתן להם, שלא רצה להנות מהם:
 (ז) מאת שנה ושבעים שנה וחמש שנים. בן
 ק' כבן ע', ובן ע' כבן ה' בלא חטא: (ט) יצחק
 וישמעאל. (ב"ר) מכאן שעשה ישמעאל תשובה
 והוליד את יצחק לפניו, והיא שיבה טובה
 שנאמרה באברהם: (יא) ויהי אחרי מות אברהם
 ויברך וגו'. נחמו תנחומי אבליים. (סוטה יד) דבר

ד ובני מדין עיפה ועפר וחנוך
 ואבדע ואלדעה כל אליו בני
 קטורה: ה ויהב אברהם ית כל
 דילה ליצחק: ו ולבני לחינתא
 די לאברהם יהב אברהם מתנן
 ושלחנן מעל יצחק ברה בעוד
 דהוא קים קידומא לארע
 מדינתא: ז ואליו יומי שני חיי
 אברהם וחיא מאה ושבעין
 וחמש שנים: ח ואתנגיד ומית
 אברהם בסיבו טבא סיב ושבע
 יומין ואתכניש לעמה: ט וקברו
 יתה יצחק וישמעאל בנוהי
 במערות כפלתא בחקל עפרון בר
 צחר חתאה די על אפי ממרא:
 י חקלא די זבן אברהם מן בני
 חתאה תמן אתקבר אברהם
 ושרה אתתה: יא ויהו בתר
 דמית אברהם וברך יי ית יצחק
 ברה ויתב יצחק עם בירא דמלאך
 קימא אתחזי עלה: יב ואליו
 תולדת ישמעאל בר אברהם די
 ילדת הגר מצרתא אמתא דשרה

רגלים, וכמו "אסוף שמן", שהוא מן "ורחצת
 וסכת": ולטושים. הם בעלי אהלים המתפזרים
 אנה ואנה ונוסעים איש באהלי אפדנו, וכן הוא
 אומר: (שמואל א ל) "והנה נטושים על-פני כל-
 הארץ", שכן למ"ד ונו"ן מתחלפות זו בזו:
 (ה) ויתן אברהם וגו'. אמר רבי נחמיה: 'ברכת
 דאתיק' נתן לו, שאמר לו הקדוש ברוך הוא
 לאברהם: "והנה ברכה", הברכות מסורות בידך
 לברך את מי שתמצא, ואברהם מסר ליצחק:
 (ו) הפלגשים. (ב"ר) חסר פתיב, שלא היתה אלא
 פלגש אחת, היא הגר, היא קטורה. נשים, בכתבה,

לְאַבְרָהָם: יג וְאֵלֶּיךָ שָׁמָּה בְּנִי
 יִשְׁמָעֵאל בְּשֵׁמֶתְהוֹן לְתוֹלְדֹתָהוֹן
 בּוֹכְרָא דִּישְׁמָעֵאל נְבִיּוֹת וְקָדָר
 וְאַדְבָּאֵל וּמִבְשָׁם: יד וּמִשְׁמַע
 וְדוֹמָה וּמִשָּׂא: טו חֲדָד וְתִימָא
 יִטּוֹר נְפִישׁ וְקָדְמָה: טז אֵלֶּיךָ
 אֲנוֹן בְּנִי יִשְׁמָעֵאל וְאֵלֶּיךָ
 שְׁמֵתְהוֹן בְּפִצְחִיהוֹן וּבְכַרְפִּיהוֹן
 תְּרִין עֶסֶר רַבְרָבִין לְאַמִּיהוֹן:
 יז וְאֵלֶּיךָ שְׁנֵי חַיִּי יִשְׁמָעֵאל מָאָה
 וְתַלְתִּין וּשְׁבַע שָׁנִין וְאַתְנָגִיד וּמִית
 וְאַתְכְּנִישׁ לְעַמָּה: יח וְשָׂרוֹ
 מִחוּלָּה עַד חֲגָרָא דִּי עַל אִפִּי
 מִצָּרִים מָטִי לְאַתּוֹר עַל אִפִּי כָּל
 אַחוּהִי שָׂרָא: פ פ פ

לְאַבְרָהָם: יג וְאֵלֶּיךָ שָׁמָּה בְּנִי יִשְׁמָעֵאל
 בְּשֵׁמֶתְהוֹן לְתוֹלְדֹתָם בְּכָר יִשְׁמָעֵאל נְבִיּוֹת וְקָדָר
 וְאַדְבָּאֵל וּמִבְשָׁם: יד וּמִשְׁמַע וְדוֹמָה
 וּמִשָּׂא: טו חֲדָד וְתִימָא יִטּוֹר נְפִישׁ וְקָדְמָה:
 טז אֵלֶּיךָ הֵם בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל וְאֵלֶּיךָ שְׁמֵתְהוֹן
 בְּחִצְרֵיהֶם וּבְטִירָתָם שְׁנֵים-עָשָׂר נְשִׂאִים
 לְאַמִּתָּם: יז וְאֵלֶּיךָ שְׁנֵי חַיִּי יִשְׁמָעֵאל מָאָה
 שָׁנָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּשְׁבַע שָׁנִים וַיָּגֹעַ וַיָּמָת
 וַיֵּאסֶף אֶל-עַמּוּיָו: יח וַיִּשְׁכְּנוּ מִחוּלָּה עַד-
 שָׂרָא אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי מִצְרַיִם בְּאֶחָה אֲשׁוּרָה
 עַל-פְּנֵי כָּל-אַחֵיו נָפַל: כס"י פפפ

ק"ה פסוקים, יהויד"ע סימן

רש"י

יִשְׁמָעֵאל לְמַדְנוּ שֶׁשָּׁמַשׁ יַעֲקֹב בְּבֵית עֶבֶר י"ד שָׁנָה
 כְּשֶׁפָּרַשׁ מֵאֲבִיו קָדָם שָׁבָא אֶצֶל לָבָן, שֶׁהָרִי כְּשֶׁפָּרַשׁ
 יַעֲקֹב מֵאֲבִיו, מֵת יִשְׁמָעֵאל, שְׁנָאָמֶר: "וַיֵּלֶךְ עֲשׂוֹ
 אֶל יִשְׁמָעֵאל וְגו'" כִּמּוֹ שֶׁמִּפְּרָשׁ בְּסוּף מְגִלָּה
 נִקְרָאֵת (וְרַש"י הֵבִיאוּ בְּסוּף פְּרִשְׁת תּוֹלְדוֹת):
 וַיָּגֹעַ. לֹא נֶאֱמָרָה גְּיוּעָה אֶלָּא בְּצַדִּיקִים:
 (יח) נָפַל. שָׁכַן כִּמּוֹ: (שׁוּפְטִים ז) "וּמִדִּין וְעַמְלֵק
 וְכָל בְּנֵי קְדָם נֹפְלִים בְּעַמְק". כָּאֵן הוּא אוֹמֵר לְשׁוֹן
 נִפְלָה וְלִהְיוֹן הוּא אוֹמֵר: (לעיל טז) "וְעַל-פְּנֵי
 כָּל-אַחֵיו יִשְׁכָּן", עַד שֶׁלֹּא מֵת אַבְרָהָם, "וַיִּשְׁכָּן",
 מִשְׁמַת אַבְרָהָם, "נָפַל": חֲסֵלַת פִּרְשַׁת חַיִּי שָׂרָה

אַחֵר: אֵף עַל פִּי שֶׁמֶסֶר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת
 הַבְּרָכוֹת לְאַבְרָהָם, נִתְּנָא לְבְרוּךְ אֶת יִצְחָק, מִפְּנֵי
 שֶׁצָּפָה אֶת עֲשׂוֹ יוֹצֵא מִמֶּנּוּ. אָמֵר: "בָּא בַעַל
 הַבְּרָכוֹת וַיְבָרֶךְ אֶת אֲשֶׁר יֵיטֵב בְּעֵינָיו", וְכֹא הַקְּדוֹשׁ
 בְּרוּךְ הוּא וַיְבָרֶכְנוּ: (יג) בְּשֵׁמֶתְהוֹן לְתוֹלְדֹתָם. סִדֵּר
 לְדָתָן זֶה אַחֵר זֶה: (טז) בְּחִצְרֵיהֶם. כְּרִכִּים שְׂאִין
 לָהֶם חוֹמָה, וְתִגְוָמוֹ בְּפִצְחִיהוֹן, שֶׁהֵם מִפְּצָחִים,
 לְשׁוֹן פְּתִיחָה, כִּמּוֹ: (תְּהִלִּים צח) "פִּצְחוֹ וְרִנְנוּ":
 (יז) וְאֵלֶּיךָ שְׁנֵי חַיִּי יִשְׁמָעֵאל וְגו'. אָמֵר רַבִּי חֵיָא
 בַּר אֲבָא: לָמָּה נִמְנוּ שְׁנוֹתָיו שֶׁל יִשְׁמָעֵאל? כִּדִּי
 לִיחֹס בָּהֶם שְׁנוֹתָיו שֶׁל יַעֲקֹב. מִשְׁנוֹתָיו שֶׁל

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: הספר תורה ולאחר שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר-שָׁם מִשָּׁה לְפָנַי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עִזְחִיִּים הֵיךְ לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרִכְיָה דְּרִכְיָנַעַם, וְכִלְגַּתִּיכְתִּיָּה שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׁמְלָהּ עֲשֶׂר וְכְבוֹד. יִי חֲפִיץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֵּאדִיר:

מדדיקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבַנְּבִיאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפני המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליוזר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת חיי שרה במלכים א פרק א

א א וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַיִּכְסְהוּ בַּבְּגָדִים וְלֹא יָחַם לוֹ: ב וַיֹּאמְרוּ לוֹ עֲבָדָיו יִבְקֹשׁוּ
לְאֹדְנֵי הַמֶּלֶךְ נַעֲרָה בְּתוּלָה וְעַמָּדָה לְפָנָיו הַמֶּלֶךְ וְתַהֲיִלּוּ סִכְנָת וְשִׁכְבָּה בְּחִיקָה וְחָם לְאֹדְנֵי
הַמֶּלֶךְ: ג וַיִּבְקֹשׁוּ נַעֲרָה יָפָה בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל וַיִּמָּצְאוּ אֶת־אֲבִישָׁג הַשְּׁוֹנִמִית וַיָּבֹאוּ אֹתָהּ
לְמֶלֶךְ: ד וְהַנַּעֲרָה יָפָה עַד־מְאֹד וְתַהֲיִי לְמֶלֶךְ סִכְנָת וְתִשְׁרָתָהּ וְהַמֶּלֶךְ לֹא יָדָעָה: ה וְאֹדְנֵיהָ
בֶּן־חַגִּית מִתְנַשֵּׂא לֵאמֹר אֲנִי אִמְלֶךְ וַיַּעַשׂ לוֹ רֶכֶב וּפָרָשִׁים וְחֲמִשִּׁים אִישׁ רָצִים לְפָנָיו:
ו וְלֹא־עֲצָבוּ אָבִיו מִיָּמָיו לֵאמֹר מִדּוּעַ כָּכָה עֹשִׂיתָ וְגַם־הוּא טוֹב־תָּאֵר מְאֹד וְאִתּוֹ יִלְדָּה
אֲחֵרִי אֲבִשָּׁלוֹם: ז וַיְהִי דִבְרָיו עִם יוֹאָב בֶּן־צְרוּיָה וְעִם אֲבִיתָר הַכֹּהֵן וַיַּעֲזְרוּ אַחֲרֵי אֹדְנֵיהָ:
ח וַצְדוֹק הַכֹּהֵן וּבְנָיָהוּ בֶן־יְהוֹיָדָע וְנָתָן הַנְּבִיא וְשִׁמְעִי וְרֵעִי וְהַגְּבוּרִים אֲשֶׁר לְדָוִד לֹא הָיוּ
עִם־אֹדְנֵיהָ: ט וַיִּזְבַּח אֹדְנֵיהָ צֹאן וּבָקָר וּמְרִיא עִם אֶבֶן הַזִּחְלָת אֲשֶׁר־אֶצֶל עֵין רֹגֵל וַיִּקְרָא
אֶת־כָּל־אָחָיו בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וְלִכְל־אֲנָשֵׁי יְהוּדָה עֲבָדֵי הַמֶּלֶךְ: י וְאֶת־נָתָן הַנְּבִיא וּבְנָיָהוּ
וְאֶת־הַגְּבוּרִים וְאֶת־שְׁלֹמֹה אָחָיו לֹא קָרָא: יא וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל־בֶּת־שֶׁבַע אִם־שְׁלֹמֹה לֵאמֹר
הֲלוֹא שָׁמַעְתָּ כִּי מֶלֶךְ אֹדְנֵיהָ בֶּן־חַגִּית וְאֹדְנֵינוּ דָּוִד לֹא יָדָע: יב וְעַתָּה לְכִי אִיעֲצֶךָ נָא עֲצָה
וּמְלָטִי אֶת־נַפְשִׁיךָ וְאֶת־נַפְשׁ בְּנֶךָ שְׁלֹמֹה: יג לְכִי וּבֹאִי ׀ אֶל־הַמֶּלֶךְ דָּוִד וְאָמַרְתִּי אֵלָיו
הֲלֹא־אַתָּה אֹדְנֵי הַמֶּלֶךְ נִשְׁבַּעְתָּ לְאִמְתְּךָ לֵאמֹר כִּי־שְׁלֹמֹה בְנֶךָ יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יֵשֵׁב
עַל־כִּסְאִי וּמִדּוּעַ מֶלֶךְ אֹדְנֵיהָ: יד הִנֵּה עוֹדֶךָ מְדַבֶּרֶת שָׁם עִם־הַמֶּלֶךְ וְאֲנִי אָבֹא אַחֲרֶיךָ
וּמְלֹאתִי אֶת־דְּבָרֶיךָ: טו וּתָבֹא בֶת־שֶׁבַע אֶל־הַמֶּלֶךְ הַחֲדָרָה וְהַמֶּלֶךְ זָקֵן מְאֹד וַאֲבִישָׁג
הַשְּׁוֹנִמִית מִשְׁרַת אֶת־הַמֶּלֶךְ: טז וְתִקַּד בֶּת־שֶׁבַע וְתִשְׁתָּחוּ לְמֶלֶךְ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מַה־לָּךְ:
יז וְתֹאמַר לוֹ אֹדְנִי אַתָּה נִשְׁבַּעְתָּ בַּיהוָה אֱלֹהֶיךָ לְאִמְתְּךָ כִּי־שְׁלֹמֹה בְנֶךָ יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא
יֵשֵׁב עַל־כִּסְאִי: יח וְעַתָּה הִנֵּה אֹדְנֵיהָ מֶלֶךְ וְעַתָּה אֹדְנִי הַמֶּלֶךְ לֹא יָדָעְתָּ: יט וַיִּזְבַּח שׁוֹר
וּמְרִיא־וְצֹאן לָרֶב וַיִּקְרָא לְכָל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְאֲבִיתָר הַכֹּהֵן וּלְיוֹאָב שָׂר הַצָּבָא וּלְשְׁלֹמֹה עֲבָדָךְ

לֹא קָרָא: כִּי וְאַתָּה אֲדֹנֵי הַמֶּלֶךְ עֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל עָלֶיךָ לְהַגִּיד לָהֶם מִי יֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא אֲדֹנֵי־הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו: כֹּא וְהָיָה כְּשֶׁכָּב אֲדֹנֵי־הַמֶּלֶךְ עִם־אֲבֹתָיו וְהָיִיתִי אֲנִי וּבְנֵי שְׁלֹמֹה חֲפָאִים: כב וְהִנֵּה עֹדֶנָּה מְדַבֶּרֶת עִם־הַמֶּלֶךְ וְנָתַן הַנָּבִיא בָּא: כג וַיִּגִּידוּ לַמֶּלֶךְ לֵאמֹר הִנֵּה נָתַן הַנָּבִיא וַיָּבֹא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לַמֶּלֶךְ עַל־אֲפִי אֶרְצָה: כד וַיֹּאמֶר נָתַן אֲדֹנֵי הַמֶּלֶךְ אַתָּה אָמַרְתָּ אֲדֹנֵיָהוּ יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יֹשֵׁב עַל־כִּסְאִי: כה כִּי | יָרַד הַיּוֹם וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא־וֹצֵאן לָרֹב וַיִּקְרָא לְכָל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְשָׂרֵי הַצָּבָא וּלְאֲבֹתָיו הַכֹּהֵן וְהַנָּשִׁים אֲכָלִים וְשֹׂתִים לִפְנֵי וַיֹּאמְרוּ יְחִי הַמֶּלֶךְ אֲדֹנֵיָהוּ: כו וְלִי אֲנִי־עֹבֶדְךָ וְלַצֹּדֵק הַכֹּהֵן וּלְבָנָיָהוּ בֶן־יְהוֹיָדָע וּלְשְׁלֹמֹה עֹבֶדְךָ לֹא קָרָא: כז אִם מֵאֵת אֲדֹנֵי הַמֶּלֶךְ נָהִיָּה הַדָּבָר הַזֶּה וְלֹא הוֹדַעְתָּ אֶת־עֹבֶדְךָ מִי יֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא אֲדֹנֵי־הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו: כח וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיֹּאמֶר קְרָאוּ־לִי לְבַת־שֹׁבַע וְתָבֹא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְתַעֲמֹד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ: כט וַיִּשְׁבַּע הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר חַי־יְהוָה אֲשֶׁר־פָּדָה אֶת־נַפְשִׁי מִכָּל־צָרָה: ל כִּי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָךְ בַּיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כִּי־שְׁלֹמֹה בְנִי יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יֹשֵׁב עַל־כִּסְאִי תַּחְתִּי כִּי כֵן אַעֲשֶׂה הַיּוֹם הַזֶּה: לא וַתִּקְדַּ בַת־שֹׁבַע אַפָּיִם אֶרֶץ וַתִּשְׁתַּחֲוֶה לַמֶּלֶךְ וַתֹּאמֶר יְחִי אֲדֹנֵי הַמֶּלֶךְ דָּוִד לְעֹלָם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוּרוֹת, הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁפָל דִּבְרָיו אָמֶת וְצֹדֵק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דִּבְרֶיךָ, וְדַבָּר אֶחָד מִדִּבְרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל דִּבְרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחֲנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנָּבִיא עֹבֶדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחְךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחְלוּ עוֹד אַחֲרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכָּבֵה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנָּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשְּׁבִיט הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וּלְמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֲרָת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ

אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשָּׁבֹת:

הַמוֹלֵד: לִיל שִׁשִּׁי, שְׁעָה 3 לְפָנֹת בּוֹקֶר, 26 דְּקוֹת, 15 חֲלָקִים.
רֹאשׁ חֹדֶשׁ כְּסֵל, בְּיוֹם הַשִּׁשִּׁי הַבָּא עָלֵינוּ לְטוֹבָה.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב מרחשון, ה'תש"כ
ברוקלין, נ.י.

הווי"ח אי"א נו"מ בעל מדות תרומיות ענף
עץ אבות וכו' הרש"ז שי

שלום וברכה!

בנועם קבלתי המברק של כ', ועונה לו במכתב מהיר דחוף, ולא במברק כדי שיהי' ברור יותר,
וחושבני שההבדל בימים אחדים לא מעלה ולא מוריד.

שואלים מה ילמדו בהמשך לסיום התניא.

לדעתי - מהנכון שימשיכו בלימוד ס' **תורה אור**, ומהטעמים שבזה גם זה שהמקריא או המרצה
לפני החוג ימצא ביאורים על המאמרים שבס' תורה אור, בפרט הראשונים, בס' **תורת חיים** לאדמו"ר
האמצעי, ועל חלק מהמאמרים גם בס' **אור התורה** לאדמו"ר הצמח צדק לקו"ת לג"פ, וכמובא בהערות
וציונים בסוף ס' תורה אור, הוצאת קה"ת, הנשלח לכ' בחבילה בפ"ע.

וארשה לי להוסיף על פי מאמר הידוע של חכמינו ז"ל גדול תלמוד שמביא לידי מעשה, שיהי רצון
שיקויים זה גם בלימודם האמור.

בטח קבל מכתבי בעתם, וכן המפתחות ללקוטי תורה, ופ"ש אישית ששלחתי על ידי המבקרים כאן
בחודש תשרי, ובודאי יכתוב לי גם מזה.

ומדי כתבי לכ' מוכרחני להביע צערי מזה שכפר חב"ד ב' וגם שיכון חב"ד בירושלים לא נכנסו עדיין
אפילו לידי שלב ראשון של הגשמה בפועל, שמלבד שלעת כזאת כל רגע יקר הוא, הרי עוד זאת שבינתיים
היו כאלה שאילו נכנסו המבצעים הנ"ל עכ"פ לשלב ראשון לא היו מתפזרים במקומות אחרים, ואחרים
נמנעו מלנסוע לאה"ק ת"ו מלכתחילה. אבל כיון שיש לנו כלל גדול שאין צועקין על העבר (אף שלפעמים
קשה להבליג), עיקר כתבי על העתיד שתקוטי שכי' ינצל כל השפעתו בהאמור שיתקדמו הענינים בפועל
עכ"פ מכאן ולהבא, וכן בכללות עניני חב"ד באה"ק ת"ו.

וכסיומי בכמה מכתבים שלי בשנה זו, אנצל הזדמנות זו להזכיר שהשנה הזאת היא שנת ה-200
להסתלקות-הילולא דהבעל שם טוב. והרי הבעש"ט, על פי שיחות כ"ק מו"ח אדמו"ר שנדפסו בקונטרס
ח"י אלול תש"ג, ראשית עבודתו עוד טרם התגלותו היתה להתעסק לטובת צרכיהם הגשמיים של אחב"י,
וגם השפיע על הצדיקים הנסתרים שבדורו בכיוון זה, כמבואר בארוכה בשיחות הנ"ל, עיין שם [כיון שספק
אצלי אם יש תחת ידו חוברת הנ"ל נשלחה אף היא בצירוף לס' תורה אור].

בכבוד ובברכה להצלחה מופלגה בכל הנ"ל.

לוח זמנים לשבוע פרשת חיי שרה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

כל הזמנים הם על פי השעון הרגיל, במדינות בהם נהוג "שעון קיץ" (גם בישראל), צריך להוסיף שעה בתאריכים בהם נהוג שעון הקיץ.

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע	06:11	06:06	08:11	08:15	08:44	08:47	09:38	09:40	16:45	16:43	17:10	17:08	16:25	17:18
חיפה	06:13	06:08	08:12	08:16	08:44	08:48	09:38	09:40	16:42	16:39	17:07	17:05	16:09	17:15
ירושלים	06:08	06:03	08:10	08:14	08:42	08:45	09:36	09:38	16:44	16:42	17:09	17:07	16:02	17:15
תל אביב	06:14	06:08	08:12	08:16	08:45	08:48	09:39	09:41	16:43	16:41	17:08	17:06	16:23	17:17
אוסטריה וינה	07:08	06:59	08:45	08:51	09:17	09:22	10:04	10:08	16:19	16:13	16:51	16:46	16:04	17:06
אוסטרליה מלבורן	04:52	04:56	07:56	07:55	08:28	08:27	09:41	09:40	19:15	19:21	19:43	19:50	19:03	20:03
אוקראינה אודסה	07:06	06:58	08:45	08:50	09:18	09:23	10:06	10:09	16:26	16:20	16:56	16:51	16:03	16:55
אוק. דנייפרופטרובסק	06:53	06:45	08:30	08:35	09:02	09:08	09:50	09:54	16:04	15:58	16:36	16:30	15:40	16:33
אוקראינה ז'יטומיר	07:28	07:18	09:00	09:05	09:32	09:38	10:18	10:22	16:21	16:15	16:55	16:49	15:58	16:53
אוקראינה קייב	07:20	07:10	08:53	08:58	09:24	09:30	10:10	10:15	16:15	16:08	16:48	16:42	15:51	16:46
אוקראינה דונייצק	06:42	06:33	08:19	08:24	08:51	08:56	09:39	09:42	15:54	15:48	16:25	16:20	15:31	16:24
איטליה מילאנו	07:29	07:21	09:10	09:15	09:42	09:47	10:31	10:34	16:55	16:50	17:25	17:21	16:33	17:35
אקוואדור קיטו	05:48	05:47	08:21	08:22	08:51	08:52	09:54	09:55	18:11	18:12	18:32	18:34	17:54	18:38
ארגנטינה ב. איירס	05:34	05:37	08:33	08:32	09:06	09:05	10:17	10:17	19:40	19:46	20:07	20:13	19:27	20:26
ארגנטינה ברילוצ'ה	06:05	06:09	09:17	09:15	09:48	09:46	11:02	11:01	20:51	20:59	21:21	21:29	20:55	21:33
ארה"ב בולטימור	06:56	06:49	08:46	08:50	09:18	09:22	10:09	10:12	16:53	16:50	17:21	17:17	16:32	17:55
ארה"ב ברוקלין נ.י.	06:47	06:41	08:37	08:41	09:09	09:13	09:59	10:03	16:41	16:37	17:09	17:05	16:20	17:17
ארה"ב ג'רסי	06:48	06:42	08:37	08:41	09:09	09:13	10:00	10:03	16:40	16:36	17:08	17:04	16:19	17:17
ארה"ב דטרויט	07:28	07:21	09:15	09:19	09:47	09:51	10:37	10:40	17:13	17:09	17:42	17:38	16:52	17:50
ארה"ב היוסטן	06:49	06:44	08:51	08:54	09:23	09:26	10:18	10:20	17:28	17:26	17:53	17:51	17:08	18:01
ארה"ב לוס אנג'לס	06:29	06:23	08:27	08:30	08:58	09:02	09:51	09:54	16:52	16:50	17:18	17:16	16:32	17:25
ארה"ב מיאמי	06:42	06:37	08:47	08:50	09:19	09:22	10:15	10:17	17:34	17:33	17:58	17:56	17:15	18:06
ארה"ב ניו הייבן	06:46	06:39	08:33	08:37	09:06	09:10	09:56	09:59	16:33	16:29	17:02	16:58	16:12	17:11
ארה"ב שיקאגו	06:44	06:37	08:33	08:37	09:04	09:08	09:54	09:58	16:34	16:29	17:02	16:58	16:12	17:09
בוליביה לה פאס	05:40	05:41	08:28	08:28	08:57	08:57	10:04	10:05	18:54	18:57	19:17	19:20	18:39	19:25
בלגיה אנטוורפן	08:09	07:59	09:38	09:44	10:11	10:17	10:56	11:00	16:55	16:48	17:29	17:23	16:31	17:40
בלגיה בריסל	08:06	07:57	09:38	09:44	10:10	10:15	10:56	11:00	16:58	16:51	17:31	17:25	16:34	17:42
בלרוס ליובאוויטש	07:37	07:26	08:59	09:06	09:31	09:37	10:14	10:19	15:55	15:47	16:33	16:25	15:30	16:29
ברזיל ס. פאולו	05:07	05:08	07:57	07:57	08:28	08:28	09:36	09:36	18:35	18:39	18:59	19:03	18:20	19:11
ברזיל ריו דה ז'נרו	04:54	04:55	07:43	07:43	08:15	08:15	09:22	09:23	18:20	18:24	18:44	18:48	18:06	18:56
בריטניה לונדון	07:26	07:16	08:57	09:03	09:29	09:34	10:14	10:18	16:14	16:07	16:48	16:41	15:50	16:58
בריטניה מנצ'סטר	07:44	07:33	09:10	09:16	09:41	09:47	10:25	10:30	16:14	16:06	16:50	16:43	15:49	17:01
גרמניה ברלין	07:37	07:27	09:05	09:11	09:37	09:43	10:22	10:26	16:15	16:08	16:50	16:43	15:51	16:47
גרמניה פרנקפורט	07:45	07:36	09:19	09:25	09:51	09:56	10:37	10:41	10:37	10:41	17:17	17:11	16:21	17:15
הודו בומביי	06:48	06:44	06:44	06:48	09:32	09:34	10:29	10:31	18:03	18:02	18:25	18:25	17:44	18:29
הודו פונה	06:41	06:38	08:55	08:57	09:27	09:29	10:24	10:26	18:01	18:00	18:23	18:23	17:42	18:27
הונגריה בודפשט	06:56	06:47	08:34	08:39	09:06	09:11	09:53	09:57	16:10	16:04	16:41	16:36	15:47	16:40
טורקיה אינסטמבול	06:50	06:50	08:45	08:49	09:17	09:22	10:08	10:11	16:47	16:43	17:15	17:12	16:26	17:16
יוון אתונה	07:10	07:04	09:03	09:06	09:35	09:39	10:26	10:30	17:16	17:12	17:42	17:39	16:55	17:43
מולדובה קישינב	07:08	07:16	08:54	08:59	09:26	09:31	10:14	10:18	16:31	16:25	17:02	16:57	16:08	17:01

לוח זמנים לשבוע פרשת חיי שרה בערים שונות בעולם
זמני יום ראשון ויום שבת

כל הזמנים הם על פי השעון הרגיל, במדינות בהם נהוג "שעון קיץ" (גם בישראל), צריך להוסיף שעה בתאריכים בהם נהוג שעון הקיץ.

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו מ. סיטי	06:38	06:41	08:58	09:00	09:28	09:30	10:25	10:28	18:05	18:05	18:28	18:28	17:47	18:32
ניו-זיילנד קרייסטצ'רץ	04:52	04:47	07:58	07:57	08:31	08:29	09:46	09:45	19:37	19:45	20:08	20:16	19:26	20:20
נפאל קטמנדו	06:19	06:24	08:31	08:34	09:02	09:05	09:57	10:00	17:17	17:16	17:41	17:40	16:58	17:44
סינגפור סינגפור	06:45	06:46	09:13	09:14	09:45	09:46	10:47	10:48	18:54	18:55	19:16	19:17	18:37	19:21
פולין ורשא	06:54	07:04	08:34	08:40	09:05	09:11	09:50	09:55	15:47	15:40	16:21	16:15	15:23	16:19
פרו לימה	05:30	05:30	08:07	08:08	08:40	08:41	09:44	09:45	18:16	18:19	18:38	18:41	18:00	18:45
צרפת ליאון	07:38	07:46	09:28	09:33	10:00	10:04	10:48	10:52	17:13	17:07	17:43	17:38	16:50	17:52
צרפת פריז	07:58	08:06	09:43	09:48	10:14	10:20	11:01	11:05	17:13	17:07	17:45	17:40	16:50	17:54
קולומביה בוגוטה	05:36	05:37	08:07	08:08	08:36	08:38	09:38	09:40	17:47	17:48	18:09	18:10	17:30	18:14
קנדה טורונטו	07:09	07:17	09:02	09:07	09:34	09:38	10:23	10:27	16:55	16:50	17:24	17:20	16:33	17:33
קנדה מונטריאול	06:52	07:00	08:41	08:46	09:13	09:18	10:02	10:05	16:26	16:21	16:56	16:52	16:04	17:05
קפריסין לרנקה	06:20	06:26	08:20	08:23	08:53	08:57	09:45	09:48	16:41	16:38	17:06	17:04	16:20	17:08
רוסיה מוסקבה	08:01	08:13	09:35	09:42	10:06	10:12	10:48	10:53	16:27	16:18	17:05	16:57	16:01	17:15
רוסיה רוסטוב(נא-דון)	07:24	07:33	09:11	09:15	09:43	09:48	10:31	10:34	16:47	16:42	17:19	17:13	16:25	17:17
שווייץ ציריך	07:27	07:35	09:15	09:20	09:47	09:52	10:35	10:38	16:54	16:48	17:25	17:20	16:31	17:33
תאילנד בנקוק	06:15	06:18	08:35	08:37	09:07	09:09	10:06	10:07	17:50	17:50	18:12	18:12	17:32	18:16

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קָדֵשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכל פלאויב ואורב ולסמים וחיות רעות בדרך ומכל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

בחסות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו שרה (אולגה) בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606761

ת.ד. 2 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס

Dvar Malchus
Issue # 00139
16/11/2008